NICOLAE TIC
GRINDINA
Roman
1988
Capitolul I

Grindina urmează romanelor *Lege şi anexă* şi *Sărindar*. Cu această trilogie, ce se încheie acum, autorul a ambiţionat o frescă a societăţii romaneşti în deceniul trei al veacului nostru. Documentele din arhive, paginile de ziar, sfaturile unor cercetători de mare competenţă iau în\1 autorului de mult folos. Totuşi: Cum o fi ai.il.it deceniul trei, în realitate, în curgerea lui firească? se-ntreabă azi autorul. I-ar fi L'h îi răspundă la această întrebare. Căci el, aut. Nul, nu a reconstituit, ci a imaginat un deceniu îi său.

I

Un vânt rău, măturând gunoaiele de pe străzi, îndoind copacii înnegriţi de ploile toamnei, iar pe ici, pe colo smulgând hălci din acoperişuri de şindrilă întâmpină anul 1930 în Bucureşti. Cu toate că nu dăduse îngheţul şi nu căzuse un singur fulg de nea, oamenii îmbrăcaseră haine de iarnă, cam ponosite şi boţite şi mirosind a levănţică. Prea puţini îşi îngăduiseră o căciulă nouă, un palton, ori o pereche de ghete. Reclamele isteţ alcătuite şi risipite generos pe tot parcursul Căii Victoriei trezeau curiozitatea multora, cum era şi firesc, însă prea puţini îndrăzneau să mai treacă pragul magazinelor: patronii se ţineau cu ochii-n patru, vânzătorii se-nrăiseră. Nu o dată, intrând într-un magazin, aveai impresia că ai nimerit la un tribunal. Situaţie explicabilă, altfel: în cursul anului 1929 se înregistraseră peste 7 400 de sustrageri de mărfuri, cele mai multe în timpul zilei, în prezenţa vânzătorilor. Poliţia prevenise că au fost identificate 53 de echipe, de răufăcători (cărora, în popor, li se mai zice şi manglitori), operând îndeosebi în perimetrul central – „după vechiul procedeu al înghesuielii", cum preciza inspectorul Petrache. Astfel, se pătrunde în magazin pe rând, în grupuri mici, de câte doi, trei, până când se asigură îmbulzeala necesară. Toţi se arată interesaţi de mărfurile

expuse, cer să probeze costume, paltoane, ghete, să verifice calitatea stofelor, încât vânzătorii nu mai pridídesc să-i servească. Într-un moment favorabil, când se ştiu scăpaţi de sub supraveghere, doi, trei, cu mărfurile dosite, se furişează în stradă şi se pierd în şuvoiul de trecători. Ceilalţi, care-au acoperit retragerea, încep să se-arate nemulţumiţi de mărfuri, de preţuri: ei salută cuviincios, parcă cerându-şi iertare pentru deranj, şi părăsesc magazinul într-o dispoziţie sumbră, ca nişte bătuţi de soartă. Abia când se ştiu la adăpost de primejdii izbucnesc în urale şi se felicită pentru ispravă. În scurt timp, operaţiunea se repetă la un alt magazin. Inspectorul Petrache aprecia că fiecare echipă dă cel puţin trei lovituri pe zi. Valoarea mărfurilor sustrase numai în ultimele două luni ale lui 1929 se ridica la un milion şi două sute mii lei. Din iniţiativa unui prestigios ceaprazar, Fabian, furnizor al Curţii regale, luă fiinţă în Bucureşti o asociaţie de luptă împotriva răufăcătorilor, cuprinzând peste 300 de patroni şi vânzători de magazine, inspectori de poliţie-pensionari şi câţiva ziarişti de la cotidienele de mare tiraj. Ne dă şi puşcoace? Şi muniţie? întrebase Tripon, care ţinea o dugheană de dulciuri pe B-dul Elizabeta. Nu, puşcoace nu. Ar fi nepotrivit ca patronii noştri să-şi facă faima de ucigaşi. Însă ideea organizării unei reţele de pază, cu paznici autorizaţi, care să aibă în grijă magazinele centrale, surâse mai tuturor. Până când se trecu la detalii: Ne-ar trebui o pază de zi, una de noapte, interveni Serco, angrosist de textile. Cheltuieli mari, cu uniforme, pistoale, salarii – cine să le suporte? Iar de eficacitate eu, unul, mă-ndoiesc: unde trebuie să stea paznicul ziua? în magazin, unde se vântură lume, ori pe stradă? Să zicem că-i dăm voie înăuntru: imaginaţi-vă domniile voastre ce stare de spirit i-ar încerca pe clienţii noştri credincioşi în momentul când s-ar şti suspectaţi de vreo matahală ochioasă, cu degetul pe trăgaci! în aceste condiţiuni întreb: Cine s-ar aventura să mai calce într-un magazin, fie el cât de vestit şi de bine aprovizionat?! Iar dacă paznicul stă în stradă, cu chiştocu-n colţul gurii şi ochii pe cer, unde mai vedeţi

domniile voastre vreun folos? Cu puşcoace şi muniţii abia ne grăbim falimentul… Astfel, situaţia părea fără ieşire; chiar şi acum, de sărbători, în plin sezon, încasările scădeau de la o zi la alta; în schimb, pagubele creşteau vertiginos. Ziarele de tiraj, de influenţă, se abţinură o vreme de la comentarii, preferând să relateze succint despre unele nereguli la depozitele statului, unde se bănuia complicitatea oamenilor de pază şi chiar a unor poliţişti. Iată însă că un deputat de Dorohoi, ajuns cu bine în Gara de Nord, se pomeni fără bagaje (4 geamantane burduşite cu rufărie, costume, încălţări – şi un cufăr de campanie, plin cu borcane de miere, pentru prietenii din Capitală). După cinci zile de cercetări ambiţioase, în care fu răscolită toată vagabonzimea Gării, poliţia reuşi să descopere într-o curte de casă părăsită lădoiul cu toate borcanele goale, şi un bilet de apreciere: Mierea a fost gustoasă. Deputatul păgubit, găsind înţelegere şi îndemn la presa de opoziţie, deschise campanie împotriva guvernului, însă nu cu o vehemenţă bâlbâită, cu spume la gură, ci simulând îngrijorare pentru soarta naţiei, în termeni urbani, făcând apel şi la citate din Biblie. Îi răspunse, în replică, un deputat guvernamental: Nu noi, care suntem la cârmă prin voinţa alegătorilor, a naţiei, deci, am adus această cumplită criză, ce ne zdruncină pe toţi, deopotrivă, indiferent de poziţie socială şi convingeri politice. Ea ne-a fost impusă. Nu de Dumnezeu, nici de Anticrist. De o tragică convulsie economică a lumii contemporane… Astfel, deputatul de Dorohoi Patriciu Mavrodin înţelese că intervenţiile blajine, ca nişte predici de amvon, repede şi uşor pot fi anihilate, trezind în cititor nu ecoul dorit, ci doar bănuiala de neputinţă. Ce-ţi trebuia, coane Patriciule? chestionă un prieten angrosist. Dacă nu ştii să dai la moacă, bagă capul în nisip şi stai cuminte până trece prăpădul. Stârnit, Patriciu Mavrodin se gândi că i-o fi sosit şi lui vremea să intre în horă: Dacă aşa vrea soarta, aşa; a fie! Vechi deputat, cu dese apariţii pe banca de opoziţie, din când în când şi pe cea guvernamentală, Patriciu Mavrodin nu supărase şi nu entuziasmase pe

nimeni în aşa măsură, încât viitoarea vieţii parlamentare să-l arunce la suprafaţă, în atenţie. El era de mulţi ani conu Patriciu de la Dorohoi, care descindea în Capitală de trei, patru ori pe an, încărcat cu daruri, ca un Moş Crăciun. Tentaţia de a păşi în arenă cu sabia scoasă din teacă îl cercetase în mai multe rânduri. Dar şi teama de ridicol fusese de fiecare dată pe măsura acestei, tentaţii. Era un bărbat greoi, în prag de bătrâneţe, cu minte înceată. Intuia că până să-i vină lui vorba de duh, ce descalifică pe adversar, ori vorba înţeleaptă, răscolitoare, smulgând aplauze la scenă deschisă, riscă să fie sufocat de ironii şi blamări, ceea ce, pentru reputaţia lui de conu Patriciu din Dorohoi, ar fi fost un dezastru. Totuşi, într-ascuns, ei se pregătise pe îndelete în vederea unei posibile înfruntări „nu se ştie când, nu se ştie cu cine”. Căci neprevăzutul nu poate fi exclus nici măcar din viaţa unui parlamentar. De mulţi ani Patriciu Mavrodin colecţiona slăbiciunile şi greşelile altora, îndeosebi ale adversarilor politici, însă un spirit de prevedere îl îndemna să nu-şi ierte nici prietenii şi cunoscuţii de azi, căci „niciodată nu se ştie ce are să răbufnească mâine în prietenul de azi”. Dintr-o studenţie sârguincioasă, cu multe zile şi nopţi petrecute în bibliotecă, rămăsese cu obiceiul întocmirii de fişe pe idei, probleme, personaje, înclinând însă şi spre notarea, cu răsfăţ de amănunte (adesea picante), a unor întâmplări trăite, ori numai auzite, culese de pe la alţii, chiar şi din ziare. Ani la rând, după terminarea studiilor, răsfoise mai ales fişele acestea din urmă, cu situaţii de viaţă, cum le numea, care-i aminteau tinereţea cea cu visări, ambiţii, încrâncenări şi mărunte succese mondene. Retras în tihna casei de la Dorohoi, cu grijile moşiei, ciuntită în parte de reforma agrară, tot mai supusă degradării de la un an la altul din lipsă de fonduri, Patriciu Mavrodin rar mai deschisese câte o carte, deşi se putea mândri cu o bibliotecă ademenitoare, în schimb ostenea cu scrisul, notând cam tot ce i se părea demn de vreun interes (dar şi de vreun folos) în relaţiile lui cu ţăranii, preotul, învăţătorii, politicienii din zona Dorohoiului şi de la

Bucureşti, avocaţi, mai mult sau mai puţin celebri, academicieni, universitari, femei de moravuri uşoare, membri ai cabinetelor şi preşedinţi de consiliu. Căci, îşi repeta Patriciu Mavrodin, niciodată nu ştii când se iveşte prilejul. Dacă, doamne fereşte, îi arde unuia să mă scarmene, ce alta îmi rămâne decât să scot şi eu sabia, chiar şi aşa, cam ruginită?! „Sabia" lui Patriciu Mavrodin erau tocmai aceste fişe înnegrite eu un scris mărunt, ordonat, şi aranjate pe alfabet în peste 30 de casete. Numai litera P îi luase 5 casete (erau mulţi cei ai căror nume de familie începea cu P, iar printre aceştia, se-nţelege, şi Iosif Partheniu, preşedintele de consiliu). La o recitire atentă, cu ochiul sever al celui hotărât să intre în arenă, Patriciu Mavrodin trebui să admită că multe dintre însemnările sale se devalorizaseră neaşteptat de repede, unele întâmplări dovedindu-se neîntemeiate, altele de neluat în seamă – prea mărunte, cu bătaie scurtă. Aria lui de scormonire a păcatelor omeneşti era mult prea restrânsă – până la el, la Dorohoi, toate ajungeau cu înfirziere, şi cu deformările de rigoare, încât îşi mai păstrau doar pitorescul, nu şi adevărul, temeiul de atac. În saloanele bucureşteine, la un pahar de Cotnari adus de el, afla mai mult snoave. Pe asta o ştii? îl întrebau prietenii, dar pe asta? El asculta, se amuza în rând cu ceilalţi, şi cam atât. Veştile de senzaţie, află, cu întârziere, se obţineau greu şi costau scump. Existau destui care trăiau, şi trăiau bine, numai din plasarea veştilor de senzaţie, a păcatelor săvârşite şi nedate încă în vileag. Vrei o malversaţiune, ceva tare de tot, ca să pui în încurcătură un ministeriabil? Deschizi punga, scoţi între cinci şi zece mii de lei, depinde, şi ai malversaţiunea. Ducă-se pe pustii! se strepezi Patriciu Mavrodin. De unde să am eu cinci mii în pungă? Şi dacă-i am, şi dacă-i dau şi-mi pică-n mână individul cu malversaţiunea? Oare mă face pe mine ministru în locul lui? Totuşi, ideea de a găsi, contra cost, un plasator de slăbiciuni şi greşeli ale altora îi surâse. Aşa intră în relaţii cu un anume Gogu Posteucă, licenţiat în litere şi filosofie, colaborator cu bucata pe la ziare periferice şi posesorul

unui automobil „Ford” tip 1928. Altceva decât scrie pe cartea mea de vizită şi se vede uşor de la prima ochire nu trebuie şi nici nu-i recomandabil să ştiţi despre mine, preveni Gogu Posteucă. N-am fost la pârnaie, şi nici nu int Onţionez să trec pe-acolo. Am cinci surori, am de cumnaţi un prefect de poliţie, doi avocaţi, un măcelar şi un medic legist. Cum vedeţi, mă simt asigurat din toate părţile. Plasez marfă pe alese, din surse sigure, însă pe categorii de onorar: to. Tul depinde de punga dumneavoastră. Patriciu Mavrodin optă pentru mărunţişuri, pentru ceea ce singur numea – în sinea lui – găinării, însă cu o condiţie: toate să fie din viaţa membrilor cabinetului, iar dacă se poate… şi trebuie să se poată, se-ndârji în timp ce deschidea punga – din a ăstuia… a preşedintelui de consiliu… ceva mai de soi. Încă de la început se declară mulţumit de serviciile lui Gogu Posteucă, isteţ, corect, informat la zi, iar pe deasupra şi bun sfetnic, inelicându-i în ce moment şi în ce împrejurare să atace. Îl plătea mai mult în vin, şunci şi făină. La o săptămână după expedierea pachetului cu bunătăţi din Dorohoi, îi şi sosea, prin curier special, plicul sigilat, conţinând câteva găinării” proaspete, în exclusivitate „pentru distinsul nostru deputat!”. Lăsând la o parte orice alte preocupări cât de presante ar fi fost, Patriciu Mavrodin le trecea în fişe, apoi le citea şi le recitea cu atenţie sporită, descoperindu-le noi sensuri, savurând fiecare nuanţă compromiţătoare: Pe ăştia îi am la mână, îi joc, îi scarmăn. Tihna de la Dorohoi îl opri, totuşi, să deschidă focul: Ţintesc eu de două, trei ori, şi-apoi? Dacă rămân descoperit şi se reped toţi asupra mea? Aici poate interveni neprevăzutul, care pe mulţi i-a pus la pământ. Patriciu Mavrodin admise în cele din urmă că nu este un politician de acţiune, nu are forţa necesară, după cum nici susţinători pe care să poată conta până în pânzele albe. El se mai gândea şi la coana Mărguţa, mulţumită să-l ştie deputat şi soţ credincios, se gândea şi la cele două fete studente, în prag de măritiş. O mişcare greşită m-ar face ţăndări, se alarmă Patriciu Mavrodin în tihna casei de la Dorohoi. Prindea puţin curaj doar aici, în Capitală, în

vâltoare. Coane Patriciule, apreciau prietenii, aşa cum eşti, cum te prezinţi, eşti bine. Baţi către şaizeci de ani şi e timpul sa de hotărăşti: tragi o linie şi faci bilanţul, ori te-arun ci cu capul înainte?! De-aici încolo, cu deputăţia în partidul matale are să fie tot mai greu… Aici, în Capitală, prins în vârtej, ascultând snoave şi ciocnind un pahar de Cotnari, lui Patriciu Mavrodin i se-ntâmpla să uite de coana Mărguţa şi de fete. Da, chiar aşa, oare ce-ar fi să rrâă reped şi eu cu capul înainte, berbeceşte? Dacă am să nimeresc în preşedintele de consiliu (obsesia lui) ori în vreun zid, rămâne de văzut. Măcar atâta să pot spune şi eu, că am încercat. Oare ce pagubă ar fi? Un cap spart, nişte vânătăi, şi lăsarea la vatră. Capul spart se drege el, după o vreme, vânătăile dispar, cu nişte prişniţe aplicate de coana Mărguţa, cât despre deputăţie – Patriciu Mavrodin ştia că la viitoarele alegeri îi va fi aproape cu neputinţă să mai răzbească, formaţiunea lui politică fiind în declin. El pricepuse încă din juneţe că în astfel de împrejurări se impune o „schimbare de macaz”, după expresia încetăţenită: întorci, adică, spatele vechilor tovarăşi, după ce te-ai asigurat de bunăvoinţa şi ocrotirea altora, şi strigi din răsputeri să trăiască şi să-nvingă cei pe care i-ai huiduit până mai ieri, alaltăieri. Din nefericire – Patriciu Mavrodin intuia exadt –, niciun partid mai de suprafaţă, cu şanse sporite în alegeri, nu ducea lipsă de moşieri scăpătaţi; acum venise rândul popular-agrarilor, ei elrmuiau, în frunte cu Iosif Partheniu – care nu mai ostenea să afirme că îi reprezintă pe toţi ţăranii români, de la mic la mare. Ei, ce dracu’ mai facem, coane Patriciule? încotro? se chestiona, cu îngăduinţă, după un pahar de Cotnari, Patriciu Mavrodin. Depunem armele şi coborâm steagul, ori ne avântăm… ca la Plevna… Dumnezeu ne-a uitat, fiind noi prea mărunţi şi nevrednici. Oare ce-ar fi să convorbim puţin cu necuratul? El are nevoie de adepţi, întotdeauna a fost mefi primitor şi mai darnic. Gogu Posteucă îi mijloci o întrevedere cu unul dintre cei mai temuţi comentatori de presă. După ce deschise punga, Patriciu Mavrodin ţinu să declare: Eu m-am păstrat în

expectativă, mereu în expectativă. Acum, dacă tot m-am hotărât să atac, am în vizor numai fortăreaţa principală. Solicit sprijinul, cât şi discreţia. Două zile mai târziu apărea în „Curierul de seară”, pe prima pagină şi cu litere de-o şchioapă, un titlu menit să desfunde mahalalele, cum se spunea în limbaj gazetăresc: „Izmenele domnului prim-ministru”. Deputatul de Dorohoi Patriciu Mavrodin dezvăluia ţării întregi că în România Mare hoţia a luat asemenea proporţii încât persoane – încă neidentificate – au atacat până şi garderoba lui Iosif Partheniu, sustrăgându-i trei perechi de izmene, cămăşi, ciorapi şi cearşafuri. Pentru cetitorii noştri naivi, ori nepăsători, ce încă nu ne dau crezare şi nu tresar la semnalul de alarmă ce îl tragem acum, vom reveni cu amănunte doveditoare, se sublinia în încheiere. Patriciu Mavrodin îşi petrecu după-amiaza pe străzi, pe urmele vânzătorilor de ziare, atent la reclama ce se făcea articolului său, cât şi la reacţiile cititorilor. Nu avu prea multe motive de satisfacţie. Băieţandrii aceia zdrenţăroşi, cu voci tocite, gâjâite, fuseseră instruiţi să strige întruna, fără pauze, fără bâlbâieli: Izmenele domnului prim-ministru. S-au furat izmenele primului-ministru!... Er-a însă o zi vântoasă, nepotrivită pentru reclame strigate, încât vorbele ieşeau morfolite şi ciuntite, mai să nu se priceapă nimic. Trecătorii înfriguraţi, cu gulerele ridicate, greu se lăsau convinşi să-şi scotocească buzunarele după mărunţiş. Ici „colo, câte unul smulgea foaia din mers, o vâra în buzunar şi grăbea pasul. Patriciu Mavrodin nu prinse niciun comentariu, n-avu prilejul nici măcar să vadă pe careva aruncându-şi privirea pe prima pagină. Cine trebuie să afle, a şi aflat la ora asta, se mângâie după o vreme. Desigur, îl avea în vedere pe primul ministru: şi-l imagina în cabinet, strigând, izbind, scoţând flăcări pe nas. Cât de impenetrabil şi de imperturbabil ai fi, la un astfel de atac nu se poate să nu-ţi pierzi cumpătul, să nu intri în bâţâială. Compromis în faţa întregii ţări. Iosif Partheniu va trebui... Ei, ce va trebui? Patriciu Mavrodin încercă o dezamăgire şi mai grea în momentul când intră la Tripcovici, unde, după

obicei, se-ntâlnea cu prietenii, înainte de-a se retrage în casa vreunuia dintre ei, la un Cotnari: nicio exclamaţie de triumf, nicio îmbrăţişare, doar invitaţia amabilă de-a lua loc. Altfel, ce veste-poveste, coane Patriciule? pe unde-ai mai hoinărit? înţelese, îndată, că prietenii lui, tocmai ei, care-l stârniseră să deschidă focul, încă nu luaseră cunoştinţă de articol. Scoase din buzunarele paltonului patru exemplare din „Curierul de seară” şi le trânti, aşa, împăturite, pe masă: Voi pe ce lume trăiţi? Vâlvătaie mare! Lovitură în plin! Acum, ori niciodată… Dar inu obţinu nici pe departe efectul scontat, prietenii lui, toţi oameni în vârstă, greoi, se înfierbântau anevoie: Ai scris matale, coane Patriciule? Ia să vedem… Clipele se scurgeau exasperant de încet – întâi îşi scoaseră ochelarii, îi şterseră de impurităţi cu şerveţele de masă, apoi întârziară mult asupra titlului, cu nedumerire vădită. Izmenele, ce e cu izmenele primului-ministru? întrebă Darmazian, angrosistul de vinuri. Ce, şi le-a pătat? şi le-a pierdut? Patriciu Mavrodin goli un pahar de sifon: Citiţi, citiţi! îndemnă, cu o iritare abil stăpânită. Are să vă meargă la inimă, sunt sigur… Primul termină de citit avocatul dr. Trifănescu. El împături ziarul fără grabă, apoi îl bătu cu palma de câteva ori: Ai stropit tare, coane Patriciule, cu metodă. Întrebarea e dacă nu te-ai stropit cumva şi pe matale. Ca să mă explic, aş zice vorba aia veche: cine scormoneşte în rahat… Patriciu Mavrodin se repezi şi-l împinse cu degetul în umăr: Pardon! Păstrează-ţi aprecierile de acest fel pentru clienţii dumitale, pe care-i scoţi basma curată ştim noi cum!… Ceva mai potolit, se adresă celorlalţi comeseni: Eu ridic aici o problemă de principiu; eu atrag atenţiunea opiniei publice asupra stării jalnice în care se află ţara: nu numai economia, dară şi spiritul a intrat în criză, prevestind ruina noastră pe toate planurile. Domnilor, hoţia este pe punctul de a zdruncina însăşi temelia… Ascultându –, prietenii zâmbeau cu îngăduinţă. Coane Patriciule, izmenele sunt izmene, dă-le dracului, iar ţara merge înainte, interveni Darmaziam, hotărât să tempereze elanul oratoric al deputatului de

Dorohoi. Matale ai un rang şi o prestanţă, ce-ţi trebuiau izmenele ăluia? Hai noroc şi sănătate! Patriciu Mavrodin nu se-nvoi să ciocnească de-mpăcare. Achitând în grabă un coniac şi-un sifon, părăsi cafeneaua fără a-şi lua rămas bun, dând de înţeles prietenilor că din acel moment drumurile lor – dar şi interesele – se despart. Cine trebui e să afle, a şi aflat, îşi repetă, de încurajare. Primul ministru e obligat să dea replică, în chiar zilele următoare. Atunci, vom ataca iar, cu amănuntele de rigoare. În sinea lui însă era mai neliniştit ca niciodată, aşteptându-se, cum era şi firesc, la atacuri concentrice, poate chiar şi din partea unor simpatizanţi şi susţinători până atunci), sub acuzaţia de extravaganţă şi penibil. De altfel, prietenul – începând din acest moment: fostul său prieten – tot aicea bătea, cu stropitul, ai stropit tare, coane Patriciule, întrebarea e dacă nu cumva te-ai stropit şi pe dumneata! adică el, deputatul de Dorohoi, având un rang şi o prestanţă, dăduse cu bâta în baltă, prosteşte. Dar eu am vrut... şi cred că am şi reuşit, simţi nevoia să se amăgească, am vrut să deschid ochii concetăţenilor mei asupra unei racile mai vechi, cu răbufniri alarmante! Racilă? hoţia e o racilă? E o tragedie naţională, conchise, ridicându-şi energic gulerul de jder, căci vântul se ascuţise, şfichiuindu-i obrajii. Trase şi căciula până în dreptul. Sprâncemelor stufoase, împreunate. Şi-o luă alene, cu paşi cam împrăştiaţi, pe mijlocul străzii, nepăsător la automobile şi birje. Trăit mai mult la Dorohoi, la moşie, Patriciu Mavrodin nu se-mpăca în ruptul capului cu trotuarele Capitalei, nu atât din pricina aglomeraţiei, cât mai degrabă a denivelărilor, căci mai toate erau muşcate, ciobite, iar el bătea către suta de kilograme şi o mişcare greşită, într-o clipă de neatenţie, i-ar fi fost de-a dreptul fatală. (Eu cad pe spate, aşa mi-e obiceiul, ori soarta, să cad numai pe spate. Şi orice căzătură din asta, la greutatea mea, poate duce la fractură de coloană...). Extravaganţi şi penibili sunt ei! se pomeni vociferând, în plină stradă, Patriciu Mavrodin. După care, mulţumit că nu se nimerise nimeni prin apropiere, continuă să-şi blameze adversarii politici numai în gând,

însă cu aceeaşi vehemenţă: întâi au furat ei, ca-n codru, până ne-au dus la sapă de lemn, apoi ne-au dat pe mâna străinilor, să ne salveze ăia, să mai fure, adică, ce-a mai rămas. Ce extravaganţi, ce penibili, se corectă îndată, nişte criminali de rând, ajunşi la cârmă prin fraudă. Vom aduce actele doveditoare... Paltonul demodat şi cam ponosit, revărsat în falduri de la talie în jos, i se lipi de şezut: Vântul, bolându-l, îşi explică, în treacăt, încă dedat controversei politice; mai făcu doi, trei paşi, cu impresia că l-ar împinge careva din spate; apoi, când încetini, cu ochii pe o ţigancă-florăreasă, era să cadă în brânci. Cu bombăneli de ultragiat, trase o stânga-mprejur: mare-i fu mirarea când se văzu faţă-n faţă cu un „Ford" negru, lucios, la volanul căruia se bănuia o pălărie cu voaletă. În loc să se dea la o parte, Patriciu Mavrodin îşi duse palma streaşină la ochi şi se aplecă puţin peste botul maşinii. Cum aşa? – o doamnă, o distinsă doamnă să-l agresese în plină stradă? Cinstite omagii... prea-plecatul dominiei voastre... se precipită el, scoţându-şi căciula. Portiera din dreapta se deschise; un gest binevoitor, de mână înmănuşată, îi sugera să îndrăznească. Aşadar, şi doamna Vera îl recunoscuse. Prea gentilă şi adorată, veţi ierta unui biet provincial vechi şi proaste năravuri: eu, şi-aici, tot ca la Dorohoi, brambura pe mijlocul străzii! Instalat comod pe banchetă, se Exersă în clovnerii: Iată cum le potriveşte cel de Sus! Singur şi strepezit eram. Cine va aduce alinare sufletului meu? Doamnă Vera, poate că e momentul să vă declar: Sunteţi femeia ideală, frumoasă, energică, întreprinzătoare... instruită... bună mamă... vrednică soţie. Desigur, se grăbi să adauge, ar mai fi de elucidat o chestiune, oarecum esenţială: ideală pentru cine? Eu, unul, ies din competiţie. Vârsta, îndeajuns de înaintată, obligă la resemnare. Nu mai sunt decât un bătrânel îmblânzit de vreme şi ţinut sub papuc de coana Mărguţa. Altfel, ehe! de-aş mai fi eu crai de ghindă! Ce n-aş da! Cu cine nu m-aş părui! De trei ori pe zi l-aş provoca la duel pe ilustrul domniei voastre soţ, domnul Vlad Stanca. Tot aşa, tot bătăios? Că de-o vreme-ncoaee nu mai frunzăresc foile

astea. Ştiu că m-a pişcat şi pe mine… Discursul galantmaliţios îl remontă, modificându-i structural starea de spirit. Politică? – ducă-se pe cele pusitii! Patriciu Mavrodin chiar teoretizase, între amici, la un pahar, nevoia de zbenguială (indiferent de vârstă). Ba, cu atât mai mult în prag de bătrâneţe. Noi, românii, mai decreta, suntem un popor macerat de politică. Or, condiţia mult râvnitei revigorări este tocmai dezintoxicarea la seară naţională. A sosit timpul să ne mai clătim şi noi ochii! Coana Mărguţa îi era soaţă, iar despre soaţe – numai de bine. Primăvara şi toamna, când se abătea pe la Iaşi cu treburile moşiei (primăvara, să obţină credite, doamne, câtă alergătură, scrisori de recomandare, confruntări, ploconeli, toamna, cam acelaşi drac, năduşind î/n rând cu alţi proprietari să-şi Plaseze grânele, preţuri derizorii, criză), îi mai îndulcea nopţile, contra cost, duduca Eleonora, văduvioară de felcer, curăţică lighioana, şi discretă, nu-i meliţase târgul, cum o păţise mai în tinereţe cu o preoteasă. Aici, în Capitală, Patriciu Mavrodin se mândrea cu o legătură ceva mai trainică, pe bază de afinităţi: Doamna Iuliana, licenţiată în ştiinţele naturii, văduvă şi dumneaei, însă de universitar, îl primea de fiecare dată cu braţele deschise, refuzându-i orice intenţie, cât de modestă, de sacrificiu material. Cât stai cu mine, vreau să fi numai al meu, atâta-mi ajunge! Doamna mea, doamna Iuliana e aşa… cum să zic… e odihnitoare, se confesase Patriciu Mavrodin unui prieten. La anii mei, ce altă pretenţie să mai am? La anii lui nici nu cutezase mai mult. Doamna Vera, întâlnită din întâmplare., ori pe la sindrofii, ori pe stradă, era pentru el ca o icoană făcătoare de minuni. Icoană, prea gentilă, icoană! Mă uit ia domnia voastră, şi minunea se produce, renasc. Ehe, de-aş mai fi eu!… Nu mai era. Altfel, ce mai combate stimatul… ilustrul… temutul? Pe baricade, mereu pe baricade. Dacă află că mi-am clătit ochii, iar îmi trage o pleaznă. Gelos, domnia sa, prea fericitul soţ, are şi de ce să fie. N-am zis cu temei? îşi duse palma la inimă: Dacă v-aş ruga să mă consideraţi cu o vorbuliţă? Aveţi o tehnică a tăcerii care îmi dă frisoane. Permiteţi să cobor? Vera îşi

scoase pălăria cu voaletă şi i-o puse în braţe. Stimatul! Care stimat? Ilustrul! Care ilustru? Matale, coane Patriciule, se vede că eşti în urmă cu politica. M-a abandonatără pehlivanu! Lacrimi amare am vărsat. Ei, ce zici? şi-i arse un ghiont în coaste. Presimţind o avalanşă de ironii, Patriciu Mavrodin deveni prudent. Desigur, vina era a lui: Tot sporovăind, stârnise lighioana. Doamna Vera adora limbajul de coloratură, deprins pe vremuri, pe când era cusătoreasă în Colentina. Ei, ce mai aştepţi? Curaj, dă năvală, coane Patriciule. Oare nu ţi-am strecurat eu în atâtea rânduri că eşti febleţea mea? Acum tăcea el, era mai înţelept să tacă. Prea-frumoaso, nu mai zgândăriţi tăciunii, ar fi vrut s-o prevină. Dacă se-ntâmplă să daţi de jeratic? Poarta casei de pe Bonaparte era deschisă. Abia acum Patriciu Mavrodin înţelese că situaţia lui de cules de pe stradă era dintre cele mai jenante. Drumul înapoi, spre Cheiul Dâmboviţei, unde locuia doamna lui, Iuliana, n-ar fi fost o problemă, câţiva lei, de-o bârjă, încă mai avea în buzunar. Greul-greu, cu prestigiu terfelit, ameninţa să-i vină din altă parte: îndrugând verzi-uscate (nevoia, păcătoasa nevoie de zbenguială!), se pomenise la uşă de casă străină. Dacă dumneaei, fabricanta, avea să-l invite înăuntru, măcar de formă, fără insistenţe, încă, încă se mai îngăduia, ba se şi ierta. Însă de mirare n-ar fi fost să-l uite afară, în zloată. Trăgând la peron, Vera claxonă de două ori. Îndată apăru femeia din casă, cu plecăciuni pentru stăpână, cu priviri furişe pentru însoţitorul parcă nimerit aici din greşeală. Vera descuie portbagajul: Ia pachetele! îi porunci femeii. Ia mantoul meu. Ia paltonul domnului deputat. Ia tot, şi-ntr-o clipă să-mi dispari din obiectiv! în sfârşit, Patriciu Mavrodin îşi mai veni în fire. Acum, după ce i se făcuse invitaţia, îi dădea mâna să încerce o retragere onorabilă. Doamnă Vera, domniţa mea, ora e târzie şi prea mare ar fi deranjul. Poate cu vreun alt prilej... Vera îl apucă de braţ: Tocmai acum, în fapt de seară, singurătatea e mai câinoasă. Vino, coane Patriciule, vino să dăm pe gât un păhăruţ. Aşa, de afaniseală... Patriciu Mavrodin intui că primejdia unei execuţii verbale

trecuse. Acceptă invitaţia; bău puţin şi tăcu mult; iar de dorit, la despărţire, „numai atâta îşi mai dori: Nu mă duce, Doamne, în grea ispită! Noaptea şi-o petrecu alături de doamna lui, Iuliana. Se visă la tribuna parlamentului, angajat într-un atac decisiv. Şi se trezi chinuit de nevralgii intercostale. Trei zile mai târziu, exasperat că nu primeşte nicio replică din partea cabinetului, Patriciu Mavrodin încuviinţă tipărirea unei declaraţii făcute „Curierului de seară” de către lenjereasa hotelului unde locuia primul-ministru. Da, faptele s-au petrecut întocmai cum le-a prezentat domnul deputat de Dorohoi: de la spălătoria hotelului au dispărut, nu se ştie încă în ce împrejurări, mai multe perechi de indispensabili aparţinând excelenţei sale, care însă nu a pretins despăgubiri. Două dintre spălătorese confirmau cele de mai sus, ţinând, totuşi, să precizeze că până acum nu s-au mai petrecut asemenea fapte de ruşine… Comentariul redacţiei, succint, sobru, cerea să fie depistaţi neîntârziat toţi răufăcătorii şi trimişi la gherlă. Patriciu Mavrodin inu mai purcese pe urmele vânzătorilor de ziare, nu se mai abătu pe la Tripcoviei şi nici nu-şi mai vizită, acasă, puţinii prieteni care încă îi mai deschideau uşa. L-ar fi fost peste puteri să-şi recunoască „cinstit, înfrângerea; dar începea să-i simtă gustul. Citind şi recitind declaraţiile din „Curierul de seară”, uitând, Pentru o clipă, că el le determinase, îi veni să ridice din umeri, a sinceră nedumerire: Ei, şi? S-au furat nişte izmene, ei, şi?! Ce dacă s-a nimerit să fie ale primului ministru, om e şi el, poartă izmene, ca oricare. Argumentele supuse opiniei publice puteau stârni, cel mult, cleveteala, zâmbetele în doi peri. Nimic, nimic altceva, care să deschidă ochii asupra unor stări jalnice de lucruri, nimic care să zguduie conştiinţele. Ce era, ce mai era de făcut? De tihna casei. De la Dorohoi, de coana Mărguţa şi de cele două fete, luminile ochilor lui, nici nu-şi mai aducea aminte, toate rămăseseră undeva, departe, într-o altă lume – pe când el îşi avea lumea lui, aici, unde i se hotăra, sau urma să-şi hotărască el soarta, oricum situaţia se cerea limpezită grabnic; aşa, ori altfel, eu ori ei… Surescitat, ciupindu-şi

des bărbia şi urechea dreaptă, se preumbla prin holul hotelului, printre fotolii şi canapele, mereu cu ochii pe uşa de la intrare, păzită de un portar bătrâior şi galonat. Din tot sufletul îşi dorea ca printre cei care intrau să se nimerească şi un prieten, un simpatizant, cineva care să-l ştie şi, dând cu ochii de de el, să exclame: Brava, coane Patriciule, ai făcut o ispravă de zile mari, în interesul naţiei, vino să te strâng în braţe! De afară, din Urgia ce bântuia pe străzi, veneau numai îmblăniţi înfiguraţi, cu pachetele în braţe, daruri de Anul nou pentru cei de-acasă. În două rânduri se interesă la recepţioner dacă n-a sosit niciun plic pentru el, dacă nu s-a înregistrat, în cursul zilei, vreun apel telefonic, care să-l vizeze direct. Niciun semn, de niciunde. Astfel, la 58 de ani împliniţi, Patriciu Mavrodin descoperea, treptat, că există, sau măcar; s-ar putea să existe, ceva şi mai dureros, mai compromiţător decât atacul înverşunat, lovitura în plin – indiferenţa „ignorarea, moartea lentă la care te condamnă prin nepăsare, dispreţ suveran tocmai cei în care te-ai repezit berbeceşte. Şi, iată, coastaţi că oricât te-ai frământa şi ţi-ai chinui mintea, nu mai afli nicio soluţie onorabilă de ieşire, din impas, din coşmar. Dar eu am vrut… eu am ridicat o problemă!… se surprinse din nou vociferând, spre nedumerirea a doi hamali înhămaţi la cuiere şi baloturi. Ei, ce mama păcatelor am vrut? se întrebă, istovit, în gând. Cu siguranţă, primul ministru va fi considerând că nu-şi poate îngădui să coboare la nivelul unor găinării, urzeli de gang, nimicuri. Ar fi sub demnitatea rangului şi a persoanei sale. Nu-mi va face nici măcar onoarea de-a mă arăta cu degetul. Vreau să fiu… da, vreau să fiu arătat cu degetul! E prea mult? Oare nici atâta nu; mi se mai cuvine? Era prima oară când Patriciu Mavrodim îşi simţea şi fizic umilinţa, sub forma unui nod în gât, care-i dădea senzaţia de sufocare. Trebuia să-mpartă amărăciunea cu cineva apropiat, în stare să-l priceapă, ori măcar să-i dea iluzia că-l pricepe. Comandă o birjă, se ghemui sub cupeul protector şi indică o direcţie, înspre Bulevardul Nou; pe când s-apropiau de Piaţa Lascăr Catargiu se răzgândi, indicând o

altă direcţie, către Piaţa Victoriei; abia când ajunseră pe Bonaparte se hotărî: Ia-o la trap spre Ştirbei Vodă. În sfârşit, coborî în dreptul unei case cu un singur etaj, de curând renovată – în curticica din faţă încă mai erau grămezi de nisip şi de cărămizi, printre care trebuia să te strecori cu grijă. După câteva mişcări de redresare, spre a-şi recâştiga prestanţa, încât să nu pară că a venit aici ca un prăbuşit, ea un milog, apăsă energic pe butonul soneriei. Trecu aproape un minut până când se-aprinse o lumină în holul casei şi se-auziră paşi de bărbat grăbit, poate iritat. Dumneavoasstră eraţi?... la ora asta? făcu Gogu Posteucă, în vădită încurcătură, neîndrăznind un refuz, dar negăsind nici resurse de efuziune. Patriciu Mavrodin îşi consultă ceasul de buzunar, cu lănţişor de aur, trecut peste burtă dintr-un buzunar al vestei în celălalt. Era opt seara. Chiar dacă ai ceva musafiri... ori clienţi, treaba dumitale... eu n-am venit la banchet, nici la taclale. Doar mă ştii: întotdeauna sunt la obiect, scurt şi cuprinzător. Ar fi vrut să-i mai spună: De Crăciun şi de Anul nou eu te ţin şi te răsfăţ cu vinul de Cotnari, cu şuncile şi burduful de brânză. Împinse uşa mai la o parte, apoi, din mers, îi în credinţă lui Gogu Posteucă bastonul şi căciula. Încă nu era hotărât să-şi scoată paltonul. Merită individul atâtaonoare, încât să zăbovesc în casa lui? îşi duse mâinile la spate şi îşi săltă umerii: Ei, ce se mai aude? ce poţi să-mi spui până la ora asta? înaintă câţiva paşi, până în mijlocul holului slab luminat, eu mobile puţine şi greoaie, parcă de căpătat. Totul era neprimitor aici, i-ar fi fost oarecum silă să se-aşeze pe canapeaua lucrată cândva cam din topor şi trădând o uzură înaintată, ori pe fotoliile şchioape şi arse cu ţigara. Prin colţuri atârnau pânze de păianjen. Parchetul bătea în negru, păstrând urme de paşi înnoroiaţi. Şi doar Gogu Posteucă avea şi el nevastă, avea copii. Pe mâna cui m-am dat? se-ntrebă Patriciu Mavrodin, cu repulsie pentru interioarele sordide, şi-n egală măsură pentru cei care-şi duc viaţa în de Ei, ei? insistă. La o scurtă răsucire, cât să-şi mişte picioarele, să nu înţepenească, prin uşa întredeschisă ce dădea în camera alăturată, care

se bănuia a fi camera birou, zări o siluetă ce se profila confuz pe peretele din fund: bărbat, femeie? doar o fâşie de lumină, ca de lanternă, proiectată dintr-un colţ către colţul opus, şi la Joasă înălţime, la niciun metru, tăia întunericul din, camera-birou. Bărbat, femeie? Mai degrabă manechin, ori chiar un simplu cuier încărcat cu haine. Ei, ei? se impacientă, pocnind din degete, cum obişnuia cu oamenii, de pe moşie, când voia să-i zorească. Îşi cam pierduse răbdarea şi regreta că el, deputatul de Dorohoi, se lăsase într-atât încolţit de nelinişte, încât îşi căuta încurajare şi sprijin la un nimeni căci, dacă stai să judeci puţin, ce altceva era acest Gogu Posteucă?! dacă nu un mic afacerist, achiziţionând şi oferind găinării, urzeli de gang, nimicuri. Gogu Posteucă îi făcu semn să-şi scoată paltonul: Dacă tot aţi nimerit aici într-un moment mai delicat, atunci fie! am să vă prezint unuia dintre oamenii providenţiali ai acestei naţii… Astfel, apucându-l strâns de braţul stâng, Gogu Posteucă îl conduse până în pragul camerei-birou: Domnul deputat de Dorohoi Patriciu Mavrodin întreabă dacă aţi avea amabilitatea să faceţi cunoştinţă. Manechinul se mişcă puţin de pe un picior pe altul. Cum aşa? se revoltă în sinea lui Patriciu Mavrodin, cum vine atâta, că eu m-aş fi milogit?… şi pe cine să cunosc „şi de ce să cunosc? împins din spate, se-apropie încet şi cam pe vârfuri, temător că i se joacă o farsă, dacă nu

— Cumva i se-ntinde o cursă. De unde până unde un om providenţial sub acoperişul lui Gogu Posteucă? Nu mă-nghionti, ia mâna de pe mine, ar fi vrut să-i strige însoţitorului. Desluşi mai întâi cizmele de box, moi, bine lustruite, apoi pantalonii negri, strânşi pe coapse, centironul. Câteva clipe nici nu îndrăzni să ridice privirea mai sus. Da, eu sunt, vorbi omul din umbră, am mai avut odată onoarea, cu prilejul busculadei de la senat… Corneliu Zelea Codreanu, fără a se clinti din loc, îi. Întinse mâna: Atunci, dacă vă mai amintiţi, ne-am aflat pe aceeaşi baricadă. Patriciu Mavrodin ar fi socotit necesare unele precizări: întâmplător, domnule Codreanu, întâmplător

colegii din formaţiunea mea politică au împărţit pumni în dreapta şi-n stânga sub steagul şi porunca domnului A.C. Cuza, al cărui acolit eraţi pe vremea aceea. Oricum, eu, unul, m-am abţinut, locul meu a fost întotdeauna pe margine. Dar nu mai avu ţăria să deschidă gura. Cu mâinile în şolduri şi picioarele răscrăcănate, celălalt îi impunea muţenie şi respect. De ce nu aprindeţi lumina? se mai agită, în gând, Patriciu Mavrodin. Niciodată nu râvnise compania acestui individ întunecat şi la chip şi la minte, şi de o brutalitate fără seamăn, gata oricând să apese pe trăgaci. Cu numai câţiva ani în urmă, când fusese convocat la Tribunalul din Iaşi pentru câteva fărădelegi săvârşite, Corneliu Zelea Codreanu îl împuşcase mortal pe prefectul de poliţie. Cum, şi cine îi îngăduise intrarea în boxa acuzaţilor cu pistolul asupra lui? Trăsese de la doi paşi, sub ochii judecătorilor, cu un nemaipomenit sânge rece: Un ucigaş în toată legea, îl – evaluase atunci Patriciu Mavrodin. De neînţeles: Codreanu fusese achitat, iar doi, trei ani după aceea, pe la sfârşitul lui iunie 1927, înfiinţase Legiunea Arhanghelul Mihail. Justiţia, poliţia îi dădeau mână liberă în continuare. Am parcurs articolele domniei voastre, i se-adresă Codreanu, fără nuanţări, sec, informativ. Aţi făcut o treabă pe cinste. Vă felicit şi vă simt în rând cu noi, cei hotărâţi a determina o renaştere naţională! Şi din nou îi întinse mâna. Patriciu Mavrodin se-nmuie, îndată: Ei, dumneavoastră, tinerimea, aveţi forţă, aveţi idei… văd că aveţi şi capacitatea de-a aprecia gesturile unui om profund preocupat de soarta naţiei… şi vă mulţumesc… Desigur, tinerimea, viitorul. Zelea Codreanu îi întrerupse avântul: Mâine după-amiază la ora şase, tot aici! Era o poruncă, excluzând şovăieli, comentarii. Poate din instinct de conservare, ce nu mai ţinea seamă de rang şi imunitate parlamentară, căci forţa este mai presus de toate, se înclină: Da, am înţeles. Gogu Posteucă îl însoţi până la poartă, în vântoasă: Coane Patriciule, te-am ridicat pe soclu. Curând, ai să te numeri printre întemeietori. Veşnică să-ţi fie gloria. Atunci, prima oară într-o viaţă de om, ce se consumase în limitele

prudenţei, sub control riguros, Patriciu Mavrodin încercă o senzaţie de împrăştiere, de cumplită răvăşeală. Înţelese că de pe unde s-a risipit nu mai era chip să se-adune. Patriciu Mavrodin nu-şi mai aparţinea. Moarte năprasnică, îi prezisese o ţigancă de-p6 moşie.

Vitrinele noastre sfidează! Vitrinele noastre jignesc! Distrugeţi vitrinele! Cu aceste îndemnuri, într-o rostire agrigă, de comandant câinos, şi însoţite de gesturi zvâcnite, de scânteieri arogante din ochi tulburi, un candidat la licenţa în litere şi filosofie îşi mobiliză la atac cei câţiva prieteni de cafenea, împinşi la revoltă din pricini diferite, însă regăsindu-se toţi pe o platformă comună atunci când se lansau fii interminabile discuţii cu privire la locul şi rostul lor într-o societate străină omului doritor de-a ajunge la împliniri prin muncă cinstită, cesionată aventurierilor politici, afacerismului veros. O licenţă, ce mai reprezintă o licenţă în ţara asta? Ani de studiu şi privaţiuni umilitoare pe cine să mai impresioneze? Conştiinţele se vând la licitaţie publică, idealul se schimbă pe mărunţiş. Pentru noi, pentru întreaga tinerime intelectuală, ţara s-a dovedit a fi mamă vitregă, rea, suspicioasă şi nedreaptă, conchidea de fiecare dată candidatul la licenţă. Altfel, în timpul zilei, când dădea pe la universitate, ori alerga dintr-un colţ în altul al oraşului, la meditaţii, când singur trebuia să se descurce pe cont propriu, cum s-o putea, Sabin Vergu era un tânăr potolit, decent, cu preocupări obişnuite, de bani, de masă la vreo pensiune, de cărţi, iar în relaţiile cu profesorii, cu părinţii ucenicilor pe care-i medita – şi de pe urma cărora trăia –, chiar sfios, ca un neajutorat ce ştie prea bine că soarta lui depinde în primul rând de alţii. Dar se aprindea, se înflăcăra uşor îndată ce se afla în compania altora /bătuţi de vânturi, izbiţi de valuri, tinerime bucureşteană cu existenţă nesigură, în ciuda diplomelor, a licenţelor. Sabin Vergu ştia acum nemulţumirile tuturor pe de rost, nimeni nu l-ar mai fi putut surprinde cu vreun necaz, ori noi detalii privind goana după bani şi adăpostul de-o noapte. Când era întrebat de soluţii, ori auzea pe alţii întrebându-

se ce soluţii ar mai exista, cum ar face el, sau, ei, să iasă de sub apăsare, din impas, Sabin Vergu îşi strângea pumnii, şi parcă lua foc: Dărâmăm! Dărâmăm! Totul trebuie pus la pământ, totul trebuie reconstruit din temelii! E singura noastră soluţie. Vitrinele sfidează! Vitrinele jignesc! Distrugeţi vitrinele! încă din copilărie, Sabin Vergu se simţise atras, fascinat de vitrine. Ţânc fiind, pe când alţii de anii lui băteau mingea, trăgeau cu praştia, de după garduri, în pălăriile trecătorilor, făcându-şi faima după numărul pălăriilor doborâte, el străbătea strada principală din T. De zeci de ori pe zi, când pe un trotuar, când pe celălalt, cu lungi popasuri în dreptul vitrinelor mai acatării, cu stămburi, oale şi cratiţi, mezeluri, păsări împăiate, încălţări – şi nu se mai sătura privind, deşi obiectele expuse erau cam aceleaşi, cu săptămânile, uneori şi cu lunile. Rareori intra în prăvălii, unde era înghesuială şi aer stătut, mărfurile îngrămădite în rafturi ori pe tejghele nu-i mai reţineau interesul. Le voia expuse în vitrine, la lumina zilei, aranjate cu pricepere, încât să le poţi cuprinde în ansamblu şi în detalii. Ceasornicăria lui Simuţ Chihaia, parcă strivită de două magazine impunătoare, unul de mobilă, ce –, lălăit de confecţii, îi oferea cele, mai alese şi mai constante satisfacţii. Simuţ îşi împrospăta vitrina de la o zi la aista, înşirând pe policioare mai toate ceasurile ce îi veneau la reparat, ceasuri de damă, cât un bănuţ, cele mai multe de aur, cu brăţări de aur, ceasuri bărbăteşti, mărci elveţiene, ori japoneze, ceasuri de bucătărie, butucănoase, ceasuri-pendulă, unele cât un dulăpior, ocupând jumătate din vitrină, ceasuri cu cuc, vieneze. Erau şi zile când Simuţ îl poftea înăuntru – vino, domnişorule, vino să vezi măţăraia – şi-ndată, spre a-i spori curiozitatea, se-apuea să demonteze îndeosebi ceasuri bărbăteşti, cu căpăcele de argint ori de aur: Ce zici, domnişorule, ce mecanism! Aşa-i că-ţi ia ochii? Migală şi precizie, da’ se mai strică şi precizia asta, şi-atunci e rândul nostru să intervenim. Un mecanism de ceas, mai explica Simuţ, e ca un stomac de om, iar noi, ceasornicarii, suntem un fel de chirurgi. Şi alţi

patroni de magazine, în momente de răgaz, când nu erau prinşi cu clientela şi-i apuca moţăiala, îi făceau semn să le treacă pragul. Pe atunci, el Sabin Vergu, era domnişorul cunoscut de toţi, băiatul notarului Vergu, cel care întocmea acte şi mai dădea un sfat, contra cost, fireşte, iar negustorii aveau mare nevoie de sfaturi, căci mai toţi ieşind dintr-o încurcătură dădeau în alta. Când se văzuse elev la liceul din D., orăşel de nfegustori şi avocaţi, cu multe străzi comerciale, cu sute de vitrine luminate şi noaptea, Sabin Vergu avusese impresia că a nimerit într-o lume de basm. De altfel, cei mai mulţi dintre colegii lui, copii de ţărani de prin satele apropiate, îşi luaseră obiceiul de-a se zgâi la vitrine. Curios, totuşi: pe vremea aceea, privind obiectele din vitrine, Sabin Vergu nu îşi dorea să le aibă, să intre în posesia lor, pe o cale sau alta, cu bani (de unde bani?) ori încercând o lovitură: el voia numai să le vadă, să le admire, asta era o necesitate. Vitrinele de pe Calea Victoriei, luate la rând, supuse unor minuţioase cercetări, în miez de zi, în miez de noapte, îl năuciseră în primele lui zile de studenţie. Până când, întârziind poate mai mult decât s-ar fi cuvenit în dreptul unei vitrine cu ghete elveţiene, se pomenise apucat de guler şi bruscat: Ia-o din loc! N-auzi? Ia-o din loc! Atunci, pricepând că asupra lui planează vreo bănuială rea, i se urcase sângele la cap, dar nu îndrăznise să ridice pumnul, nici măcar să riposteze cu vorba, cu vreun gest, erau prea mulţi în jur, îndată se-adunaseră, ciopor, douăzeci-treizeci de bărbaţi şi femei şi copii, aici lumea era suspicioasă, poate şi mai doritoare de zarvă, nu ripostase, ci se retrăsese, ca un câine bătut, motivându-şi doar în gând că el n-a făcut nimic rău… Aflase mai pe urmă că în oraşul-capitală nu trece noapte fără câteva vitrine sparte, şi păţania cu patronul magazinului de ghete elveţiene îi fusese de învăţătură de minte: pesemne că asta-i tactica răufăcătorilor, ziua studiază vitrinele, magazinele, întocmesc un plan, iar noaptea dau atacul. Aşa constatase el, studentul în litere şi f. Ilosofie, că aici, în Capitală, i se ia până şi dreptul de a zăbovi mai mult în faţa unei vitrine.

Aici nu mai era domnişorul Sabin, ci un tânăr necunoscut, îmbrăcat sărăcăcios şi nebărbierit cu zilele, numai bun de confundat cu vagabonzii şi otrepele care bântuiau în perimetrul central, cu intenţii necurate. Căzut în patima beţiei, iar din beţie în boală grea, notarul Timoitei Vergu, sărăcit şi înăcrit, îi dăduse drumul în lume, să se descurce singur, cum o şti şi cum s-o putea: De la mine să nu te mai aştepţi la nimic nici la bani, nici la intervenţii, nici măcar la mustrări. Ce să-ţi mai zic? Dumnezeu cu tine! Din ce mai pusese la o parte de-a lungul anilor, din ce mai era de – vândut, bijuterii, veselă, chiar şi rochii şi încălţări, maică-sa, coana notărească, îi mai trimisese ceva bănuţi în primii doi ani de studenţie, apoi totul secase, ca pe vreme de secetă mare: maică-sa nu mai avea bani nici de timbre pentru scrisori, rar de tot îi mai trimitea elte-o lungă jelanie, pe opt şi zece pagini, prin cunoscuţi din T. Care luau calea Bucureştilor, şi mai arătau şi bunăvoinţa a-l căuta pe el, studentul în litere. Obligat să-şi câştige existenţa într-un oraş cu sute de mii de oameni, în veşnică alergătură după un bănuţ, Sabin Vergu încărcase şi descărcase cartofi şi ceapă şi varză în Gara Obor, căras e bagaje în Gara de Nord, vânduse ziare pe Calea Victoriei şi pe Bulevardul Elizabeta, ţinuse locul unui paznic de noapte la un depozit de pe Şoseaua Chitila şi ostenise mult cu liceeni lălâi, certaţi cu gramatica. Anevoie îşi făcuse o mică faimă de meditator iscusit, în stare a limpezi până şi minţile cele mai înceţoşate. Câştigul era modest, cât să-şi achite chiria, să-şi asigure prânzul pe la birturi populare, cât să-şi mai cumpere două, trei cămăşi pe an, o pefeche de pantaloni din postav, ciorapi, batiste şi alte mărunţişuri strict necesare. Râvnea la un ceas de buzunar: obligat să-şi drămuiască timpul între prelegerile de la facultate, orele de meditaţii, întâlnirile cu prietenii – rar de-tot cu vreo prietenă –, se vedea mereu în situaţia destul de neplăcută pentru el, enervantă pentru cei opriţi din drum, de-a întreba cât e ora: unii, cu toată agasarea, îl informau exact, cei mai mulţi îl induceau în eroare, ori îl pofteau să-şi cumpere ceas. Poposise nu o dată în faţa vitrinelor cu

ceasuri elveţiene, ceasuri de buzunar, cu lănţişor de trecut peste pântee, ori de atârnat la butonieră, ceasuri de purtat la mână, cu brăţări de argint, ori cureluşe din piele de şarpe: de unde bani? Nu evita vitrinele – pe Calea Victoriei, pe bulevarde, mei n-ar fi avut cum să le evite, când se înşirau una lângă alta, şi care. De care mai ademenitoare –, dar acum le privea cu alţi ochi, cu ochii omului năpăstuit, silit să stea pe margine şi să-nghită-n sec. Vitrinele noastre sfidează! Vitrinele noastre jignesc! Distrugeţi vitrinele! Pe strada Vânători, unde locuia el de câteva luni încoace, într-un subsol igrasios, cu o închipuire de fereastră la nivelul trotuarului, erau doar două vitrine, amândouă în stare jalnică, prăfuite, cu păianjeni pe la colţuri, cea a lui Siglert croitorul, care de ani de zile nu mai apucase să croiască un costum, ci doar să peticească şi să-ntoarcă pe dos costume ponosite, roase, arse cu ţigara, şi cealaltă, a lui Gnişor, pantofarul, cârpaciul. Pe strada Vânători îşi construiseră case modeste, ca de ţară, oameni gospodari, însă cu meserii nesigure, cu bani număraţi, în continuă zbatere, din care pricină rareori îi vedeai senini, mulţumiţi. Mohorâţi în sinea lor, erau, se-nţelege, mohorâţi şi cu alţii, cu vecinii, cu străinii care se-abăteau pe-acolo. Când se-ntorcea acasă, pe strada Vânători, Sabin Vergu simţea un fel de sleire: abia îşi mai înnoda paşii, din lipsă de vlagă, şi nu mai era nici revoltat, nici încrezător, nici resemnat, era stors, era zdreanţă, nu de vreun efort neobişnuit, de peripeţiile zilei, cât de sila ce resimţea numai la gândul că iar o să-i iasă-n cale mutre mohorâte, copii urduroşi, cu degetu-n nas, şi coana Aurelia, proprietăreasa, cea veşnic prinsă în afaceri dubioase, veşnic cu ochii-n patra, temătoare de poliţie, de vecini, de agenţii. În civil, dar mai ales de copii, căci ei, copiii, spun tot ce văd, tot ce aud. Într-un miez de noapte, după multe ore petrecute în cafenea, cu tărie plătită de alţii şi ţigări oferite de alţii, Sabin Vergu avusese revelaţia că el se-ntoarce acasă întocmai ca un strigoi în cavou. Cămăruţa, de subsol era mai degrabă o pivniţă, cu ciment pe jos, peste care coana Aurelia aşternuse rogojini şi

preţuri destrămate, o pivniţă umedă, rece, luminată printr-o ferestruică murdară, stropită cu noroi, udată de clinii cartierului. Nu avea nici pe departe confortul şi eleganţa cavourilor pe care le văzuse el în cimitirul Bellu. În patru ani de studenţie Sabin Vergu avusese parte numai de subsoluri şi mansarde, schimbase multe, şi câte două, trei pe an, din pricina lui, din pricina proprietarilor, la neînţelegeri se ajunge repede. Curând, avea să-şi ia catrafu sale şi de-aici, nemulţumit de cămăruţă, de chirie, de bombănelile coanei Aurelia, de peisaj, de câinii vagabonzi. Coana Aurelia blestema viaţa, blestema moartea, dar mai cu râvnă îi blestema pe liberali, ei, liberalii, fiind capul răutăţilor, în opinia coanei Aurelia. Mai dă-i la dracu'! răbufnise în câteva rânduri Sabin Vergu, nu mai sunt la putere, gata, şi-au trăit traiul, şi-au mâncat mălaiul! însă coana Aurelia o ţinea pe-a ei, şi asta de ani şi ani de zile, de pe la început de secol, de când un deputat liberal promisese o cişmea pe strada Vânători în apropiere de casa ei, iar după ce obţinuse voturile, după ce se alesese, uitase şi de stradă şi de cişmea. Ei, liberalii, au adus criza, ei au să ne-ngroape de vii, nespovediţi. Coana Aurelia îi sporea chiria de la o lună la alta, ameninţând că are s-aducă în locul lui ba un procuror, ba un felcer – oricum, un salariat cu venit sigur – ori, şi mai bine (mai avantajos băneşte) avea să închirieze cămăruţa cu ora, cu ziua, cu noaptea, căci amatori se găseau destui printre plevuşcă de pe Cheiul Dâmboviţei. Vrei să-ţi fac trampa cu o coniţă? întreba coana Aurelia. Vrei să-ţi aduc mireasă? Nimic nu vrei. Oare ce fel de guguştiuc îi mai fi şi mătăluţă? Coana Aurelia avea nenumărate oferte de făcut, la preţuri diferite, după importanţă, şi mai ales după riscul pe care îl presupunea încheierea urnei tranzacţii, chiar dacă se ştia cu poliţiştii şi oamenii legii, pe care îi cinstea constant, conştiincios, riscul nu era, nu putea fi exclus, iar ea de beciurile poliţiei se ferea ca dracul de tămâie. Chiar şi peţitul, plasarea unei mirese terfelite de haidării cartierului, cununia şi nunta ascundeau un risc. Până la urmă, tot eu am să te-adun de pe drumuri, îi zicea coana

Aurelia, de îmbunare, de împăcare. Scrie-i notarului să ostenească şi dumnealui până aici cu nişte clondire şi ceva afumătură într-o desagă, şi se aranjează, te leg eu de-o cuconiţă cu acoperiş. El, studentul în litere, asculta, tăcea şi răbda. Cu toţi anii lui de studiu, cu examene date la timp, în ochii coanei Aurelia, care se iscălea cu degetul, nu era decât un neajutorat, trăind dacă nu chiar din mila, atunci din bunăvoinţa altora, dar prea bine se ştie că şi bunăvoinţa îşi are limitele ei, şi-atunci, atunci? Pentru alţii/pentru sutele de mii de oameni din oraşul-capitală, unii cu rost şi situaţie aici, mulţi în căutarea unui rost, el însemna şi mai puţin, nimic, sau aproape nimic: aici nu mai era domnişorul Sabin. I se-ntâmplase, furat, apăsat de gânduri, cam aceleaşi: de unde bani, de unde haine, unde-o să mănânce la prânz, i se-intâmplase nu o dată să se izbească de vreun trecător, şi acela abia dacă îi aruncase o privire de dojană, dar gura nu şi-o răcise, nu cheltuise pe el o vorbă, o înjurătură. Nici prin bune, nici prin rele, prin nimic nu reuşea să se impună, nu ieşea din grămadă, din turmă, asta era sentinţa, condamnarea lui, pentru mulţi ani, poate pentru întreaga viaţă – dată de către cine, şi cu ce drept? Poate era şi prea molâu din fire, îi lipseau energia şi isteţimea celui sortit să răzbată. Prea greu se înfierbânta. Numai la bodegă, după o tărie şi-o ţigară în contul altora, i se urca şi lui sângele la cap. Izbea pumnul în masă de zăngăneau farfuriile şi paharele şi ţinea discursuri de tribun. Cei din jur îl urmăreau în linişte şi întotdeauna cu interes, lăsându-i impresia că vorbele lui au greutate şi ţintesc unde trebuie şi exprimă întocmai şi gândurile lor. Acolo, în bodegi şi cafenele, la ore mici, el se simţea altul, stăpân: Trebuie să ne face-m un program, e timpul să lansăm un manifest al tinerimii către ţară, glasul nostru ca un tunet trebuie să răzbată. Apoi, în drumul către casă, către cavoul lui de pe strada Vânători, îndoit de crampe, clătinat de ameţeli, se-ntreba: unde să răzbată? până unde? Mânia clocotea şi se stingea între pereţii cafenelei. Cât să mai bâjbâim ca orbeţii? E timpul, proclamase, cu o încrâncenare pe care nu şi-o bănuise, o

răbufnire a disperării ce îndplung mocnise, e timpul să ieşim în stradă. Cu glasul nostru, cu tinereţea şi idealurile noastre. Singuri trebuie să ne deschidem calea. Se va şti de noi. Se va vorbi de noi. Juraţi? Jurăm! Acum nu mai era chip să dea înapoi. Asumându-şi conducerea unei acţiuni de stradă, care să aducă tinerimea în atenţia întregii ţări, el se străduí din răsputeri să înfrângă ezitări şi spaime, spre a face dovada că poate fi un conducător adevărat. Ţinea mult să i se recunoască meritele de conducător. Era un fel, modalitate – poate singura – de a ieşi din anonimatul imbecilizant, milos şi puturos ca o mlaştină. În clipele de răgaz, în puţinele lui clipe de răgaz petrecute în cămăruţa de subsol, când nu mai răzbăteau până la el nici bombănelile coanei Aurelia, nici sporovăiala trecătorilor opriţi în dreptul ferestruicii, când, în sfârşit, rămânea numai el cu el, se imagina în pieţe publice, aclamat de mii şi zeci de mii de adepţi, pătrunşi, cutremuraţi de adevărul spuselor lui, ori mărşăluind în fruntea coloanelor de răzvrătiţi către obiectivele ce trebuiau luate cu asalt. Nu excludea riscurile, înfruntarea: stăpânirea ce altă treabă are decât să ordone, cu sânge rece, în numele legii, în numele „intereselor superioare de stat K, să ordone reprimarea?! doar o făcuse în atâtea rânduri, avea o practică îndelungată stăpânirea în arestări, schingiuiri, execuţii. În tot mai desele confruntări cu sine însuşi, fără obişnuitele stimulente de cafenea, coniacul, răchia şi ţigara, numai cu un efort de voinţă, el se închipui şi încătuşat, târât de poliţişti în lungul bulevardelor, cu capul umflat de pumni, cu obrajii brăzdaţi de vâna de bou: conducătorii, asta era o lege, trebuie să fie pregătiţi pentru supliciu, să îndure orice, cu fruntea sus, fără crâcnire. Şi decretă, senin, desprins de toate cele lumeşti: Din acest moment, viaţa mea nu-mi mai aparţine, o dăruiesc toată, aşa cum e, cum ar fi putut să fie în alte împrejurări, mai favorabile, mai omeneşti, o dăruiesc cauzei noastre. Ţara întreagă să ia cunoştinţă de tragedia unei generaţii sufocate de indiferenţa şi nemernicia stăpânirii! Cum nu mai avea palton, nici pălărie, ori căciulă, îi scrisese maică-

sii că vremea s-a năsprit, e greu să mai ieşi din casă numai în costumul de vară, şi acela pătat şi decolorat, iar maică-sa înţelegătoare ca întotdeauna, gata să dea totul pentru băiatul ei, atâtea doar că nu prea mai avea ce să dea, îi expediase un colet cu un pardesiu vechi, pălăria şi-un fular din garderoba notarului. Pardesiu negru, de ceremonii, pălărie tot neagră, cu boruri late, uşor ondulate, şi panglică lucioasă, îngălbenită pe alocuri de transpiraţie. Coana Aurelia îi scurtă pardesiul cu vreun lat de palmă. El smulse panglica pălăriei şi o înlocui cu o alta din lină croşetată. Prietenii îl numiră Prinţul Negru. Şi i se dădu mână liberă să elaboreze planuri, să hotărască, la nevoie şi să acţioneze în numele lor. Şi Sabin Vergu decretă: Vitrinele noastre sfidează! Vitrinele noastre jignesc! Distrugeţi vi

frânele! Tocmai acum, la sfârşit de an 1929, când ţara traversa cea mai cumplită criză din câte îi fusese dat să cunoască, vitrinele bucureştene, îndeosebi cele de pe Calea Victoriei, erau mai încăreate şi mai ademenitoare ca oricând, numai mărfuri de calitate, cele mai multe din import, ca o expresie pe deplin grăitoare a unei stări de opulenţă şi progres. Iar eu, viitorul licenţiat în litere şi filosofie, umblu cu pantofii peticiţi, mănânc o dată pe zi „pe la birturi populare, şi visez la dreptate socială într-un cavou!... Acţiunea de stradă, distrugerea vitrinelor, fu programată pentru amiaza zilei de 29 decembrie. Totul trebuia să se petreacă la lumina zilei, în văzul lumii. Nu suntem spărgători de meserie, nu suntem otrepe, nu suntem ai nimănui: ne-am ridicat din popor, cu sudoarea frunţii „şi poporul e cu noi. Juraţi? Jurăm! Erau cinci: el, Prinţul Negru, un actor cu sporadice şi de neluat în seamă apariţii pe scena Teatrului Naţional, un pictor fără comenzi, un fost comentator de presă la „Opinia noastră? şi un licenţiat în istorie – care îşi părăsise catedra, după ce şapte luni la rând nu primise niciun bănuţ din salariul cuvenit. Pietre, de bine, de rău, se mai găseau, pe gratis. Cu pietre aveau să zobească vitrinele de pe Calea Victoriei.

Nu pe toate, se-nţelege, ştiau că n-ar fi apucat să le dsa gata pe toate, agenţii de poliţie fiind la post, cu cătuşele pregătite, însă ei se mulţumeau şi cu mai puţin, cu măcar una de căciulă, fiecare dă cu piatra, sparge o vitrină, apoi se lasă prins, ori de agenţi, ori de patroni: trebuie mizat doar pe gestul ca atare, pe acţiunea organizată, în semn de protest. Arestarea, încătuşarea, ancheta erau chiar obligatorii, spre a se stârni vâlva necesară. Trei dintre prietenii de cafenea, care nu acţionau direct, nu dădeau cu pietre, primiseră o însărcinare deosebită: îndată după arestarea celor cinci, a. Împricinaţilor, ei trebuiau să alerteze personalităţi ale vieţii culturale şi politice, care să intervină prompt la prefectura de poliţie, în apăraree tinerimii intelectuale. Printre cei vizaţi se afla şi Liviu Rebreanu, recunoscut la acea oră ca unul dintre cei mai importanţi scriitori români (dar şi prieten sau măcar – în bune relaţii cu primul ministru, Iosif Partheniu).

Din lipsă de fonduri, pe vreme de criză, redacţia „Opiniei noastre" se restrânsese la o singură încăpere, o fostă sală de consiliu a ziarului „Adevărul", unde îşi aflau cam anevoie locul biroul directorului, biroul secretarului de redacţie, trei măsuţe, cu trei scaune, la care se-nghesui.au pe rând comentatorii, o casă de bani, un dulap masiv cu fotografii, dosare cu acte, ibrice de cafea, pachete de ţigări, o etajeră cu vreo sută de volume de sociologie, economie politică, legislaţie, două fotolii, două cuiere pom şi un lampadar impunător. Pereţii erau tapetaţi cu poze adunate de comentatori de prin revistele ilustrate – actriţe de cinema, imagini de la circ, lupi şi urşi, cai şi copii, peisaje montane. Urcat pe o scară de zugrav, un caricaturist cu faimă trudise două zile, fără niciun stimulent material, doar din simpatie pentru directorul „Opiniei noastre11, ca să imortalizeze pe tavan politicieni, poeţi, actori, industriaşi, bancheri mai de suprafaţă, alţi puternici ai zilei. Puteţi fi mândri, îşi încuraja, adesea, colaboratorii, Vlad Stanca, noi ne facem meseria într-o sală-muzeu, o sală deja celebră, şi care va intra în istoria presei româneşti. Dă-ţi-i bătaie, băieţi, că mai e până la

faliment! Primele ore ale dimineţii erau calme, cu debut lent, anevoios, ca după o noapte de chef, cu toate că redactorii „Opiniei noastre41, mereu hăituiţi peste zi, şi cu bani număraţi, din leafă modestă şi neonorată la timp, de mult nu mai întârziau prin cafenele şi bodegi. Primul sosea secretarul de redacţie, Anghel, tip mărunt, ochios şi aprig de felul său, nedespărţit de geanta burduşită, în care aflai de toate, de la articole, şpalturi, fotografii, la pachete de ţigări, cutii de chibrituri, pacheţele cu zahăr şi cafea, sandvişuri, creioane, ochelari, nasturi, ac de cusut şi aţă, sticle de cerneală, ceşcuţe, pahare… Văduv de mai mulţi ani, Anghel se gospodărea singur, şi acasă şi la redacţie, el îşi pregătea cafeaua şi aici, el îşi cosea nasturii, dacă se rupea ori se slăbea vreunul, el îşi aducea de la bodega „Mercure, în două sufertaşe, mâncarea de prânz, de obicei o supă şi o mâncare de carne, şi tot el făcea ordine şi curăţenie pe birouri şi pe măsuţe, după plecarea celorlalţi. La primele ore ale dimineţii, Anghel asculta şi tăcea, părând că ar fi dispus să accepte, de-a valma, toate propunerile care se făceau pentru ediţia la zi. Astfel, intrând în graţiile celorlaili, era alintat: Angheluş, simpaticul, generosul, înţeleptul nostru Angheluş. Mai către prânz, când se-apuca să-ntoarcă ediţia pe dos, să dea la o parte cam jumătate din articole şi fotografii şi să scoată altele, pe care le socotea de mai mare interes, când ridica tonul izbea, trântea şi fornăia pe nări ca un cal nărăvaş, toţi îi spuneau: majurul Anghelache. Punctul critic era în jurul orei două din zi, când secretarul de redacţie trecea la avertismente şi atacuri directe, fără a-l menaja câtuşi de puţin pe directorul Vlad Stanca: Să vă intre în cap o dată pentru totdeauna că fără mine, ăsta care sunt şi mă. Vedeţi, v-aţi duce dracului, cu foaia voastră cu tot! Ca pe nişte milogi vă port în cârcă de luni de zile. Încă n-aţi învăţat ce înseamnă un ziar. Încă n-aţi aflat cum se vinde un ziar. Vreau violuri! Vreau sinucideri! Vreau hoţi de cai şi cocote întreţinute de deputaţi. Vreau să respir, deschideţi ferestrele, altfel le sparg! „Opinia noastră” abia se mai târa de la un număr la altul, cu puţine

abonamente, cu ceva mai multe vânzări la liber, pe la periferia Capitalei, şi prin câteva centre muncitoreşti. Vlad Stanca se încăpăţâna, în continuare: Cu riscul falimentului, prea mari. Concesii lipsei de atitudine şi prostului gust nu vom face. Atitudinea era de orientare democratică, împotriva oprimării cetăţeanului de rând, a cenzurii şi îngrădelilor de tot felul, de-o vreme încoace tot mai sâcâitoare şi mai derutante. Ce-i mai este permis cetăţeanului contribuabil? întrebase un reporter pe primul-ministru Iosif Partheniu, iar acesta îi declarase zâmbind (una din puţinele împrejurări când Satan fusese surprins zâmbind): îi este permis tot ce nu-i este interzis. De altfel, Vlad Stanca pricepuse prea bine, din experienţa „Opiniei noastre41, din experienţa celorlalte cotidiene, că ştirile de senzaţie, rubricile de reclamă, pozele de la recepţii, ori de la întrunirile doamnelor ortodoxe nu mai pot salva un ziar de la pieire. Pentru cine să mai faci reclamă la mărfuri de lux, ori populare, când nouăzeci şi cinci la sută din populaţia ţării era obligată să numere fiecare bănuţ, să strângă tot mai tare cureaua? Nu mai avea căutare nici rubrica „oferte de serviciu11, întrucât aceste oferte, în perioada de criză şi şomai, erau tot mai puţine, iar pe de altă parte, de puteau fi găsite, aceleaşi, în mai toate ziarele. Paginile religioase, cu reproduceri de icoane, poezioare şi predici, nu intrau în vederile directorului Vlad Stanca: Misia noastră este să-i trezim pe oameni la realitate, să-i îndemnăm la unitate şi atitudine, iar nu să-i amăgim, să-i îmbătăm cu apă rece. Să iasă lucrătorii noştri pe marile bulevarde! „Când auzea de lucrători, secretarul de redacţie împingea la o parte toate hârtiile, se uita în tavan şi îşi cuprindea faţa în palme: Doamne, de ce m-ai blestemat în halul ăsta? Doamne, cu ce ţi-am greşit de m-ai aruncat în văgăuna asta, unde să-mi câştig pâinea printre nătărăi? Apoi, congestionat, împungând cu arătătorul în direcţia lui Vlad Stanca: Lucrătorii ăştia ai matale au să ne ducă pe toţi de răpăi Prea mori de dragul lor, ca să n-o termini strivit de ei. Dacă matale îi aperi, crezi că ei au să ridice un deget când o fi să te vezi la ananghie? Cu

lucrătorii pierdem tiraj, pierdem teren, pierdem tot şi-o să ieşim noi pe marile bulevarde, cu mâna întinsă, la cerşit. Anghel făcea alergie la textele despre lucrători, greve, manifestaţii de stradă, încontrări eu patronatul şi poliţia. Omule, îi mai zicea el lui Vlad Stanca, mă ştii cum te ştiu, în principiu sunt şi eu cu lucrătorii, trup şi suflet, le dau, la nevoie, şi haina de pe mine şi mărunţişul din pungă, dar, îţi repet, să nu-i prind în ziar, să nu-mi scoată capul printre rânduri, că fac una nefăcută, îmi iau calabalâcul şi vă las să vă scufundaţi… Astfel de scene se repetau aproape zilnic în redacţia „Opiniei noastre11, totuşi ruptura nu se producea, Anghel nu-şi lua calabalâcul, ştiind că nici secretarii de redacţie nu mai aveau preţ, mai ştiind şi că vreun alt loc, de conţopist în administraţie, era greu de găsit, greu şi de suportat. De cele mai multe ori, propunea un compromis: Directore, îţi admit un text cu lucrătorii matale contra o jumătate de pagină cu sinucideri. Anghel dovedise o mare dexteritate în relatarea nenorocirilor – dilatând o informaţie de trei vorbe la cel puţin treizeci de rânduri, imaginând situaţii, atitudini în faţa morţii, încât cititorul să aibă impresia că asistă la o plonjare de pe acoperiş, ori la apăsarea pe trăgaci. Rubrica avea trei capitole: sinucideri din amor, sinucideri din faliment, sinucideri din lehamite de viaţă. De când cu criza, cazurile cele mai numeroase ţineau de faliment – zeci da mici negustori, mici meseriaşi, mici oameni de afaceri, rar de tot câte unul mai de soi, mâi de rang, ăştia încă mai aveau ceva osânză, mai puseseră nişte bănuţi de-o parte, încât să reziste, acceptabil, până trece prăpădul. Cât poate să ţină o criză, fie ea şi mondială şi fără precedent? Doi, col mult trei ani: scapă cine are curajul să nădăjduiască.

Instalat comod la biroul directorial, trăgând alene din ţigară, făcând abstracţie de cei din jur, Vlad Stanca îşi scria tableta la zi: Să iasă lucrătorii noştri pe marile bulevarde, să iasă cu miile şi zecile de mii, în întâmpinarea noului an 1930. La cumpăna dintre ani, să-şi spună cuvântul răspicat, muncitoreşte: Vrem pâine, vrem dreptate, vrem libertate. Să manifesteze paşnic, în atenţia

cetăţenilor Capitalei şi a întregii ţări. Ei nu mai au nimic de pierdut, mai rău decât le este acum nu le mai poate fi. Să iasă. Lucrătorii noştri cu fruntea sus, cu pasul ferm, cu încredere în ziua de mâine! îi vom întâmpina cu o urare de-sănătate şi noroc!... După mai multe convorbiri avute cu agitatori din diverse fabrici, cu reprezentanţi ai socialiştilor şi comuniştilor, aceasta era a treia intervenţie în presă pe care Vlad Stanca o făcea în sprijinul organizării unei mari manifestaţii de solidaritate a proletarilor, cu precizarea insistentă că în această situaţie de excepţie, măcar în aceasta, ar fi oazul să se renunţe la categorisiri şi discriminări, la măruntele divergenţe, dar şi la unele principii rigide, neadecvate realităţilor din România acelui moment, căci lucrătorii, indiferent de culoarea sindicatului în care s-au încadrat, roşie, sau galbenă, indiferent dacă figurează în evidenţa socialiştilor sau a comuniştilor, auunţei comun, realizabil într-un viitor mai apropiat, ori mai îndepărtat: înfrângerea claselor dominante şi preluarea puterii. Va veni, trebuie să vină şi ziua unităţii clasei muncitoare din România. Astfel de opinii, exprimate deschis, cu patos de agitator, îi atrăseseră întâi mustrări în presă, sub semnătura unor fruntaşi socialişti, mereu puşi pe delimitări în privinţa tacticii şi strategiei de urmat, nu cumva; doamne fereşte, să se amestece cu alţii, şi acuzaţi; grele – diversionism, trădaretransmise prin oameni de legătură, din partea unui membru al conducerii comuniste. Mă tot întreb: oare ce anume v-a orbit în halul ăstei?! ripostase, dezlănţuit, Vlad Stanca, şi. Unora şi altora. Îmi vine să cred că în etapa actuală nu principiile, nu lupta pentru victorie domină mişcarea noastră proletară, ci spiritul de hărţuială, întreţinut abil şi cu mereu sporită înverşunare de către indivizi ce nici nu ştiu, şi nu mai vor să ştie pe ce lume trăiesc, preocupaţi fiind doar de buchiile pe care le tălmăcesc şi le aplică anapoda, cât şi de interesele lor persoaale. Dar a sosit timpul să vă treziţi, tovarăşi: numai unitatea tuturor lucrătorilor mai poate asigura forţa mişcării în aceste împrejurări dramatice... Mai ciudat era că iniţiativa unui marş pe străzile Capitalei,

cu pornire din Piaţa Unirii, cu străbaterea bulevardelor până în Piaţa Victoriei şi întoarcere pe Calea Victoriei până la Cheiul Dâmboviţei, o avuseseră tocmai lucrătorii care nu erau încadraţi în sindicate, după cum nici la socialişti: Noi, declaraseră aceştia, tot nu avem ce face acasă în noaptea de An nou; mâncarea, băutura, cadourile lipsesc; în case e frig. Noi vrem să petrecem revelionul pe stradă. Nu strigăm, nu agităm steaguri, nu ne legăm de nimeni. Cine vrea să ne vadă – bine, cine nu – iar bine. În scurt timp, în numai câteva zile, ideea unui marş al speranţei într-un an mai bun îşi găsi numeroşi adepţi în toate fabricile şi atelierele. Nu se va trage, era părerea unanimă. Cum să împuşti oameni paşnici în noaptea de An nou? Ei, între ei, lucrătorii, când era de pus la cale o acţiune în folosul tuturor, se înţelegeau dintr-o vorbă, dintr-o privire. Veneau însă, îndată, conducători – ai organizaţiilor, ai mişcării, cei cu buchiile, cu programele, care se-ntreceau în a cântări fiece amănunt, în parte, şi pe toate la un loc: nu, nu se poate, decretau aceştia, ar fi să uităm de principii, să ajungem la împăciuitorism. Disputele continuau zile, săptămâni, luni, se cereau aprobări, derogări – timp în care discrepanţa dintre salarii şi preţuri se adâncea, îngrijorător, iar numărul şomerilor, al celor daţi pe margine sau trimişi la urmă creştea. Să iasă lucrătorii noştri cu miile, cu zecile, cu sutele de mii! scria Vlad Stanca într-o foaie cu tiraj redus., ameninţată de faliment. Cine nu ne citeşte azi, are să ne citească mâine, căci va veni şi acest mâine, îşi încuraja Vlad Stanca tot mai puţinii colaboratori ce se străduiau, cu sacrificii evidente, pentru apariţia „Opiniei noastre”. Cenzura, poliţia nu-i mai făceau şicane, nu-i mai lăsau spaţii albe în gazetă şi nici avertismente nu-i mai dădeau. Dar, cum tot Vlad Stanca sublimase într-un articol, noi vorbim, noi ne auzim. Dialogul cu cei de la cârmă pare a fi exclus. Ce să facem noi cu o asemenea libertate de exprimare? Acolo, unde ni se hotărăşte soarta, nu mai sunt ochi care să ne va da, nici urechi care să ne-asculte. Întâlnit la o sindrofie, inspectorul Petrache îl apucase de braţ, silindu-l să înconjoare de câteva ori

salonul cu invitaţi: Noi ne ştim de mult, de pe vremea când te-am condus la Jilava, pe-atunci eram agent de rând. Cu trecerea anilor, cred că ne-am apropiat sufleteşte, eu îţi ofer prietenia, totul depinde însă de ce ai să faci cu ea! Domnul meu, în tot ce scrii în gazetă ai dreptate. Dar încă nu te duce mintea unde ai s-ajungi curând cu dreptatea asta. Îţi prevăd eu: pe bulevardul Elizabeta, colţ cu Brezoianu. Acolo ai să vinzi covrigi şi bretele, că-i văd bun, însă numai cu autorizaţie semnată de mine… Ciocnise un pahar de vin cu inspectorul Petrache pentru libertatea de a vinde covrigi cu susan la colţ de stradă. Să iasă lucrătorii noştri cu miile, cu zecile, cu sutele de mii!

O mână energică deschise uşa larg, mai s-o izbească de perete. Prin valurile de fum ce pluteau în încăpere –, cu rarefieri şi învârtoşări, Vlad Stanca distinse o siluetă de bărbat tânăr, într-un pardesiu demodat, strâns pe corp, cu un fular împestriţat la gât – dacă nu cumva era. Un prosop – şi cu o bască bleumarin trasă până peste urechi. Sub nasul ascuţit, învineţit de frig, mai mult se ghicea o mustăcioară în furculiţă. Tânărul se voia sever, autoritar.

Dar îi clănţăneau dinţii în gură. Toată prestanţa lui se duse u clipa când se-apucă să-şi sufle în pumni. Vlad Stanca îi făcu semn să se-apropie de caloriferul încins, apoi înctcă să-şi vadă de treburi, de articol, mai scrise câteva rând un Era obişnuit cu astfel de vizitatori: unii veneau a dea un anunţ, cu rugămintea să-l vadă tipărit chiar a doua zi, şi dacă se poate pe prima pagină, cei mai mulţiive au câte ceva de obiectat. Văzându-i înfriguraţi, de obici îi poftea îndată să se dezmorţească. Numai recalcitranţii, veniţi cu intenţii de scandal, îl Refuzau. Cu ce că nu tem fi agreabili? întrebă Vlad Stanca, continuând. aştearnă rând după rând, zorit de privirea alarmată a lui Niculaie, care trebuia să ducă articolul la tipografie. Cu fundul lipit de calorifer, frecându-şi mâinile, tânărul tiiunţă: Sunt student în litere şi reprezentant al unui grup protestatar, ce a întreprins o acţiune de stradă şi a fost irestat. Printre membrii acestui grup se află şi unul dintre mai vechii dumneavoastră colaboratori, Mucenicu…

(Aha, Mucenicu, un xnolâu şi-un sperios, cu minte înceată „bun de trimis după moarte, şi-l aminti Vlad Stanca. Prezenţa tânărului începea să-l indispună: acum îi descoperi ochii tulburi, bărbia retezată, de tip voluntar, buzele subţiri, crăpate, pătate de nicotină. Anarhist mărunt, de Duzină, îl categorisi, a făcut vreo tâmpenie şi-acum îşi caută apărători.) Individul se desprinse de calorifer şi înaintă doi paşi, cu pumnii strânşi. Este de datoria dumneavoastră să interveniţi grabnic şi energic la prefectura de poliţie tinerimea are nevoie de sprijin, de înţelegere, nu de cătuşe. Colegii mei au spart cinci vitrine de pe Calea Victoriei. Le-au spart demonstrativ, iar nu cu intenţia de a fura, nu s-au atins de nimic şi nici n-au dat bir cu fugiţii, dimpotrivă „ca martor ocular pot afirma că i-au aşteptat în linişte, cu răbdare, pe poliţişti. Este de datoria dumneavoastră, care v-aţi făcut faima de susţinător al celor nedreptăţiţi... Isprăvindu-şi articolul, Vlad Stanca îşi aprinse o nouă ţigară şi se ridică1 de la birou: Unde vezi dumneata nedreptatea în cazul de faţă? întrebă. Cine protestează spărgând vitrine ziua-n amiaza mare, ori în miez de noapte, indiferent, pentru mine e un anarhist. Iar pe anarhişti niciodată nu i-am avut la suflet, şi nici acum nu-i am. De soarta lui Mucenicu, pe care l-am exclus dintre colaboratori, ca incapabil, nu mă simt. Răspunzător. Atunci? Sunt chiar surprins că ai dat buzna aici. Tânărul abia se înverşună: încălzit, îşi descheie pardesiul, îşi desfăcu prosopul care ţinea loc de fular şi îşi scoase basca, dând la iveală un păr bogat, negru şi lucios. Nu ideile anarhiste ne-au înfierbântat, nu de ne-au determinat să ieşim în stradă şi să dăm cu pietre, nu suntem nişte căpiaţi, nişte fanatici, avem şi noi o diplomă, ani de studii, suntem tinerime intelectuală, ci disperarea, domnule Stanca, disperarea ne-a obligat, pricepeţi? Starea tinerimii intelectuale vă este cunoscută: nicio şansă, nicio perspectivă pentru noi, ăştia veniţi de la ţară, de prin târguşoare, ăştia cu mijloace de existenţă precare şi fără spate asigurat. Ce ne aşteaptă pe noi? şomajul, mizeria, oftica. Oare nu mai are nevoie România mare de

intelectuali ieşiţi din popor? Am protestat în felul nostru, cu pagube pentru nişte negustori îmbuibaţi, furnizori ai

Curţii regale. N-avem nimic de regretat, de retractat i vrem să trezim la realitate opinia publică, dacă mai există această opinie… Colegii mei au fost târâţi la poliţie cu că

— Tuşe la mâini. Veniţi acolo, întrebaţi, discutaţi, scrieţi, spuneţi-vă cuvântul, domnule Stanca, dacă într-adevăr mai aveţi o conştiinţă lucidă! Şi dacă n-o mai am? vru să-ntrebe Vlad Stanca. Ce prostie, conştiinţă lucidă, e la modă să facem apel, să pomenim mereu de conştiinţa asta lucidă, cu orice prilej, în orice împrejurare, dar mai cu insistenţă atunci când ne aflăm la ananghie, după vreo tâmpenie mai mare ca noi. Auzi, să protestezi spărgând vitrine, când nici măcar n-ai cu ce să le plăteşti. Asta nu se mai cheamă protest, ci tulburare a liniştii şi ordinii publice, anarhism, huliganism, atrăgând binemeritate sancţiuni, în orice ţară din lume. De altfel, Vlad Stanca era şi agasat de astfel de acţiuni, cărora le mai zicea şi izmeneli de neghiobi: de-o vreme-ncoace nu trecea zi fără mici scandaluri provocate de frizeri, zarzavagii, vânzători ambulanţi, până şi patroanele de bordeluri se constituiseră într-un comitet de apărare a drepturilor! – ce drepturi? –, toţi trăgeau la revoltă măruntă, adesea penibilă, stupidă, care după cum îl tăia capul. „Opinia noastră”, mai decretase Vlad Stanca, are în vedere doar mişcările democratice organizate, cu program limpede, în afara oricărei bănuieli de anarhism şi nesăbuinţă. Explicaţiile, încăpăţânarea dumitale sunt inutile, ne pierdem amândoi vremea de pomană, îi zise tânărului, în ziarul meu, pe care trag nădejde să-l fi răsfoit măcar o dată, de două ori, n-am spaţiu pentru astfel de isprăvi. Cât despre starea tinerimii intelectuale, ea continuă să mă preocupe sub alte aspecte, mai j; cuve, mai de structură… Tânărul aruncă în joc şi ultimul argument: Dar se va duce la prefectura de poliţie şi. Dl Liviu Rebreanu, marele nostru romancier., am apelat şi la bunăvoinţa. Unor distinşi profesori şi academicieni… nimeni nu ne-a refuzat până la dumneavoastră… vor fi prezenţi comentatori de la „Adevărul*5 şi „Dimineaţa”,

fotoreporteri, jurişti. În sfârşit, auzind” de nume celebre, Vlad Stanca prinse oarecare interes pentru spărgătorii de vitrine, dar se păstră în rezervă, nu promise nimic.

Intră în sediul prefecturii de poliţie abia după ce se convinse cât de cât, pe baza informaţiilor culese la repezeală, că „într-adevăr, Liviu Rebreanu, doi profesori de la universitate şi mai mulţi gazetari arată oarecare înţelegere pentru actul disperat (şi necugetat, adăugă Vlad Stanca), al celor cinci tineri, fiind dispuşi – dacă nu să-şi «pună în balanţă prestigiul de care se bucurau în ochii opiniei publice şi ai oficialilor – măcar să încerce o aplanare a conflictului într-o fază incipientă, căci, după, aprecierea unor comentatori, uşor se putea ajunge la un conflict acut între tinerimea intelectuală şi poliţie, poate cu participarea şi a altor pături sociale., ca director de gazetă şi avocat, Vlad Stanca venea des aici, de cele mai multe ori cu treburi presante, uneori numai cu intenţia de-a mai trage şi el cu urechea la ce se discuta pe culoare, prin sălile de aşteptare, unde se foia multă lume, cu obişnuitele necazuri şi interese – demne, totuşi, de a fi-consemnate la faptul divers. Avem onoarea, îl salută un comisar, însă fără a bate călcâiele şi a-şi duce palma la chipiu. Acum, în preajma sărbătorilor, până şi poliţiştii obosiseră, râvnind la o civilie comodă, aşezată, cu sarmale, costiţă afumată şi un vin pe cinste, de la mama lui, cum se spunea, curat şi – întremător, adică. De altfel, sediul prefecturii mirosea a de toate bunătăţile, de la sarmale la prăjituri şi răcliie. Până şi poliţiştii de rând îşi îngăduiau să umble descheiaţi la tunică, fără centiron şi cu chipiul dat pe ceafă. În ce problemă? se interesă comisarul, binevoitor, apucându-l de braţ, gata, deci, să-l conducă unde trebuie. Când auzi de spărgătorii de vitrine, se trase un pas înapoi şi, dând-o pe zâmbet îngăduitor, îşi făcu o cruce mare, în batjocură: Cred că se-apropie sfârşitul lumii, potopul, apocalipsa… Doamne iartă-mă, dar ce v-a apucat? Dumneavoastră, oameni cu situaţie, cu faimă… aud că şi domnul Rebreanu se osteneşte până la noi… Dacă era să ne faceţi o vizită de curtoazie, cu urări de sănătate şi noroc, pentru cât ne

străduim să fie ordine şi armonie – fir-ar mama ei a dracului de armonie! –, zău că vă primeam cu braţele deschise, mai ciocneam şi-am pahar de Odobeşti, ori de ce s-o nimeri, că gem birourile de damigene, toţi foştii puşcăriaşi s-au grăbit cu plocoanele. Dar aşa, domnule Stanca, ce să mai cred eu, ce să mai credem noi, când dumneavoastră, oameni, cum ziceam, unul şi unul, vă amestecaţi în rahat. Mă rog, cum doriţi, dar câştig de cauză e greu să obţineţi. Totuşi, vi s-a rezervat o sală de consiliu, unde ţin şedinţe şefii noştri, probabil că o să fiţi serviţi cu fursecuri şi cafea… Comisarul o luă înainte, deschizându-i drum pe culoarele înţesate de bărbaţi mohorâţi: mulţi dintre aceştia, judecaţi după îmbrăcăminte – combinaţie de cioareci, opinci şi paltoane, ori demi-paltoane ponosite, achiziţionate de la talcioc – păreau a fi veniţi de curiind în Capitală, de prin sate şi târguşoare, cu speranţa că vor găsi aici un loc de muncă şi un acoperiş. Poliţia depunea mare sârguimţă pentru a-i depista la timp, înainte de-a se aranja în vreun fel, căci dispoziţiile erau limpezi şi severe: Viza în oraşul Bucureşti se mai acordă numai persoanelor care au aici o proprietate, rude de gradul întâi, ori pot dovedi că au fost solicitaţi, în interes de serviciu, de către conducerea unor instituţii, scoli, spitale şi fabrici. De ţărani, de şomeri Capitala nu ducea lipsă, zilnic se-ntocmeau sute de hârtii de trimitere la urmă. Aici, poftiţi, indică, amuzat, comisarul, aici o să vă înfierbântaţi pentru o cauză pierdută.

Cei trei sosiţi înaintea lui, universitarii şi un fost deputat conservator, se adunaseră în grup, în dreptul unei ferestre ce dădea în curtea interioară, şi stăteau ca pe ghimpi, în picioare, cu paltoanele încheiate şi căciulile în mână: ori nu fuseseră poftiţi să ia loc, ori nu intenţionau să întârzie prea mult aici. Păreau, de altfel, destul de jenaţi, ca unii nimeriţi într-o încurcătură când se aşteptau mai puţin, şi numai datorită incapacităţii lor de a rezista insistenţelor agresive. Pesemne că şi lor li se vorbise despre conştiinţa lucidă, în momente de cumpănă… După ce se salută amabil cu cei trei – erau mai vechi cunoştinţe

–, Vlad Stanca îşi scoase paltonul, se lăsă pe un fotoliu şi aprinse o ţigară, parcă spre a-i îndemna şi pe ceilalţi să se simtă şi ei „ca acasă”. Să sperăm, zise, că dl inspector Petrache îşi va aduce aminte şi de noi. Fostul deputat conservator îşi consultă ceasul de buzunar, cu clapete de aur: Văd că am trei nepoţi, şi toţi trei neghiobi. Mai cu scaun la Cap mi se părea tocmai ăsta care-a dat eu pietre. Mai pricepe ceva, dacă poţi!… Aşadar, înţelese Vlad Stanca, deputatul venise aici nu pentru o cauză, ci pentru un nepot. Pesemne că şi prezenţa universitarilor se explica tot prin obligaţii de familie. De bine, de rău, ei se luptă să-şi salveze nepoţii, dar eu, eu ce caut aici? se impacientă Vlad Stanca, ridicându-se de pe fotoliu, cu regretul că s-a lăsat ademenit într-o afacere tenebroasă, care nu este, şi nu poate fi a lui. Chiar de va veni, cu siguranţă că şi dl Liviu Rebreanu are vreun. Protejat printre cei cinci spărgători de vitrine. Astfel, totul degenerează într-o intervenţie meschină: nu starea tinerimii intelectuale ne. Pune în alertă, ci un fel de bunăvoinţă creştinească faţă de cei apropiaţi, cât de nesăbuiţi ar fi ei. Apariţia unor comentatori şi foto-reporteri de la „Adevărul 14, „Dimineaţa” şi „Curentul” mai învioră atmosfera. Aveţi în vedere o expunere mai amplă a cazului, cu nume, detalii şi fotografii? întrebă profesorul P.G., cu o nuanţă de nelinişte în priviri: Dacă aşa stau lucrurile… dacă presa noastră e mai indiscretă decât s-ar cuveni, atunci mă simt dator să vă anunţ că eu nu sunt un militant. Pot avea asigurarea domnilor gazetari că numele meu nu va fi dat publicităţii? Redactorul de la „Curentul” se strădui să-l câştige: Lăsaţi, domnule profesor, că puţină vâlvă nu strică, mai ales când vă aflaţi într-o companie atât de selectă… dl Liviu Rebreanu trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, şi chiar s-a exprimat că are de făcut o declaraţie gazetarilor. Nu despre nişte nenorocite de vitrine – e vorba aici: de pot fi doar un pretext pentru a se ajunge la cauze de o gravitate extremă, care anihilează orice efort, retează orice speranţă. Oare vă poate fi indiferentă soarta atâtor tineri ce se văd excluşi din viaţa socială şi profesională,

după mulţi ani de studii, cu rezultate eminente? Nu i-aţi pregătit şi dumneavoastră? nu consideraţi că aveţi o răspundere?

Un poliţist se repezi în uşă, o dădu la perete, apoi *se* retrase doi paşi, încremenind în poziţie de drepţi: intră Liviu Rebreanu, elegant, degajat, cu ochelarii în mână, parcă abia ieşit dintr-o consfătuire şi pregătit să înceapă alta; purta un costum maro cu dungi albe, discrete, la care asortase o cravată tot în dungi, verde cu bej, prinsă pe la mijloc cu o agrafă de Aur. Avea o mână de om sănătos, rezistent, dar nu şi odihnit, judecând după cearcănele accentuate, mărturisind despre nopţi de trudă, căci, se ştia, prozatorul se obişnuise cu lucrul de noapte (stimulat de cafele şi tutun). Însoţitorul său, inspectorul Petrache, îl invită să ia loc în capul mesei de consiliu, apoi se adresă celorlalţi: Sunteţi oaspeţii noştri de vază, vă rog, vă rog… şi arătă spre scaunele rămase libere. Cât schims bară impresii despre vreme, toţi dorindu-şi un An nou cu multă zăpadă, prevestitor de belşug –, şi sosiră sticlele de coniac şi tăvile cu cafea. O, dar e prea de tot, sunteţi prea amabili, zise Rebreanu, amuzat de strădania poliţiştilor de-a se arăta şi ei oameni de lume, galanţi şi generoşi. Mi-e tare teamă că la sfârşitul discuţiei noastre o să cam regretaţi. Oricum, noi am venit aici la o. Confruntare, ca nişte bătăioşi ce suntem, şi trase cu ochiul înspre Vlad Stanca. Măcar în principiu, dl inspector va admite o cruntă realitate, şi-anume că tineretul studios este frustrat de nişte drepturi elementare şi împins în braţele disperării. Bineînţeles, gândul mă duce în primul rând la fiii de ţărani, apostolii de mâine ai satelor… Zâmbind, inspectorul Petrache ridică paharul şi ciocniră, cu uiări de bine: Dumnezeu să vă aibă în paza sa! Celor apropiaţi, sănătate şi fericire. Şi, încă o dată, ne simţim onoraţi, mai zise inspectorul. În privinţa principiilor, domnule Rebreanu, să ştiţi că noi, de la poliţie, multe admitem. Din păcate, sau, dimpotrivă, legile rămân legi, dispoziţiile – dispoziţii. Protejaţii dumneavoastră… Liviu Rebreanu, care tocmai golise ceşcuţa de cafea, interveni prompt, sensibil crispat:

Nu sunt protejaţii mei, ai noştri, deşi pe unul dintre ei îl cunosc, este actor, îi prevăd o carieră strălucită. Dl inspector va avea bunăvoinţa să mă-nţeleagă: dacă ţineam cu orice preţ să scap pe vreunul de arest, de consecinţe, nu veneam aici, nu mă vâram în gura presei, nu de publicitate am eu nevoie, ci mă adresam direct primului ministru. Am socotit că este de datoria mea… Aci se întrerupse, cu ochii aţintiţi asupra celor trei, care pătrunseseră în sală, neanunţaţi, şi, desigur, nepoftiţi: Corneliu Zelea Codreapu se oprise cam la doi paşi de masa de – consiliu, cu picioarele crăcănate şi *al* palmele petrecute pe după centiron, aproape agresiv, ca un vechil pe moşie; îl seconda Patriciu Mavrodin, deputatul de Dorohoi, îmblănit, sever, cu o mapă lăcuită sub braţ; al treilea din grup era un vlăjgan mustăcios, cu căciulă ţuguiată – el se oprise lângă uşă, în poziţia de pe loc repaus, cu braţele încrucişate: era, pesemne, garda personală a lui Codreanu. Inspectorul Petrache, surprins, se ridică pe jumătate de pe scauin, ezitând între bunăvoinţă şi revoltă – totuşi, nu se dă năvală într-o sală de consiliu unde s-au adunat atâtea personalităţi –, dar un gest al lui Codreanu, prin care acesta indica uşa, ieşirea, îl făcu să se dezdoaie. Domnule inspector, asigurându-i pe domnii de faţă de respectul nostru, le vom cere îngăduinţa de-a ne retrage, zise Codreanu, scoţând palmele de după centiron şi înclinându-se puţin în direcţia lui Rebreanu. Chestiunea tinerimii e mai presantă acum decât oricând. Dorim a elucida nu un caz, ci o stare de lucruri. El se răsuci pe călcâie şi-o luă agale spre uşă, urmat de Patriciu Mavrodin şi inspectorul Petrache. Dintre cei rămaşi în sală, primul se dezmetici deputatul conservator. Asta ce-a mai fost? Domnii gazetari să noteze: Am 74 de ani şi de când mă ştiu un asemenea afront nu mi s-a mai adug. Oare-mi este adresat numai mie? Numai domniilor voastre? Când o ţară îngăduie unor astfel de scursori… da, îl am în vedere şi pe Fostul meu coleg de bancă parlamentară… când îngăduie… Cu stupoare observă că niciunul dintre gazetari nu se grăbea să-i consemneze

declaraţia. Explicabil: la acea vreme, mai toate cotidienele de mare tiraj ignorau manifestările lui Codreanu, iar când, destul de rar, le veştejeau în câteva rânduri, nici nu-i pomeneau numele, dintr-o judecată înţeleaptă, de ce să-i Facă publicitate? pe de altă parte, şi din prudenţă: trei sedii redacţionale fuseseră devastate, printre care şi cel al „Opiniei noastre”. Astfel, gazetarii puseră stăpânire pe sticlele, de coniac şi se cinstiră în co. Ntul poliţiei. Liviu Rebreanu mai întârzie puţin în capul mesei de consiliu: acum arăta vlăguit, în prag de leşin; întâmplarea prin care trecuse părea să-i fi provocat şi o durere fizică, acută; în sfârşit, se ridică greoi, nesigur: Pe unde-o fi paltonul meu? Dezorientat, îşi trecea ochelarii dintr-o mână în atâta şi-i urmărea cu ochi străini pe tovarăşii lui de protest care se-ndreptau spre uşă, în grup, comentând cu glas scăzut. Doar Vlad Stanca nu se clintise din loc: Păi, să vă căutăm paltonul, propuse el. Unde l-aţi lăsat? Rebreanu ridică din umeri: Pe-aici, nu mai ştiu. Iar după ce se mai frământă câteva clipe, cu palma la frunte, adăugă: Un poliţai care făcea pe garderobierul… da, cred că el… Amuzat, Vlad Stanca îi zise că aici, la poliţie, nimic nu se pierde, totul se reţine. Pri. Vându-l mai cu luare-aminte, Rebreanu se învioră, chiar schiţă un zâmbet: Ferice de dumneata! Ai practică şi la palme şi la pumni şi la cătuşe… dumneata ştii să încasezi. Oare trebuie să trecem toţi prin etapele astea până să dobândim măcar o relativă imunitate? Şi se mărturisi, dezarmat: este o umilinţă. De ce n-am explodat? N-am mai avut puterea. A fost ceva peste înţelegerea şi simţirea mea… Vlad Stanca se duse să-i caute paltonul.

Încotro? se întrebă Rebreanu, când ieşiră în Calea Victoriei: Cu mâinile înfundate în buzunarele paltonului (uitase să-şi pună mănuşile) şi căciula înfundată bine, până peste urechi, urmărea forfota Căii, alergătura asta zilnică şi adesea zadarnică, fără finalitate şi speranţă. Încotro? Ziua de azi, oricum, s-a dus, ţăndări s-a făcut, nu se mai poate întreprinde nimic, o zi de ţinut minte. Cui să te plângi? Umilinţa se îndură, nu se trâmbiţează. Totuşi, se gândi să-i relateze primului ministru cele petrecute, cu

prilejul vreunei întrevederi, dar şi întrevederile astea, promise, erau din ce în ce mai rare (şi mai descurajatoare, prin lipsa lor de rezultat pozitiv). Doar literatura ce ne mai ţine: aici. Se varsă totul, şi simţire aleasă şi mizerie morală, şi bobul de grâu şi gozurile, şi speranţă şi deznădejde. Aici e forţa noastră: nu iertăm, nici nu avem dreptul să iertăm. Nimic, nu scapă de sentinţa literaturii, nu i se poate sustrage, scrisul nostru trebuie să fie o adevărată Judecată de Apoi… Aşadar, încotro? La „Capşa”, cafeneaua preferată a scriitorilor şi artiştilor, unde era primit cu admiraţie, cu prietenie, cu elogii – în dosul cărora adesea se ascundeau negaţia înverşunată, uneori şi boicotul, dispreţul –, trebuia să fie îmbulzeală mare la ora asta, el avea nevoie de linişte, să se-adune, să-şi revină, să transforme umilinţa în victorie.

Vlad Stanca ştia o bodegă în perimetrul Lipscanilor, unde îşi petreceau după-amiezile oameni mai potoliţi, preocupaţi doar de ceşcuţa de cafea şi de păhărelul cu rom. Acolo treci neobservat chiar şi atunci când ridici tonul şi ai chef de scandal. Doar patronul dacă intervine, ceilalţi, clienţii, nu te văd, nu te-aud, nu te acceptă şi nu te resping. Mă las în voia dumitale, numai să mă scoţi la un liman. Vreau să-mi recâştig ziua de azi…

Mereu le tăiau calea copii zdrenţăroşi şi înfiguraţi – cu sorcova, vesela, îngăimând câteva vorbe şi repede întinzând palma, după un bănuţ. Xei-colo se mai nimerea şi câte un ţăran cu Vasilică – mielul ţinut în desagă: după obicei, trebuia să mângâi mielul pe bot (bineînţeles, dacă va ai să-ţi aducă noroc). Ţigăncile vindeau rămurele de vâsc, de agăţat la uşă: în casa unde se agaţă vâsc de revelion va fi pace şi bună înţelegere tot anul… La „Titanic”, bodegă preferată de pensionarii din finanţe şi bănci, accesul colindătorilor era interzis. Aici nu se făceau urări, nu se citeau gazete, nu se comentau evenimente politice, nici întâmplări de senzaţie. De fapt, după opinia unora, astfel de întâmplări, ieşite din comun, în stare să electrizeze, nici nu mai erau posibile într-un oraş bezmetic, măcinat simultan de entuziasme şi deznădejdi. Sinucideri

din amor? din faliment? din lehamite? Până şi sinuciderile intraseră în obişnuit. Clienţii de la „Titanic” aveau seninătatea vârstei aşezate şi înţelepte: ei văzuseră multe, pricepuseră şi mai multe, erau greu de urnit din tihna senectuţii. Probabil că toţi, sau aproape toţi, se ştiau din urmă cu ani, totuşi, aici, la o cafeluţă şi un păhărel de rom, nu se-adunau, având fiecare măsuţa lui, şi numai rar. Schimbau priviri, ori câte-o vorbă, în şoaptă. Erau şi zi-i» când nu dădeau pe la „Titanic”: atunci se ştia că unul dintre ei a închis ochii pe veci, şi s-au dus să-l petreacă pe ultimul drum. Reveneau, aceiaşi, fără semne de doliu şi încrânicenări, ori prăbuşiri. La vârsta lor totul li se părea firesc, erau pregătiţi pentru orice. Cu siguranţă, fiecare pusese la o parte costumul de înmormântare, să-l aibă la îndemână, periat, curăţat. Am mai poposit o dată aici, să tot fie şapte, opt ani… îşi aminti Rebreanu. Cu cine crezi? Cu Iosif al nostru… picase în Bucureşti într-o dimineaţă de septembrie, după o lungă şi istovitoare campanie electorală… şi mi-a telefonat chiar din gară că vrea să mă vadă. Ne-am întâlnit după vreo două ore la hotelul unde trăsese. Era mohorât, părea că toate corăbiile i s-au înecat. Ai fi dispus să mă aeompaniezi? a vrut să ştie. Să mergem undeva, unde să ne mai înveselim… Şi m-a târât în văgăuna asta. N-a băut, n-a vorbit, nu m-a băgat în seamă. Aproape două ore a lâncezit pe un scaun incomod, cu mâinile căzute şi ochii-n tavan. Dar când ne-am ridicat de plecare, Iosif al nostru era altul, sprinten şi hotărât, mi-a întins mâna şi s-a dus la treburile lui. Ţin minte că am rămas pe trotuar, de caraghios, incapabil de replică. Nici azi nu mi-e limpede: ce-o fi fost în capul lui? De ce trebuia să-l asist tocmai eu la moţăială? Şi de ce m-a plantat acolo, pe trotuar, ca pe-o slugă netrebnică? Mi-am zis şi-atunci, îmi zic şi-acum: ceva e în neregulă, ori cu mine, ori cu alţii. Altfel, cum să îmi explic eu că un inspector de poliţie, care mă primeşte cu toate onorurile, mă uită într-o clipă şi se pune la dispoziţia unui… că, după o consfătuire, un subsecretar de stat îşi ia rămas bun. De la toţi, numai de la mine nu… că, într-o împrejurare oficială, cu mulţi colegi de

faţă, un ministru mă lasă cu mâna întinsă şi se duce în pastele… Ştiu, dumneata eşti tăbăcit, nu mai ţii la nuanţe. Bem ceva? Patronul aduse cafele şi rom: Exprimăm omagiile noastre, se înclină el, retrăgându-se, îndată, de-a-ndărătelea. În sfârşit, Rebreanu se mai destinse: Văd că eşti în împărăţia dumitale, primit cu plecăciuni… ceea ce mă face şi pe mine, protejatul dumitale, să mă cred mai în siguranţă… Vlad Stanca îi mărturisi că nu mai călcase pe la „Titanic", ştia bodega doar din auzite. Maestre, după cum lesne s-a şi patut observa, plecăciunile vă erau adresate expres. Eu mă aflu aici pe post de secretar. Chiar, nu vreţi să mă angajaţi secretarul dumneavoastră? Maestre, mă paşte un faliment al dracului de scârbos! în avocatură n-am reuşit să-mi croiesc vad, prea mulţi rechini, cu gazetăria mea fără subvenţii nu mai ţine. Cum o dai, cum o-ntorci, tot prost iese, ei, ce ziceţi? Rebreanu se amuză de-a binelea: Ţi-ai găsit patronul! O duc din datorie în datorie, m-am înglobat până-n gât în datorii, vor să mă scoată din casă, vor să-mi pună poprire pe mobilă. Altfel, n-am de ce mă plânge, toate-mi merg strălucit, nu pot să scriu, mă risipesc în nimicuri… Ce-ar.fi să dăm draperiile la o parte? Draperii grele, din catifea vişinie, blocau lumina zilei. Doar câteva aplice fixate în tavan şi pe pereţi împrăştiau o lumină albăstruie, odihnitoare. Vreţi să: ntrăm în conflict cu ceilalţi? avertiză Vlad Stanca. Aici, totul trebuie să rămână aşa cum e, împietrit. Rebreanu se căută prin buzunare după mărunţiş pentru telefon. Acum stătea ca pe ghimpi, i se ghicea uşor starea de agitaţie. Aplecându-se puţin peste masă, întrebă:

— Şi ce-am să-i spun eu lui Fanny? Ea ştie că am fost la poliţie, să apăr tinerimea. E un eveniment, oricum, doar nu trec toată ziua pe-acolo. Ia zi-mi şi mie, Liviule, ce-ai făcut, povesteşte… E de o curiozitate aproape bolnăvicioasă. Mă rog, admise „cam aşa sunt toate nevestele care ţin la bărbaţii lor cu cununie… însă, uneori, Fanny mă adoră prea din cale-afară. Şi eu ce pot să-i spun? Idiotul de inspector a ciocnit un păhărel de coniac cu mine… şi… şi… mai departe? Cum să-i spun eu lui Fanny

că iar m-am văzut de caraghiosul-caraghioşilor? De ce nu i-ai – trântit-o de laobraz? de ce n-ai protestat? are să mă-ntrebe. De ce nu te-ai dus la primul ministru? Fanny nu admite ca bărbatul ei să se lase terfelit. Dar, Dumnezeule mare şi milostiv, cum să prevăd eu apariţia individului?... şi cum să mai reacţionez? Acest Codreanu e cât se poate de dibaci. Atâta – mi-ajunge să ştiu: faţă-n faţă – cu el, devin prudent. Eu nu am decât o singură armă: scrisul.

— Cea mai puternică, dintre toate! se avântă Stanca.

— Da, aşa ne place nouă să credem. Însă mie niciodată nu mi-a surâs să mă hrănesc cu iluzii. Cine, dintre puternici şi exaltaţi, să se teamă de o pagină scrisă de mine, cât de măiastră, de nemaipomenită ar fi? Cine să ia în considerare măcar un articol de atitudine semnat de dumneata? 1 Diriguitorii vieţii politice şi sociale au alte criterii. Nicio carte, niciun articol nu mai împiedică azi aplicarea unor hotărâri anapoda. De aceea, eu aş spune altfel: scrisul este arma cu cea mai lungă bătaie în timp. Îmi repet mereu, pesemne că simt nevoia să-mi dau curaj: Nimic nu scapă de literatură – ea vede, ea ştie, ea consemnează totul, transmite adevărul peste decenii şi secole, adevărul. Concurăm istoria? De ce nu! Doar şi literatura este, sau ar trebui să fie, o istorie a conştiinţei umane.

Plrinşi în discuţie, observară cu întârziere că la una din mese, cam pe la mijlocul sălii, în atenţia tuturor, deci, luase loc o femeie tânără, la nici treizeci de ani, purtând o rochie grena, închisă la gât, cu nasturi sidefii, iar pe cap, peste buclele de păr auriu, o căciulă de vulpe argintie. Privirile aţintite asupra ei – era singura femeie în tot localul, şi încă neînsoţită, o intrusă – se părea că nu o deranjează, dimpotrivă, avea motive să se simtă măgulită. Din poşeta neagră, cu catarămi de argint, scoase o ţigară şi o cutie de chibrituri. Ezită mult până să-şi aprindă ţigara. Asta în viaţa ei n-a mai tras un singur fum, stabili, îndată, Reforeanu. N-are gesturi, deprinderi de fumătoare. De ce tocmai acum, şi aici? Nu ascundea că îl preocupă prezenţa. Acestei femei tinere, agreabile... Cum, de altfel,

îi preocupa şi pe ceilalţi. În sfârşit, pensionarii din finanţe-bănci ieşeau, treptat, din amorţeală. Până şi patronul se ageri, nu-şi mai găsea locul.

— Ei, vezi minunea? se bine dispuse Rebreanu, râzând cu toată faţa. Doamne, cât de puţin ne trebuie nouă, bărbaţilor, ca să ne lepădăm de poveri! A pătruns aici o femeie tânără, frumoasă, şi ne-a luminat pe toţi. O fi aşteptând pe cineva?

— Pe nimeni.

— Atunci?

— Disperarea a scos-o din casă, dintre cei patru pereţi.

— O fi ziua ei, presupuse Rebreanu. N-are cu cine şi-o petrece şi s-a gândit să vină la bodegă. Să iasă în lume, la vedere. Ai să mă-ntrebi: De ce la „Titanic” şi nu în altă parte, unde sunt muzicanţi şi dansatori? Aici i-a poruncit

destinul: Du-te la „Titanic”, i-a zis, acolo se află doi bieţi. Muritori în greu impas, fii înţelegătoare cu ei, dă-le încredere şi speranţă.

— E la capătul puterilor, diagnostică Vlad Stanca.

— O, dar eşti sumbru, retezi orice avânt.

— Dintr-un moment în altul se va prăbuşi.

— Eşti diabolic, prezicător de dezastre.

Patronul mai aduse două cafele. În timp ce sorbea din ceşcuţă, Rebreanu arunca ocheade în direcţia femeii. Niciun motiv de nelinişte: trăgea din ţigară, împrăştiind cu – palma rotocoalele de fum. Nu se atinsese de păhărelul cu rom, nici de cafea.

— Ce zici, îi trimitem un buchet de flori? În semn de recunoştinţă. Pe mine, unul, m-a reconfortat. Deşi… Brusc, împinse ceşcuţa către marginea mesei şi netezi cu palma, îndelung, şervetul de bumbac, eu înflorituri. Deşi… Starea de agitaţie îi revenise: Dracu’ s-o ia de zi întoarsă pe dos! Era de preferat să ţin o conferinţă la Sebeş… unde şi fusesem programat, de altfel… să pălăvrăgesc la „Capşa”, ori să lâncezesc apasă, lângă ai mei. Ziua de azi m-a scos din ţâţâni. Nu mai am nicio îndoială că zevzecii noştri, cu vitrinele… sunt nişte zevzeci, la urma-urmei, au fost

eliberaţi, datorită intervenţiei lui Codreanu. El are trecere până şi la poliţie. Pe noi, scriitori, gazetari, universitari, cine să mai dea doi bani? Am mai spus-o: aşa, la zi, în toiul evenimentelor, nu reprezentăm mar6 lucru. Forţa noastră e în timp. Dar, până atunci… Codreanu îşi exercită puterea acum, printre oficiali timoraţi. Îmi vine să cred, că îl are cu ceva la mână pe inspector, altfel nu-mi închipui că ar îndrăzni să dea din gură şi la poliţie.

— Îl vedeţi tăindu-şi drum? întrerupse Vlad Stanca.

ăt

— Până la un punct, nu ştiu până unde, mai depinde şi de Conjuncturi. După câteva clipe de ezitare, întrebându-se, poate, dacă e cazul să treacă la confesiuni, continuă: Eu. Aş saluta o mişcare a tinerimii, o forţă regeneratoare… ceva care să scufunde pentru totdeauna vechiul şi hrăpăreţul nostru politicianism, iar pe ruinele lui să clădească o lume nouă. O, dar asta se face în timp, cu un crez înalt, înţelepciune şi generozitate, multă generozitate. De unde această forţă? Cine şi când îşi va asuma răspunderea? Oricum, înnoirile ţin de o lege a naturii şi a firii… Cât despre Codreanu – e brutal şi fanatic. Poate fi primejdios de puţin, numai atâta. În anume împrejurări, fanatismul câştigă adepţi, însă niciodată nu poţi şti unde are să ducă, la vreo înălţare, ori la prăbuşiri cu vărsare de sânge. La mijloc trebuie să fie şi interese de diversiune. Toate partidele cu ambiţii de guvernare imediată se gândesc să profite de pe urma acţiunilor lui. E folosit de tampon chiar şi fără să-şi dea el seama. Am discutat şi cu primul ministru. Părea mai liniştit decât s-ar cuveni, ceea ce m-a şi pus pe gânduri. Nişte exaltaţi, mi-a zis. Vagabonzi, otrepe, scandalagii de maidan. Ciurucuri. Cu pumnul şi ciomagul nimeni n-are să-şi mai croiască drum în politica noastră. Mi-am îngăduit să-i precizez: Au şi pistoale, şi măcar din când în când le şi folosesc. Au şi intenţii de manifest către ţară, cu program ademenitor, în vorbe. Însă n-am reuşit să-i transmit lui Iosif al nostru vreo îngrijorare. Nimeni, asta sunt ei: nimeni! Iar dacă neastâmpărul n-are să-i ierte, găsim noi soluţiuni de a-i

ţine în frâu!… Ei, da, uşor de zis. Bine, bine, mă gândeam, şi dacă se-ntâmplă să pierdeţi frâul? Oricum, primul ministru dă vina în primul rând pe câţiva dintre comentatorii de presă: Ei, comentatorii, prin atenţia ce le acordă, fie şi spre a-i pune la stâlpul infamiei, îi scot din anonimat pe năbădăioşi. Primul dintre cei vizaţi eşti domnia ta.

— Ştiu, zise Vlad Stanca, mi s-au făcut destule mustrări… am primit şi avertismente. Ce-ţi pui mintea cu nişte urduroşi? Tot trăgând în ei, abia le faci faima! E şi ăsta un fel de a judeca, admise. Dar nu şi al meu. Unde alţii… fie din obtuzitate, comoditate, ori vreun interes… văd doar încăierări şi păruieli, eu intuiesc o primejdie naţională, eu răbufniri sângeroase, în chiar următorii patru, cinci ani. Dacă m-aş încumeta să vă solicit părerea în scris? Fie şi numai despre ce s-a petrecut azi?

(Nu, stimate Vlad Stanca, nu e nimerit să exageraţi. Liviu Rebreanu este un mare scriitor şi un intelectual cu vederi democratice, devotat celor mulţi şi umili. Îngăduiţi-i să observe, singur să-şi dea seama, la timpul potrivit. Doar v-am mai zis şi cu un alt prilej: eu, autorul, vin din viitor, ştiu tot ce s-a petrecut din ajunul Anului nou 1930 şi până azi, 14 ianuarie 1986, când scriu aceste pagini. În iunie 1979 revista „Magazin istoric” va da publicităţii câteva fragmente din Jurnalul ţinut de Liviu Rebreanu pe parcursul multor ani. Extrag: *Miercuri*.

1 ianuarie 1941. „E neîndoielnic că azi legionarii sunt ca un corp străin în mijlocul neamului, ca un fel de ocupanţi fanarioţi care nu urmăresc decât îmbogăţirea prin orice mijloace, oricât de reprobabile. De aceea lumea are adevărată oroare de legionari şi numai de frică tace… De altfel, ei înşişi par a urmări să se impună prin teroare, încât nimeni nu i-ar mai regreta azi dacă s-ar întâmpla să fie înlăturaţi de la putere”. *Joi, 23 ianuarie*. „Cobor în oraş. Imediat aflu că ieri după-amiază au fost devastate şi prădate cumplit toate magazinele de pe Rahova, Dudeşti, Văcăreşti, Calea Moşilor etc. S-a furat ca-n codru* sar camioanele rechiziţionate de legionari cărau obiectele,

parte pe la casele jefuitorilor, parte la câteva sedii de rezistenţă”… „Astfel, regimul legionar s-a prăbuşit în abia patru luni de guvernare, (fără a lăsa regrete, întocmai ca regimul (lui) Carol II. Calculam greşit psihologic aziooapte, socotind anevoioasă victoria lui Antonescu. N-am ţinut seama de faptul că lupta o dădeau (legionarii) după – o guvernare îngrozitor de rea, în cursul căreia au lovit. Absolut toate categoriile de cetăţeni, de la simpli muncitori, comercianţi, meseriaşi, negustori, funcţionari, profesori şi toate categoriile de intelectuali. Au abuzat, au nedreptăţit, au înjosit, au umilit şi mai ales au fost fără milă… De un egoism fără pereche şi de o lipsă de scrupule nemaipomenită, au ajuns să apară ca o bandă duşmană pusă să jefuiască şi să stoarcă ţara în folosul lor propriu. Toate actele lor au fost demagogie ieftină. Sub pretextul românizării şi al ajutorării celor săraci, au săvârşit murdării fără număr… S-a arătat treptat că sunt mai răi decât toţi cei care i-au precedat. Barem după omorârea celor închişi la Jilava, în condiţii oribile, şi mai ales a lui Iorga şi Madgearu, niciun român nu mai putea crede într-înşii”. Vineri, *24 ianuarie*. „Am văzut puţine din devastările făcute de legionari pe Bărăţiei, Văcăreşti şi Dud eşti. Sunt lucruri groaznice şi ruşinoase. Sunt distruse mai eu seamă. Prăvălii de oameni săraci, amărâţi… Ce suflet pot să aibă tâlharii care au prădat tocmai pe cei umili? Parcă mi-e şi ruşine după spectacolul ce l-am văzut azi şi care e abia o infimă parte din seria de prădăciuni săvârşite de «apostolii jertfei şi ai suferinţei-”.)

— Părerea în scris? Nu ştiu, nu… ezită Retreanu. Dacă ţi-aduci aminte, ţi-am mai şoptit o dată: Nu sunt expert în politică, nici profet. Trebuie să aştept, să văd. să înţeleg. Eu nu sunt decât scriitor.

— Iar eu zic să vă pară bine – că nu sunteţi mai mult.

— Oare?! făcu Rebreanu, înveselit, suspectându-l de exaltări juvenile. Îmi aminteşti de tinerii din provincie, nimeriţi prima oară în Capitală, şi care-mi intră în casă pe vârfuri, cu manuscrisul în mână: Maestre, aţi avea bunăvoinţa să citiţi şi producţiunile mele? Pentru ei sunt

maestru. Îmi aminteşti de domnişoarele inocente care, după spectacol, se apropie de Manolescu, ori de Vraca: 3 Vlaestre, aţi fi atât de amabil să-mi acordaţi un autograf?

N-am să neg tocmai eu că am, şi avem, admiratorii noştri. E o senzaţie eu. Totul agreabilă şi stimulatoare să te ştir cunoscut. Întrebarea e: Câţi ne cunosc? şi ce reprezentăm noi în contextul vieţii social-politice? Oare să-mi fi cerut mie vreun atotputernic părerea cu privire la ce s-ar cuveni făcut în ţara asta? Nu-mi aduc aminte. Colegi prestigioşi exprimă puncte de vedere în presă: Cine să le ia în seamă? Dumneata mă confunzi pe mine, omul, trăitorul acestei clipe, cu opera mea. Dumneata îmi proiectezi opera în timp, dincolo de mine, de existenţa mea efemeră. Da, nădăjduiesc să răzbată şi opera şi numele. Însă, până atunci alţii îşi fac gloria: cei care au pâinea şi cuţitul în mână; puterea. „Există o glorie la zi, şi de pe o zi pe alta, râvnită de mai toţi politicienii. Cele mai mari vedete ale vremii noastre sunt politicienii – şi nu numai aici la noi „în toate ţările: presa, radioul îi aduc zilnic în atenţie. Apar glorii, dispar glorii. Dar se menţine, poate că este şi în creştere, o glorie a politicianismului. Explicabil: de politică, de mersul ei, Depinde soarta celor mai mulţi dintre noi!... Acum te las câteva minute, mă duc să încerc un telefon, se precipită Rebreanu.

Patronul se apropiase de masa tinerei femei şi i se adresa cu voce scăzută. Părea să o dojenească, pe un ton părintesc. Ea îl asculta cu ochii plecaţi şi palma dreaptă la gât. Apoi, zguduită de un spasm, se chirci pe scaun şi se clătină, mai să cadă. Îndată, patronul se repezi, o apucă de subsuori şi vru s-o ridice, probabil cu intenţia de a o scoate din local. Pricepuse, ori măcar intuise ce avea să se-ntâmple, şi nu-i convenea să se afle că în bodega lui s-a înregistrat o tentativă de sinucidere. Când înţelese că e prea târziu, ieşi în stradă, alarmat: după vreo două minute reveni însoţit de un poliţist şi doi civili în vârstă „dintre care unul se dovedi a fi medic.

Femeia se zvârcolea acum pe duşumea, printre mese şi scaune, sfâşiată de dureri atroce. Medicul indică să fie

transportată de-urgenţă la spital. Poliţistul scotocea prin poşeta cu cătărămi de argint, în căutarea actelor: Florea Eleonora, /citi el de pe buletinul de identitate, strada Franceză 12… necăsătorită… de meserie lucrătoare la o textilărie din Colentina… Păi, cum aşa, se nedumeri poliţistul» dacă e lucrătoare de unde să aibă ea rochii din astea, şi căciulă de blană şi poşetă şi palton? Hî, de unde? chestionă el, fără să se-adreseze cuiva anume. Păi, să vă spun eu… care am praxă… astea, domnişoarele, înainte de-a înghiţi ceva otravă, împrumută haine, se fac frumoase, vor să moară ca nişte cucoane… Păcat, mai zise el, de astă dată cu mândrie, acum era şi el om ea toţi oamenii, păcat, zău aşa, că era bună de mireasă. Vai de mama ei. O fi având şi ea o mamă… Patronul îi aduse un rom mic, să-l dea pe gât, de redresare.

Liviu Rebreanu zăbovise în biroul patronului, de unde telefonase, aproape zece minute. Se întoarse la masă posomorât.

— Ziua mea neagră! Până să prinzi la telefon preşedinţia îţi trebuie ceva răbdare şi tutun. Iar când o prinzi, primeşti acelaşi răspuns: excelenţa sa domnul prim-ministru abia a intrat într-un consiliu, vă rugăm respectuos să reveniţi. Aşa, tot aşa… Of, Doamne, şi dacă nu mi-ar trimite el vorbă că vrea să-l consiliez în chestiuni la care nu se pricepe, şi admite că m-aş pricepe eu! Ce să mă mai fac eu eu omul ăsta? Rar de tot, când dăm faţă şi convorbim, mă tot aprobă şi-mi tot promite. Pare animat de cele mai nobile intenţii. Apoi, tăcere, nimic. Trec săptămâni şi luni. Într-o bună zi constat că a făcut totul pe clos de cum i-am zis eu! S-a lăsat dus de alţi sfetnici, de alte interese. Şi iar îmi cere să-l caut. Iar i-e dor de mine. Aşa mă zbat şi mă risipesc.

Aruncând o privire înspre mijlocul sălii, se impacientă:

— Dar unde-i… unde-i frumoasa noastră?

— În drum spre spital.

Dacă eu vreau să ies în stradă, să merg şi să tt merg, cât mă ţin picioarele, cine să-mi stea împotrivă? Dacă eu

am dorinţa să fac „potcoava” în noaptea de An nou, cine să-mi zică „Nu, Partenie Jurubiţă, tu nu ai dreptul la potcoavăe! – tu stai mai bine acasă, cu nevasta şi copiii! Iar dacă, odată cu mine, au să iasă şi-ai mei, o mie, ori două de tovarăşi, cine să ne caute pricină, şi de ce, când nu strigăm, nu hăituim şi nu supărăm pe nimeni? Partenie Jurubiţă lucra de zor la o pereche de pâslari, din pănură groasă, căptuşită cu blană de oaie, şi talpă din roată de cauciuc. El îi croise, pe măsura piciorului, tot el îi cosea cu fir de elnepă, trainic (iar pe la tălpi dubla firul cu o sârmuliţă de alamă). Cu încălţările o ducea mai prost, rupea multe într-un an, având drumuri lungi de făcut în fiecare zi, de la marginea cartierului Chitila până la „Vul

— Cane, apoi prin oraş, pe la alte fabrici, iar către seară înapoi, acasă. Rareori se agăţa şi el de un tramvai, cu tramvaiul îi era mai uşor la mers, dar mai greu la pungă, chiar dacă biletul nu costa o avere: banul se câştigă din ce în ce mai greu şi se ducea una-două, pe te miri ce. Cu tramvaiul umblau copiii, amândoi la meserie, şi nevasta, cam – bolnăvicioasă în vremea din urmă, ea obosea mai tare ca toţi la un loc, trebuind să meargă la fabrică, să ţină casă, iar pe deasupra să mai tragă şi la maşina de cusut, căci învăţase şi croitoria pe o maşină de împrumut: cosea rochii, bluze, cămăşi, mai aducea un ban. Ce dacă vine iarna? Să vină: casă încălzită avem, îmbrăcaţi suntem, o bucată de pâine se mai găseşte! se mândrea Partenie Jurubiţă. Aici, în cartierul Chitila, îi şi mersese vestea de gospodar harnic şi priceput. Casa din chirpici şi-o ridicase cu mâinile lui – sporadic, îl mai ajutaseră şi trei prieteni de la „Vulcane. Desţelenise un petic de loc din jurul casei şi făcuse grădină de zarzavat, săpase fântână, înjghebase cocină pentru porci, coteţ pentru găini, nu mai cumpărau zarzavaturi şi carne, nu mai aduceau apa de la distanţă de sute de metri, una peste alta puteau zice chiar că se numără printre gospodarii de frunte într-un cartier de nevoiaşi. Partenie Jurubiţă, bărbatul de încredere de la „Vulcane, era cunoscut, salutat şi respectat. Când lipsea de-acasă câteva zile, ori câteva săptămâni, toţi pricepeau

că iar a fost luat la-ntrebări de poliţie, după vreo înfruntare cu patronii. Până acum nu i se-ntâmplase să lipsească de-acasă mai mult de trei săptămâni. Când revenea, pe cât de slăbit de gânduri şi de mâncare proastă (nu de bătăi, încă nu-l învineţiseră), pe-atât de îndârjit în lupta cu patronatul, copiii şi nevasta îi arătau ziarele, cu ce s-a scris despre el. De fiecare dată, „Opinia noastrăe îi dădea şi poza – ceea ce îi storcea o lacrimă de recunoştinţă. Dacă am şi eu un om care să-mi vrea binele şi să mă apere, apoi tovarăşul Stanca e acela… în ultimii doi ani intrase în conflict chiar şi cu tovarăşii de la Vulcane, parcă din ce în ce mai suspicioşi, gata să vadă în Vlad Stanca – mai degrabă sfătuiţi să vadă – un provocator dintre cei mai primejdioşi, prin întreaga lui activitate ţintind să dezbine, şi nicidecum să întărească mişcarea.

O dată la trei, patru luni, Partenie Jurubiţă se abătea pe la redacţia „Opiniei noastree. Era primit cu halba de bere şi cafea. (De fapt „doar cu prilejul acestor vizite ce se mai îndemna şi el la o cafea, altfel nu obişnuia, nu ţineau în casă nici măcar surogate ieftine. Ei, cum a fost? se interesă nevasta, mult doritoare ca el să-i relateze totul, în amănunt. Te-a servit? Asta era prima ei întrebare, dacă l-a servit cu ceva. Două halbe, că la a treia n-am mai rezistat, şi o porţie dublă de cafea, iar n-o să adorm la noapte, informa Jurubiţă. Dar, atâta necaz să fie, cu adormitul!). Aşadar, faţă-n faţă cu Vlad Stanca, destins, socotindu-se în siguranţă, trecea îndată la mărturisiri, ce-a, mai făcut el, între timp, cum o duc nevasta şi copiii, ce se mai petrece pe la „Vulcane, şi numai după ce discuţiase-nchega bine, după ce şi directorul r, Opinieie… i se destăinuia cu ziarul, cu avocatura – niciodată cu privire la situaţia lui de om plecat de-acasă, de la nevastă – întreba, în şoaptă: De ce tovarăşii noştri vă atacă mereu? De ce vă hărţuiesc din toate părţile? Nici eu nu le mai ţin piept… faceţi-mă să pricep! Vlad Stanca nu se arăta intimidat, neliniştit din pricina a tot mai numeroaselor atacuri: Divergenţe de păreri, se mulţumea el să spună. Simple divergenţe trecătoare, şi nimic altceva. Eu încerc să văd mişcarea

lucrătorilor noştri în perspectivă… peste ani şi ani, când se va pune capăt înicontrărilor nefaste… eu nu mai am nicio îndoială că toţi lucrătorii se vor uni… Dacă interesele sunt comune, şi steagul de luptă trebuie să fie comun, asta cred, pentru asta militez. Partenie Jurubiţă sfârşise prin a-i da dreptate – de unde şi acuzaţia ce

I se aducea, de împăciuitorism. Exclus din partid în 1927, pentru ceea ce se numea pe-atunci „pierderea simţului de clasăe, şi reprimit în primăvara lui 1929, recunoscându-se, în acest fel, că la mijloc fusese mai mult o chestiune personală, o antipatie declarată a unui tovarăş din conducere faţă de un membru de rând al partidului, Partenie Jurubiţă se obişnuise cu acuzaţiile de tot felul, însă fără a le pricepe sensul şi rostul. Cum, adică, să-mi pierd eu simţul de clasă? Şi unde să-l pierd? la fabrică, pe stradă, la scaldă 3 Ce, numai sunt lucrător? M-am săltat patron, oi fi având nişte făbricuţe, magazine, terenuri petrolifere? Ori te pomeneşti că m-au făcut peste noapte comisar de poliţie, eu. Leafă pe cinste şi căsuţă la Şosea? Acuzaţiile, conchidea Partenie Jurubiţă, vin şi se duc: eu rămân acelaşi. Dacă asta mi-e soarta, să mă tot îmbrâncească ai mei, tovarăşii, atunci, Fie! – loviţi, tovarăşi dragi, cât mai aveţi în cine! Eu n-am să trec de partea altora. Eu, nu, niciodată!… Şi se gândea cu mâhnire la cei care, suspectaţi, etichetaţi în fel şi chip, părăseau mişcarea. Orbi sunteţi? oare nu vedeţi cum ni se subţiază rândurile? se îngrijora Partenie Jurubiţă în plenul organizaţiei de la „Vulcane. Vedeau toţi, cum să nu vadă, nedumerirea şi tristeţea şi revolta erau ale tuturor, însă dispoziţiile nu se puneau în discuţie, nu mai încăpea vorbă, nu se admiteau păreri: aplicată pe dos, disciplina de partid îi transforma, adesea, pe membrii de rând în simpli executanţi. Partenie Jurubiţă se număra printre cei, destul de numeroşi, care ieşeau mereu din rând, neastâmpăraţi la minte, vrând să mai judece şi cu mintea lor. Iar am buetat-o! constata Partenie Jurubiţă, după fiecare nouă mustrare. Cap de dovleac. Auzi, nevastă, iar au tras în mine ca-n burduf. Da’ eu cred că-mi prieşte. Cu cât-încasez mai multe

plesne, cu-atât mă-mbăţoşez mai tare. Daţi, tovarăşi, daţi-cu încredere, că Jurubiţă al vostru e tăbăcit, rezistă. Auzi, nevastă, dacă ai să-mi aduci tu un pahar de vin, zău că am să-ţi ridic statuie. Aici, la noi, în faţa casei am să ţi-o ridic, doar tu ne ai în grijă pe toţi!... Isprăvind cu pregătirile pentru sărbători (tăiase un porc de peste 100 de kilograme, cumpărase vin, ţuică şi făină de cozonaci), Jurubiţă era preocupat acum de organizarea „potcoavele – aşa numeau ei, lucrătorii, marşul din noaptea de An nou, întrucât, pornind din Piaţa Unirii, cu întoarcere pe Calea Victoriei, până la capăt, descria un fel de potcoavă: totul trebuia să se desfăşoare în cea mai perfectă ordine, niciun pretext de intervenţie să nu li se dea poliţiştilor, căci, vor fi destui pe traseu, cu sutele, pedeştri şi călări. Ce vreţi voi să faceţi – le declarase celor de la „Vulcane tovarăşul Bociort, din conducerea mişcării comuniste – este o aventură dintre cele mai nesăbuite. Beţivi, scandalagii, agenţi de poliţie şi alte gozuri au să-şi facă loc printre voi. De unde să-i ştiţi, şi cum să le ţineţi piept? Însă toate avertismentele de acest fel se dovediseră inutile: Dacă eu vreau, să ies în stradă, în noaptea de An nou, cine să mă oprească? se încăpăţâna Partenie Jurubiţă. E şi strada mea, e şi Anul meu. Avea ambiţia să-l ia cu el şi pe Victoraş, feciorul mai mare, ucenic la „Vulcane, azi, mâine – lucrător, cu pricepere şi multă tragere de inimă. Ei, ce zici» facem „potcoavae braţ la braţ? îl întrebă pe băiat, din vreme, gândind să-i croiască şi lui o pereche de pâslari. Da, tată, în principiu – da; să văd ce alte obligaţii mai am... Partenie Jurubiţă se scărpină în creştet: undeva greşise cu băiatul ăsta, unde? îmi vorbeşte mie ca un înşcolat, cu acceptări de principiu şi obligaţii. Dacă nu-l dădeam la şcoală, era rău; dacă l-am dat, poate fi şi mai rău. Cum, adică, alte obligaţii? Unde i-o îi stând lui mintea? Aşa, mai în treacăt, mai mult pentru sine, observase că Victoraş a slăbit şi s-a-ncercănat. De lucru? de vreo boală ascunsă? în elte-o seară se-ntorcea acasă târziu, către miezul nopţii, şi se Culca îndată, nemâncat. Pe unde-mi hoinăreşti? întrebă tatăl. Victoraş evită să-l privească în ochi, semn sigur de

vinovăţie: Ce, n-am voie să ies? Vrei să mă ţin tot timpul de coada dumitale? Da’ ce sunt eu? umbra altuia, umbra tatălui meu? Partenie Jurubiţă iar căzu pe gânduri: Tare teamă mi-a fost să nu iasă din el un molâu cu mintea lâncedă. Uite că a ieşit isteţ, prea isteţ, ştie s-o întoarcă, ştie şi să-ţi dea peste nas, mucosul, îi căutase privirea: Victoraş, între noi, între bărbaţi… mie trebuie să-mi spui totul… măi Victoraş, ai luat foc, ţi s-au aprins călcâiele? Băiatul nu se-mbujorase, nu se pierduse cu firea, în niciun fel nu se dăduse de gol; Ai şi dumneata nişte goange… Zău aşa, ce-ţi veni? Câteva seri la rând, Victoraş nu mai plecase de-acasă, dar nici la vorbă cu ai lui nu se întinsese, nici la mâncare nu se-ndemnase, mai mult zăcuse. Partenie Jurubiţă îi împărtăşise nevestei toată îngrijorarea: Victoraş al nostru a dat de dulce. Cred că numai asta ne mai lipsea. Oare cu cine s-o fi încurcat? Nevasta de unde să ştie? Nu-l bănuise, nu-l urmărise în drumurile lui prin cartier, prin oraş, nu-l întrebase. Admise şi ea că Victoraş se află la vârsta primejdioasă, când sângele se-nfierbântă una-două. E băiat, e şi sănătos-şi voinic… trebuia să te ducă mintea că într-o zi are să-i cadă una cu tronc… de ce n-ai; stat cu ochii pe el? de ce nu l-ai ferit? dacă s-a dus cu o fluşturatică? Hm? Tu numai de politică ştii şi de greve. Acuma ai să tragi pon oasele, dacă Victoraş a făcut vreo boroboaţă. Partenie Jurubiţă oftase din rărunchi: Numai de reproşuri şi acuzaţii avea parte şi acasă, şi la fabrică, peste tot: Cum să nu-ţi iei câmpii? Şi-ndată se bătuse cu palma peste gură: Doamne fereşte, de ce să mi-i iau? Am trecut noi prin război, prin arest şi foamete şi boli, nu ne-am dat, nu ne-am lăsat, am răzbit, doar n-o să ne pierdem cumpătul tocmai acum, şi pentru ce? O, doamne-doamne, câte gânduri de pomana dracului: Victoraş merge pe al optsprezecelea an… iar eu la şaisprezece eram flăcău cu două ţiitoare, ce, te pui cu Jurubiţii? o dăduse el pe glumă. Neam eu sânge cald… De la o zi la alta devenise tot mai /M/: ăiluitor, privind chiar cu simpatie suştragerile lui Victoraş de sub controlul părintesc: e bărbat, orice s-ar zice.

O bărbat! Pe când meşterea cu râvnă la pâslari, mai mult

I se păru că aude, decât auzi, o voce – de bărbat, de femeie? era greu să-ţi dai seama, din pricina vântului care spulbera totul –, o voce care îl striga pe Victoraş. Jurubiţă nu se opri din lucru: Cine are treabă cu noi, să bată ia uşă, aşa se obişnuieşte. Abia după a treia chemare, ceva mai desluşită, parcă şi mai severă, se apropie de fereastră şi trase la o parte perdeaua: lângă treptele casei, îmbrăcată subţire, eu o jachetă albă, de vară, peste o rochie înflorată, dârdâia de frig o femeie tânără, cu un păr cânepiu, lins, legat eu o fundă albastră la spate. Poate că era de-aici din carfier, din vecini, şi venise – cu vreun necaz, ori, şi mai sigur, ca să le ceară cu împrumut un pumn de făină, o lingură de untură, de ca între vecini… (nu poţi, parcă n-ai inima" să-i refuzi). Aşadar, Partenie Jurubiţă ieşi în tindă, ca o gazdă înţelegătoare: Eşti de pe-aici? Ai venit cu vreo treabă? Dar nu-i făcu semn să intre în casă, la căldură: şi prea scoabă, şi prea boită – nu-i era pe plac. Doar se frecase şi el de lume, mai trăsese cu ochiul prin

ganguri, pe după garduri, stârpituri la tot pasul. Până şi-aici, la margine, printre gospodari cu neveste şi copii, se deschisese bordel, într-o casă mai ferită, înconjurată de un gard înalt de cărămidă, greu de sărit. Paf tenie Jurubiţă coborî două trepte, vrând s-o vadă mai de-aproape. O adiere de boieli ieftine, greţoase, îl făcu să strâmbe din nas. Tânără femeie îşi strânse jacheta la gât şi se retrase doi, trei paşi înspre poartă. Pe cine cauţi? Aici stau Jurubiţii. Poate ai nimerit din greşeală… La orice s-ar fi aşteptat Partenie Jurubiţă, numai la una ca asta, nu: scoaba, şleampăta, arătarea venise pentru Victoraş, ţinea morţiş să afle de ce se-ascunde Victoraş de ea, după ce i-a căzut în genunchi, şi s-a jurat că are s-o ia de nevastă. Nu scâncea, nu se văita, poruncea: Victoraş să-i dea de veste până-n seară, altfel… Era numai înverşunare în vorbe, în gesturi, trecând de la ameninţări la blesteme. Lui Partenie Jurubiţă îi trebuiră minute lungi până să se „dezmeticească

şi să-i ţină piept; tot ce îi era dat ş-audă, îi părea anapoda, de neînţeles şi de neacceptat. Aici, în cartierul Chitila, or fi destui Victoraşi. Dar – nicicum, în ruptul capului, împricinatul nu poate fi un Jurubiţă, Victoraş, ori altul, căci nimeni din neamul lor n-a mers atât de departe cu patima, şi nu s-a dedat dezmăţului în aşa măsură, încât să se lase îmbrobodit de-o fâşneaţă de gang. Pe Victoraş cel isteţ şi chipeş adesea şi-l imaginase alături de o fetişcană blândă, sfioasă, din neam de oameni aşezaţi şi harnici, cu sufletul curat. Ce căuta matracuca asta la uşa lor? Partenie Jurubiţă începu să dea repede din mâini, ca şi când ar fi vrut s-alunge, să-mprăştie nişte orătănii. „Du-te cu Dumnezeu, du-te până nu dau drumul la câine!” De altfel, Hectar se şi pusese pe lătrat, trăgând de lanţ, mai să-l rupă. Dacă Victoraş, nu dă pe la mine până-n seară, mă omor! aşa să ştiţi, mă omor… Partenie Jurubiţă o apucă de umeri, acum şi el înverşunat, silind-o să se retragă de-a-ndărătelea, câte-un pas, câte-un pas, până nimeri portiţa: Du-te, omoară-te, fă ce pofteşti, dar nu în ograda mea. Închise. Portiţa şi o baricadă îndată cu un drug de fier: Victoraş e încă necopt, nici n-a împlinit optsprezece ani şi nuse-ncurcă el cu una ca tine. Hai, uşcheo!… Vecine stafidite spionau de după garduri. Altă treabă tot n-aveau. Revenind în casă, Partenie Jurubiţă se repezi la găleata cu apă, o luă şi o duse la gură şi bău în neştire. Apoi, uitând de păslari, se lăsă pe marginea patului, cu ochii plecaţi, ruşinat de ruşinea fiului. E rău cu Victoraş al nostru, e tare rău, dacă n-a fost în stare să-şi afle alta… Nu-i, şi nu poate fi bărbat. Doamne iartă-mă, cum să cazi în genunchi în faţa unei lepădături? Numai vreo meteahnă, vreo neputinţă îl coboară pe om atât de jos, în cloacă şi-mpuţiciune. Cu cine o fi semănând Victoraş? Din neamul nostru, al Jurubiţilor, nu-mi pare a fi… Aşa, ca într-o presimţire, iar trase perdeaua la o parte şi iscodi cu privirea în toate părţile: mai să-l ia cu ameţeală, în stradă, dar nu în dreptul casei lor, cam la a treia, sau a patra casă, vecinele se-adunaseră ciopor în jurul târâturii, şuşoteau, se minunau, se indignau. Ne scarmănă ca pe dracu’ … albie de porci ne face! Dar, în

loc să se piardă şi mai tare cu firea, cum i se întâmpla de câte ori se ştia clevetit, abia se limpezi şi se isteţi: Dacă dă reprezentaţie pe gratis, în plină zi şi-n plină stradă – bag mâna-n foc că nu-i din alea care să-şi ia zilele, nici maţele nu şi le arde, numai lauda-i de ea. O fi zvârlit-o te miri cine-n stradă, ca pe-o zdreanţă, şi-acuma îşi încearcă şi a norocul, poate s-o găsi cine s-o ducă la altar. Din partea asta, nicio primejdie. Însă tristeţea cu Victoraş cel neajutorat, milogul, ajuns la cheremul unei femei de moravuri uşoare, achitându-şi nota de plată cu promisiuni de căsătorie, îi umbrise nu doar ziua de azi, ci şi sfârşitul le an, cu sărbătorile şi marşul în „potcoavăe. Nu le ieşeau lor sărbătorile cum şi-ar fi dorit, parcă era un făcut, în ultimul moment se ivea ceva, un neajuns, un necaz, ceva care să le spulbere tihna: astfel, lipsite de voie bună, de înseninare, sărbătorile lor se confundau cu celelalte zile de peste an, îndeosebi cu cele mohorâ-te. Partenie Jurubiţă îşi pusese mari nădejdi în cei doi feciori, Iliuţă şi Victoraş: menirea lor ar fi fost nu doar să ducă neamul mai îi part\ cu urmaşi vrednici, nepoţi şi strănepoţi, ci şi să-i Facă lainia; ai mei, bătrânii, mai zicea Jurubiţă, s-au ţinut viaţă-ntreagă de coada vacii, satul a fost toată lumea lor, nu-i ştiu să fi trecut vreodată dincolo de hotarele satului; eu am făcut frontul, era să icrăp, n-am crăpalt, am bătut ţara şi mi-am aflat acoperiş în Capitala ţării, unde mă ştiu toţi lucrătorii, mă ştie şi poliţia; acum e rândul copiilor mei, Iliuţă şi Victoraş, să mai salte măcar cu o treaptă neamul Jurubiţilor. Cu Iliuţă, mezinul, încă nu se dumirise încotro bate, unde-l duce mintea şi cam de ce-ar fi în stare. La cei cincisprezece ani abia-mpliniţi, Iliuţă învăţa meserie fără prea mare tragere de inimă, săpa în grădina de zarzavat, ori mai repara câte ceva prin casă, prin curte, dar numai cât stăteai cu ochii pe el, bătea mingea pe maidan de unul singur – de altfel, nu-i plăcea să lege prietenii – şi umplea caiete întregi cu poezii despre brusturi, coacăze şi dovleci. Scrie, măi, despre lupta noastră, îndemna tatăl. Fă şi tu o lozincă în versuri, una mobilizatoare, s-o strig eu la un miting… Tot aşa, până într-o zi, când Iliuţă îi declarase cu

o neaşteptată gravitate, cu înverşunare chiar, că el nici nu vrea să mai audă de lozinci şi mitinguri. Nici de fabrică… Partenie Jurubiţă mai să-şi scoată cureaua: Dar. Ce vrei tu, măi, ce ţi-ar prii? Iliuţă îşi mărturisise pasiunea pentru aviaţie. După numai câteva zile se răzgândise: ar fi mai în câştig dacă s-ar face avocat. Partenie Jurubiţă îi arsese una după ceafă: De unde atâţia. Bani, măi, ca să-nveţi la şcoala de avocaţi? Şi pe cine ai de gând să aperi? Pe mine? Ehe, până ieşi tu avocat, eu o să fiu oale şi ulcele. Iliuţă trecea de la o preferinţă la alta, de la gravitate la haz, de la râs la plâns cu o uşurinţă de-a dreptul îngrijorătoare; chiar şi pentru vârsta lui fragedă. Tatăl se arăta, totuşi, îngăduitor: e un copil, încă mai zburdă, încă n-a dat cu capul de pragul de sus, dar îi vine lui. Rândui, curând. Cu Victoraş, în schimb, nu mai avea îndoieli: e un milog, de mirare ar fi să nu se ducă la fund, cu vreo târâtură de gât. Mai mult aşa, să-i mai treacă vremea, să-şi abată gândurile – Partenie Jurubiţă reluă lucrul la pâslari, cu migală de meşter iscusit, în căiţă dreptul, de probă, ca să-şi dea seama unde-ar fi să-l mai ajusteze: era greu şi butucănos, împiedicându-l la mers. Acolo, pe traseu, unde avea în răspundere sute, poate mii de oameni, el trebuia să se mişte sprinten, să fie când ici, când dincolo, în lungul şi-n latul coloanei, ca un adevărat comandant. Treabă de mântuială, constată el cu mare întârziere, după ce trudise două după-amiezi fără niciun folos. Şi-i fu de mirare, tocmai el, omul priceput, îndemânatic, meseriaşul, să dea greş, copilăreşte. Încălţă şi stângul, adică – vru să-l încalţe: era prea scurt, prost croit, nu-l încăpea nici pe piciorul gol. Semn că mi-a umblat mintea pe pustii, se mustră Jurubiţă. Ce altă destinaţie putea să mai dea pâslarilor? Erau, de fapt, două pungi de pănură, cu o talpă, un fel de suport din roată de cauciuc. Nu-i a bună, admise, cu – o îngrijorare pe care nici nu şi-o bănuise până atunci. Când dai greş cu una, aşa o ţii, toate-ţi ies de-a-ndoaselea. Aruncă pâslarii sub pat, să nu-i mai vadă. Când nevasta şi Iliuţă, mezinul, se-ntoarseră deja depozit cu doi saci. De cărbuni, el se strădui să pară mai încrezător: Acuma pot zice că suntem

şi noi cineva: Avem tot ce trebuie la casă de om gospodar. Este, nevastă, că ne-am ajuns? Ea se interesă de Victoraş, pe unde o fi. Hoinărind înfrigurat şi nemâncat? Partenie Jurubiţă ridică din umeri, el ştie pe unde umblă, e flăcău, încă nu le-a dat niciun motiv de îngrijorare. Necazul cu Victoraş, chibzui, trebuie ţinut la o parte, ascuns până după sărbători. Nevastă, cu pâslarii am dat greş… eu, care-am cârpit şi-am prefăcut atâtea încălţări. T. Nu ştiu unde mi-a fost mintea. Ce zici, din toată sărăcia, pot să-mi cumpăr şi eu o pereche de bocanci? Că am de tropăit mult… Puseră toţi banii pe masă şi-i numărară de două ori. Pe un petic de hârtie Jurubiţă notă cheltuielile obligatorii „pe următoarele două, trei săptămâni, până la leafă. Na, că iar am rămas de căruţă, firrar să fie! da' lasă, nevastă, că mă răzbun eu, sigur mă răzbun, trebuie să vină ea şi ziua noastră. Adună banii şi-i puse la locul lor, sub cheie. Cinară în trei, el, nevasta şi Iliuţă. Unde-i frate-tău, măi? Ştii ceva?… Iliuţă se Jură cu mâna pe inimă că nu ştie nimic. Aşa se jura el, de câte ori ştia şi nu voia să spună. Iar mă minţi de la obraz, îl dojeni tatăl. Eşti un copil fără pic de ruşine. Cum să mai ţin eu la tine, Iliuţă? Băiatul se arătă contrariat: De ce să ţii? Ţi-am cerut eu să ţii? Partenie Jurubiţă trase aprig de curea, dar nu şi-o mai descinse; copleşit brusc de un sentiment de zădărnicie, îşi cuprinse faţa în palme şi se mărturisi nevestei: De-ai şti tu cum se-nvârte pământul cu mine… nu mă mai adun, nu mai pot… faceţi voi cum credeţi. Veni un vecin să-i anunţe că Victoraş zace la marginea drumului, cu capul spart, năclăit de sânge.

Abia pe la ora două după miezul nopţii, când era pierii de oboseală şi de gânduri negre, îi veni şi lui rândui să intre la comisia de cercetare. Suflă! porunci un agent, înainte de a-i da drumul în sală. N-am băut, domnule, pic de băutură n-am pus în gură, se explică Jurubiţă, fiindu-i oarecum jenă să pufnească în nasul celuilalt. Suflă, mă, fi-auzi? Aşa, tare, mai scremete-o dată! El, Jurubiţă, într-adevăr, nu gustase nici din vin, nici din răchie, în schimb agentul era pienit rău, făcea un pas şi se-mpleticea, scotea

o vorbă şi te trăsnea cu damf de butoi. Şterge-ţi tălpile, mă, că aici umbli pe covoare scumpe… Mă… Mă… Juruibiţă încălţase bocancii lui de toate zilele, cârpiţi, scorţoşi, cu tocurile roase. Altfel, se prezenta onorabil, cu pantaloni de dimie, cojoc din piele de oaie bine argăsită, fular de lină, împletit de nevastă-sa, şi o şapcă de postav, cu cozoroc lăcuit. Semeni a perceptor, îi zisese nevasta, în – derâdere. El se-nfoiase, cocoş: Ehe, nevastă, dacă nu m-ar da bocancii de gol, aş călca a domn mare, că-s bine legat şi-nnodat, şi am uitătură de sus!… Intră în sală cam pe vârfuri, cu căciula în mână, temător de noi observaţii. Dacă eşti lucrător nimerit la poliţie, fie şi numai invitat să dai lămuriri, nimeni nu te ia de om cumsecade, nici să to-asculte până la capăt nu binevoieşte, doar să-ţi pună-n circă multe, şi toate rele, se pricep. Membrii comisiei de anchetă – un comisar, doi agenţi şi un substitut de procuror –, căscau pe rând, molipsindu-se unul de la celălalt. Luaţi de la vreo petrecere, ori treziţi din somn, ei trecuseră, succesiv, prin toate fazele, de la curiozitate, nedumerire, la iritare şi mânie, până îi cuprinsese lehamitea. Acum trăgeau leneş din ţigară, căscau şi râgâiau. Ce poţi să ne spui în cazul Weiner? Partenie Jurubiţă luă loc pe un colţ de scaun pluşat, cu şapca pe genunchi. Ar fi, oare, prea mare supărarea dacă eu, Partenie Jurubiţă, înainte de a vă răspunde, aş îndrăzni o întrebare, precum. Urmează: Domnul Weiner, negustor cu dugheană pe Călăraşi –, avea autorizaţie de desfacere a mărfii pe marginea bulevardului Catargiu, şi încă în miez de noapte? Ceilalţi negustori, că erau cu zecile, cu ce drept ne-au tăiat calea?; Cum se ţine căpuşa de oaie s-au ţinut de noi; cu neruşinare, ne-au tras de mânecă şi de guler şi ne-au băgat mâna-n buzunar; eu, Partenie Jurubiţă, şef de coloană, m-am dus la domnii poliţişti, rugând să-mprăştie negu. Storimea, dar cine să mă ia în seamă? Se vede că aşa ni-i – dat nouă, să nu scăpăm de lăcuste nici în mormânt. Domnul Weiner adusese în cărucior măsuţa la care vindea şi câţiva saci cu halviţă, bomboane, covrigi şi sticle în care zicea că ar fi sirop, da’ eu ştiu că era ţuică,

doar mi-a zis domnul agent Stamate, de faţă la percheziţie. Un magazin întreg, cu de toate, acolo, pe bulevard. L-a tras aţa la câştig; acuma văd că l-a tras la moarte. De părut rău, cum să nu-mi pară, că era încă în putere, aşa ca mine, şi tot ca mine avea nevastă şi doi copii măricei. Dar să ştiţi domniile voastre că noi, lucrătorii, n-avem nicio vină; cercetaţi cât doriţi, cât trebuie, până iese adevărul deasupra atunci o să-mi daţi dreptate. Am fost martor, nu chiar de la doi paşi, de la vreo treizeci, da' să ştiţi că am ochi buni „văd şi noaptea, ca bufniţele. Domnul Weiner se afla în dosul măsuţei cu pachete şi sticle, şi avea în mâna dreaptă o sticlă, în stânga o cutie cu bomboane, orî halviţă, aşa, de reclamă. Niciun lucrător din coloană nu s-a oprit la taraba lui domnul Weiner: nici bani nu mai aveau, că tot cheltuiseră, nici noi, şefii de coloană, nu le-am mai dat voie să iasă din rând. De unde-au răsărit cei trei, care-au tăbărât asupra lui domnul Weiner, eu nu ştiu, şi nu-mi dau cu presupusul. Eu am văzut numai când s-au răstit la domnul Weiner. Ce le-o fi răspuns dumnealui, iar n-am de unde şti. Dar a ieşit, îndată, busculadă, cu pumni şi cârâială. Asta a fost aşa, una-două, cât ai b-te din palme. Până să ne limpezim noi ce şi cum, ăia trei au răsturnat măsuţa cu sticle şi pachete, iar pe domnul Weiner l-au dat de-a rostogolul... Atunci am strigat: Huliganii! Puneţi, mâna pe ei!... Şi-am rupt-o la fugă, eu şi încă patru. După noi s-au luat şi domnii agenţi care ne supravegheau, însă degeaba alergătura, de ne-a ieşit sufletul la toţi, că i-am pierdut pe ăi trei pe niştee străduţe, şi-a trebuit să ne lăsăm păgubaşi. Coloana se oprise cu puţin înainte de a pătrunde în Piaţa Victoriei, unde era stabilit să ne facem şi noi urări de An nou, după datină, că mai erau doar vreo cinci minute până la miezul nopţii; în loc de urări, am trecut la apel şi numărătoare, cu domnii agenţi şi poliţişti, acolo, de faţă, numai ochi şi urechi, cum se şi cuvenea: dintre-ai noştri, dintre lucrători, nu lipsea nimeni. Am semnat şi proces-verbal de constatare. Încât eu, Partenie Jurubiţă, chemat aici să depun mărturie, să dau socoteală, atâta pot să vă mai spun: căutaţi dumneavoastră vinovaţii

printre derbedeii ăştia de stradă, care» ne amărăsc zilele. Cum vorbise mult şi limpede şi nu mai avea nimic de adăugat, mai ales că dăduse şi o declaraţie scrisă, Partenie Jurubiţă se ridică de pe scaun, convins că i se va îngădui să se retragă, de îndată ce asupra lui nu plana nici umbră de bănuială. Membrii comisiei de anchetă se consultară din priviri. Substitutul de procuror scoase ceasul din buzunarul jiletcii şi-l puse pe masă, în atenţia tuturor. Noaptea tot se dusese, cazul Weiner tot nu se lămurise, măcar să-l piseze pe amărâtul ăsta, până i-o veni mintea la cap.

— Numele şi prenumele, ceru comisarul Iordan.

— Cu ce te ocupi mătăluţă?

— Jurubiţă Partenie, domnule.

— Sunt lucrător la „Vulcan”, doar mă ştiţi.

— De unde să te ştiu? Ce, eşti bancher, ministru?

— Ehei, domnule, asta-i mai greu… nu i-i dat oricui să fie bancher, ministru… Da’ mie, mă credeţi ori nu, nici nu mi-ar trebui. Mi-ajunge că am o meserie, o căsuţă a mea, o nevastă şi doi copii isteţi, azi-mâine lucrători şi ei. De ştiut, domnule comisar, mă ştiţi tot de-aici, de la poliţie, unde-am fost adus în trei rânduri şi anchetat. Da, până la urmă, din lipsă de dovezi, mi-aţi dat drumul acasă. Ce dovezi? Ce rău am făcut eu? N-am omorât pe nimeni, n-am dat în cap, n-am luat pâinea de la gura altuia. Dacă am cerut dreptate şi pentru noi, lucrătorii, din asta nu mi se poate face o vină: oare nu suntem şi noi oameni, nu ducem greu, nu huzuresc atâţia de pe urma noastră?

— Comunist? interveni unul dintre agenţi.

— Lucrător, domnule.

— Ai nişte idei cam deocheate.

— Toţi le avem, domnule, şi nu sunt deocheate de loc. Sunt aşa cum trebuie să fie. Azi toţi lucrătorii, nu numai. De la noi, din lumea-ntreagă, îşi pretind drepturile. A venit şi vremea lor. Fără ei nu se mai poate… Asta. i tot.

— Măi omule, reveni comisarul, pe un ton conciliant, ziceai că ai nevastă şi doi copii: Iar vrei să-i laşi de izbelişte? Să ştii că locuri la arest se mai găsesc. E, poftim,

uitaţi-vă la el! mai zise comisarul, cu un început de contrariere, de rău prevestitoare. Ei, ce părere aveţi? îi solicită, autoritar, pe membrii comisiei, îl băgăm la beci, îl trimitem, la nevastă şi copii?

— Cum vă dă dreptul legea… ori… cum socotiţi dumneavoastră, aşa să faceţi, se grăbi Partenie Jurubiţă. Acasă, la nevastă şi copii e bine, domnule. Da' să ştiţi că nici la beci nu-i iadu-iad. Şi de-acolo se măi iese la lumină.

— Ai băut? se repezi comisarul. Te-ai scrântit? Doamne iartă-mă: îţi arde de propagandă cu noi în noaptea de An nou?! Mă, dacă nu-mi dispari de-iaici până număr la trei, mătur podeaua cu tine şi te-arunc pe fereastră. Auzitu-m-ai?

— Auzit, domnule. Da, cum tot suntem între oameni… chiar dacă nu ne prea înţelegem… acuma, că trecurăm în alt an… mai îngăduiţi-mă o clipă, cât să vă zic şi. Eu la mulţi ani!

— Sănătate şi noroc, îi ură comisarul, parcă alt om, îmblânzit, binevoitor… Şi mai pune-ţi şi mătăluţă lacăt la gură, măcar aşa, de ochii lumii. Că avem şi noi nişte dispoziţii…

Bunăvoinţa arogantă, cu prefăcută înţelegere pentru condiţia lui de om sărman, cu îndemnuri la supuşenie, îl împinse pe Jurubiţă către limita răbdării, căci mai tare îl durea compătimirea decât dispreţul, însă nu mai zise nimic, nu mai avea cu cinese-ncontra, membrii comisiei picoteau, răzbiţi de oboseală, a lehamite, îşi puse şapca pe-o ureche şi-o luă pe culoare întortocheate până se văzu în curte, unde doi poliţişti de pază gâlgâiau, pe rând, dintr-o sticlă butucănoasă. Noaptea era pe trecute, oraşul se scufunda, treptat, într-un somn greu şi tulbure, ce-avea să-l ţină până către prânz. După cum se-mpleticea pe lângă zidii i de case, mai şi sprijinindu-se din când în când, ai fi putut crede că Partenie Jurubiţă chefuis Inn lege la vreo bodegă mai dosnică, unde-şi înnecă amarul cei singuri şi năpăstuiţi. Înainta anevoie, fără un spor evident, parcă nu se mai lega pas cu pas, ca întotdeauna când îi ieşeau treburile ţie dos. Începuse noul an eu un eşec de răsunet,

care, se-nţelege, era şi al mişcării, în primul rând al mişcării. După incidentul nefericit, care dusese la moartea lui Weiner, marşul se împotmolise pentru mai bine de o jumătate de oră, până se făcuse apelul, în prezenţa poliţiştilor, apoi, rămaşi fără şefi de coloane, fără conducători – aceştia fiind chemaţi la comisia de cercetare –, oamenii se risipiseră care-ncotro, măcar să se ştie mai repede la adăpost, lângă ai lor. Poate că unii dintre ei, cântărind foloase şi ponoase, acum regretau că ieşiseră în stradă: nereuşitele întotdeauna mâhnesc şi însingurează. Partenie Jurubiţă ştia că în următoarele zile, îndată după reluarea lucrului, va trebui să dea socoteală, ca unul ce se numărase printre organizatorii marşului. A fost o provocare, urma să susţină Partenie Jurubiţă, încă nu se poate dovedi, deocamdată n-am prins niciun fir, din câte or fi, şi toate încâlpite, iar poliţia se ştie că n-are nicio grabă să-i descopere pe adevăraţii făptaşi, convenindu-i tare mult să cadă bănuiala asupra noastră, a lucrătorilor, însă noi bătuţi nu ne dăm, cu fruntea-n pământ n-o să umblăm, şi-o dreptate trebuie să se facă. Spuneţi după mine, tovarăşi: Credem în cauza lucrătorului român. Suntem mulţi şi uniţi. A noastră are să fie victoria… Ajunse în cartierul Chitila cu puţin înainte de revărsatul zorilor, învineţit de frig, flămând şi însetat şi tare doritor de o veste bună: cum ar fi, îndată ce. Intră în casă nevasta să-i dea de ştire… ce să-i dea? – că Victoraş cel cu capul spart, adunat în miez de noapte de prin şanţuri, s-a cuminţit, ca prin minune? Prea slabă nădejde, Victoraş, surd la poveţe, iar pornise în hoinăreală, Victoraş stăruia în blestemăţii cu un fel de disperare, ca înainte de prăpăd. Vreo presimţire să fi avut? Unde era băltoaca mai mare, acolo se-arunca. De ce, Victoraş, de ce? se zbătuse tatăl, copleşit de vinovăţie. Nu ştiu, tată, nu-mi dau seama, şi nu mă mai întreba… mai degrabă ia-ţi gândul de la mine! Jurubiţă tatăl îşi cam pierduse cumpătul: Cum, adică, să-mi iau gândul? Nu mai eşti al meu? Nu mai eşti cu noi? Şi iar îşi smucise cureaua, dar nu o descinsese, era prea târziu să-l mai croiască. Până la urmă tot am să găsesc eu ac de cojocul tău, se

încurajase tatăl. Când să urce treptele, fereastra de la bucătărie se lumină, semn că nevasta îl simţise şi voia să-l întâmpine cum se cuvine, cu masa pusă şi paharul plin. Era şi Iliuţă în bucătărie, înfunda soba cu butuci. La mulţi ani cu sănătate, le ură Jurubiţă, apucând paharul cu vin roşu. Beţi şi voi cu mine, vă poftesc… vă rog eu… beţi cu tatăl şi stăpânul vostru: Anul în care. Abia am intrat să ne-aducă şi nouă o mângâiere şi-un sprijin. Nevasta, bănuitoare, voia să ştie ce-a păţit el pe unde-a umblat. Dacă iar a nimerit la poliţie, cum i se-ntâmplă lui după fiecare manifestaţie, au tăbărât ăia cu pumnii, cu picioarele?! înveselit, de voie, de nevoie, vrând să-i mai însenineze pe ai lui, Partenie Jurubiţă ciocni cu nevasta, cu băiatul şi dădu paharul pe gât: Oare de ce ţi s-o fi năzărind ţie numai de rău? Află tu că şi de data asta m-am întors fără vânătăi… Tocmai atunci răzbătură voci de afară. Nevasta nu mai avea nicio îndoială, poliţia trebuie să fie – şi-i făcu semn să coboare în pivniţă. Partenie Jurubiţă se scărpină în creştet şi zâmbi amar: Auzi acolo, în pivniţă! De parcă ei n-ar şti unde, să caute! îşi luă rămas bun mai întâi de la Iliuţă: Nici în noaptea asta nu ne iartă… Dar în următoarea clipă se repezi la fereastră: pocnete de bici, un buhai, şi strigături şi sorcova-vesela. Nevastă, au venit să ne ureze, gata cu spaimele, pune pe masă tot ce ai! porunci Jurubiţă. Erau cunoscuţi de-ai lor din cartier, doi lucrători de la „Craig”, unul de ia tramvaie, flăcăiandri, gospodine, cincisprezece de toţi, şi fiecare adusese câte ceva în dar, mai mult de-ale mâncării, brânză de burduf, răcituri, slănină, roşcove, sticle cu rachiu, în sfârşit, o pereche de mănuşi din piele pentru el, o năframă înflorată pentru nevastă. Partenie Jurubiţă îi îmbrăţişă pe toţi: Să fie un an bun, cu sănătate şi noroc! întinseră masă mare: Nevastă! tună el, acuma. Vezi, acuma pricepi de ce nu mă tem eu? Când lucrătorul de la tramvaie îl întrebă dacă n-ar vrea să candideze în alegerile din primăvară, care prezentant al celor din cartierul Chitila, sectorul IV de verde, îşi trecu palma peste faţă, oftă şi tăcu. Aşadar, şi oamenii năpăstuiţi de-aici se gândiseră la el, întocmai ca şi tovarăşii din

organizaţie. Partenie Jurubiţă, consilier. Kri o cinste. Era o răspundere. Era şi o durere. Mă vor ai mei, mă pândesc ceilalţi. Propunerea i-o făcuse şi Alexandru, din partea conducerii: Dacă ai să reuşeşti ori nu, asta rămâne de văzut. Important este să candidezi... Partenie Jurubiţă ridică paharul: Primesc, zise. Are să i le greu. Noi aşa o ducem, din greu în mai greu. Beţi cu mine şi spuneţi după mine: Are să vină ea şi vremea noastră

Capitolul Îl

I

În prima jumătate a lunii ianuarie avu parte numai de întâmplări-derutante şi păgubitoare, urmând una după alta, la intervale scurte, parcă astfel programate încât să-l ţină în tensiune continuă, fără niciun răgaz de dumirire, de revenire. Pricepu cu oarecare întârziere că atacurile îi veneau din mai multe direcţii, şi de la prieteni, ori foşti prieteni şi tovarăşi, după cum şi de la duşmanii declaraţi, pe care îi înfruntase nu o dată, fie prin viu grai, în întruniri publice, fie prin scris – iar explicaţia (sau motivaţia) acestor atacuri ţinea, desigur, de împrejurările potrivnice, uşor de prevăzut, mai greu de evitat, în care se desfăşurase marşul lucrătorilor din noaptea Anului nou. Să iasă lucrătorii noştri în stradă cu miile, cu zecile de mii, ca nişte vestitori de mai bine, de libertate şi dreptate socială, scrisese, în repetate rânduri, Vlad Stanca. Ieşise" şi el, împreună cu alţi trei gazetari de la „Adevărule şi „Dimineaţae, plănuind relatări ample, care să fixeze acest marş în conştiinţa cititorilor de azi şi de mâine-ca pe un eveniment al lumii noastre muncitoare. Moartea bătrânului negustor Weiner umbrise întreaga acţiune, chiar dacă împotriva lucrătorilor-manifestanţi nu fusese formulată nicio acuzaţie directă. Cercetările sunt în curs, cu unele şanse de elucidare a cazului, anunţase inspectorul Petrache, evitând să treacă la detalii, deşi comisia de anchetă se afla în posesia a numeroase mărturii elocvente, ceea ce trezi nedumeriri în rândui unor comentatori de presă: nu cumva se intenţiona o tergiversare? Astfel, mai multe gazete se angajară în investigaţii rfe cont propriu.

„Opinia noastrăe din 5 ianuarie dezvălui că printre participanţii la marş se infiltraseră, încă de la pornire, din Piaţa Unirii, mai mulţi derbedei şi provocatori, conchizând – sub semnătura lui Vlad Stanca: Poliţia ştie prea bine unde trebuie să-i caute pe criminali: printre otrepele din Legiunea domnului Codreanu, care, de câţiva ani buni, învenineză viaţa socială. De ce ezită poliţia?... Anghel, secretarul de redacţie, prăpăstios cum era, prevăzu o adevărată-catastrofă: de astă dată nu se înşelă prea tare. Băieţii care difuzau „Opiniae... prin cartierele Capitalei sentoarseră la redacţie bătuţi măr şi fără niciun ban prin buzunare, din tirajul pentru provincie se mai salvară doar trei colete, celelalte, vreo unsprezece, fiind sustrase din camionul care le ducea la mesagerie şi aruncate într-o gură de canal, iar doi dintre tipografii Sărindarului fură avertizaţi, telefonic, de nu se ştie cine, că dacă mai lucrează pentru un ziar jidovit, o să-şi piardă slujba, icurând... Ei, vreau s-aud ce, mai are de zis al meu stăpân! somă Anghel, la fel de cătrănit, ca şi ceilalţi din redacţie. Dăm în primire altora mai vrednici, ori învăţăm şi noi prudenţa? Dacă ne mai distrug două tiraje, rămânem datori-vânduţi pe viaţă. Eu, cu eu... sunt singur... cu tot calabalâcul în geantă... însă voi, deştepţilor, voi aveţi neveste şi copii şi bătrâni. Brusc, el se congestionă tot, devenind agresiv: Nu ai dreptul, pricepi?! Nu ai dreptul! şi se repezi să-l apuce de umeri şi să-l zgâlţâie pe Vlad Stanca: Convingerile tale pulitire te privesc... dar să ştii că nu sunt şi ale mele şi ale.i. Litra... Dacă vrei ziar comunist, n-ai decât să-l faci

În tuiul singur. Doamne, ce şuturi au să-ţi tragă azimâine a „li a ai tăi! Cerşetor pe bulevardul Elizabeta am să te văd... Şi din toată sărăcia mea, am să-ţi strecor nişte bănuţi. Pentru” numele lui Dumnezeu, dar vino-ţi o dată-n

I: i r, omule: N-ai drepttil să ne expui prosteşte... Vlad Stanca nu se lăsă prea tare impresionat de izbucnirea secretarului de redacţie – astfel de scene se repetau tot mai dos în redacţia „Opinieie... intraseră în obişnuit, totuşi, j; iiidiiul mai ales la pagubele materiale de până

acum, şi la cele posibile în viitorul apropiat, admise că puţină prudenţă nu strică în astfel de împrejurări tulburi, când huliganii se bucură de ocroţirea poliţiei. Ai mână liberă, îi zise lui Anghel, de faţă cu ceilalţi, îmi faci ziarul aşa cum crezi, numai să fie în câştig. Vrei sinucideri? Douăzeci de pagini cu sinucideridin amor, din faliment, din afani în \ ila? Nu-ţi stau împotrivă, mie să-mi aduci bani, asta r tot ce şi mai cer! în sfârşit, atmosfera în redacţie se destinse, şi toţi porniră vânătoarea după ştiri de senzaţie, crime, violuri, malversaţiuni. Nenorocirile altora – salvarea noastră, observă, mai mult pentru sine, Vlad Stanca. Am ajuns să ne hrănim din stârvuri… Numai Anghel jubila: îi venise ideea unui iciclu de relatări, un adevărat serial, despre copiii abandonaţi în plină iarnă, în Cişmigiu, în Gara de Nord, ori prin gangurile oraşului. Duioşie, senzaţie, lacrimi! exclamă el, am să storc dâmboviţe de lacrimi… Mai liniştit în privinţa ziarului, aproape sigur că mult râvnita redresare financiară se va produce neîntârziat, Vlad Stanca îşi mută sediul pentru vreo câteva zile la tribunal. Pierdu trei procese de moştenire unul după altul, alegându-se, în loc de onorarii, cu mustrări şi injurii. Cum nu mai avea pe rol alte procese, fiind concurat şi aici din ce în ce mai aprig de către maeştri, reveni la redacţie, însă mai mult ca un vizitator de-al casei, fără vreo intenţie de-a se amesteca în treburile lui Anghel. Ziarul se şi – transformase într-un fel de magazin cu de toate pentru toţi, evitând informaţiile cu-substrat politicsocial – de unde şi o nesperată creştere a tirajului. Ei, stăpâne, iată că ţi-am făcut dovada, nici nu-mi doream altceva, acum sunt împăcat şi cu mine şi cu lumea, îi declară Anghel. Oamenii noştri, chiar şi cei ambalaţi în politică, sunt sătui până-n gât de politică. Vor o crimă în toate detaliile, un viol, ceva care să-i stârnească şi să-i îmbete cu apă rece. Am un fler care niciodată nu m-a trădat: contribuabilul de azi vrea să-i spui şi să-i repeţi mereu că politica e promisiune deşartă, politica e minciună. Eu, Anghel, umilul tău secretar de redacţie, Am să-i satisfac această dorinţă, deschizând o nouă rubrică, deocamdată doar pe trei coloane: Viaţa fără

politică. Am s-o extind de la o săptămână la alta, până invadez cu ea toate paginile. Da, se poate trăi în afara politicii, mai bine, mai comod, mai sigur. Bani, bani, să iasă bani, restul nu mai contează, îl încurajă Vlad Stanca, ascunzându-şi cu abili. Tate adevăratele intenţii, vreau să-mi asigur hârtia şi cheltuielile de tipografie pe cel puţin două luni. Astfel, măcar pentru o vreme ferit de primejdia falimentului, el plănuia să revină la vechea atitudine, în sprijinul lucrătorilor, publicând şi o foaie clandestină. Prezentase – lui Alexandru un proiect şi se aştepta la încuviinţările de rigoare în chiar următoarele două, trei săptămâni. Vizita la redacţie, într-o marţi după-amiază, a lui Partenie Jurubiţă, îi redeşteptă multe speranţe: cu siguranţă, omul venise aici cu o misiune. Ciocniră o halbă de bere, după obicei. Niculaie le pregăti cafeluţele, şi aşa, ca între vechi prieteni, se întrebară mai întâi de sănătate şi de treburile curente. Însă Jurubiţă nu-i mai păru cel de altă dată, vioi şi încrezător. Avea necazuri cu băiatul mai mare, Victoraş. Cu banii nu se mai ajungea, lemnele şi cărbunii erau pe terminate, cu tovarăşii iar intrase în conflict. Ce s-o mai dăm după copac, se hotărî Jurubiţă, m-au căpiat din toate părţile, şi mai fără înţelegere ca oricând. Eu stau tot timpul sub presiune, dragă tovarăşe, sub mare presiune şi tare mi-e că am să explodez într-o bună zi. Capul, capul are să mă lase întâi şi-ntâi. Candidez şi eu la IV de Verde. E

O cinste? Este. E o răspundere? Este. E o durere? Şi încă ce durere! De când cu alegerile, au apăruit şi la noi în cartier roatele de voinici. Voinici? De unde, ce fel? Bătăuşi, ciomăgari, i-a adus primul ministru de prin sate. Auzi, să facă ordine/aici! Într-amână bâta, în cealaltă glaja cu rachie. Mai tare şi mai tare, voinicii domnului prim-ministru ne atacă pe noi, comuniştii. Îmi scot fel de IVI de vorbe, îmi sparg geamurile, îmi dărâmă gardul, mă pândesc pas cu pas. Când am o întrunire, se prezintă şi ei: Comunist! îmi strigă. Ai să te pomeneşti la zid. Cine uni ia apărarea, e trecut pe lista neagră, pândit şi ameninţat. Cum să mai ies eu consilier? Important este să candidezi, mi-au zis tovarăşii. Iar acum, în loc să mă sprijine, mă iau

la rost pentru nişte greşeli care nici nu sunt ale mele, că le-am făcut toţi, dacă nu-i cu supărare, îhî! Ki, tovarăşe dragă, uneori stau şi mă-ntreb dacă merită a mai ai o credinţă. Costă a dracului de Scump. Văd eu

1 a mai bine, mai cu îndestulare o duc tocmai ăia care nu mai cred în numit. Dumnezeu, drăguţul, le dă de toate şi-i Invite de rele. Eu, Partenie Jurubiţă, cu ce m-am ales? t'n o sancţiune pentru împăciuitorism, anarhism, aventul i\m şi dracu' mai ştie câte mi-au pus în cârcă după marui nostru în potcoavă. E vâlvă mare, tovarăşe, cum n-a uni fost niciodată de când ştiu eu mişcarea, cu mine au

A i. Prăvească repede, la urma-urmei – cine sunt eu? – un Jurubiţă, acolo. Însă cu dumneavoastră e altceva, şi e parat: v-au'trecut la instigatori, îi dezvălui Jurubiţă, i untul insistent să nu fie trădat – aşa-i cum vă spun, şi îi am voie să vă spun –, a venit sarcină să-i prelucrăm Îl «ai noştri, din fabrici, că sunteţi un instigator, cu ziar

cu tot. Acuma, că ştiţi ce trebuie să ştiţi, rămâne aşa: noi doi nu ne-am văzut, nu ne-am vorbit. Eu o iau spre Chitila mea, dumneavoastră… Partenie Jurubiţă părăsise redacţia în mare grabă, refuzi o ci să se mai lase, condus până în stradă, ca de obicei. Chiar în seara aceleiaşi zile, prin omul său de legătură, Vlad Stanca încercă o întrevedere cu Alexandru, măcar să afle de la sursă, şi cât mai exact, ce anume i se mai reproşează tocmai acum, când este pe punctul de a tipări foaia clandestină – şi de ce era nevoie să-l pună în discuţia întregii mişcări, cu dispoziţii de sus?! Abia către miezul nopţii, Chirotei, tipograf pe Sărindar, îi transmise că Alexandru este plecat din Capitală, se pare că o să lipsească vreo trei, patru săptămâni, iar cu alţi tovarăşi din conducere, el, Chirotei, nu avea dezlegare să stabilească relaţii. Putea fi şi aşa, de ce nu? – fostul său ucenic de la tipografia „Rosenberge, mai apoi tovarăş de detenţie la Jilava, să fi plecat din Bucureşti, cu treburi pe la organizaţiile din ţară, ori chiar peste graniţă, la vreo consfătuire, doar se ştie că oamenii cu înalte răspunderi într-o mişcare clandestină mai tot

timpul se află pe drumuri, în continuă preocupare pentru soarta a mii şi zeci de mii de tovarăşi, însă nu era exclusă nici varianta unei „minciuni necesaree, cum se spunea în anumite situaţii, când voiai să scapi de un prielten şi tovarăş devenit, peste noapte, împăciuitorist sau de-a dreptul instigator: într-un asemenea caz, se ştia, soluţia cea mai la îndemână era să-i transmiţi solicitantului indezirabil că vreo două, trei săptămâni ai nişte treburi ceva mai importante, de interes general, şi încă departe de Capitală, încât nimerit ar fi să nu mai insiste… Da, minciuna necesară, să minţi, adică, fără pic de remuşcare, dimnotrivă, convins că în felul acesta serveşti mai bine cauzei. Era greu de verificat la repezeală dacă Alexandru părăsise ori nu Capitala, aici se intra într-un hăţiş de relaţii, construit după toate legile conspirativităţii, iar pe de altă parte Vlad Stanca se şi ferea să ducă investigaţiile până la capăt: dacă i se confirma că Alexandru nu doreşte să-l întâlnească, ori, la fel de grav, nu i se da voie? Ar fi fost să mai piardă un tovarăş, poate pe cel mai apropiat. El, Vlad Stanca, nu era, şi n-avea să fie niciodată adeptul minciunilor necesare, îşi zise, deci, că în astfel de situaţii este de preferat o stare de incertitudine, de amăgeală mai degrabă. Pe alte căi, mai întortocheate, presupunând severe măsuri de precauţie, obţinu o întrevedere de nici trei minute chiar eu Boeiort, cel care se arătase hotărât împotriva marşului lucrătorilor din noaptea de An nou. Ce aveţi să-mi reproşaţi? apucă să-ntrebe. Acum, totul, totul, până şi faptul că mai exişti! îi zise Boeiort, înveselit de nedumeririle lui, de asprimea interogaţiei. Cel mai tare ne su’pără în această etapă tovarăşii de drum… observatorii şi sfetnicii benevoli din afara mişcării… îmburgheziţii de tot felul, care mai deapănă din când în când amintiri de la Jilava… renegaţii, dragul meu, renegaţii! încearcă să ne laşi în pace, şi-o să-ţi fim recunoscători. După care, neaşteptat, îl strânsese cu putere la piept: Te rog eu din suflet… vezi-ţi de alte treburi… uită, uită de noi… şi-abia când îi dăduse drumul din braţe, adăugase: uită de noi, pentru o vreme… Acest din urmă îndemn, şoptit la ureche,

îl năucise de tot: de ce – pentru o vreme? până când? şi care să fi fost pricinile îndepărtării lui temporare? De fapt, prin rugămintea ce îi făcuse – te rog eu din suflet! –, Boeiort cel intransigent, de neînduplecat, i se arătase binevoitor şi într-o oarecare măsură chiar complice, ea unul ce se străduia, în felul său, şi în anume condiţii, poate «le-a dreptul dramatice, să-l păzească de rele; ascultă-mă l e mine, părea că ar.fi vrut să-i spună, ascultă-mă cu atenţie şi fă întocmai ce-ţi zic eu, care-s mai în vârstă, mai pişcat de necazuri, dar şi mai aproape de cei care pot. A ţi hotărască soarta: uită de noi, deocamdată, lasă-ne în Plata Domnului şi vezi-ţi de-ale matale, cum te taie mintea, cum îţi dă mâna – iar dacă, cine ştie când, într-o zi, ca toate zilele, eu, ori vreun alt tovarăş, o să mai avem nevoie de serviciile unui renegat – ştim de unde să te luăm. (V să mai priceapă el din toate astea? că unii dintre conducătorii mişcării, printre care şi Boeiort, eventual şi Alexandru, încă îi mai acordau încredere şi-ar fi dorit să-l folosească în înunea de propagandă (în primul rând prin paginile „Opiniei noastree), pe când alţii, cei mai mulţi, dimpotrivă, cer înlăturarea lui, cu vehemenţă o cer, socolindu-l intrat în solda poliţiei, ori a vreunei formaţiuni de extremă dreaptă? 1 Crezând astfel, ar fi să-mi acord prea mare importanţă, dar cine sunt eu şi ce isprăvi atât de nemaipomenite am săvârşit, încât tovarăşii să-şi irosească zilele şi nopţile discutând în contradictoriu despre umila mea persoană, ba mai împărţindu-se şi în tabere, care pe care… Poate că la mijloc nu era decât o tacitică de moment a lui Boeiort: după ce i-o trântise de la obraz, provocator, instigator, renegat, se gândise, probabil, că tot nu-l costă nimic, nu-l angajează cu nimic, dacă îi mai îndulceşte sentinţa, lăsându-i o speranţă de colaborare cu mişcarea, într-un viitor incert. Vina, şi de astă dată, e a mea şi numai a mea, se sancţiona Vlad Stanca: insist, tot insist cu bunele mele intenţii, cu serviciile, până când reuşesc să devin suspect. Ce urmăreşti dumneata, de fapt? îl iscodise „nu de mult, un alt membru al conducerii, Benedict. Vrei să slujeşti cauza proletară, simţi un îndemn de nestăvilit în

direcţia asta? Nici eu, nici alţi tovarăşi, pot să teasigur că nu avem nimic împotrivă, gata suntem în orice clipă să deschidem larg braţele, vino, vino alături de noi, tovarăşul nostru, însă, mai înainte de asta, întoarce-te cu încredere la condiţia de proletar: ai fost cândva tipograf… Cu avocaţi, directori de gazetă burgheză, e mai greu să facem tovărăşie… Cu Benedict se revăzuse de curând, în dimineaţa de 1 ianuarie, într-o casă conspirativă din zona Foişorului de Foc: Nu, nu te speria, îl prevenise, n-am venit să-ţi pun întrebări cu privire la situaţia mea, nici să-ţi fac noi propuneri de colaborare, vreau doar să ciocnim un pahar de vin în amintirea zilelor petrecute în aceeaşi celulă. Poate fi un semn de bătrâneţe, nu? Benedict ciocnise, băuse, apoi căzuse pe gânduri. De-atunci au trecut aproape zece ani, observase, într-un târziu. Ce te mai leagă de noi? Era la început de an, când oamenii îşi fac urări de bine şi se privesc în ochi: Năravurile, astea mă leagă, e tare greii să renunţi la vechile năravuri, glumise Vlad Stanca. Mda, asta cam aşa-i, convenise celălalt, sorbind câte puţin din pahar, ca la o degustare. Mai cunosc eu vreo câţiva patroni… oameni cu platformă grea, ce mai, tipi babani, oho! – care manevrează milioane, însă de ghiftuit, se ghiftuiesc tot cu amintiri din tinereţe, de pe vremea când erau la socialişti. Iartă-mă, adăugase mai apoi, cu un zâmbet şters, de om obosit şi păţit, ce ţi-am zis cu ăia… n-a vrut să fie o aluzie… nu te confund eu cu fitecine, ştiu că ne-ai adus unele servicii, ai şi riscat… însă problemele noastre, care sunt – şi câte sunt, trebuie să ni le rezolvăm noi, cei din interiorul mişcării. Dumneata… ce să-ţi urez eu dumitale? Ai o soţie cu făbricuţă şi ateliere… după câte ştiu, n-aţi divorţat… ai un băiat isteţ şi frumuşel… ai gazetă… ai clientelă, chiar mă-ntreb: ce-ţi mai lipseşte – ai de toate. Vreau să zic: ai apucat-o pe un drum, ţine drumul! Nu mai întoarce capul, nu te mai gândi la ce-a fost cândva. Noi, ăştia care suntem, nimic lui putem să-ţi mai oferim, nici măcar amintiri… Astfel, îi promisese lui Benedict să nu-l mai caute. Îi mai rămăseseră, dintre vechii lui tovarăşi, Alexandru şi Boeiort.

Dacă voi apreciaţi că vă mai pot fi de vreun folos, ca unul ce încă mă mişc în libertate, am relaţii, la preşedinţie, la poliţie, peste tot unde se vând şi se cumpără informaţii, dar şi oameni, iar ca avocat nu mă dau în lături să vă orj; ani/e/, din umbră, apărarea – atunci, am rugămintea să (minţi pe mine, ca p tovarăşul vostru, le zisese celor doi, nădăjduind ea alte explicaţii n-ar mai fi necesare. Îi era oarecum peste mână să treacă la spovedanii: Voi ştiţi că «şi m-am înrolat în mişcare de la vârsta de şaptesprezece mii, pe când eram ucenic tipograf… atunci am început să cred în socialism, în comunism… şi nici până azi, după nlitcu peripeţii, cu joc dublu, pe muchie de cuţit, cu deputăţie liberală, negustorie şi gazetărie, eu altă credinţă nu am, nu mi-am dorit şi nu mi-am găsit, alături de voi ştiu… Acum, când şi Alexandru şi Boeiort îi barau calea, primul cu jenă, evitând întâlnirea, al doilea cu îmbrăţişări şi poveţe, de protector, care să atenueze brutalitatea, acum totul i se părea de un ridicol fără limită: Am rugămintea să contaţi pe mine… în numele unei credinţe, el se milogi”, atrăgând asupra-şi, firesc, refuzul, suspiciunea. Încenn a să uiţi de noi, pentru o vreme, îl îndemnase Boeiort.

Dacă aş uita pentru totdeauna? întrevederea eu Boeiort se consumase într-un atelier de reparaţii auto de pe Calea Uahovei. Între timp, mai mult de formă, patronul meşte. Râse ceva la automobil. Ce zici de rabla asta, mă scoate în primăvară? întrebă Vlad Stanca. E, făcu celălalt, de încurajare; maşinile astea merg, ce altă treabă au, decât să meargă? Doar nu-s ea noi, să dea dintr-un bocluc în altul. Iacă, eu am lichidat, azi am făcut actul, mâine predau firma… Astfel, urcând în „Fiat”-ul său tip 1923 – singurul câştig de pe urma despărţirii de Vera, Vlad Stanca îşi zise, îşi repetă, că alţii, poate cei mai mulţi, sunt de-o mie de ori mai zbuciumaţi ca el, ori îi loveşte un faliment, ori îi doboară o boală, pe unde te duci numai de necazuri dai, numai de cele rele auzi. Eu, unul, aşa cum mă prezint, sunt un privilegiat, născut din sărăcie şi lecuit de ea, pentru totdeauna, sortit să am din toate câte puţin, dar

nimic din plin, nicio mulţumire neumbrită; ai mei, proletarii, mă resping, ca pe unul ce şi-a trădat clasa – burghezii, la uşa cărora am bătut, mi-au blocat trecerea, înapoi, la urmă; tipăresc o gazetă fără cârmă, bătută de toate vuiturile, conduc un „Fiat” hodorogit şi dorm într-o cămăruţă neîncălzită. Perspective? Am să mă scot într-o zi la licitaţie: bărbat abia trecut de patruzeci de ani, încă în putere, întreg la minte, agreabil în conversaţie, elegant, cultivat, doctor în drept, păr şaten, ochi căprui, înălţime 1, 78, greutate 76 kilograme, semne particulare n-are, preţ de pornire trei creiţaricine oferă mai mult? Adjudecat… De mai bine de un an, de când părăsise casa de pe Bonaparte (rămasă în folosinţa Verei şi a băiatului), Vlad Stanca locuia pe B-dul Elizabeta, în apropiere de Cişmigiu: într-un bloc impunător, el ocupa o cămăruţă de serviciu la mansardă, pusă la dispoziţie de un coleg-a vocat, ceva provizoriu, adică, pentru vreo câteva zile, până când îşi va găsi un adăpost convenabil. Din comoditate, era la doi paşi de Sărindar, de redacţie, dar şi din spirit de economie – despărţirea de Vera îl obligase, printre ajtele, să-şi restrângă mult cheltuielile –, Vlad Stanca amânase mutarea de pe-o zi pe alta, apoi de pe o săptămână pe alta, până se-mplinise anul; cămăruţa de mansardă nu depăşea dimensiunile unei celule de închisoare, încât el se şi amuzase, nu o dată: iată că m-am întors de bunăvoie la condiţia mea de puşcăriaş; vara, când ardea soarele şi se-nvăpăia acoperişul, era o căldură ca de etuvă; iarna, în schimb, era aproape la fel de frig ca şi afară, din pricina unor defecţiuni la sistemul de încălzire. Dintre toţi locatarii blocului, numai el, Vlad Stanca, dârdâia de frig: mi-e scris mie să fac excepţie, să fiu o excepţie! Erau’ şi nopţi geroase, puţine, ce-i drept, când trebuia să doarmă îmbrăcat, sub cele trei pleduri aduse în dar de Cornelia, încă nu răcise, nu-l dureau oasele, dimineaţa sărea sprinten din culcuş, sufla în pumni, se spăla cu apă rece, şi. În numai trei, patru minute se echipa, întocmai jea un recrut. Iarna pleca de-acasă pe la şapte, de obicei o lua spre tribunal, unde era. Cald, unde mai zăbovea până pe la

nouă, chiar dacă n-avea procese, apoi îşi vedea de redacţie, de jik cafenea, de treburile curente, şi-abia după nouă seara se-ntorcea în gheţăria de la mansardă. Întâlnirea cu Boeiort îl obosise, îl şi dezarmase pentru' moment, încât renunţă să se mai abată pe la tipografie, unde se pregătea ediţia de a doua zi a gazetei... (dacă e Anghel acolo, ce rost mai are să-mi vâr şi eu nasul...), şi se duse direct acasă, cu gândul la un somn zdravăn. Ascensorul urca numai până la etajul cinci. La mansardă ducea o scară de fier în spirală, care se clătina îngrijorător (fără a exista însă pericolul prăbuşirii după cum i se explicase. De ce să nu existe? k se răzvrătise el, amuzat. Eu trebuie să mai şi cad din când în când. Oare mi se ia până şi această şansă?). Introduse cheia în broască şi vru să descuie: dar cineva i-o luase înainte. Ciocăni la uşă, discret: O, de-ai şti tu ce mulţumire mi-aduci! i se mărturisi Corneliei. Învins şi înfrigurat, îngenunchez în faţa ta: îndură-te de mine, nefericitul. Azi am pierdut şi ultima bătălie... A doua zi, pe la prânz, Vlad Stanca se văzu la Tripcovici cu Ioku, agent de case, recomandat lui cu multă convingere de către mai mulţi gazetari de pe Sărindar: Ioku te aranjează după dorinţă, la preţuri acceptabile, Ioku are o mare slăbiciune pentru oamenii de condei. Ioku era un bărbat la vreo cinci/. Ivi de ani, roşcovan şi butucănos, prost cioplit, cu umeri de halterofil şi mâini scurte; din dorinţa de a părea mai malt, ceva mai suplu, purta ghete cu talpă groasă de două degete, iar pe cap, mai pe vârful capului, îşi potrivise o căciulă ţuguiată. Încerca să atenueze dizarmonia fizică, de care nu se ştia vinovat şi asupra căreia n-avea cum să acţioneze direct, îmbrăcând numai costume de calitate, croite de meşteri iscusiţi. El îşi întâmpină clientul în faţa cafenelei, smerit, înclinându-se puţin, cât îi îngăduia statura otova, cam rigidă: Numit la dumneavoastră colegii unul gazetar de forţă. La dispoziţie, domnu', plecăciuni, domnu'... După ce luară loc la masă, Ioku scoase de prin buzunare tot felul de hârtii şi hârtiuţe, de-diferite culori, albe albastre, roz, verzulii, pe care le corectă cu îngândurare. În sfârşit, anunţă:

— Pentru azi nu este de văzut. Pentru mâine străduim.

— Pentru când s-o nirfleri ceva bun. Numai să nu fie prea târziu. Îţi dau răgaz cinci zile, ea să-mi faci rost de un apartament de două camere pe hol, într-un bloc din perimetrul central.

— Pentru etaj preferaţi…

— Nu mai sus de patru. Între. Unu şi patru.

— Pentru număi; persoane?

— Două – domnule Ioku, două: eu şi dă nsa.

— Pentru dânsa soţie?

— Pentru dânsa prietenă.

— Pentru prietenă tânără?!

— Oricum, mai tânără ea mine cu vreo zece ani.

— Pentru copil mâine? când o fi… perspective…

— Fără copil, domnule Ioku? Am unul cu soţia, mi-ajunge.

— Pentru vedere stradă? Pentru vedere curte interior? Pentru vedere parc?

— O, domnule Ioku, ar fi boierie curată să mă trezesc dimineaţa în ciripit de păsărele! Parcurile sunt slăbiciunea mea.

— Pentru Cişmigiu preţ piperat.

— Nici nu-mi închipuiam că ar fi altfel. Doar un Cişmigiu avem şi noi! Crezi că nu se cuvine, nu e cazul, nu merită? Ba bine că nu! Domnule Ioku, am să ţin apartamentul cât m-o ţine punga. Prevăd Ea într-o zi tot pe dumneata am să te rog să mi-l schimbi pe un subsol. Mde, ale vieţii valuri.

— Pentru subsol nu eu. Groparii ocup subsol.

— Ai dreptate, groparii. Vrând-nevrând, până la urmă toţi ne dăm pe mâna lor: ei ne aranjează la subsol cu mult dichis.

— Pentru atunci trăit, ghiftuit.

— Eşti un înţelept, domnule Ioku, asta-i soluţia, trăit, ghiftuit. Destul am tras cu praştia în nemurire. Şi cu ce ne-am ales? Cu praful de pe pingele.

— Pentru praf bate vânt intră ochi.

— Îmi dai voie, domnule Ioku, să te-ntreb ce neam eşti? că tare duios le amesteci!

— Pentru cine întreabă ai sânge sârbesc, ungur, polon, puţin grec. Toţi de-a-valmă! Asta face încredere la client. La noi caută străini. Altfel, domnule dr. Stanca, altfel… dacă aţi avea bunăvoinţa să nu mă daţi în gât! – mulţi ani am tras mâţa de coadă, când în Gara de Nord, când prin portul Constanţa. Până a dat Dumnezeu să mă-mbăt criţă cu un samsar din Anatolia: Bă, Ionică, tu cretin primantâi! Bă, fă Ioku. Fă corcitură. Dever mare!

(Din informarea verbală a lui M. Boeiort la o întrunire conspirativă restrânsă): Trebuia să am o dezlegare? Din partea cui? Nu resping mustrările, dimpotrivă, aş vrea să trag învăţăminte, voi sunteţi mai mulţi şi judecaţi mai drept, iar disciplina de partid este una pentru toţi. Însă eu vă cer… sau, mă rog, vă propun… să aveţi în vedere situaţia concretă, sub toate aspectele ei: alarmat de nu ştiu cine, asta o să aflăm noi, curânci, omul s-a zbătut să ia legătura mai întâi cu Alexandru, pentru clarificarea unor chestiuni de principiu. Ce vi se pare aşa greu de înţeles? El îşi duce zilele în libertate, pe picior mare, se războieşte prin gazetă cu toţi grangurii, din când în când îşi aduce aminte şi de noi, ar vrea să ne fie… poate tovarăş… poate… Boeiort ridică din umeri, însă nu’are practica muncii ilegale, nu mai ştie legile conspirativităţii, nici răbdarea nu-l mai ajută, e în stare de gafe costisitoare în primul rând pentru noi. Cum prinde, ori numai i se pare, că ar fi să-i retragem încrederea, şi începe să se-agite ca o muiere isterizată, şi până nu ajunge la careva dintre noi, dintre vechii lui tovarăşi, nu se lasă. Eu m-am întrebat, nu o dată, în ultimii ani: Ce mai e şi cu individul ăsta? K coadă de topor? Ia să mergem noi pe fir. Încă din toamna lui!!) 2I s-a angajat într-un joc dublu, nu chiar din proprio iniţiativă: atunci, într-o conjunctură încâlcită, nefavorabilă nouă, cu atacuri înverşunate din toate părţile, unii tovarăşi au considerat că n-ar. Strica ş, avem oamenii noştri în tabăra adversă. Ani la rând Vlad Stanca s-a dovedit un bun

actor. Eu am încercat mereu să-l descos, vrând să pricep în ce ape se scaldă. Mi-a zis, de fiecare dată: Cu sufletul am rămas şi o să rămân alături de mişcare. Fac tot ce îmi stă în puteri, n-aveţi decât să mă verificaţi până în pânzele albe. Altfel, m-am prins în horă cu liberalii. Aşa se spune, nu? Ei îmi cântă, eu îi descânt. E un joc palpitant, cu multe necunoscute, şi tot atâta riscuri. Acum e târziu să mai dau înapoi. Ce se va întâmpla cu mine, de unde să ştiu? A.m avut însă bunul simţ să-i asigur pe tovarăşi: dacă va fi să mă prăbuşesc, fiţi liniştiţi, nu voi atrage pe nimeni; eu, şi numai eu am să suport consecinţele. Oricum, mişcarea noastră nu va avea de suferit. Am luat toate măsurile… Dragi tovarăşi, eu, Boeiort, nu i-am adus elogii, după cum nici prea tare nu l-am îmbrâncit, până de curând. Ei, mi-am zis, hai să vedem, poate că n-o fi ciracul chiar atât de negru. Aţipire în lupta cu duşmanul de clasă, împăciuitorism? De multe am fost bănuit până acum, o ştiţi şi voi, numai de concesii, de sentimentalisme idioaite nu s-a încumetat nimeni să mă acuze. Eu am învăţat să lovesc fără milă. Până când am lovit şi unde nu trebuia, îndepărtând, pentru o vreme, un vechi militant şi prieten al meu. Mi-au trebuit-trei ani şi mai bine ca să-l readuc în Mişcare, alături, tovarăş. Voi m-aţi absolvit de această greşeală. Eu, unul, n-am să mi-o iert niciodată. Boală grea suspiciunea… a început să bântuie şi printre noi… ori mă înşel eu?! Pe Vlad Stanca nu l-am scăpat din ochi: Umbră am să-ţi fiu! Din păcate… nici azi… după atâţia ani… n-aş putea spune că i-am dat de capăt. Dacă ar fi să mă iau după câte se ştiu şi se pot cântări, eu, Boeiort al vostru, n-am ce să-i reproşez: Ne-a ajutat o vreme cu bani, din banii lui… a organizat şi contribuţii materiale pentru mişcare… ne-a transmis informaţii, toate exacte… iar în gazeta lui am scris şi eu şi alţi tovarăşi. Aventurier? Nebun de legat? Ce dracu’ mai e şi cu individul ăsta? Mă calcă pe coadă, mă intrigă, mă exasperează: odată şi-odată trebuie să aflu ce hram poartă. Din tabachera cu mahorcă, Boiciort dădu la iveală un mosorel cu aţă neagră, în care era înfipt un ac de cusut cojoace. Apoi îşi descheie haina. După ce pipăi

căptuşeala în partea stângă, de la mijloc în sus, către umăr, se adresă celor prezenţi cu voce scăzută: Un bob zăbavă! Cu vârful acului agăţă un fir din cusătură şi trase de el încet, cu mare grijă; după vreun minut, ca şi când s-ar fi-nhămat la o. Treabă istovitoare, se lăsă pe spătarul scaunului, respirând ad inc; cu dosul palmei şterse de pe frunte nişte broboane imaginare; toţi se foiră, stăteau ca pe jar, îi ardea la – tălpi; Boeiort reluă lucrul, teribil de concentrat, cu aceeaşi agasantă încetineală şi aparent efort. Primul izbucni Ciomârtan: Văd că râcâi la nesfârşit. De-atunci deschideam un seif! Un pachet de ţigări trecu din mână în mână. Gorovei scăpără un chibrit. Dă-mi voie, că sunt specialist în desprins căptuşeli. Tot eu am să ţi-o cos la loc se oferi Gârneaţă. După ce rupse firul şi puse acul pe masă, Boeiort se ridică în picioare: Na, că v-am dat pe faţă. Uite cum v-am dat! în degetul mic vă am! Măi, lei-paralei, iar mi s-arată a pagubă. Izbi pumnul în tăblia mesei: Cum aşa? Nu de-admite. Vă pierdeţi răbdarea cum îşi pierd domnişoarele de azi fecioria, una-două! îşi aprinse şi el o ţigară. Am zis eu, am tot zis: Nervişorii, bată-i vina, încep să zbârnâie nervişorii. Şi ne lasă, prea uşor ne lasă… Un singur scaun dacă mai scârţâie, trec la sancţiuni! îi tremurau mâinile şi bărbia. Cu mişcări zvâcnite desprinse căptuşeala hainei: E, ea să vedeţi şi voi unde port eu documentele secrete. De parcă ăia de la siguranţă n-ar şti… Ba să ştie pe aia mamii lor! Copoi îngălaţi şi-mbălaţi! De trei ani mă adulmecă. N-am să le cad în gheare. Nu, nu, nu! I-am promis băieţelului meu a săniuţă… Ciomârtan îi aduse un pahar cu apă: Ei, bravule, cum stăm eu nervişorii-drăcuşorii?! După ce goli paharul, ca pe vreme de arşiţă, Boeiort îşi lărgi cravata şi se ghemul pe scaun, mohorât: Azi-dimineaţă m-am întrezit târziu, pe la opt… mi-e din ce în ce mai greu să mă smulg din cârpe… drept e că şi de adormit, adorm cu hapuri… ei, şi când am deschis bine ochii, văd lângă uşă, pe duşumea, un pliculeţ… ăsta! şi el scoase din căptuşeală un plic roz, cu marginile aurite. Ei, bravo, nene, asta îmi place de nu mai pot, mă bagă în călduri, mă ia eu dârdâială. În mare siguranţă mă aflu. Va

să zică aşa, păzit şi răspăzit… casă conspirativă! Şi-n timp ce eu trag la soamne, o făptură nurlie, o fetică, îmi strecoară pe sub uşă scrisorele de amor. Gazda mea se jură că nu ştie nimic. Uşa de la intrare era încuiată, nimeni n-a pătruns în casă. Deschid plicul: două pagini la maşină. Un manifest către populaţie, gândit şi scris ea din partea noastră, a comuniştilor. Boeiort citi doar primele rânduri: Există azi suficiente dovezi pentru a susţine cu fermitate, că o mişcare abuzivă, cu stindard cip împrumut, ticluind fraze sforăitoare despre necesitatea regenerării naţionale, în realitate acţionând pe baza unui program de învrăjbire, încearcă să elştige adepţi, să-şi croiască drum în societatea noastră. Exaltarea instinctelor, minciuna şi teroarea, iată armele folosite cu dibăcie de către conducătorii acestei mişcări. Înrudite ca tendinţe, Liga Apărării Naţional Creştine şi Legiunea Arhanghelului Mihail au pervertit îndeosebi conştiinţe tinere, prin vehicularea unor principii naţionalist-extremiste, apelând, în acelaşi timp, şi la ciomag şi pistol. Partidul comunist se adresează tuturor cetăţenilor de bună credinţă, lucrători, ţărani nevoiaşi, intelectuali cu vederi democratice: Misticismul, cultul violenţei şi al asasinatului – manifestări străine spiritualităţii româneşti – au drept scop tocmai subminarea luptei noastre unite pentru libertate şi dreptate socială. Azi, mai mult ea oricând, se impune… Boeiort împături hârtii-le şi le puse în plic: Oare mai încape vreo îndoială? Chiar dacă nu semnează… nu se dă de gol… e limpede că numai Vlad Stanca putea să serie un asemenea manifest. El ştie să vadă, ştie să şi prevadă. Azi a fost o întâmplare de tot hazul, se destinse Boeiort. Între noi, numai între noi să rămână, preveni, sever. Azi m-am întâlnit cu tovarăşii din conducerea de-aici… cu o jumătate de conducere, cum ar veni. Că cealaltă jumătate e departe… Am scos plicul din căptuşeală: Poftiţi şi citiţi! Toţi au căzut de acord să dăm publicităţii manifestul. Două, trei cuvinte dacă am schimbat, să fie mai pe înţeles. Şi-acuma vă întreb pe voi, mă întreb şi pe mine: Dacă le-aş fi mărturisit nu bănuiala, convingerea mea, repet:

convingerea, că e scris de Vlad Stanca?! Grea boală, suspiciunea… grea şi molipsitoare… însă un leac, un leac trebuie să aibă. Pe viaţa mea, pe copiii mei, pe tot ce am, eu, Boeiort, m-am legat să-i vin de hac. Până una-alta, iar mă-ntorc de unde-am pornit: Ce să cred eu despre individul ăsta? Dacă nu-i agent, nu-i provocator, atunci?! Posibil, mi-am zis, posibil să fi făcut în tinereţe o fixaţie cu mişcarea de stânga, şi o ţine aşa pentru cât mai are de trăit. Oricum, dragi tovarăşi, sunt de acord, în principiu, că omul ăsta ne poate pricinui multe încurcături, chiar şi fără vreo intenţie, numai prin felul său'de a fi, de a se purta… de când îl ştiu e sub tensiune… hărţuit şi hărţuind pe alţii, neglijând chestiuni elementare de conduită în relaţiile cu noi… de pildă, mie îmi zice tot pe numele adevăfat, deşi i-am atras de-atâtea ori atenţia… nu-i place lui să mă cheme Boeiort, şi gata!… – la întâlniri vine cu automobilul… mă rog, nu poate, ori nu vrea să se adapteze condiţiilor… merge mai departe cu tactica infiltrărilor, combătută acum de noi… trebuie să ieşim din ascunzători… să ne impunem la lumina zilei. „Când a cerut, prin tovacăul Chirotei de la tipografie, să se vadă cu Alexandru, eu m-am opus, categoric: transmite că eşti plecat din Capitală, în speranţa că are să se lase de năravul ăsta… prea insistă, şi când trebuie, şi când nu… prea ne vrea la dispoziţia lui… e ceva suspect. A doua zi a vrut s-ajungă la Benedict, ceea ce m-a pus pe jar: de ce tocmai la

Benedict? Să nu ştie că tovarăşul nostru a dispărut fără urmă? ori se preface, vrând să acopere o mârşăvie. A treia zi m-a asaltat pe mine. Bine, primesc, mi-am zis, am eu ac de cojocul lui! Trebuia să am dezlegare? Mi-am luat-o singur. Nu ştiam de indicaţiile ce s-au primit, nimeni nu m-a informat la timp. Da, abia acum aflu că Vlad Stanca trebuie anihilat. Şi mă-ntreb, de faţă cu voi, tovarăşii mei: Cum, adică, anihilat? Pe ce cale, în ce fel? Era nevoie de nişte precizări, de ceva limpede, care să excludă orice interpretare nedorită. Anihilat… anihilat… multe se pot înţelege! Or noi, dragi tovarăşi, nu suntem organizaţie anarhistă, nu dăm foc la case, nu punem bombe, nu

pândim oamenii la colţ de stradă, fie ei şi duşmani înverşunaţi. Altă nedumerirea. Mea: unde sunt dovezile, pe ce temei s-a dat indicaţia de anihilare? De informaţii tendenţioase suntem sătui cu toţii. Este Vlad Stanca agent, renegat, provocator, instigator? Cu certitudine, ştiţi prea bine, dragi tovarăşi, că nu se poate afirma. Avem doar bănuieli, presupuneri, cu de manevrăm în fel şi chip, până ne ia cu ameţeli. Şi dacă, întreb eu, acum, când încă nu e prea târziu, şi dacă lovim într-un tovarăş? Cine să ne-o mai ierte? Mă ştiţi, vă ştiu, voi îmi purtaţi de grijă, tovărăşeşte, dar vă apăr şi eu cât îmi stă în puteri, ne leagă o cauză, o luptă comună, mie mi-a mers vestea de intransigent, unii. Pun: al dracului! – iar vreoaţâva se-ntreabă dacă mai am în mine pic de simţire, de duioşie: altfel zis, dacă mai sunt şi eu om ca toţi oamenii. Neîndurător am fost cu prietenii ezitanţi, şi i-am pierdut, merg înainte eu tovarăşii. De soţie, de copil m-am despărţit, pentru cât timp? Noapte de noapte îi visez, încerc să le explic de ce trebuie să stau departe de ei, mereu să m-ascund, soţia nu înţelege, şi mă cheamă acasă, unde mi-e locul, e dreptul ei să mă cheme, băiatul se îndepărtează de mine – şi ce folos că într-o zi i se via spune: tatăl tău a fost un erou, poţi fi mândru de el? ce folos… dacă nu mă ştie. Voi, tovarăşii mei, să nu mi-o luaţi în nume de rău, nu mă plâng, şi-napoi eu, unul, n-am să dau, însă tare mult aş vrea să reţineţi un lucru: mai tare decât amărâtele astea de condiţii în care ne ducem şi viaţa şi lupta, care sunt unla, la urma-urmei, mai tare, zic, mă sperie greşelile noastre… greşeli faţă de cine? faţă de tovarăşi. Uneori mă-ntreb: Dacă singuri ne rărim rândurile, lovind eu ochii închişi în dreapta şi-n stânga, anulând, anihilând, executând dispoziţii care nu se potrivesc aici, atunci, dragi tovarăşi, ce nevoie mai e de poliţie, de provocatori şi instigatori? Pleacă de-aici către tovarăşii noştri din conducere o groază de informaţii, fie neverificate, fie de-a dreptul tendenţioase; pleacă de la tovarăşi către noi indicaţii: evitaţi, anulaţi. Acum au căzut sorţii pe Vlad Stanca să fie anihil’at. De mirare n-ar fi să cadă şi pe mine, şi pe voi, mâine-poimâine. Uneori am

impresia că se dă cu zarurile: Pe cine să mai înlăturăm? Ia să vedem… zvârrrr! a ieşit patru-patru, ăsta e Popescu, zvârrrr! cinci-trei, ăsta e Stănescu, zvârrrr! ăsta e Boeiort… dragi tovarăşi, de bine, de rău, sunt şi eu în conducerea mişcării, am un cuvânt de spus… din păcate, până la ora asta eu nici nu ştiu, cum», arată secretarul nostru general… încă n-am avut prilejul să ne strângem mâna şi să schimbăm două vorbe, cum se obişnuieşte. Altfel, toate bune şi frumoase. Eu, intransigentul, sunt gata să mă spulber şi pe mine, în numele cauzei, cu o condiţie, dragi tovarăşi – să deţin nişte dovezi împotriva mea, a nimicniciei mele. Întreb: Care sunt capetele de acuzare în cazul Vlad Stanca? în dimineaţa zlei de 3 octombrie 1928 s-a văzut cu tovarăşul nostru Dinu; întâlniraa a durat mai puţin de zece minute şi a fost supravegheată de noi; totul s-a desfăşurat fără cursur; informaţiile aduse atunci de XLad Stanca ne-au scăpat dintr-o mare încurcătură, cu manifestele. Pentru Galaţi şi Târgu Mureş. În noaptea de 5 spre 6 octombrie tovarăşul Dinu a părăsit casa conspirativă fără nicio aprobare, cu de la sine puterees-a dus direct la nevastă, ce vreţi, om tânăr, i se-nfierbântase sângele, şi-a fost luat ca din oală, în iz-menuţe. Peste nechibzuinţa tovarăşului nostru s-a trecut uşor. Sub semnul întrebării a fost pus Vlad Stanca: nu cumva individul ăsta lucrează mână-n mână cu poliţia? În ziua de 4 februarie 1929, pe când se pregătea greva de la „Metalurgica”, eu l-am trimis pe Vlad Stanca la întâlnirea cu tovarăşul Scorobete, de la care să preia un dosar eu materiale. Nimic de reproşat: după cum fusese convenit, în „Opiniae au apărut trei articole în sprijinul grevei. În ziua de 7 februarie Scorobete a fost arestat în tramvaiul 9. Cine îi dăduise voie lui să iasă din casă? şi unde dracu’ vfoia s-ajungă? nici azi n-am aflat. Atunci a fost tras semnalul de alarmă: atenţie, tovarăşi, Vlad Stanca face o.

jocul poliţiei. Izolat, eu – mai toate legăturile tăiate, omul s-a încăpăţânat să lucreze în favoarea noastră – şi să ne caute. E diaboli-o, tovarăşi, are antenele lui, ştie de unde să ne ia, ştie să insiste, să răzibată, nimic nu-i rezistă,

convinge şi pe miohiduţă să-i deschidă porţile şi să-l ia de ortac: aşa s-a văzut tovarăşul Benedict în dimineaţa zilei de 1 ianuarie. Gazda conspirativă ne-a dat toate semnalmentele, nu mai încape nicio îndoială că el a fost, Vlad Stanca. De unde ştia că Benedict se ascunde acolo? întrebare de-a dreptul inutilă, doar v-am spus: are un fier nemaipomenit… ori, dracu' ştie… Au golit o sticlă de vin, gazda le-a adus pahare, cozonac, a şi tras cu urechea, se pare că n-au discutat cine ştie ce, mai mult au tăcut, adică, în aceeaşi zi, pe la prânz, Benedict a dispărut. Ce ne relatează gazda? La ora unu şi jumătate a urcatul a mansardă, să vadă ce mai face tovarăşul. Ce să facă? Nici urmă de Benedict: cum aşa? pe unde s-a strecurat, pe unde-a ieşit? doar nu s-a înălţat la cer? Ce ştim azi, după aproape trei săptămâni? Ştim că Benedict nu se află în beciurile poliţiei, nici la vreo închisoare, nici acasă, la nevastă. Altceva, nimic, nimic. A cui e vina, cine poartă răspunderea? Cineva, nu ştiu cine, a stabilit: Vlad Stanca. Şi-ndată ni s-a transmis: aniihilaţi-l pe instigator, provocator, agent. Mă ia cu spaime, dragi tovarăşi, mă trec toate sudorile, şi iar mă-ntorc de unde-am plecat, şi-ntreb: ce să înţeleg eu, agitatorul comunist, intransigentul, prin acest: anihilaţi! – ce? Pândiţi şi hăituiţi de poliţie, ne-am închis într-o lume a noastră, departe de vuietul lumii adevărate, şi nu mai admitem nicio evadare, orice tentativă trebuie dejucată la timp şi fără menajamente. Mi-a murit un cumnat, cheferist, au rămas de pe urma lui cinci copii, vestea mi-a venit cu întârziere de o lună, şi-am cerut un permis de câteva zile, ea un soldat în termen, să mă văd cu soţia, în loc sigur, supravegheat de reţeaua noastră… să mai aflu şi eu… să dau un sfat… nu mi s-a îngăduit, dragi tovarăşi, a trebuit să-mi fac autocritica pentru sentimentalism idiot. Ieri către prânz a început să ningă, aşa mi s-a zis, prima ninsoare pe iarna asta, cu întârziere de vreo două luni, până şi anotimpurile s-au dat peste cap… ningea liniştit, cu fulgi mari, aşa mi s-a zis, iar eu am dat perdelele la o parte şi-am vrut să deschid obloanele… era un drept al meu să văd cum ninge, nicio

altă pretenţie nu mai aveam… dar obloanele erau bătute în cuie… atunci, am urcat în podul casei, credeam că acoperişul e din ţiglă, am să trag două ţigle şi-am să-ntind mâinile spre cer… să prind şi eu fulgii de nea… acoperişul era de tablă… De undeva, din stradă, de prin curţile vecine răzbăteau voci, chemări, simţeam un freamăt, oamenii se mişcau în voie:

O, dragi tovarăşi, cât i-am invidiat pe oamenii aceia… ce n-aş fi dat să fiu în locul lor, să respir în voie! însă voi ştiţi că uneori invidia uşor se transformă în ură: da, acum, sunt sigur, spre durerea şi neliniştea mea, că îi urăsc profund, cu toată ura de care se simte în stare un om încătuşat. Dacă va fi să cad, dragii mei tovarăşi, pe nimeni altul să nu diaţi vina, decât pe mine, numai şi numai pe mine. I-am promis băiatului meu că în iarna asta am să-i fac o săniuţă şi-o să ieşim împreună pe pârtie. Trebuie să mă ţin de cuvânt.

Cu locuinţa se rezolv Inn numai câteva zile, de miercuri până sâmibătă, însă nu chiar aşa cum dorise, chiria unui apartament cu vedere la parc, la Cişmigiu, ridicându-se la sume exorbitante: după ce, în compania lui Ioku, vizită şapte case din perimetrul central, toate pe străzi liniştite, cu trafic scăzut, se hotărî în cele din urmă pentru un bloc de pe Regală, de curând dat în folosinţă, prezentând, deci/ unele garanţii în ce priveşte ascensorul, instalaţiile sanitare şi cea de încălzire. Îl mai ademenise încoace şi faptul, nu lipsit de importanţă pentru un burlac, că la parterul blocului se deschise un mic restaurant cu meniu-fix, dimineaţa, prânz şi seara. Cu mobila şi aranjatul interioarelor nu intenţiona să cheltuiască prea mult. De altfel, alegerea mobilei de la vi e o expoziţie cu vânzare (nicidecum de la un magazin de comandă, cu preţuri piperate)

y o lăsă pentru săptămâna, ori chiar săptămânile următoare, nădăjduind să o cointereseze în această mai delicată chestiune – doar sentimental, se-nţelege – şi pe Cornelia, căci şi pentru ea, dacă nu cumva în primul rând pentru ea, închinase apartamentul de pe Regală. Ioku ţinu

să-l asigure că îi stă, în continuare, la dispoziţie cu adrese şi sfaturi. În numai două, trei zile, Ioku depistase alte vreo cincisprezece apartamente libere (eliberate, peste noapte), în perimetrul central, semn că neajunsurile de tot felul îi clinteau pe mulţi din loc, de unde prinseseră de-a lungul anilor rădăcini, obligându-i să ia calea periferiei, ori, şi mai rău, să părăsească oraşul-eapitală. Pentru când prindeţi osânză… fiţi grangur… mutăm Cişmigiu, îl încurajă Ioku. Una ca asta mi s-ar putea întâmpla într-o altă viaţă, îşi limpezi el, eu resemnare. În asta pe care o duc acum, în niciun caz. Doamne-ajută să nu mă pomenesc la subsol, pe unde mişună golanii şi guzganii. Pe urmă, când stărui puţin, doar puţin, cât să nu-l tulbure prea tare, la situaţia lui rememorând, mai pe sărite, cum se săltase el în ultimii vreo zece ani, în numai zece ani, de la condiţia de tipograf-agitator la aceea de director de gazetă nu mai trecea la socoteală şi titlul de avocat, nu-i mai era la inimă avocatura, cu bilanţul ei nefavorabil, multe procese pierdute…), îşi zise că rău din cale-afară nu i-a fost, de ce să supere pe Dumnezeu, a prins şi un mandat de deputat la liberali, a ţinut ateliere, o patiserie, un mic magazin de cosmetice (până ce au trecut toate în administrarea Verei), a avut bani, încât să mai dea şi altora, să finanţeze, vremelnic, diverse acţiuni de propagandă ale mişcării, a călătorit prin ţară şi peste hotare, a văzut, a scris, şi-a spus cuvântul, acum ce pretenţii să mai aibă?

— Viaţa lui s-a definit, s-a stabilizat, el, Vlad Stanca, a fost încadrat, fixat pentru totdeauna! «stratul de mijloc al societăţii româneşti, cel mai cuprinzător, şi orice-ar mai întreprinde în continuare nu-i chip să răzbească mai sus, după cum nici să coboare mai jos, porţile şi în sus şi în jos fiindu-i închise: nici burghezii nu şi-l revendică, mei proletarii nu mai mor de dragul lui. Stratul acesta – pătura de mijloc, cum se mai spune – absoarbe lent şi sigur pe toţi ezitanţii şi prudenţii, le dă, de consolare, mici satisfacţii şi-i cuminţeşte definitiv. Aici nu se nasc şi nu mor eroi, nu există condiţii pentru aşeteeva. Aici vieţuiesc oameni de treabă, cu frică de poliţie, doar în gând (ori în articolaşe

cam anoste, admise…) răzvrătindu-se împotriva poliţiei, nădăjduind, în ascuns (ce mare cutezanţă!), să vină şi o vreme a lor, a celor din pătura de mijloc, şi mu rând cu această nădejde generaţie după generaţie… Şanse de a deveni erou avusese nenumărate, doar strigase lozinci, condusese manifestaţii de stradă, se târâse sub gloanţe prin Piaţa Palatului în acea dimineaţă de 13 decembrie 1918, trăise experienţa Jilavei, şansele nu-i lipsiseră, nu se putea plânge, le dăduse cu piciorul, acum ce pretenţii să mai aibă? Eroii feăceau prin cimitirele oraşului, mulţi în gropi comune, el trăia, ca cetăţean onorabil din pătura de mijloc, se mişca liber, închiria apartamente în perimetrul central, femeia de care încă mai era legat prin cununie, se mândrea cu o făbricuţă, iar la nevoie nu l-ar fi lăsat chiar muritor de foame, amanta credincioasă îl vizita la intervale acceptabile, îi era cald, îi era bine – iar în aceste condiţii oare merită să mai lupţi pentru ocauză care te refuză?! Jură să nu mai dea niciun semn, să nu mai încerce nicio relaţie cu tovarăşii din conducerea mişcării, se poate merge mai departe şi aşa, fără o credinţă, de pe o zi pe alta, câte zile vor mai fi n-are niciun rost să le mai numărăm, dacă toate se anunţă la fel de cenuşii, ori de rozalii, depinde cum vrei să le vezi… în ce dispoziţie te afli… îşi dorea o cădere lentă, nedureroasă, fără mustrări de conştiinţă, zvârcoliri, isterizări, în obişnuitul cenuşiu, cel care vindecă de marile ambiţii, retează entuziasme, aplanează conflicte şi omoară de bătrâneţe decrepită. Cum se comportă cetăţeanul din pătura de mijloc? mormăie, mai şi izbeşte printre ai săi, dar se-arată jovial în lume, împarte salutări şi zâmbete, şi îi judecă pe ceilalţi după câtă consideraţie îi acordă, tot prin salutări şi zâmbete; are o casă, o nepastă onorabilă, copii cuviincioşi, are o slujbă, o mică afacere, un venit, învârte ceva, de unde să-i iasă un ban, însă totul se face discret cu Infinite – măsuri de precauţie, cu asigwări că nimeni nu va şti, nu va afla, căci el, cetăţeanul din pătura de mijloc, vrea să treacă prin băltoacă fără a se stropi, metări şi zâmbete; are o casă, o nevastă onorabilă, copii cuprinde, pentru fiecare abatere

având pregătită justificarea izbăvitoare, căci viaţa e grea şi omul păcătos din fire.

Pe această stare de spirit, provizorie, ce se tălmăcea mai mult prin oboseală şi năduf, după repetate înfrângeri, pe care, în sinea sa, le socotea vremelnice, înfrângeri de conjunctură, şi numai într-o mică măsură printr-o resemnare alarmantă, însă, oricum, o stare. Favorabilă concesiilor, alunecării spre compromis, îi pică la tratative dr. Avocat Augustin Fonea: colega, ni se scufundă şandramaua, şi-o să intrăm la apă, îi zjse acesta, pe când îşi adunau hârtiile în mape, cu intenţia de a părăsi tribunalul. Vlad Stanca (iată că i se mai ivise o şansă…) angajase un nou proces de moştenire şi departajare, urmând să pledeze cauza unei văduve de negustor – angrosist de vinuri, femeie la 76 de ani, oloagă şi cam slabă de minte, hărţuită acum de neamurile răposatului, care se luptau din răsputeri pentru cele două rânduri de case centrale, o mică proprietate în părţile Teleormanului, un automobil „Ford” ultimul tip, oferind bătrânei doar o sumă modestă, cât să-şi ducă zilele într-o cameră închiriată. Dosarul cuprindea, printre altele, şi un certificat medical cu diagnostic de senilitate avansată, de unde şi concluzia că „venerabila doamnă M. Este inaptă de o judecată limpede, care să-i îngăduie administrarea unor valori)”. Vlad Stanca ştia că expertiza medicală, semnată de un medic cu renume, uşor putea fi infirmată de o altă expertiză, purtând semnătura unor medici cu şi mai mare renume: totul depindea de onorar. Pe de altă parte, bătrâna semnase un act prin care numea drept administrator al întregii averi ce i se cuvenea un nepot al ei, doctor în ştiinţe economice. N-ai vrea să luăm o gură de aer îmbâcsit? propuse Augustin Fonea, în timp ce îşi îmbrăcau paltoanele. Aerul nostru de Bucureşti este o adevărată binefacere pentru cine vrea să-şi dea ckihul mai repede. Toamna şi iarna, zgură, pâclă, miros de mangal; primăvara, polen, prilej de alergii; vara, praf, zăpuşeală, damf de sudoare. Am o tanti la munte, băciţă roşcovană cu peste două mii de oi, îi tot zic: Vino în Capitală, dragă

mătuşă, numai două luni să-mi stai, ca să-mi pice şi mie o moştenire babană! Aş, de unde... nu se-nvoieşte, scursoarea, Palat să-mi dai şi nu-mă-ndulceşti! mi-a zis, acolo, la voi-pe asfalt, pute a hoit... Augustin Fonea era şi el de la munte, coborât însă de copilandru la şes, către Blaj, uncie tatăl său instalase o moară de apă. Regreta şi azi că nu rămăsese ucenic pe lângă taică-său, morăritul la şes, în zone cu mari producţii agricole, fiind, oricum, mai rentabil decât avocatura în Capitală, pe vreme de criză. Bineînţeles, dacă nu eşti incombinaţie, dacă nu te-ajuţi cu aproapele tău, îi strecură lui Vlad Stanca, îndată ce părăsiră clădirea tribunalului, şi nu mai era cine să-i recepteze. Bref, domnul meu, mort-eopt, eu trebuie să câştig acest proces, în care destinul a vrut să fim adversari. Îmi eşti coleg, îmi eşti simpatic, adorabil, te respect în cel mai înalt grad, îţi cunosc principiile... totuşi... hotărârea mea este fermă: am să fcâştig! Desigur, dumneata, surprins, „agasat, revoltat, ai să mă-ntrebi: Cum aşa, domnul meu, cum îndrăzneşti? Am să-ţi explic: disperarea, numai disperarea îmi dă asemenea impulsuri neroade. Apăr nu doar o cauză, ci şi o dragoste... o mare dragoste... sau, mă rog, cum vrei s-o iei... la mijloc e şi-o tânără femeie... o nepoată de-a răposatului, pe care am de gând s-o duc la altar, îndată după încheierea procesului. Dumneata, colega, ţii partea unei femei senile, cu un picior în groapă, dacă nu chiar cu amândouă... să fie dreptate, proclami, dreptatea e oarbă... iar eu vin să-ţi zic: în acest moment, cunosc o singură dreptate, are 27 de ani, înălţuţă, blondă, cu mult şarm, cel puţin pentru mine, şi asta, doar asta contează... Nu, nu deschide gura, nu-mi reteză el a nul, mai îngăduie scârnăviei din mine să-şi reverse duhorile. O, dragul meu, vorbindu-ţi astfel, cu efort de vulgarizare, mă simt ca un excrement în ploaie: Totuşi, ce-ai vrea să fac? E unica mea şansă de a mă redresa moral, după experienţe degradante, care m-au dus la un pas de prăpastie... da, dragul meu, m-au salvat cu spălături intestinale... iar azi mă-ntreb: să le Tiu recunoscător? Numai dumneata poţi să m-ajuţi: trebuie să câştig acest

proces, în care nu există decât o singură dreptate, cea de care ţi-am pomenit, dulce, suavă «şi mult credincioasă. Întreg onorariul ce mi se cuvine mie îţi stă la dispoziţie, başca ce mai iei de la babă – iar pentru repararea prestigiului de avocat… lasă, că ai pierdut cam des… ai promisiunea unor combinaţii de trei procese, unul şi unul, pe sprânceană, în care victoriosul vei fi dumneata. De ce atâtea infructuoase reţineri? Doar se ştie că tot aşa procedează şi maeştrii barei, înflăcăraţii noştri apărători ai dreptăţii, al căror exemplu ne luminează calea. În caz contrar, bănuieşti rezultatul, încheie dr. Avocat Augustin Fonea, trăgând cu ochii în toate părţile, deşi străduţa pe care înaintau cu prudenţă era pustie. Ai vreun martor? triumfă mai apoi, apucându-l cordial de braţ. Nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase. Curaj, puţin curaj… şi mai dă-o dracului de baborniţă! doar şi-a trăit traiul, şi-a îngropat bărbatul! Augustin Fonea îşi potrivi cu grijă fularul pufos în jurul gâtului şi, atins de un uşor guturai, tuşi de câteva ori, scurt, itechezat: Aş dori încuviinţarea dumitale, măcar de principiu, în următoarele două, trei zile. În caz contrar… da… în caz contrar, bătrâna doamnă M. Are să se lipsească de serviciile dumitale. Nu-ţi ascund că am şi început demersurile în acest sens: ar fi suficient, cred, să afle că ai fast comunist, închis la Jilava. Doamna M. Are o mai veche răfuială cu agitatorii comunişti, de prin 1920, când soţul ei, răposatul, ţinea şi o făbrienţă. Batem palma, bem aldămaşul? O ţuică fiartă, cu piper şi scorţişoară ne-ar schimba structural viziunea despre lume. Abia când intrară în viermuiala de pe Calea Victoriei, îmblăniţi şi impozanţi, cu genţile umflate ca nişte burdufuri, amândoi respirând un aer de tihnă şi prosperitate, Augustin Fonea schimbă vorba”, mărturisindu-şi intenţia de a se lansa curând în politică, de partea unei formaţiuni tinereşti, pe cale de a se înfiripa… Nu cunoştea în detalii programul, doctrina formaţiunii în cauză – de altfel, toate astea nwd nu aveau pentru el prea mare importanţă, el miza pe flăcăul ăsta tomnatic şi cârcotaş, care era Zelea Codreanu, în voia lui se lăsa: E cu

tinerimea, când o ţine în frâu, când o dezlănţuie… unde-i tinerime e şi agitaţie şi reformă… Codreanu ăsta are să reformeze întreaga societate românească. E, dăm de duşcă o tărie? Eşti invitatul meu. Coborâră pe lângă magazinul Lafayette, îndreptându-se, ceva mai sprinten, către birtul cu specialităţi vânătoreşti şi palincă de pe Brezoianu. De la tribunal şi până aici, drum nu tocmai lung, preţ de vreo douăzeci de minute numai, Vlad Stanca nici nu-şi dorise, nici nu apucase să deschidă gura, monologase Augustin Fonea, el informase, pusese întrebări şi dăduse răspunsuri, sigur de sine, sigur şi de reuşita demersului. Astfel d, e aranjamente între avocaţi nu-i erau străine lui Vlad Stanca, auzise de de din surse autorizate, iar în lunile din urmă i se şi făcuseră propuneri în acest sens, tară prea multe menajamente, primeşti, nu primeşti, spune repede, că timpul presează, timpul costă; nu ripostase vehement, nu doar din prudenţă, refuzul categoric ducând la contramăsuri, cel mai adesea la intrigi şi boicot temeinic organizat, cât mai ales din lipsă de probe, de martori, poate şi din convingerea că năravurile avocăţeşti se vindecă mai greu decât altele, şi-n orice caz, el nu se socotea cel mai în măsură a le vindeca. Era la mijloc şi o judecată concesivă: De bine, de rău, printre oamenii ăştia îmi câştig pâinea, iar a-ţi denigra profesia, colegii, e o treabă destul de scârboasă, şi care nu se iartă. Amânase răspunsul de pe o zi pe alta, până ce ofertanţii, pricepând, se retrăseseră. În pagubă ieşise el, mii, poate zeci de mii de lei pierduse de Dragul unei atitudini ferme – ceea ce, ob

— Servă acum, nu este în firea, în spiritul cetăţeanului din pătura de mijloc, încă nu m-a-m acomodat mediului, încă mai fac nazuri, ba îmi miroase, ba îmi pute, cetăţeanul din pătura de mijloc nu refuză, nu pierde, acceptă orice, între patru ochi, între patru pereţi, cum se spune, între mine şi dumneata, între noi doi, numai să nu se afle cumva, doamne-fereşte… Nu, astfel de propuneri nu se făceau chiar aşa, la întâmplare, şi oricui. Numeroşi dintre avocaţii mai tineri, care băteau zilnic culoarele tribunalului în căutare de clienţi, nu o dată implorându-i pe

maeştri să le paseze şi lor un mezelic. De proces, n-ar fi ezitat o clipă să intre în combinaţii pe cât de dubioase, pe-atât de rentabile. Rareori le venea rândui, celor mai mulţi – niciodată, ei neprezentând garanţiile necesare de discreţie şi abilitate, în caz de primejdie. Trebuia să treci prin verificările de rigoare, să te laşi cântărit, mai apoi manevrat de rechinii baroului, să faci servicii din proprie iniţiativă şi, aparent, fără nici un interes direct. Augustin Fonea, chiar dacă se descurca onorabil, încă nu prinsese cheag, nu se număra printre rechini. Poate că numai dragostea pentru o tânără femeie, a cărei cauză nedreaptă o pleda, să-l fi împins la combinaţii. După cum, exclus cu desăvârşire n-ar fi să mi se-ntindă o plasă, îşi mai precizâ, preventiv, Vlad Stanca, amintindli-şi că celălalt pomenise, în treacăt, de bunele sale relaţii cu Zelea Codreanu. Vor să mă aibă la mână? Ei, hai să vedem, care pe care! făcu, deci, primul pas spre învoială: cam la ce sumă s-ar ridica onorariul? Birtaşul tocmai adusese o tavă cu pastramă de oaie, caşcaval, măsline şi o sticlă de palincă. Augustin Fonea turnă în pahare: vericule, nu uita că aici eşti în biserică, îi şopti, cu ochii în patru. Dacă vrei să ţi se deschidă porţile raiului, cât stai aici pune-ţi frâu poftelor necugetate. E, aşa te vreau, cuminţel şi neprihănit. Apoi scrise cu degetul pe un colţ de masă.: trei mii. Şi adăugă, destins, privind în tavan: başca ce mai pică pe de lături.

Prosit! Ciocniră, băură şi pălăvrăgiră vesel. La o masă

— Vecină, din dreapta lui Vlad Stanca, luaseră loc, la o pastramă şi o palincă, doi flăcăi de la sat şi o fetişcană în straie orăşeneşti, poate slujnică pe-aici, după vorbă tot de la sat se-arăta a fi şi ea. Şi cum îi domnişorul lui domnul tău? se interesă unul dintre flăcăi, trăgând cu ochiul către celălalt. Hî? Fetişcana înţelese aluzia şi prinse ţâfnă mare: Ia-ţi, mă, prostia de coadă şi dă-o la porci, auzi, măi?! însă flăcăul, împingându-şi căciula spre ceafă, abia se-nveseli: Apoi, tu, iartă, că aşa şuguiesc eu… şi întinse mâna pe sub masă, în direcţia fetei. Na, mă, că tu mă burgui la cap! se apără fata, dând să se ridice. Interveni, spre potolire,

celălalt flăcău, mai reţinut, cu sfială printre domni. Prosit, prosit, îmbia Augustin Fonea, cu predispoziţii euforice: când ne-o fi mai rău, ca acuma să ne fie! ură el, lăbărţându-se peste masă. Ei, ce-mi stai aşa? Zău că ai ceva de madonă recent violată. Dă laba-ncoace!... Astfel, îşi strânseră mâinile cu putere, pecetluind înţelegerea. Cine a zis? cine a mai zis-o şi pe asta, că fericirea celor mai mulţi dintre oameni se bazează pe nefericirea (de ce nu mai exact: pe nedreptăţirea) altora?! Putea s-o zică oricine. Îmi pare că am zis-o eu, cel dintâi, se consolă Vlad Stanca, ciocnind şi bând în silă, îndulcind sila cu un zâmbet de apaş.

După-amiaza la cinci (dar să fie cinci, tăticule, nu cumva să-mi întârzii) urma să se vadă cu Sandi în casa de pe Bonaparte. Stăpâna casei, dar şi stăpâna lui, chiar şi acum, când nu mai locuiau împreună, fusese şi rămăsese Vera. Ea stabilise condiţiile de despărţire, îndeajuns de severe, lăsându-l, practic, numai cu automobilul Fiat şi cele trei geamantane în care îndesase costumele, lenjeria de corp, articolele de toaletă. Ei, acum, du-te! îi zisese, arătând spre uşă, du-te la aii, că-i mai tânără, mai frumuşică şi mai deşteaptă ca mine. Aşa cum te prezinţi, eşti numai bun de însurat. Mult noroc... Ruptura se produsese în timp, din multe, unele mărunte, neînţelegeri, şi se agravase în momentul când ea, Vera, se văzuse proprietara unei făbricuţe de confecţii, cu vreo sută şi douăzeci de lucrători. Abia atunci, când ieşise şi ea la un liman, la cel dorit, când fusese acceptată la clubul industriaşiilor şi elogiată de presă (prima f o, meie-industriaş din ţară!), o copleşise teama de sărăcie: Eşti mult prea cheltuitor, eu năravurile tale de vechi militant, îi reproşase bărbatului. Am informaţii exacte, încă îi mai finanţezi pe ăia... le-ai da şi cămaşa de pe tine, numai să fii sigur că din când în când o să-ţi mai tragă câte-un şut în fund. E plăcerea ta s-o încasezi de la tovarăşi. E şi asta o perversitate. Dar, îţi repet, mult prea costisitoare pentru mine. Tot ai o gagică, iubitule, du-nte la ea... Mult noroc! Despărţirea (plecarea lui din casa de pe Bonaparte) venise

ca o eliberare pentru amândoi. Pe-aici să nu te mai prind fără avizul meu, avertizase Vera. Dacă o fi să rămâi de izbelişte, îmi dai de veste, şi am să-ţi asigur existenţa până la adânci bătrâneţi; am să te şi îngrop, cu şapte popi; oare nu eşti tu, iubitule., majrea mea febleţe? Cu Vera se întâlnea destul de rar, şi mai mult din întâmplare, pe stradă ori pe la sindrofii. Te-ai jigărit, îi arunca Vera, de fiecare dată, vai, ce te-ai jigărit. Pe Sandi avea voie să-l vadă numai acasă, o dată pe săptămână, de preferinţă joia după-amiază între cinci şi şapte, când Vera prezida întruniri la Societatea doamnelor ortodoxe. Bineînţeles; condiţii îi punea şi Sandi, puştiul: Pe mine să mă anunţi telefonic, cu o zi înainte de a trece pe-aici. Şi nu cumva să-mi întârzii! De fapt, Sandi îşi luase obiceiul de a-l primi în audienţă, ca pe un solicitant, neuitând să-l întrebe: Tăticule, cu ce ţi-aş putea fi agreabil? Uneori, când Vlad Stanca, agasat de apucăturile neroade, de ifosele fiului, îşi ieşea din sărite şi ridica' palma, audienţa se încheia înainte de şapte: Tăticule, am de învăţat. Asta-i o casă în care se învaţă şi se munceşte... Sandi, era fiul primei femei industriaş din România, toate uşile i se deschideau larg, deocamdată. Ce va fi mâine? Din ifose nu se poate trăi. Însă până mâine era cam mult, Sandi abia împlinise nouă ani, ceva tot se mai putea îndrepta, se liniştea tatăl. La fiecare vizită Sandi îi pretindea qadouri, şi numaâi pe alese, de la furnizorii casei regale. Acum i-i comandase o pereche de pantaloni de vânătoare, o pereche de cizme şi o pălăriuţă cu panglică subţire, împletită (dacă se poate, pălăriuţa să aibă şi o coadă de veveriţă, înisă nu prea mare, mai degrabă un sfârc de coadă...). Tatăl se conformă, întocmai. Cu pachetul în braţe, la cinci fix sună la uşa casei de pe Banaparte. Ca de obicei, îi deschise femeia de serviciu, Sandi nu se deranja, ori, şi mai grav, dar şi mai posibil, nu socotea că ar fi nimerit să-şi întâmpine tatăl la intrare ca un valet. (Da, te pomeneşti că nu-i îngăduie rangul! ironiză amar tatăl. O, micul meu idiot, curând, curând o să-ţi sară toate pernele de sub fund şi-ai să dai de tare.) Lăsând în grija femeii de serviciu

paltonul, căciula şi galoşii, intră în salon degajat, săltând pachetul în braţe: E, ţi-am adus –, poftim! Poţi să te echipezi vânător… Sandi luase loc pe un fotoliu de piele, încăpător, somptuos, într-o poziţie studiată, picior peste picior, cu palmele împreunate sub bărbie. Cu stupoare, tatăl observă că Sandi avea părul cârlionţat, inele-înele, cu zulufi mari deasupra urechilor. Măi copile, se simţi tentat să intervină, cine şi-a bătut joc de tine în halul ăsta? înţepenit pe fotoliu, cu privirea pierdută şi buzele strânse, Sandi părea un manechin de vitrină uitată, prăfuită. În sfârşit, Sandi îi indică tatălui, din ochi, unde să lase pachetul, apoi se săltă puţin pe fotoliu, cât să-şi sprijine capul de spătar.

— Ai întârziat trei minute, îi reproşă tatălui.

— După ceasul meu, am venit la fix. Cred că al tău grăbeşte, ar trebui să-l dai la reparat, în felul ăsta m-ai scuti de dojeni idioate. 1

— E un Doxa placat cu aur, şi Sandi întinse mâna cu ceasul brăţară, nou-nouţ, comandă Casa regală.

— A, da, pricep, l-ai primit în dar.

— Întocmai, cu prilejul ultimei vizite la Palat.

— Şi când s-a întâmplat asta?

— Alaltăieri după-amiază, informă Sandi, ridicându-se de pe fotoliu tot cu mişcări studiate, cu o anume lentoare, şi îngândurat, nevoie mare, întocmai ca un demnitar sobru şi copleşit de probleme… Cu mâinile la spate şi capul uşor plecat, Sandi înaintă până în dreptul unei ferestre; dând perdeaua la o parte şi privind în curte, lămuri: A fost o primire mai intimă, de excepţie… numai cinci am intrat.

— Mă, şi ce-aţi făcut voi acolo? Aţi stat pe oliţă şi aţi pus ţara la cale?

— Ironiile dumitale mă întristează.

— Ar trebui să-ţi dea crampe… să te văd ţinându-te eu mâinile de burtă şi vomitând de-atâta înfumurare. Ia ascultă, băiete: Mă cunoşti, mă recunoşti? Sunt tatăl tău.

Ţine minte: pentru tine, tatăl şi mama sunt deasupra regelui şi-a reginei şi-a lui Dumnezeu. Că noi te ştergem, la

nas, mucos ce-mi eşti! Unde te închipui, măi? pe tronul României? Nu mai ai ochi pentru mine… vezi numai supuşi prea-plecaţi, veniţi cu jalba la Palat, căzându-ţi la picioare? Acuşi te iau de-o aripă şi te-arunc pe fereastră.

De astă dată, luat din scurt, descumpănit, Sandi nu mai îndrăzni să pună capăt audienţei ca de obicei, motivând că are de învăţat, ci vru să se retragă în camera alăturată, înainte de a-l podidi un plâns de mânie şi neputinţă; tatăl se şi repezi, îl apucă de umăr cu oarecare violenţă, ca pe un bărbat în toată firea, şi îl sili să i se uite în ochi:

— Măi băiete, îţi convine, ori nu, te-ai născut în casă de oameni săraci, şi eu şi maică-ta asta, fabricanta, am adunat puţin, şi putem pierde totul, într-o clipă. Şi cine-o să te mai ţină în puf, pe tine, înfumuratule, prieten la cataramă cu un rege-puşti, călărind pe cai de lemn? În sălile Palatului pătrund mulţi… dar când ies de-acolo sunt tot ce-au fost înainte. Tu ce eşti? Un băieţel de nouă ani, cu fumuri de înalt demnitar. Eşti un caraghios şi jumătate, dragă Sandi. Poftim, parc-ai înghiţit un băţ. Stai pe tronul tău, şi la ce te gândeşti? schimbi guverne, dai pământ ţăranilor, ori, dimpotrivă, le iei tot. Eşti un bătrânicios şi un urâcios, dragă. Sandi. Fă bine şi du-te la joacă, ia-te-n beţe cu ăştia din cartier, încalecă bicicleta, dă cu pietre în geamuri. Să ştii că în ţara asta există un singur tron, n-ar mai exista… şi ăla-i ocupat, de un puşti-rege… curând, puştiul va fi dat la o parte de taică-său „ai să vezi tu ce panoramă are să fie… însă puştiul detronat se cheamă că-i os domnesc, şi n-o să ducă grija zilei de mâine… pe când tu? Măi băiete, vino-ţi în fire, tu nu eşti rege… nu eşti… n-ai cum…

— Aşa mă chinui dumneata mereu, se smiorcăi Sandi.

— Cum aşa, măi, cum te chinui?

— Îi retezi omului orice chef.

— Aha, omului! Tu eşti om… Sandi, puiule, ce mă fac eu cu tine, Sandi? Unde te uiţi?

— Ce ţi se năzare acolo? O, doamne, te vezi pe tine cu coroană pe cap, dar tu nu eşti decât un băieţel de

oameni săraci, asta vreau eu să pricepi, trebuie să răzbeşti cu puterile tale… şi-ţi va fi amarnic de greu.

Coborât din lumea lui de bizare şi dulci închipuiri, adus brutal cu picioarele pe pământ, Sandi avea un aer de rătăcit printre smârcuri. Lacrimile îi şâroiau pe obraji şi se-nnodau sub bărbia ascuţită. Privindu-l cum, se zbuciumă, ca un izgonit din paradis, tatăl se înduioşă; prea dintr-odată îi spulberase vedeniile, copilule tot copil, trebuie ferit de traume. Deci, mai cu înţelegere, mai cu ironie, zâmbind, Vlad Stanca reluă discuţia cu mai mult tact, vrând să-i dea fiului satisfacţia unei relatări, mai ample:

— Şi cine-a mai luat parte la primire? Regina-mamă?

— Nu, tăticule, regina e plecată în Grecia, doar a scris şi în ziare, se învioră Sandi, mult recunoscător tatălui pentru interesul arătat. În Sala tronului eram numai cinci, invitaţii de onoare şi ăsta… cu barbă… Iorga.

— Profesorul Iorga, îl corectă, blând, tatăl. Dragă Sandi, trebuie să ştii că profesorul Iorga este o minte luminată… unul dintre cei mai de seamă oameni pe care i-a dat ţara noastră… o somitate, cu faimă în toată lum, ea… el îi învaţă pe studenţi istoria… învaţă şi pe rege… iar peste vreo zece ani, am să te trimit şi pe tine la cursurile domnului Iorga… vrei să te faci istoric?

— Aviator, tăticule, Majestatea sa zice că am mult curaj, iar meseria de aviator…

— Bine, bine, până atunci mai e, mai vedem noi.

Lăsat în voia lui, să relateze întrevederea cu Majestatea sa în toate amănuntele, Sandi depăşise cu bine şocul provocat de izbucnirea tatălui „şi iar se furişase în lumea lui de închipuiri. Când, în sfârşit, desfăcu pachetul cu daruri, mărturisi că se aşteaptă să fie poftit la o partidă de vânătoare: acesta, ar fi gestul de aleasă preţuire din partea Majestăţii Sale.

— Şi-ai să ţii tu o puşcă în mână?

— Nu, tăticule, noi nu mergem cu puştile… nici Majestatea Sa… noi trebuie să fim cu ochii-n patru la tot ce se petrece… e mai mult o lecţie de vânătoare.

— Dacă te invită, sigur… nu se cuvine să refuzi. Însă, ce-aş vrea eu să-ţi zic…

— Dumneata îmi zici numai prăpăstii! se răzvrăti Sandi, temător că iar va fi adus la realitate. M-am săturat pân-aici! şi el duse palma la gât. Alama are dreptate…

— În ce privinţă?

— Când zice despre dumneata…

— Ei, ce zice, s-auzim! Curaj…

— Eşti absolut diabolic. Strici cheful omului.

— Asta mi-e meseria, dragă Sandi, să-i ajut pe oameni să deschidă ochii… dacă se poate, să şi priceapă… cât nu e prea târziu… cine sunt şi ce rost au pe lume. Altă moştenire, decât un sfat de om păţit, eu n-am ce să-ţi las. Unde te uiţi? ce vezi acolo? Sandi, puiule, există un prag…

— Ştiu, ştiu, există pentru cine n-are altă treabă decât să se lovească de el.

— Cine te-a minţit că poate fi evitat?

— E timpul să-mi fac lecţiile, anunţă Sandi.

— Bine, fie, am să mă duc la mine-acasă.

— Mama îţi cere s-o aştepţi, trebuie să vină.

— Chiar aşa? O, dar asta e o adevărată surpriză. Măi, ce se petrece în casa voastră misterioasă? Dacă mama îmi cere, înseamnă că are nevoie de mine. Te pomeneşti că aţi dat de dracu’! Îhî! Ia zi-mi şi mie, pune-mă la curent.

ca

Cu’s clipiri de mânie în ochi, cu pumnii strânşi, albiţi de efort, Sandi se îndreptă spre camera lui, singurul loc unde se ştia mai în siguranţă, unde îşi redobândea seninătatea, când rele prevestiri întunecau cerul lui de copil ambiţios: acolo, în cameră, pe peretele dinspre răsărit, unde era şi candela, atârna portretul regelui Mihai (în format mare, 80 – 65 cm, executat de atelierul foto Julietta), iar dedesubt, în dimensiuni mai modeste, apărea el, Sandi, transfigurat, cu coroniţă de premiant pe cap (instantaneu de la sfârşit de an şcolar), având ceva de îngeraş rătăcit în îmbulzeala de pe pământ; Sandi se ruga lui Dumnezeu, după cum fusese instruit, cu întârziere, nu de – ai săi, de părinţi, care nu-şi mai bătuseră capul şi cu

treaba asta, ci de preotul şcolii unde învăţa, dar mai cu sârg rugile sale erau adresate puştiului rege, sub a cărui protecţie se voia: Tu, Alesul lui Dumnezeu să ne călăuzeşti paşii, înd urâte de mine, nevrednicul, şi trimite-mi o invitaţie la Palat de Crăciun. Tu, Alesul, ia-mă cu tine la vânătoare. Tu, Alesul, fă să am şi eu toate bunătăţile. Sandi, în implorările lui, era exact şi practic, nu se pierdea în mărunţişuri, nu divaga: şi iată că, încet-încet, dorinţele i se-mplineau. Până de curând, fusese dus la Palat cu şcoala, sau, oricum, în grupuri mari, de colindători şi urători, abia dacă avusese prilejul să se-apropie la trei, patru paşi de rege (evident, făcându-şi loc printre ceilalţi, cu coatele, la îndemnul maică-sii – dacă tot te vezi acolo, vârâ-te şi tu mai în faţă!). Ultima oară, acum, la sfârşit de ianuarie, Sandi avusese marea şansă de a fi selectat într-un grup de cinci băieţi, fii de generali şi de mari fabricanţi, unul şi unul, iar un aghiotant tinerel îl iniţiase în tainele protocolului, ca pe un autentic diplomat, apoi, zile la rând, condus de maică-sa, trecuse pe la croitori de lux, pantofari de lux, frizeri de lux, până când ieşise din el, copilandrul, un pui de domn încorsetat după ultima modă, înmănuşat, parfumat, manichiurat.

Sandi se visa acum pilot, în carlinga aeroplanului regal, purtându-l pe micul rege pe deasupra norilor, către o împărăţie de basm. Cu învăţătura încă se mai descurca, din ce mai ştia, altfel rar mai punea mâna pe carte, preocupările lui ţinând acum aproape în exclusivitate de relaţiile cu Palatul, nu mai avea interes şi nici răbdare pentru altele, învăţătură, joacă, el mai tot timpul se închipuia în anturajul lui Mihăiţă, regelui se închina cu evlavie, cu regele adormea în gând, alături de rege se visa. Tu, Alesule, ia-mă cu tine la Vânătoare. Nu se anunţase că regele avea să participe la vreo partidă de vânătoare, nu se expediaseră invitaţii, nu se ştia nimic precis, doar se bănuia, doar se zvonise (mai ales că şi anotimpul era prielnic vânătorii): Sandi se ruga fierbinte, zi şi noapte, în nădejdea că Alesul are să-şi îndrepte gândul şi asupra lui. Unde te holbezi? se răstea la el femeia de serviciu, tot

văzându-l aşa, pierit şi pierdut, rătăcind pe alte tărâmuri. Ea, femeia, chiar îi zisese doamnei Vera, cu îngrijorare: Sandi e ca şi dus de pe lumea asta. Cred că a fost deocheat. Să-i descânt de deochi?... Vera, agasată de câte şi mai câte, şi-n primul rând de încurcăturile de la fabrică, mereu încurcături, poticneli, icneli, n-avea răgaz de nimicuri: Scălâmbăieli de-ale lui. Un mofturos şi-un păgubos, ca taică-său. Cine să-şi mai pună mintea cu ei? Cine să le dea de capăt? Pe Sandi îl plesnea după ceafă doar când venea cu pretenţii absurde: Mămico, de ce nu ţinem şi noi un majordom? (Am să-ţi dau eu un majordom, de să nu-l poţi duce!). Mămico, îţi cer să concediczi imediat broasca asta râioasă! (adică, pe femeia de servic! u) Mămico, noi de ce nu luăm un castel la Sinaia? (Măi, am să te jupoi de viu: cine te-a-ndemnat să-ţi baţi joc de mine? De unde să fac eu rost de castel?). Copiii care pătrunseseră la Palat, fie cu şcoala, fie în grupuri mici (se-nţelege că mai mare trecere, prioritate aveau cei din grupurile mici, selectaţii), intrară curând în evidenţa organizatorilor de recepţii, de sindrofii, fiind invitaţi să ia parte la mici spectacole, cu recitări, iar cei mai dezgheţaţi – Sandi se numără de la început printre aceştia – şi cu impresii de la Palat. Sandi mai fusese poftit şi-n case de generali şi industriaşi, iar prinţesa Eurastia Mavrocordat promisese că are să se fotografieze cu el alături, de reclamă. Oricum, toate uşile îi erau deschise. Poftit, alintat, încărcat cu daruri şi pus în capul mesei, Sandi îşi făcea numărul conştiincios, după care amuţea şi înţepenea, cu mintea dusă. Atunci intra în scenă maică-sa, Vera' cea întreprinzătoare. Ea trecea direct la interese i avea nevoie de garanţi pentru noi credite.

Acum venea direct de la clubul industriaşilor, unde se milogise, în felul ei, de-a-ndoaselea, pe un ton răstit, ultimativ: Dacă m-aţi recunoscut de prima femeie industriaş din ţara asta, oare nu se cuvine să-mă şi protejaţi? Un lucru să vă fie limpede ca lumina zilei: dacă dau faliment, ruşinea are să fie a mea, a voastră, dar şi a ţării întregi. Oare n-aveţi pic de mândrie? Am mai spus:

dacă vrem să facem industrie românească, prima condiţie este întrajutorarea. Gând colo, iată că noi între noi practicăm boicotul cu o înverşunare de speriat. Toţi. Mă pândesc, şi mă sapă. De acord să mergem la concurenţă, nu mă dau în lături, am cu ce ieşi pe oricare piaţă, însă nişte reguli se cer şi aici, cât de cât, respectate. Când vorbea ea, Vera, se făcea linişte ca de biserică, şi toţi cei prezenţi păreau a fi interesaţi în cel mai înalt grad. Ţinea discursuri lungi şi dezlânate, sărind de la o chestiune la alta, după cum i se năzărea. Ziceţi, doamna Vera, mai ziceţi, o încurajau perfid vânătorii de gafe, căci, în ochii multora, această doamnă Vera, cu sporovăiala ei neroadă, cu milogeli şi ameninţări, nu era decât o biată caţă de mahala, care ani la rând s-a târât spre centru, iar acum, când a pus mâna pe o făbricuţă, îi place să creadă că a şi prins rădăcini.

Aici, la club, i se spunea (ea încă nu aflase) madam-spanac. Iar se dă în stambă madam-spanac? era întrebarea, şoptită de la ureche la ureche de câte ori apărea Vera la club. Şi toţi se pregăteau de spectacol. Dea Dumnezeu să rămână printre noi cât mai mult, măcar să ne amuzăm pe gratis. Totuşi, experţii nu-i mai dădeau nicio şansă de supravieţuire. Nimic de mirare, căci unde s-a mai pomenit industriaş care să turuie întruna, dând în vileag tot ce ştie, tot ce face şi, mai ales, ce şi-ar dori să facă? Doamne, că numai porumbei îi ies din gură... Cum să ţii o fabrică dacă n-ai învăţat să taci? Industriaşul vede, ascultă şi tace. Atâta doar, că de la o săptămână la alta rândurile industriaşilor care tăceau se şi împuţinau, prin falimente mai mult ori mai puţin spectaculoase, după rangul şi faima fiecăruia în parte, iar doamna Vera, doamna asta, care tot pălăvrăgea şi nu mai isprăvea, de bine, de rău încă se mai târa către ţintă. Se duc, se duc pe copcă nătărăii, unul câte unul, bâldâbâc, înregistra Vera, nu fără satisfacţie. De tăcut, ştia şi ea să tacă, dar numai atunci când era cazul; mai exact, când tăcerea se lăsa cu un ce profit.

După ce trase automobilul la peron şi claxonă, de avertizare, că a sosit, coborî de la volan cu mantoul de

astrahan pe umeri, lăsând poşeta şi nişte pachete pe bancheta din spate, şi cheia în contact; era treaba femeii de serviciu să adune totul din maşină, să ia şi cheia şi să încuie portierele; nu se mai obosea ea cu mărunţişuri; acasă şi la fabrică, peste tot unde se ducea, unde poposea, avea cine să-i sară în ajutor. Nu se-aude? strigă ea, de pe trepte, nedumerită că femeia de serviciu nu se grăbeşte să-i deschidă. Ei, pupăza lui Dumnezeu… în loc să apese pe butonul soneriei, se apucă să bată cu pumnii în uşa de la intrare. Acuşi, acuşi! se-auzi de dincolo vocea femeii. Domnişorul tocmai a poftit puţin coniac şi-a trebuit să-l servesc… Asta chiar că era o surpriză: Domnişorul? De când pofteşte domnişorul coniac? Vera se duse întins în camera lui Sandi, îi porunci să-i sufle în nas, tare, mai tare, şi după ce se convinse că băiatul a tras la măsea, cu încredere, îi arse două palme de era să-l dea peste cap. Bagă-te sub plapumă, şi-acolo să te miorlăi, nu în urechile mele. Apoi veni în salon, unde aştepta Vlad Stanca, tolănit pe un fotoliu, pufăind din ţigară. Ei, şi tu, bărbate, ce te lăfăi aşa? Nu mai poţi de-atâta bine? Am să te pun eu la şmotru, curând. N-ai vrea să-mi fi grădinar? Hai, că plătesc acceptabil… O incomoda mantoul, zvâcni de două ori din umeri şi se debarasă de el. Ei, bărbate, nu mă săruţi pe frunte? îl înhăţă de braţ, obiigându-l să se ridice: Sunt ţăndări, măi. Dă-mi un pupic… După ce el, galant, îi sărută mâna şi o strânse la piept cu o tandreţe de conjunctură, ea îi invită să stea alături, pe canapea, şi s-o cuprindă de mijloc:

— Iubitule, în cinci, în următorii cinci ani vreau să urc sus, sus de tot. Tragem o duşcă? Aşa, să ne crape duşmanii de necaz.

Vechi, neroade ambiţii de mărire, echivalând cu nişte dulci, amăgitoare iluzii, stabilise Vlad Stanca în urmă eu doi, trei ani, când, de altfel, îi şi zisese Verei: Iluziile sunt singurul tău viciu. Iar acum ar fi vrut s-o întrebe: Sus, unde sus, cât de sus? Nicio înălţare nu mai e posibilă, draga mea, cum încerci să te mai salţi puţin, cum dai cu capul de prag şi te-alegi cu vânătăi, azi-mâine o s-apară şi

cucuiele; pătrunzi în case de prinţi şi prinţese, îţi zâmbesc, le zâmbeşti, vă trageţi şi-n poză, iar îndată ce ţi-ai luat rămas bun ăia deschid ferestrele şi pun slugile să măture pe unde-ai călcat; nu calci, a înaltă societate, draga mea, asta se vede cât de colo. Burghezia noastră ghiftuită şi mitocană îţi mai deschide uşile din interes, pândind un moment prielnic (nu prea îndepărtat, bănuiesc eu…), când să te-nhaţe cu tot ce ai agonisit. Eşti pradă uşoară, draga mea, şi-au să mi te scarmene ca pe-o curcă plouată. Şi-am să te văd iar fără făbrâcuţă, fără. Ateliere şi automobil, aşa cum erai tu, acu-s vreo zece ani, când locuiai în mansardă şi-mi întorceai buzunarele pe dos, nu cumva să-ţi ascund vreun bănuţ. (Poate că atunci, şi numai atunci – am fost şi noi doi. Fericiţi.) Deposedaţi, detronaţi, prea rău nu cred să ne meargă nici acuma, de fapt nouă niciodată nu ne-a mers prea rău, nu ni s-a oferit nici măcar şansa de a cunoaşte mizeria, de-a ne târî de la o zi la alta: locul nostru a fost stabilit o dată pentru totdeauna între huzur şi sărăcie, în pătura asta de mijloc, şi condamnaţi am fost s-avem din toate câte ceva, nimic peste măsură. Pe o tavă de argint, Vera aduse coniac franţuzesc şi pahare de cristal; de câte ori intra în agitaţie cu afacerile, cu făbricuţa, liniştirea şi-o găsea în coniac; bea şi singură, pe ascuns, ziua în biroul ei de la fabrică, seara acasă, în dormitor, unde îşi ţinea în vremea din urmă provizia de sticle. Efectul era sigur, niciodată nu dăduse greş, cu numai trei, patru păhărele de coniac obţinea o mult dorită stare euforică, izbăvitoare: ca prin farmec, speranţele renăşteau şi nu se mai temea de nimic. Căci, marele secret în afaceri, dar şi în relaţiile obişnuite cu cei din jur, acesta i se părea că ar fi: să nu te mai temi de nimeni, de nimic. De omul curajos, răzbătător, nici relele nu se-agaţă, nu îndrăznesc. M-am îngrăşat? întrebă ea, răsucindu-se anevoie într-un picior. Mă, nu vreau să mă başoldesc… am oroare, e ceva scârbos. Auzi tu, mi-a zis cineva, al dracului, că numai femeile care duc lipsă de bărbat se-ngraşă. Ei, ce crezi? Află tu că n-am călcat strâmb… tot în tine mi-e nădejdea. Nu se-ngrăşase, o asigură el. Neam de oameni afurisiţi,

fără astâmpăr şi fără Dumnezeu, înfigăreţi şi strângători, nu se prind de ei nici blestemele, nici osânza. Arăta acceptabil, pentru anii ei. Vera i se proţăpi în faţă, cu mâinile-n şolduri, şi-l împunse cu vârful cizmei în genunchi: Ei, tu, bărbate… anii mei! care ani? Vrei să spui că treizeci şi opt de ani înseamnă ceva pentru una ca mine, care-am copilărit în vârf de munte? Mă, eu mai am rezerve de oxigen pentru încă o sută de ani… eu vă-ngrop pe toţi! apoi se lăsă şi ea pe canapea, picior peste picior, cu mâinile întinse pe muchia spetezei, în relaxare.

— Ştiai că Sandi trage la măsea, câte puţin?

— Ei, bravo! De când?

— E, de când! parcă mai are vreo importanţă… pui şi tu nişte întrebări de-a dreptul idioate. Sandi al nostru e cineva. Sandi are faimă, nu-i mai ajungi cu prăjina la nas. Sandi e invitat ba ici, ba dincolo, primit cu onoruri, alintat, pus în capul mesei. Sandi povesteşte despre rege şi ţipe toasturi în cinstea regelui. Ei, şi dacă toastează, cum ai vrea să nu soarbă şi el o picătură? A început-o cu berea, a trecut la vin, acuma s-a profilat pe coniac, l-am prins şi azi… bea şi pe ascuns.

— Şi tu ce-ai păzit, femeia lui Dumnezeu?!

— Eu? Ce-ai păzit şi tu.

— Eu n-am dreptul să-l văd decât o dată pe săptămână.

— Iar eu n-am timp de Sandi: dimineaţa, când plec, îl las dormind, seara, când mă-ntorc, îl găsesc dormind. Aud că lipseşte de la şcoală, învaţă prost, aud şi eu de la alţii, binevoitori, care m-ar vrea la pământ. Vlad, înţelege şi tu că nu mă pot împărţi într-o mie cu? părţi, şi acasă, şi la fabrică, şi la club, şi la doamnele ortodoxe, şi dracu’ mai ştie pe unde, că toată ziua trebuie să alerg, să strig, să zâmbesc, să ţin discursuri. Ce vrei, am intrat în horă, sunt obligată să joc. Dacă ies numai o clipă pe margine, acolo şi rămân. Sandi s-a zăpăcit de tot: Sandi se visează rege. I-am spus: măi, pezevenghi ce eşti tu, regii nu beau! Ei, află tu că el se vrea un rege beţiv. Am încuiat

— Toate sticlele cu băutură într-un dulăpior. Ei, şi? a

des curat cu un Şperaclu. Are şi aptitudini de spărgător… azi-mâine ai să-l dai la ziar.

— Ferice de tine, dacă-ţi mai arde de glume!”

«— Ei, şi ce-i fi vrând tu, să-mi pun ştreangul? ripostă Vera, în apărare, ştiind că el, dacă se porneşte odată cu acuzaţiile, greu îi mai temperezi elanul. Auzi, bărbate, ia-o mai încet, ori ce crezi că sunt eu, o aia, o paţaehină, să te repezi cu pumnii-n mine? Zău, fă bine şi las-o moartă. Dacă tu îţi închipui că mai am chef să suport observaţii şi pentru Sandi te înşeli groaznic. Am vrut doar să te informez… fmdcă tot ai dat pe-aici.

— Altfel nu te învredniceai.

— Nu, cu siguranţă nu! Ei, şi ce mă tot judeci? Măi bărbate, cine te-a fraierit pe tine, băgându-ţi în cap tot felul de tâmpenii… că ai fi mai breaz, mai cu moţ? Cine te-a uns de judecător al meu şi-al altora? Dacă mă mai înghionteşti mult, îţi pun pielea pe băţ. Mă, pe mine să nu

— Mă confunzi cu şleampăta aia a ta… Am zărit-o, o ştiu, vai de lume, capră cu talangă, prospătură ţi-ai dorit, de una râncedă ai avut parte, acum poartă-ţi crucea, îhi.

Băuse, fremăta, era pe punctul de a se dezlănţui, o, cât de bine o ştia… nicio surpriză, nimic neobişnuit… astea erau năbădăile ei de cucoană, aşa o îngăduise el cu anii, ba, uneori (amyzându-se), o mai şi încurajase în izbucnirile de trivialitate, acum ce să-i mai zică? şi cine să-l mai asculte! acum îşi luase avânt, se-ntreeea în măscări, de bun-simţ nu voia să-şi mai aducă aminte, socotind că prea multe pătimise ea de pe urma acestui bun-simţ, de care numai netoţii şi păguboşii se mai agaţă, de protocol se lepăda îndată ce trecea pragul casei, la dracu’ şi cu protocolul, acum hai să scoatem flăcări pe nas şi să ne bălăcărim în zoaiele noastre. Sus, unde mai sus, cât de sus?

— Eu, care mă vezi, care mă ştii, într-o zi am să calc pe cadavre, am să joc bătuta pe cadavre, aşa zisese, şi e sigur că nu s-ar fi dat în lături, doar mai oropsise nişte indivizi nimeriţi în vârtej –, printre aceştia şi fostul proprietar al făbricuţei, Beno Steiner –, da, era de crezut,

cu satisfacţie ar fi jucat bătuta pe cadavre, însă nici cadavrele nu se mai ajungeau pentru toţi, se stârnise şi aici concurenţă şi se lăsa cu bruftuieli. Ce mai înghiţim azi? era o întrebare la ordinea zilei printre industriaşii noştri cu platformă cât de cât mai trainică, iar de înghiţit – de acaparat, adică, noi teritorii în producerea de mărfuri, sau în desfacerea lor – se găsea câte ceva aproapî – în fiecare zi. Prada se împărţea cam între acăiuşi, prin bun-înţelegere. Din patru faliţi, se constatase, unul îşi du-cea pistolul la tâmple, dacă avea pistol, sărea de la etaj, dacă avea un etaj la dispoziţie, îşi ardea maţele cu sodă caustică, dacă avea sodă, şi numai în lipsă de toate acestea se arunca înaintea vreunui tramvai. Cine nu reuşea de prima dată – şi aici intervenea uneori neprevăzutul – era liber să mai încerce o dată şi încă o dată, până la reuşita deplină. Îndepărtată sistematic de la împărţirea prăzii.

Vera se menţinuse anevoie pe linia de plutire, vânzând marfa mai ieftin decât alţii, stricând, deci, preţurile, ba, mai mult, vânzând nu doar pe bani, ci şi pe alimente (îndeosebi la sat), pe care le valorifica apoi pe pieţele Capitalei, ceea ce îi atrăsese boicotul celorlalţi producători: acum, confecţiile fabricii „Vera” zăceau, prin magazii, credite nu i se mai ofereau, furnizorii de materie primă greu se mai lăsau ademeniţi cu promisiuni. Totuşi, dintr-un fel mai ciudat de a fi, ori numai din inconştienţă.

Vera continua să-şi facă planuri de mărire. Cum alte soluţii de redresare nu mai găsise (fie că nici nu mai exis – tău, fie că n-o ducea mintea...), Vera se folosea acum de băieţel, de Sandi, cu ajutorul lui voia să-şi facă loc în înalta societate, unde se hotărau căderile şi înălţările.

Ceea ce izbutise până acum era de-a dreptul monstruos: îl îmbolnăvise şi pe copil de iluzii.

— Aş vrea să-l văd pe Sandi în fiecare zi, măcar câte o jumătate de oră, dar nu aici, unde mă primeşte cu *

Ifose, de parcă i-aş veni în audienţă.

— Ia-ţi ghidul, se stropşi Vera, eu n-am copil de dat pe mâna unui gazetăraş cu principii. Asta-mi eşti, un gazetăras, scârţa-scârţa. Şi ce folos de pe urma principiilor

tale? Cu ce mi te prezinţi la bilanţ? Dai altora lecţii, iar tu împuşti francu! Sandi are nevoie de alţi dascăli…

— Până una-alta, văd că are nevoie de coniac.

— Mofturi, bărbate, mofturi, se destinse Vera. Ce, tu când aveai nouă, zece ani nu ţi-a dat tat-tu câte-un pic de ţuică? ei, şi ce, a ieşit din tine un beţiv? Acum toţi copiii se lăcomesc la băutură, iar părinţii le fac pofta. Lasă, măi, că o rezolv eu şi cu Sandi zilele astea, numai să prind un răgaz. Ştii cum dezveţi un cop II de băutură? îi pui scrum de ţigară în bere… fără ca el să ştie… şi-i dai să tragă vârtos. După două, trei ore îl pocneşte o durere de cap ce nu s-a mai pomenit, îl ia cu călduri, cu friguri, începe să vomite. După care, poţi să-l rogi şi-n genunchi să mai guste, degeaba! Mă, eu la multe mă pricep…

— Am plecat, se hotărî el, succes.

— Ce, măi, o iei din loc, a dat strechea-n tine?

— Ce rost are să ne tot hârjonim?

— Dracu’ se Hârjoneşte, eu nu, eu fac conversaţie ca o nevastă supusă şi credincioasă… şi mulţumită… da, tare mulţumită că i s-a-ntors bărbăţelul din vecini, unde ochise el o puicuţă. Ia zi-mi şi mie cum e puicuţa aia, fir-ar ea să fie! Ia s-auzim. Hî? Face ouă în patru colţuri?

Haz nu avusese niciodată, şi nu, era de presupus că are să-i mai vină, înlocuia hazul cu exprimarea vârtoasă, vulgară şi rea, cu expresii împrumutate de la cumetrele din piaţă: era şi o modalitate a ei. De-a se impune, aşa îi domina îndeosebi pe lucrătorii din fabrică (iar dacă nu obţinea efectul scontat – intimidarea –, fără vreo ezitare, firesc, trecea la înjurături). Ce vreţi, sunt femeie, se justifica, zilnic mă asaltează tot felul de ordinaji… bărbaţii din ziua de azi sunt nişte ordinari… şi trebuie să mă apăr, să le dau peste nas, să-i pun cu botul pe labe. Vera îşi scoase cizmele cu pinteni de argint, după cum cerea moda acelei ierni, şi le aruncă în mijlocul salonului, acolo să stea. Apoi se ghemui pe canapea, cu bărbia în pumni.

— Cine e Benedict? întrebă.

— Benedict?! i-o întoarse el, cu stăpânire, schiţând doar un început de Nedumerire, cât se cuvenea. De – unde

să ştiu? Dacă mă gândesc bine, n-am cunoscut niciun om cu numele ăsta.

— Benedict, măi… e ceva şef în mişcare.

— La socialişti? la comunişti? tergiversă el. Habar n-am, ce-ţi veni? Doar ştii că eu am întrerupt orice legături şi cu unii şi cu ceilalţi. Eu mă ţin cu independenţii – care-or fi ăia, că nu le mai dau de capăt!

— Benedict, omule – Benedict.

— Benedict să fie, cum l-a botezat mă-sa, crezi că am ceva împotrivă? Atâta doar că nu ştiu de unde să-l iau. Chiar, ce-ţi veni să mă pisezi?

— Iar o iei pe după copac.

— Pe legea mea… pe tot ce am.

— Bărbate, tu nu mai ai nici lege, nici altceva. Măi, cu cine vrei tu să te joci de-a baba-oarba? Cu mine? Te ştiu pe dinafară, te văd de la o mie de poşte. Aventurier fără vocaţie, asta-mi eşti. Mai mare ruşinea, azi-mâine dai în bătrâneţe, şi încă mai alergi după cai verzi pe pereţi. Bagă la Cap! îi porunci ea, indicând un scaun pe care el să se-aşeze, în faţa – ei, la judecată. Îndată ce îl bănui dacă nu supus, cuminţit, măcar interesat, continuă, pe un ton de nevastă, uşor ofensată: Vlad, oi fi eu o zărghită, cum pretinzi tu, însă răul nu ţi l-am vrut niciodată; nu ţi-am scos ochii pentru fiece, şi nu te-am vândut, cu afacerile tale… cu tovarăşii! Ştiu că te-ai ferit de mine; ei, degeaba te-ai ferit, am antene peste tot, nimic nu-mi scapă… ai fost permanent în vizorul meu… aş putea să-ţi înşir aici toate întâlnirile cu ăia… Vlad, eu cumpăr şi vând, asta mi-e meseria. Pe tine nu te-am. Cumpărat, nu te-am vândut, cât mi-a stat în puteri te-am apărat. Vlad, n-aş vr. A să te. Ştiu din nou la Jilava, ar fi incomod şi pentru mine… iar ţie, ţie la ce ţi-ar folosi? Nu mai eşti de-al lor, nu mai eşti tovarăş, ai un dosar încărcat, mi te-ai dat cu toţi şi te-ai desprins de toţi. Vlad, măcar faţă de mine nu te mai obosi cu invenţiile, eu ştiu tot, aş putea zice: eu te am la mână. Adun informaţii, preciză îndată, tocmai fiindcă vreau să te păzesc de rele. De acord… încă o concesie, de dragul tău… nu-ţi cer să-mi confirmi nimic, aveţi şi voi nişte legi… dar

te implor să mă asculţi: Benedict are o cumnată care a lucrat la mine până azi". Azi s-a făcut o descindere la fabrică, mi-au picat pe cap vreo zece poliţişti... şi-au înhăţat-o pe nenorocită... pe ea şi pe încă trei... înjghebaseră organizaţie în fabrica mea... puneau la cale acţiuni... i-a prins şi cu hârtii. Ce legătură ai tu, bărbatul meu, cu toate astea? Uite, că ies la iveală fel de fel: în dimineaţa de 1 ianuarie te-ai întâlnit cu Benedict... după care individul a dispărut fără urmă... îl caută şi familia şi poliţia... degeaba... în ziua de 14 ianuarie ai fost acasă la cumnata lui Benedict... după care te-ai văzut cu Boeiort... ăsta cine mai e?

— Trebuie să fie... Dracu' să-l ia... o fi şi el...

— Vlad, aici nu eşti la poliţie, eşti acasă la mine şi la tine, iar informaţiile astea mă costă destul de scump şi ajung destul de greu la de... n-ar strica să-mi fi ceva mai rezonabil. X

— O, doamne! făcu el, ridicându-se de pe scaun, încercând să mai tragă de timp, doamne apără şi păzeşte. Draga mea nevestică, după ce ani la rând m-ai cârâit şi m-ai agasat cu poveţe idioate, iată că ai izbutit şi performanţa asta de-a mă uimi, căci sunt de-a dreptul uimit! Păi, cum altfel? când aflu că tu faci considerabile sacrificii materiale plătind copoi care să-mi ia urma!

— Ei ţi-o iau oricum, şi fără să-i mituiesc eu.

— Asta-i meseria lor, îi înţeleg. Însă despre tine zău că nu ştiu ce să mai cred. Oare te-a rugat cineva să-mi fi înger păzitor?

— Încă mai ţin la tine, aşa cum eşti tu, un apucat şi-un... imposibil! uneori îmi vine să te strâng de gât, măcar atâta vlagă mai am... să te strâng de gât, auzi tu? şi ea întinse în direcţia: lui mâinile cu degete crispate: Inconştient, nebun de legat. Vezi, măi, că umblă ăia de la balamuc să te bage-n cămaşă de forţă.

— Iată suficiente motive ca să nu mai ţii la mine.

— Ehe, ai vrea tu, dar. Nu se poate. Nu sunt şi eu o zărghită? Lasă-mă să mor de dragul tău. Ce te costă? Ar trebui să fi chiar mândru, să te-nfoi şi tu în pene. Ce ţi se

pare nepotrivit, dubios? Eşti dulce, bărbate, dulce ca un măr pădureţ.

— Dacă ştii cine-i Benedict, de ce mă-ntrebi pe mine?

— Aşa, de conversaţie.

— Dacă ştii cine-i Boeiort, de ce mă-ntrebi pe mine?

— Etete! – ca să vezi unde ţinteşte al meu, bărbăţelul! Cum de te duse mintea, măi, la o nerozie ca asta? Se ridică şi ea de pe canapea, învrăjbită, ca după o cumplită ofensă, gândind să-l apuce de guler, însă căldura din salon, dar şi coniacul o moleşiseră. Abia de reuşi să mai schiţeze un gest de avertisment. Adică… ce sunt eu? codoaşă… coadă de topor… ce sunt eu, măi? turnătoare din aia, pe mărunţiş? Aşa am ajuns eu, măi, să-mi vând bărbatul?

Cum se clătina, gata să cadă, el sări s-o sprijine. Vera îi încolăci gâtul cu braţele şi se lipi de el. Un plâns brutal începea s-o zguduie.

— Vlad, ce rău ţi-am făcut eu ţie?

— Ai vrut să fiu altul.

— Şi-am izbutit, măcar în parte?

— Îmi pare că nu…

— Atunci, du-te, du-te până nu e prea târziu.

Cu un obraz alb, de clăbuc, cu celălalt arămiu şi lucios, ras la sânge, eu briciul în mâna dreaptă şi pămătuful în stânga. Patriciu Mavrodin tremura de indignare: Cine eşti dumneata, tinere? şuieră bătând aprig din picior. Dar nu cuteză să-i arate uşa musafirului nepoftit, cu atât mai puţin să dea de veste la recepţie că i-a pătruns în cameră un individ suspect, poate un hoţ, mai sigur vreun anarhist. Păcatele bătrâneţilor îl făceau din cale-afară de prudent pe deputatul de Dorohoi. De la conac plecase cam fără învoirea coanei Măşguţa cea bănuitoare, pretextând o chemare la primul ministru. De pe urma călătoriei cu un personal neîncălzit se alesese cu un guturai zdravăn. Puţinii bani de buzunar, de cheltuieli mărunte, se duseseră cât ar bate din palme (un modest cadou, acolo, pentru Iulianî, Uitoarea de Bucureşti, căci îl ajunsese şi pe el blestemul dragostei tocmai acum, când

răsufla greu şi i se-nmuiau picioarele). Noaptea şi-o petrecuse la doamna lui, scumpetea lui, cum îi spunea, mai povestind, mai şi aţipind… I abia pe la opt dimineaţa revenise la hotel, chinuit de o criză de sciatică. Zăcuse pe o canapea aproape două ore, văitându-se înăbuşit de junghiuri şi de câte neajunsuri, îndeosebi financiare, îl înghesuiau din toate părţile. Doamna lui, Iuliana, îl invitase la masa de prânz, iar el n-avea bani de dulciuri şi de flori, cum s-ar fi cuvenit, doar nu era să se prezinte cu mâna goală, nu mai avea nici de birjă, iar doamna Iuliana locuia cam departe, bani, bani, de unde bani? – nici de la cine să împrumute nu-l mai ducea mintea, îşi tapase, pe rând, toţi prietenii şi cunoscuţii bucureşteni, fără să restituie un sfanţ. Doar un cămătar îl mai putea scoate din încurcătură, ştia el un cămătar mai omenos, un armean bătrâior, care ţinuse mai demult o bodegă la Dorohoi. Astfel, pe la zece coborî de pe canapea, se dezdoi cu răbdare, apăsând cu palma când şalele înţepenite, când burta revărsată, apoi trecu în camera de toaletă. Cine eşti? întâi să-mi spui cine eşti! îl somă din nou’ pe tânărul vizitator. Acesta – în pardesiu negru ponosit, cu pălărie Aeagră trasă pe ochi şi nebărbierit de câteva zile – aducea a popă de ţară, dar, tot aşa de bine, putea fi şi un anarhist. Fanatic. Tânărul îşi duse mâinile la spate:

— Eram cinci la poliţie…

— Care poliţie? se agită Patriciu Mavrodin, ceea ce îi provoacă pe loc un acces de tuse. Eu, tinere domn, sunt deputat, mă bucur de imunitate, când am treabă cu poliţia o chem eu la raport, nu mă las chemat.

— Eram cinci, repetă tânărul, apăsat; înainte de Anul nou.

— Eraţi, şi nu mai sunteţi? Eu nu vă ştiu. Nu-mi veni mătăluţă cu basme. Ori îmi spui cine eşti, ori…

— Eram cinci. Domnul Codreanu şi. Dumneavoastră ne-aţi salvat. În sfârşit, tânărul întinse mâna: Sabin Vergu, student în litere, viitor licenţiat. Eu am condus grupul de spărgători de vitrine.

— Ce tot bolmojeşti acolo? N-am cunoştinţă.

— Oare să aveţi o memorie chiar atât de scurtă?

— Tinere, după cum vezi, aş putea să-ţi fiu părinte. Pretind o comportare adecvată. Cine eşti, ce doleanţe ai? însă repede, dă-i drumul, că eu am descins în Capitala ţării cu urgenţe deputăţeşti.

— Eram cinci, reluă Sabin Vergu, începând să măoarfe încăperea cu pas egal; eu dădusem semnalul de atac: Vitrinele noastre sfidează! Vitrinele noastre jignesc! Spargeţi vitrinele!… Am dat cu pietre, domnule deputat, am spart cât s-a putut, până ce ne-au înhăţat poliţiştii. Era protestul nostru, în numele tinerimii intelectuale, căci şi umilinţa trebuie să aibă o limită. Ne-au dus la beci, în împuţiciunea aia cu şobolani, ceea ce nu ne-a speriat, nu ne-a demoralizat… pusesem la cale serioase intervenţii în favoarea noastră, academicieni, universitari, jurnalişti. Când colo, surpriză: ne-am pomenit cu nişte apărători de ocazie, domnul Codreanu, dumneavoastră… Corect? chestionă Sabin Vergu.

— Tinere, eu pot fi interpelat numai de la tribuna parlamentului. Patriciu Mavrodin lăsă pe o măsuţă briciul şi pămătuful, apoi îşi trecu palma peste obrazul încă neras: clăbucul se uscase, îl strângea pielea. Tinere, aşa, în particular pot să-ţi spun că spărgătorii de vitrine nu mi-au fost niciodată simpatici.

— De la poliţie ne-aţi dus direct la restaurantul Ticâac şi ne-aţi omenit ca pe nişte invitaţi de onoare… ştiu că dumneavoastră aţi deschis punga şi vă sunt recunoscător… am tot băgat în mine pân-am râgâit. Iar în noaptea de An nou, din indicaţia domnului Codreanu, dumneavoastră ne-aţi trimis… nu pe toţi… numai pe mine şi pe Mucenicu… şi nişte băieţi de prăvălie, cred că era şi un tinichigiu de pe la Podul Grant… ne-aţi trimis în misiune: De lucrătorii care manifestează paşnic să nu vă legaţi, de câteva ori ne-aţi repetat să fim atenţi… dacă se poate – să ne infiltrăm în coloane, însă pe Lucrători să nu-i provocăm… Voi, ne-aţi precizat, voi aveţi ceva de-mpărţit numai cu negustorii evrei. În noaptea aceea, domnule deputat, a murit un negustor bătrân, Weiner. Până de

curând, bănuielile au căzut asupra lucrătorilor.

— Chem portarul să te dea pe scări de-a berbeleacul!

— Chiar vă rog! îl înfruntă Sabin Vergu, împingându-şi pălăria pe ceafă, semn că îşi depăşise crisparea, acum începea să se amuze de bâţâiala celuilalt îşi descheie pardesiul, îşi deznodă prosopul de la gât, care-i ţinea loc de fular, şi dădu în zâmbet acru: Ei, ce mai aşteptaţi? Curaj, puţin curaj.

Îi intuise reţinerile, teama de publicitate, de scandal, şi se dădea tare, zănatecul, având, fără nicio urmă de îndoială, şi ceva intenţii de şantaj, poate că şi el o ducea greu cu banii, ori se gândea la un plasament onorabil după încheierea studiilor; e asmuţit rău, ăsta nu mai ştie de mamă, de tată, nici de Dumnezeu, îl desluşi Patriciu Mavrodin, cântărindu-şi din nou atitudinea, între revoltă şi sfat părintesc, doritor mai degrabă de aplanare, chiar cu unele mici concesii din partea lui (numai linişte să am, să-l văd ieşit de-aici...); dacă şi de data asta ar fi. Descins în Capitală, ca de obicei, cu un cufăr plin de şunci şi de sticle de Cotnari, l-ar fi-mbiat pe trepăduş să-nfu. Lece şi să guste, până la râgâială; măcar două sute de lei să fi avut asupra lui, şi i-ar fi dat o sută, ca să-şi cumpere un fular, să nu mai poarte prosop slinos la gât. Îi ştia el pe ăştia cu ţoale de căpătat şi gură mare, nişte au riţi de cafenea, gilgâind tărie până la abrutizare, încercând să-şi facă o situaţie, un nume şi un renume cu discursuri delirante, dar şi cu ciomagul, după împrejurări: Patriciu Mavrodin i-ar fi adunat pe toţi, cum adună hingherii clinii vagabonzi, şi i-ar fi băgat ia pârnare, să latre acolo până le-o veni ameţeala. M-ai inoportunat... pot zice că mi-ai stricat dimineaţa... acum fă bine şi închide uşa pe dinafară! ceru Patriciu Mavrodin, însă pe un ton aproape plângăcios. Celălalt se rezemase de pervazul ferestrei, cu mâinile încrucişate la piept. Abia acum Patriciu Mavrodin observă că are palmele roşii-roşii, parcă opărite, şi obrajii tot roşii – în schimb, fruntea şi urechile erau gălbejite. Domnule deputat, nu ies de-aici, şi nu scăpaţi de mine înainte de-a avea promisiunea dumneavoastră că îmi veţi mijloci o

întrevedere cu domnul Codreanu, asta să vă fie limpede! Şi, desprinzându-se de pervaz, se instală pe canapea, picior peste picior. Dintr-un buzunar al hainei scoase o ţigară scuturată pe jumătate: Dacă mi-aţi oferi un băţ de chibrit, v-aş rămâne îndatorat... Patriciu Mavrodin se hotărî să-l ignore; astfel, luând de pe măsuţă briciul şi pământuful, se retrase în camera de toaletă. Numai vreun şiretlic l-ar fi putut salva. Nu-i trecea prin minte niciun şiretlic: prizonier într-o cameră de toaletă cu damf de w.e. Înfundat, simţea cum i se ridică tensiunea. După ce trase de câteva ori cu briciul, înlăturând clăbucul, constată că şi el are palmele şi obrajii roşii. Venele de la tâmple îi zvâicneau îndrăcit, avertizându-l asupra unui posibil accident vascular. De mai mulţi ani Patriciu Mavrodin înghiţea zilnic tot felul de tablete, cele mai multe calmante, iar în momentele de criză – când i se zbăteau tâmplele şi-i vâjâiau urechile, sfatul medicului era să lase la o parte orice preocupare sâcâitoare şi să iasă la aer curat. Nelinişti, reveni în cameră, îşi luă tabletele şi începu să se îmbrace. Musafirul se mutase de pe canapea pe un fotoliu, cu ţigara neaprinsă în colţul gurii. Am să plec eu, îşi acceptă înfrângerea Patriciu Mavrodin, ies şi merg şi tot merg... unde m-o duce drumul, doar n-o să se ţină umbră de mine... iar la o adică, de ce nu l-aş da pe mâna unui agent de stradă... că din ăştia se găsesc la toate colţurile... slavă domnului, măcar de agenţi nu ducem lipsă! însă o anume prudenţă ce îi călăuzise paşii până în prag de bătrâneţe (o singură dată îl trădase, de curând, sau mai degrabă el o trădase, învoindu-se, în schimbul unor aprecieri măgulitoare, să fie secondantul acelui Zelea Codreanu...), prudenţa îl făcu să-şi amendeze pe loc intenţiile: Căci, prea adesea, pus pe scormoneală», parcă predispus a vedea în fiecare individ de care se izbeşte un posibil delincvent, fie el parlamentar, ministru, grangur – poliţaiul nostru te apără întocmai ca funia pe strangulat. Cazul, bunăoară, al lui Smărăndescu, subsecretar de stat la domenii, făcând înconjurul ţării, ajuns de pomină: oare cine altul, dacă nu poliţaiul de pază – smeritul, umilul,

încremenind în poziţie de drepţi şi numai când se pomenea numele superiorului –, îl umflase pe acest Smărăndescu, în momentul când i se puseseră în cârcă nişte găinării, de care se debarasase el curând, înfundând pe alţii, pe cei direct răspunzători, dar ce folos, că subsecretar nu mai era, în schimb poliţaiul tot acolo, la poarta Domeniilor, îşi făcea veacul. Asta le întrece pe toate, se alarmase atunci, în cercuri restrânse, Patriciu Mavrodin. Auzi, domnule, auzi, un subsecretar luat de guler şi îmbrâncit de un nimeni. Pesemne că totul a fost pus la cale, în batjocură. De greşeli, chiar şi de cele mărunte, mai uşor de reparat şi-apoi de dat /uitării, Patriciu Mavrodin se ferise de când se ştia, şi-n mare parte le şi evitase, deşi prilejuri de a greşi (capcane) i se iviseră destule. Odată cu lansarea în politică, îşi chibzuise cu şi mai mare grijă şi vorbe şi gesturi (evident, şi zâmbetul şi încruntările), spre a nu oferi pretexte de interpretări nedorite, de speculaţiuni. Adesea îşi zisese: Eu m-am zăgăzuit ca un râu învolburat, nu cumva să dau peste maluri! Şi iată că tocmai acum, la bătrâneţe, toate zăgazurile se rupseseră. Patriciu Mavrodin trăia de câteva săptămâni sub apăsarea unei greşeli ireparabile. Fusese de ajuns să fie văzut o dată, de două ori, în trena lui Zelea Codreanu, niciodată în rând cu el, pentru ca mai toţi prietenii şi cunoscuţii bucureşteni să şi-l scoată de la suflet: era ocolit pe străzi, sau în cafenele, iar dacă suna la o uşă, foştii prieteni îl primeau doar în antreu, cu explicaţii trase de păr, încât el să priceapă şi să-nchidă uşa pe dinafară. Cum aşa? dar *ce* rău am făcut? se zbuciumase Patriciu Mavrodin, tot mai însingurat, în lipsă de prieteni, căci nimeni nu se mai arăta dispus a-i asculta păsul. Şi, mai ales, cum de aflaseră toţi că el s-ar fi dat cu extremiştii, cu turbulenţii? Am avut şi eu un moment de omenească slăbiciune, ar fi vrut el să se explice, în gura mare, în piaţa publică, ceva a răbufnit în mine, peste puterile mele, eram şi eu doritor de o vorbă din suflet, de o încurajare, căci obidit şi strepezit eram, şi s-a întâmplat ca tocmai acest Zelea să-mi aducă alinarea… aşa am crezut atunci… de unde să-i ştiu interesele, de unde intenţiile?

Patriciu Mavrodin înţelesese primejdia abia după ce îl însoţise pe Codreanu la poliţie, când cu eliberarea celor cinci spărgători de vitrine: Domnule deputat, am să vă răsplătesc aşa cum se cuvine pentru prezenţa şi sprijinul dumneavoastră, îi declarase Codreanu, prinzându-i la rever Crucea albă, de susţinător al Legiunii Arhanghelului Mihail: începând din acest moment veţi fi consilierul meu! Patriciu Mavrodin bâlbâise nişte mulţumiri – altfel, în sinea lui ceva se răzvrătise: Cum, adică, eu, consilier? Dar, cum de îţi îngădui? îmbrobodit, mai apoi prins în chingi, sugerându-i-se că retragerea i-ar fi riscantă, nu mai avusese curajul să dea înapoi. Zile la rând se întrebase De ce să-mi fie riscantă? Cu ce mă au nemernicii ăştia la mână? Prudent, plănuise o desprindere leetă de Codreanu şi ceilalţi: am să mă ascund în bârlogul meu de la Dorohoi, o vreme. Plecase din Bucureşti pe ziua de 2 ianuarie, dimineaţa, cu un tren neîncălzit, mai că degerase. Coana Mărguţa tăbărâse cu ocările, tocmai de Anul nou, când îl aşteptau – fetele cu logodnicii, viitorii gineri, el să umble brambura. Pretextase treburi oficiale, întruniri de partid, o invitaţie la Palat. Armonia conjugală se restabilise anevoie. Pe ziua de 3, către seară, se pomenise că-i bat la uşă, cam rebegiţi de frig, flămânzi şi însetaţi, mai ales însetaţi, patru flăcăiandri, pe care îi recunoscu îndată (cu. Agasare, chiar cu spaimă): erau toţi patru din anturajul lui Codreanu, erau dintre cei care în noaptea de revelion se infiltraseră în coloana lucrătorilor manifestanţi. Ei îi aduceau câteva rânduri din partea lui Codreanu – şi de măgulire şi de poruncă: Domnia voastră, distinsul nostru consilier, meritând din plin recunoştinţă, ca unul ce vă număraţi printre oamenii de bine ai acestui neam, sunt sigur că nu veţi fi surprins neplăcut de vizita mai tinerilor noştri colegi. Vă cer, aşadar, să-i găzduiţi două, trei zile. Au nevoie de întremare… Patriciu Mavrodin pricepuse că flăcăiandrii aceia, cam de adunătură şi exersaţi în mânuirea ciomegelor, mai. Aveau nevoie şi de protecţie: pesemne că poliţia se pusese pe urmele lor. Iată-mă şi gazdă de cotonogari! Coana. Mărguţa se închisese în

camera ei. Logodnicii, jigniţi, îşi făcuseră îndată bagajele. Fetele o ţinuseră zile la rând în plâns cu sughiţuri. Cei patru se dezlănţiiiră într-o beţie de o zi şi-o noapte. Cu greu, abia după ce ameninţase cu poliţia, Patriciu Mavrodin îi urnise din casă. Îndată, telegrafiase lui Zelea Codreanu la Bucureşti: Nu mai accept reiaţi uni de niciun fel cu domnia voastră. Câteva zile „apoi, se ocupase de treburile moşiei, întrebându-se ce măsuri s-ar cuveni luate în noul an, pentru a ieşi din impasv şi, mai ales, de unde, pe ce cale să mai obţină credite? Producţia de cereale fusese pe 1929 cea mai scăzută din ultimii zece ani, vânduse puţin şi la preţuri derizorii, vitele mureau de bubă neagră, orătăniile de alte boli, pământul se tot degradase de la un an la altul, din lipsă de îngrăşăminte, Cine să-l mai gunoiască? – totul era o ruină. Tot mai des îi dădeau târcoale cumpărătorii de pământ, nu numai moşieri din împrejurimi, ci şi unii ţărani „însă” Patriciu Mavrodin se încăpăţâna să nu vândă: Au prins toţi că sunt pe ducă şi se Reped, ca la stârv. Către sfârşitul lui ianuarie lăsase baltă preocupările gospodăreşi, dintr-un sentiment de zădărnicie, tot nu mai stătea. În puterile lui să redreseze o situaţie, practic, fără ieşire. Dacă nu plec de-aici, să-mi mai răcoresc mintea, o să plesnesc, dracului! De la coana Mărguţa abia smulsese banii de hotel, de restaurant, de două, trei zile. Câţi bani mai aveau, îi ţinea coana Mărguţa, sub cheie, pentru cheltuielile strict necesare şi urgente (achitarea unor impozite şi a taxelor şcolare, căci fetele, în loc să se mărite, stăruiau, să-şi încheie studiile la Iaşi). În sfârşit, Patriciu Mavrodin avea cui să se confeseze: doamnei Iuliana, Iulianei, văoiivă de profesor, ea însăşi profesoară de chimie, la un liceu fără faimă, cu prea mulţi elevi recalcitranţi. Ne-am adunat, două nevoi, să vedem ce-o ieşi, se amuzase Patriciu Mavrodin. Doamna Iuliana ştia să asculte necazurile ca nimeni altul. Doamna Iuliana îi devenise o necesitate. (Pesemne că la vârşita mea şi asta se cheamă dragoste: fără nicio reţinere, îi declarase doamnei Iuliana că o iubeşte. Ţi se pare stupid ce-ţi spun? întrebase îndată, cu nelinişte.) Doamna Iuliana era oaza lui

de linişte şi înţelegere, într-o lume ce i se dovedise vrăjmaşă. De Zelea Codreanu, de ceilalţi, până şi de poziţia lui politică (oricum, încă mai era parlamentar) Patriciu Mavrodin se străduia să uite. Venise şi vremea retragerii din viitoare. Obosise, nu mai râvnea decât la puţină linişte şi alintare de femeie, şi ea lovită de nefericiri. De unde mai apăruse şi acest ţap deşelat, cu coarnele tocite? Mai de neînţeles era altceva: cum de îi prinsese urma, tocmai aici, la micul hotel de pe str. Şoimăreşti? Patriciu Mavrodin nu-şi anunţase sosirea în Capaitală, nu se vânturase pe străzi, nu călcase pragul restaurantelor, cu nimeni, în afară de doamna Iuliana nu se întreţinuse, iar recepţionerului de la hotel îi atrăsese atenţia că doreşte să nu fie deranjat sub niciun motiv. Trebui să se-mbrace sub ochii studentului în litere; mitocan, mai e şi curios, să vadă cum mă-nchei la pantaloni; javră de pripas, care s-a pus pe lătrat. Osteni mult până să se echipeze – şi-abia acum băgă de seamă că în graba plecării de-acasă îşi luase hainele cam la întâmplare, nu se asortau, adică, pantaloni maro la haină neagră, palton cu guler de jder şi căciulă de astrahan gri, pantofi bej, pantofii lui de vară, şi galoşi negri. În sfârşit, doamna Iuliana era îngăduitoare, poate că împestriţătura asta vestimentară o şi amuzase, iar vizite protocolare nu avea de făcut. Când să iasă din cameră, studentul în literă se săltă şi el de pe canapea: Domnule deputat, îi zise, pentru mine este o chestiune vitală să am explicaţii decisive cu domnul Codreanu. Vă fac o ultimă rugăminte… Patriciu Mavrodin se răsuci puţin şi îl împunse cu degetul în piept: Nu cunosc nicio persoană cu numele de Codreanu. Ia aminte, tinere! Şi grăbi pe culoar, cu umbra după el. Atunci, avertiză studentul, am să vă dau pe toţi în gât! Întărâtat, o luă înainte, coborî treptele vijelios şi ieşi din hotel. Patriciu Mavrodin îşi înfundă căciula pe urechi, iată cum mă sileşti matale, drăguţă, să-ţi pun şi zgardă şi botniţă. Acum, sub ameninţare, chiar că nu mai avea încotro, obligat era să acţioneze. Dar nu direct, nu căutându-l pe Codreanu, ci printr-un intermediar… şi îşi aminti de un chelner de la restaurantul Tic-Tac, cel care îi

servise la petrecerea dată în cinstea celor cinci spărgători de vitrine. Am să te învăţ eu respectul şi discreţia, se mai învenină Patriciu Mavrodin. De teamă să nu fie pândit la ieşire, să nu i se ia urma din nou, mai întârzie în hol câteva minute, foindu-se printre încartiruiţii în hotel, provinciali de condiţie modestă, aduşi încoace de nevoi: aşa auzi vorbindu-se de complot, de un mare complot, de ceva înfricoşător, ce urma să izbucnească dintr-un moment în altul, dacă nu în cursul zilei de azi – la neapte, dacă nici la noapte – mâine dimineaţă, dar nu mai târziu. Oricum, catastrofa este iminentă, zădărnicind orice intervenţie din partea organelor de ordine. Un ziar cam zdrenţuit trecea din mână în mână, fiecare citea câteva rânduri şi ori se ciupea de bărbie, ori se plesnea cu palma peste frunte, unii se mai şi închinau. În Patriciu Mavrodin se trezi îndată spiritul civic, oricum, încă mai avea răspunderi faţă de ţară: astfel, cerându-i recepţionerului gazeta cu pricina, îşi puse ochelarii şi citi: Complot, complot, manevre de culise, răbufnire, însă fără a se face o singură precizare, cine trage sforile, cine urzeşte şi împotriva cui; praf în ochi, sămânţă de scandal, aprecie, dezgustat, Patriciu Mavrodin; tactici gazetăreşti, care să mai dezmorţească cititorul naiv. Abia în ultimul alineat se indica o ţintă: „Căderea printr-o conspiraţie e mai onorabilă decât prin neştiinţa de a guverna din pricina dezbinărilor, din pricina nehotărârii şi a dezorientării, sub un Troian de ouă clocite44. Asta chiar îi plăcu lui Patriciu Mavrodin: Troian de ouă clocite. Aşadar, se trăgea în guvern, se uneltea împotriva guvernului, se prevedea apropiata prăbuşire a guvernului. Ei, şi? indiferent ce s-ar fi întâmplat, Patriciu Mavrodin ştia prea bine că steaua lui în politică a şi apus, stea măruntă şi tare îndepărtată, greu de văzut cu ochiul liber, acum se stingea de tot. De orice, numai de politică n-ar fi vrut să mai audă, se simţea intoxicat de atâta politică, dar şi păgubit de ea, politica îi luase cei mai frumoşi ani, şi ce îi oferise în schimb? un protocol nemilos, iluziile de mărire, emoţiile, şi-n cele din urmă tensiunea arterială. Numai doamna Iuliana, Iuliana lui, putea să-l mai vindece de

această boală numită politică. Avea să se lase în voia oi.

După un scurt şi penibil popas la restaurantul Tic-Taie (transmite, îi zisese chelnerului, transmite unde trebuie că Studentul în litere, unul Vergu, are intenţiuni rele, dacă nu i se mijloceşte o întrevedere cu şeful...), Patriciu Mavrodin se îndreptă spre strada Calomfirescu, unde locuia bătrânul cămătar, Pândele Suditu, cel ce ţinuse cândva prăvălie la Dorohoi. Două sute de lei i-ar fi fost de ajuns, numai două sute, pe care să-i restituie însă mai către primăvară, pe la sfârşitul lui martie, când ar fi să mai vândă câte ceva, măcar nişte orătănii. Făcu doar vreo cincizeci de paşi când îl apucă de mână şi-l trase mai la o margine a trotuarului o femeie încă tânără, mărunţică şi înlăcrimată, cu doi prichindei după ea: V-aş ruga frumos de-un serviciu, domnule! Ştia să facă bucătărie, ştia să ţină o casă, avea doi copii bolnavi, pe bărbatu-su îl dăduseră afară din serviciu. Patriciu Mavrodin se tot smuci într-o parte şi alta. Până scăpă din strânsoare, apoi grăbi pasul, cu mâinile înfundate în buzunare şi capul dat pe spate, cu ochii pe cer, încât să nu mai vadă nimic în jur, vrând să lase impresia de personaj important şi inabordabil. Nu mai era de umblat pe jos prin Capitală; nu mai puteai face un pas în linişte; numărul cerşetorilor de tot felul sporise alarmant (acum părea să domine cerşetorii de servicii). După ce că e veştejită, mai e şi neghioabă, o evaluă, nemilos, pe nefericită. Nici măcar nu ştie cum să iasă la cerşit. Cine să-şi mai pună mintea cu ea, când i se-agaţă doi puradei de fustă? Ehe, azi dacă vrei să te vezi femeie în casă trebuie să îndeplineşti condiţii! E şi aici o concurenţă... Pe când se-apropia de Universitate îi tăie calea un mustăcios, mohorât, îmbrăcat civil, în costum ponosit, fără palton, cu şapcă de ceferist pe-o ureche: Domnule, fiţi cu înţelegere pentru omul năpăstuit... suntem două mii cinci sute de la C.F.R. Pe care ne lasă pe drumuri. Protestaţi la guvern... peste tot unde trebuie, în rând cu noi!... Ei, oricum, asta nu mai era cerşeală, era o doleanţă, ba chiar o atitudine: obişnuit să asculte plângerile celor pe care îi reprezenta în parlament,

Patriciu Mavrodin cel intoxicat de politică nu reuşit să-şi reprime interesul: Două mii cinci sute? întrebă, cu ochii pe şapca ceferistului, veche, nă clăită de praf „pătată cu unsori. Dar este inuman… După care mintea i se goli şi se surprinse ridicând din umeri, ce să-i mai spună omului, ce mai era de spus? îi veni îndată în ajutor un agent de stradă: Iertaţi, domnule, ăştia nu mai are nici ruşine, nici Dumnezeu, ăştia dă năvală peste tot. Şi îl îmbrânci pe ceferist cu putere, agitând şi vâna de bou: Dacă te mai prind în zona mea, am să-ţi iau piuitul!… Dar se-adunase lumea şi se-auzeau vociferări. Cum cei mai mulţi bănuiau un obişnuit conflict de stradă, Patriciu Mavrodin se crezu dator să aducă precizările de rigoare: Cum îndrăzneşti să bruschezi un om nevoiaş, care îşi prezintă doleanţele? i se-adresă agentului. Oare ştii dumneata cine sunt eu? Ei îşi scoase îndată cartea de deputat: E dreptul meu să iau cunoştinţă de ororile ce săvârşesc guvernanţii de azi! Agentul de stradă îşi pocni călcâiele, făcu stânga-mprejur şi se depărtă, spăsit. După acest triumf, satisfăcând o răbufnire de vanitate, Patriciu Mavrodin se pomeni înconjurat de zeci de oameni, fiecare cu necazul lui, cu impozite, concedieri, trimiteri la urmă şi procese tărăgănate. Numai ceferistul aştepta pe margine, convins că domnul deputat, după ce va fi isprăvit cu ceilalţi, are să-i acorde câteva minute, un fel de audienţă, fie şi aici, pe stradă, spre a-i face o expunere mai amănunţită cu privire la situaţia tovarăşilor lui de la C.F.R. Patriciu Mavrodin îşi aminti peregrinările lui prin sate, când trebuia să se lupte pentru un mandat în parlament: tot aşa se-adunau buluc şi ţăranii, cu jalbele lor, cam aceleaşi de la o campanie electorală la alta; nu refuzase pe nimeni, înregistrase tot şi dăduse asigurări de mai bine; şi se alesese de fiecare dată fără prea mari dificultăţi. Însă acum? şi aici, pe B-dul Elizabeta?

— Zădărnicia-zădărniciilor, ce să mai înregistrezi, în numele cui să mai protestezi? Patriciu Mavrodin se gândea cu duioşie la doamna Iuliana, peste cel mult o oră, cu un buchet de flori în mână, avea să-i bată la uşă: Eu sunt,

doamna mea, icoana mea, ţie mă-nchin, adu-mi alinarea şi-mpăcarea cu mine însumi şi cu lumea asta împătimită în fărădelegi… Am să acţionez chiar azi, ia guvern, şi peste tot, unde stăpânesc jecmănitorii, anunţă Patriciu Mavrodin, strângând la repezeală câteva mâini. Dreptate, am se cer dreptate pentru contribuabil… reprimirea la lucru a celor concediaţi… credite, reducerea unor impozite. Continuă să facă promisiuni, chiar şi după ce reuşi, cam anevoie, să iasă din încercuire, acum era în stare să promită orice, iar dacă ar fi avut ceva mărunţiş asupra lui ar fi dat şi mărunţişul, numai să se poată regăsi pe sine, cel însetat de linişte şi înţelegere. Abia traversă Piaţa Brătianu, când îl ajunse iar jelania ceferistului, domnule, suntem două mii cinci sute, ne-am risipit prin tot oraşul, protestaţi în rând cu noi, cereţi dreptate pentru noi, dar nu se mai opri, nu întoarse capul – o, de s-ar vedea cu nişte bănuţi în buzunar, măcar vreo cincizeci de lei, cât să aibă de birjă, un singur pas să nu mai facă pe jos prin oraşul ăsta invadat de cerşetori agresivi, ce aminteau haitele de lupi, îşi preciză, haitele de lupi, domnule, eu am patru copii, toţi aveau copii, dacă ne dă afară unde să ne mai ducem, şi din ce să mai trăim, el îşi văzu de drum, surd şi mut, cu mâinile înfundate în buzunare, cu capul dat pe spate, cu ochii pe cer, numai cel de sus ne mai poate salva, domnule, protestaţi unde trebuie, o, ce eliberare de coşmar când, în sfârşit, glasul disperării se stinse. Abia acum privi în urmă: ceferistul se rezemase de un zid de casă, cu ochii plecaţi, cu mâinile atârnând, puţin depărtate de corp, ca într-o relaxare binemeritată, după atâta trudă.

X

Afară, aproape de ieşirea din hotel, pitită după un stâlp de telegraf, într-un palton suriu, de dimie, cu broboadă albă pe cap, îl aştepta Catrina, prietena lui, acum avea şi el o prietenă, pe care o purta peste tot, pe unde avea treburi, ea pe un aghiotant. Catrina, fată de preot ardelean şi studentă la istorie, în anul doi, îi era nu numai iubită, ci şi sfetnic şi paznic, ea trebuind să adulmece pericolul, iar la nevoie să şi pună la cale, în timp

scurt, apărarea lui. Sabin Vergu, studentul în litere, cunoscuse o glorie efemeră, de nici douăzeci şi patru de ore, din momentul când dăduse comanda de atac, el însuşi ţintind vitrina unui magazin de încălţăminte, şi până la eliberarea din arestul poliţiei, garanţi fiind Codreanu şi deputatul Patriciu Mavrodin. La banchet, bătut camăradereşte pe umăr, onorat cu discursuri, Sabin Vergu se-ndopase precum ultimul dintre hămesiţi, râgââse şi se cuminţise. La al doilea pahar de vin, urcând pe un scaun, toastase confuz, cu poticneli şi sughiţuri, în cinstea camaradului comandant. Ambiţia lui de netot ar fi fost să îl şi îmbrăţişeze pe Zelea Codreanu ca pe un frate drag, ce mult se străduieşte întru ridicarea tinerimii la luptă, însă acesta, având oroare de pupăcioşi chercheliţi, se eschivase, răsplătindu-l doar cu un zâmbet, ce tare aducea a rânjet. Către miezul nopţii, Sabin Vergu abia îşi mai descleia limba: Mmmda… să… să… trăiţi… mmmda! Doi dintre prietenii spărgători de vitrine, Mucenicu şi Iftode, îl sprijiniseră de subsuori până acasă, în subsolul îngheţat, unde îl predaseră coanei Aurelia: E şeful nostru? să ai mare grijă de el.

avertizase Mucenicu. Auzi, madam? – bagă-l în elrpe şi plasează-i o cărămidă caldă la picioare. Coana Aurelia, care nu se lăsase intimidată nici măcar de inspectorii de la finanţe, afurisiţii ăia cu rachiu-n nas, de umblă să tragă pielea de pe om, îşi înfipsese mâinile în şolduri, ea de obicei când îi sărea ţandăra: Ascultă, mă, putregai! Voi, ăştia, de vă daţi mari, sunteţi putregai. Afară, mă, afară din casa mea!… în loc de cărămidă caldă la picioare, coana Aurelia îi pusese chiriaşului nesăbuit o compresă rece pe frunte: Na, să te mai stâmpere la cap! După o vreme îl răsucise pe marginea patului, pe burtă, cu capul căzut: Sforţează-te, mă, şi dă afară din tine, dă tot, că altfel plesneşti dracu’! Sabin Vergu se zbătea şi urla de dureri, avea numai cuţite în cap şi în burtă, se lăcomise la mâncare, el, ce nu se mai săturase de nu mai ştia când, însă şi mai cu nădejde, mai fără chibzuinţă turnase în el băutură amestecată, vin poşircă, bere stătută şi rachiu

verde: acum se lupta să scoată răul din el. Până la urmă, tot coana Aurelia, făcându-i-se milă de neghiob, îl instruise cum să vâre un deget pe gât, arătătorul, cât poate de adânc, şi să tot zgândăre pe-acolo, până o fi să împroaşte: aşa se eliberase. Când să tragă la somn întremător, începu să-l zguduie tuşea lui de noapte, căci el numai noaptea tuşea, din răsputeri, lătrat, trezind toţi locatarii. Crizele, cum le numea, crizele de tuse durau uneori şi două trei ore, timp în care nu mai reuşea să pună geană pe geană. (Era bănuit de boală de piept, coana Aurelia se tot-interesa dacă la Văzut vreun medic, locatarii îl evitau. El dădea vina pe tutun, pe mahorca puturoasă: – şi aceea de căpătat – din care îşi răsucea până la treizeci de ţigări pe zi. Pe la vreun medic nu trecuse, din lipsă de bani, poate şi de teamă: oare la ce mi-ar folosi să ştiu că nu mai extetă nicio speranţă?) Tuşea de noapte îl şubrezise de tot, slăbise, paloarea feţei se accentuase, ochii i se scufundaseră în orbite, şi transpira abundent la cel mai mic efort, chiar şi când grăbea pe stradă. Între somn şi trezie, cu aţipiri şi zvârcoliri „chinuit acum şi de foame, întârzie în pat până către orele patru după amiază, când îi veni Mucenicu, prietenul, radios şi gură mare, ca întotdeauna când i se părea că ar fi ceva de câştigat, fie şi într-o perspectivă mai îndepărtată, îi veni cu dispoziţii severe, de respectat întocmai: ei doi, aleşi între aleşi, urma să intre în acţiune, încă nu se ştia când, încă nu se ştia unde. Echiparea, şi la drum, călare pe mătură! zori Mucenicu, scoţând din buzunarul paltonului o sticlă de coniac, din care golise jumătate: închide ochii şi gâlgâie până dai pe dinafară. Sabin Vergu se dezveli din pături, căscă lung, fără să-şi ducă palma la gură, şi se săltă pe marginea patului „bâjbâind cu picioarele învineţite de frig în căutarea papucilor de casă. Acţiune? şi ce fel de acţiune? din ordinul cui? întrebă, în timp ce îşi trăgea pantalonii lustruiţi şi cam destrămaţi pe la manşete. Se mişcă prin cameră cu paşi mărunţi, de anchilozat, simulând groaznice dureri pe la încheieturi: Am prins igrasie… Subsolurile, dragul meu, subsolurile se răzbună. Dintr-un dulăpior

agăţat pe perete, folosit cândva pentru articole de toaletă, el scoase o bucată de pâine neagră uscată, nişte felii de brânză, de salam, şi un borcănaş cu untură de porc. Eu, t după cum vezi, am început s-alunec, îi mai zise lui Mucenicu. Am luat-o devale şi văd că nu-i chip să mă opresc, de la o zi la alta simt cum mă apropii de finiş. Căută privirea prietenului, şi după ce clătină de vreo câteva ori din cap, a resemnare, spre a fi cât mai convingător, informă: Cred că bojocii mei sunt cam ciuruiţi, zdrenţuiţi. Iar m-a buşit sângele. A treia hemoptizie, dar asta ţi-o spun aşa, doar pentru tine… Era o încercare disperată de a se sustrage acţiunii, oricărei acţiuni dictată de alţii, în interesul altora. Din beţia de peste noapte Sabin Vergu se trezise – îi era şi lui de mirare – cu o teribilă dorinţă de retragere din vălmăşag. Înfrigurat, flămând, fără un ban în buzunar, fără un isuflet alături (da, un suflet de femeie, îşi preciză, gândind nu la o dragoste sufocantă, ci la puţină înţelegere şi căldură), hotărî să lase în seama altora, mai vrednici, „cauza tinerimii intelectuale44, cu interminabile – şi, adesea, aberante – discuţii de cafenea, cu acţiuni de stradă şi busculade pe culoarele universităţii: eu am cauza mea. (îşi aminti îngrijorarea tatălui, notarul, multă vreme mocnită, însă abia cu vreo trei ani în urmă exprimată limpede, cu neîndurare: Ceva nu pare a fi în ordine cu tine, măi băiete; prea uşor te aprinzi, prea repede te stingi. Mereu tragi la extreme. Cine să se bizuie pe tine?… îl ascultase pe bătrân cu ochii plecaţi: aşa îi asculta dojenile, spre a evita angajarea în controverse penibile. Are vreun rost să-ţi pui mintea cu un om duhnind a rachiu, înrobit de patimi – chiar dacă acel om este tatăl tău? Hai să fim rezonabili… Pleca ochii şi tăcea, apoi îşi vedea de ale lui. Iată că acum, după o glorie efemeră, Sabin Vergu era gata să admită, fără umbră de jenă: Da, mă aprind uşor, mă sting repede. Ei, şi? N-am avut ambiţii de lider. M-a înfierbântat şi pe mine, ca pe atâţia alţii, igrasia asta din oase şi din suflet. Am ţinut discursuri, îndemnând la revoltă, am cutreierat toate crâşmele, cu nişte zevzeci după mine, am dat cu

pietre. Ce s-a ales din toată zbaterea mea, a noastră? Ceea ce era de aşteptat: o binemeritată prăbuşire în ridicol. Cu cinci vitrine sparte, un student în litere şi acoliţii săi au vrut să răstoarne lumea... în sfârşit, după câteva ore petrecute în beciul poliţiei, am priceput şi eu că nimic nu mai poate fi clintit. Înapoi, la sfânta noastră cuminţenie!). Totuşi, un intelectual ce se respectă şi ţine să fie respectat – deprins cu argumentarea, exersat în controverse şi sensibil la interpretări, nu-şi află liniştea, nu obţine mult râvnita împăcare cu sine, cu cei din preajmă, fie admiratori, fie detractori, înainte de-a-şi fundamenta (justifica) teoretic schimbările de atitudine: astfel, Sabin Vergu se întoarse cu încredere la păreri mai vechi, încropite din lecturi, pe ici, pe colo ajustate, şlefuite şi de mintea lui, privind soarta individului în raport eu ceilalţi semeni, cu societatea: încă de la naştere individul se află într-un raport de subordonare, nemilos, adesea strivitor, întâi faţă de părinţi, ei îl ţin în braţe, îl hrănesc, îl îmbracă, îl ajută să se ţină pe picioare, lor, părinţilor, trebuie să le rămână îndatorat, pe ei să-i asculte, din povaţa lor să nu iasă; vine la rând instruirea: din prima şi până în ultima zi de şcoală, (şapte, zece, sau chiar cincisprezece ani...) individul intră în subordinea educatorilor, ei îl învaţă, îl chestionează şi îl notează, ei îi hotărăsc locul şi rostul în societate; când se încheie instruirea, începe lupta pentru existenţă – şi astfel te pomeneşti într-un raport de subordonare cu toţi cei care au pornit această luptă mai înainte, ocupând, prin efort sau relaţii, o poziţie mai bună; legi draconice, scrise, ori nescrise, nu admit ieşirea din rând, bravada şi răzvrătirea, orice încălcare a convenţiilor şi prejudecăţilor este sancţionată sever, avansarea pretinde supuşenie şi se obţine anevoie, şi chiar de se obţine – ce folos? raportul de subordonare persistă, calvarul continuă, alte chingi vin să te strângă, ministru de-ai fi, şi tot în raport de subordonare te afli faţă de primul ministru (primul ministru faţă de rege, regele faţă de Dumnezeu...). Nemulţumiri dacă ai, poţi ieşi eu de in stradă, singur, sau în grup. Nimeni nu te opreşte să strigi

lozinci, ori să spargi vitrine. Poliţia intervine abia după ce ai strigat şi ai spart: cătuşe, beciuri puturoase; oare nu ştiai că există o forţă de reprimare, mereu la datorie, şi mai câinoasă decât toate celelalte subordonări? pentru tulburarea ordinii publice se dau sentinţe grele. Şansa individului, într-o societate modernă, cu aparat poliţienesc de elită, mai poate fi una singură: acceptarea subordonării cu seninătate. Aşa ne-a fost scris, ne-a fost dat, spuneau bătrâniinoştri. Şi-au trăit, în tăcere, şi-au murit – poate cu alinarea că se sting de moarte bună. Dacă au fost şi răzvrătiri, au fost de prea plin, dintr-o incapacitate a individului de a mai îndura, cu siguranţă există şi limite: atunci s-a murit de sabie, de glonţ şi de roată. Eu vreau să mor în patul meu, de bătrâneţe, îşi dorea acum Sabin Vergu, iar până la adânci bătrâneţi se răzbate greu, şi mai mult târându-te în coate şi-n genunchi, decât umblând drept şi falnic printre spânzurători. O, de-ar fi să pice şi-un suflet de femeie! Avea colege de studii, dar nu prietene, mai trecea din când în când pe la bordel, cu rândui, întocmai ca în anii de liceu, cu scârbă intra în bordel, şi mai scârbit ieşea, amânând pentru mai târziu dragostea, poate chiar marea dragoste* de parcă i-ar fi stat în puteri să şi-o programeze pentru a fi anume. Rareori, şi nu din vreun impuls, mai degrabă învins de insistenţe, se-nvoia la o plimbare pe străzi lăturalnice, iar nu prin Cişmigiu – cu fata popii din Mihalţul de Sus, Catrina, cunoştinţă a lui din urmă cu ani, erau din sate apropiate, se întâlniseră într-un sfârşit de mai pe Dealul Crăiţelor, amândoi căutau plante pentru ierbar. Catrina era acum studentă în anul doi la istorie, aici stătea în gazdă la un unchi din partea mamei, funcţionar de minister, învăţa mult şi se gândea la măritiş, la casă şi la copii. Încă nu-şi găsise un prieten, nimeni dintre colegi şi cunoştinţe nu o invita la ceaiuri, la petreceri, uneori avea impresia că bărbaţii o evită – şi-atunci se agăţa de el, insistând să o poarte pe străzi, pe unde se nimereşte, îi plăcea să fie văzută în compania unui bărbat, fie el şi student în litere, cu pantofii pingeliţi şi răspângeliţi, îi plăcea, l-a braţul lui Tenăştea. Catrina să

fie? Alta să fie, ce încă nu mi s-a înfăţişat? se întreba acum Sabin Vergu. Prezenţa lui Mucenicu, prietenul de cafenea, de răzvrătiri, începea să-l irite. Şi se trânti pe pat, cu palma dreaptă la gât, cu ochii în tavan: Mă sufoc, zise, îmi ard creierii şi mi s-a pus un nod în gât. Însă Mucenicu nu se lăsă impresionat, ghicindu-i ezitarea, fofilarea: Trage, mă, o duşcă, îndemnă, întinzând sticla de coniac, trage o duşcă şi-ncearcă să te remontezi, şi repede, mă, repede, în doi timpi şi trei mişcări. Ce-mi stai, mă, ca o eloşică pe cuibarul cu ouă? îl zori. Mucenicu se ameţise, acum se arăta neîndurător, agresiv: Crezi că nu te-am dibuit? Boala ta se cheamă spaimă de tăntălău: nu ţi-a priit la beci, aşa-i? Dacă te mai buşeau ăia de două, trei ori, sigur le cădeai în genunchi. Păi, ce lei de comandant eşti tu, pehiosule? Unde ţi-ai lăsat oastea, în ce mlaştină, împuţitule?! Mă, dacă nu te execuţi, pe dumnezeul meu că te plesnesc, hai, echiparea, că abia acum începe distracţia! Jignit, terfelit, călcat rău pe cnadă de către un fost acolit, ce acum i se voia stăpân, Sabin Vergu se angajă îndată în ripostă, însă fără cris-v pări, cu înţelegerea omului treaz şi cumpănit: Dacă îţi ies aburi din cap, părerea mea ar fi să tragi un somn zdravăn, e cel mai bun remediu. Poţi să te-ntinzi aici, pe laviţă, îţi dau şi aşternut, iar când îi face ochi – nimic nu ne-mpiedică să discutăm deschis despre spaime şi laşităţi. Oricum, mie să nu-mi mai vii cu dispoziţii… doar ştii stă nu suport. Mucenicu lăsă sticla jos, lângă piciorul patu lui, apoi, în blânzit nu de mustrare, ci de un gând, plănuind o schimbare de tactică, îşi frecă tâmplele şi fruntea, îndelung: Mă, iartă-mă, zise, nu-s beat, zău că nu-s beat, tu ştii că eu mă afum greu, după ce torn, în mine câteva sticle… din asta dacă am golit o sută şi vreo cincizeci de grame, cât să mă-nfoi şi eu în pene… aşa încep toate beţiile mele… şi sfârşesc cu lacrimi şi pupături… dar până acolo mai e, mai e… Ştii cum sunt eu acum? Dacă vrei, sunt ibeat de fericire, plutesc în zone rarefiate, uite, mi-au transpirat şi palmele, ăsta e semnul meu de prea plin, de îmbuibare. El deveni grav, aproape solemn: Zeilor protectori profundă recunoştinţă. Şi se-nclină, cu palma la

piept: Bogdaproste, stăpâne, Dumnezeu să te ferească de ştreang, că ăsta te paşte, ştiu eu, ştiu prea bine. Apoi se destinse, zvâcni din mâinii, îşi descheie haina, îşi lărgi cravata: Sunt conţopist, mă, conţopist cu leafă, mă, ce n-a visat neam de-neamul meu, în trei luni mă-nsor, în trei ani mă lansez în afaceri. Era numai zel şi recunoştinţă: Măi, orice s-ar spune, Codreanu ăsta, cât de zurliu şi de fanatic ar fi, măcar din când în când, de sărbători, mai face şi câte-un pustiu de bine. Relaţii are peste tot, s-a infiltrat, îl susţin nişte granguri, treaba lor, interese, totul e să-i intri sub piele, sub epiderma aia buboasă şi greţoasă: Măi „noi doi, numai noi doi, din câţi eram, se pare că i-am căzut cu tronc! Mucenicu scoase din buzunar un petic de hârtie, pe care i-l întinse îndată: Internatul Şcolii de Arte şi Meserii, Calea Rahovei, pedagog, începând cu ziua de 8 ianuarie corent, citi Sabin Vergu. Mucenicu se grăbi, să-l lămurească-el, drăguţul, el cu mâna lui a scris. Aşadar, bătrâne, ai un post şi-o leafă. Ajutorul nostru către tinerimea intelectuală, mi-a zis: Ei, pricepi cum stă chestia? se repezi Mucenicu, nedumerit că prietenul său – în loc să exalte, parcă se strepezise de tot. Eşti tip cu leafă la împărăţie, mă. Îţi dai licenţa, şi rămâi aici, pe post, pedagog, iar în doi, trei ani, pui mâna pe o catedră, avansezi… oricum, e altceva decât să faci apostolat pe cine ştie ce coclauri. Păi, nu? ce şanse ai tu, ca profesoraş, fără protector, cine să-ţi dea numirea, şi unde? că aleargă profesoraşii de nebuni prin toată ţara după o suplinire. Zi, cum se cuvine: Sărut dreapta, stăpâne! Sabin Vergu zise, dar numai în gând. Să fi sosit, într-adevăr, şi ziua izbăvirii lui? Căci un post sigur şi o lefşoară în Capitală, pe vreme de criză, ar fi fost să-l aducă şi pe el în rând cu oamenii: din meditaţii greu mai încropea de-o ciorbă, de hamalâc în Gara de Nord i senăcrise. Câteva clipe, despovărat, dădu frâu liber imaginaţiei, şi-ndată se văzu bălăcindu-se ca un copilandru în cada de baie (de când venise în Bucureşti se curăţase numai la baia comunală), îrobrăcând un halat pufos peste pijamaua de mătase, lenevind pe un fotoliu pluşat… într-o cameră spaţioasă, cu vedere înspre

grădiniţa de flori… e cald în cameră, totul străluceşte de curăţenie… parchetul a fost dat cu ceară, de cur. Înd, pereţii n-au cunoscut igrasia, se poate respira în voie. Cu ce preţ? se smulse el din reverie. Ştia, din mărturisirile altora, că bunăvoinţa lui Zelea Codreanu are un preţ destul de ridicait, acţiunile de stradă, în primul rând, zarva, încăierările cu studenţii democraţi… el, Sabin Vergu, avea câţiva prieteni printre ei… păcat, păcat doar că niciunul dintre ei nu-i sărise în ajutor. Era la mintea oricui: vreun câştig fără pierderi, fără sacrificii chiar, încă nu s-a pomenit. Până şi bătrânul lui, notarul, îi zisese odată: Când ţi se dă. Ceva, poţi fi sigur, că altceva ţi se ia. Aşa-i în lumea noastră. Totuşi, se impunea mare prudenţă: mai întâi, era necesară o tatonare a terenului. Dacă Zelea Codreanu pune condiţii… după cum îi stă în obicei, în fire… nimeni nu mă opreşte să-i pun şi eu vreo câteva: nu mă treci la pistolari, nu mă bagi în busculade, sunt intelectual, ce dracu'! mai am şi eu nişte idei, totul e să m-asculţi cu răbdare. Ambiţia supremă trebuie să fie preluarea puterii în stat: deci, luptă deschisă cu puternicii zilei, până sus. Acest Zelea Codreanu ar fi timpul să-şi aleagă şi nişte consilieri mai cu scaun la cap, experţi în convulsiile prezentului, însă nu mai puţin preocupaţi de perspectivă, căci zbaterile de azi trebuie să rodească în ziua de mâine. Ca unul ce elaborase, împreună cu Mucenicu şi ceilalţi, mai multe programe de acţiune, difuzate, deocamdată, doar în cercuri restrânse, universitare, Sabin Vergu se gândea acum să angajeze discuţii mai ample cu Zelea Codreanu, eventual să-i facă şi unele sugestii. Ce mi se cere în schimb? întrebă, mai. Mult de formă. La ora şase, fix la şase, anunţă Mucenicu, erau aşteptaţi pe strada Ghirlandei, nr. 27 bis, parter.

Ceilalţi, mai vechi în mişcare, în Legiunea Arhanghelului Mihail, sosiseră mai devreme, fără invitaţie specială „din obişnuinţă, iar vreo câţiva, trei, patru, ucenica pe la ateliere particulare, băieţi de la sat, fără adăpost sigur, îşi petreceau şi zilele şi nopţile aici, dormind pa laviţe, ori de-a dreptul pe duşumele. În două camere

îndeajuns de spaţioase, însă căzute în degradare, cu pereţi afumaţi şi duşumelele tocite, se amenajase un fel de club al Legiunii, fără firmă şi fără ore de program: era, de fapt, o casă deschisă, ce se voia şi primitoare, pentru membrii şi simpatizanţii mişcării; aici se legau, ori se destrămau prietenii la o partidă de table, de şah, se putea bea şi-o bere-poşircă, însă la preţ redus, iar din când în când, cam o dată la trei săptămâni, se organizau şi seri dansante (cu participarea unor fetişcane din cartier). Zelea Codreanu se abătea rar pe la club, fără să se anunţe, ca în nişte inspecţii inopinate, şi nu întârzia mai mult de un sfert de oră; sosirea comandantului, se-nţelege, îi lua pe nepregătite pe băieţi, săreau toţi, ca arşi, salutând reglementar; semnele dezordinii – sticle goale pe sub mese, scaune răsturnate, haine aruncate la întâmplare, ghemotoace de hârtie pe lângă sobă – îl nemulţumeau vădit pe Codreanu: numai din priviri, preumblându-se printre mese, cu mâinile la spate, el îi dirija pe băieţi, reuşind să instaureze, în doar câteva minute, ordinea şi disciplina: toţi se repezeau să pună mâna, să deretice, în chip de gospodine, iar câte unii, copleşiţi de mustrarea ce li se făcuse (cu uitătură mai severă), se angajau să fie exemplu demn de urmat. În sfârşit, comandantul se apropia de uşă, punea mâna dreaptă pe clanţă, cu umărul drept se rezema de canatul uşii: Pregătiţi de acţiune? întreba. Atunci răcneau toţi un – da! – scurt, aprig, din piepturi tinere”. Nimeni nu se mai angaja în jocul de table, acum toţi aşteptau semnalul de atac: sticlele de bere şi pachetele de ţigări treceau din mână în mână, se bea şi trăgea din ţigară cu sete; abia după trei, patru ore, când speranţele se spulberau, jocul se relua, certurile, uneori şi încăierările, reizbucneau, cu mai mare violenţă. Nevoia de acţiune îi domina pe toţi: numai că ei, membrii de rând şi simpatizanţii Legiunii, nu ştiau, nici măcar nu bănuiau când are să se dea semnalul. Erau sortiţi să aştepte, pe poziţii, întocmai ca pe front. Destul de rar porneau la atac, însă nu toţi, niciodată toţi: cei rămaşi în afara grupurilor de intervenţie sufereau amarnic, unii mai dădeau şi-n

lacrimi, respingerea fiind un semn sigur de neîncredere., încă nu erau socotiţi vrednici, şi abia se întărâtau.

nimeni să nu le-o mai ia înainte. Uneori, mai veneau în inspecţie şi membrii de elită ai Legiunii, cei din conducere, doi, trei, însă aceştia se arătau mai îngăduitori, luau loc la mese, legau discuţii şi jucau table. Ei iscodeau, chestionau amabil, sondând, de fapt, starea de spirit, mai dădeau şi sfaturi, îndemnând la dăruire totală pentru cauză, căci fără sacrificii de sânge nu este posibilă mântuirea neamului românesc. De obicei, aceste vizite prevesteau acţiuni apropiate. Distribuitor de bere, de rom şi coniac – cel care aducea sticlele de la o bodegă din vecini şi încasa bănuţii – era Jurubiţă Victor, fiul mai mare al lui Jurubiţă Partenie de La „Vulcan”. Aici i se zicea Deşiratul (era în creştere, cam osos, cu aparenţă de slăbănog). Victoraş nici nu ţinea să-i fie cunoscut numele. Încă nu semnase hârtie de adeziune, nu dăduse suficiente dovezi de bărbăţie, mai trebuia să fie supus la tot felul de încercări, el era mai degrabă un îngăduit, un simpatizant cu perspective. Ai lui, părinţii, după cum nici prietenii de la fabrică, nu-i ştiau isprăvile, crezându-l angajat doar în „aventuri de bordel. Victoraş nu se străduia prea tare să intre în graţiile camarazilor, totuşi, aici la club, se simţea bine, îi cântărea pe toţi după vorbe şi gesturi, şi tăcea, iar de-aici se pleca la fete, îl duceau şi pe el la fete (unde el, Victoraş, parcă era un făcut, avea parte numai de încurcături, i se-agăţau de gât toate paţachinele). Apariţia celor doi, Mucenicu şi Sabin Vergu, stârni foială, trezi nedumeriri, suspiciuni. Toţi băgară de seamă, chiar din primul moment, că nu ţineau de lumea lor, a ucenicilor şi vânzătorilor de magazin. Erau din elită, din conducere? veniseră în inspecţie? Doar câţiva se ridicară de la mese; zarurile se zbăteau mai rar, cu scăzută înverşunare; numai Victoraş continua să adune, nestingherit, sticlele golite. Cum. Cei doi nu salutară nici reglementar, nici altfel, părând oarecum nedumeriţi, cei mai mulţi interpretară că au nimerit aici din greşeală. Dumneavoastră? li se adresă Jurubiţă Victor. Avem o întrevedere cu domnul Codreanu,

anunţă Sabin Vergu, privind pe deasupra lui Victoraş. Unde-l putem găsi? Acum toţi se lămuriră, erau novici, achiziţie de azi, de ieri, intelectuali cu ceva ifose: Camaradul comandant nu ne dă de ştire când are să treacă pe-aici, niciodată nu se ştie. Luaţi loc, undeva, îi invită Victoraş, în chip de gazdă. Li se eliberă o măsuţă cu tăblia scrijelată, şi cei doi se conformară, mohorâţi.

Unde dracu' m-ai adus? scrâşni Sabin Vergu, aici pute a vagabonzi… ce propui? Mucenicu îl mai temperă din priviri, şi-abia după o vreme, când ochii şi urechile celorlalţi, nu mai stăruiau asupra lor, îi zise: Ce dacă pute? am eu slujbă? ai tu o leafă? lasă, măi, că şi pân-acuma tot printre gozuri ne-am târât. El comandă îndată lui Victoraş două sticle de bere şi două romuri mici. Cum îţi zice, băiete? întrebă Sabin Vergu. Senin, Victoraş informă: „Deşiratul, îmi zice. Poţi să-mi faci rost de nişte coaie de hârtie şi-un plic? Preţ de vreo două ore şi jumătate apoi, golind sticle de bere, Sabin Vergu scrise şi scrise, încropind un fel de statut (restrâns) al unei posibile mişcări de tineret: …Domnia voastră, domnule Zelea Codreanu, va trebui să admiteţi într-o zi, sper, nu prea îndepărtată, că Legiunea Arhanghelului Mihail ce aţi înfiinţat în urmă cu trei ani nu a fost şi nu poate fi, o formaţiune reprezentativă pentru tineretul României de azi. Neavând o fundamentare teoretică solidă, nici aderenţă în mase, ea s-a destrămat încă de la pornire. Aici, pe Ghirlandei 27 (uncie vă scriu aceste rânduri), se află adunaţă în aşteptare, mai toţi membrii şi simpatizanţii Legiunii, douăzeci, să fie treizeci, nu am răbdarea să-i număr. Cum ar veni, o echipă de şoc, ştiu că domnia voastră vă bizuiţi tocmai pe acţiunile acestei echipe – ceea ce, îmi îngădui a observa, este prea puţin. Chestiunea tinerimii, după cum vă este cunoscut, mă preocupă de vreo trei ani încoace, fără a nutri ambiţii de lider. Dimpotrivă, doresc a mă dedica profesiunii mele (profunde mulţumiri pentru locul ce mi-aţi oferit la Şcoala de Arte şi meserii). Din respect pentru domnia voastră, dar şi în semn de recunoştinţă, doresc a vă face unele sugestii. Mai întâi, va

trebui să ambiţionaţi crearea unei alte formaţiuni, cu statut cuprinzător, adaptat la condiţiile social-politice ale României moderne, în care să nu primeze fanatismul, ci înţelepciunea, profundă şi vizionară, o formaţiune cu un larg caracter de mase, capabilă să preia puterea în stat. Cred că fasciile italiene pot fi un exemplu – dar numai atât, noi să ne găsim un drum al nostru. Politicianismul îmbătrânit şi hârţogar cedează de la o zi la alta. O forţă tânără şi instruită – precizez: instruită! – se cuvine a cârmui ţara noastră. O deschidere către toate păturile sociale esteabsolut obligatorie în această etapă. Noua formaţiune propun să se cheme: „Garda tânără 4, ori, şi mai grăitor.

Garda de fier”... Sabin Vergu' trecu apoi la paragrafele de statut. Ultimele rânduri abia le mai aşternu pe hârtie, berea îl moleşise, i se anunţa o beţie cu bere şi rom – dintre toate –, cea mai crâncenă, cu dureri de cap şi vomă, o ştia, o mai păţise. Când, târziu, către miezul. Nopţii, sosi şi deputatul Patriciu Mavrodincu instrucţiunile, Sabin Vergu, studentul în litere, greu se mai puse pe picioare. Nu înţelese nimic din vorbăria deputatului. Domnul Codreanu unde poate fi găsit? întrebă. Camaradul Codreanu este prins în discuţii oficiale, cu un reprezentant al cabinetului, informă, prompt, sever, deputatul. Rog să-i predaţi din partea mea acest plic… el conţine un document strict secret... Apoi, urcară toţi într-un camion cu prelată, care avea să-i ducă până aproape de Piaţa Mare, unde se forma coloana lucrătorilor. De pază la club mai rămase doar Jurubiţă Victor. Ce ni se cere… ce t? – buie să facem? se interesă, după ce ajunseră la destin – ţie, Sabin Vergu. Prietenul său, Mucenicu, îl luă mai la o parte: Chestii de înviorare… bărţuială cu negustorii… Cu ăia… pricepi? Zău că mă simt în formă, se mărturisi Mucenicu, şi el eu ochii împăienjeniţi, atacat de berea-poşirtea. Măi, tu să te ţii de coada mea, eu dirijez, indică Mucenicu. Din mers, treptat – şi cu oarecare grijă, spre a nu trezi suspiciuni, grupul se m şi liră în coloana lucrătorilor. Nu se strigau lozinci, nu se fluturau steaguri, ca la o manifestaţie adevărată de

protest; nici ritmul nu era alert, cadenţat, mergea fiecare cam în voia lui, ea la preumblare; şi se vorbea mult, se spuneau şi anecdote, se făcea haz, fie şi de necaz: era noaptea de revelion.

— Negustorii ambulanţi se înşiraseră în lungul bulevardelor, de-o parte şi de alta, cam la douăzeci de paşi distanţă unul de celălalt, te şi mirai de unde-au răsărit atâţia negustori. Cât de severi s-ar fi arătat1 instructorii, oamenii tot se opreau ici-colo, mai goleau o sticlă de bere, mai înfulecau un sandviş, însă un nucleu al – coloanei îşi continua drumul. Incidentele eu negustorii – mărunte, hărţuială de piaţă, fiecare, trăgând de preţ – nu neliniştiră pe nimeni o vreme; abia la statuia lui Brătianu se iscă zarvă, cu un vânzător de crenvurşti: căzănelul în care fierbeau crenvurştii fu rostogolit pe asfalt. Sabin Vergu mărşăluia împleticit pe partea stângă a coloanei, atent mai mult la anecdote. Nicio răsturnare din temelii nu mai e posibilă, îşi repeta Sabin Vergu, liberi suntem a mărşălui chiar şi în noaptea dintre ani, cu speranţa într-un an mai bun... liberi şi neputincioşi... condamnaţi la veşnică subordonare şi aici, şi într-o iluzorie viaţă de apoi... nicio schimbare nu mai e posibilă... Brusc, el îşi trecu palma peste faţă, de parcă ar fi vrut să destrame un văl: ceea ce se petrecuse era aievea, se petrecuse în realitate, ori numai în închipuirea lui cu răbufniri isterizante? Se trase îndată la margine şi se opri: Mucenicu, da, prietenul său Mucenicu răsturnase o tarabă, izbindu-l cu ea în piept pe bătrânul negustor: barba de sfânt dispăruse instantaneu, iar după câteva clipe se auzise o bufnitură. Coloana lucrătorilor tocmai depăşea taraba negustorului de dulciuri, siropuri şi portocale, încât nimeni nu luă în seamă incidentul, mai ales că niciun vaiet, niciun strigăt de ajutor nu mai răzbi. Astfel, Mucenicu şi alţi doi din preajma lui avură un scurt răgaz, în care să-şi piardă urma, apucând-o pe Orlando, şi după numai vreo douăzeci de paşi intrând într-o curte – ce se nime»— să aibă portiţa deschisă. A murit, dacă s-au speriat şi-au întins-o, înseamnă că bătrânul s-a izbit cu ţeasta de ciment... Sabin Vergu se

răsuci pe călcâie şi-o luă şi el repejor înapoi, înspre Piaţa Lahovary. La fugă o rupse abia când se convinse că nu i-au luat urma. Birje, taxico-uri se mai scurgeau puţine pe bulevard, şi toate erau încărcate cu petrecăreţi. Ajunse pe str. Ghirlandei 27 pe la ora două şi. Un sfert. Deşiratul nu se mişcase din post, îşi păzea în continuare sticlele cu bere. Alţi trei băieţandri – îi mai văzuse, nu-i mai văzuse aici? – se lungiseră pe o laviţă. Domnul Codreanu! strigă Sabin Vergu, trebuie să mă văd neîntârziat cu domnul Codreanu… pricepi, pricepeţi? Jurubiţă şi cei trei, de pe laviţă, îl cântăreau cu priviri înceţoşate: Camaradul Codreanu niciodată nu ne dă socoteală unde se află şi ce face. Sabin Vergu se repezi la Victoraş, apoi la ceilalţi, pe rând: Dar a murit un om… a fost ucis un om, un negustor… ucis, domnul Codreanu trebuie să ştie… să ia nişte măsuri. Când pricepu că nu-i chip să-i alerteze, ieşi, trântind uşa cu putere, cu încrâncenare: o, ce n-ar fi dat să poată uita noaptea asta! în pas forţat, cu răsuflarea tăiată de aerul rece, cu ochii măriţi de spaimă, de primejdie iminentă, poruncindu-şi să reziste, să mai reziste puţin, încă puţin, reuşi să ajungă până în Piaţa Senatului: îi doborâră cu lovituri de măciucă, din dreapta şi din stânga o dată, la numai doi paşi de bisericuţa Sf. Spiridon-vechi, nici nu apucă să-i vadă la faţă. Până pe Vânători mai mult se târî în coate şi genunchi. Înţelese că trebuia să-şi schimbe gazda, să-şi piardă urma şi să tacă, mai ales să tacă, însă abia în dimineaţa de 3 ianuarie se mută într-o mansardă de pe Tunari. După cinci zile, schimbă mansarda pe un subsol de pe Negustori. În ziua de 14 ianuarie citi în „Opinia noastră44;…Poliţia ştie unde trebuie să-i caute pe ucigaşii bătrânului Weiner… printre ciomăgarii Legiunii… de ce nu o face? în acea zi, Sabin Vergu scrise un articol de

— Nunţ, relatând cele petrecute în noaptea de An nou, îl scrise în două exemplare, urmând să-l expedieze redacţiei doar la momentul potrivit, când va afla că Mucenicu a fost reţinut. Cu Mucenicu nu se mai văzuse, ştia însă că individul (acum nu-l mai socotea prieten) îşi luase în primire postul de la centrala de comerţ. Cu fata

popii din Mihalţul de sus se întâlni în după-amiaza zilei de 17: după o scurtă plimbare, o invită la el, în subsolul de pe Negustori. Catrina se-nvoi, după cum preciză, din necesităţi biologice, îi displăcea să-şi mai numere coşurile, s-o chinuie dorinţele. Cât despre dragoste, Catrina îi desfăşură o teorie a ei, cam bizară, altfel: dragostea, într-o formă pură, nu există decât în relaţiile dintre copii şi părinţi (de obicei, între un copil şi un părinte, băieţii având preferinţă pentru mamă, fetele pentru tată). Cealaltă, dragostea bărbat şi femeie, este alterată, până la moarte, de nenumărate interese, cât şi de obişnuinţă. După o noapte de amor, Catrina renunţă la teorii: descoperise în Sabin Vergu tocmai pe bărbatul de care avea nevoie, după atâta reţinere, cu aprige dorinţi înăbuşite nemilos, un exaltat, un apucat: eşti numai patimă, îi zise, ai o febră a sexualităţii. Când el îi relată, cu mare îngrijorare, peripeţiile din noaptea de revelion, Catrina se oferi să-i fie sprijin, până ce totul se va fi lămurit. Astfel, un exemplar din articoluldenunţ îl purta la ea, tot timpul, urmând să-l predea la „Opinia noastră" numai în cazul când Sabin Vergu ar fi fost atacat din nou de către acoliţii lui Zelea Codreanu. Am să-ţi fiu şi amantă şi aghiotant, promisese Catrina. Aflând de arestarea lui Mucenicu, intrase şi ea în zăpăceală, cercul se strângea, pericolul sporise. Cine mă apără? Trebuie să dau ochi eu Zelea Codreanu, doar el ne-a trimis pe traseu, şi tot el trebuie să caute o soluţie salvatoare. Însă la Zelea Codreanu era greu, era aproape cu neputinţă de ajuns. Aseară, pe Calea Victoriei, în îmbulzeală, Sabin Vergu îl zărise pe deputatul de Dorohoi: iată o posibilă şansă de ameliorare a situaţiei, îşi zisese. Nu era de presupus că un parlamentar – cu vinovăţii în tulburările din noaptea de An nou, uşor de stabilit, are să se prefacă a nu mai şti nimic.

Ieşi din hotel îndoit, cu palma la gură, zguduit fiind de un acces de tuse. Îndată ce Catrina i se-agăţă de braţ, aprinse o ţigară. Ar fi luat o birjă, care să-i ducă mai repede acasă la el, pe Negustori, nu mai-avea bani. Mersul

pe jos, prin zloată, căci se pornise o ploaie măruntă şi rece, îl istovea acum peste măsură: Catrina îl simţi tremurând din tot corpul. Ţi-e frig? întrebă. Nu, nu-i era frig, îi era numai silă de el şi de ceilalţi, de toţi, de-a valma. Cam după fiecare douăzeci de paşi trebuia să facă un scurt popas, i se pusese un nod în gât, nu mai putea trage aer în piept, de-aici îi venea istoveala – în sfârşit, aruncă ţigara şi scoase batista, un nou acces de tuse îl sili să se rezeme cu umărul de un zid de casă, batista se umplu de sânge. Nimic, nimic grav, o linişti pe Catrina, cred că mi-a plesnit ceva pe dinăuntru, de efort. După câteva minute, respiraţia se restabili, mai prinse puteri şi chiar grăbi pasul.

— Cum te-a primit?

— Ca pe un Infractor mărunt şi neghiob: vreau să zic, unul prea puţin periculos. Nu-şi mai aduce aminte de mine. Unde, şi când să ne fi întâlnit? Niciunde, nicicând. Drumurile noastre nu s-au întretăiat: el e parlamentar, eu ce mama dracului sunt? Tot timpul mi-a ară tat uşa.

— Ce, e chiar aşa de ramolit?

— E mai lucid ca oricând: după ce s-a ars, îşi dă cu alifii. Am impresia că nici de Zelea Codreanu n-ar vrea să mai ştie. N-ar vrea, sublime Sabin Vergu, însă va fi obligat să joace în continuare după cum i s-a o întă

— Şi nu i-ai trântit-o de la obraz? se revoltă Catrina.

— Oho, i-am dat un spectacol de zile mari! Am folosit toate armele de care dispun. Şi-am ţintit mereu pe-alături. E parlamentar. E convins că are gardul prea înalt, ca să-l poată muşca javrele. Dar ai să vezi tu, ai să vezi… vine ea şi ziua mea: Am să le frâng şira spinării.

— Mergem la redacţie, propuse Catrina. Ori, şi mai înţelept ar fi să mă duc numai eu. Dacă mă-ntreabă de tine, spun că ai dispărut, n-ai mai dat pe-acasă de ieri de la prânz, şi mă tem, mă tem să nu fi-mcăput iar pe mâna ălora. Pricepi? mă tem pentru viaţa ta.

— E prea devreme, apretele Sabin Vergu. De ce să mă vâr singur în gura lupului? Deocamdată, nu s-a formulat nicio acuzaţie la adresa mea… şi nici nu mă ştiu implicat direct. Ca să fiu sincer, încă mai aştept o

confruntare. Am convingerea că acest Patriciu Mavrodin m-a pâteeput exact – şi se teme cel puţin cât mă tem şi eu. Măcar în privinţa asta suntem egali, sau la egalitate. Pariez pe orice că are să-i dea de ştire lui Codreanu. Ce va fi mai departe? Codreanu trebuie să intre în joc: ori mă lichidează, ori mă ia sub aripa lui protectoare. Îi mai dau răgaz să hotărască până mâine dimineaţă la opt.

— De ce nu vri tu să m-asculţi? insistă Catrina.

— Acum sunt obosit şi-mi vine să plâng. Dacă observi că-mi dau lacrimile, să mă iei de urechi, ori şi mai de efect ar fi să-mi tragi o palmă: Eşti bărbat, mă, ce te boceşti aşa! Oare să nu mai existe un liiman şi pentru noi? se întrebă, ca un sărman între sărmani.

Îi opri un reporter de la „Cuvântul”: Dacă doriţi a face o scurtă declaraţie… Ce credeţi despre oportunitatea întoarcerii în ţară a Prinţului Carol Caraiman? După cum ştiţi, e o problemă la ordinea, zilei… sau, oricum, se agită, în anumite cercuri: Mergem mai departe cu regenţa, îl încoronăm pe Carol, isprăvim cu monarhia… alte soluţii nu mai există! Sabin Vergu îl împinse uşor la o parte, prea le barase drumul: Fac ceva pe toată polilii a voastră, zise, mai mult pentru sine. E, aşa te vreau! (-nveseli Catrina. De-ai şti tu de câte ori m-am gândit „să te-ntre3: Măi, omule, ce-ţi trebuie ţie politică? Bine că a dat ÎDumnezeu… Până pe Negustori, unde –, şi aveau adăpostul, ea îl încurajă mereu, lasă că trece şi necazul ăsta, se sparge buba, iese puroiul, şi-o să ne vindecăm şi de boala asta ruşinoasă… măi, ascultă-mă pe mine, politica de azi e la fel de ruşinoasă ca şi blenoragia şi sifilisul… Dacă nu s-ar fi simţit atât de stors, abia se mai lira, abia mai răsufla, el ar fi contrazis-o cu tact, pe îndelete: Depinde ce fel de politică, eu cum avut un ideal, am desfăşurat o luptă. Se mulţumi doar să o privească, din mers, însă mai cu luare aminte şi mai mare insistenţă ca în alte împrejurări: Catrina lui era uscată, negricioasă şi colţuroasă, tip de ţărancă greu de domnişori t, poate că din pricina asta nu-şi găsise un alt prieten pe-aici. Catrina lui? încă un raport de subordonate, îşi zise, bărbat-femeie. Bărbatul este stăpân numai în aparenţă, el

poate să strige, să lovească, ce folos! dacă îi vin şi clipele de slăbiciune, când tot el cade în genunchi. Doar se ştie, cu un simplu gest de respingere, ori de acceptare, de graţie, ea, femeia, poate schimba structural starea de spirit a bărbatului. Cu instinct sigur, dublat de şiretlicuri, femeia cuminţeşte, retează orice cuvânt, subjugă, fără a gândi măcar la consecinţe, de cele mai multe ori dezastruoase şi pentru ea. Catrina lui? De ce tocmai a lui? Totuşi, când se văzură în cămăruţă de subsol, cu uşa încuiată, el o dori, parcă mai tare ca în alte dăţi: îl domina, de fapt, o aprigă nevoie nu atât de plăcere, cât mai ales de moleşeală, de scufundare în moleşeala ce urmează, firesc, plăcerii. Insistând, ca un apucat, se pomeni într-o situaţie străină lui până atunci, de întârâtat

— Ridicol: pentru prima oară Catrina ezită, se furişă, iar când reuşi s-o înhaţe, îi arse o palmă. Ce-i fi Vrând tu, să te violez? întrebă, stupefiat. Ea îl mingile pe obraz, unde lovise. Eşti obosit… poate că ar trebui săconsultăm un medic. Ei, bravo, un medic, ce să constate medicul? Neputinţa mea? Cu mare întârziere pricepu: da, am dat sânge… ştiu la ce te duce mintea. Spune drept: mă crezi bolnav, condamnat? A şi intrat spaima în tine, nu cumva să te molipseşti. Ce pot să-ţi fac? N-am făcut niciun legământ, n-ai semnat contract cu mine. Cu ce drept ţi-aş pretinde să mori de moartea mea? Eşti liberă, liberă ea păsările cerului. El se întinse pe pat, cu ochii în tavan, apăsat, strivit de singurătate. Catrina se aşeză pe un taburet, cu bărbia în pumni, întocmai ca o soră de caritate la căpătâiul pacientului: ea ştia să vorbească mult, ştia şi să tacă, acum preferă tăcerea. După nici jumătate de oră, s-auziră ciocănituri discrete în uşă. Îi luă cu frisoane pe amândoi. Cine putea fi? Nu dăduseră nimănui adresa. Proprietarul? Sabin Vergu chestionă, autoritar; de dincolo de uşă răzbătu un fel de miorlăit, scurt, repetat. Cine eşti? în sfârşit, vocea se mai limpzei: eu, eu… N-ai un nume? Totuşi, curios, intrigat, Sabin Vergu deschise: din chiar prima clipă, după ochi, îl recunoscu pe Deşiratul de pe Ghirlandei 27, cel care distribuia sticlele de bere.

— Dumneata? Ei, pacoste! Cum mi-ai dat de urmă?

— Aşa… greu… am rătăcit pe-aici.

— Îhî! Şi cine te-a trimis?

— A Venit un camarad la club… cu adresa, şi Jurubiţă arătă un petic de hârtie, scris pe amândouă feţele: Camaradul Codreanu vă aşteaptă pe Strada Spicului, dar să poftiţi acum, acum.

— Şi ce garanţie am că nu mă duci în altă parte?

— Unde? se nedumeri, cinstit, Jurubiţă Victor.

— Bine, bine, aşteaptă afară două minute.

Jurubiţă Victor se retrase, cu nedumerirea lui: Unde?

I se dăduse o dispoziţie limpede: îl duci pe strada Spicului, 39, acolo s-a fixat întâlnirea. Oare de ce se arătase atât de bănuitor studentul în litere? Jurubiţă Victor era încă un novice, nu participase la nicio acţiune, nu-l socotiseră vrednic, nici el nu se ambiţionase. Jurubiţă Victor nu prinsese de veste că pe urmele lui, de pe Ghirlandei şi până aici, se luaseră alţi trei camarazi (pe care, de altfel, nici nu-i mai văzuse, nu-i ştia).

De rău nu poate fi, îşi zise Sabin Vergu, doar n-o să mă ei omăgească ziua-n amiaza mare, mai degrabă vor să ne sfătuim, ca între împricinaţi, trebuie să existe o ivşire onorabilă şi din impasul ăsta. Nu, îi zise Catrinei, nu încerca să mă opreşti din drum: e drumul meu, numai al meu, şi trebuie să-i parcurg până la capăt. Şi ţine minte: eşti liberă, liberă… (Ea îşi tălmăci: singură, sinj; ură…). Doar atâta rugăminte mai am: dacă nu mă întorc până la ora patru, te duci la redacţie, predai hârtiile şi spui tot. Catrina îi promise. Îl şi conduse până în stradă. I’privi în dreapta, în stânga: Strada Negustori era pustie şi unohorâtă şi mieunată de pisici.

Capitolul III

I

Dacă tot mi-ai bătut la uşă, dacă tot ţi-am deschis, fii binevenit în casa mea, stai cât vrei şi descarcă-ţi sufletul, doar eşti tovarăşul meu. Eu sunt cu tovarăşii, anunţă Partenie Jurubiţă, însă numai – în gând, tovarăşii iar nu mai sunt cu mine, când aşa, când altfel, după cum ne vin

indicaţiile. Eu, Partenie Jurubiţă, încă nu mă orientez, nu am nivel politic, bag oamenii în necaz şi aduc prejudicii mişcării, auzi dumneata, acolo, prejudicii, eu sunt ba una, ba alta, azi împăciuitorist, mâine stângist, dincolo – provocator, după cum mi se năzare. Asta se ştie, s-a prelucrat, mi-au dat şi o sancţiune, şi dacă se ştie, dacă aşa se prezintă situaţia, oare cum se face că domnia ta ai venit tocmai la mine, să-ţi dau un sfat, iar dacă s-o putea – şi-o mână de ajutor, ca între tovarăşi? Eu, Partenie Jurubiţă, de-o vreme-ncoace mi-am pus lacăt la gură, eu mi l-am pus, eu l-am şi încuiat, n-am mai scos o vorbă printre tovarăşi; ca o umbră mă strecor şi pe străzi şi-n fabrică, de nimeni nu mă izbesc, nimeni nu se mai izbeşte de mine; eu, Partenie Jurubiţă, am intrat târziu în mişcare, eu am tăiat o dată, după ce am măsurat de şapte ori, mi-a fost greu, mi-a fost uşor, alţii m-au ademenit în fel şi chip, eu înapoi n-am mai dat. Eu, Parterfie Jurubiţă, am dobândit o credinţă: are să vină ea şi ziua noastră, a lucrătorilor, mi-am zis. De n-am s-o mai apuc eu, prea rău nu-mi pare, au să se bucure copiii de ea; de Nici copiiinepoţii. Dumneata, Partenie Jurubiţă, ne cauzezi, aduci prejudicii mişcării, mi-a trântit-o, cine crezi? tovarăşul nostru Boeiort, care, zău aşa, nici să mă tai bucăţi-bucăţele şi tot nu pricep de ce-i zice Boeiort, când îl cheamă, de la naştere, Someşan Petru, şi-i de loc de pe lângă Sibii, ardelean. Dumneata, Partenie Jurubiţă, eşti gata să faci tovărăşie cu orice individ care a trecut de două, trei ori pe lângă* poartă de fabrică, n-ai pic de discernământ, ai uitat de principii, mare harababură, trebuie să fie în capul dumitale! (De altfel, şi ceilalţi membri de partid – ce sprijiniseră organizarea marşului din noaptea de An nou – se aleseseră cu mustrări, câţiva primiseră şi sancţiuni. Aţi vrea să vă strângem mâna, „eventual să vă adresăm şi călduroase felicitări, când totul s-a întors împotriva noastră? Asupra lucrătorilor planează acum bănuiala de crimă. Oficialii au un nou pretext de hărţuială.) Partenie Jurubiţă intuise că există şi aici nişte limite: chiar dacă nu te ştii şi nu te simţi vinovat, când toate îţi ies pe dos, mereu şi mereu pe dos, cu încrâncenări

şi pierderi, prea tare să mai insişti nu se cuvine. Mustrat, nu-şi pusese cenuşă pe cap, dar nici replică nu dăduse, nici privirea n-o mai ridicase, măcar a nedumerire. Brusc, se descoperise obosit şi-al nimănui. De credinţa lui nu se lepădase, n-ar fi cutezat una ca asta (oare nu lovesc alţii cu sete, trebuie să mă sângerez şi singur?), însă, vicleană, îndoiala tot se insinuase: merită să mai ai o credinţă? Partenie Jurubiţă se ducea la fabrică, unde nu mai ieşea din vorba supraveghetorilor, fie chibzuită, fie înjurătură, pentru el tot poruncă era, şi o primea fără crânenire, se-ntorcea de la fabrică, abătut fel înfrigurat, iarna se-nteţea tocmai când ai fi fost să bată în retragere, mai vedea de casă, de acareturi, repara uşile, ferestrele şi gardul, vremea trecea, zilele scurte, nopţile lungi, lemnele şi cărbunii erau pe terminate, când nu-i venea somnul se gândea cum şi de unde să mai facă el rost de lemne, pe datorie, se mai gândea şi la Victoraş, pe unde umblă, cu cine se-nhăitează, Victoraş dădea tot mai rar pe-acasă, la fabrică ce se mai vedeau, azi lipsise, a treia absenţă în mai puţin de o lună, cu rând au să-l dea afară din fabrică pe Victoraş, iar el, tatăl, n-are cum să-i mai ia apărarea, neamul Jurubiţilor se clătină întocmai ca un copac în furtună. Oare dacă ne-am întoarce acasă la noi?! îndrăznise soţia într-una din zile, când el i se păruse mai cătrănit. Aşa să nu mai spui, aşa să nu mai gândeşti, prevenise Jurubiţă, sever, ca şi când ea, soţia, i-ar fi propus o necuviinţă. Acasă la noi, adică la sat, în satul din Moldova, unde nu mai aveau neamuri, nici casă, nici pământ şi vite. Casa lor era aici, în Capitala ţării: învăţaseră meserii de orăşeni, copiii crescuseră tot aici, înjghebaseră şi o gospodărie. Oare dacă te-ai lăsa tu de politică? revenise soţia, după vreo săptămână, semn că ea, apăsată de griji, ducând greul casei, tot timpul se frământa, cu cinstite intenţii, nădăjduind o ieşire din impas, pe o cale sau alta, numai că toate soluţiile aflate până acum erau, cumva, da-a-ndoaselea de cum ar fi trebuit să fie (după aprecierea lui, a lui Jurubiţă): Auzi tu, nevestica mea scumpă, fie-ţi milă de mine şi învredniceşte-

mă cu un răspuns: unde, şi când am făcut eu politică?! Dumnezeu să mă păzească de rele: calc eu a consilier, a viitor ministru fără portofoliu? se lansase Jurubiţă, împleticindu-se prin casă, doi paşi încolo, doi încoace, ca un împovărat. Mă vezi tu în frac? ce frac mai e şi ăsta? şi el trăsese cu nădejde de sfeterul rărit, decolorat. Am eu baston cu măciulie de argint? şi repede luase un băţ de lângă sobă, tocmai băţul de zgândărit în cărbuni, şi se străduise să-l manevreze, între degete. Am eu ţilindru? şi îşi trăsese pe ochi căciula ţuguiată, combinaţie de petice albe şi negre şi gri. După acest mic spectacol, ce-ar fi fost să-i mai învioreze, se rezemase de dulapi cu braţele înlănţuite la piept: Auzi, tu, nevestica mea scumpă „eu nu fac politică… eu duc o luptă, împreună cu toţi ai mei… Acuma ştiu sigur: N-am să ies în alegeri. N-a-i să mă vezi consilier. Mi-au închis drumul. E durerea mea, e şi a tovarăşilor care cred în mine. Însă eu zic aşa: Nimic nu-i pierdut. Eu am să mă zbat până la capăt. Să ne fie şi nouă mai bine! – dar se corectase, îndată: nouă ca nouă, că azi-mâine… măcar copiilor, gândesc eu. După alte trei zile, care se scurseseră anevoie, într-o tăcere mai grăitoare decât toate discuţiile lor la un loc – amândoi se gândeau la Victoraş, băiatul întrecuse măsura, cu petrecerile de noapte, şi se părea că l-au pierdut pentru totdeauna –, soţia aduse în casă o icoană a Sfintei Fecioare-cu pruncul în braţe, dar nu îndrăzni s-o pună la vedere fără încuviinţarea lui: Oare dacă am chema să facă sfeştanie?! Partenie Jurubiţă o dădu pe un râs binevoitor, înţelegător, nu se cuvenea să-şi certe soţia, după cum nici s-o laude pentru ispravă. Adică, să-l cheme – pe părintele Suciu; părintele vine el şi nechemat, vine în fiecare sâmbătă după-amiază, îndemnându-i să mai dea şi ei pe la biserică. N-ar fi prea mare cheltuiala: ia părinte, un bănuţ, şi trage o sfeştanie, fă nişte cruci pe pereţi, împroaşcă ici şi colo cu apă sfinţită şi citeşte din evanghelie, unde scrie cu alungarea duhurilor necurate. Ei, şi? oare să se lase cu vreun câştig şi pentru noi? Câte sfeştanii am face, şi aici, şi la fabrică, lefurile scad, preţurile cresc, amenzile nu ne

iartă. Măi femeie, îi zisese soţiei, pe când îi mângâia tâm

— Piele încărunţite, eu cred că trebuie să ne ţinem firea. Auzi, tu, din toată sărăcia, ia nişte bănuţi şi du-te să-ţi vopsească părul, ca la cucoane. Ce e de râs? ce e de plâns?

— Aşa se obişnuieşte. Pesemne că ea, femeia, tot mai avea tresăriri de cochetărie: îl ascultă, întocmai, îşi vopsi părul, se coafă, îmbrăcă şi o rochie mai de duminică. Era alta's tot privind-o, mai renăscu şi, el, Jurubiţă. Ne cârpim şi noi cum se mai poate, îşi zise, mulţumit. Acum se întorcea acasă cu mai mare tragere de inimă. Adăpost avem, grădina de zarzavat ne mai scuteşte de cheltuieli, cu banii o mai scoatem noi la capăt, cu hainele tot aşa, sănătate să fie şi bună-înţelegere să fie. Partenie Jurubiţă se exersa mereu în astfel de bilanţuri de încurajare. Am ajuns şi eu, ca înecaţii, să mă agăţ de un pai, îşi recunoştea mai pe urmă, gândind la situaţia lui în mişcare, mereu mustrat şi sancţionat: ce folos că eu mai am o credinţă, când ai mei, tovarăşii, s-au lepădat de mine, ca de-o zdreanţă! Cine să-şi mai bată mintea şi cu un amărât de Partenie Jurubiţă? oare ce-o mai fi şi-n sufletul ăstuia? Azi e greu să mai afli răbdare şi înţelegere până şi la tovarăşi. Erau şi momente când se răzvrătea (măcar în sinea lui, de nimeni ştiut): Aţi dat cu mine de pământ, aţi mai dat şi cu alţii, acum să văd eu pe cine aduceţi în loc? – ori n-aţi băgat încă de seamă că rândurile se răresc? voi, înţelepţii-înţelepţilor, cu cine-o să mai duceţi lupta noastră? Eu, unul, am să stau pe margine, unde m-aţi aruncat voi. Atâta vă mai cer: pe mine să nu mai contaţi, din evidenţe să mă ştergeţi. Totuşi, prezenţa bărbatului încă tânăr, cuviincios şi doritor de sfaturi, îi topi, treptat, şi amărăciunea şi. Neîncrederea. Aşa, va să zică, dumneata eşti chiar Vasile Dragostin. Li auzise de nume, nu-l văzuse la faţă, acum îşi strângeau mâna prima oară. Dacă te-au îndemnat încoace tovarăşii dumitale de la „Metalurgica", să-mi fi binevenit. Dacă pot să-ţi fiu, şi să vă fiu de vreun J'olos, ca între tovarăşi, eu spun tot ce ştiu, tot ce cred, n-am secrete. Mă întreb însă, ca unul ce duc nişte mustrări; i sancţiuni în

cârcă, mă-ntreb: oare ce-o să zică tovarăşii lin conducere aflând că v-aţi dat pe mâna. Mea? Atunci, pt e liniştire, Vasile Dragostin îi zise: Şi suspiciunile au o limită a lor. Gât s-o mai ducem aşa, stând la pândă, scormonind şi întorcându-ne spatele unul altuia, din te miri ce? Chiar tovarăşul Someşan Petru, care-i în conducere, şi vă ştie, a fost de părere să trec pe la dumneavoastră. Ba a şi insistat: Zi-i lui Jurubiţă al nostru sănătate şi noroc! Partenie Jurubiţă se albi la faţă, se şi clătină uşor, spre marea îngrijorare a celuilalt. Dacă v-am supărat cu ceva… dacă trebuie să chem un medic… se grăbi Dragostin, gata să-şi ceară iertare, ori să intervină în vreun fel: cu ceva greşise, tulburase un om. Până să-şi revină amândoi, trecură minute lungi; Someşan Petru… adică, tovarăşul Boeiort, stabili, aproape şoptit, Jurubiţă. Eu tot m-alm întrebat, oare de ce să-i zică lui Boeiort, când îl cheamă, de la naştere, Someşan?! Şi uite că s-a întors la numele lui. Poate fi un semn, da, da, accentuă Jurubiţă, un semn pentru noi toţi. Vezi şi dumneata că Someşan judecă altfel decât Boeiort, îmi transmite noroc şi sănătate. Dragul meu tovarăş, am şi eu nişte ani, greu i-am adunat, nu sunt bătrân-bătrân, da’ nici la tinereţe nu mai am pretenţii: dacă ar fi să mor în clipa asta, rău nu mi-ar părea. De pe unde-am tot rătăcit, din vina noastră, din vina altora, bag eu de seamă că încet-încet ne-ntoarcem la matcă. Acum trebuie să stăm faţă în faţă, să ne privim în ochi şi s-avem înţelegere, multă înţelegere unul pentru celălalt. Dacă o fi să-l vezi pe tovarăşul Someşan, zi-i de la mine: Noroc bun! în cinstea musafirului, Partenie Jurubiţă îndesă doi butuci în sobă, să duduie soba, aduse o sticlă ceruită, cu vin vechi de cinci ani, pe care se gândise s-o desfunde doar la nunta lui Victoraş, aprinse toate cele trei becuri din grindă şi o veioză, ceea ce rar se întâmpla în casa lor, de sărbători, şi îşi zori soţia să se prezinte cu de-ale mâncării, mai aveau sângerete şi tobă de porc şi slănină, Jurubiţii tăiaseră porc de Crăciun. Bea cu mine, de întremare şi de-nveselire, ia şi mănâncă, şi spune-mi ce vrei dumneata, aşa, ca la taifas, ai nevastă? ai copii? şi cum e pe la voi, cum o duceţi? Vasile

Dragostin mai prinse curaj, se simţea mai în largul său: Cu nevasta se-mpacă bine, şi ea-i lucrătoare la confecţii, au doi copilaşi, sănătoşi amândoi, stau în Dudeşti, cu chirie, dar se gândesc să-şi ridice o căsuţă, aduce neamurile de la sat, pe vreo două, trei săptămâni, să frământe cărămida, la uşi, ferestre şi tot ce ţine de tâmplărie se pricepe el, de ciment a şi făcut rost, în două, trei luni, dacă ne opintim cu nădejde, iese şi căsuţa. Numai de s-ar îndura iarna asta de noi, să ne ierte odată, că tare ne-a zdruncinat. Acolo, în Dudeşti, ei, Dragostinii, locuiau în două cămăruţe fără încălzire, încropiseră ceva, cu o sobă de tuci, nu-i cine ştie ce inspravă, se culcă în frig, se trezesc în frig, cu soba de tuci mai mult te-afumi, decât te-ncălzeşti, asta şi din pricină că n-aveau horn, iar să scoată burlanul pe fereastră nu le dădea vaie primăria. Mai greu şi mai greu e dimineaţa, când trebuie să mă spăl, să mă bărbieresc, se mărturisi, jenat, Vasile Dragostin: trag cu briciul, şi briciul scârţâie… şi-mi cad toate din mână, până şi briciul. Mai şi râdem, scap eu un bocanc, ori o haină, scapă şi nevastă-mea o cratiţă, uite-aşa ne molipsim de neputinţă – ei, ce dracu’ să facem, o dăm şi noi pe râs. Da’ creşte ziua, creşte, vine martie, dă soarele, dă verdeaţa, şi iar o să ieşim, ca furnicile din muşuroi. E, voi sunteţi tineri, tineri şi voinicoşi, mai uşor răzbiţi, îi ferici Partenie Jurubiţă, eu când trebuie să mă opintesc, încep să gâfâi, iar când îmi amorţeşte şi sufletul… Era rândul lui la spovedit: îmi pică numai necazuri de să nu le pot duce, ba cu tovarăşii… acuma, să zicem că în privinţa asta mi-ai dat o speranţă, şi tare-ţi sunt recunoscător că mi-ai trecut pragul… ba cu Victoraş, flăcăul meu, care nu vrea să mai fie al meu. Azi a lipsit şi de la fabrică, umblă şi tot umblă, numai el ştie cu cine, bate străzile, mai dă şi pe la bordeluri, îmi vin vagaboandele aici – eu cum să-i ţin urma, şi cum să-l mai ţin în frâu? La mine se uită ca la un duşman, pe mumă-sa nici n-o mai vede, de ăl mic, de Iliuţă, se fereşte: dacă-mi face una nefăcută şi-o să-l ducă la arest? Vasile Dragostin, ca unul ce avea fraţi şi cumnaţi abia ieşiţi din adolescenţă, iar în fabrică se învârtea mai mult printre tineri, arătă

oarecare înţelegere pentru Victoraş: probabil că se află la vârsta primejdioasă… câţi ani are? şaptesprezece, optsprezece… da, aşa spun şi medicii, asta e vârsta dificilă, cu probleme… cu tunete şi fulgere… când în organism se produce un fel de explozie. O, nu, nu e nimic de speriat, după ce dorinţele se mai potolesc, vine ea şi judecata, de voie, de nevoie se ajunge la un echilibru: curând, puţin obosit, dar şi ruşinat de-atâtea isprăvi, Victoraş are să-şi pună singur frâu. La anii lui, informă Vasile Dragostin, cu detaşare, şi eu o luasem razna urât de tot, ehe, când m-apuca pe mine, întorceam pe dos trei cartiere la rând! M-am cuminţit greu, după vreun an şi ceva, când am cunoscut-o pe Iustina mea. Nicio grijă, asigură Vasile Dragostin, înveselit, vine şi cuminţirea. Partenie Jurubiţă se întinse puţin peste masă şi-l bătu pe umăr: Eşti omul meu! Tare-mi plac mie oamenii care au o credinţă şi nu se lasă până nu răzbesc. Bea un păhăruţ cu mine, ia şi mănâncă, dacă ai intrat în casa mea, prieten şi tovarăş să-mi fi. Şi iar îl bătu pe umăr; Aşa, va să zică, scârţâie briciul, fecârţâie… Nu-şi mai găsea astâmpăr, în sinea lui fremăta, ceva se schimbă, trebuie să se schimbe în bine, dacă tovarăşii de la „Metalurgica” s-au gândit să-i ceară un sfat (în ultimii şapte ani Partenie Jurubiţă fusese ales în toate comitetele de grevă de la „Vulcan”) poate fi un semn de îndreptare a situaţiei. Ascult! anunţă Partenie Jurubiţă, dând sticla şi paharele la o parte, făcând puţină ordine pe masă. După o tatonare prelungită, cu pahare ciocnite, cu mărturisiri şi declaraţii de simpatie, iată că ajunseseră şi la chestiunea de fond, cum obişnuia Jurubiţă să spună. Acum se impunea gravitate şi maximă atenţie. Chestiunea de fond era însăşi soarta lucrătorilor: O, de le-ar fi dat urmaşilor să afle prin câte-am trecut noi, şi cât ne-am zbătut „până să-i scoatem pe ei la suprafaţă! Aşa, peste vreo sută de ani, măcar unul să-şi aducă aminte: A trăit pe vremuri un anume Partenie Jurubiţă… era de loc din Moldova, da’ mulţi ani a lucrat la Bucureşti, în fabrică, a condus greve, a fost şi mustrat şi sancţionat… însă chiar, aşa, de pomană, se pare că n-a trăit. Cei de la

„Metalurgica”, informă Vasile Dragostin, plănuiseră organizarea unei greve, cam pe la jumătatea primăverii, şi aveau mare nevoie de ajutor rhaterial şi moral. Grevă? se repezi Jurubiţă, cu o asprime derutantă. Celălalt amuţi câteva clipe, îmbujorându-se în obraji ca un ucenic ruşinat. Dumneavoastră credeţi că nu e potrivit? întrebă cu voce scăzută, conspirativ. Atunci, dintr-un sertar de scrin, Partenie Jurubiţă scoase mai multe hârtii cu însemnări de-ale lui şi tăieturi de prin ziare mai vechi, de pe la sfârşit de decembrie, început de ianuarie. Ia poftim! îi zise musafirului, înşirând hârtiile pe masă. Ce scrie aici? „Criza e generală şi totală” – aşa.au stabilit economiştii, aşa recunoaşte şi cabinetul domnului Iosif Partheniu. Ce scrie aici? Numărul şomerilor totali se ridică la 250.000. Totali, sublinie Jurubiţă. De ceilalţi, parţiali, nu se pomeneşte. Ce scrie aici tovarăşul nostru Vlad Stanca? „Intenţia patronatului, sprijinită de guvern, de a introduce munca prin rotaţie va spori îngrijorător numărul şomerilor. Piotaţia e un sistem simplu. La o treabă unde până acum lucra un om, vor fi folosiţi de acum 2, 3, 4, 5, 25, deci munca va fi în tot atâtea părţi şi salariul la fel. Prin sistemul rotaţiei, unora le va veni rândui să lucreze abia la 5 – 6 luni de zile. Oare asta nu se cheamă concediere în masă?” Partenie Jurubiţă îşi strânse hârtiile în grabă şi le puse la locul lor. Grevă? Eu sunt pentru, şi vă susţin. Ba, mă angajez şi în numele tovarăşilor mei de la „Vulcan”. Dacă m-am repezit aşa, de te-am şi speriat... recunoaşte că erai cu ochii pe uşă! se amuză Jurubiţă, a fost din altă pricină: Omule, tovarăşul met, îţi dai dumneata seama ce înseamnă să porţi o grevă, acum? Oare nu te-ai gândit că noi trăim ca într-o stare de asediu? Patronatul caută cu lumânarea pretexte de concediere. E de-ajuns să discuţi despre grevă – şi te pomeneşti pe dinafară. Atunci? făcu Vasile Dragostin, din nou dezarmat, Pricepându-i starea de spirit, Jurubiţă reveni, cu aceeaşi gravitate, însă mai pe înţeles: Eu am vrut să te pun la curent cu situaţia. A purta o grevă – azi e grea răspundere, n-ai voie să dai greş, să laşi de izbelişte sute de oameni; trebuie ales momentul,

când lovitura să fie în plin… când sunt mai multe comenzi… trebuie sprijin, ar fi să declare grevă şi alte fabrici. Vasile Dragostin începu să-şi frământe mâinile, era stânjenit, ei nu mai puteau îndura, o răbufnire era absolut necesară, sigur că se gândiseră şi la consecinţe, la un eventual eşec, însă curajul nu-i părăsise, venise aici cu o situaţie limpede, cu dorinţa de sprijin, de încurajare, şi iată că o nimerise cum nu se poate mai prost: tocmai omul ce-ar fi fost să-i ajute îi scufunda de tot. Cum să facă ei faţă la atâtea condiţii? Doar se ştie că reuşita unei greve nu ţine numai de organizatori. Degeaba toate măsurile de precauţie, dacă intervin spărgătorii de grevă, şi intervin, buluc… poliţia, procuratura… cei cu legislaţia muncii… ori – şi mai rău – dacă patronatul închide porţile. Era gata să se ridice, motivând că se-nnoptase şi nu vrea să deranjeze, când Partenie Jurubiţă se hotărî să insiste:

— Voi la „Metalurgica” sunteţi vreo” cinci sute.

— Dacă îi punem la socoteală. Şi pe ucenici.

— De ce să nu-i puneţi? Ei nu duc greul, nu se sparg toate în capul lor? Dar problema se vrea şi altfel: ei nu trebuie să înveţe lupta? Condiţia primă: să ieşiţi la grevă toţi, cu mic cu mare.

— Condiţie poate fi, dar cine s-o îndeplinească? Dumneavoastră vă gândiţi la o grevă ideală, cum nu s-a mai. Pomenit, îl înfruntă, puţin iritat, Vasile Dragostin. Doar trăim cu picioarele pe pământ, şi ne ştim!

— Of, of, şi vai de lume! se căină Jurubiţă. Dumneata, mai tânăr, ai un mare cusur. Dumneata vezi numai ce se petrece azi, şi se petrece rău, în paguba noastră, şi nici măcar nu cutezi a gândi şi la ziua de mâine. Îţi spun eu, şi ţine minte: fără unitate, fie şi numai în momentele de cumpănă, ziua de mâine n-o să mai existe pentru noi. Încă o dată: la grevă să ieşiţi cu toţii. Şi să cereţi aşa: opt ore de lucru; lefuri care să ţină pasul cu preţurile de pe piaţă; să se renunţe la concedieri; să nu fie introdus sistemul prin rotaţie. Greva o porniţi numai atunci când e. Mult de lucru.

— Eu o să le transmit tovarăşilor mei…

— Dar nu eşti convins, aşa-i?

Însă tocmai când să se dezlănţuie şi mai aprig, veni soţia să-l ciieme: Hai, că-i rău cu Victoraş. Soţia plânsese, îşi ştersese ochii, abia şi-i înroşise de tot, trădând o mare îngrijorare. Aşadar, Victoraş se întorsese, reţinu Jurubiţă, hotărât să-l dăscălească pe îndelete, iar la o adică să-i ardă şi nişte perechi de palme: într-un fel sau altul, trebuia să vină şi cuminţirea lui Victoraş. Luă sticla de vin şi-i turnă musafirului un pahar plin: Dumneata să mă ierţi vreo cinci minute, că mai am şi alte necazuri, după cum ţi-am zis. Ia şi bea, că mai aduc o sticlă. Apoi, tras de mânecă de soţie, se duse în camera băieţilor. Victoraş-stătea întins pe pat, cu o compresă pe frunte. Avea bărbia învineţită, zgârieturi pe obraji, mâna dreaptă bandajată. El se ridică într-o rână, cam anevoie, ajutat puţin şi de maică-sa: Tată, să nu strigi la mine… să nu dai! Partenie Jurubiţă se oprise în mijlocul camerei, cu mâinile la spate; se retrase un pas înspre fereastră; le făcu semn soţiei şi lui Iliuţă să iasă. Nu strig şi nu dau… văd că au dat alţii, îi zise lui Victoraş. Dacă tu vrei să te apăr de tine… de năravurile tale… şi de alţii, aicea sunt. Dacă ai făcut ceva rău, după cum bănuiesc, atunci spune-mi, până mai e vreme. Dacă te caută de la poliţie… Victoraş se săltă îndată pe marginea patului „de spaimă îi revenise vioiciunea. Dar nu se-ndemnă la spovedanii. Ceva rău? El executase o dispoziţie; de unde să ştie, cum să-şi dea seama că fusese urmărit de cei trei camarazi? Nu. Prevăzuse ce avea să se întâmple chiar acolo, pe Negustori; când cei trei tăbărâseră asupra stu' dentului în litere, el, Victoraş, Deşiratul, intervenise prompt, vrând să-l ferească pe student: numai că se văzuse şi el pus la pământ şi călcat cu picioarele. Când îşi revenise din leşin, nu mai era nimeni în jur. Cu capul greu „chinuit de dureri atroce, Victoraş rătăcise pe străzi până se întunecase. Ceva rău? Dacă făcuse ceva rău? vorbind, destăinuindu-i-se, ar fi fost să-şi atragă mânia camarazilor. Tot ce văzuse, tot ce ştia trebuia să rămână o taină, chiar dacă se desprinsese de camarazi pentru totdeauna. Tată „te rog eu mult, mult de tot, nu mai întreba şi nu te mai zbuciuma. Îţi promit că de mâine încolo am să mă ţin de

lucru. Partenie Jurubiţă îi făcu pe voie, se mulţumi şi numai cu această promisiune, însă împăcat, liniştit nu se simţea, Victoraş intrase în bucluc, o păţise în vreun fel, dăduse de necaz: măcar de i-ar fi necazul învăţătură de minte. Îşi aminti de musafir şi vru să mai ia din pivniţă o sticlă de vin, când află de la soţie că musafirul lui plecase de vreo câteva minute, cerându-şi iertare pentru deranj. Asta nu-i căzu bine lui Jurubiţă: Chiar aşa, deranj? Eh, lume, lume!… Mai îndesă doi butuci în sobă şi o chemă pe soţie, la taifas: ca întotdeauna când i se-mpăienjeneau ochii, de vreo mulţumire, ori de mâhnire.

Dormind dus, ca sub narcotic, vreo zece ore la rând, Victoraş se mai reffăcu, vânătaia de la bărbie se retrăsese, zgârieturile de pe obraji prinseseră o pojghiţă subţire, abia sesizabilă, doar mâna dreaptă, strivită de un călcâi de bocanc îl mai supăra. Oricum, la şase şi un sfert, echipat, cu taşca de piele subsuoară, i se-nfăţişă tatălui, pregătit de plecare. Aşa te vreau, flăcău! se mai lumină. Jurubiţă. Era mândria lui de părinte să meargă la fabrică însoţit de băiat. Era şi un prilej să mai aducă vorba de una-alta. Poate că tocmai asta nu-i convenise lui Victoraş: Dumneata mă iei pe toate feţele, ca la anchetă, îi reproşase. De luni de zile programul lor de dus, de întors, de la lucru se dereglase, Victoraş se Grăbea, întârzia, ori lipsea, acum avea şi el o leafă şi râvnea la independenţă. Hai, flăcău, la drum, îndeamnă-te cu nune. Victoraş porni îndată, îşi potrivi şi pasul cu al tatălui. Nici prea marea cuminţenie nu-i a bună, ascunde ceva, o spaimă, o vinovăţie, îşi formula îngrijorarea Juribiţă, fără dubii, dar se abţinu de la tatonări, nu cumva să şi-l îndepărteze iar. Faci tu cinste? întrebă. Plăti Victoraş biletele de tramvai, aşa era înţelegerea, să plătească pe rând, unul la dus, celălalt la întors. După vreo trei sferturi de oră, când intrară pe poarta fabricii, Victoraş îi zise că el ar vrea să facă şi ore suplimentare, câte cinci pe zi, până încolo, către vară, a şi aranjat cu inginerul. Păi, cum aşa, flăcău? se crispă Jurubiţă. Eu mă lupt cu patronatul, să ne sepată «rele suplimentare, iar tu te lupţi cu mine? Ce dreg eu, cu mare

chin, vrei să distrugi tu, de tot? Dar se înăspri şi, Victoraş: Vine primăvara şi-mi trebuie costum.; vine vara şi-mi trebuie sandale; i-am promis mamei o năframă, iar lui Iliuţă o curea ţintuită. Şi toate astea costă… Partenie Jurubiţă îl măsură cam dintr-o parte. La un cadou pentru mine nu te-ai gândit? Măcar să ne fericeşti pe toţi. Azi-mâine ai să te grozăveşti în lume că tu ne ţii. Ei, flăcău, banii ca banii… dar cu celelalte cum rămâne? ce te-am învăţat eu? Dacă tu, Victoraş, lucrezi mai mult, faci şi ore suplimentare, patronii se pot lipsi de un om, de un tovarăş… lasă un amărât pe drumuri. Victoraş zvâcni din umeri, asta nu era treaba lui, el nu oropsea pe nimeni, el are nevoie de bani. Aşa se despărţiră, luând-o fiecare spre atelierul său. Partenie Jurubiţă îşi puse îndată salopeta, peste salopetă un halat de proiecţie şi se-apucă de lucru, de unul singur. Ceilalţi din atelier, înşiraţi în lungul unui perete, îl urmăriră cu justificată nedumerire. Păi, bine, nea Jurubiţă, tocmai dumneata ne strici socotelile? îl mustră careva. Nu înţelese ce s-a întâmplat: de ce stau tovarăşii lui şi trag din ţigară? grevă, boicot? Mai mulţi arătară înspre ceasul fixat pe un perete, sus, aproape de tavan. Da, era fără cinci, uitase de ceas, greşise: până în dimineaţa asta el ţinuse evidenţa, nimeni să nu înceapă lucrul mai devreme, de ce să-i îmbogăţim pe patroni? cu cât îi îmbogăţim mai tare, cu-atât o ducem noi mai prost. Spăsit, se trase şi el pe margine. Oare când o să mai prind şi eu o zi plină? Numai încurcături şi ponoase şi greşeli. O zi plină ar fi fost una cu cap şi coadă, cu răsărit şi apus, în care toate să se urmeze firesc, fără abateri şi înnegurări: o zi cu mulţumiri. De ce nu se grăbesc tovarăşii să-i strângă mima? Măi Jurubiţă, mă, ai mai sărit un hop… iar eşti de-al nostru… tovarăşul Someşan, de când nu-şi mai zice Boeiort, după cum i s-a indicat, e de părere că prezinţi suficiente garanţii. Nu se grăbea nimeni. Semn că nimic nu se schimbase, interpretă Partenie Jurubiţă. Admise mai târziu, către prânz, că în parte, măcar în parte se înşelase: cu-atât mai bine, să fie vina mea că n-am mers cu încrederea până la capăt! în pauza de prânz veni la ei în

atelier Stănilă de la forjă, Stănilă – matahala, namila (ziceau oamenii că cineva l-ar fi umflat cu pompa, iar el se plângea că se-ngraşă, se-ngraşă mereu din pricina ciorbelor, numai cu ciorbe se ţine...) veni să le citească dintr-un ziar, din „Opinia noastră”. Pe loc se-adunară toţi ciopor şi se făcu linişte. Scrisoarea studentului, în litere, Sabin Vergu, i se păru lui Partenie Jurubiţă un document zguduitor, era surprins, iritat, că ceilalţi mai trag din ţigară, se mişcă încoace, încolo, lui iar i sempăienjeniră ochii, el retrăi noaptea de Anul nou, cu marşul, cu moartea negustorului Weiner şi ancheta de la poliţie, asupra lor, a lucrătorilor, planase bănuiala de crimă, acum totul se limpezeabrava lui tovarăşul nostru Stanca! izbucni Jurubiţă. Brava, brava! strigă şi Stănilă, iar ceilalţi aplaudară. Partenie Jurubiţă îl trimise pe Victoraş la un chioşc din apropiere, să ia zece, douăzeci de exemplare (câte or fi, pe toate să le ia) din „Opinia noastră”. E un document, îşi repeta Partenie Jurubiţă. Poliţia, n-are cum să mai dea înapoi... criminalii să fie judecaţi şi condamnaţi... povara să nu mai apese pe umerii noştri. Scrisoarea studentului în litere trebuia difuzată şi citită în toate organizaţiile. După-amiază, târziu, când ajunseră acasă, Îl luă pe Victoraş alături: Aici e dreptatea noastră, flăcău. Brava lui tovarăşul Stanca, de când ne ştim una cu noi şi cât îi stă în puteri tovarăşul Stanca ne apără. Citi şi reciti scrisoarea. Victoraş asculta cu evlavie, ca în strană de biserică, ceea ce îl încurajă pe Jurubiţă: Ei, flăcău, acum gândesc şi eu mai departe de azi şi de mâine. Departe.

Pe la şapte şi ceva, când se-auzi hămăit de câine, Partenie Jurubiţă se duse la fereastră şi trase puţin perdeaua, cât să poată vedea ce se petrece afară: el să fie, Dragostin, Vasile Dragostin? Ieri seară îi plecase din casă pe furiş, acum revenea, avea să-i bată la uşă dintr-o clipă în alta, dar cu ce gânduri, cu ce veşti?

Către orele prânzului, pe dând Anghel, secretarul de redacţie trimitea în tipografie ultimele ştiri (nimic demn de vreun interes) pentru ediţia de după-amiază, Vlad Stanca se întoarse de la tribunal cu pălăria pe-o ureche, descheiat

la palton şi la haină, cu cravata smucită şi geanta pe umăr: ai fi fost tentat să crezi că de la tribunal şi până la redacţie poposise în toate bodegile, cu mult folos. El se lăsă, îmbrăcat, pe un fotoliu, aruncă geanta în mijlocul încăperii şi aprinse un trabuc. Apoi, învăluit în rotocoale de fum, care se destrămau anevoie, îşi rezemă capul de spătar şi închise ochii: îngăduie directorului tău să viseze, îi zise lui Anghel. Dr. Augustin Fonea, colegul său, îl însoţise până aproape de Sărindar, vorbind numai el, repetând, la nesfârşit, cu o iritare crescândă, ce-ar fi putut să-i provoace un şoc, o congestie: Dragul meu şi stimate coleg, sunt consternat, de-a dreptul uluit… doar. Am luat o înţelegere, ai fost întru totul de acord, sau – cel puţin aşa am dedus… era vital pentru mine să câştig acest proces… ţi-am explicat, mi-ai promis… fie şi numai prin tăcere, ai acceptat… bătrâna e o descreierată… eu şi logodnica mea încă mai avem viitorul în faţă, dragul meu şi stimate coleg… şi iar se pornea, hârâit, agasant, întocmai ca o placă stricată: sunt consternat, de-a dreptul uluit. Dacă averea angrosistului decedat ar fi trecut, în întregime, în administrarea Deliei, nepoata, atunci el, dr. Augustin Fonea, mulţi, mulţi ani n-ar mai fi ştiut ce înseamnă grija zilei de mâine. Căci moştenirea, considerabilă, prin căsătorie, lui i-ar fi revenit, de fapt, Delia neavând nici pricepere, nici vreo dorinţă să ţină evidenţa afacerilor, chiar îi precizase: Mie să-mi dai de cheltuială, rostul te priveşte. Acum, de neşansă, de cum îi ieşiseră toate pe dos, într-un moment de răscruce al existenţei sale, transpirase abundent, avea faţa numai broboane de sudoare, ca spuzită. Este ilogic, este aberant, cum ai îndrăznit să-mi faci una ca asta? mai răbufni la despărţire. Vlad Stanca îi întinse mâna: Cred, domnul meu, cred că nu se putea altfel. Şi nu-mi aduc aminte să fi intervenit un aranjament între noi doi. Cât despre recurs, dacă te gândeşti la recurs, este inutil să-ţi mai spun că n-ai nicio şansă. Prudent, încă n-am dat la iveală toate dovezile. Dr. Augustin Fonea îl lăsase cu mâna întinsă: O victorie la preţ scăzut, o mie două sute de lei onorariu, ca la milogi.

Dragul meu şi stimate coleg, la pagube nu te-a dus mintea? Vlad Stanca se gândise, din vreme, şi la consecinţe, mai ales că celălalt îi pomenise mereu de bunele sale relaţii cu domnul Zelea Codreanu (chiar se lansase în dezvăluiri: împreună, vom pune bazele unei noi formaţiuni, de elită), totuşi, convenise cu sine însuşi, pentru a cita oară? că cea mai grea pagubă, de nerecuperat, este vânzarea de conştiinţă. Cum să năpăstuieşti o femeie. Bătrână, declarând-o slabă de minte, când ea e numai durere şi spaimă? Bătrânii noştri ar fi spus: Are să te bată Dumnezeu... Intrase în dezbateri hotărât să câştige, şi după trei ore de înfruntări câştigase: obţinuse, de fapt; o victorie împotriva compromisului şi a tentaţiilor de tot felul, corupătoare, ce tot mai des îi dădeau târcoale. Se învinsese pe sine: o mie două sute de lei onorariu, în loc de trei, sau cinci mii (poate că preţul trădării ar fi fost şi mai consistent). Acum, cu ochii închişi, trăgând din trabuc, îşi savura triumful – întrebându-se, totuşi, de unde să mai ia bani pentru ziar? Anghel, secretarul de redacţie, singurul din tot colectivul care se mai afla la post îi interpretă în felul său (şi în avantajul ziarului) starea de euforie: Hai, şefule, toarnă tolba ici-şa, că mă beleşte zeţăria... şi el se pregăti să noteze. Am învins, Anghele, auzi? m-am învins la proces: onorariu o mie două sute de lei. Altceva, nici să-ţi spun, nici să-ţi dau nu mai am nimic. Oare ce-ar fi să trag un pui de somn? Anghel sări de pe scaun, înconjură de trei ori biroul, apoi înghiţi o tabletă, fără apă. Iar îl apucase, iar izbea şi trântea. Ştiai că supuşii tăi îşi caută alţi stăpâni, alte servicii, care pe unde poate, Iosifescu a şi găsit ceva în comerţ, un fel de comis-voiajor, informă, cu năduf, secretarul de redacţie. Cât despre mine, ce să-ţi mai zic?

mă fac-proxenet de perimetru central, vad bun, rentează. Toarnă tot, senzaţie, senzaţie, nu se poate să te-ntorci din misiune cu tolba goală. Iar dacă nu mai e nimic de turnat, inventează, şefule, tare aş vrea o poveste sentimentală, un bancher iubind sincer o textilistă, un cioban cântând la pian, o ţigancă din Tei studentă la

filosofie, mă. Auzi, şefule?” ceva plăcut şi duios, de săzgândăre şi cuget şi simţire, cu sinuciderile am dat greş, pe vreme de criză românaşul vrea basme cu prinţese, feţi-frumoşi s-a sastisit de-atâtea năprasne, românaşul, Oare. Ce-ar fi s-o dăm pe idilic şi rozbombon? Poleim totul cu aur, ambalăm, oferim graţios. Băgăm şi câte-o pagină cu Sfântul. Duh. În definitiv, de ce nu le-am promite cititorilor şi un loc în paradis? Şefule, cred că singura noastră şansă este să ne profilăm pe Viaţa de Apoi. Vlad Stanca scoase din buzunarul hainei o hârtie, o despături alene şi citi. Cu ironic-aviânt: Oferta fantastică a unui consorţiu americanogenman, o sută milioane de dolari, pentru construcţia de locuinţe ieftine, pavarea şi canalizarea Capitalei. Băi populare în toate sectoarele, un bulevard peste Dâmboviţa, ambele maluri vor fi săpate vertical. Anghel se şi grăbi să ia hârtia: Eşti pe gustul meu, şefule! auzi acolo, bulevard, canalizare, superb –! Vlad Stanca indică: Se publică pe pagina întâi, dreapta-sus, cu titlul ademenitor – „Declaraţia domnului Dem. Dobrescu, primarul Capitalei”! Vrei ceva şi mai idilic, şi mai rozbombon? îl întrebă pe Anghel. Cu multă plăcere: m-a ajuns şi pe mine un dor de ducă. De ce-aş mai întârzia pe-aici? îmi pun coada pe spinare şi mă călătoresc. Încotro? Aud că pe vapoarele noastre se angajează fochişti. Anghele, îţi poruncesc să dispari din ochii mei. Eu trebuie să fiu singur. Eu aştept… dacă mai e de aşteptat ceva. Îşi lepădă alene paltonul şi pălăria, culese servieta de pe parchet şi se instală comod la birou, acolo era locul lui de patron, de director, încă mai era. Privirea îi rătăci prin încăpere, obişnuita dezordine redacţională, hârtii, clişee peste tot, alunecă peste suprafaţa biroului şi se opri asupra unei fotografii executată de atelierul foto-Julietta: Sandi, Sandi al lui în costum de vânătoare, cu cizme, centiron, pălărie cu coadă de veveriţă, şi puşcă, desigur, puşca o ţinea la picior, ca un soldat de gardă. De unde mai apăruse şi asta, oare să fi dat Sandi pe la redacţie? nu se învrednicise până acum. Vera, cu atât mai puţin. Pesemne că iar apelaseră la femeia de serviciu, ea mai făcea din

când în când curierat între fosta lui casă de pe Bonaparte şi redacţie.

— Curios, întrebându-se dacă Sandi i-o fi scris şi o dedicaţie, scoase fotografia de sub cristal şi o cercetă, pe verso: Mama îţi cere să te interesezi când se va organiza vânătoarea, scria Sandi. Nu: tată, eu te rog… Nu: tată, mama te roagă… Ci direct, precis, ca o dispoziţie: Mama îţi cere! Fie şi pe această cale, şi în acest fel, aveau nevoie de relaţiile, de serviciile lui. Era un semn de nesiguranţă, probabil că pierduseră legătura cu Palatul, aflaseră de vânătoare, prin interpuşi, prin zisepade, însă invitaţia întârzia, şi se credeau neglijaţi, uitaţi, acum trebuia să intre el în joc, să intre şi să obţină, neapărat să obţină un locşor în suită. Dragul meu Sandi, bietul meu năuc, oare ce s-o alege de tine, de noi, când o fi să ne-nghesuim toţi, eu, tu şi mama noastră Vera, cu atâtea iluzii şi ambiţii fiecare, într-o cămăruţă deperiferie? Ziua blestemată, ziua prăbuşirii nu-i prea departe. Puse fotografia în servietă, printre hârtii, să stea acolo, mereu să-i sară-n ochi, îi era drag Sandi chiar şi în costum de vânătoare, apoi formă numărul Corneliei Baroga: minute în şir telefonul sună în gol. Încă de alaltăieri dimineaţa o trimisese pe Cornelia pe la cabinete de miniştri, de bancheri şi industriaşi, în speranţa unei subvenţii. Preţul hârtiei de tipar se ridicase din nou, cheltuielile de tipografie şi difuzare sporiseră, colaboratorii nu şi-i plătise pe ultimele două luni (şi nu-i era de mirare că ei îşi caută alte servicii, şi n-ar fi avut curajul să-i mai dăscălească…): cu măcar zece mii de lei s-ar mai fi cârpit, de pe-o zi pe alta. Trei zile, „Opinia noastră” se ţinuse cu scrisoarea studentului în litere (publicată, răspublicată şi comentată). Grindei, fotograful, singur ar fi meritat o recompensă de zece mii de lei: Grindei, prinzând nişte fire de la poliţie, alergase într-un suflet până pe Negustori, unde îl descoperise pe student într-un gang, zăcând pe spate, cu trei tulumbe răsturnate peste el. Până să vină cei de la salvare, să-l ia de-acolo, Grindei trăsese clişeu după clişeu (cinci pentru „Opinia noastră”, celelalte urmând să le valorifice la „Adevărul”,

„Dimineaţa” şi „Curentul”). Scrisoarea lui Sabin Vergu avusese, într-adevăr, efectul unei bombe cu explozie întârziată. O preluaseră şapte cotidiene, o difuzase şi postul de radio, iar inspectorul de poliţie Cernăianu recunoscuse, la o întâlnire cu reprezentanţii presei, că în ultimele zile au fost puşi sub anchetă mai mulţi tineri, dintre care unul, Mucenicu Mihai, pare a fi ucigaşul bătrânului negustor Weiner.

— Dacă este vorba de o crimă cu premeditare, sau de omucidere prin imprudenţă încă nu s-a putut stabili. Acest Mucenicu, mai precizase inspectorul, nu se număra printre membrii Legiunii Arhanghelului Mifaail, dar fusese eliberat din arestul poliţiei la intervenţia domnului Zelea Codreanu şi a domnului deputat de Dorohoi, Patriciu Mavrodin, iar în seara de revelion făcuse o vizită la clubul Legiunii, pe str. Ghirlandei 27. Cercetările continuă, domnii gazetari să fie siguri că adevărul are să iasă la suprafaţă. Unde se afla Mucenicu? de ce nu fusese adus la întâlnire? Cazul ţine exclusiv de competenţa organelor de ordine, anunţase inspectorul Cernăianu. Oricum, lucrătorii care manifestaseră în noaptea de An nou se aflau în afara oricărei bănuieli. Vlad Stanca scrisese un editorial pe două coloane: „Cu fruntea sus! De-a lungul anilor, nenumărate acuzaţii nedrepte s-au abătut, ca o grindină, asupra lucrătorilor noştri, de la vagabondaj, lene şi corupţie (acestea ar fi, după judecata oficială, aceeaşi, de zeci de ani, cauzele şomajului, mizeriei şi instabilităţii social-politice) şi până la anarhism şi crimă. Ce s-a putut dovedi? Numai urzeala de interese burgheze, ce împovărează pe omul năpăstuit. Cu fruntea sus, lucrători, mergeţi înainte pe drumul vostru…” Publicase şi acest articol, apoi aşteptase, cu încredere, se pusese pe aşteptat, o zi, două, trei, asta era a treia zi, tovarăşii lui îl citiseră, nu mai încăpea îndoială, doar răzbătuseră şi ecouri favorabile de prin fabrici, tovarăşii lui se cuvenea să-i dea un semn, să-i transmită un salut, de încurajare (nu, nu mai avea pretenţii ca ei să-l caute, să-i strângă mâna…). Alexandru, Boeiort, Benedict, voi, tovarăşii mei, de ce mă acuzaţi? Credeţi,

încă mai credeţi că de la mine vi se trag toate relele? Ieri către seară făcuse a treia încercare de a-l vedea' pe studentul în litere, spitalizat la Brâncovenesc: La uşa salonului veghea un poliţist. Prietena lui Sabin Vergu, cea care adusese scrisoarea la redacţie, în lipsa lui, a lui Vlad Stanca, nu mai era de găsit nici la facultate, nici la gazdă, dispăruse fără urmă, poate că, ştiindu-se în primejdie, se retrăsese în satul ei din Ardeal. Neşanse, numai neşanse, tocmai acum, când ar fi trebuit să dea amploare cazului Mucenicu, scormonind, după obiceiul gazetăresc, mergând pe un fir până la capăt, aşa se câştigă cititorii. Ediţia din acea zi a „Opiniei…" reintra în obişnuit, cu informaţii şi sfaturi utile pentru omul gospodar, o sinucidere din gelozie, un protest al profesorilor din mai multe judeţe, indignaţi că nu-şi primiseră leafa pe ultimele trei luni, însemnări din mahalale – şi o precizare: Paris 28: „Celebra d-şoară Babette, iniţiată în secretele zeilor, ne-a declarat că în 1930 circulaţia se va intensifica îngrozitor, vom avea mici crize politice şi câteva asasinate distinse. Va fi alternativ frig şi cald, iar mai târziu vom avea mai multe conferinţe în onoarea păcii. În 1930 încă vor fi mai multe femei. Frumoase decât în 1929, deoarece Bourjois va avea mai multe cliente, mai multe cochete care vor cumpăra fardurile pasM, noul rouge de buze şi delicioasele parfumuri «Mon parfum» şi «Soir de Paris» II. Comentariile politice, favorabile cabinetului, ori, dimpotrivă, neiertătoare, dând la iveală tergiversări şi bâjbâieli exasperante, nu mai interesau pe nimeni, de fiind ştiute, simţite de fiecare în parte şi de toţi la un loc: noi scriem, observase Vlad Stanca, doar pentru cei de mâine, doritori, poate, să reconstituie una dintre cele mai convulsionate, dacă nu şi mai bizare-perioade din istoria României moderne. Cititorii de presă ai anului 1930 altceva ar fi vrut să afle: cum se mai poate face rost de un bănuţ? Cum să mai scapi de un necaz? Unde se mai găseşte câte ceva de lucru? Mica publicitate cu oferte de serviciu dispăruse din pagina de ziar. Mereu în căutarea unei soluţii, dacă nu salvatoare, măcar de amăgeală, care

să-i prelungească agonia cu vreo câteva luni, Vlad Stanca se pomenise, ridicând din umeri, cu imaginaţia sleită: încotro, când toate drumurile sunt blocate, toate porţile ferecate? Iată, îşi repeta, a venit şi vremea când degeaba voiai să te vinzi, nu mai aveai cui. Criza de superproducţie se accentua chiar şi în sectorul conştiinţă: erau prea multe conştiinţe scoase la vânzare. Primul ministru, Iosif Partheniu, se arăta insensibil la elogii şi îmbrânceli gazetăreşti, mulţumindu-se cu o foaie tipărită aici, în Capitală, prin intermediul căreia se adresa, sporadic, susţinătorilor, şi o alta cu circulaţie restrânsă, zonală, scrisă de simpatizanţi din provincie. Era binecunăscut refrenul ce îl definea, cu mult adevăr, pe Satan: Să arzi ce-ai adorat şi să adori ce-ai ars… Se dăduse şi sentinţa: A abdicat de la tot ce a crezut, a spus şi a promis, e timpul să plece. Iosif Partheniu ceruse naţiunii să-l mai îngăduie zece ani. Valuri de indignare, din întreaga ţară, se abătuseră asupra domniei sale: Zece ani, pentru ce? pentru a răsturna noţiunile de dreptate şi legalitate? întrebase Vlad Stanca. Iosif Partheniu îşi vedea de guvernare, prezicând o epocă de belşug, ce ar fi fost să se instaureze şi pe aceste meleaguri, în următorii trei, patru ani, cu sprijinul capitalului străin. Încotro? Opoziţia, fărâmiţată acum în puzderie de partide, măcina în gol, discursuri, clănţăneli, combifiaţii şi fracţionări: neputinţă. Încotro? Extrema dreaptă: ce şanse ar fi? se mai întrebase Vlad Stanca, spre o deplină limpezire. Făcuse şi acest efort, de A-şi imagina „Opinia noastră” ca pe *ziar* anti-socialist. O, dar şi aici era învălmăşeală, atâţia se luptau pentru subvenţii, i-o luaseră înainte – iar pe de altă parte ce nevoie să mai fie de încă un ziar, când existau legi anti-comuniste, iar. Siguranţa generală, poliţia, procuratura funcţionau ireproşabil. Încotro? Vlad Stanca încă se mai gândea la tovarăşii lui, încă mai aştepta un semn, i-ar fi fost de alinare şi de îndemn. Oare inconştienţa să mă aducă până dincolo de limite… căci dincolo mă aflu… cerşetor ridicol, bătând la uşi închise… am ajuns să lupt împotriva mea… îmi primejduiesc şi carieră şi existenţă…

de unde această patimă a autodistrugerii? Amintirile din tinereţe, vanitatea de vechi militant, deci? îşi recunoştea: dacă m-am temut de ceva în viaţă, tocmai de neîncrederea celor dragi mie m-am temut.

Vizita lui Patriciu. Mavrodin îi trezi îndreptăţite suspiciuni: după câteva ciocănituri discrete în uşă, când primi dezlegare să intre, el intră cuviincios, aproape îndatorat, eu mâna întinsă şi afişând nu zâmbete de regăsire, căci ei doi se ştiau de mai mulţi ani, de la sesiunile parlamentului, dar şi din alte împrejurări, mai lumeşti, cu cârnaţi de casă şi vin de Cotnari. Era o lege nescrisă: cât de cumplit ar fi fost atacat în pagina de ziar – cu dovezi, ori fără, cu ameninţări de revenire –, un deputat, magnat, ministru sau înalt funcţionar nu se-nvoia să calce pragul unei redacţii, pentru a-şi manifesta direct indignarea, protestul, ori vreo dorinţă de aranjament, de aplanare, astfel de treburi cădeau întotdeauna în sarcina intermediarilor, prieteni, avocaţi, din când în când şi câte-un agent de siguranţă. Şi iată că Patriciu Mavrodin neglijase şi rang şi protocol. Venise aici din proprie iniţiativă? Prudent, Viad Stanca îşi zise că omul a fost instruit şi trimis de Zelea Codreanu: de-aici, suspiciunea.

— Iertaţi, la noi e mare harababură, se scuză amfitrionul.

— O, nu, nu face nimic! se grăbi Patriciu Mavrodin.

luând loc pe fotoliu. Şi iar o dădu pe zâmbet larg: E, bată-te să te bată, dumneata eşti acelaşi, tânăr şi ferice! brava, brava, eu m-am boşorogit de tot… şi tocmai acum… da, văd că tocmai acum, la bătrâneţe, mi-e dat şi mie să îndur batjocura. ÎT-aş putea zice că asta îmi provoacă o mare mulţumire. Sunt acuzat, deocamdată neoficial, de incitare la dezordine şi răfuieli antisemite. Dar o înviorare tot se anunţă: zău că mă simt ceva mai tânăr. O izbucnire, fie şi târzie, tot se întrevede. Nu mai am încotro, acum sunt obligat să lupt, cu puterile mele, cu armele mele, cu tot ce mai am. Întâi şi-ntâi; trebuie să mă smulg de pe cruce: doar am fost răstignit. Aici e şi speranţa… Mai toţi oamenii noştri politici au fost răstigniţi… fixaţi în piroane…

şi-abia după ce şi-au dat duhul o dată, au înviat a doua oară.

— Paginile ziarului meu vă stau la dispoziţie, îi veni în întâmpinare, şiret, Vlad Stanca. Aţi redactat protestul? şi întinse mâna, să i se predea hârtiile.

— Ei, şi dumneata, protest? ce protest? Eu picai în Capitală azi-climineaţă, cu acceleratul de şapte treizeci, când să redactez? şi nici nu obişnuiesc. Patriciu Mavrodin îşi duse palma dreaptă la frunte: Am mai avut şi-a noapte chinuită, cred că mă paşte o răceală.

— Greu şi cu trenurile noastre, conveni Vlad Stan cu (Altfel, ştia că deputatul descinsese în Bucureşti cu cinci zile în urmă, locuia la-hotel „Rex" şi frecventa o doamnă de pe Calea Şerban Vodă. Oare nici la atâta nu-l mai ducea mintea, că şi agenţi şi ziarişti îi călearseră pe urmă?" Puţin probabil: mai degrabă, aşa fusese instruit să spună.) Să vă dau o coală de hârtie? i

— Ba să nu-mi dai, că n-am trebuinţă, se-nveiseli Patriciu Mavrodin. Doar îţi zisei că nu scriu, nu protestez. Venii mai mult aşa, la vedere, păi, nu? Cândva, am cioc nit şi noi un pahar de vin. Foaia nu ţi-am citit-o, recunosc. Abia azi-dimineaţă mi-o puse sub ochi generalul Dobrotescu, la care trăsei în gazdă: Cum aşa, coane Patriciule, moldovean blajin şi cu frica lui Dumnezeu, să îndemni la răzmeriţă? Ori cineva ţi-a pus gând rău şi vrea să-ţi feştelească obrazul? Atunci mi-am zis: Hai să luăm taurul de coarne. Dacă nu te ştiam, nici nu mai ţineam să te ştiu, direct la avocat mă duceam, păi – nu?

— Vă ascult cu toată dragostea, îl asigură Vlad Stanca, întrebându-se dacă nu este cazul să-i strecoare lui Anghel un bileţel pentru tipografie: Azi ne-a-venit la redacţie, cu un protest verbal, domnul deputat Patriciu Mavrodin. Amănunte veţi putea citi în numărul nostru de mâine. Anghel tocmai băgă capul pe uşă, adulmecând: pradă uşoară? voia să întrebe din priviri. Am încheiat ediţia, se hotărî Vlad Stanca, daţi-i drumu'! Apoi, i se adresă din nou lui Patriciu Mavrodin: Acum putem vorbi în linişte.

Însă deputatul se gândi să mai tragă puţin de timp; încât, sărind de la una la alta, el se arăta mai interesat de sosirea primăverii, erau ceva semne, doamne-ajută să dea soarele, ieşiseră ţigăncile cu ghiocei, azi-mâine lepădăm cojoacele; altfel, tare ar fi vrut să ştie de ce îl trimiseseră aici, în gura haitei? Venise cu inima îndoită, mai mult la porunca altora, împins din spate. Scrisoarea studentului în litere o citise alaltăieri dimineaţă, acasă la doamna Iuliana, doamna îi adusese ziarul, îndată după micul dejun: Vezi ce scrie cu deputatul, îi zisese, că numai asta se strigă pe străzi: Un deputat care incită la anarhism şi crimă! Citise el, citise apoi şi doamna Iuliana, şi tihna lor, insistent şi abil ocrotită până atunci, se Spulberase, poate pentru totdeauna: Mie de ce nu mi-ai spus? Era alta, doamna Iuliana, neîncrezătoare şi spăimoasă, gândind numai la consecinţe nefaste pentru amândoi: desigur, în sinea ei regreta că îl primise în casă. Astfel, terfelit, confundat cu răufăcătorii, Patriciu Mavrodin se văzuse nevoit să apeleze la ultimele rezerve de vanitate: Pardon, stimată şi distinsă doamnă, eu nu sunt cine mă crezi şi nu îngădui să fiu tratat ca un instigator. În ţara asta, eu încă mai am o imunitate, oare cum de te-a lăsat inima să iei de bun şi-adevărat tot ce scriu ăştia prin gazete? Doamna Iuliana o ţinea pe-a ei; Degeaba, degeaba, doar se ştie de când lumea că unde nu-l foc, nu iese fum! Asta era judecata ei. Iar Patriciu Mavrodin convenise, cu mâhnirea celui alungat: Aşa-i cu doamnele noastre, când nici bani nu ai, nici bărbăţia nu mai ece-a fost, una-două găsesc un pretext. De alaltăieri dimineaţă şi până aseară târziu, Patriciu Mavrodin contactase înalţi funcţionari de la siguranţă, avocaţi, miniştri: învinuirea de incitare la crimă era cu desăvârşire exclusă, opinaseră toţi; nu exista niciun temei legal pentru ridicarea imunităţii parlamentare; sigur, nu e plăcut deloc să te vezi comentat prin ziare: stabilirea vinovăţiilor se face însă numai de către organele în drept. I-aţi îndemnat dumneavoastră pe băieţii aceia să omoare? Nu, în viaţa lui, el, Patriciu Mavrodin, nu săvârşise un asemenea păcat, şi nici nu dorise moartea cuiva – duşman

să-i fi fost, la colţ de stradă să-l fi pândit, el trăise în linişte şi împăcare cu sine. Totuşi, totuşi... moartea bătrânului negustor se legase, şi aşa avea să rămână, şi de numele lui. Astfel, înlăturând temeiul legal, Patriciu Mavrodin se pomenise chemat să dea socoteală în faţa conştiinţei, cea cu respect faţă de legi şi Dumnezeu: abia ajuns aici se înfricoşase de viitoare... Căci el, într-un moment de slăbiciune, nimerise, ori fusese atras într-o bulboană ce nu iartă, inutile ar fi fost orice sforţări. Am două fete de măritat, îşi amintise, cine să le mai ia, când eu, părintele lor, numai ruşine le mai pot da de zestre... Amărăciunea îl coborâse până la Treapta de jos, umilinţa: mult şi fierbinte se ruga de un nimeni, de chelnerul acela de la Tic-Tac, să-i mijlocească o întrevedere cu Zelea Codreanu. Trei ore bătuse Balul Elizabeta, mai rătăcise şi prin Cişmigiu, până să-i vină un răspuns favorabil: Deseară, la ora nouă şi treizeci de minute să vă prezentaţi acasă la domnul general în rezervă Dobrotescu. Auzi, acolo, să se prezinte, ca un recrut. Era un ordin şi se executase, ce altceva să mai facă, însă fără a pricepe mare lucru: oare să fi nutrit şi generalul vreo simpatie pentru mişcarea tinerimii? îl ştia mofluz şi pidosnic, cu preocupări ce niciodată nu vizaseră politicăria. Să fi intrat şi el în vârtej? Poate şi alţii, cu nume şi renume? Coane Patriciule, îl dojenise generalul, după o îmbrăţişare cam prea milităroasă, aud că pe Iaci tot felul de greutăţi. De ce trebuia să urli mătăluţă ca din gură de şarpe, când abia dacă te pişcase un purecel?

ISşti nevătămat, neîntinat, ca un nou născut, coane Patri

— / *1* ciule, mai trage-ţi burdihanul, bombează şi pieptul, fruntea sus, şi bate pasul în rând cu tinerimea: Steaua matale abia acum începe să se-nalţe pe firmament. Am convorbit îndelung şi cu Alteţa Sa Principele Nicolae, care mi-a împărtăşit convingerile. Ţara e bună, oamenii sunt de nădejde, ceea ce trebuie să mai facem, neîntârziat, este să deschidem ochii la Europa. Primenirile se impun şi aici, ca peste tot. De la un capăt la altul, Europa este cuprinsă de un val de prefaceri, iar Italia ne poate fi un

exemplu. La vremuri nouă, tineri noi! decretase generalul, parafrazându-l pe cronicar. Coane Patriciule, a sosit şi momentul de răscruce, când prestigiul şi înţelepciunea noastră, a bătrânilor, se alătură forţei şi îndrăznelii tinere. Curând, o să punem bazele unei formaţiuni de elită, dar şi de şoc: Garda de fier. Cât va dăinui această ţară, pomeniţi vom fi printre întemeietori. Astfel, Patriciu Mavrodin descoperise un alt general, decât cel ştiut, pesemne că trecerea în rezervă, ieşirea din viaţa activă, cu programe şi protocol, ce ordonează şi mai alungă monotonia, îl dusese la exasperare, şi poate că tocmai din această exasperare se născuse şi nevoia de a-şi canaliza energiile într-o direcţie anume. Dacă nu cumva fusese şi el prins cu arcanul… Patriciu Mavrodin, sensibil la Măguliri şi preziceri de bine, de mărire chiar, sigur că se mai dezmorţise, însă acea senzaţie de bulboană, ca învârtejiri năucitoare, mai stăruia: Politica m-a respins… moşia produce puţin… am două fete de măritat… şi uite că-mi feşteliră obrazul, iar de curăţat, cine mă curăţă?! Golise paharul şi oftase din rărunchi: întemeietor? Eu, întemeietor? Printre atâtea lamentări se insinua şi dorinţa de a-i smulge amfitrionului măcar nişte promisiuni de sprijin; Voi, care profitaţi de prestigiul meu, cât a fost, cât mai e, voi ce oferiţi în recompensă? ar fi vrut să-ntrebe. Ghicindu-l în toate ascunzişurile, generalul Dobrotescu reacţionase prompt, cu o generozitate aproape suspectă: Asigurăm credite… găsim şi doi gineri pe cinste… cât despre obraz, nu mai e necesară nicio intervenţie: obrazul e mai curat ca oricând. Puteau fi şi vorbe de dacă, de ademeneală, iar Patriciu Mavrodin se gândea la ceva palpabil, o hârtie la mână. Fără umbră de ezitare, generalul compusese o lungă scrisoare de recomandare către directorul Băncii agricole. Mulţumit? O singură condiţie îi pusese generalul (sau, poate că el numai i-o transmisese): vizita la redacţia „Opiniei noastre”. Ce năzdrăvănie mai e şi asta? se burzuluise Patriciu Mavrodin. Cum nu primise nicio explicaţie, venise aici mai mult cu intenţii de tatonare: Ce-ar fi de întreprins? Prudenţa lui Vlad Stanca îl obliga şi pe

el să fie prudent. Acum, amândoi la pândă, evocau cu făţarnică nostalgie primăveri de demult. Până când li se-ntâmplă să bufnească în râs.

Astfel, Patriciu Mavrodin se recunoscu inabil şi obosit, mai ales obosit, tocmai în prezenţa unuia dintre cei mai dibaci şi necruţători adversari ce cunoscuse de-a lungul anilor, încât nici nu ştiai de unde să-l mai iei, să-l înhaţi, pregătit acum să-i speculeze şi-vorbe şi gesturi; cum.ar fi trebuit să se comporte? îi era aproape cu neputinţă să se simtă mai în largul său şi să adopte un ton potrivit, de îndată ce nu reuşise încă să priceapă ce anume se intenţionase prin trimiterea lui la redacţie; reluă discuţia cam pe dibuitele, către o ţintă ce i se desluşea anevoie:

— Dumneata zici să pun mâna pe condei şi să scriu protest. Păi, cum aşa, prietene? zeflemisi, decent, Patriciu Mavrodin, admiţând, într-un fel, că ei doi, în conjuncturi prielnice, ar fi putut lega. Prietenie. Nici vinovat nu mă ştiu, nici vreo acuzaţie directă nu mi se-aduce. De ce să scriu? Numai aşa, ca să mă bag în lături? Pricep unde baţi dumneata, şi prea rău nu te judec, asta ţi-e meseria, cam scârboasă, ce-i drept, dar nu mai scârboasă ca altele, cum ar fi politica noastră. Dumneata ai-nevoie de marfă.

— Trebuie să-ţi aprovizionezi piaţa cu prospătură, altfel îţi strici vadul, pierzi clienţii şi închizi taraba. Nu scriu eu, ai să scrii1 dumneata, că ţi-am călcat pragul, bătăios, cu o ialcă-n cer, una-n pământ, ai? E, treaba dumitale, eu n-am să te citesc.

— Din partea mea, puteţi fi liniştit: nu scriu nimic.

— Nu-mi faci onoarea, cum ar veni!

— Alta-i pricina, asigură, zâmbind, Vlad Stanca. Eu vă ştiu un om de bine, şi nu mi-a dat prin minte vreodată să ridic spada – indiferent dacă împărtăşesc, ori nu, vederile dumneavoastră politice… Nu sunt gazetă de gang şi nu practic şantajul. Nu Hm lovit în dumneavoastră. Eu nu am făcut altceva decât să public scrisoarea unui student, martor ocular… cum se spune. După cum, probabil, aţi luat cunoştinţă, cercetările de până azi

confirmă afirmaţiile studentului. Depoziţiile martorilor arată că aţi fost pe Ghirlandei 27 şi i-aţi instruit…

— Am dat pe-acolo, în trecere… mă rog, căutam o persoană… însă de instruit, Dumnezeu să mă ierte… asta-i o calomnie… –, am să-l traduc în faţa instanţei pe studentul dumitale… cred că l-am zărit pe-acolo… prăbuşiţi pe o masă, beat criţă… toţi erau beţi, şi-acum li se năzare că i-am incitat.

— E, asta chiar că-i o noutate! întrerupse Vlad Stanca.

— Ce să fie, domnul meu?

— Nici studentul, nici martorii n-au pomenit de beţie, din teamă, se-nţelege: poate fi un factor agravant, şi nu doar pentru ei, în primul rând pentru organizatori. E o practică, în mai toate acţiunile teroriste, întâi, se dă de băut.

— Dumneata faci anchetă cu mine?

— Am în vedere un caz, nicidecum o persoană.

— Iar calitatea de gazetar îmi dă dreptul să ajut la elucidarea unor astfel de cazuri, ce tulbură ordinea publică şi învrăjbesc atâţia oameni… e şi o datorie de conştiinţă

— Aha, de conştiinţă! se repezi Patriciu Mavrodin, acum iritat, cu tâmplele zvâcnind. Îndată se căută prim. Buzunare, după flaconaşul cu tablete. Înghiţi o tabletă şi se ridică de pe fotoliu. Atunci, află, domnul meu, că retractez tot. Ai vreun martor? şi el îşi roti privirea prin încăpere. Ai vreo dovadă? Domnul meu, dacă tot vrei să-mi bagi sula-n coaste, îngăduie o întrebare: Domnul meu, cât mă costă să te iau aşa cum eşti, cu ziar, cu conştiinţă, cu nevastă şi copil? Ştiu că doamna dumitale ţine o făbricuţă, iau şi făbricuţa… cât mă costă? Vând o sfoară de moşie. Câte încăperi ai aici? se ambală Patriciu Mavrodin, cu voce de stăpân, eliberat acum de spaime, parcă niciodată nu se simţise atât de sigur de sine: Cumpăr, închiriez… tot mă gândeam eu să tipăresc o foaie.

— Aici nu-i nimic de vânzare.

— Nimic, şi totul! mai atacă Patriciu Mavrodin. Câştigă cine dă mai mult. Dumneata nu mai ai de unde. Ai

ajuns la fundul sacului, scormoneşti pe-acolo. Ce eşti dumneata? O foaie, domnul meu, „o biată foaie, azi e, mâine nu mai e, bate-un vânt şi-o spulberă. Cât mă costă?

— Niciun sfanţ, întâmpină Vlad Stanca, înveselit:

dacă mi-aţi face plăcerea să reveniţi la un ton acceptabil, mă dau pe gratis: al dumneavoastră sunt, cu tot ce am.

— Păi, cum aşa? Vrei să mă fac şi mieluşel? După ce amenințţi cu noi dezvăluiri?

— Mă gândeam că ar fi şi în interesul dumneavoastră.

— De unde-mi ştii dumneata interesele?

— Bine, fie! se hotărî Vlad Stanca. Promit solemn, încă o dată: ivam să consefnnez vizita la redacţie… nimic din câte mi-aţi zis 11-O să ajungă la urechile altora. Rog să fiu înţeles: nu propun o tranzacţie, cum ar veni – nu atac eu, nu mai atacaţi nici dumneavoastră. Oare mai e cazul să precizez că n-aţi avea nicio şansă? Dumneavoastră, domnule deputat, aţi nimerit într-o capcană. Nimic nu m-ar putea face să cred că aţi venit aici din proprie iniţiativă. Iar dacă aşa stau lucrurile, dacă aici aţi ajuns, de ce să mă mai preocupe soarta dumneavoastră! N-aveţi decât să jucaţi în continuare cum vi se dictează.

— E o jignire, domnul. Meu, şi nu admit.

— E o părere de rău: eu vă purtam respect; a fost, s-a dus, ştiţi când s-a dus? atunci când v-am văzut în escorta lui Codreanu, la prefectura de poliţie. În – escorta unui terorist. Când aţi intrat aici, o clipă m-am gândit să profit, era cât pe-aci să dau anunţ pe prima pagină, azi ne-a vizitat la redacţie domnul deputat Patriciu Mavrodin, mlâine vom reveni cu amănunte… ce vreţi, năravde gazetar. Ne-ar fi prins bine şi un protest din partea dumneavoastră. Pretext de comentarii, zile la rând. Acum, ce să mai zic? E ca şi când n-aţi fi dat pe la noi.

— Văd că dumneata mi-arşi pus cruce.

— Numai după ce alţii v-au târât…

— Domnul meu, domnule Stanca’! se înfierbântă din nou Patriciu Mavrodin. Eu nu fac escortă… nu mă

amestec… şi nu fac tovărăşie cu cine crezi dumneata. Orice speculaţiuni de acest fel mă jignesc profund.

Era mai degrabă o ţâfnă de om în vârstă şi cu rang, obişnuit să domine, decât o Victorie, dar se mulţumi şi numai eu atâta, după perpelirile prin care trecuse oricum, avea ce să raporteze generalului Dobrotescu, eventual şi celorlalţi, dacă-i va fi dat să-i întâlnească. (Totuşi, le ce se ţine în umbră acest Codreanu? de ce tratează… poate şi măi grav, îl dirijează… prin intermediafi?). Abia în stradă, când îl şfichiui o pleasnă de vânt, observă, cu stupoare, că era numai în costum, îşi uitase, aşadar, paltonul şi căciula în redacţie (desigur, un semn de năuceală, o alterare a stării lui de spirit – şi pretext de haz, pentru celălalt, adversarul, căci Vlad Stanca îi era acum adversar declarat, ca unul ce îl „expuse se oprobriului public). Pentru nimic în lume n-ar mai fi urcat la redacţie… Înfrigurat, aproape dârdâind, frecându-şi palmele învineţite, aşteptă minute lungi pe trotuar, până apăru o birjă: îl instrui îndată pe birjar de unde să-i aducă paltonul şi căciula, apoi se ghemui pe bancheta de piele, suflând în pumni. Calul, nerăbdător, poate stârnit de ceva – începu să bată din copite şi să necheze scurt, icnit: asta i-ar mai fi lipsit, s-o ia calul de unul ” singur, la goană; prevăzător, se trase la o margine a banchetei, e un picior pe scăriţă. Noroc că birjarul reveni destul de repede… Primul drum Patriciu Mavrodin îl făcu la Banca agricolă, unde îi prezentă directorului scrisoarea de recomandare semnată de generalul Dobrotescu. Şi se văzu, astfel, într-o situaţie ridicolă, de Milog: Vai de mine, coane Patriciule, îi zise directorul, după ce parcurse, mai mult din politeţe, cele câteva rânduri, dar se poate una ca asta? Până şi domnia voastră să umblaţi cu acte de sărăcie? Doar ne ştim, şi vă bucuraţi de încrederea noastră, de ce mai era nevoie?! Domnul general e cât se poate de generos cu nişte credite care nu există. De unde credite, coane Patriciule? Doar v-am explicat şi cu alte prilejuri: numai intervenţia masivă a capitalului străin ne mai, poate salva; tratative se duc, însă cine să garanteze reuşita? în niciun caz, domnul general…

Desigur, şi în această împrejurare Patriciu Mavrodin îşi aminti că are o moşie şi un mandat, are o platformă: Aţi ruinat o ţară, domnul meu, sunteţi un guvern de neputincioşi, domnul meu, dar e aproape ziua 1 îi aruncă directorului de bancă, asigurându-şi ultima replică, necesara iluzie de învingător. Altfel, pe Cine să mai dea vina? pe mintea lui slabă, cu dereglări alarmante? Acum, bănuiala că este îmbrobodit, manevrat, folosit în cine ştie ce scopuri oculte, în schimbul unor promisiuni deşarte, se transformă în certitudine, şi un gând de răfuială rea, ţigănească, îl îndeamnă să dea ochi cu generalul Dobrotescu: Drept cine mă consideraţi voi? Am să dau în vileag… Nu, nu, se sancţionă îndată, cu gândul la posibile consecinţe nefaste, nu era potrivit să treacă la ameninţări: de preferat ar fi fost o desprindere în termeni onorabili, din pricini oarecari, de boală şi de bătrâneţe. Acasă la general tot trase de sfoara clopoţelului până la descurajare. De undeva, din dosul casei, apăru ordonanţa: A zis domnul general să raportaţi unde trebuie I Cu toată indignarea, Patriciu Mavrodin reuşi să se abţină de la ocări şi huiduieli, doar nu era să se răzbune pe un soldăţoi neispră vit: de altfel, afrontul ce i se adusese, atât de b. Adărănesc, depăşea puterea lui de înţelegere. În ce relaţii de subordonare intrase, şi faţă de cine? Socoti inutil să-şi mai – frământe creierii în aflarea unui răspuns: Acum, ce-o da Domnul, aşa să fie. Degeaba şi-ar fi căutat tihna departe de Capitală, 1 acasă la Dorohoi, ori prin alt. E părţi, tihna lui nu mai era nici unde, vârtejul era’ în el, scăpare nu mai avea, alţii îi hotărau soarta, prăbuşire, ori, cine ştie… Curiozitatea îi ţinea loc de speranţă. După ce îşi călcase în atâtea rânduri pe inimă, îi veni uşor s-o mai facă o dată: La redacţie unde am fost, îi raportă chelnerului de la Tic-Tac, mi şi propus să mă dezic public de domnul Codreanu şi de acţiunile sale teroriste. Şi-abia în clipa aceea, dintr-un ultim impuls de neacceptare a umilinţei mai puternic decât raţiunea lui în aţipire, Patriciu Mavrodin forţă destinul: încă nu am luat o hotărâre. Oricum, poziţia de subordonat fără; soldă nu mă avantajează. Creditele pentru moşie mi

s-au refuzat într-un mod de-a dreptul grosolan, iar scrisoarea generalului Dobrotescu a servit doar ca pretext de batjocură... Chelnerul, mai deferent ca în alte dăţi, îl conduse la o masă liberă şi îi puse dinainte, cu plecăciuni, o halbă de bere blondă, spumoasă. După niciun sfert. De oră, el aduse şi răspunsul încurajator: Camaradul Codreanu vă pofteşte respectuos pe strada Berzei 18 la etaj. (Să fie oare adevărat? se întrebă Patriciu Mavrodin. La numita adresă locuia un fost deputat, prieten al său încă din linereţe.) Invitaţia îl făcu să adopte un aer sever, distant: Bine, băiete, comandă o birjă! Din. Nefericire, pe bulevard se scurgeau numai birje încărcate până la refuz; laxico-urile, pline şi de grohăiau din claxoane, ca să-şi deschidă drum prin mulţimea ce năvălise pe carosabil; tramvaiele goale, cu uşile închise; clopoţind îndrăcit, se retrăgeau la depouri. Patriciu Mavrodin urmări cu, ochi critic vânzoleala din jur; Debandadă, iar debandadă, guvern de neputincioşi, ce păzeşte primul-ministru? Transportul în comun fusese paralizat, grevă la tramvaie, iar bir jele şi automobilele nu mai făceau faţă la puhoiul de solicitanţi. Grevă, se întăritâ Patriciu Mavrodin, la asta se pricep lucrătorii noştri, oare nu se găseşte nimeni care să pună şaua pe ei? Ar trebui jupuiţi de vii. Astfel, se văzu nevoit s-o ia pe jos, repejor, noroc că distanţa nu era prea mare. Dacă mi s-a făcut o invitaţie în casă onorabilă, chibzui, poate fi semn că mi se acordă şi atenţia cuvenită. Iar atenţia firesc este să nască şi pretenţii. Eu mă dau pe mine, voi cu ea ieşiţi pe tarabă? Măcar să ştiu o treabă cinstită. Am un rang, am şi un preţ: credite, pedepsirea exemplară a denigratorilor, sprijin în viitoarele alegeri parlamentare. Vi se pare prea pipărat preţul meu? Căutaţi-vă un altul cu moşioară, mandat, relaţii... îl întâmpină, în capul scărilor, nu gazda, ci generalul Dobrotescu, jovial, cu braţele deschise: Noi suntem. În consiliu de azi-di. Mineaţă, şi încă n-ară isprăvit, pofteşte, dragul meu, eşti la tine acasă, doar ţi s-a rezervat onoarea de a te număra printre întemeietori. Onoarea? reţinu Patriciu v Mavrodin. Onoarea „pe vreme de criză, trebuie să aibă şi o

remuneraţie: păi, cum altfel? Păşi în salon cu fruntea sus: la primirea entuziastă răspunse cu un zâmbet de circumstanţă.

P-am la aceeaşi oră, Vlad Stanca îşi scria tableta pentru ediţia de a doua zi a „Opiniei noastre”: După ce a cunoscut impasul şi blamarea, Legiunea Arhanghelului Mihail, în destrămare încă de la pornire, bizuindu-se doar pe câte\7 a echipe de şoc, încearcă acum redresări tactice, cu farduri de împrumut, prin atragerea unor foste personalităţi ale vieţii publice, care să gireze cu prestigiul de care mai dispun aceleaşi – vechi incitatruni la jaf şi crimă. Drept modele de urmat ni se propun mişcări similare din apusul Europei, ce se menţin prin fanatism şi dictatură. Tradiţiile noastre social-politice sunt ignorate, spiritualitatea românească jignită, climatul democratic ce tindem a instaura, violentat. Avertizăm azi, când nu este prea târziu, asupra unui pericol real... Citind peste umăr, Anghel strâmbă din nas, pocni din degete, şuieră, icni, în cele din urmă îşi duse palma ia frunte şi dădu ochii peste cap: Şefule, mă bagi în mormânt cu zile... şefule, ai un talent nemaipomenit de a măcina în gol; cu din astea, verzi-uscate, fără ţintă şi fără. Dumnezeu, vrei să-mi creşti tirajul? El se lăsă pe parchet, cu spatele rezemat de perete: Ce vrăjile, dracului mi-ai făcut? întrebă, Cu sinceră nedumerire. Vreau să mă desprind de matale şi nu pot. Dorm în frig, mă scol în frig, mănânc magiun de prune, şi-n loc să-mi iau lumea-n cap, vin încoace, la redacţie. Poate că mă fascinează tocmai talentul matale de a călca în strâchini. Ce fanatism, ce dictatură? Românul n-a îngăduit, şi nu va îngădui niciodată... Ce terorism? O ceată de derbedei, pradă uşoară pentru orice poliţie din lume. Eu pierd zilnic la tiraj, iar dumneata, senin, te lupţi cu morile de vânt... dai avertismente... Dezolat că iar predică. În pustiu, îşi trase un teanc de ziare, căpătâi, şi se întinse, cu gândul la somn: de altfel, în orele de răgaz, aici mai recupera din nopţile albe „era mai cald aici ca în maghernița unde se aciuase în ultimele zile. Dezorganizarea vieţii economice şi politice, nesiguranţa,

indiferenţa multor cetăţeni, ce s-au retras în găoacea lor, scârbiţi de atâtea frumoase promisiuni fără nicio acoperire, favorizează mişcările de extremă-dreaptă, terorismul: chiar şi oameni de bună credinţă, doritori de prefaceri, de alte orientări, pot fi ademeniţi de o propagandă abilă... scria în continuare Vlad Stanca, imperturbabil. Atunci răzbătu de pe culoar vocea lui Grindei, fotograful: Grevă la tramvaie. „Afară, în stradă, cu toţii! porunci Vlad Stanca. Dar îşi luă seama, îndată, şi schiţă un zâmbet vinovat: Anghele, te rog eu, vino să dăm" Ov raită. Din toată redacţia „Opiniei noastre" mai rămăseseră ei doi şi Niculaie, omul de serviciu.

Primul dintre manipulanţii de tramvai care făcu declaraţii presei şi. Se. Lăsă fotografiat, cerându-şi iertare că era nebărbierit, nu-i plăcea să umble aşa, dar în Ultimele trei zile nici nu mai dăduse pe-acasă, îi adusese nevasta ceva merinde la depou, se nimeri să fie şi membru în comitetul de grevă, un anume Stan Berindei, bărbat la nici patruzeci de ani, subţiratic şi vioi ca un flăcău, strâns într-o uniformă cenuşie, ponosită, fără palton, şi cu ciubote grele în picioare. El informă că la orele 14, 30 de minute direcţia respinsese în bloc toate revendicările lucrătorilor de la tramvaie, anunţând că mai devreme de

1 octombrie, anul în curs, orice alte tratative, cu privire la condiţiile de lucru şi salarizare, sunt cu desăvârşire excluse. Atunci, am trimis ştafete la depouri, şi pe toate liniile: trageţi pe dreapta! Noi, de la tramvaie, acţionăm rapid, sublime cu mândrie Stan Berindgi. Noi punem oraşul în mişcare. Gând nu se mai poate îndura, tot noi îl scoatem din circuit, una două! În jurul lui se adunară zeci de cetăţeni, mai ales femei muncite, încărcate cu sacoşe, paporniţe şi geamantane: Şi la noi nu vă gândiţi? Cum să batem atâta drum, pe jos? se porniră vociferări din toate părţile. Zănateci, hăndrălăi, ţara nimănui... Stan Berindei se mohorî puţin, îşi smuci şapca mai pe ochi şi se mişcă de pe un picior pe celălalt, parcă vrând s-o ia din loc, ce-i era dat să-şi audă, tot de la oameni amărâţi ca el, numai bine nu-i cădea. Oare la – noi cine se gândeşte? N-

ave. M şi noi neveste şi copii? nu trebuie să trăim şi noi? Cu un bobârnac, îşi dădu şapca pe ceafă: Azi mai e cum mai el să vedeţi mâine dimineaţă cum are să fie!... A doua zi dimineaţa era programat să intre în grevă şi şoferii de autobuze. Sunteţi comunist? întrebă un reporter de la „Cur. entul”. Stan Berindei zâmbi îngăduitor, iertând bănuiala: Comunist? Unde vă dure mintea pe dumneavoastră... Nu-i de-ajuns că sunt muncitor? Trebuie să ne găsim şi noi un loc sub soare. Pe-aici isprăvise, era timpul s-o ia şi el spre casă, vreo patru kilometri pe jos, căci locuia departe, tocmai la capătul lui Pantelimon, unde îşi construise adăpost din chirpici, îi pe trecură ocări şi ameninţări. După ce traversă Piaţa Brătianu îi tăiară-calea alte grupuri de femei şi bătrâni: uşor de recunoscut după uniformă, asupra lui se abăteau acum toate mustrările, de parcă. El ar fi purtat steagul greviştilor de la tramvaie, şi numai din cauza lui sute de Mii de oameni aveau de pătimit. Dacă lucru-i greu şi ieafa-i mică? se explica, potolii, Stan Berindei. Dumneavoastră, călătorii, le ştiţi pe-ale dumneavoastră, că aveţi destule, se mai apără Stan Berindei, cuviincios. Noi, de la tramvaie, le ştim pe-ale noastre... Înăsprirea crizei economice determinase reacţii neaşteptate la unii bucureşteni cu o situaţie materială acceptabilă: ei îşi vedeau salvarea în soluţiile propuse de guvern – trimiterea la urmă a celor rămaşi fără serviciu, interzicerea grevelor, arestarea tuturor agitatorilor de stânga. Şomerii, greviştii şi agitatorii erau declaraţi răspunzători pentru mai toate relele, de la scumpete şi lipsa de locuinţe la haosul economic în care se zbătea ţara. La bodegă, la o plimbare în Cişmigiu, ori pe Calea Victoriei, se întocmeau statistici acuzatoare: Cât pierde România după o grevă în metalurgie? cât pierde după una în textile? Are dreptate guvernul, se cuvin măsuri drastice... învăţătorii şi profesorii expediau memorii, amintind că nu şi-au încasat leafa, dar continuau să se prezinte la posturi. Micii funcţionari îşi vărsau amarul la o halbă de bere, în conversaţii la serviciu, ori după serviciu, prin parcuri, unds mai luau aer: de o grevă a funcţionarilor

nu se mai pomenise în ultimii doi ani, sub guvernafea lui. Iosif Partheniu. Teama de concediere era mai presus de nevoi şi umilinţe: acum. Trebuie să supravieţuim, cum o fi, cum s-o putea, era justificarea obişnuită a micului funcţionar. Cu grevele lucrătorilor de la tramvaie şi autobuze bucureştenii. Nu se împăcaseră, de fapt, niciodată, nici măcar cei de la periferie, care şi ei se ridicau la greve, nu se arătau prea înţelegători: ne-au blocat, ne-au pus la Pământ! în anii de după Marele război oraşul se lăţise mult, cu noi cartiere, modeste, din căsuţe fără etaj, cu străzi noroioase, ce aminteau uliţele de sat amărât, însă tocmai în aceste cartiere trăiau acum aproape jumătate dintre bucureşteni: dacă nu mai umblă tramvaiele, autobuzele, cum să mai străbaţi oraşul, pe unde ai treburi? Cei mai mulţi întârziau de la lucru (pretext pentru patroni de amenzi, ori concedieri). Dacă nu se mai poate altfel? continua să se explice Stan Berindei, mereu reţinut de pietoni iritaţi. Chibzuiseră mult până să dea semnalul de grevă. Peste două sute de lucrători fuseseră concediaţi pe la începutul lui decembrie, trecut. Acum, Direcţia prevenise că în următoarele săptămâni personalul va fi redus cu încă zece la şută. Programul de lucru avea să fie de douăsprezece ore, cu un spor neînsemnat la salariu pentru orele supâimentare. Se intenţiona introducerea sistemului, de muncă prin rotaţie, îndeosebi pentru manipulanţii tineri, sub treizeci de ani. La depou – tragem pe dreapta, hotărâse comitetul de grevă, în aprobarea tuturor. Primejdiile nu erau puţine şi de neglijat, şi nici prea greu de prevăzut: concediaţii din toamnă puteau fi chemaţi, cu promisiuni de reangajare; ce mai. Era de făcut într-un asemenea caz? îi strigi în faţă fostului tău tovarăş că este un nemernic, spărgător de grevă, iar lui îi dau lacrimile: Aşa o fi, da’ eu n-am ce mânca!... Ei, şi-atunci? Un pic de înţelegere trebuie să ai şi pentru cel mai năpăstuit decât tine. Înţelegere? se răzvrătise Stan Berindei. Criza deteriorase până şi relaţiile dintre lucrători, mai tare decât toate disensiunile politice. La porţile fabricilor se prezentau zilnic zeci, uneori şi sute de

oameni nevoiaşi, rugând supraveghetorii să le dea ceva de lucru, orice. Totuşi, cum greva era abia la început, Stan Berindei îşi refuza întrebările sâcâitoare, neliniştea. Acum se gândea la gospodărie, lăsată mai mult în grija soţiei, nici ea nu mai răzbea cu toate, iar povestea cu gardul (primisştă a treia somaţie) *îi* accentuase starea de agitaţie, era la un pas de prăbuşire. Dacă ne amendează? dacă ne dărâmă căsuţa? Condiţia pusă de primărie la repartizarea terenului fusese tocmai înjghebarea unui gărduleţ, fie şi din leaţuri, din nuiele, dacă nu se poate din piatră, cu drugi de fier, şi poartă de fier, din orice, numai gard să fie. I-ar fi trebuit, după socotelile lui, vreo douăzeci de stâlpi, cam tot atâtea stinghii, lungi – fiecare de câte trei metri, şi o căruţă de leaţuri. Plănuise el să-şi caute un ortac în cartier şi împreună să se ducă în Pădurea Pustnicul, unde să doboare câţiva copaci şi să taie lăstăriş; găsise ortac, nu găsise o căruţă, care să-i transporte copacii şi lăstărişul la preţ convenabil. Şi amânase, tot amânase de pe o zi pe alta, până le venise a treia somaţie, şi ultima: de-aici încolo, ei se puteau aştepta la orice. De obicei, întârse fixa o amendă, usturătoare, dacă nu achiţi amenda în termen se trecea la evacuare. Aşa căzuseră în vremeădin urmă mai multe căsuţe din sectorul Pantelimon. Pe locul lor se ridicaseră altele, mai arătoase. Şi aici era o concurenţă şti/nulată de guvern, de oficiali: să învingă cine-i gospodar şi merită, şi învingeau întotdeauna cei cu dare de mână. De unde gard? Să mă fac eu gard? în jurul statuii lui Pache Protopop eseu staţionau cinci căruţe; o adevărată staţie de căruţe; zeci de pietoni se grăbeau să urce, câte zece, dacă nu şi mai mulţi într-o căruţă, unii stând pe loitre, Haiţii în picioare, şi toţi făceau haz de necaz. Dinspre F.oişorul de foc veneau camioane încărcate cu băieţandri gălăgioşi, elevi, ucenici, vânzători de pe la magazine, pierde-vară; pe o platformă de tractor ce se hurduca pe mijlocul străzii se înghesuiau femei de la ţară, cu damigene şi coşuri; automobile particulare opreau ici şi colo, invitind pietonii grăbiţi să urce… Pentru camionagii, automobilişti şi căruţaşi greva de la tramvaie era o binefacere, ei făceau

curse de zi şi de noapte, în toate direcţiile, la un tarif ridicat, mult peste costul unui bilet de tramvai, ori de autobuz, dar cine te obliga să deschizi punga? N-aveai decât să mergi pe jos. Stan Berindei îşi duse palma la ceafă şi se frecă îndelung pe sub gulerul cămăşii, îl pişcase ceva, vreo gânganie. Când intră pe Pantelimon grăbi pasul, mai avea doar vreo jumătate de kilometru, întotdeauna când se-apropia de casă se agerea, apucat de un neastâmpăr de rău prevestitor, ei trăiau în provizorat, în nesiguranţă, oare cum s-or fi descurcat nevasta, şi copiii în lipsa lui, şi cam de fiecare dată mai afla de un necaz: Păi vezi, păi vezi? se frământa Stan Berindei. Am avut eu o presimţire… în staţiile de tramvai de pe Pantelimon era lume ca la manifestaţie. Când apărea o căruţă, vreun camion, toţi se repezeau să urce; şi urca cine era mai înfipt, mai. În putere; bătrânii se foiau pe mergine, pândind un moment favorabil, când să se-ncumete şi ei; femeile blestemau, dar nu pe căruţaşi, pe grevişti. Iar simţi o înţepătură, ca de vârf de ac, şi cam în acelaşi loc. Atunci se gândi la rău: prin tramvaie se vântura lume fel şi fel, erau şi destui lăţoşi, urcau şi coborau, toţi se izbeau de el; iar el cum să se apere? De altfel, nu era nicio noutate, toţi ştiau că tramvaiele şi autobuzele noastre sunt adevărate focare de contagiune. Dacă, doamne fereşte, am luat vreo insectă din alea… Nu intră în casă, o strigă pe nevastă să iasă ea în pridvor: Auzi, m-a pişcat ceva la ceafă, sub guler, da’ nu te speria, te rog eu, ţine-ţi firea, că altfel intru şi eu în bâţâială. Afară era destul de frig, totuşi el începu să se dezbrace, în pridvor; soţia îi aduse alte haine, curate, apoi, cu mare atenţie, insistând pe la cusături, zgândărind cu unghia, îi cercetă uniforma, ciorapii, izmenele şi cămaşa. Când descoperi păduchele greţos şi umflat, gata să plesnească de cât sânge supsese, tea scoase un ţipăt scurt şi repede aruncă hainele pe trepte: gaz, aduceţi bidonul cu gaz! strigă ea, înspăimântată. Voia să-i înmoaie hainele în bidon, aşa se curăţau hainele de păduchi, cu gaz lampant. Numai, una ca „asta să nu faci! se agită el, vrei să mă laşi fără uniformă? dacă ia foc? şi chiar dacă nu ia, cum să mai

ies din casă, puţind a gaz? Încercă să o dea la o parte: Lasă, că mă despăduchez eu… Femeia izbucni în plâns zbuciumat, multe necazuri dăduseră peste ei, însă nicio ruşine ca asta. Întâi să te tunzi, peste tot, îi zise bărbatului, altfel nu mai intri în casă. Ce era să facă? Viorel, băiatul mai mare, îi aduse oglinda şi maşina de tun». Soţia puse apă la fiert, să fiarbă hianele şi să-i pregătească de-o baie, în butoi, aşa se-mbăiau ei, în butoi. Tot la insistenţele soţiei, după ce se tunse cu zero, Stan Berindei se spălă cu gaz lampant pe cap şi pe la subsuori. Copiii fură instruiţi, cu mare severitate, nu cumva să se afle prin vecini şi la şcoală ce ruşine păţiseră ei, Berindeii. La noi e curat, zise femeia, eu mă omor toată ziua cu spălatul şi măturatul, schimb aşternuturile o dată pe săptămână, aici n-am pomenit insecte, alţii au – şi văd că ni le dau şi nouă. Voi să ştiţi, îi avertiză pe copii, ameninţând şi cu degetul, spre mai mare luare aminte, că până acum nimeni nu ne-a vorbit de rău, şi nici nu trebuie să se-ntâmple, însă Dumnezeu ferească să-mi faceţi voi vreo poznă, că vă pun jar pe limbă! Copiii erau obişnuiţi să-şi asculte mustrările părinteşti în picioare, cu ochii plecaţi, întocmai ca la şcoală, când nu ştiau lecţia şi asupra lor se abătea îngrijorarea unei învăţătoare ajunsă la exasperare: De ce nu învăţaţi, copii? vreţi voi să vă dau afară din şcoală? Mi-aţi mâncat zilele… Altfel, pe copii îi umfla un râs năprasnic: tuns chilug, cu ţeasta ţuguiată şi urechi clăpăuge, tatăl lor semăna cu un gunoier din vecini, nea Trifan, beţivul cartierului. Fără podoaba de păr cârlionţt tatăl nu mai impunea respect, el însuşi pănând stingherit, îngăduit în casa altora. Până şi femeia, cu tot necazul, din când în când ducea colţul basmalei la gură, acoperind, nedibaci, osumbră de zâmbet. Ei, tatăl, pricepuam să-mi pun o perucă, una roşcată, ei, ce ziceţi? Aud că au scos ăştia peruci şi pentru domni. Eu sunt un domn! Ei, bem şi noi un pahar de Viii! Viorel se şi repezi în cămară, de unde aduse damigeana cu vin roşu, întremător. Stan Berindei turnă pentru el şi nevastă. Copiii primiră câte o cană de lapte bătut. Ei, lume, lume! se mai redresă Stan Berindei,

tare-aş vrea să te văd întoarsă pe dos. Oare cât să mai ţină aşa? Munceşte omul, munceşte, cade în brânci şi iar se opinteşte, nu se lasă omul, cât mai răsuflă nu se lasă – şi câştigul? Un păduche. Mai bem, nevastă? Bem şi noi de amăgeală. Îşi ducea mereu palma la ceafă, unde stăruia senzaţia de pişcătură. Şi gardul? întrebă. Ce facem cu gardul? Viorel. Interveni, mândru de ispravă: Am adus trei stâlpi… Ei, copiii, tot colindând cartierul, descoperiseră, mai, la margine, o casă prăbuşită de curând: proprietarul, un negustor de stămburi cu prăvălie la stradă, invitase oamenii să ia fiecare ce-i trebuie, şi cât mai repede, în două, trei zile să cureţe terenul, că intenţiona să-şi ridice o casă nouă. Şi, şi? chestionă, înviorat, Stan Berindei. De ce; nu mi-aţi zis de cum am picat acasă?

Mă despăducheam, dracului, pe urmă. Îndată se echipă de corvoadă, cu cizme de cauciuc şi pufoaică. Pe cap îşi trase o căciulă de lână, căptuşită cu blăniţă de miel. Ce zici, nevastă, vii şi tu cu noi? Ea se codi, avea oale pe sobă. Stan Berindei înţelese că nu se simte în apele ei, şi o iertă, fără întrebări de prisos. I se explică ea, în şoaptă: Vreau să iau toată casa la puricat. Altfel, cum să mai stăm aici? Prin dreptul ferestrei dinspre stradă tocmai trecea o ţeavă de puşcă. Stan Berindei întredeschise uşa: lângă treptele casei, doi soldaţi în mantale lungi, până la călcâie, se chiorau la un petic de hârtie. Aici e numărul 102? întrebă unul dintre ei. Confirmarea îi făcu să-şi dea căciulile pe ceafă, a înseninare, în sfârşit, nimeriseră la adresa indicată. Dumneata îi fi Stan Berindei? Na, că ne-am tocit tălpile de când te căutăm. Mai rău ca la manevre. Erau de la garnizoana Bucureşti şi veniseră cu ordin de aducere, însă fără nicio hârtie în regulă, numai cu adresa. Ordin de la garnizoană, să se prezinte neîntârziat la depou. Stan Berindei, se gândi să-i poftească în casă De venit, le zise, eu nu vin de bunăvoie. Nici la depou, nici în altă parte, iar dus pe sus, ori mânat din spate nu mă las, că n-aveţi niciun drept să mă luaţi din casa mea. Eu nu sunt militar, nu ţin de garnizoană, mie nu mi se poate porunci. Dacă mi-aţi arăta un ordin de concentrare, atunci ar fi

altceva. Dar aşa?

Hai mai bine să ciocnim un pahar, le mai zise, apucând damigeana: vin roşu, dă putere. Până să se hotărască cei doi, el şi turnă în pahare.

— Erau băieţi de treabă, amândoi ardeleni, dintr-un sat de lângă Orăştie; Bem noi, bem, dacă ne poftiţi, da' de raportat, ce raportăm? întrebă cei cu tresă de fruntaş. Încet-încet, se-nvoiră la mărturisiri: mai trecuseră şi pe la alţii, trei patru/ciocniseră şi cu aceia câte-un pahar: Noi rău nu vrem să facem, da' nici s-o păţim noi de la dom sublocotenent nu se cade. Poate-aşa, dacă îţi pleca de-acasă, mai sugeră fruntaşul.

— Noi, ca noi, mai închidem ochii, da' poliţaii nu iartă, că de-aia sunt plătiţi, să nu ierte. Stan Berindei promise: Cum se-ntunecă – o şi iau din loc. Altfel, nici gând să se-ascundă, nu era el omul care să-şi piardă urma tocmai acum, când se cuvenea să fie în primele rânduri, nu făcuse niciun rău, nu nedreptăţise pe nimeni, dimpotrivă, în toate împrejurările se purtase corect, iar mai. Mult decât să-i fie răsplătită munca după merit nu ceruse. Ce treabă să mai aibă soldaţii şi poliţaii cu el? Zarvă şi alergătură de pomană. Împins din spate, tot n-am să urc în tramvai, iar dacă o fi să mă ia pe sus şi cu forţa să mă urce, am să stau şi eu pe scăunel ca o momâie, iertaţi, domnii mei, iertaţi, dar se-ntâmplă că nu ştiu să mai conduc, poate că n-am ştiut niciodată, poftiţi dumneavoastră în locul meu. Altceva, decât să-l bage la beci: pe vreo câteva zile, de cuminţire, ce-ar fi fost să-i mai facă? Pe la beci mai trecuse, înjurături şi palme, şi picioare-n fund, se mai suportă, dau ăia, încasezi tu, însă tramvaiele tot nu se mişcă, şi-atunci unde-i folosul? Curând, prevestise Stan Berindei, curând o să pricepeţi şi domniile voastre că fără noi, lucrătorii, nu se mai poate: Era, de fapt, o constatare a tuturor, şi lucrători şi patroni şi poliţai, din care pricină se şi căutau mereu soluţii de aplanare a conflictelor: o grevă prelungită grăbea falimentul, asta era o lege pe vreme de criză. Până către miezul nopţii Stan Berindei cără cu spatele grinzi şi

scânduri de la casa dărăpănată, ajutat şi de copii, ei aduceau mai mult stinghii afumate, putrezite, pe alocuri, şi bucăţi de tablă din acoperiş. După fiecare transport, o întreba pe nevastă, dacă le-a mai picat vreun musafir nepoftit. Nimeni, nu se mai abătuse nimeni pe-aici, nici cu „porunci, nici cu vorbe de încurajare. Ne-au uitat toţi, îşi zise Stan Berindei, înainte de-a se vârî sub pătură. De ne-ar uita şi necazurile. Dimineaţa, după ce îmbucă la repezeală câteva felii de brânză şi trei cartofi prăjiţi pe jeratic, primul drum îl făcu la un chioşc de ziare de pe Pajitelimon, nerăbdător să se vadă la gazetă: înainte de a scoate bănuţii, frunzări toate ediţiile, de la prima la ultima pagină, sub privirea neprietenoasă a chioşcarului, care-l şi făcu atent să nu mai înmoaie degetul în gură şi să nu îndoaie colţurile; „Universul44 şi „Cuvântul44 nici nu pomeneau de grevă; poza şi-o descoperi în „Socialismul 14 (cam ştearsă…), iar frânturi din declaraţii în „Dimineaţa44 şi „Opinia noastră44. Ce era să zică? se mulţumi şi numai cu atâta. Pe gânduri îl puse intervenţia unui reprezentant al Societăţii de tramvaie, tipărită în „Curentul44: „Satisfacerea măcar parţială a revendicărilor este condiţionată de o creştere sensibilă a costului biletelor de călătorie. Dacă cetăţenii sunt dispuşi la noi sacrificii, vom fi şi noi dispuşi la tratative cu comitetul de grevă44. Era, de fapt, o tactică mai veche, verificată, cu efect imediat şi sigur: oftând că va trebui să-şi deschidă punga, să dea mai mult, cetăţeanul de rând, contribuabilul, îşi îndrepta mânia împotriva greviştilor, şi nu a Societăţii – care-i spolia pe toţi, deopotrivă.

Domnule, iertaţi… La o margine de trotuar, unde nu incomoda pe nimeni, cufundat înleotură, Stan Berindei abia dacă înregistră apelul. Cine, ce treabă să aibă cu el? Dar vocea, blajină, rugătoare, îl învălui din nou: Dacă nu vi-e cu supărare… întoarse capul: Un bărbat tânăr, la nici treizeci de ani, ţinând în braţe, cu adorabilă stângăcie, un pui de om înfăşurat într-o haină ponosită, îşi scoase şapca repede-repede, de salut, şi rămase cu ea în mână, ca la uşă de boieri:

— Domnule, dacă aţi dori să mă ascultaţi… cred că mi s-a întâmplat ceva rău… o domnişoară negricioasă, cu rochie înflorată, oare n-aţi zărit-o cumva? zicea că se duce să ia pâine…

— Şi uite-aşa te pomenişi matale, flăcău de ispravă, cu un plod gata-făcut, se-nveseli Stan Berindei, dar nu cu intenţii de luare în răspăr, mai mult vrând să-l însenineze pe amărât. Sprijin la bătrâneţe!

— Domnule, eu am soţie tânără, abia ne-am luat.

— Auzi, flăcău, îmi fac viaţa la tramvaie şi am praxă: seara, când mă retrag la depou, dau peste fel şi fel… ba un coş, un geamantan, ba un purceluş, Ori un bebeluş … că mai uită oamenii, când vor să uite. Cu inventar în regulă, tot ce găsesc predau la poliţie. Auzi, fuguţa la comisariat, scrie şi-o declaraţie, semnează…

— Domnule, mai întreb f dacă n-o să-l primească?

— Atunci, flăcău… Cine ţi-e de Vină? Mie să nu-mi vii cu vorba aia din bătrâni, binefaci, bine primeşti, aşa şi pe dincolo. Cască ochii… care pe care… Ai serviciu, eşti în pâine?

— Domnule, eu sunt la „Craig”, de ieri am intrat în grevă.

— Dă mâna cu mine: şi eu, tot de ieri. Ei, cum îţi sună? Măcar eu îmi cresc copiii mei, am doi, sănătoşi, învaţă. V îşi reluă lectura: Greviştilor trebuie să li se facă dreptate. Datoria noastră este să fim alături de ei, până la satisfacerea tuturor revendicărilor. Facem un apel călduros la toţi lucrătorii din fabrici… Stan Berindei reţinu, cu justificată nelinişte: 80 de concediaţi. Numărul căruţelor care făceau transport în comun sporise simţitor, pesemne că se-ndemnaseră încoace şi cărăuşi de prin satele apropiate. Garnizoana Bucureşti pusese la dispoziţia călătorilor toate camioanele de care dispunea. Din mers, trăgând cu urechea în dreapta şi-n stânga, Stan Berindei prinse tot felul de grozăvii, cu grevişti ciomăgiţi de cetăţeni şi tramvaiederaiate – conduse, probabil, de manipulanţi improvizaţi, îndeosebi. Pentru pensionari, greva era şi un pretext, de sporovăială, mai ales că

vremease-ncălzise şi puteau sta la taifas pe trotuar, prin dreptul frizeriilor, unde mai şi intrau, la un tuns şi-a n bărbierit (alt prilej de comentarii şi controverse). Gospodinele care se întorceau de la piaţă, mai toate femei în vârstă, cu picioarele umflate şi mersul legănat, blestemau şi preţuri şi tramvaie, şi toată viaţa asta întoarsă pe dos. Pe strada Traian, la nici două sute de paşi de Foişorul de foc, un camion militar izbise în Plin o căruţă, aruncând-o pe trotuar, Unde se şi răsturnase. Sute de oameni dăduseră năvală într-acolo, unii cu bune intenţii, ştiind că unde sunt victime e nevoie de ajutor grabnic, cei mai mulţi împinşi de curiozitate, bucureşteanul fiind mereu doritor de senzaţii tari. Căruţaşul, proiectat cu capul într-un gard de beton, murise pe loc; două femei, ţărănci după straie, fuseseră şi de strivite între loitră şi gard; copii cu mâini şi picioare – fracturate urlau de durere; teafăr nu scăpase niciunul dint-e călători; iar ambulanţele întârziau. Curând, vaietele răniţilor fură acoperite de vociferări şi strigăte de revoltă. Mulţimea se dezlănţuise aprig, ca la o manifestaţie de protest. Acuza fiecare, după cum îl ducea mintea, grevişti, societatea de tramvaie, guvern. Careva se răfuia cu regenţa: Boşorogi, Boşorogi! De când nu mai avem rege, nu mai e nici lege. Jos cu regenţa! Stan Berindei îşi văzu de drum, mulţumit că nu ieşise din casă în uniformă. Aşa, cine să-l ştie, cine să-l recunoască? Când ajunse la sediul sindicatului, ceilalţi membri ai comitetului de grevă tocmai se pregăteau să ia în dezbatere un document trimis de direcţie: nu se propunea reluarea tratativelor, în schimb se făceau promisiuni cu privire la revizuirea salariilor – o. Creştere de până la 3 la sută. Cât despre celelalte revendicări nici nu. Serbai pomenea. Comitetul de grevă trebuia să dea un răspuns, de acceptare, ori respingere, în cel mult două ore. Altsel? întrebă Stan Berindei. Altfel, ce-o să ne facă domnii de la Direcţie? Ne dau pe noi afară şi conduc ei tramvaiele? Până în acel moment, şase fabrici din Capitală se solidarizaseră cu greviştii de la tramvaie, anunţând manifestaţii îndată după terminarea programului

de lucru. Altceva ar trebui să facă-tovarăşii noştri, să dedareşi ei grevă, ei, ce ziceţi de asta? se avântă Stan Berindei. Daţi-mi. Mie dezlegare, şi mă duc să discut uncie trebuie. După exact două ore – termenul fixat de direcţie – se afişă o nouă listă, eu încă treizeci de concediaţi. Pichetul de grevă de la depou dădu de ştire că patru tramvaie intraseră în circuit, pe linii periferice, manipulate de soldaţi. Stan Berindei obţinu mandat să discute chestiunile de tactică, în noua situaţie ce se ivise, cu unul dintre conducătorii partidului comunist. Întâlnirea avu loc la orele 12, Într-ooasă conspirativă de pe strada Cazărmii. E lată rău, tovarăşe Boeiort, ce să ne mai ascundem după deget, necăpiază toţi, şi dacă tovarăşii din fabrici nu ne-ajută nu ştiu ce-o să se mai aleagă de noi, explică Stan Berindei, Mai puţin protocolar, doar se ştiau, petrecuseră multe nopţi în dezbaţeri aprinse despre tactică şi strategie. Celălalt „stăpânit, îngândurat, îi întinse pachetul cu ţigări. Nu mai fumez, nu, nu, se apără Stan Berindei. Iar eu nu mai sunt… Boeiort, dragă tovarăşe. M-am întors la – numele meu: Someşan Petru mă cheamă. Ei, cum se prezintă ai voştri T Dar se-auzi din stradă o voce înaltă; cu inflexiuni agrea

bile, de om blajin, îndatorat: Oare acasă-i cinstita gazdă? Someşan's. E şi repezi la o fereastră căptuşită eu hârtie albastră ce dădea în curtea din spate, unde se aflau un mic. Atelier de tâmplărie şi dependinţele de vară. Acasă, părinte, acasă, întâmpină gospodina. Da' al meu, bărbatu, e pe-aici, prin vecini, zicea că trece şi pe la sfinţia ta. Stan Berindei se-apropiase pe vârfuri de cealaltă fereastră, cu vedere la stradă: E un părinţel tânăr-tânăr, cu mustaţă pe oală. Parc-ar fi un haiduc! se amuză el. Atunci, rămâneţi sănătoasă, cinstită gazdă, şi bunul Dumnezeu să vă aibă în paza sa, blagoslovi preotul, la despărţire. Se

— Meşan reveni, abătut, la măsuţa rotundă şi joasă, aşezată în mijlocul încăperii şi înconjurată de patru scăunele, ca de copii. Dar pe noi cine ne are în pază? întrebă. Poliţia, zise Stan Berindei, în timp ce se lăsa, cu mare neîncredere.

Pe unul din scăunele. Nu se răsturnă, cum se temuse. Pe noi ne are în pază toată poliţia românească. Ehei, tovarăşe Boeiort… Celălalt abia îşi mai ascunse iritarea: Nu mai sunt Boeiort. De câte ori să-ţi spun că râu mai sunt Boeiort? Alţii m-au botezat aşa. Eu mă ştiu de Someşan… în sfârşit, Stan Berindei ridică palma dreaptă şi se-nclină puţin, semn că pricepuse şi se ruga de iertare. El făcu apoi r o expunere succintă, cu tot ce văzige şi auzise pe stradă. Pe răspunderea mea, continuaţi, zise Someşan. Pe răspunderea mea, sublinie strivind mucul în scrumieră şi luând. Altă ţigară din pafehetul aflat la îndemână pe măsuţă. Duceţi greva cât vă ţin puterile… Care va fi rezultatul? în întrunirea de urgenţă de ieri-seară cabinetul a necomandat să nu se mai facă mei ian fel de concesii lucrătorilor. Problema s-a pus deschis: e un moment hotărâtor, când trebuie să decidem fără menajamente, a declarat primul ministru. Pe cine sprijinim? Capitalul, care promovează progresul, modernizarea şi ne va asigura, în cele din urmă, ieşirea din criză – sau forţa de muncă, de care dispunem în exces? O bucată de pâine încă se mai găseşte în ţara românească, pentru toţi: lucrătorii n-au decât s-o caute… Concluzia a fost limpede: Din confruntarea cu greviştii, cu nemulţumiţii de tot. Felul, câţi or fi, capitalul trebuie să iasă întărit. Ei, dragă tovarăşe, dar avem şi noi o forţă! Stan Berindei, departe de a simţi vreo încurajare, clătină din cap, a mare mâhnire: Dacă soarta. Noastră s-a hotărât? Dacă nu ies tovarăşii din fabrici?

Noi, numai noi… ar fi vrut să riposteze, însă nici suflu „nici încredere nu mai avea. Bănuiesc ce-ai vrea’ sămă-ntrebi, reveni Someşan, tot mai agitat, copleşit, poate „de răspunderea ce şi-o asuma: Ce rost mai are greva noastră; dacă sentinţa s-a şi dat, nicio concesie? Datoria noastră este, dragă tovarăşe, să întreţinem flacăra revoluţiei… Stan Berindei se gândea acum la Gard: de bine, de rău stâlpi şi leaţuri adunase, i-ar mai fi trebuit un ajutor, un ortac, poate că s-o îndura careva dintre vecini, măcar de amendă să scape… cât despre celelalte… Dacă unul singur

dintre grevişti, continuă Someşan, punându-i o palmă pe umăr, se-ntoarce la lucru, fie ademenit, fie silit, se-nţelege că s-or grăbi şi alţii să-l urmeze, şi-atunci, Drâglă tovarăşe, totul s-a isprăvit. Ar fi o abdicare cum nu se poate mai ruşinoasă. Ei, ai aţipit? Eu te ştiam altfel. Capul sus. Azi şi mâine lucrătorii noştri au să protestezela preş. Edenţie, trebuie să forţăm într-un fel... întâlnirea se încheiase, nu era. Indicat să mai întârzie pe-aici, conspirativitatea îşi avea legile ei draconice, totuşi Stan Berindei nu se-ndura să plece: Nu se mai poate fără noi, tovarăşe Boeiort, nu se mai poate. Trebuie să răzbim odată, şi-odată, tovarăşe Boeiort... Pe la ora cinci după-amiază. Avu un alt prilej de amărăciune: greva şoferilor de autobuze suferise, practic, o înfrângere, la numai jumătate de ară de la declanşare. Din ordinul primului ministru, pesteşaptezeei de şoferi şi mecanici militari preluaseră conducerea autobuzelor, iar alţi vreo sută, de la unităţi din provincie, urmau, să sosească în Capitală a doua zi dimineaţa. Prin agitatoH, se transmisese cuvântul de ordine: la preşedinţie. Într-acolo se îndreptau acum, în coloane comi pacte, lucrători din fabrici, grevişti de la tramvaie şi autobuze* elevi ai unor şcoli de meserii, dar şi gospodine, funcţionari, pensionari de pe Ştirbei Vodă, Berzei şi Popa; Tatu. Erau cam la o mie, de Toţi: ei ocupară trotuarele şi „o parte din carosabil, lăsând loc de trecere pentru birje şi automobile. Căruţele care făceau transport în comunfură oprite şi întoarse din drum. Poliţai şi soldaţi păzeau clădirea puternic luminată, cu ferestrele de la parter zăbrelite. Agenţii de siguranţă mişunau peste tot, şi printre lucrători, şi pe străzile apropiate. Primul sfert de oră se scurse în linişte, oamenii mai schimbau o vorbă, cu vocescăzută, mai trăgeau din ţigară. Credinţă tuturor era că dintr-o clipă în alta' Iosif Partheniu are să iasă pe terasă, ori chiar în stradă, ca să-i întrebe ce poftesc. Ici-colo izbucniră hohote de râs. Înăuntru, niciun semn de zarvă, primul ministru, înalţii funcţionari îşi vedeau de treburi, după program, ignorând (desigur, prefăcându-se că ignoră) ceea ce se petrecea în stradă. Hei, boieri mari, ne-apucă noaptea aici! strigă Stan

Berindei. Dar nu ieşi în faţă, nu se lăsă reperat de poliţişti. Alte strigăte se înfiripară, cam anevoie. Oamenii erau şi obosiţi şi derutaţi: De ce nu apare primul ministru? Aşa se obişnuia, să apară şi să-ntrebe ceva, ori să poruncească evacuarea. Coloana celor de la „Metalurgica44 se porni prima, cerând drepturi şi libertate pentru toţi lucrătorii. Încet-încet îşi dădură drumul şi ceilalţi, cu voci repezite, cu pumnii strânşi. Poliţiştii şi soldaţii nu reacţionară în niciun fel, ei primiseră ordin să stea de pază în jurul „clădirii, şi câtă vreme nimeni nu dăduse vreun semnal de atac, socoteau nepotrivit să se-agite. Agenţii în civil nu bruscară pe nimeni, cei mai mulţi se traseră pe margine, bătând mărunt din picioare, îi luase şi pe ei cu frig. După numai vreo cinci minute, vacarmul slăbi, treptat, în intensiţate, şi se stinse într-o linişte grea. Stan Berindei îl zări pe primul ministru trecând prin dreptul unei ferestre, cu o hârtie în mână. Către orele şapte, cei de la „Craig44 şi „Laromet44 începură să se retragă, în grupuri mici, locuiau departe, plecaseră de-acâsă în zori, abia dacă se vedeau iar acasă în miez de noapte. Gospodinele îşi amintiră de bărbaţi, de copii, trebuia să le pregătească, cina, iar întinde-te masă, adună-te masă, de trei ori pe zi, şi zi de zi, şi toţi vor mâncare pe alese, numai banii lipsesc. La optaşi trei minute, când primul ministru ieşea din clădire însoţit de doi dintre consilierii săi, în stradă mai rămăseseră doar jumătate din manifestanţi; de pe unde se împrăştiaseră, rezemaţi de câte-un gard, de pereţii caselor, se adunară îndată, rândurile se strânseră; cei mai mulţi erau tare curioşi să vadă cum arată de aproape primul ministru; pe mai toţi îi încercă o uşoară, aproape duioasă dezamăgire, Iosif Partheniu era şi el un om ca oricare, potrivit de statură, strâmt în umeri, cu umărul drept puţin căzut, îmbătrânit într-o severitate distinsă (căreia oamenii îi zideau ţâfnă, morocăneală), cu mustaţă groasă, înspicată şi o privire înşelătoare, ce scormonea discret în toate părţile, lăsând impresia de ezitare (părea că şi-ar căuta un loc de refugiu), pentru ca, prin surprindere, să ţintuiască, să fulgere. Stan Berindei se înălţase pe vârfuri: ăsta ne joacă

pe noi pe deşte? întrebă, mai mult pentru sine. Dacă l-ai fi scos din redingotă, şi gulerul tare, iar pe Cap, în loc de pălărie cu boruri răsucite, i-ai fi pus o ţipilică, o căciuliţi, ceva, cu siguranţă s-ar fi pierdut printre funcţionarii amărâţi, constipaţi şi tipicari; ăsta ne joacă pe noi? Stan Berindei era gata să strige o lozincă usturătoare, când primul ministru se opri la marginea trotuarului şi îşi scoase pălăria, în semn de salut; manifestanţii se-nvoiră, ce era să facă, fluturară şi ei şepci şi căciuli; poliţaii şi soldaţii încremeniră în poziţie de drepţi. Eu ştiu de ce aţi venit aici, şi vă mulţumesc la toţi că mă ţineţi treaz, se adresă Iosif Partheniu, cu voce slabă, celojdin jur. Greu e pentru întreaga populaţiune, dar mai greu pentru domniile voastre, din fabrici. Îmi cereţi să vă dau mai mult. Toţi îmi cer să le dau mai mult. De unde, dragilor, de unde? mă întreb eu. Că doar eu n-am comori şi bogăţii. Dea bunul Dumnezeu să nu fie mai rău: să nu trebuiască să vă iau înapoi şi ce v-am dat. Seara bună, la toţi. Abia acum îşi puse pălăria'. Încadrat de cei doi consilieri, făcu vreo douăzeci de paşi pe jos, până la automobil. Declaraţia primului ministru fu reprodusă întocmai, cu voce tare, strigată, încât toţi să ia cunoştinţă: – de către Vasile Dragostin deja „Metalurgica44. Indignarea spori, protestul izbucni cu violenţă, în faţa unei clădiri mohorâte, cu toate luminile stinse. Stan Berindei se pomeni iar gândind la gard: oare îi va fi dat şi lui să-şi împrejmuiască ograda?

Eu vin din viitor, stimate Stan Berindei: cercetând documente de arhivă, iar într-o noapte de septembrie 1950, pe când eram tânăr şi avântat reporter, ascultând mărturisirile unui secretar de comitet orăşenesc de partid, pe numele său Petru. Someşan, am reconstituit tot ce se va întâmpla cu dumneavoastră din acest moment de cumpănă şi până în ziua, de 35 august 1944, când o să cădeţi eroic în luptele de la Băneasa, pentru eliberarea Capitalei de hitlerişti. Eroic, spun eu. Altfel, pentru cei mulţi, pentru cei de azi, veţi fi un nume printre atâtea altele, şi peste acest nume se va aşterne uitarea. Greva de la tramvaie are să se-ncheie cu un câştig de cinci procente la salariu şi

reprimirea la Iucfu a multora, dintre cei concediaţi: a fost un succes, veţi aprecia toţi, pe bună dreptate. Cu gardul să nu vă mai faceţi atâtea griji, o să-l ridicaţi în numai două zile, cu ajutorul unui vecin de treabă, săritor la nevoie. Nenorocirea, căci nenorocirea are să fie pentru dumneavoastră, din altă parte vă pândeşte: de unde vă aşteptaţi mai puţin. În cea de-a cincea zi de la reluarea lucrului, pe la prânz, tramvaiul pe care îl conduceţi va fi oprit chiar în mijlocul Pieţii Brătianu, de către doi poliţişti şi un agent în civil. Vi se va cere să coborâţi imediat, lăsând tramvaiul acolo, până ce va fi adus un manipulant. Desigur, o să vă împotriviţi, doar n-aţi săvârşit niciun rău, n-aţi comis nicio abatere de la regulile. Circulaţiei. Călătorii, grăbiţi, iritaţi, vor, protesta şi ei. Unul dintre poliţişti va interveni, energic: Individul e un hoţ de drumul mare! Celălalt poliţist are să vă pună cătuşele. Acuzaţia va fi formulată, în detaliile ei, abia a doua zi dimineaţă, la prefectura de poliţie: Berindei Stan, ai furat material de construcţie din curtea unui negustor, există martori, vei fi anchetat şi judecat, ce ai de spus? După zile şi nopţi de coşmar, inspectorul Cernăianu se va grăbi să declare cazul închis, definitiv închis, exprimând chiar regretul că aţi fost reţinut pe nedrept; negustorul de pe Şoseaua. Pantelimon a dat în scris că la mijloc trebuie să fie o confuzie, el n-a oprit pe nimeni să ia lemnărie din casa veche, dimpotrivă, i-a şi îndemnat pe cei din cartier… Drum-bun, puteţi pleca liniştit, noroc şi sănătate, are să vă ureze inspectorul Cernăianu. Veţi fi întors de la poartă, şi condus iar la beci. O nouă acuzaţie: Vasile Dragostin, lucrător la „Metalurgica44, pretinde că la o manifestaţie paşnică, în sprijinul greviştilor de la tramvaie, dumneavoastră aţi fi tăbărât cu pumnii asupra lui, nu. Mindu-l provocator. După alte două zile, tot inspectorul Cernăianu are să lămurească favorabil şi această chestiune: Individul (Vasile Dragostin, adică) se referea la Berindean-Dumitru, şofer de autobuz, şi nu la Berindei Stan. E, acum sper că s-a isprăvit cu necazurile dumitale, ai să te duci la nevastă şi copii, drum bun. N-o să mai ajungeţi până la poartă; de fapt, au să vă

treacă dintr-o celulă în alta; ce acuzaţii mi se mai aduc? Cinci zile nu veţi primi nicio explicaţie. Ei, omule, încă n-ai luat-o din loc, tot aici? are să se nedumerească inspectorul Cernăianu. Cred că poliţaii mei sunt nişte zevzeci, doar le dădusem ordin dar: Berindei Stan să fie pus în libertate. Acuma, ce să mai zic, ce să te mai întreb? Du-te, omule, du-te cu Dumnezeu. Iar dumneavoastră, cu ultimele puteri, o să vă târâţi până la uşă. Adică, stai, mai stai un minut, ia loc, să te odihneşti. Şi-o să vă aşezaţi pe un colţ de scaun. E, şi fiindcă tot. Suntem" între noi, nu ne-aude nimeni, îţi garantez, fă un mic efort şi zi-mi tot ce ştii despre Boeiort, cine e şi de unde, cum îl cheamă de-a adevăratelea, şi când v-aţi întâlnit ultima oară. Boeiort, iată condiţia eliberării dumitale, cu precizarea că nimeni, niciodată, Nu va afla de sporovăiala noastră, căci asta îţi propun eu, o sporovăială. Deci, Boeiort. Desigur, o să negaţi, cu o voce pieritâ, de om zdruncinat. Boeiort? Nu ştiu, n-am auzit, ce Boeiort, ce Someşan? Nu ştiu... Aceasta are să fie nefericirea dumneavoostră de-o viaţă. Inspectorul Cernăianu va reţine: Boeiort-Someşan. Două luni mai târziu Someşan Petru va fi arestat. La confruntare, o să-i mărturisiţi trădarea fără voie, adăugând-ştiu, cu voie, fără voie, tot trădare de tovarăş e, iar eu tot trădător. După o detenţie de şapte săptămâni veţi fi reprimit la-tramvaie. Foştii tovarăşi au să vă spună Trădătorul. Intervenţiile lui Someşan Petru în favoarea dumneavoastră se vor dovedi zadarnice. În ziua de 25 august 1944 o să vă înrolaţi în gărzile patriotice. Someşan are să vă dea o brasardă roşie, o puşcă şi cincizeci de cartuşe. Veţi porni la atac sub comanda lui Vasile Dragostin de la „Metalurgica44.

t

Dacă îi strecurai ţigăncii un leu, primeai în schimb, cu mulţumirile de rigoare, cinci bucheţele de ghiocei, ori trei de albăstrele, într-un minuscul cornet din hârtie de ziar. O Zeci de ţigănci, în rochii largi, înflorate, cutreierau Calea, Victoriei şi Bulevardul Elisa-beta, cu coşurile încărcate... Copiii le aprovizionau mereu cu marfă proaspătă, adusă în găleţi cu apă, chiar şi în ciubefe, de la

margini de pădure, 1 îndeosebi din zona Pădurii Pustnicul. Tocmai de-aceea, ţigănuşii, vestitori de primăvară (pătrunşi de importanţa misiunii lor, cuviincioşi, ageri şi înefemânatici), erau îngăduiţi fără bilet de călătorie în toate mijloacele de transport în comun. (Un general în rezervă îi asernuise cu servanţii care aprovizionează cu muniţie pe luptătorii din prima linie.) Micul comerţ cu ghiocei şi albăstrele şi gălbenelese intensifica la primele ore ale după-amiezii, când începeau să iasă oamenii de la lucru: era în obiceiul bucureşteanului să se-ntoarcă acasă cu un semn de atenţie către soţie, ori mama. Soacră, ceva, acolo, o floare, un cornet cu seminţe, floricele, ori o ciocolată. Nu o dată, pe această cale se restabilea armonia conjugală, bulversată de dimineaţă, la plecare, din pricini gospodăreşti, ori de altă natură, bănuieli de infidelitate, cel mai adesea. (Nevestele încă nu se dezbăraseră de năravul de a scotoci prin buzunare, în vreme ce scuturau şi periau hainele bărbatului...). Slujbaşii, de rând purtau ghiocei la butonieră, la panglica pălăriei, ca pe un semn de speranţă, căci, dintotdeauna, ieşirea din iarnă, sub soare blând, întinerea, trezea nădejdi, îneca o amărăciune în iluzii de mai bine, de altceva, şi-abia către toamnă, când îngălbenea frunza, se lăsau ceţuri şi se porneau ploile mocăneşti, oamenii îşi acceptau resemnarea: n-a fost să fie. Pe Calea Victorie! rar întâlneai o femeie, indiferent de vârstă, fără un bucheţel de ghiocei în mână, dăruit, ori cumpărat. Domnişoarele îşi împleteau coliere şi brăţări din ghiocei, pe care le afişau cu ostentaţie, ca pe nişte podoabe de preţ... Ca de obicei, sosirea primăverii impulsiona comerţul cu bunuri de larg consum: Tot ce aţi dori să vă procuraţi de la Paris, Londra ori New York veţi găsi în magazinele noastre, la preţuri rezonabile, cu serviciu ireproşabil, asigura un comentator de la „Universul44, şi nu era prea departe de adevăr. Mai întâi, aproape toţi negustorii din perimetrul central introduseră iluminatul electric în vitrine: zi şi noapte, fără întrerupere* puzderie de becuri puneau în valoare ultimele noutăţi de sezon, cele mai multe din import, cu etichete la vedere, spre a risipi

orice dubii. Moda europeană, impusă şi-n acest an de maeştrii parizieni, nu suferise modificări esenţiale faţă de anii precedenţi, în privinţa croielii, însă combinaţiile de culori difereau, cu accent pe culorile blânde, pastel, iar calitatea ţesăturilor, se sublinia în reclame, era, indiscutabil, superioară. Acest „indiscutabil44 intervenea în mai toate reclamele, încât bucureşteanul afanisit îl preluă îndată: indiscutabil, azi am să mă-mbat, indiscutabil, am să dau cu tine de pământ, indiscutabil, eşti un cioflingar. Zeci de mii de oameni, de toate categoriile, de la magnaţi la borfaşi, se perindau zilnic pe Calea Victoriei, şi niciunul nu trecea-nepăsător pe lângă vitrine. Senzaţie stârniră manechinele vii: zeci de femei tinere, selectate în urma unui concurs de frumuseţe, şi zeci de bărbaţi cu şarm indiscutabil (cum se scria în reclame) se preumblau pe Calea Victoriei, pe Bulevardul Elizabeta şi în Piaţa Brătianu, etalând noutăţi vestimentare, ca într-o adevărată paradă a modei. Fiecare manechin agita b pancartă cu adresa magazinului de unde puteau fi achiziţionate taioarele, rochiile, bluzele, costumele expuse. Mulţi gospodari spoiau faţada caselor, câteva hoteluri şi reştaurante din centru intraseră în renovare, lucrătorii primăriei refăceau asfaltul, consolidau liniile de tramvai şi se revizuia canalizarea. Criză? Da’ de unde, nici pomeneală, nu se vede, nu se simte. Avem – mărfuri, avem manechine umblătoare, avem trei sute de mii de şomeri, avem câte douăzeci şi cinci de cazuri de sinucidere pe zi numai în Capitală, avem tuberculoză, râie şi păduchi. Aferim, coane Partheniu! scria Vlad Stanca, în tableta sa din 21 msfrtie, încheind: Asta. Nu mai e criză, domnilor, asta e de-a dreptul catastrofă!... Cenzura, introdusă în urmă cu numai câteva zile din ordinul primului ministru, nu ridică obiecţiuni, nu-i tăie* un singur cuvinţel: despre cocote, şomeri şi sinucideri se putearelata în voie, cu lux de amănunte, căci toate acestea, şi multe alte neajunsuri de care se lovea contribuabilul, erau, după cum se precizase, „eczeme provocate de criza mondială44. Dinastia, cabinetul, oamenii politici1. Suprafaţă,

diriguitorii de tot felul de la oraşe şi sate se cuvenea a fi absolviţi, de orice bănuieli: nu' doriseră criza, nu o aduseseră ei. Astfel, cenzura interzicea orice alzie, scotită necuviincioasă, la adresa dinastiei şi a politicienilor (bineînţeles, nu şi a celor din opoziţie). Presa, declarase primul, ministru, şi-a luat prostul obicei de a scormoni în onoarea oamenilor noştri ce mult se străduiesc pentru modernizarea ţării. Vom pune zăbală acestor porniri nesănătoase, ce favorizează compromiteri şi învrăj-V

biri. Se vede treaba că domnii gazetari au adunat în cartuşiere multe gloanţe, nu se ştie câte oarbe, câte fierbinţi. Am să mă ofer eu drept ţintă: Dacă de la mine se trag toate relele, dacă eu sunt omul tenebrelor, cum am şi fost numit, atunci să tragă în mine! Aşadar, el, Iosif Partheniu, era eroul de azi, viitorul martir, putea fi îmbrâncit, lovit cu pietre, ţintit din toate direcţiile şi de către oricine, el, Iosif Partheniu, îşi asuma răspunderea, îşi accepta suferinţa, pentru suferinţa tuturor, fără crâchire.

Vlad Stanca evitase atacurile la adresa dinastiei, iar acum era dispus la elogii, în schimbul unei invitaţii la vânătoare, pentru Sandi. Mai de dimineaţă îl sunase Vera la telefon, cu veşti proaste, ea numai veşti proaste, alarmante îi dădea de-o vreme-ncoace: peste noapte, în loc să tragă un somn zdravăn, de copil fără griji, Sandi făcuse o criză – cum s-o numească el? – de vanitate, de demnitate, de tâmpenie? o criză urâtă, cum se exprimase Vera, cu hohote deplâns, apoi cu muţenie, iar cu hohote, pu zvârcoliri de epileptic, până când ea, Vera, speriată la culme, chemase doctorul: după o injecţie calmantă, Sandi dormise neîntors vreo trei ore, însă la trezire o luase de la capăt, el vrea invitaţie, el vrea la vânătoare cu regele, altfel viaţa lui nu mai are niciun rost. De unde, de la cine învăţase Sandi să spună, la vârsta de numai nouă ani abia împliniţi, că viaţa lui nu mai are niciun rost? Treptat, se îndârjise, devenise chiar furios, spărsese o vitrină cu bibelouri, o-cupă de cristal, sfâşiase o rochie de-a maică-sii şi se dăduse cu capul de pereţi. Abia îl potoliseră cu o nouă injecţie. Înainte de-a adormi, mai apucase s-o înspăimânte

pe Vera: Dacă nu primesc invitaţie, mă omor! Vera îi telefonase lui, bărbatul legitim, cu o voce zguduită de plâns: Ţii nu ţii la el, oricum, e fiul tău, îndură-te, aleargă; milogeşte-te până le smulgi ălora o invitaţie, altfel… Aici se oprise din văicăreli: Ea cum să se ocupe e invitaţie? Avea o groază de încurcături la fabrică, iar la ora 12 se ducea la Universitate să audieze o prelegere a profesorului Nae Ionescu, nu poate lipsi sub niciun motiv. Ei, da, asta era o surpriză: Vera şi prelegerile de metafizică ale lui Nae Ionescu. Vera pasionată de ideile noilor filosofi. Vera într-un amfiteatru, ascultând vrăjită, ingurgitând teorii sofisticate, ea, care nu-şi încheiase nici clasele primare. De fapt, îşi zise Vlad Stanca, apelând la resursele lui de înţelegere, trebuia să m-aştept şi la asta: Vera se ţine în pas cu moda, iar pe-aici, pe la noi, moda e de împrumut; de ani de zile se face reclamă ghetelor tip elveţian; funcţionarul de stat, cu ceva dare de mână, nu se mai simte în largul său fără pălărie franţuzească ori italienească, ceas de buzunar elveţian, cu lănţişor de aur, de argint; croiala hainelor o impun francezii; femeile adoră culorile pastel, preferate de italieni; cuconetul citeşte romane franţuzeşti; oamenii de afaceri au îndrăgit sporturile cu tradiţie în Anglia, America; parfumuri franţuzeşti… Idei la modă, mai ales în filosofie (aici e vălmăşag, anevoie le poţi stabili proveniența: le-aduce fiecare de pe unde-a studiat, Franţa, Germania, Anglia etc. – însă nu în stare pură, în combinaţie cu altele, mai vechi, mai noi, încercându-se o direcţionare, o sinteză care să lase măcar impresia de contribuţie originală). Profesori la modă, servind nu doar ştiinţa, ci şi vreun partid, o tendinţă politică – şi asta în timp ce marii noştri profesori filosofi sunt declaraţi răpuşi de un academism anchilozant, depăşiţi, mumifiaţi… Filosofia să iasă în stradă! Filosofia primeşte directive numai de la viaţă! Filosofia nu se face, se trăieşte! Acum, la modă e Nae Ionescu, („un cabotin, superior”, cum avea să-l fixeze Călinescu). Brăilean, studii în Germania, profesor la Mănăstirea Dealului (a învăţat acolo şi Zelea Codreanu, un an, doi, numărându-se „la

clasificaţie printre elementele cele mai mediocre ale şcolii şi sortite declasării în viaţă", după cum informează Petre Pandrea). Nae Ionescu: „A trecut prin atitudinile cele mai opuse cu o candidă dezinvoltură". Aventura metafizică: ortodox, se refugiază în catolicism, revine la ortodoxism. Aventura politică: „A ţinut prelegeri la clubul evreilor, apoi a făcut apologia antisemitismului11. A fost un timp cu Iosif Partheniu. I-a adus elogii lui Carol al II-lea: prinzându-i intrigile, interesele, regele (care-şi Avea intrigile şi interesele lui) i-a întors spatele. În sfârşit, insistând cu apologia aventurii şi acţiunii, a „faptei absurde, lipsită de criterii morale11, şi-a găsit adulatori printre legionarii lui Zelea Codreanu. Director fi ziarul „Cuvântul",!

Nae Ionescu ţine şi catedră la universitate. Doamnele, distinsele, sunt îndemnate să se înghesuie în amfiteatre pe care nu le-au frecventat niciodată. Filosofie? Brrrrrr! Ei, uite că veni şi vremea filosofiei. Cu adevărat, Vera, prima femeie fabricant din ţară, nu putea lipsi. Cum să mai faci faţă pe la sindrofii, dacă nu te lansezi în nişte consideraţiuni metafizice?! În încheierea convorbirii telefonice Vera devenise autoritară: Fă-te frate cu dracu' şi rezolvă. La ora două să am invitaţia pentru Sandi! După ce răsfoi de câteva ori agenda cu numere de telefon, Vlacl Stanca se opri la Eduard Opriţescu, magistrat cu faimă şi fost profesor ăl său; Emilia Paladan, cumnata lui Opriţescu, se aflase într-o vreme în anturajul Reginei Maria; pe această cale, se socoti Vlad Stanca, ar fi mai uşor de ajuns la Mareşalul Palatului; numai că profesorul nu era de găsit nici la facultate, nici la tribunal. Îndrăzni să-l sune acasă: Domnul este prins până peste cap cu organizarea balului de primăvară, Îi răspunse menajera, după câteva minute de întrerupere a convorbirii, după ce se consultase, probabil, chiar cu profesorul. Mai mult noroc avu cu un căpitan din corpul de gardă: Cine ştie ce şanse nu există nici pentru băieţelul dumneavoastră, nici pentru alţii, însă, după cum vine vorba, încercarea moarte n-are! Căpitanul îi sugeră să o ia cu răbdare, din treaptă în treaptă. Vlad Stanca i se adresă respectuos aghiotantului

Stamatiu: Cine vă recomandă? se interesă acesta. Nu se mai putea răzbi în nicho împrejurare oficială fără recomandarea, verbală ori scrisă, a unei persoane de încredere. Căpitanul Arghirescu din corpul de gardă, informă. Aghiotantul Stamatiu îl îndreptă către maiorul Dumitraş, maestru de vânătoare. Cine vă recomandă? Dumitraş i se arătă din cale-afară de binevoitor: Da, îl ştiu pe băieţelul dumneavoastră, întreţine, un adevărat cult al Majestăţii Sale, însă ne aflăm şi noi, organizatorii, într-o mare încurcătură: Majestatea sa nu admite decât trei însoţitoricopii, pe care şi i-a ales personal, iar solicitări sunt peste două sute. De fapât, e mai. Mult un simulacru de vânătoare, un fel de repetiţie generală pentru vânătoarea din toamnă… Explicaţi băieţelului dumneavoastră că noi îl preţuim şi, cu vreun alt prilej, o să-i trimitem invitaţie. Vlad Stanca insistă penibil: Băiatul meu a suferit un şoc… înduioşat, maestrul de vânătoare – îi îngădui să se folosească de numele său, într-o convorbire cu Mareşalul Palatului. Cine vă recomandă? Nu reuşi să treacă de şeful de cabine t. Înţelese că ar fi inutil să mai încerce pe alte căi, să mai pună alţi oameni în mişcare: gazetar-avocat, el era în ochii oficialilor un simplu cetăţean din Acea pătură de mijloc, sortită să-şi ducă existenţa în limitele ei, fixate drastic, o dată pentru totdeauna. Fă-te frate cu cirâcu, poruncise Vera, înainte de a se duce să-l audieze pe profesorul Nae Ionescu. Uitase să-i spună şi care-ar fi acel drac. Eu nu mai sunt decât un om singur, se surprinse gândind. Nu am drăci, nu mai am nici tovarăşi, pe cei clintii n-a fost chip să-i ademenesc, de ceilalţi m-am desprins, ori m-au respins ei, acum ce importanţă mai au precizările? acum totul e tardiv, totul e în zadar. Din câte lupte am dus, doar una mi-a mai rămas, lupta pentru supravieţuire. Ce se mai poate scrie? totul şi nimic, predicăm în pustiu, orbecăim într-o direcţie, în alta şi peste tot ne izbim de acelaşi zid, ce ne înconjoară şi ne strânge. Anghel, care bântuise prin celelalte redacţii ale Sărindarului, aduse bomba zilei: Vintilă Brătianu, şeful liberal, ameninţă cu războiul civil, făcuse declaraţii de

principiu în dimineaţa acelei zile la clubul partidului, se părea că totul e hotărât, pregătit, iar ostilităţile aveau să se declanşeze în noaptea de sâmbătă spre duminică, noaptea balului de primăvară. Armata şi poliţia nu şi-au definit poziţia. Vlad Stanca ieşi îndată din mohoreală: Război civil în România? – între Mitică şi Costică? Zău că-mi vine să râd în barbă. Îhî, am să mă-ngraş de-atâta râs. Război civil aici, pe malurile Dâmboviţei? Luă o foaie de hârtie, îşi suflecă mânecile şi se dezlănţui: I se spune, cam în derâdere; finanţistul. Gazetari, opozanţi politici, cucoane, geanabeţi, nătăfleţi îl iau în tărbacă. Vintilă, finanţistul! Cine vrea să se exerseze în ironii, în contul domnului Vintilă Brătianu se exersează mai cu sârg. Îl ştiu de mulţi ani. L-am aprobat. L-am dezaprobat. Am scris, cu argumente, împotriva unor decizii ale sale. Dar şi cu respect dl. Vintilă Brătianu cel ironizat „hărţuit, terfelit, este unul dintre marii noştri economişti. Privind în urmă, îi datorăm câteva reuşite, chiar un salt economic, în condiţiuni prielnice. Cât despre eşecuri, au fost destule, nici vorbă. De. Ce să i le punem pe toate în circă? La eşecuri au mai contribuit şi alţii, ştiuţi, ori încă neştiuţi. Şi iată ei dl. Vintilă Brătianu vrea să ne dezamăgească tocmai acum, la vârsta înteledciunii. Război civil în România?… Este o tristeţe să constaţi cum politicienii noştri îşi pierd cumpătul îndată ce se văd înlăturaţi de la cârmă. Cu numai doi ani în urmă, Iosif Partheniu îi acuza pe liberali că au târât ţara pe marginea prăpastiel.

Bătând azi la porţile puterii, liberalii îi întorc lui Iosif Partheniu aceeaşi acuzaţie* în aceiaşi termeni… Şi aşa, tot aşa. După moartea lui Ionel Brătianu, conu Ionel, dl. Vintilă a preluat conducerea partidului liberal. Dl. Vintilă nu este şi un mare om politic, regresul a început. Se cawtă – soluţii, de redresare. Din câte ar exista, pe cale paşnică, să fi ales dl. Vintilă pe cea mai nenorocită, mai nepotrivită – războiul, civil? Vărsare de sânge. Frate contra frate. Unitatea naţională în primejdie. Avem azi în România o mişcare democratică în stare a zădărnici astfel de tentative. Da, ţara trebuie salvată. Însă această minune

numai poporul o mai poate săvârşi. Când? în ce condiţii? Istoria, şi mai ales istoria noastră e răbdătoare. Cu atât mai drastic va fi verdictul. Războiul civil în România? Dar acest război există la noi de zeci de ani, el este „purtat de capital, de bănci şi de marile proprietăţi – care toate sunt în mâna liberalilor... Anghel, care din nou citise peste umăr, îşi făcu o cruce mare, de năpăstuit.: Ei, ce-ţi. Veni, şefule, ce. Streche te mai apucă?! Vlad Stanca ridică din umeri şi zâmbi, derutat, cu o vinovăţie pe care nici el nu şi-o putea explica: Da... văd că îmi leg singur pietroiul... de ce? Poate că asta e gazetăria... ori, şi mai rău, patima ce are să mă ducă de râpă... Nu-ţi ascund, se mărturisi, cu numai câteva minute înainte de a-mi veni cu bomba asta stupidă, îmi poruncisem sfântă prudenţă. Aş avea o mie de motive să fiu cel mai prudent dintre prudenţi. Chiar, ce streche mă apucă? Dragul meu, cu mâna pe inimă îţi spun că tare-aş vrea şi eu să ştiu ce se petrece cu mine.

Pe la patru şi un sfert se văzu cu Vera în Piaţa Lahovary, ea fiind în drum spre casă. Coborând de la volanul „Ford”-ului în toaletă de primăvară, îi smulse un zâmbet admirativ; ceea ce şi îşi dorise, de altfel: purta o rochie roz, cu trandafiri roşii la decolteu, pardesiu vernil, pantofi negri, beretă grena, poşetă bej, după moda pestriţă, cu abuz de culori, încă în vigoare. Un strat discret de pudră îi atenua asperităţile feţei de ţărancă. Eşti adorabilă, tu întinereşti de la o zi la alta, o complimentă el, într-un extaz şiret, de bărbat ce-ar vrea să sugereze că abia acum îşi dă seama ce comoară a pierdut. (Altfel, se întreba cum o să reacţioneze ea, în plină stradă, când are să-i dea vestea proastă? Numai de n-ar îndemna-o necurâtul la istericale...). Vera îl apucă de mână, strâns, ca un agent, şi îl sili să o urmeze înspre mijlocul Pieţii, până aproape de statuie: Fierb, măi, fierb de dau în clocot, 1 se destăinui. Cine întinde laba? Mânia, nesiguranţa, dar şi o mare dorinţă de răfuială se alternau în vocea, pe chipul ei. Două ore lipsise de la fabrică, nu mai mult, două ore, şi tocmai în lipsa ei apăruse Patriciu Mavrodin. Impresionaţi de cartea lui de vizită, pe care o risipise, generos, în

dreapta şi-n stânga, până şi portarul se alesese cu una aurită, auzi tu, aurită, netoţii de-supraveghetori îi îngăduiseră să viziteze fabrica, să întrebe şi să scotocească peste tot. O să ne mai vedem, curând, le mai zisese lucrătorilor, la despărţire. Doamna Vera este distinsa mea. Prietenă! Ei, iubitule, tălmăceşte-mi şi mie ce vrja. Să-nsemne una ca asta?! Doar nu i-am făcut niciun avans… era să-l calc într-o zi feu maşina… mi-a venit mie poftă, aşa, că prea era matahală pa mijlocul drumului… ei „ce zici? Vlad Stanca evită orice divagaţii, nici măcar nu-i pomeni că îl cunoaşte personal pe deputatul de Dorohoi: Se agaţă şi el de politică. Joacă tontoroiul, când cu unii, când cu alţii. Colosal! exclamă Vera, hă, hă, ţine-mă, Doamne, că mă clatin, zâââât, ăsta vrea să-mi pună pirostriile, află tu că de la el îmi vin florile, în fiecare dimineaţă un coş cu garoafe albe, zâââât, babalâcu, ţine lăboiu la spate! Deschise poşeta şi scoase un plic: Ia poftim, scrisoarea de recomandare către Palat, de la papa Drăgotescu, generalul, pentru Sandi. Or, ce credeai, că mă las în nădejdea ta? Nu-ţi mai răci gura, ştiu că n-ai rezolvat nimic. Noroc de mine, şi drăguţă şi devreme-acasă, că mă plac toţi staficliţii. Mă plac şi mă servesc. E, până una-alta tot e bine că mă luminai cu ăla din Dorohoi, îl aduc eu la respect. Măi ce cloacă, Dumnezeule, ce cloacă! Acum se mai înseninase şi, desigur, se aştepta ca el să întrebe cum a fost la prelegere. Ceea ce Vlad Stanca şi făcu. Măi iubitule, se avântă Vera, dacă nu mă spui în târg – 6 aşa, un fel de caca-maca. Voroave, măi, voroave, şi” gesturi, măi, gesturi, şi poze, măi, poze, altfel, Dumnezeu să mă ierte, când se bat toţi filosofii ăia la gura lui zău că mă ia cu ameţeli. Tare îi mai place să joace tontoroiul cu Platon, Socrate, dracu-lacu. Prinţesa Eurastia Mavrocordat a căzut în extaz: E ucigător, pârjoleşte pe unde trece. Măi, tare mă tem că a trecut şi prin patul ei. Prinţesa Eurastia Mavrocordat se uită în caietul meu şi mereu mă corectează…

că nu l-am. Scris bine pe Kant, auzi tu, Kant cu K, şi Immanuel, nu Emanuil… Schopenhaue r… şopeii-hopen…

Măi, iubitule, mă, când apuc eu să-i mai învăţ şi pe ăştia? Şi ce folos? Parcă ei mă învaţă pe mine? Da’ nici să dau înapoi nu mai ţine: mi-ar turna în Cap toate lăturile. Huooo! ţoapa, are bistari, n-are devlă! Aşa se judecă: măi, şi de te-ai. Uita la de cum îşi ţuguie buzele şi ciripesc de Nietzsche… ăsta chiar că are un nume. Nu-i fie. De deochi! … de pronunţat mai treacă-meargă, de scris – nici să mă tai felii, feliuţe!

— Auzi, Nietzsehe… Şi afară pe culoar le aşteaptă prietenul, bărbătuşul, acasă legitimul… prinţesa Eurastia Mav. Rocordat zice ca filosofia excită… dacă discuţi marile probleme… astea, viaţă, moarte, cât-mâr, una-două intri în călduri. O fi, măi, o fi, de ce să nu fie? scumpule, pa! Zorită de atâtea treburi, urcă la volan şi demară în trombă, evitând însă cu dibăcie ochiurile de apă din asfalt.

Vlad Stanca făcu un-scurt popas la cofetăria „Scala”, de unde cumpără o cutie de bomboane fine de ciocolată şi un Lichior de lămâie, băutura preferată a Corneliei. Presimţea că până-n seară prietena lui are să-i dea un semn, era şi timpul, de trei zile îşi tot anunţase şi îşi contramandase vizita, ceea ce nu-i era în obicei, doar avea cheia. Apartamentului şi putea să vină oricând, fără preveniri: ezita să-l mai vadă? obosise, într-o relaţie cam monotonă şi fără nicio perspectivă? El continua să fie un bărbat însurat; trecut de patruzeci de ani, tot mai fălcos de la un an la altul (inevitabila îngropare a spiritului în osânză, diagnosticase) – ea, o domnişoară plăpândă, gingaşă, cu multă graţie (sortită, cine ştie, îşi mai zicea el, sortită să îmbătrânească prematur – şi singură, între patru pereţi tapisaţi cu poze de actriţe celebre…). Mai degrabă, admise, o îndepărtase, el –, insistând, implorând-o, în cele din urmă aproape obligând-d să se-anunţe pe la cabinete, să deschidă uşi de atotputernici şi să-i cerşească subvenţii pentru gazetă. Cornelia promisese, chiar îi precizase că o face din dragoste (prilej pentru el să-şi mai zică: din dragoste e o exagerare, ar fi prea mult, ar fi sublim, poate doar din obişnuinţă, pe noi doi ne leagă obişnuinţa, ceea ce

nu-i tocmai puţin, dacă ne gândim că mai toate căsniciile moderne – de ce neapărat moderne? –, în sfârşit, pe obişnuinţă se ţin, asta e piatra de încercare...). Încă nu obţinuse nimic, ori nu obţinuse ce-ar fi vrut ea, o sumă considerabilă, în condiţiuni onorabile, şi poate că din pricina asta îşi tot amânase vizita, oricum, rămânea de văzut, de cântărit şi de gândit: 15 ruptură între ei ji-ar fi trebuit să-l ia pe nepregătite, să-i provoace un şoc, îşi mai zisese, doar ea mai dispăruse din atenţia lui cu săptămânile şi cu lunile (fără să-i prezinte vreo explicaţie, şi, se-nţelege, fără ca el să i-o pretindă, socotind că nimic nu-l îndreptăţeşte la una ca asta). Cornelia se ghemuise într-un colţ de canapea, în capot înflorat, cu un turban verde pe cap: citea dintr-un roman franţuzesc (aventură, divertisment) pe care îl răsfoise şi el, înainte de culcare. Alături, pe o măsuţă, se afla o cutie de bomboane, goală, semn că se-nfruptase cu nădejde, se dădea în vânt după dulciuri, mai rău ca un copil, fără teama că are să se-ngraşe, cum preveneau medicii, şi o sticlă de coniac, încă nedesfundată, o găsise prin casă, o adusese el, mai de mult, dar ei nu-i plăcea coniacul, prea tare, arde, mă face să sughiţ, e oribil. Ia uite, îl uite! zise el, agitând sticla, am sosit tocmai la timp, cu o licoare dulce, pentru o fetiţă însetată. O sărută pe frunte, ca un părinte, îi mângâie turbanul năstruşnic şi se aşează alături, să mai răsufle şi el. Cornelia îi trecu palma peste faţă: De când nu te-ai bărbierit? De ieri de la prânz, ar fi trebuit să informeze. Rar i se întâmpla să nu se bărbierească la sânge în fiecare dimineaţă. Semn prost, avertiză ea, aşa se anunţă declinul, cu mici neglijenţe, nasturi căzuţi, barbă nerasă, batiste mototolite, pantofi se îleiaţi. Ai început să îmbătrâneşt-i, ori mi se pare mic? îi căută privirea şi nu se sfii să recunoască, abătut: Da, şi mi-e tot mai greu să mă am în grijă, nu trece zi fără să nu abdic de la ceva, să nu-mi fac mici concesii. Grăbeşte-te să te desprinzi de mine înainte de a-ţi lăsa o impresie detestabilă. Ai să-mi porţi o amintire frumoasă… Măcar agreabilă, decentă? îi înlănţui gâtul cu braţul ei tânăr, dezgolit: Eşti ca o zi cu burniţă… El se

gândea la ale lui, la gazetă şi la subvenţii, nu reuşi să-şi mai stăpânească nerăbdarea: Ei, pe scut, ori sub. Scut?! Cornelia se îndepărtă puţin: Acum eşti de-a dreptul greţos. Apoi se ridică de pe canapea şi se duse la fereastră: o preocupa strada, ori ascundea o lacrimă? Ar fi trebuit să-i ceară iertare, s-o îmbuneze, s-o recâştigei nu' se simţi în stare. Dacă tace şi mă fierbe – deşi, nu-i stă în obicei – poate că s-a întors la bătrânului prieten cu un rezultat pozitiv, îşi mai zise, cu destulă silă pentru evaluările lui strict financiar-administrative. Nu-i ieşea din cap gazeta, nu mai avea înţelegere pentru nimeni, şi nimic, gazeta, subvenţiile: supravieţuirea. Şi nu se vedea supravieţuind altfel – ce rost ar fi avut? – decât scriind zilnic la gazeta lui, acolo, în forfota Sărindarului. Un apucat, bine îl descifrase Anghel, un apucat. În sfârşit, Cornelia se răsuci cu faţa înspre el, dar nu fac mişcă de lângă fereastră, ba chiar se rezemă de pervaz, vrând să sublinieze, probabil, o distanţă între ei, sau, cum ar veni: fiecare pe poziţia lui, eu aici, tu acolo, totuşi să mai pălăvrăgim puţin:

— Azi ţi-am zărit soaţa la universitate.

— Ei, bravo! făcu el, vag amuzat, toate iubitele mele îl audiază pe Nae Ionescu. Ai fost şi tu? E, ce mai întreb…

— Da, am fost, şi ce-i cu asta? Tu-mi eşti prieten, el mi-e tutore spiritual de-atâţia ani, de ce să încurcăm borcanele, vulgariză ea, cu vădită satisfacţie. Dacă ar fi să te ascult şi să te citesc numai pe tine… cu greve, principii, tactică şi strategie… cred că m-aş stafidi curând, curând. Aşa, vă apreciez pe amândoi. Iar dacă nu suporţi să-i mai auzi de nume, nu-i nicio supărare, promit să mă abţin în prezenţa ta.

— Ei, Cornelia, asta zău că-i o insinuare.

— Ai un dinte împotriva lui.

— Iată o simplificare primejdioasă. Doar ştii că altele stat relaţiile dintre mine şi Profesor. Pe Nae Ionescu, filosoful noii generaţii… unii pretind că ar fi reprezentantul noii filosofii… eu nu îl pot accepta… şi asta nu din vreo ranchiună… eu gândesc altfel, structural altfel, acţionez altfel, eu am poziţia mea de clasă, încă o mai am… poziţia

unei clase unite, răzbătătoare… eu ştiu că acestei clase îi aparţine viitorul. Tot aşa mai sunt sigur că în acel viitor nil îşi va găsi locul şi Nae Ionescu, veşnicul ezitant între cucernicie şi răzvrătire, între Dumnezeu şi Satan, filosoful ce propune şi preamăreşte biologicul în dauna raţiunii. Dragă Cornelia, mai zilele trecute l-am auzit pe unul dintre foştii săi elevi, un eminent, spunând: „Nae Ionescu este cel mai mare prieten al meu. Îmi poate fi şi duşman, însă indiferent, niciodată!” Şi a încheiat: „Nae Ionescu nu a lins unde a scuipat, ci a scuipat ce a îmbrăţişat44… Această ultimă remarcă mi se pare extrem de edificatoare, comentă Vlad Stanca. Profesorul schimbă o atitudine pe alta cum ai schimba cămăşile, şi nu o dată se lasă dominat de porniri anarhice, care tind să submineze spiritualitatea românească.

— Ei, şi tu, spiritualitate! Avem noi aşa ceva?

— Noi, noi avem, asta e în afara oricăror îndoieli… s-a definit de-a lungul multor secole… mă întreb însă dacă tu… Pe unde-mi rătăceşti, copchilă rea şi năzuroasă? Tu eşti copchilă mea de suflet.

— Măi, măi, că mare grijă îmi porţi! Dă-mi drumul să mă duc în lume. Să mă surp şi să m-afund. Eu sunt o cantitate neglijabilă. Cine să mă regrete? Cine să-mi presare flori pe mormânt? Şi unde va fi mormântul meu? Vlad, eu am să mă călătoresc departe, curând. Pulbere! însă Profesorul are o menire pe lumea asta, aşa cred eu, eu, eu! Profesorul trăieşte filosofia, şi o creează în timp ce o trăieşte. Aventura la care îndeamnă este o permanentă aventură a cunoaşterii, disperarea metafizică, tot o încercare de a pătrunde nepătrunsul.

— Sunt nevoit să mă apăr pe mine, să-i apăr pe-ai mei. Care ai tăi? ai fi îndreptăţită să mă-ntrebi, ştiind că mă desprind de toţi… da, aşa e, zac în singurătatea mea… totuşi, poziţia de clasă îmi îngăduie s-o păstrez… cât se mai poate.

Brusc –, ea se angajă într-o piruetă riscantă, pe covorul pufos, eu papucul de casă în picior, era. Să cadă în nas, ezită între râs şi plâns, în sfârşit, o pufni râsul.

Profitând de această ghiduşie fără voie, râse şi el tactic, de primenire a atmosferei, ca unul ce râvnea la o seară calmă, cu tandreţi ştiute. Totuşi: dacă nu aranjase nimic eu subvenţiile, de ce venise? Probabil, dintr-o firească, femeiască – şi de iertat – nevoie de provocare: ţi-am zărit soaţa la universitate… O discuţie, în contradictoriu, se-nţelege, despre Profesor se anunţase de mai multă vreme, plutea în aer. Şi iată că prilejul se ivise: tu eşti prietenul, el mi-e tutore spiritual. (I-o fi spus asta, năzdrăvănia asta, şi Profesorului.) Dar simţi cum i se scurge sângele din obraji, cum i se-mbrobonează fruntea cu sudoare, şi înlemni: dintr-un sertar de birou Cornelia Baroga scosese un dosar albastru, legat în cruce cu un şnur galben. Nu trebuia, ar fi vrut să-i spună. Cât de bine ne-am şti, câte o sfântă taină se mai cuvine a păstra fiecare din noi.

Erau, în dosarul aicela albastru, peste o sută de pagini, scrise în nopţi târzii, cu mare chin, pagini dintr-o carte, un – posibil roman, despre care nu vorbise nimănui. Când va fi să-i pun punct, plănuise, am să-l rog pe Liviu Rebreanu să se ostenească a-l parcurge, şi cum va zice el, maestrul, aşa să rămână. Paginile acelea erau altceva, cu totul altceva, îşi repetase cu încăpăţânare, decât articolul de ziar, le gândise, multe le şi trăise şi le retrăise în timp ce le aşternea pe hârtie: ieşind din lumea lui, recrease o lume de fantome, cărora mult se străduia să le dea un suflet şi o identitate. Şi iată că această femeie, femeia lui şi-a altuia, îndrăznise gestul profanator. Era inutil să mai întârzie în crispare.

— Nu bănuiam că – ai şi astfel de îndeletniciri.

— E, bazaconii, pară el, tactic-nonşalant. Ce surpriză mai poate fi? Printre gazetari – gazetăraşi e la modă azi să scrii proză. Am căzut şi. Eu în păcat. Rog să mi se ierte.

— E prima oară când vrei să-mi pari modest. Şi-abia acum te laşi total descoperit: eşti superb în vanitatea ta. Să înţeleg că eşti şi puţin emoţionat? Aştepţi desigur, aprecieri… elogii… Probabil că nimeni, în afară de mine…

— …nimeni nu le-a parcurs, se grăbi el să-i confirme.

— Ei, ascultă: cred că nu mă înşel, paginile astea

anunţă o carte şi de succes şi de prestigiu. Nu degeaba te-ai uitat la lume: ai ochi sever, neîndurător, sunt multe observaţii care m-au făcut să bat din palme, altele rA-au deconcertat. Da, reluă ea „după o scurtă pauză, un posibil roman de răsunet. Felicitări, mai zise, chiar dacă nu e genul meu preferat. Când ai să-l termini?

— De unde să ştiu? Lucrez greu şi pe ascuns… până şi de mine însumi mă ascund, se mai înveseli el. Având acum şi o mulţumire: paginile, acelea îi plăcuseră Corneliei, o şi tulburaseră, se simţea asta. Din vocea, din formulările ei. Oricum, nu mă grăbesc.

— Aş vrea să nu-l termini niciodată.

— E chiar atât de prost? se zăpăci el. Chiar?

— Poate că e prea bun.

— Asta-i pricina? O, de-ar fi aşa, de-ar da Dumnezeu! …

— Dobitoc! îi şuieră Cornelia, sărind îndată pe canapea şi îmbrăţişându-l, de iertare. Dobitoc sinistru, cum de te-a lăsat inima? auzi, să scrii o carte despre nevastă-ta.

Linişte! îi strigă, la primul lui gest de împotrivire. Am şi eu ochi şi uerchi. Aici e Vera, adorabila ta soaţă… cu nemaipomenita ei sete de parvenire… până la ridicol şi până la sublim… eu lumea în care se-nvârte. Cred că ai întrerupt cartea dintr-o pricină simplă şi de-nţeles: nu ştii ce să mai scrii… nu eşti prozator de imaginaţie… aştepţi să vezi ce se mai petrece… mărire, ori decădere? îţi tălmăcesc eu: mărire! Vera, cum singură şi spune, nu s-a născut să piardă. Păgubaşul eşti tu. Căderea ţi-e rezervată ţie. O şi meriţi, din plin. Auzi, nevasta…

— Interpretăride-ale tale, o bagateliză, amuzat de nevoie. Nu e Vera, nici alta… e aşa, o combinaţie… nu e o realitate anume, ci o esenţă a realităţii, dacă vrei… dacă ţii neapărat… oh, iartă-mă că-ţi dau lecţii… setea asta de parvenire a existat în toate epocile, există şi azi, poate cu unele exacerbări… cât despre femei care se luptă… încolţit, risca explicaţii anapoda: Hai s-o lăsăm baltă, propuse. Pe unde mi-ai rătăcit zilele astea?

Cornelia aruncă dosarul albastru în Mijlocul camerei, pe covor, şi i se strânse la piept:

— Apar şi eu, nu-i aşa? O să-mi rezervi şi mie măcar câteva pagini tânără profesoară, fiinţă aparent-bizară, cu sfâşieri metafizice de împrumut, fireşte, altfel – drăgălaşă, Preferând concubinajul unei căsnicii respectabile.

— Văd că ai şi nişte obsesii de gâsculiţă, o respinse el, ca într-o hârjoană drăgăstoasă. Ei, hai, pleacă de-aici. Auzi: o să-mi rezervi şi mie… Oho, ai vrea tu! O pagină, măcar un rând, un capăt de rând… Păi, sigur! Ce alta îşi doresc toate fetişcanele astea care dau năvală peste marii noştri scriitori? că nu ştiu unul fără harem… ce alta, dacă nu să intre în vreo carte – cărticică? Ei, nu, nici chiar aşa… eu nu admit… în romanul meu, sortit să devină. Celebru, nu se pătrunde uşor. Şi-o apropie şi îi mângâie îndelung părul auriu. Sigur că am să scriu şi despre tine, gândea. Scrisul e o patimă, nu ţine seama de nevastă, de fraţi şi surori… Şi-l aminti pe Rebreanu: Literatura nu iartă nimic. Ei, cât oferi ca să-ţi fac un locşor în carte?

— Treizeci de mii, poimâine la prânz, anunţă Cornelia.

— Fie şi răspoimâine, numai să fie.

— Fără semnătură, fără chitanţă, pe încredere.

— Adică, stai, stai puţin, se adună el: Bani, bani cheş?

— După cum ai auzit; cu obligaţia să publici un ciclu de articole, din două în două zile… trei săptămâni la rând, în favoarea Prinţului Carol Caraiman. Cum ar veni, să-l faci simpatic populaţiunii.

— Aşadar, vor să-l aducă pe tron!

— Nu-i treaba ta. Când, şi cum – îi priveşte pe alţii. Tu alergi după nişte franci. Dacă vrei să-i ai, pune mâna şi scrie: Prinţul, inteligent, grav, curat-lacrimă, instruit, generos, preocupat de soarta ţării, a omului de rând… nu-i uita pe bancheri… nici capitalul străin… politicienii noştri… Vine Prinţul, vine cu aeroplanul şi-o să ne fericească pe toţi, de la mic la mare. O să fie raiul pe pământ.

— Şi toate acestea pentru treizeci de mii de lei?

Dragă Cornelia, ce îmi propui tu e o potlogărie de cel puţin trei milioane. Să faci dintr-un aventurier un sfânt sau măcar

— V un bun administrator de ţară… dintr-un afemeiat cu peripeţii celebre… cu prinţesă aici şi amantă la Londra, un soţ credincios şi un părinte cucernic… da, trebuie să-l avem în vedere şi pe Mihăiţă, puştiulache detronat… dragă Cornelia, draga mea, afacerea asta cere un mare efort şi neruşinare tot pe-atâta, şi costă, costă al dracului. Să mă fac de minunea lumii pe degeaba.

— Prinţul va fi primit cu braţele deschise.

— De naşul tău, domnul Iosif Partheniu, de Profesor…

— Şi de populaţiune, te asigur: aşa-i românul nostru, aşteaptă, mereu aşteaptă schimbări, şi oricare-ar veni, măcar o vreme sunt binevenite. Cei treizeci de mii înseamnă doar un mic aconto. Iar altă soluţie nu mai ai.

— Ştiu, ştiu… Cine îşi face pomană cu mine?

— E de prisos să insişti: secret cu şapte peceţi.

— Instituţie de stat sau vreun particular?

Prin telefon, de la redacţie (atunci sosit, gâfâind), Anghel îi dădu de ştire că Mucenicu îşi pusese capăt zilelor în arestul poliţiei. Mucenicu?! îi trebuiră clipe lungi de scormoneală prin memorie, până să dea de Mucenicu, da, sigur, ştiu, ştiu, se linişti, crima din noaptea de Anul nou, bătrânul negustor Weiner… deputatul Patriciu Mavrodin (a, da, Patriciu Mavrodin tocmai vizitase fabrica Verei, în timp ce Vera îl audia pe Nae Ionescu…), sigur, făptaşul s-a sinucis, dosarul se încheie, se clasează, nu va mai avea loc niciun proces, acum, îi zise lui Anghel, acum ar mai fi de aflat, de stabilit un singur amănunt: cine *l-a sinucis* pe Mucenicu?

(Din informarea făcută de Benedict în faţa tovarăşilor săi, la o întrunire conspirativă). Acum, când m-am întors, după patru luni şi mai bine de umblat printre străini, cu numeroase peripeţii şi încurcături, de nici nu le mai ţin minte, voi, dragii mei tovarăşi, aţi putea să-mi reproşaţi, ba să-mi şi ardeţi o sancţiune, că m-am angajat într-o aventură mult prea riscantă, şi pentru mine, şi pentru voi.

Ba, ce să ne mai dăm după copac, aud că mi s-ar pune în circă şi nişte intenţii mai necurate: se Zice că eu, Benedict, suflet negru, ros de mari ambiţii, ranchiunos şi avid de putere, mă lupt din greu, pe toate căile, sprijinit de foşti militanţi, indivizi dubioşi, printre care s-ar afla şi meşterul meu, care m-a-nvăţat meseria, zeţăria, acum director de gazetă diversionistă, Vlad Stanca, dar şi de agenţi de siguranţă şi alte otrepe, mă lupt să provoc, să determin o ruptură în mişcarea noastră. Eu, Benedict, aş fi, adică, adeptul unui partid naţional-comunist-legal, supus guvernului, organelor de ordine. Aşa, va să zică: Nu-i de ajuns că avem fracţiuni, grupuleţe, careslăbesc partidul şi ne îndepărtează pe toţi de lucrători, de mase, acum mai vine şi Benedict ăsta, cu ruptura, aventurier, pramatie, scursură, trădător – de ce n-ar fi Benedict al nostru şi trădător? – acuzaţia s-a şi formulat: în cei aproape doi ani petrecuţi la Jilava, Benedict l-a scos la vânzare până şi pe tait-su pentru un supliment de terci; datorită lui mai multe acţiuni au fost zădărnicite de siguranţă şi trei tovarăşi din conducere arestaţi; trădând, Benedict şi-a scurtat pedeapsa: oare n-a fost eliberat cu cinci luni mai devreme? Di agii mei tovarăşi, acuma, fie ce-o fi, eu tot vă spun: am şi momente când mă ia cu zădărnicie. Dacă aici am ajuns, şi aici s-a ajuns, oare nu-i mai înţelept să tac? Cine să m-audă? cine să mă creadă? Şi, la urma urmei, asta e problema, Benedict? când noi tragem în toate părţile, şi ne înfruntăm, noi, tovarăşii, de parcă ne-am fi duşmani?! Ce mai contează un Benedict? Şi iar îmi zic, şi iar mă ruşinez de atâta slăbiciune: Dacă am pornit toţi sub acelaşi steag, trebuie să ne apărăm fiecare în parte şi toţi la un loc, până o fi să ne limpezim între noi, şi-atunci, numai atunci se va vedea cine vrea să meargă mai departe, sub steagul nostru, cine se dă pe margine, ori îl dăm noi, fără pic de ezitare, căci, dragii mei tovarăşi, trebuie să învingă nu un ins, ori altul, ci mişcarea comunistă. Să mă apăr? Jilava: cât m-au ţinut acolo, cât m-au tăbăcit, n-am trădat nicio acţiune, niciun tovarăş; numai şi numai sănătatea mea am trădat-o: sentinţa a fost limpede şi definitivă, ciroză, încă

un an, doi, cel mult trei. Am scăpat de Jilava mai devreme datorită vouă, tovarăşii mei, şi miilor de lucrători care au manifestat săptămâni ia rând. Văd că după mintea unora ar fi trebuit să mai rămân până la ispăşirea întregii pedepse – ba, şi mai mult, să mor acolo. Vă mai aduceţi aminte ce spunea tovarăşul Săritea, fie-iertat? Adevăratul revoluţionar moare în închisoare, torturat de călăi: tocmai moartea e dovada supremă că nu a trădat. Santea, bietul tovarăş Santea, el, care nici n-a dat cu nasul de vreo puşcărie. Părerile mele vă sunt cunoscute: partidul nostru trebuie să fie condus de tovarăşii noştri, de-aici; tactica şi strategia e obligatoriu să ţinăseama de condiţiile existente, de evoluţia societăţii româneşti, de specificul nostru; fracţiunile se cer lichidate neîntârziat. M-am izbit, şi eu, ca oricare dintre voi, de instrucţiuni nepotrivite, o vreme n-am zis nimic, le-am acceptat, până când mi-au ieşit toate pe dos: aşa nu se mai poate, mi-am zis într-o bună zi, vă spun şi când… după ce am exclus din partid pe Partenie Jurubiţă de la „Vulcan44, şi alţi vreo patru, asta a fost acum doi ani… aşa nu se mai poate, lovim pe nedrept într-ai noştri, şi tovarăşii de la „Internaţională44 trebuie să înţeleagă. Voi ştiţi că doctorii mi-au interzis orice activitate: să stau întins pe pat, să zac şi iar să zac, între patru pereţi, cu ochii în tavan, zilnic să înghit tablete şi. Picături, iar dacă toate astea nu m-or ajuta, cu evlavie să mă rog Celui de sus pentru iertarea păcatelor. Atunci mi-am zis: la lucru, înainte cu toate forţele. M-am plâns cuiva? în decembrie am condus, din umbră, greva de la atelierele din Iaşi. Cinci zile am dispărut din atenţia voastră, acum pot să vă spun: un medic binevoitor, cunoştinţă mai veche, m-a ţinut în spital până m-am pus pe picioare, cât de cât. Am priceput că sfârşitul meu bate la uşă. Ce-aş mai putea face eu, Benedict, pentru mişcare? Aşa s-a născut în mine dorinţa să dau faţă cu tovarăşii de la „Internaţională14. Paşaport, de unde, cine să-mi dea mie paşaport? Vouă, dragi tovarăşi, nu v-am dat de ştire, bănuind că o să-mi staţi împotrivă. E o aventură, cum să treci graniţa, cine să te creadă că eşti tovarăş, comunist, şi nu spion? că doar

atâţia spioni încearcă să răzbată. Un lucrător de la Iaşi s-a legat să mă treacă. În seara zilei de 1 ianuarie, pe la zece, trebuia să fiu la Iaşi. Totul era pregătit; dimineaţa, pe la şapte şi jumătate, cu un bagaj de mână, strictul necesar, tocmai voiam să mă strecor în stradă, unde aştepta un taxi, când îmi pică în vizită? cu o sticlă de băutură, să cinstim şi noi, de Anul nou, fostul meu tovarăş, Stanca… O, de-aţi şti voi, de-ar şti dânsul ce blesteme i-am trais, în gând. Am ciocnit un pahar, am schimbat şi-o vorbă, cred că l-am repezit destul de tare… fandosit, învârtit, renegat, dar câte nu i-am zis! până m-a lăsat într-ale mele şi s-a dus. Ştiu că voi m-aţi căutat, m-a căutat şi poliţia, mai târziu, după ce o cumnată a mea a fost arestată… fel şi fel de presupuneri aţi făcut… şi, până la urmă, toată vina a căzut pe tovarăşul Stanca. Aud că s-a dat şi o dispoziţie să fie anihilat. Cum aşa, cum vine asta – anihilat? O fi având păcate destule, nu zic nu, ale lui să fie păcatele, singur să-şi poarte crucea, însă, dragi tovarăşi, de vânzarea mea să nu-l bănuiţi: dacă nu vă retrageţi voi acuzaţiile, am să-l rog eu să mă ierte. Cu nevastă-sa, fabricanta, e altă poveste, o ştiu, nu mai am îndoieli: e mână în mână cu poliţia, din pricina ei au căzut mai mulţi tovarăşi din fabrică, printre care şi cumnata mea. Am să prezint dovezi. Trebuie să afle şi tovarăşul Stanca… La Gara de Nord un ajuns în ultimul moment. Trenul era aproape gol, sărbători, pot zice că am călătorit împărăteşte. În seara de ţi ci ianuarie am trecut graniţa: a fost –, cum a fost, am avut şi încurcături destule; dacă eşti comunist român şi vrei să iei legătura cu tovarăşii trebuie să ai la mână un act doveditor, ceva, altfel? Cine te-a trimis? Nu s-au. Lăsat ei, de-acolo, nu m-am lăsat nici eu: sunt comunist român; în interesul mişcării trebuie să dau faţă cu tovarăşii de la „Internaţională44, întrebaţi-i, mă ştiu, dar, vă rog mult, grăbiţi-vă, că eu, unul, sunt pe ducă… Ce să vă mai spun, drumul lung şi nu lipsit de peripeţii, de emoţii, mă zdruncinase de tot, când s-a nimerit să mă văd într-o oglindă m-a luat eu ameţelei, eu sunt, nu mai sunt eu?

Cu tovarăşii lucrurile s-au lămurit în două zile, şi-au

dat avizul, au garantat pentru mine: ei, şi tocmai când să zic şi eu că am sărit hopul, şi-am să fac o ispravă mai ca lumea, o gheară de nu ştiu ce dihanie mi-a sfâşiat pieptul pe dinăuntru. Până la postul de prim-ajutor, vreo câteva sute de metri, m-au dus cu o targă. Felcerul mi-a zis să nu mă mişc, să nu vorbesc, nu m-am mişcat, n-am vorbit, doar am gemut, ca un înjunghiat. Cinci săptămâni am zăcut pe un pat de spital, între şi între. Era să mă curăţ mai mult de necaz: Ca să vezi de ce bătui eu atâta drum – să mă-ngrop în pământ străin! PLtiii, drăcie! doar de murit, puteam muri şi acasă la mine. Cu tovarăşii m-am văzut abia pe la începutul lui aprilie. M-am târât pân-aici, le-am zis, cu ultimele puteri m-am târât, ca să vă spun deschis ce cred eu. De multe să mă bănuiţi, numai de rele nu: mie nu-mi stă gândul la fracţiuni, la rupturi, nu trag pe nimeni după mine, eu numai înţelegere tovărăşească vreau şi unitate. M-au ascultat tovarăşii, cu răbdare, i-am ascultat şi eu. N-am transmis niciun mesaj de-aici, şi nu v-am adus niciun mesaj de-acolo: eu am acţionat, cum se zice, pe cont propriu. Cu ce folos, şi pentru cine? Dacă lucrurile au să se mai îndrepte, nu-i meritul meu, nimeni să nu-mi poarte recunoştinţă, nici nu mi se cuvine, nici nu râvnesc, însă o mulţumire, acolo, îmi rezerv: eu, unul, mi-am spus părerea, eu, unul, mi-am făcut datoria. Cr4 d că tovarăşii de la „Internaţională11 au să condamne manifestările fracţioniste printr-o rezoluţie, şi-o să ne sprijine, cât s-o putea. Dar să ştiţi voi, dragii mei, tovarăşii mei, că unitatea depinde în primul rând de noi, de forţele de-aiici. Aud că tovarăşul Milu tare s-a supărat aflând de isprăvile mele şi-a cerut să fiu exclus pentru încălcarea disciplinei de partid. Nu ştiu dacă mai apuc să dau faţă cu dumnealui, eu am altă treabă, eu mă duc să mor. Însă voi, dragii mei tovarăşi, voi să ştiţi şi să mai spuneţi şi altora că din credinţa mea nimeni pe lumea asta nu mă poate scoate.

Era într-o zi de vineri; putea fi în oricare alta, căci: vinerea, ca şi marţea, marţea, la fel cu sâmbăta, sâmbăta se „ia de mână cu miercurea. Zile chelite, ca o apă de baltă peste care s-a întins mătasea broaştei. Stare de moţăială,

cu palme asudate. Nu de zăpuşeală îi transpiraseră palmele, nici de vreo emoţie: de acalmie nămoloasă. Până şi gândurile prind mucegai. În acea zi de vineri mai avea la dispoziţie un singur subaltern. Strig, tot strig de-mi sparg bojocii, şi nu te prezinţi. Bat din picior şi nu m-auzi. Izbesc cu pumnul în masă… Pe unde-mi umbli, măi, teleleu? Nae, Niculaie dă cu mâţa-n paie! Dacă te pun pe liber? Şomer, scumpeteo, şomer, să ţi se lungească urechile aşteptând o slujbuliţă. Cine să te mai ia pe tine, fecior de-mpărat, cu chip luminat, Nu-ţi fie de deochi, minune de bâlci! Dacă mă caută vreun creditor, am întins-o la Polul Nord. Dacă mă sună fosta mea doamnă, dai cărţile pe faţă: dispărut fără urmă. Dacă se interesează moartea de mine, informezi cu respect că am luat-o din vreme spre cimitir. Măi, angrosist de vise rele, eu trebuie să… El trebuia să stea de pază, fără să ştie prea bine ce păzeşte. Mai de dimineaţă, pe când se hâţâna cu scaunul directorial, alene pufăind din trabuc, îi picase un băiat de la tipografie cu un sac burduşit în spinare: îl dosiţi unde ştiţi dumneavoastră! Aşa a zis domnul Chrotei. Nu era ciment în sacul acela, nu era nici făină. Altfel, greu-greu, ca unul de ciment. Legat la gură cu o sfoară. Aicea nu-i depozit de mărfuri sustrase, ar fi trebuit să-i spună ucenicului, doar aşa, de-ncercare, de iscodire. Ba şi mai tare să fi intrat în el: Drept cine mă luaţi? Codoş la matrapazlâcuri?! Celălalt, înghesuit, încă novice în confruntări abile, ca unul ce nu trecuse prin anchete – repede şi-ar fi dat în petic, printr-un gest, cu o vorbă. Puah! impulsuri de copi castrat. Dacă domnul Chrotei nu mă fericeşte cu încrederea dumisale, nici eu n-am să-l onorez cu umilinţa mea! întinse dreapta, în care ţinea trabucul fumegând, înspre dulapul din „stejar masiv: Acolo, printre hârţoage, fă-i loc, în altă parte n-am unde. Băiatul nu-şi ceruse iertare pentru deranj, nici să-i mulţumească nu se-nvrednicise. Bădăran din fire, prost crescut?! Cine ştie… poate că i se atrăsese atenţia să n-o facă: nici atâta satisfacţie să nu-i dea! Percheziţie la tipografie? Numai silit de neprevăzut, de vreo urgenţă, şi în lipsă de altă ascunzătoare mai sigură, Chirotei îşi

călcase pe inimă, apeiind la serviciile unui… A zis tovarăşul Milu că dumneavoastră sunteţi un renegat! i-o trântise Chirotei, de curând. Eu ce să mai cred? Ce mi s-a zis. Vinerea, ca şi marţea, marţea la fel cu sâmbăta, sâmbăta…

Îşi sprijini bărbia-n pumni: Nae Niculaie, ia-ţi năravul şi du-te la şmotru! Obişnuit cu toanele stăpânului, omul de serviciu simulă pocăinţa de rigoare, cu ochi plecaţi şi umeri prăbuşiţi. Altfel, ca unul ce fusese în recunoaştere, cu ce prinsese prin redacţiile Sărindarului, se ştia mai sigur pe poziţii ca oricând, scutit de refec pe termen lung". Al meu sunteţi! Am să vă cânt una cu sughiţuri! Până la uşă se retrase de-a-ndărătelea, înclinându-se mereu, cu palma la inimă. Abia după ce făcu stânga-mprejur şi puse mâna pe clanţă se dezlănţui, cu voce de tenor izmenit: Adie o boare de zefir… adie… simt în inimă un spin, adie!

— Numai ţie mă închin, adie! Vino, prinţesa mea… Vlad / Stanca sări-ars: Măi, Caruso, e zefir-zefir, ori e crivăţ sadea? Niculaie prinse gust de scălâmbăiată: Păi, se poate, patroane? Am dat eu greş o singură dată? Pe ochii mei ca doi luceferi, pe tot ce am şi nu mai am: E zefir! Cu, toate că… Zâmbetui îi pieri, tactic, şi începu să se scarpine în creştet: Se închid tarabele… se trag obloanele… poate fi şi crivăţ. Depinde cum se leagă. În limbajul lor cifrat: Adie o boare de zefir! – se traducea prin: Atenţie, musafir nepoftit. Mai exact: inspector de poliţie, inspector de finanţe… Apoi: M-a pătruns crivăţul până la oase – anchetă. Şi: Sfântul Ilie îşi mână telegarii – invitaţie la poliţie, ori la procuratură. Cernăianu? Ei, nu, nu, ăla-i cu zdupul, te bagă direct; celălalt, năsosu'. Petrache, adică: parfumat, dichisit şi-nmănuşat. Vizită de bunăvoinţă! se lansă Niculaie. Ceac-pac. A fost la „Adevărul", acum e la „Dimineaţa41, pică şi-aici, cât ai clipi. Eu mă duc să pun de-o cafeluţă, dumneavoastră… cum o fi, cum s-o potrivi… cântă mierla-n cucuruz… bea agheasmă guguştiucu… mde! Vlad Stanca îşi reluă locul la birou, cu un teanc de hârtii în faţă: Ce-ar mai fi de scris? Inspectorii de poliţie nu se abăteau pe la redacţie cu intenţii de taifas. Totuşi, apariţia

lor nu sttârnise până acum cine ştie ce nelinişti. Cel mult putea fi interpretată ca un avertisment. De altfel, inspectorul Petrache şi ţinea să asigure: Consideraţi că mă aflu într-o vizită de curtoazie. Am venit ca prieten, la vechi prieteni. Distinse omagii. Percheziţie la tipografie? Nimic nu mai era de făcut. Sărindar-ul îşi avea, periodic, stările lui de asediu. Când un inspector bătea la uşa redacţiilor, prea-amabil, om de lume, era de presupus că pe la subsol, prin ganguri şi cotloane scormonesc agenţii, trepăduşii. Câţi ani de puşcărie se dau pentru complicitate la tipărituri ilegale? Doi, trei, zece. Sau, niciunul. Abia acum observă că uşa dulapului rămăsese întredeschisă. Perfect, nu avem nimic de ascuns! Iar îl strigă pe Niculaie: Coniac, pahare, tră bucuri, ţigări englezeşti. Ca de obicei, inspectorul Petrache avea să-refuze trataţia. Ei, şi? Am să beau, eu. Am să fumez eu. Şi tot eu am să mă prezint la poarta iadului: Om bun, deschideţi, aş dori să mă bălăcesc puţin în cazanul cu smoală! Dormise prost şi se trezise anevoie, trăgând de el, poruncindu-şi să se dea jos din pat; din mol escală căzuse în afaniseală; şi se declarase bolnav de insatisfacţii. Nu i se întâmplase nimic rău în ultimele zile. Nimic, în afară de obişnuitul cenuşiu, mâzgos, marţea, ca şi vinerea… Acalmie neurastenizantă, niciun scandal monden, nicio confruntare politică, numai aşteptare şi picoteală. Puah! Vera îl suna la telefon din două în două seri, aceeaşi Veră, inconfundabilă, incorigibilă, în –, în… (nu mai găsi la repezeală un alt cuvânt care să-nceapă cu în – şi-n acelaşi timp să o şi caracterizeze pe Vera în vreun fel). Brrrrr! Acasă gândaci, aici, la redacţie, o mie de draci leşinaţi. De la o zi la alta i se accentuase un acut sentiment de împotmolire. Toate apelurile lui păreau să se fi izbit de aceeaşi veche, sufocantă suspiciune: Individul, ia vedeţi în ce ape se mai scaldă individul! Pedeapsa cea mai cumplită: uitarea. Aşa au hotărî! tovarăşii: Vlad Stanca, renegatul, se condamnă la uitare pe viaţă. Sentinţa este fără drept de apel. N-a existat printre noi niciun tovarăş cu acest nume. Arătându-se în prag, zvelt, radios, într-un impecabil costum de lustrin, inspectorul Petrache ciocăni uşor cu

bastonul în canatul uşii:

— Distinse omagii! Consideraţi că mă aflu…

— …într-o vizită de curtoazie, preluă îndată Vlad Stanca. Am venit aici ca prieten, la vechi prieteni, adăugă amuzat, durând astfel până la capăt formula inspectorului, cam spre înnegurarea acestuia. Vedeţi ce bine vă ştiu? Pe-de-ros. T!

— Ştiaţi şi că am să trec pe-aici, zise inspectorul, cu ochii pe sticla de coniac. Aţi pregătit totul din vreme, serviciu ireproşabil. Şi dacă vă ignoram?

— Ar fi fost o adevărată lovitură pentru mine… pentru biet sufletul meu… Domnule inspector, cu mâna pe inimă: Sunt grav bolnav şi cred că numai dumneavoastră mă mai puteţi salva. Sufăr de cocleală. Un strat gros de cocleală s-a depus pe suflet, pe maţe, pe cerul gurii. Leacul ar fi unul singur… brutala intervenţie a neprevăzutului… o emoţie, o teribilă emoţie… ceva care să mă scoată din papuci! Dacă nu mă puteţi cinsti cu un mandat de aducere, aveţi măcar un ordin de percheziţie?! O, de-aţi şti cât tânjesc după Jilava tinereţii mele! Brtf: Nimeni nu m-a iubit, toţi m-au părăsit. Noroc de poliţie…

— Din partea ’noastră, prea slabă nădejde! interveni inspectorul, strepezit de atâta vorbărie şugubeaţă, semn aproape sigur de agitaţie interioară, nesiguranţă. Dosarul dumneavoastră a fost clasat, vă datorăm tot respectul şi încredere deplină.

— O grea dezamăgire mă încearcă, domnule inspector.

— Nu mai puţin pe mine, domnule dr. Stanca. Eu vă ştiam un actor de elită, demn de prima scenă a ţării1. Să mă fi-nşelat într-atâta? Să fi regresat dumneavoastră… poate din lipsă de antrenament… până la nivel de clovnerii?

— E aşa cum v-am zis, domnule inspector: bolesc de neluare-n seamă! Vă-ndemnaţi cu mine la o gură de coniac? Am să beau singur. O havană? Am să fumez singur. Cu ce vă pot fi agreabil?

— Cu o scurtă declaraţie verbală. Inspectorul

Petrache îi şi întinse două pagini multiplicate la şapirograf. De fapt, în cazul dumneavoastră este mai mult o formalitate. Texte cu un conţinut asemănător scrieţi şi tipăriţi mereu. Liber sunteţi să vă exprimaţi punctul de vedere. Aţi întâmpinat vreo dificultate? Dimpotrivă, apreciem luciditatea…

Există azi suficiente motive pentru a susţine cu fermitate că o mişcare abuzivă, cu stindard de împrumut, ticluind fraze sforăitoare despre necesitatea regenerării naţionale, în realitate acţionând pe baza unui program de învrăjbire, încearcă să câştige adepţi, să-şi croiască drum în societatea noastră… Astfel, Vlad Stanca recunoscu textul gândit şi scris de el, şi propus lui Boeiort pentru a fi difuzat ca manifest. Propus lui Boeiort era mai degrabă un fel de a vorbi: strecurat pe sub uşa lui Boeiort, în miez de noapte, prin bună înţelegere cu proprietarul casei – conspirative. În sfârşit, după o chinuitoare aşteptare, un semn, o satisfacţie: textul ajunsese la destinatar, fusese acceptat întocmai şi răspândit probabil în câteva sute de exemplare. Oare Boeiort o fi bănuit măcar cine şi-a dat osteneala?! Cu neputinţă să nu-l fi dus mintea. Şi dacă i-a dus, de ce… Aici era durerea: de ce… înapoie hârtiile, schiţând un gest de nedumerire:

— Nu înţeleg ce trebuie să declar: dacă sunt de acord? Fireşte că sunt. Este, ca să zic aşa, în vederile mele. Chiar şi în stilul meu, dacă mi7 e îngăduit să revendic un fel de a scrie. Cinstit, l-aş semna cu amândouă mâinile.

— Şi eu. Da, şi eu… domnule dr. Stanca.

— Atunci? Unde e necazul?

— După cum lesne se poate observa… şi reţine!… alţii s-au grăbit să ne-o ia înainte: manifestul este semnat. Eiiy personal, aprob această acţiune comunistă. Însă legile ţării mă opresc să o şi susţin. Textul a fost descoperit în zeţărie… într-un locşor mai ferit… semn că cineva intenţiona să-l culeagă. Sau, poate că l-a şi cules. Cine? Nu am insistat cu cercetările. Totuşi, o Consultare cu redacţiile din Sărindar se impune. Vă rog, deci, ca

prieten…

— Ca inspector! Aşa vă cere misia: să-mi vorbiţi ca inspector, se înăspri Vlad Stanca, intuind că o discuţie tărăgănată, cu politeţuri parşive ar fi în defavoarea lui. Prieten? Prefer să vă ştiu adversar. Iată depoziţia ce am de făcut: Nu suspiciunea, anchetele, acuzaţiile mă intrigă, domnule inspector. Mi-ni-ma-li-za-rea! Dumneavoastră mă treceţi la grămadă, un instigator, acolo. Este o nedreptate care mi se face. Eu încă mai port urme de cătuşe. Eu am fost închis pentru o credinţă şi acţiuni comuniste. Dacă o fi de înţeles, dacă n-o fi, adevărul acesta este: încă mai sunt robul convingerilor de tinereţe. Încă mai apăr o cauză. Dacă se-ntâmpla să-mi cadă în mână acest text, cu voia, fără voia dumneavoastră, făceam tot ce îmi stătea în puteri şi-l tipăream în gazetă. Totul pe faţă.

Inspectorul Petrache împinse cu bastonul uşa dulapului de stejar. Câteva minute, apoi, urmări amuzat desenele de pe tavan. Scriitori… artişti… savanţi… prim-miniştri… Vă lipseşte un inspector de poliţie. Indică un spaţiu liber: Aici! înainte de a părăsi încăperea îşi controlă nodul cravatei.

— Aţi îmbătrânit, dr. Stanca.

— Anii se-adună, tot mai grei, ca pământul.

— Totuşi, legile noastre nu ţin seama de vârstă.

Avertisment, rele preziceri? îşi mai. Turnă coniac şi bău. Îşi mai aprinse un trabuc. Dădu gata, din numai câteva sorbituri şi cafeluţa adusă de Niculaie pe tavă de – argint, pentru musafiri poftiţi, nepoftiţi. Cu ce intenţii dăduse inspectorul Petrache o raită prin Sărindar? Într-atât de naiv încât să-şi închipuie că i se vor face mărturisiri nu era. Vechi şiretlicuri poliţieneşti.: A vrut să ajungă la mine mai pe ocolite, după vizite de rutină pe la celelalte redacţii. Ar trebui, deci, să rămân cu impresia că ne suspectează pe toţi, în egală măsură. Îmi îngădui să fiu cu o clipă mai isteţ. Cu mine, numai cu mine are ceva de-mpărţit. Ţinea să ne privim în ochi. Să-mi înregistreze ezitări, fandări. Da, ne-am făcut deştepţi, arma copoiului modern este tocmai adulmecarea stărilor de spirit. Are fler,

idiotul. Îi mai lipsesc dovezile.

După vreo jumătate de oră, când Sărindar-ul ieşi din starea de asediu, apăru şi ucenicul de la tipografie. A zis domnul Chirotei să-mi daţi sacul! Nici bună ziua, nici mulţumesc, nici iertaţi de – deranj. Câţi ani de Jilava mi-ar fi dat? îşi luă pălăria şi bastonul. Pălăria pe-o ureche. Bastonul cârjă petrecut pe după gât. Se simţea liber, enervant de liber, inutil de liber. Încotro? Toate drumurile îi erau deschise. Toate, chiar toate? îi reveni în minte ultima întâlnire cu Boeiort: Du-te, omule, du-te, şi nu te mai uita înapoi. Dacă tu nu mai exişti pentru tovarăşi, de ce să mai existe tovarăşii pentru tine?! Da, aşa îi zisese Boeiort, strângându-l la piept… da, strângându-l la piept ca pe un vechi şi credincios tovarăş. Du-te, omule, du-te! El, unde să se mai ducă? Tot pe-aici îşi făcea veacul, vinerea, ca şi marţea, mafţea la fel cu sâmbăta. Nu… nu… vinerea asta era de ţinut minte… de trecut pe răboj: Câţi ani mi-ar fi dat? Jucase acceptabil, cu îmbăţoşări, icneli şi spovedanii patetic-răvăşite, învălmăşite, câştigase. Sau, cine ştie, i se mai acordase un răgaz? Mai erau necesare probe? Cum o fi, aşa să fie, numai blestemul uitării să nu m-ajungă. (În aceeaşi zi, cam la aceeaşi oră, cel numit Someşan, zis Boeiort, era întemniţat la Jilava).

Capitolul IV

I

Când trase draperiile grele, cu inele zornăitoare pe un drug de metal, ziua se limpezile binişor, blândă, fără scame de nori, şi se-ntretăiau, când repezite, când tărăgănate şi gâjâite, glasurile vânzătorilor ambulanţi, îndeosebi ţărani veniţi să-şi plaseze marfa, iaurt, lapte bătut, lapte dulce, legături de ceapă verde. Cum e, în definitiv cum e, când te trezeşti mai târziu ca de obicei, despovărat de grijile ministerului, ca un ins oarecare? Ceasul deşteptător (soldatul lui de gardă, cum îl numea) îl dusese de-cu-seară la bucătărie, să mai stea, să mai zbârnâie şi-acolo. Şi se trezise când se săturase (se umflase) de somn, liniştit, întremat, cu dorinţa de hoinăreală bătrânească pe străzi lăturalnice, prin parcuri

mai puţin frecventate. Nici agenda nu mai era pe noptieră. De ani şi ani, îndată ce îşi limpezea ochii se şi repezea să parcurgă urgenţele subliniate cu roşu, cam aceleaşi de la o zi la alta, şi mai toate de nerezolvat. Aşadar, Septimiu Priotu se simţea mai destins, eliberat, măcar în parte, de constrângerile jurământului depus, cu infinit mai puţine obligaţii, îi maprărmneau doar cele de catedră, suportabile, ci nişte vagi intenţii de a-şi înjgheba o formaţiune politică. Ieri către prânz soţia şi băiatul plecaseră la Sinaia, pentru o scurtă vacanţă, necesară mai ales unei redresări spirituale, după prea numeroasele şocuri suportate (de toţi, de întreaga familie) de când cu înăsprirea crizei. Căci el, Septimiu Priotu, ministrul, adusese criza în casă: proteste, manifestaţii, greve, mizerii, sinucideri, trimiteri la urmă, conflicte de stradă, sau chiar în incinta ministerului, unde greviştii pătrunseseră în mai multe rânduri. Era de-a dreptul aberant, observase soţia: ei, care nu duceau lipsă de nimic, trăiau din plin criza (una morală, fireşte) datorită frământărilor, agitaţiei lui (permanente, de zi şi de noapte), căci Septimiu Priotu venea acasă târziu, adormea cu somnifere, şi nu erau puţine nopţile când îl sunau de la minister, cel mai adesea de la cabinetul primului ministru, pentru te miri ce chestiuni încâlcite, ce, oricum, nu puteau fi soluţionate prin telefon, şi în stare buimacă. Faci cum crezi tu de cuviinţă, îi zisese soţia la plecare. Nu ţin prea din cale-afară să am un soţ ministeriabil cu coşmaruri. Ieri după-amiază, Septimiu Priotu îi solicitase primului ministru o întrevedere particulară. Fusese poftit după mai bine de două ore, şi numai pentru cinci minute, ceea ce (interpretase) prea aducea a bădărănie de stăpân: Cum aşa, dragă Iosife, ar fi vrut să-ntrebe, apăsat, aici am ajuns? aici, să-mi limitezi mie timpul, mie, prietenul şi ministrul tău? Şi dacă eu n-o să-ţi mai fiu nici prieten, nici ministru? încă o pierdere, pe lângă celelalte, atâtea, şi considerabile, contează… Primul ministru nu îl primise în cabinet, ci într-o săliţă alăturată, unde se retrăgea pentru aţipiri, şi nici nu se justificase în vreun fel, nu invocase

tracasări, urgenţe care să-l fi obligat la amânarea întrevederii. Chibzuise, probabil, singur în cabinet, dacă să hotărască aşa, ori altfel, şi-n cele din urmă lăsase totul pentru mai târziu, eternele, celebrele lui tergiversări. Dacă

— Ţi-aş spune că vreau să mă retrag? tatonase Septimiu Priotu. Iosif Patheniu îşi trăsese ceasul cu clapete din buzunarul jiletcii. Agăţat de lănţişorul de argint, câteva clipe ceasul îi pendulase dezordonat pe prohab. Să mai treacă o noapte, propusese Iosif Partheniu, consultându-şi ceasul. Mâine către prânz, om vedea dacă-i albă, dacă-i neagră. Septimiu Priotu se şi ridicase. Ei, m-ai cronometat? Sper să nu-ţi fi răpit mai mult de două minute. Însă hotărârea definitivă de a nu se mai prezenta la minister o luase abia câteva ore după aceea, pe la zece seara, când se întorsese acasă, pe jos: casa lui fusese înconjurată de ţărani, şi mai tineri, şi mai bătrâni, cu căciuli ţuguiate (ei încă nu ieşiseră din iarnă), cu desagile pe umăr; îi zărise de la oarecare distanţă, unii stăteau rezemaţi de gard, mai trăgeau din ţigări, alţii se chirciseră pe asfalt, cu ceva dedesubt, bulendre, toţi paşnici, oameni veniţi de departe, fără adăpost; observase că mai erau şi alte case înconjurate, iar în părculeţ, pe bănci, printre rondurile de flori, care pe unde apucase, încercau să înşele somnul zeci de femei şi copii. Trecuse pe lângă amărâţii aceia fără spaime şi încruntări, câţiva îl salutaseră (desigur, neştiind cu cine au a face, le era suficient că ei erau ţărani, iar el un domn…), le răspunsese cuviincios şi intrase în curte, în casă cu o mare mâhrpre în suflet: cu voie, fără voie, i-am oropsit pe toţi, ne-am oropsit şi pe noi. Aprinsese lumina doar în dormitor, unde draperiile grele îl fereau de priviri indiscrete (şi, nu mai încăpea îndoială, mânioase), îşi scosese hainele în grabă, aruncându-le pe unde se nimerea, şi se vârâse sub plapumă. După o vreme, tocmai când să-i vină somnul, sesizase ceva mişcare pe-afară, pesemne că – oamenii aceia, luaţi din scurt de vreun agent de stradă, îşi mutau culcuşul în altă parte. Acum, nici urmă de ei, nici pe lângă ziduri de case, nici în părculeţ. Măturătorii de stradă adunau în ţepuşe

ghemotoacele de hârtie şi resturi menajere. Aici le era interzis să dea cu mătura, mai ales în zilele însorite, pentru a nu stârni praful. La o ceaşcă de cafea, Septimiu Priotu începu să răsfoiască ziarele aduse de femeia de serviciu, un vraf de ziare, cu cerneala proaspătă, se mânji pe degete. Grevă la „Metalurgica”, o deraiere de tren la Blia, un incendiu la Focşani, Nichifor Crainic îndemna la cumpătare şi bună-cuviinţă (tocmai el!), ironiile lui Cezar Petrescu la adresa cabinetului, şi, bineînţeles, pamfletul zilei semnat de Pamfil Şeicaru (aici se opri, adulmecând, şi se contrarie după numai două* trei rânduri): „Dar aici sta marele rău, că ţara este prea bună; de nicăieri nu se conturează un gest crunt de ameninţare, de nicăieri nu se defineşte primejdia unei violente reacţiuni care sancţionează greşelile celor ce guvernează. O ţară bună, fireşte, prea bună, care nu impunp nimănui disciplină, o ţinută, un simţ de răspundere totdeauna prezent, o conştiinţă totdeauna trează. Fiecare dintre deţinătorii oricărui fel de putere îşi poate face de cap, născoci orice năzbâtie, realiza orice fantezie, provoca orice dezastru, fără să risce împotrivirea şi sancţionarea care dezmetieeşte orice rătăcire. O ţară de oameni buni. O ţară răbdătoare până la tâmpenie, dar din această imensă bunătate i se trage nenorocirea. Aveţi o ţară bună! s-a adresat Prinţul Regent Nicolae guvernului. Noi spunem: pe un cal bleg nu se învăţă călăria, ci pe un cal nărăvaş, oare zvârle pe călăreţul nevrednic”… E prea mult, prea de tot, neobrăzare de ţigan decorat cu „Mihai Viteazul”, sancţionă pătimaş Septimiu Priotu. (în anii primului război, tânăr pilot, şi îndrăzneţ, cu acte de bravură la activ, Şeicaru fu

este distins cu Ordinul „Mihai Viteazul 1. Cavaler… I se mai zicea’ şi Ţiganul, fiind cam tuciuriu la înfăţişare. A ridicat un impunător edificiu pentru redacţia „Curentului”. De unde şi vorba: şantajul şi etajul. Cu hitleriştii, direct, nu s-a dat. Era un admirator al Italiei lui Mussolini…). E o jignire cruntă… cu adevărat, omul ăsta nu mai are nimic sfânt, nici dinastie, nici popor. Cât despre Dumnezeu – în ce relaţii o fi cu bunul Dumnezeu? Se ştia cu Şeicaru, îşi

făceau vizite, n-ar fi putut spune că se avuseseră vreodată rău: totuşi, când i se ivea prilejul, Şeicaru nici gând să-l cruţe. Ba îl mai şi îndemna la năzbâtii: Dar cine te opreşte pe tălică, taică Priotule, să pui mâna pe condei şi-n toate zoaiele să mă-nneci? Eu te public, pe pagina întâia. Septimiu Priotu se resemna, înţelept: Nu, drăguţă, nu, pe mine n-ai să mă prinzi aşa uşor. Vrei să mă-ncontrez eu, ca să mă spurci pe urmă şi – mai tare... Acum, puse mâna pe receptor, gândind să-l bălăcărească pe ţigan, însă când să formeze numărul se răzgândi: Cu. Cine să te lupţi, cu morile de vânt? şi în ce calitate? Dacă nu mai era... Şi ceva, ca o sete de limpezire, după o îndelungă orbecăială, se răzvrăti în mintea lui: Dară eu mai sunt ori nu mai sunt ministru? Parcă m-aş juca de-a baba-oarba. Şi se-nnegură puţin la gândul că în discuţia cu Iosif Partheniu se dovedise lipsit şi de fermitate şi de tact: Ce-ai zice dacă eu m-aş retrage? îşi trădase, astfel, nehotărârea, buimăceala. Din prietenie, ori, cine ştie, din viclenie de stăpân, primul ministru propusese un răgaz de gândir –, o noapte – care. Să le fie de sfetnic amândurora. Paguba (morală) pentru el, Septimiu Priotu, ar fi fost ca primul ministru să recurgă la o stratagemă: Şi-aşa plănuisem unele remanieri! Demisiile se acceptau mai greu, fiind socotit ca un fel de blam adresat cabinetului. După atâţia ani de tovărăşie, are el inima să mă alunge ca pe o slugă netrebnică? Septimiu Priotu se şi corectă, îndată: Mai întâi, ar fi de ştiut dacă primul ministru în funcţiune are şi el o inimă, ca oricare. Perspectiva înlăturării îl îndârji puţin: Iosif al nostru ar trebui să ştie... ori, să-şi aducă aminte, doar a mai păţit-o... că nimeni nu-ţi poate face mai mult rău decât un fost prieten şi colaborator. Deschise larg fereastra, îşi trecu degetele prin părul cărunţit, rărit, şi trase aer în piept. Răzbise verdeaţa chiar şi prin crăpături de asfalt, era o primăvară explozivă, înmiresmată, nu-ţi venea să stai locului, îşi zvâcni braţele, a dezmorţire, trebuia să iasă, la ora asta pensionarii se-adună la taclale.

Femeia din casă anunţă că la aparat (la telefon) se află domnul Rebreanu, într-o chestiune presantă. (Liviu

Rebreanu îl sunase, pe rând, la minister, la preşedinţie, la clubul partidului – numai acasă nu-şi închipuise că îi va da de urmă). Dar asta-i curată telepatie, Liviule, dragă! exaltă Septimiu Priotu. Dacă ai trece pe la mine, să mă

— Iei de toartă şi să mă vânturi puţin, tare ţi-aş mulţumi. Liviule, sporovăim în lege, şi-apoi te duc eu unde vrei… am înţeles, te introduc şi la primul ministru, facem noi cumva. Nu mai apelă, ca de obicei, la serviciile femeii din casă, singur îşi luă costumul de dimineaţă, de stradă, de hoinăreală (de Vâjâială, îi plăcea să spună), un gri cu dungi negre discrete, cămaşa albă de mătase, cravata albăstrie cu picăţele, stropită cu alb, şi pantofi negri, de lac. Se îmbrăcă în faţa oglinzii, răsucindu-se mereu într-o parte şi alta, corectându-şi ţinuta cu o cochetărie de domnişoară. Cu puţină briantină, uleioasă şi cu damf de rânced, părul cărunţit şi învâlvorat sub apăsarea periei de cap se ordonă după necesităţi, încât să acopere, măcar în parte, începutul de calviţie, şi prinse luciu de oţel şlefuit. Na, iată-mă şi holtei, îşi zise Septimiu Priotu, fremătând de nerăbdare, îndrăzni şi o batistă albă, spumoasă, la buzunarul de la piept. Holtei tomnatic, se corectă amuzat de ispravă. La minister, ca şi în toate împrejurările oficiale, de altfel, purta, numai costume de culoare închisă, croite bătrâneşte, i se acrise de de Tresărea la fiece zgomot al străzii. Nici că şi-ar fi putut dori, în starea în care se afla, între revoltă şi dorinţa de retractare, spăsită, un alt confident decât Rebreanu. Îi lega o relaţie mai veche, ce parcursese mai multe etape: prima fusese aceea de la cititor la scriitor, îl admirase pe Liviu Rebreanu încă de la primele lui scrieri, iar după apariţia lui „Ion” îl asigurase de admiraţia sa: Liviule, îi declarase, aici, la noi, eşti un întemeietor!; veniseră apoi vizitele de familie, plimbările la şosea, la iarbă verde, prin pădurile din apropierea Capitalei, călătoriile prin ţară şi peste graniţă; în anii din urmă, de când Liviu Rebreanu fusese investit cu răspunderi – preşedinte al Societăţii Scriitorilor, director la Teatrul Naţional, iar acum director la Educaţia poporului, prietenia lor de suflet se dublase cu una administrativă: Fă

ceva şi ajută-mă, că altfel mă scufund, cu atâţia care mă pândesc şi mă pişcă, îl ruga Liviu Rebreanu, însă niciodată panicat, mai degrabă cu haz de necaz (doar el avea o operă de primă mărime, degeaba pişcăturile altora…). Rebreanu cel din „Ion” şi „Pădurea spânzuraţilor” îl intimida, se simţea chiar mărunt şi nevolnic în prezenţa lui. Însă Liviu, prietenul, solicitantul, confidentul era şi el om ca toţi oamenii, pus pe vorbă, gusta şi o glumă, îi plăcea un păhărel. Nu încerca, nu făcea niciun efort să se impună în conversaţia cu prieteni, înşira şi el vorbe, mărgele pe aţă, cum se şi exprimase, nu strălucea, pe nimeni dintre cei apropiaţi nu pusese în încurcătură cu vreo replică scânteietoare. De altfel, se şi spusese că Rebreanu e tare la pagină, greu dă în clocot şi se revarsă încetul cu încetul, până inundă tot şi copleşeşte: în discuţiile curente, comune, e şi el un ins comun. (Septimiu Priotu i se confesase nu o dată: e o alifie pe rană, ştie să asculte, întremează şi numai din priviri…). Liviu Rebreanu intrase, desigur, în vreo încurcătură cu Educaţia poporului, lipsă de mijloace, de fonduri, instituţie greu de pus pe picioare, şi avea nevoie de sprijin, mai ales după atacurile dezlănţuite în presă şi împotriva lui, şi a instituţiei. Ca la noi, la nimeni, admise, cu năduf, Septimiu Priotu: ranchiuna, interesele personale, răfuielile se extind nu doar asupra persoanei, ci şi asupra instituţiei pe care o girează respectiva persoană. Decât cu Rebreanu la Educaţia poporului, mai bine fără Educaţie. Patima oarbă, ce se dezlănţuie la cafenea şi se concretizează prin memorii expediate la cabinet.

— Liviule, eşti înfloritor, băiatule, exclamă, apucân du-i umerii. Am şi ghicit, ai un necaz, tu arăţi grozav numai când te calcă necazurile. Cu Educaţia, aşa-i? Ce mai e pe-acolo? Septimiu Priotu se-ndreptă repede spre vitrina-bar, de unde scoase o sticlă de coniac şi două pahare. Ei, ce se mai aude pe la voi? reveni după ce îşi urară noroc şi sănătate. Amândoi sorbiră câte puţin, mulţumiţi de calitatea coniacului. Cu meşa veşnic rebelă pe frunte, odihnit, elegant, Liviu Rebreanu începu să se preumble

prin salon, ca într-o sală de expoziţie, aruncând priviri fugare, vrând să descopere exponate noi. Dărăscu? r treabă. Da, Septimiu Priotu achiziţionase, eu numai două zile în urmă, un peisaj cu moschee de Dărăscu. Pe la noi, „nimic special, adică scandalos, fiindcă special a ajuns să fie numai ceea ce e scandalos, se-nveseli Rebreanu. Am de lucru peste cap la Educaţie, unde aş vrea să las roade serioase. Am cam isprăvit cu Legea Teatrelor Naţionale şi acuma trebuie să văd legiuirea cinematografelor”. Septimiu Priotu îl ghici: Şi n-ai bani, ţi se pun beţe-n roate, totu-i anapoda… Rebreanu întinse paharul, să i se mai toarne. „Sunt supus unor atacuri murdare care atentează mereu la cinstea mea, urmăresc descalificarea mea. Zbuciumarea asta permanentă nu mai poate dura. Nici nu pot sta veşnic cu o sabie a lui Damocle deasupra capului meu, ca orice derbedeu să mă poată insulta în public fără a-i da răspunsul cuvenit. Când m-a instalat la Educaţia poporului Iosif Partheniu mi-a adus multe elogii”. Vreau să ştiu ce mai are de spus acum. Ieşim? Pe stradă treceau trei căruţe cu butoaie de gaz. Puştimea înălţa zmeie. O ţigancă tăbărâse cu pumnii asupra unui puradel de trei-patru anişori. Septimiu Priotu schiţă un gest în direcţia părculeţului: toate băncile erau ocupate de bărbaţi în strai naţional, cu căciuli ţuguiate. Stăteau acolo împietriţi, cu privirea în gol. Pesemne că isprăviseră şi ţigări şi merinde şi gânduri.

— Capitala a fost invadată de ţărani. Ştiai?

— Da, confirmă, prompt, Rebreanu, aseară, pe la zece, când ieşeam de la Naţional i-am văzut… să fi fost vreo treizeci – moţăind pe lângă, ziduri şi pe trepte.

— Şi? Au bombănit?

— Da’ de unde! Când s-au pomenit cu atâta domnime şi cuconime în jur, s-au retras de-a-ndărătelea. Nu se aşteptaseră să dea peste ei atâta puhoi de lume. Erau jenaţi ei, eram jenaţi noi.

— Bine că n-a fost altfel.

— Ei, şi tălică, Septimiule! Ce să fie?

— Iosif al nostru are o vorbă, încă din tinereţe: unde

se-adună ţărani, e şi scânteie de pârjol.

— Ce pot să zic? şi Rebreanu ridică din umeri, fără înnegurări. Poate că îi ştie mai bine decât mine: oare nu conduce domnia sa un partid de ţărani? Pârjol! Eu, unul, nu mai cred în pârjoliri.

— Măcar aşa, o perpeleală.

— Posibil, nu contrazic pe nimeni. Însă, după opinia mea, vremea răscoalelor ţărăneşti a trecut – după 1907 –, s-a dus, nu mai există condiţii de răscoală şi nici ţăranii nu mai sunt cei de la început. De secol. Gândesc toate astea ca scriitor, preciză, ca unul ce tot vrea să scrie despre 1907, şi tot amână… nicidecum ca om politic – ceea ce, n-am fost şi nu sunt, asta e treaba voastră. Faţa satelor şi raportul de forţe s-au schimbat, după război. În România Mare s-a făcut o reformă agrară; ţăranilor care au luptat la Mărăşti şi Mărăşeşti şi au învins li s-a promis atunci pământ, şi li s-a dat: este una dintre puţinele promisiuni respectate la noi; recunosc, una esenţială chiar pentru destinele ţării. Mai departe? Rezultatul reformei s-a dovedit în mare măsură salutar, până când au început s-apară hibele, neajunsurile, complicaţiile. Acum, mulţi suntem de acord… oare domnia ta nu gândeşti la fel? că reforma n-a fost dusă la capăt. Încă o dată se confirmă că oamenii noştri politici suferă de o veche, tare veche şi grea meteahnă: aceea de a rezolva lucrurile doar pe jumătate. Cealaltă jumătate? Cum o fi, cum s-o potrivi. Am pus noi mâna, să mai pună şi Dumnezeu mila. Pe lângă pământ, ar fi trebuit şi un ajutor material, care să susţină bunele intenţii, după cum şi unul moral, care să-i dea şi ţăranului nevoiaş puţină încredere. De unde bani să se-aehite la moşier, de unde vite, unelte şi seminţe? De la un an la altul au rămas în paragină, terenuri întinse. Partidul popular-agrar a venit cu Legea liberei circulaţii a pământului: Să fie proprietar cine-i harnic şi-n stare! Domnia ta, Septimiule, să nu mi-o iei în nume de rău: Legea asta a fost mumă pentru unii, ciumă pentru alţii, nu tocmai puţini. Să zicem că eu, Liviu Rebreanu, sunt şi harnic şi-n stare. Să fie de-ajuns? Mai trebuie să am şi cu ce lucra.

Împroprietăriţii cu părul ieşit prin căciulă şi-au vândut pământul pe mai nimic, pe duble de făină, un purceluş, nişte bănuţi. Acum s-au pomenit fără nici unele şi invadează oraşele, în disperare, e o goană către oraş, doar – doar s-o ivi ceva şi pentru ei. Urcă în trenuri, fără bilete, de unde bani de bilet, şi cine să se mai agaţe de ei, cine să îndrăznească? urcă în trenuri şi colindă ţara. Aud pe câte unul: Plevuşcă! Leneşi, nepăsători, împătimiţi în rele! Eu zic: Mare păcat să vorbeşti aşa. Când ţăranii îşi lasă vetrele în vreme de pace şi pribegesc, pribegesc – e semn rău pentru ţară. E şi un blam pentru cârmuitori. Vânzarea de pământ a dus la refacerea moşiilor ciuntite de reformă, dar şi la apariţia unei pături mai înstărite prin sate. Ţăranul e acaparator când prinde pe altul la strâmtoare, adună, adună, iar numărul celor cu peste cinci, chiar zece iugăre de pământ a sporit considerabil. Ţăranul ajuns la sapă de lemn are azi infinit mai mulţi stăpâni, îi are pa moşieri, vătafi, notari şi primari şi jandarmi – însă mai câinoşi decât toţi pare că s-arată tocmai înstăriţii peste noapte, ei au pâinea şi cuţitul, îţi dau de lucru, ori îţi dau cu piciorul! Poate că aceste diferenţieri au avut şi un efect psihologic neaşteptat: invidii, umilinţe, duşmănii, rupturi. Invizibile bariere îi despart pe oamenii satelor. Să zicem că eu şi domnia ta, Septimiule, ne-am fi aflat cam pe aceeaşi treaptă. Vine şi ziuacând eu mă salt binişor, domnia ta coborî şi mai jos decât. Erai. Cinstit, ai primi să-mi fi slugă?! Cine n-a prins cheag, îşi ia lumea în cap. Ţăranii nu vor să mai slugărească la ţărani. Oricum, noua configuraţie a satelor, noile relaţii, mai exact, m-au condus la concluzia că o nouă răscoală ţărănească la noi nu mai este cu putinţă.

— Liviule, doar ştii bine că şi eu am colaborat la elaborarea legii cu vânzarea pământului… socotind că este raţional să-i favorizăm pe cei isteţi şi răzbătători… ei sunt un factor de progres… producţia agricolă a crescut, satisface piaţa internă şi exportul. Consideraţiunile domniei tale au, desigur, un temei: de-a lungul anilor s-au ivit destule situaţii dramatice. Dacă le-am prevăzut? Fără

ndoială, doar se ştie că progresul naşte şi frământări, contradicţii. Unii se-nalţă, ceilalţi…

— Cine poate, oase roade, sintetiză, degajat Rebreanu. Cred, altfel, că asta e singura lege care ne cârmuieşte, cu adevărat. De acord cu domnia ta, Septimiule, stăm bine cu producţia de cereale… Exportăm…

— La preţuri de nimic, informă Septimiu Piiotu. Preţul cerealelor pe plan mondial a scăzut catastrofal, ni se ltă contracte umilitoare, aici e nenorocirea. Noroc, norocul dracului! – că anul ăsta nici nu se mai pune problema exportului: va fi cel mai greu an agricol de după război. Prietenii noştri din occident nu se mai grăbesc să n-o crediteze, jumătate din terenul agricol…

Atunci, de ce vă surprinde invazia de ţărani?

— O răzmeriţă ar zădărnici orice efort… şi pe plan intern, şi pe plan internaţional, nici unde n-am mai găsi uşi deschise, încrederea de care încă ne mai bucurăm pe ici, pe colo ni s-ar retrage… noi stăm pe muchie de cuţit… echilibru fragil.

— Domnia ta, Septimiule, o ţii aşa, una şi bună, cu răzmeriţele; vezi numai ţărani ascuţindu-şi coasele, îl zeflemisi prietenos Rebreanu. Iar eu, ca scriitor, îţi-repet: s-a zis cu răzmeriţele, coasele au început să ruginească; ţăranii nevoiaşi, de la noi şi de prin alte părţi, îşi consumă disperarea în tăcere; tăcerea îndelungă îi va duce la viclenie, la hoţie şi tâlhărie, trebuie să trăiască şi ei, nu? Am auzit pe unul spunând: Tot e mai bine la puşcărie, că te trece în porţie. E şi asta o rezolvare, nu? Crimele, jafurile, sinuciderile încep să ia proporţii şi la noi – ne occidentalizăm măcar pe latura asta, dacă altfel nu se poate. Ce răzmeriţi? După mintea mea şi-a altora, seanunţă vremuri mai grele: domnia ta, Septimiule, uiţi oraşul: în societatea burgheză se pare că oraşul naşte revoluţii. Oraşul iese pe străzi, manifestează, protestează, cere schimbări din temelie, răsturnări. Vorba tălică: nu-i de conceput progresul fără contradicţii. Eu aş preciza: de clasă, însă ştiu că lui Iosif al nostru nu-i mai surâde, nu

vrea să mai audă de lupta de clasă, preferă să-i zică apărarea de clasă, fie şi aşa. Ne industrializăm, ne modernizăm, creşte numărul lucrătorilor şi creşte cu ţărani, ăştia ies cu steaguri şi lozinci, până când…

— Exclus, cu desăvârşire exclus. Ştiu că se fac tot felul de speculaţiuni în privinţa asta şi la noi, şi aiurea. Însă firea noastră e structural străină ideii de revoluţie. Liviule, dragă, românul. E cumpănit, înţelept.

— Oare? făcu Rebreanu, amabil-neîncrezător, ca într-o conversaţie lejeră, de plimbăreţi: Dacă firea omului e schimbătoare, de ce n-ar fi şi-a noastră? De fapt, simplificând, la ce se reduce criza prin care trecem? continuă, jucând în palmă un breloc cu chei. Superproducţie, surplus de mărfuri, adică, pe de o parte, şi putere scăzută de cumpărare, lipsă de bani, pe de alta. Cam aşa evaluează situaţia un economist, un om politic. Bineînţeles că eu, scriitorul, mă simt tentat să scormonesc puţin: la ce poate să ducă lipsa de bani? Goana după un loc de muncă; nu mai sunt locuri; se apelează la relaţii, se umblă cu scrisori de recomandare: pariez pe orice că din zece oameni întâlniţi de noi în cale, cinci au asupra lor măcar o scrisoare de recomandare; nici cu scrisorile astea nu se mai răzbeşte, dacă nu ai spate asigurat şi semnătură grea; firesc, se trece la aranjamente: intră în joc isteţimea, viclenia, minciuna, falsul în acte publice, tâlhăria.

— Poliţia noastră ce păzeşte?

— Cred că se păzeşte pe sine, asta i-a mai rămas, replică Rebreanu, evitând nuanţele de severitate, de sentinţă. Când indivizii îşi pierd încrederea în căpetenii… şi Iosif al nostru e chiar ultimul în care se mai pot pune speranţe… când se ivesc semne de zdruncinare a unui echilibru, şi-aşa fragil, cum bine ziceai, treptat se creează o reţea subterană de aranjamente… iar dacă fenomenul ia proporţii de masă, ce folos de poliţie? Indivizii luptă cu disperare să-şi asigure existenţa, nu mai ştiu de lege, de prudenţă, de bun-simţ: unii se prăbuşesc, înfundă puşcăriile, şi zac acolo o vreme, cu gând de răzbunare, alţii, poate cei mai mulţi, reuşesc, însă, întreb eu, cu ce

preţ? Au învăţat o dată vicleşugul, rapacitatea, tirania, toate astea învăţate rămân. În astfel de împrejurări… cum e şi cea prin care trecem azi… cele mai mari daune sunt

De ordin moral. Criză economică? Eu, ca scriitor, cred că este, în primul rând, o criză de încredere. Şi n-ar fi de mirare ca tocmai această criză până la urmă să schimbe felul de a fi al unui întreg popor.

— Liviule, dar astea sunt supoziţii, simple supoziţii. Eu, care te-am citit, te şi înţeleg: cu adevărat „ai patima scormonitului, aşa se şi cuvine… nuanţa, cât mai multe nuanţe, convulsii, conflicte, firul despicat în patru. De ce să nu-ţi mărturisesc, pentru mine e un punct de vedere cât se poate de interesant. De fapt, e prima oară când pătrund şi eu într-un laborator de creaţie, măcar în incintă. Altfel, dacă dă Dumnezeu un an agricol bun… dacă mai punem capăt grevelor… dacă, dacă, vezi şi tu, de acest dacă depinde totul… îţi garantez că în doi, trei ani, se produce un reviriment. Atunci vei avea prilejul să observi că oamenii noştri sunt aceeaşi, de când îi ştim: fibră de ţărani, trainică.

Potrivindu-şi batista spumoasă la buzunar (deşi n-ar fi fost nevoie, doar stătea bine acolo) şi iuţind pasul.

Septimiu Priotu încheiase discuţia, cam obositoare pentru el, totuşi, admise: fiecare cu lumea lui. Altfel… Dacă Liviu Rebreanu, scriitorul, ar fi numit, fie şi numai pentru patruzeci şi opt de ore, ministru la economie, industrie, ori domenii, catastrofa ne-ar fi asigurată. Tot 3 şar dacă eu m-aş apuca de scris. Ca să vezi năzbâtie… ce poate să-l preocupe în vreme de criză pe un scriitor… firea omului nostru… reţelele subterane. Mergeau pe Cheiul Dâmboviţei, către Podul Izvor. Valuri de praf, pe-aici abia acum se curăţa strada. Oameni pe acoperişuri, mai reparau câte ceva, alţii pe scări, ori pe schele, curăţau faţada caselor de praf, de funingine, câte unii mai şi zugrăveau, primeneli de primăvară. Se-auzi o sudalmă rea, o bufnitură, apoi un behăit: amândoi se opriră în dreptul unei curţi înguste, nepietruite, cam în paragină; o capră legată cu o funie de gard; şi gospodarul care o cio. Măgea

cu sete; capra doar behăia, stins, altfel stătea cuminte la bătut, întocmai ca la muls. Rebreanu se apropie de portiţă, gata să intervină, însă prietenul său îl apucă îndată – de braţ şi-l trase de-acolo: Mahala, zise Septimiu Priotu. Cum ar veni: nu-i de noi aici. Însă Liviu Rebreanu mai să sentoarcă din drum: Eu înţeleg să-ţi baţi nevasta când… ce mai ştiu eu când… să baţi o vită de povară, care nu trage. Dar o capră? Domnia ta Septimiule, ai mai văzut un om să-şi deşeleze capra, şi încă priponită? Cotiră în direcţia Cişmigiului, tăcuţi, ferind bălţoacele ce se înşirau de o parte şi de alta a liniilor de tramvai. Oare ştiţi dumneavoastră unde-i o poţică? se-auzi din urmă un glas de femeie. Era o ţărancă tinerică, rumenă în obraji, cu bucle mari de păr auriu ieşindu-i de sub broboadă. Vino cu noi, o îndemnă Rebreanu. Stai în coada noastră, o instrui, blând, Septimiu Priotu. Gardul Cişmigiului dinspre Schitu Măgureanu era asaltat de ţărani: cei mai mulţi urcaseră pe parapetul de beton, încât să poată privi până departe, pe aleile din interior, şi se ţineau strâns, cu amândouă mâinile, de grilajul de fier. Traistele, petrecute pe după gât, le atârnau pe spate.

— Şi dacă ţi-aş zice că nu mai sunt ministru?

— Ei, cum aşa? întrebă Rebreanu, fără să se alarmeze vădit, (oricum, ar fi fost să piardă un sprijinitor). Domnia ta, Septimiule, ai obiceiul să mă fierbi şi-abia după…

după… să mi-o trânteşti: Nu mai sunt ministru. Cum nu mai eşti? Remanieri? N-am auzit, nu s-a zvonit.

— Ieri după amiază am avut o întrevedere de nici trei minute cu Iosif al nostru. Şi dacă mă. Retrag? i-am zis. El mi-a propus un răgaz de-o noapte. Aşa se explică, printre altele, că nu mai sunt la minister. (Septimiu Priotu se răsuci înspre femeia care-i urmase, neabătut: Aici! şi indică o farmacie.) Liviule, cinstit, mai cinstit ca oricând: mi-e frică să mai fiu ministru. Tocmai acum, când alţii dau din coate şi se-nghesuie, ca la panoramă, eu plănuiesc să dau bir cu fugiţii, aşa se cheamă. Voi, din afară, vedeţi ce se petrece la suprafaţă… şi lucrurile vi se par mai mult, ori

mai puţin insuportabile, îngrozitoare… criticaţi, vociferaţi, blestemaţi, ei-şi? Eu, Liviule, eu sunt acolo „înăuntru: cu Iosif al nostru în frunte am dat ţara pe mâna altora; capitalul străin înseamnă: alţii, străini de naţia română. Au existat nişte raţiuni, poate că nici n-am mai avut de ales, în sfârşit, justificări se pot găsi. Împrumuturi, proiecte, investiţii, până când ne-au prins într-un năvod: încearcă să mai scapi. Eu, ministru aici, am experţi, consilieri de prin alte părţi: au venit în control; banii lor, dreptul lor de a ne cere socoteală; noi chibzuim una, ei vin cu propunerile lor de redresare, şomaj, restrângeri „constrângeri. Ei vor să-şi scoată banii, noi trebuie să scoatem sufletul din om. Ce părere ai?

— Şi dacă te retragi domnia ta o să fie mai bine?

— Indiferent cine mi-ar lua locul, situaţia rămâne aceeaşi, prăpastia se adânceşte. Iosif al nostru se încăpăţânează într-o singură direcţie, capitalul străin este singura salvare, trebuie să mai rezistăm un an, cel mult doi. Am avut destule discuţii, ne-am înfruntat, ne-am şi pore ăit, iar ne-am dat mâna, tovărăşie veche.

— Dacă înţeleg eu, domnia ta, Septimiule, te gândeşti mai mult la obraz… iartă-mă… doar fiecare ţinem să ieşim în lume cu obrazul curat… cât se mai poate. Eu, ce ştiu eu ce să te sfătuiesc?

— Atunci, să te-ntreb altfel: Ce-ai face în locul meu?

— Greu de spus… nu m-am închipuit ministru… funcţiile pe care le-am avut… le mai am, sunt aşa… Altfel, tot scriitor… Cred că aş merge mai departe, cu oricerisej se animă Rebreanu. Înainte, cu încredere. Domnia ta, Septimiule, oricum eşti implicat în toate programele şi legiu irite. Când ai purtat un steag, mergi până la ultima bătălie. Dacă e de căzut, atunci să cazi. Iar ce va fi de judecat, să judece alţii.

Paza la preşedinţie se întărise cu soldaţi în termen, toţi înalţi, găligani, cu arma la picior, flăcăi de prin sate, tare mândri că le era dat să apere un prim-ministru, şi câţiva agenţi în civil, cam stafidiţi, morocănoşi, cu faţa umbrită de pălării pleoştite, şi parcă traşi în jos de

pardesiele croite pe corp şi lungi până la călcâie. Înşirate strâns, unul în spatele celuilalt, cu roţile din dreapta săltate pe bordură, cinci autocamioane formau un fel de baricadă în dreptul intrării principale; circulaţia pietonilor pe trotuar fusese interzisă. Înăuntru, însă, era o atmosferă calmă, de lucru, dar mai ales de conversaţie lejeră, cu poante culese de prin cafenele (îndeosebi replicile de haz de la Capşa erau repetate şi răsrepetate aici, după cum erau forfecate, clănţănite şi articolele din presă, cu aluzii, ori necuviinţe – din punctul lor de vedere – la adresa cabinetului; acum intrase la puricat pamfletul semnat de Şeicaru). Înalţii funcţionari nu se prea omorau cu hârtiile, rareori mai pomeneau de urgenţe, arătând mai multă tragere de inimă pentru chestiunile de protocol, primiri, însoţiri, banchete. La apariţia unui ministru toţi afişau zâmbetul şi formulele de rigoare, fiţi binevenit, este o cinste pentru noi, cu ce vă putem fi agreabili; poftiţi, sigur că da, pe-aici, pe-aici, excelenţa sa tocmai a intrat într-un consiliu… Anticamerele se umpleau de solicitanţi, industriaşi, bancheri, deputaţi, prefecţi de judeţe, prinţese, consoarte de mărimi. Miniştri, chemaţi, ori cerând ei întrevedere cu primul ministru, erau conduşi într-o salărestaurant, unde li se serveau, pe gratis, băuturi răcoritoare, bere, sandvişuri, prăjituri, cafea. Iosif Partheniu nu mai avea ore de audienţe, telefoanele, scrisorile de recomandare îl agasauj ştiu că nimeni nu vine aici să-mi dea, toţi vor să-mi ceară, se întreţinea mai pe îndelete cu doi, trei consilieri, chibzuia, hotăra, se răzgândea, amâna; cu miniştrii era ceva mai binevoitor, îi primea, îi şi asculta, însă cu ochii pe ceas. Acum se adâncise în lectura unui buletin strict-secret-confidenţial, întocmit de Direcţia siguranţei, cuprinzând relatările unor agenţi – ce dăduseră o raită pe la Londra şi Paris – cu privire la activitatea (şi intenţiile, se preciza) Prinţului Carol Caraiman.

Activitate? mocnea Iosif Partheniu, subliniind cu roşu, ici-colo, câte un rând: plimbări pe Coasta de azur, un popas la Monte Carlo, cu pierderi considerabile la ruletă,

banchete, participarea la o expoziţie culinară, împreună cu doamna Lupescu, partide de pocher – şi o intensă corespondenţă cu diferiţi sprijinitori din ţară. Intenţii? Prinţul Carol Caraiman râvnea la tronul României, după ce ani la rând făcuse declaraţii publice că niciodată nu se va mai abate pe-aici, şi nici nu se vrea cap încoronat. Numai de dragul lui Septimiu Priotu nu şi-ar fi întrerupt lectura' (nimic de zis, pasionantă). Însă prezenţa lui Rebreanu în anticameră îl obliga: aşadar, încuie buletinul strict-secret într-un sertar, Se uită la ceas, cinci minute, cel mult şapte, să mai respirăm şi noi, îşi zise, şi trecu în camera de relaxare, de aţipiri. Septimiu Priotu abia mai avu răgaz să-i strecoare lui Rebreanu: încearcă să te abţii de la comentarii nefavorabile, în niciun caz să nu-i idei de starea Aorală a populaţiunii, mai iartă şi tu, e sensibilizat la limită. Iosif Partheniu înaintă doi, trei paşi cu braţele întinse; lui Rebreanu îi apucă amândouă mâinile şi i. Le strânse uşor; lui Septimiu Priotu îi arse un ghiont amical; părea pus pe şotii. Dar nu-şi invită musafirii să ia loc.

— Am parcurs legea teatrelor, i se adresă lui Rebreanu. Unde şi-au spus cuvântul specialiştii, luminaţii, nu e cazul să mă amestec eu.

— Deci, cu voia domniei voastre, să-i dăm drumul!

— Ei, nu, încă nu. Mai sunt nişte furci. Aşa-i la noi, mereu se ivesc obstacole… mde! moară veche, macină greu… oricum, nu te nelinişti, totul are să fie în ordine.

— Mă bizui pe asigurarea ce îmi daţi, se înclină Rebreanu.

— Dacă n-ar mai fi şi alţii, deasupra mea, pe lângă mine, mai jos de mine… făcu Iosif Partheniu dezolat. (îşi duse palma la frunte, ca de oboseală, ori vrând să-şi amintească de ceva): Spune-mi şi mie, Septimiule, cum ai reuşit să ieşi din încercuire?

— Eu? Nu pricep, excelenţă, se nedumeri, protocolar, Septimiu Priotu. Mi-a pus careva gând rău? Sau…

— Credeam că ai dat mai de dimineaţă pe la minister

— Domnul Rebreanu a avut amabilitatea să-mi facă o scurtă vizită acasă, apoi ne-am preumblat, încoace… doar

îmi promiseseră o întrevedere.

— Ai manifestaţie la minister, dragul meu. Manifestaţie de protest, peste două sute de lucrători de la „Metalurgica”. Nimic grav, doar vociferări. Am dat dispoziţie să nu fie bruscaţi. Se pare că nici nu e cazul.

— Da, e vremea protestelor, gafă ministrul.

— E dreptul omului… dreptul, oricui să-şi spună păsul… nimic neobişnuit pe-aici, pe la noi. Se strădui Rebreanu s-o mai dreagă. Nu prea cunosc perioade de acalmie. Şi poate că nici nu sunt de dorit… întotdeauna de ascund ceva… prevestesc.

— fără să-i mulţămim pe toţi nu mai stă în puterea noastră, interveni, dezarmat, primul-ministru. Eu, unul, nici nu mai nutresc asemenea ambiţii, m-am lecuit pentru totdeauna: acum ştiu că izbândă fără sacrificii nu e cu putinţă. Nemulţumiri… numai de nemulţumiri aud zi de *zi*… nimeni nu vrea să mai observe că într-o privinţă ne-am săltat. Aţi promis, nu v-aţi respectat promisiunile, ni. Se reproşează, de parcă totul ar depinde numai de noi. Partidul vostru e în destrămare, ne strigă opoziţia. Cum am strigat şi noi când la cârmă erau liberalii, ori alţii ca ei. Mde, partidele sunt şi de cum sunt.

Era rândul lui Rebreanu să gafeze:

— Am auzit pe un mai tânăr profesor de psihologie… făcând o remarcă nu lipsită de adevăr: Partidele nu se întăresc la guvern, ci în opoziţie. La guvern se tocesc.

— Asta să ne fie toată grija, senăcri Iosif Partheniu. Măcar de ni s-ar da prilejul să ne tocim cât mai des. Îşi vârî degetele în buzunarul jiletcii, dar nu mai scoa” se ceasul – era suficient şi numai gestul pentru ca cei doi să-i înregistreze intenţia de a se retrage în cabinet. Totuşi, alunecând cu privita în direcţia lui Septimiu Priotu hotărî să-i mai acorde cinci minute: Cu domnia ta, Septimiule, mai am de convorbit. Pe Rebreanu îl conduse doi paşi, până la uşă: Ştiu că întâmpinaţi greutăţi la Educaţie… greutăţile începutului. Vom chibzui, desigur, la alocarea de fonduri. Îi strânse mâna: Oare n-ar fi potrivit să înfiinţăm şi la noi un minister al culturii? Mai treceţi pe-aici, doar aţi

promis să nu mă daţi uitării… şi… vă sunt recunoscător.

Încă o expediere, o umilinţă, de fapt, sau, poate, o izbândă? se întrebă Rebreanu, în timp ce părăsea clădirea, salutat cu respect de înalţii funcţionari. Venise aici cu un dosar, planuri de organizare, acţiuni, neajunsuri, o cerere de suplimentare a bugetului, nici nu apucase să deschidă dosarul, practic nu rezolvase nimic. Pe de o parte, nimic, pe de alta, totul: un minister al culturii, în perspectivă, desigur. Şirul de autocamioane se lungise, apăruseră şi trei pompieri cu furtunuri de apă, şi poliţişti spilcuiţi, cu chipiele trase pe ochi. Preşedinţia se baricadase.

Câte, pe ziua de azi? se interesă Iosif Partheniu, către orele serii, când funcţionarii preşedinţiei se aflau în posesia informaţiilor cu privire la evenimentele nu neapărat mai importante, ci mai aparte, mai deosebite, petrecute în cursul zilei. Câte? însemna, în primul rând: câte sinucideri în Capitală. Că nu trecuse şi n-avea să treacă zi fără agăţări de grindă, aruncări de la etaj, un glonte în tâmplă, asta îi era limpede, şi era o lege… Primul ministru voia să ştie numărul celor ce îşi puneau capăt zilelor, după cum şi pricinile care îi îndemnau, mai ales peciei tineri, sau încă în putere, să recurgă la un gest disperat. Erau zile cu numai cinci sinucideri… Altele cu douăzeci şi cinci, ori chiar treizeci. Psihologii, experţii erau chemaţi să dezlege ceea ce lui Iosif Partheniu i se părea a fi o adevărată enigmă: procentul cel mai crescut de sinucideri se înregistra tocmai în zilele însorite, calme, de ce? Doar gândurile negre vin pe vreme ploioasă, mohorâţă. După obicei, sinucigaşii lasă câte o scrisoare, câteva rânduri, o explicaţie, dar şi o justificare pentru cei apropiaţi; cercetând aceste scrisoii de adio, poliţiştii de la moravuri, medicii legişti, procurorii nu mai întâmpinau cine ştiece dificultăţi în stabilirea cauzelor; iată că vechiul obicei era încălcat, prea puţini dintre sinucigaşi se mai osteneau să pună mâna pe Condei. Unii, ce-i drept, nici nu ştiau să scrie. Câte, pe ziua de azi? – câte tâlhării, spargeri, înjunghieri, violuri. Câte pe ziua de azi?

— Câte conflicte de muncă, manifestaţii de stradă, cu

steaguri, fără steaguri, memorii către autorităţi, Trimiteri la urmă. Piaţa? – dacă ţăranii mai aduceau mărfuri. Faliimentări? încarcerări? Ordinea pe timp de noapte: unde dorm *ei*? – adică, *ei*, ţăranii ce invadaseră oraşul. Dormeau în sălile de aşteptare de la Gara de Nord, prin parcuri, pe lângă statui, pe sub poduri, în pieţele mai mari şi bine luminate, la uşi de biserici, în curţi de spitale, pe Dealul Mitropoliei. În zona Prahovei, la petrol, se găseşte de lucru şi se câştigă binişor. La Constanţa, în port, e nevoie de hamali. La Braşov se zice că traiul ar fi mai uşor. Să fie îndrumaţi, Discret… indică Iosif Partheniu. Agenţii siguranţei se străduiau în fel şi chip să-i îndepărteze pe ţărani de Capitală: mergeţi în Prahova, e de lucru pentru toţi, faceţi un drum până la Constanţa, mai vedeţi şi voi ţara. Era greu să-i urneşti, de parcă aici dăduseră şi ei, în sfârşit, de bine. Pentru un bănuţ, de-o ţigară, de-o bene, mai cărau lăzi, butoaie, saci cu ciment. Dar nu se grupaseră, nu manifestau pe la preşedinţie, ori ministere, doar cutreierau oraşul, paşnici, cu teamă de poliţai, cu respect pentru portarii galonaţi, şi ofiţeri. Aici, la preşedinţie, se adunau toate informaţiile de peste zi şi noapte; treaba funcţionarilor era să facă o selecţie riguroasă, ce prezintă, şi ce nu, vreun interes; primul ministru manifesta preferinţă pentru veştile rele, căci, ştiind noi suferinţele populaţiunii, şi câte – cam prea numeroase – dereglări se produc, mai uşor ne este a interveni. Dacă i-ar fi stat în puteri, cu un singur gest, ori printr-o decizie i-ar fi scăpat de rele pe toţi. Eu nu ţin binele pentru mine. Sunt gata să-l dau oricui, numai să-l am. Averi nu strânsese, moşteniri n-avea cui să lase, locuia la hotel, folosea destul de rar automobilul preşedinţiei, purta aceleaşi costume din urmă cu ani, mânca puţin şi nu tocmai pe alese. Dau tot… Nu mai era nimic de dat, dar situaţia se agrava de la o săptămână la alta, oameni necăjiţi, ori descreieraţi (poate tot din pricina necazurilor) îşi curmau viaţa, băncile dădeau faliment (e, cu astea mă. I treacă-meargă, mai toate aparţineau liberalilor), multe fabrici erau nevoite să-şi închidă porţile, şomajul creştea,

mii de ţărani pribegeau. De ce?

voia să ştie primul nministru, de ce ieşiseră ţăranii din matca satelor? Era întrebarea lui cea mai chinuitoare: de prea mult bine – nu; atunci, în ce conzistă răul? mă rog domniilor voastre să-mi tălmăciţi, se adresa consilierilor. N-au bani. O, dragii mei, dragi, dară ţăranii de când e lumea-lume nu primesc leafă 1 Ei au produse, iar din produse ies şi banii. Dacă permiteţi, excelenţa, cei care-au plecat de-acasă nu mai au pământ. Cum se face că nu mai au? înseamnă că l-au înstrăinat: de ce? şi unde-s banii? Excelenţă, există şi părerea că anumite forţe potrivnice… anarhice… i-ar fi stârnit… Mă rog frumos, acele forţe n-au şi de un nume? Stânga, excelenţă, mişcarea de stânga. Iosif Partheniu dădea semne de iritare: Exageraţiuni! Cine vrea să-şi scoată faimă din durerea noastră? Nimeni să nu-şi atribuie merite mai mari decât are nici în fapta bună, nici în fapta rea. Mişcarea de stânga? Dară noi e. E păzim? Roatele de voinici au închis porţile satelor, să nu mai pătrundă agitatorii roşii… Adăugă, pentru sine: La blestemăţii se pricep ei şi fără să-i îndemne alţii! Ou grea mâhnire admise că migraţia ţăranilor poate fi un blam la adresa lui şi a guvernului. Dacă nu cumva şi o formă de protest… Ei, ce se mai vântură prin târgul nostru? Ascultând-relatările consilierilor, rele, Numai rele, i senăcrea sufletul. Am căzut în hazna, îşi mai zicea uneori. Din prea mari ambiţii, de-a ne vedea la elrmă, dintr-o greşeală de calcul, din ce? Doamne iartă-mă! şi strivea câte o înjurătură cu preciste. Experţii îl preveniseră, că economia europeană va cunoaşte o criză cu efecte zdrunemătoare, ce se vor răsfrânge nemi-l’s şi asupra României, iar a guverna în a-stfel. De condiţii e mai mult decât riscant. Totuşi, Iosif Partheniu nu rezistase tentaţiei. De a prelua conducerea. Vine puhoiul, prăpădul? Ei, şi? încercăm a-i sta împotrivă, le riposla. Se experţilor. Cu toate forţele noastre. Cu bătrâneasea n. Astră înţelepciune. Să vină alături cine m, ai are o sper: iţă. Nu îşi contrazise experţii în prezicerile lor cu privire la alte. Ţări europene, dar îşi îngăduie să rezerve îmăniei o soartă

mai aparte. Criza are să lovească acolo unde sunt mai multe maşini şi mai puţină pâine. Or, noi ne ştim ai o economie agrară în plină ascensiune. Sătenii noştri nu vor ajunge şomeri, iar tot omul de-aici îşi va avea pâinea asigurată. Ou pâine şi cu apă se poate trăi.

Ce ne rămâne de făcut, este să ajutăm pe bravii, noştri gospodari... La primele semne de accentuare a şomajului, Iosif Partheniu sugerase expedierea peste graniţă, îndeosebi către Franţa, a mii de lucrători. Experţii noştri căutau pieţe de desfacere a forţei de muncă. Franţa, Italia, Germania. Câteva săptămâni la rând, trenuri înţărcate cu şomeri români se îndreptară către marile capitale europene. Numai că, peste tot, situaţia se schimba în rău, şi – numai în rău, aproape de la o zi la alta. Vameşii de la punctul de frontieră Gurtici dădură de ştire că primii o sută cincizeci de şomeri trimişi în Franţa, unde li se promisese, şi vreo două – trei săptămâni chiar li se asigurase câte ceva de lucru, reveniseră în ţară, fără bilete de tren, fără bagaje, numai cu ce aveau pe ei. Tot mai bine era acasă. Mai bine? Emisarii guvernului reuşiră să încheie mai multe contracte pentru export de cereale. Bancheri din America, Franţa, Germania se oferiră îndată să ne împrumute condiţionat: ei dădeau banii, ei impuneau şi soluţiile de redresare. Iosif Partheniu întâmpină greutăţi, unii dintre cei mai apropiaţi colaboratori, până la un punict, dovedindu-i-se acum împotrivă: fără şovăire trecu la remedieri (din prietenie, pe Septimiu Priotu îl iertă – deocamdată). Ţara asta nu se lasă, ori nu poate fi condusă!

Blestemată fie politica asta!" În august, trecut, la1 numai câteva zile după masacrul de la Lupeni (fuseseră ucişi. 31 de mineri, iar alţii, cu zecile, răniţi), Iosif Partheniu convocase cabinetul, gândind, că nu trebuie să mai scoată nicio vorbă, doar să ridice mâinile în semn că se predă, şi astfel să lase locul altuia, tot din partidul său, dacă nu mai vrednic, măcar mai puţin – amestecat în eşecuri şi drame: Cu mâinile curate! (Dar ale mele, mâinile mele, cum sunt? în cine am tras eu?). Teribilă ofensivă se pornise atunci împotriva lui şi a cabinetului: Dl. Iosif

Partheniu are mâinile pătate de sânge! declarau fruntaşii liberali. Din nevoia de limpeziri, de eliberare din gheara atâtor coşmaruri, propuse domnului Vintilă Brătianu o întrevedere neoficială şi în afară oricărei pu –, bliicităţi. Declar în faţa Celui de Sus, a istoriei, dar şi a conştiinţei mele: Nu eu, primul ministru al ţării, am ordonat foc. Nici ministrul de interne. Nici prefectul de Hunedoara. Ştiţi la fel de bine ca si1 mine că a fost o

conjunctură nefericită, mai presus de putinţa noastră. Dl. Vintilă Brătianu: De prisos toate detaliile ce aţi dori să-mi înşiraţi. Vina, marea vină este a guvernului: masacrul s-a petrecut sub elrmuirea domniei voastre. Dator eraţi să ameliorаţi condiţiile de lucru. Iosif Partheniu: Este adevăr în ce spuneţi, şi n-am pretins vreo absolvire de păcat. Pe de altă parte: Oare. Mai e nevoie să precizez că societatea minieră „Solgatarjan” aparţine unor acţionari de la Bucureşti şi Budapesta? Şi cine sunt acţionarii noştri, dacă nu magnaţi liberali? Dl. Vintilă Brătianu: Acţionarii nu pot fi confundaţi cu un partid. Iosif Partheniu: După cum nici noi cu nişte ucigaşi!... Totuşi, acuzaţiile continuau, nimeni nu mai avea răbdare să nuanţeze vinovăţiile, poate nici dorinţa, această dramă a Lupenilor fiind şi un prilej de acerbe controverse politice. Iosif Partheniu se retrase într-o muţenie alarmantă pentru colaboratori: începutul sfârşitului? Procesul Lupenilor, încurajau sfetnicii, are să spulbere suspiciuni şi înverşunări. Neîndoios, adevărul îşi va face loc, încet, încet şi sigur. El clătina din cap a grea mâhnire şi zădărnicie: La noi, fiecare cu adevărul lui! Proos! Şi nu se va spune oare că tot noi am dirijat din umbră şi acest proces, ca să ne fie spre izbăvire?! Pentru prima oară, lui Iosif Partheniu i se păru că şi-ar fi descoperit vocaţia penitenţei: Dacă sortit mi-a fost drumul Golgotei, am să-l urc; dacă cei de azi mă gonesc îl pietre, cu speranţă îndrăznesc a-mi îndrepta gândul către cei de mâine. Viitorul, viitorimea! Ptiu, ptiu, ptiu, piei, Satano! Până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii. Până la viitor te dă gata-ziua de azi. Aşa-i la noi, aşa.

Ambiţia, vanităţile şi acel neadormit demon al confruntărilor răbufniră salvator, obligându-i să-şi ţină mâinile la spate.

După încheierea şedinţei de cabinet, plecă de la preşedinţie pe jos, neînsoţit, cu geanta sub braţ, sprijinindu. Se într-o umbrelă veche, decolorată. Dacă oamenii noştri, o duc atât de rău, dacă traiul pe la noi a devenit cu adevărat insuportabil, atunci nimic mai firesc decât să-mi iasă vreo câţiva în cale şi să mă ia de guler, ori să-mi dea în cap. De ce nu ies? Parcurse Calea Victoriei dar şi străzi lăturalnice, se vântură mult, căutându-şi parcă nenorocirea, sfârşitul grabnic şi tragic. Multora le era cunoscut din portrete, de la întruniri, după caricaturile din ziare. Şi înalţi funcţionari, şi nevoiaşi, întâlniţi în drum, îl salutară cu respect poate cu un prefăcut, respect, dar ce mai contează nuanţele?). Nimeni nu îl incomodă în vreun fel, doar o femeie în vârstă i se plânse că băiatul ei, însurat, cu trei copii, nu mai are de lucru dintoamnă: Iosif Partheniu scoase din servietă un carnet, desprinse o foaie şi sorise câteva rânduri către patronul unei fabrici. Amărâta de femeie vru să-i sărute mâna. Am rezolvat cu un şomer, de mâine-poimâine ăsta intră în leafă, ne mai rămân vreo trei sute de mii, după ştiinţa mea, dacă statisticile sunt cât de cât exacte. De ce nu se repezeau ţăranii înşiraţi pe lângă ziduri de case, de ce nu se repezeau cu pumnii, ori măcar să-i strecoare o jalbă? Unde ne sunt ciomăgarii? se impacientă Iosif, Partheniu. Admise: oamenii noştri sunt paşnici, iar greutăţile vieţii îi amuţesc şi-i istovesc de tot. Atentate, la noi?! Cât despre cel de Sus, se ştie, nu bate cu’bâta. Cel de Sus… unde, sus? Amăgire şi prostire popească: aici, jos, pe pământ, se leagă şi se dezleagă toate. Ajuns în apartamentul de hotel (păzit de agenţi, de altfel tot hotelul se afla sub pază severă), ceru o cană cu lapte şi o felie de pâine neagră, apoi se întinse pe canapea, cu ochii în tavan, după obicei. De ce nu ridicase mâinile, la şedinţa de cabinet? Aşa m-am născut eu, ori. Aşa m-a condamnat cineva, veşnic să oscilez între ambiţia de putere şi dorinţa de eliberare, de repaus, îşi mai zise.

Bunic în satul meu din nord, cu mustăţi stufoase, răsucite şi trei nepoţel pe genunchi se înţelege că aş fi avut mai multă tihnă, poate şi mai mulţi ani. O, dar sunt atâţia bunici! A fost să fie altfel. Se vede, ţara ducea lipsă şi de unul ca mine. Căci ţara îşi alege şi îşi pregăteşte cârmuitorii. Eu am venit în împrejurări potrivnice şi mie şi ţării. Am adâncit prăpastia? Statuie ştiu că n-o să-mi faceţi. Însă o mulţumire de pe urma strădaniilor, eşecurilor şi legiuirilor mele tot o să aveţi, curând. Criza, cât să mai ţină criza? Un an, cel mult doi. Atunci veţi deschide ochii, de voie, de nevoie, şi va trebui să admiteţi că ţara, în ciuda atâtor zvârcoliri şi năprasne, a ieşit întărită. Loviţi în mine, loviţi acum, cât am mâinile legate. Mii de ţărani îmi retrag încrederea: Nu mai sunt Iosif* al lor! Dar sunt, încă mai sunt al meu. De ce n-am ridicat mâinile? Să se ştie: Nu-mi sta în fire! Pribegesc ţărănii noştri? Inima mă doare, cugetul e treaz: la protest se cere a răspunde cu protest! înapoi, la matcă. Dacă nu aveţi de lucru pentru voi, lucraţi pentru alţii. Stăpâni şi slugi? Nu ştiu dacă Dumnezeu a vrut aşa, dacă el i-a împărţit pe oameni în avuţi şi sărăntoci, în diriguitori şi supuşi; ştiu doar că aşa e în lumea noastră. Câteva zile mai târziu, Iosif Partheniu îşi expedie experţii peste graniţă să contacteze oameni de afaceri, fabricanţi, miniştri, şefi de guverne: împrumuturi din toate părţile, indiferent de dobânzi, de condiţii. Străinii să poftească încoace. Poftind, au să-şi dea seama repede că suntem ţară bogată şi solvabilă. Dacă alţii nu îl mai încurajau (dimpotrivă), Iosif Partheniu se încuraja singur – cum să laşi hăţurile, odată ce le-ai apucat? –, hotărând să mai facă puţină ordine, sări îndepărteze, adică, din preajma lui pe toţi colaboratorii ce prea tare se văicăreau. Nu acceptă demisia lui Septimiu Priotu, dr ept e că nici acesta nu insistă cine ştie ce, însă după numai două săptămâni se descotorosi de el prin remanieri, procedeul obişnuit, să-i fie păcătosului de învăţătură. Ce se mai aude prin urbea noastră? După ce înregistra veştile proaste, mereu nedumerit de cum sporea, scădea, apoi iar se sălta procentul de sinucideri, Iosif Partheniu tânjea după o

snoavă, o replică, ceva care să-i favorizeze măcar câteva clipe de relaxare. Consilierii erau întotdeauna pregătiţi cu întâmplări de la „Capşa”, noutăţi de la „Cărăbuş”, amanţi prinşi în flagrant, dar şi unele comentarii, usturătoare, se-nţelege, la adresa regenţei şi a Casei regale. Iosif Partheniu instituise cenzura, interzicând orice aluzii ce ar fi fost să umbrească în vreun fel prestigiul coroanei. Am aşezat pe Tronul ţării un băieţel ciufulit, cu trei constipaţi în jur, îşi Mai zicea’ în sinea sa, nemulţumit de relaţiunile cu regenţa: Oare nu-i de preferat un Carol Caraiman, fie el şi mujeratic şi aventurier? Căci sărac de minte n-a fost şi nu e… De mai bine de un an întreţinea legături destul de Strânse cu Prinţul Carol, însă numai prin emisari şi corespondenţă, nu dăduseră faţă. În după-amiaza zilei de 2G aprilie reveni în ţară, dintr-o misiune secretă, de mare încredere, Tiberiu Paulian, tânăr şi ilustru conferenţiar la Facultatea de drept, pretendent la mâna Corneliei Bai o/fa, dar asta mai anii trecuţi, şi mai mult din îndemnul lui Iosif Partheniu. În cele două săptămâni petrecute în Franţa, Paulian avusese patru întrevederi, de tatonare, cu Prinţul Carol, fusese invitat la un prânz, prilej să o cunoască şi pe doamna Lupescu, precum şi la o escapadă automobilistică, de o zi şi o noapte. Iosif Partheniu lăsă la o parte orice alte treburi, cât de presante ar fi fost, şi îl primi. Eu îmi rezerv dreptul la un ceai de mentă. Tiberiule, tu ce bunătăţi pofteşti? Tânărul conferenţiar ceru permisiunea să aprindă e ţigară, atât, şi nimic mai mult, pe unde umblase se ghiftuise cu de toate. Amândoi erau la fel de nerăbdători, unul să afle, celălalt să spună. Iosif Partheniu îşi îngăduia să fie şi puţin circumspect: dacă mai tânărul său prieten prinsese prea mare simpatie pentru Prinţ, ori, dimpotrivă, i senăorise de el? încât impresiunile, deci şi relatarea, să stea sub semnul subiectivităţii? Ca orice om tânăr, pa deasupra şi lipsit de experienţă în aranjamentele de culise, desigur că Tiberiu Paulian era uşor de influenţat. Tocmai de aceea se gândi că trebuie să fie mai mult anchetator decât interlocutor, căci de concluziile ce avea să tragă depindea şi soarta lui.

— Dragule, Tiberiule, dacă ai întârziat peste program, punând la grea încercare bătrânească noastră curiozitate, ce poate să însemne? una din două: ori ai răzbătut anevoie la Prinţ, ori l-ai îndrăgit prea tare.

— Chiar a doua zi m-a primit, informă Paulian.

— Presupun, aşadar, şi alte întâlniri.

— Încă trei, apoi un prânz, o excursie.

— Iată că ne-am luminat! exclamă Iosif Partheniu. El îşi scoase haina şi îşi descheie gulerul tpre. Abia acum, mai degajat, se punea el pe nuanţări: Iată că se confirmă. Cea de a treia ipoteză a noastră, pe care de mai multă vreme o ţinem în rezervă: Prinţul este abordabil, acceptă tratativele, deci, deci, Tiberiule? deci. Prinţul stă ca pe jar… aici s-a trădat.

— Cred că Prinţul nici nu mai are prea npulte de ascuns: doreşte să se-ntoarcă în ţară. Nu mi-a declarat-o deschis, preciza Paulian, însă toate discuţiile cam în direcţia asta au bătut.

— I s-au făcut şi alte propuneri? Cine i-a mai întins mâna? Liberalii nu şi-l doresc… liberalii ăştia una. Mai ştiu, să ne tot amenințe cu războiul civil. Ceilalţi? Puzderie de partide şi toate, şleampăte. Situaţia Prinţului depinde acum de noi, numai. De noi. Dacă îi dăm avizul, dacă îi facem şi invitaţiunea…

— Impresia mea este că s-ar putea să ne pomenim cu Prinţul aici şi fără vreun aviz. Mai pe ocolite, s-a referit şi la o atare posibilitate.

— Cum aşa? Ca persoană particulară, turist?

— Am înţeles că mizează pe firea noastră schimbătoare… a populaţiunii, vreau să zic… azi aşa, mâine altfel. E de-ajuns să se ştie că a sosit în ţară… în acel moment apar şi adepţii. Cu desăvârşire, n-ar fi exclusă o coaliţie a mai multor partide periferice: de adunat, ceva tot se-adună… iar agitaţiunea creşte de la o zi la alta.

— Dragule, Tiberiule, eu sunt om bătrân şi multe am văzut. Îmbrăcă haina, îşi încheie gulerul, pretextând că în birou se Făcuse răcoare. Firea noastră schimbătoare…

— Abia au trecut patru ani de când oamenii noştri

poliţiei… şi mai puţin politici… au aplaudat regenţa… Iar să bată din palme?

— Prinţul este la curent cu tot ce se petrece aici, mai informă Tiberiu Paulian: m-a surprins cu tot felul de amănunte… ştie ce se discută, în şedinţele de cabinet… are statistici cu privire la starea agriculturii, industriei şi comerţului… mi-a vorbit despre ultimele afaceri eu îi renuri petrolifere… citeşte mai toate ziarele, citeşte şi cărţi… m-a dus în bibliotecă să-mi arate volume de Teodoreanu, Sadoveanu, Arghezi, apărute recent… Prinţul pare, poate că şi este, îngrijorat sincer de accentuarea crizei. Trebuie să se intervină prompt şi eficace, e nevoie de reforme, în folosul tuturor, mi-a repetat mereu.

— Ce fel de reforme?

Prinţul, în principiu, dar şi în multe chestiuni de imnnunt, este de acord cu politica ce promovaţi viitorul aparţineţărilor cu economie agrară, iar orientarea excelenţei sale, primul-ministru, nu mai poate fi pusă azi sub somnul îndoielii, mi-a declarat. Capitalul străin trebuie să contribuie întâi şi-ntâi la modernizarea agriculturii, a săli lor noastre. Industria şi comerţul să se bizuie pe banhorii liberali. Mare pagubă nu-i dacă şi industria şi bani horii or să dea faliment. Vă rog să reţineţi: Prinţul n-are a i accepte la cânrnă pe liberali, în ochii lui nu prezintă niciun fel de garanţii. De profitat, se înţelege că o să profite de pe urma lor: banii n-au miros. Prinţul se va lansa în afaceri de anvergură. Însă din crezul politic n-are cum mai fi clintit. Acest crez ne este apropiat, favorabil.

— Dragule, Tiberiule, domnia ta, de fapt, nu-mi vorbeşte de un prinţ, pretendent la tron, ci de un rege. Domnia ta îl şi vezi uns, instalat, încoronat.

— Cam aşa stau lucrurile, se grăbi să recunoască Tiberiu Paulian. Prea multe dubii nu mai am: prinţul Carol va fi… într-un fel şi este… regele Carol. Mi-e oarecum penibil să vă destăinui… totuşi… a respins sugestia noastră de a face parte din regenţă cu un gest indecent. Cum, adică, a izbucnit, după câteva clipe, eu, tatăl, să fiu sfetnicul lui mucea, copchiiaşul meu? După care, mai

rezonabil, s-a apucat să-mi explice, pe îndelete, că o ţară cu regenţă nu mai e de luat în seamă.

— Şi doamna Lupescu? i-ai fost prezentat?

— Am avut şi plăcerea asta, o dădu pe zâmbet Tiberiu Paulian. Distinsă, amabilă, probabil şi focoasă. Cine a spus că are pe necuratul în ea prea tare n-a greşit. N-am abordat chestiuni politice, după cum nici eventualitatea revenirii Prinţului. Modă, raliuri, expoziţii de artă, literatură şi filosofie, mi s-a părut o persoană îndeajuns de instruită. Oricum, pentru mine este limpede că Prinţul nu se va desprinde până la sfârşitul zilelor de doamna Lupescu.

— Are o soţie, prinţesă. Dacă va urca pe tron…

— Soţia va fi regină, amanta-amantă.

— Iar noi, toţi, de ruşinea lumii, conchise Iosif Partheniu. Condiţia noastră este una: doamna Lupescu să nu mai calce pe-aici. Ai fost limpede în expunerea domniei tale?

— Poate chiar prea limpede. Totuşi, n-a dat semne de iritare, dimpotrivă, a fost prima oară, în convorbirile noastre, când a plecat ochii şi a tăcut îndelung. În cele din urmă, a rugat să vă transmit că nu se va întoarce în ţară însoţit de doamna Lupescu. Sunt convins că o vreme, vreo câteva luni, însă nu mai mult, îşi va respecta cuvântul. Iar într-o bună zi, o să ne pomenim aici şi cu doamna Lupescu.

— Domnia ta, Tiberiule, cum ai decide?

— I-aş da avizul, cât e de partea noastră. Căci şi firea prinţilor poate fi schimbătoare.

— Pe Cornelia noastră ai mai văzut-o?

— Pe stradă, şi numai din întâmplare. Ne-am zâmbit, am glumit, e tot drăguţă şi spirituală. Altfel, cu părere de rău trebuie să vă spun că o pricep şi mai puţin.

— Eu, unul, deloc.

Oare să mi-l pregătesc de urmaş? Iosif Partheniu împlinise şaizeci de ani, au fost, s-au dus, îşi zisese, câţi or mai fi? se întrebase, ai lui trăiseră mult, peste optzeci, dar nu în îmbâcseală de oraş, departe de oraş, în lărgământ, printre poieni şi livezi, îngrijind de gospodăria lor, şi nu de

o ţară, totuşi, anii încă n-ar fi fost o povară, îi mai duci în spinare, te mai duc şi ei în cârjă, poate că singurătatea, cu vălmăşagul ei de gânduri nimănui împărtăşite până la capăt, să-i grăbească sfârşitul, o comoţie, un atac de cord în miez de noapte, eu am să mor noaptea, îşi mai zisese, dar nu în somn, n-are să-mi fie moartea' uşoară, pe trezie şi în zvârcoliri; niciodată, nici măcar în adolescenţa-i de licean ferchezuit, marcată succesiv de exaltări şi prăbuşiri, cu o primă, crâncenă dragoste fără speranţă, el nu îşi pusese sufletul pe masă, cum se spune, numai sieşi se spovedise; viaţa politică îl transformase în sfinx: Am ajuns să mă feresc până şi de mine însumi, îşi mai zisese. Nici eu n-am voie să mai ştiu ce se petrece cu mine, nu cumva să mă trădez. Acum, în prag de bătrâneţe, uneori se trezea tânjind după viaţa de familie, cu nevastă, copii şi nepoţi, nevasta, cum ar fi ea, mai gospodină, mai sclifosită, de voie, de nevoia, tot îţi mai oblojeşte vânătăile, rănile, copiii şi nepoţii te mai leagă, de ziua de mâine. A fost să fie altfel, se resemna, spulbetând închipuiri duioase. Totuşi, cine îi va continua strădania? Nu avea de lăsat moştenire averi, domenii, săracii care au să vină la pomana mea tot săraci au să şi plece. Cui să predea frâiele? cine credincios i-ar fi şi vrednic, s-ar dovedi să-i apere şi numele şi crezul? De numeroşi prieteni, mai tineri se înconjurase, pe câţiva dintre ei cu discreţie şi tact îi itiiţia în tainele conducerii (taine să fie? se întreba, şi – dacă sunt – ce folos că le dezlegi, când ţara asta nu se lasă condusă, când totul e buimăceală şi neprevăzut!), însă de hotărât nimic nu hotărâse, era o chestiune mult prea delicată, să mai aştepte, deci. Pertractări, tergiversări, să mai vină o zi, să mai treacă *o* noapte, cu astea îşi făcuse faima, şi mulţi îl acuzau de inconsecvenţă, indecizie, neputinţă (sfinxul s-a sclerozat).

treaba lor, dar şi neghiobia – tot a lor, el chibzuise mult, ajungând la părerea că unele lucruri se rezolvă cel mai bine atunci când se rezolvă de la sine. După îndelungi tărăgănări şi răfuieli, mocnite, oii directe, învinge cei mai puternici. Supravieţuire, prin selecţie riguroasă. Poate, îşi

mai zkea, poate că asta este soluţiunea prielnică, singura prielnică regenerării noastre. Să mi-l pregătesc de urmaş? se mai întreba el, în vreme ce Tiberiu Paulian îi relata, cu lux de detalii, palpitante, ce-i drept, escapada automobilistică la care luase parte: Prinţul conduce ca un dement… iertaţi că-mi îngădui., am mers mai mult pe două roţi. Prea zăltat, încă necopt, îl o întărea Iosif Partheniu, se aprinde uşor, vorbeşte şi cu faţa, cu mâinile, îl ghiceşti de la distanţă, îl stăpâneşti de aproape, n-are ascunzişuri. Mulţi să-şi facă iluzii că am să-i înscăunez, când va fi să fie; până la sfâşiere să se lupte între ei; noi, de pe margine, vom trage unele concluziuni., Altfel, corect, îl asigură de recunoştinţă pe Tiberiu Paulian: După atâtea bâjbâieli, o certitudine, în sfârşit, ştim doleanţele Prinţului, dar le mai ştim şi pe-ale noastre. Dragule, Tiberiule, ai să mai faci un dram… îşi reaminti, de justificare, o înţelepciune cam discutabilă, din bătrâni: Mai bine cu rău, decât fără rău. Mai bine cu un prinţ fluşturatic, decât fără prinţ. Niciodată Iosif Partheniu nu apărase persoana suveranilor, a membrilor familiei regale, ci ideea de monarhie, tronul (chiar dară de la acest tron ne vin multe rele). Mai întâi, câteva chestiuni de principiu: înapoierea prinţului, ce se voia pribeag prin lumea mare, şi nu era decât un aventurier, presupunea preparative riguroase şi îndelungi, pe parcursul a cel puţin un an de zile, timp necesar, în primul rând, pentru a retuşa, pe cât posibil, imagine ce o lăsase în conştiinţa publică românească, imagine, aprecia Iosif Partheniu, de-a dreptul deplorabilă; mai trebuia stabilit un protocol: cine îl va întâmpina la gară, ori la aeroport? Condiţie: în prima etapă, de după sosire, se va mulţumi cu rangul de printregent. Şeful de cabinet aramţă că o delegaţie de lucrători grevişti de la „Metalurgica41 doreşte o convorbire cu excelenţa sa primul ministru. Iar „Metalurgica” asta, înregistră, strepezit, Iosif Partheniu. Era cât pe-aci să-i reproşeze şefului de cabinet: în ţara asta mulţi urlă cu lupii. Văd că acuma vor să urle şi la mine. Observ că până şi domnia ta mă iei drept altul, patron de fabrică, preşedinte de arbitraj, ministru al

muncii. Îşi iertă, totuşi, subalternul, ştiind că şi asupra lui se exercită presiuni, minut de minut, şi din toate direcţiile, iată că vrea să răzbească încoace şi periferia, asta era o noutate, mai degrabă o neobrăzare, nu aici se rezolvau conflictele de muncă, nici chestiunea cişmelelor, doar ştii bine că agenda prea încărcată nu-mi permite să mă întind la taifas – îi zise şefului de cabinet. Apropiindu-se de una din ferestrele cabinetului, privirea îi stărui asupra camioanelor ce baricadau intrarea: Dispun să mişcaţi hărăbaiele astea de-aici. Hărăbaie? se nedumeri, de unde până unde? El se folosea de un vocabular sărac, însă exact, eficient. Cine are intenţiunea de-a ne lua cu asalt, să poftească. Şeful de cabinet se retrase, de-a-ndărătelea, spre uşă: Conflictul de la „Metalurgica44 aduce mari daune economiei, îndrăzni, deschizând un dosar. Producţia mai multor fabrici a fost paralizată, exportul… Iosif Partheniu îl concedie cu o mişcare din sprâncene. Acceptase întâlniri cu lucrătorii, însă numai în campanii electorale, pe când se afla în opoziţie. Promisese sprijin, în parte, măcar, se şi ţinuse de cuvânt, adusese legiuiri noi – iar rezultatul? grave, manifestaţii de protest. Cu cât le dai mai mult, cu-atât se reped mai tare, limite nu cunosc. De unde să le mai dau? şi ce să le mai dau? Iosif Partheniu îşi bătea buzunarele u palma, nu, avea niciun bănuţ asupra lui, poate să le dau leafa, am s-o fac şi pe asta. Oricum, „Metalurgica44 devenise punct nevralgic, acolo se simţea infiltraţie comunistă; nu deţinem dovezi certe, raportau agenţii; ei, dovezi, ce nevoie mai era de de când îndârjirea mărturisea totul? Căci există atitudini specifice numai comuniştilor, sublimase Iosif Partheniu în repetate rânduri, cu toţi ceilalţi s-a putut ajunge la un modus vivendi, cu ei nu, niciodată, căci ei, comuniştii, una vor, să ia în stăpânire şi averi şi suflete, şi pe toţi să ne bage la un cazan. Se-auzi huruit de motoare, camioanele se urneau greoaie, lăsând în urmă suluri de fum vârtos. Un ţigan-corturar cu o căldăruşă de alamă în spate, cu lingurile de lemn într-o mână, cu sticla în cealaltă, ţiganca şi cinci prichindei străbăteau piaţeta. Că tare se mai plodesc şi ăştia.

Dimineaţa, pe la şase şi un sfert, îl trezi unul dintre genţii de pază de la hotel: jos, la intrare, unde ar fi fost să oprească automobilul prezidenţial, se şi înfiinţaseră (aşa-zise agentul: se înfiinţaseră!) cinci grevişti de la „Metalurgica”, destul de curăţel îmbrăcaţi, ca de primire, desigur, tăcuţi şi întunecaţi: Inspectorul Crăiniceanu de la poliţie aştepta dispoziţii, dacă să-i împrăştie acum, ceva mai târziu, ori să-i lase. Iosif Partheniu îşi înăbuşi un căscat; brrr, făcu, de parcă l-ar fi luat cu frig; eu să mă ocup de toate? să dirijez până şi pe inspectorii de poliţie? dară, atunci, de ce-i mai plătesc? până şi ăştia, inspectorii, îmi pretind mărire de lefuri, altfel… altfel, ce? ei, da, aş vrea s-o văd şi pe asta, o grevă de poliţai. Strada-i a tuturor, îi zise agentului, dacă aceia vor să stea pe stradă, eu, unul, nu-i împiedic. Veni apoi un alt agent să-ntrebe dacă n-ar fi mai potrivit să tragă automobilul la intrarea din spate. Eu n-am urcat şi n-am coborât decât numai pe scara principală, replică, vexat, primul ministru. Ieşi din hotel neînsoţit şi sg-ndreptă spre automobil posac, împungând asfaltul cu vârful umbrelei. Eu, dragilor, nu sunt de la registratură, nu înregistrez memorii… le zise celor cinci, care-i ţineau calea. Odată instalat pe bancheta din spate, îşi regretă iritarea, nu era tactic să bruscheze indivizi şi-aşa bruscaţi şi întărâtaţi de alţii; deschizând gemuleţul din stânga, făcu semn unuia dintre grevişti să se-apropie: Treceţi pe la preşedinţie, îi zise. Şi reţinu că omul, încă tânăr, zdrahon, de să-l pui la cărat pietroaie, avea o faţă ca de ceară: opinteală grea şi zeamă lungă… într-o primă fază, greva de la „Metalurgica” se potolise după numai trei, patru zile, prin satisfacerea unor revendicări privind condiţiile de muncă, şi nu salarizarea. Creşterea preţurilor, la început de primăvară, cum era de prevăzut, reactualizase şi agravase conflictul: era prima oară când lucrătorilor grevişti li se alăturau şi supraveghetorii; asta, tocmai într-o perioadă când fabrica avea mai numeroase comenzi ca oricând; moment prielnic şantajului, nu-s proşti. Degeaba, cum se spune, strâng cu uşa când trebuie; ameninţau cu greve de solidarizare şi

alte fabrici. Năravmai vechi pe-aici, pe la noi, nu lucrez dacă nu-mi dai, oamenii noştri ştiu să pună condiţii, întâi să le-asiguri de toate, să-i întrebi şi de sănătate, şi-abia după, după, ehe, binevoiesc a mişca un deget. Pe masa de consiliu – trei buchete de flori, însoţite de cărţi de vizită şi scrisori de recomandare. I se transmiteau prin şeful de cabinet până la douăzeci de buchete de flori pe zi, flori cântate, descântate să mijlopească o audienţă şi s-aducă noroc. Rareori îşi aruncă ochii pe câte-o carte de vizită. Către seară, după ce se ofileau, florile erau aruncate la gunoi, iar cartonaşele, scrisorile se adunau în teancuri legate cu sfoară. Dispuse: Cei cinci delegaţi de la „Metalurgica” să fie conduşi în sala-restaurant, rezervată demnitarilor, băutură să nu li se dea, doar, ceva demâncare; acolo să stea şi să-nfulece, sub ochi de agent. Pentru prima oară, Iosif Partheniu se angajă direct în aplanarea unui conflict de muncă. Experţi, miniştri, alţi intermediari nu-i mai erau de vreun folos. Greva de la „Metalurgica” este spre paguba patronatului, în egală măsura şi a ţării întregi. Mişcarea lucrătorilor din alte fabrici, în semn de solidarizare, poate agrava situaţia, determinând *6* epidemie de greve şi numeroase tulburări de stradă, cărora din nou va trebui să li se facă faţă cu forţa armelor, ceea ce nu mai este de admis. Ca de un zid se izbi de înverşunarea patronatului de la „Metalurgica”: nicio concesie nu mai era posibilă. Ba i se mai aduse şi acuzaţia că promovează o politică discriminatorie, protejând cu legiuiri bizare, cel puţin bizare, capitalul străin, în defavoarea comerţului şi industriei autohtone. Legiuiri bizare, cel puţin bizare? prin această formulă cât de cât protocolară –, îşi tălmăci îndată Iosif Partheniu, voiau să spună: legiuiri trădătoare. El, primul ministru, era un vânzător de ţară. Ei, patronii liberali, marii noştri patrioţi. Cei cinci delegaţi, raportă şeful de cabinet, refuzaseră mâncarea, sub pretext că n-aveau cu ce achita nota de plată. Cmd li se explicasc că aici totul se serveşte pe Gratis, motivaseră că ei au mâncat mai de dimineaţă, acasă. De nimic nu se atinseseră. Dar ceruseră voie să

fumeze, şi fumau ţigări răsucite de ei, cu foaie de ziar, tutun de cea mai proastă calitate, niciun demnitar nu voia să mai întârzie în sala-restaurant. Să se preumble pe-afară, la Ier curat, indică Iosif Partheniu. Iar acum, dragule, intru în consiliu cu mine însumi. Nimeni, nimeni… da? Pe parcursul a vreo trei ore, şeful de cabinet înregistră proteste din partea a zeci de industriaşi din Capitală şi din ţară, toate cam în aceeaşi termeni şi rostite pe acelaşi ton brutal, opozant: primul ministru să nu mai intervină direct în conflictele dintre patroni şi grevişti, cu înţelegere pentru cei din urmă, cu părtinire, căci nu excelenţa sa dă banii. Şi să reţină. Excelenţa sa că industria românească, aşa cum se prezintă, este factor de progres. Singur în cabinet, Iosif Partheniu cerceta ultimele oferte ale unor bancheri şi industriaşi străini; Ford, marele Ford, regele neîneoronât al automobilelor, se arăta gata, pregătit să asfalteze toate şoselele din România în timp de un an: cerea, în schimb, dreptul de a construi o mare uzină de automobile în zona Constanţei – pătrundere pe piaţa europeană, adică. Păcat doalcă pe noi, primii-miniştrii, nu domnul Ford ne ţine în funcţiune, ci alţi domni, de pe-aici… îi era şi silă să mai rostească numele unor industriaşi autohtoni. Să fie aduşi… îi primi pe cei cinci în sala de alături, programând o întrevedere de numai două minute. De fapt, nici nu le îngădui să înainteze decât vreo doi, trei paşi, mai mult lângă uşă îi ţinu, în picioare.

— Domnilor, spre marele meu regret, nu am nicio veste încurajatoare pentru domniile voastre. Personal ani – încercat tratative cu patronatul. Am întâmpinat un refuz categoric. Cam asta ar fi.

— Atunci, continuăm greva, anunţă purtătorul de cuvânt.

— Eu n-am să vă fac niciun îndemn, în nicio privinţă. Cum credeţi, aşa să vă purtaţi, aşa să vă apăraţi.

Dacă e să mai lungiţi greva, şi totul se petrec Inn linişte, aveţi asigurarea mea că nu vom trimite soldaţi.

— De ce nu? Ba să vină şi să tragă, Isprăvim mai repede, în câteva minute ne seceră pe toţi.

— Cum îţi zice domniei tale, om nechibzuit?
— Dragostin Vasile.
— Ai şi domnia ta o soţie, copilaşi?
— Am soţie, lucrătoare, şi doi copii de şcoală.
— Gând este la ei, la toţi. Şi fereşte-i de mai rău.
— Iertaţi, că sunt şi eu amărst: Ce poate fi mai rău?
— Chiar aşa? tresări Iosif Partheniu. Aţi împietrit de tot? Atunci, unde mai o speranţă? unde convingerea că într-o bună *zi* domniile voastre, lucrătorii, o să stăpâniţi această ţară? Totul, chiar totul s-a năruit? ziceţi aşa: Câte rele, să se spele… Şi rugaţi-vă împreună cu mine să nu mai fie vărsare de sânge în ţara asta. Scoase ceasul din buzunarul jiletcii: Acum, mergeţi sănătoşi.

Dumneata tuşeşti, tinere. De ce tuşeşti? Din pricina tusei rebele, care îl zguduia noapte de noapte, şi mai cu înverşunare către dimineaţă, când, măcar pentru alţii somnul era mai dulce, în ultima lună de zile schimbase trei gazde, numai subsoluri cu igrasie şi mansarde cu gândaci, de pe Negustori pe Italiană, apoi Novăceştilor, b-dul Carol. Preferase casele cu etaj, greşeala lui: tocmai în aceste case, unde locuia lume mai multă, poate şi mai nevricoasă, căci viaţa la etaj, fără lărgământ, fără grădiniţă de flori este maiapăsătoare, tocmai aici tuşitorii erau mai indezirabili ca oriunde. O tuse de la subsol trece prin pereţi şi plafoane până la acoperiş; una de mansardă străbate până la subsol; ai tuşit de două, trei ori mai cu nădejde şi i-ai trezit pe toţi; dacă mai tuşeşti încă o dată, cam după vreun sfert de oră, când ar fi să-i fure somnul pe locatari, noaptea s-a dus, toţi se reped să ia hapuri, bat în pereţi, vociferează, umblă pe scări, bocănesc şi înjură, cerând să fie linişte. De la sine înţeles, un tuşitor mai este şi suspectat de boli grele, transmisibile: oamenii se feresc, îşi feresc mai ales copiii – şi proprietarul este luat din scurt, dacă nu îl dai afară, azi, chiar azi, plecăm noi. Astfel, Sabin Vergu, studentul în litere, fusese nevoit să se îndepărteze puţin de centru, până pe Ghiocului, o străduţă cotită ce dădea în Mihai Bravul, aici erau numai case cu parter, cele mai multe acoperite cu şindrilă (abia acum îşi

făceau loc tabla, dar mai ales ţiglele), având, în spate, înspre grădini, anexe gospodăreşti, coteţe, cocini, câte o şură, mici ateliere de tâmplărie, şi privata din scânduri spoită cu var pe „dinăuntru şi acoperită cu carton gudronat. În această parte a ei, şi mai încolo, înspre Obor şi Pantelimon, Capitala avea aspect de târguşor nevoiaş, însă viaţa era mai agitată decât în târguşoarele noastre, uneori de-a dreptul trepidantă, când se punea la cale o afacere mai de doamne-ajută, dând se făceau nunţi şi botezuri, ori se lăţeau zvonuri cu demolarea. Sabin Vergu picase aici într-o joi pe la prânz, când strada Ghiocului şi străzile din jur, patru, sau cinci, i rău cutreierate de doi bancheri străini, unul american, al doilea neamţ (bancherii în persoană să fi fost? poate doar misiţii lor…); cei doi, bărbaţi între două vârste, americanul deşirat şi zâmbăreţ, pufăind din trabuc, neamţul rotofei şi sever, cu sticla-nfiptă sub pleoapa stingă, se preumblau prin cartier eu o birjă, oprind ici-colo, notând câte ceva pe o planşetă. Aici, pe locul a sute de case, avea să se construiască o mare fabrică de zahăr, cât să îndulcească toată Europa, se zvonise. Alţii, printre care şi măcelarul Timofte (el o rupea acceptabil pe nemţeşte), pretindeau că ar fi vorba de o fabrică de avioane, cu peste trei mii de lucrători: ne ia pe toţi, cu mic cu mare, şi ne bagă – direct în meserie; din prima zi ne dă câte o salopetă, un rând de haine şi ghete, două perechi, că-i mult de aler – gât, s-avem ce rupe. Şi adăpost? căci oamenii la adăpost se gândeau mai întâi. La bloc, toată lumea la etaj, ridică americanii zeci de blocuri, cu ascensoare, vâj-vâj, toată ziua poţi să te fâţâi, sus, jos. Şi găinile, porcii, caprele? cum să unei găinile la etaj? Când ai leafă de meseriaş nu-ţi mai trebuie găini, iei de la piaţă, totul de la piaţă, Aşa fac ăia din occident (iar Capitala României era amenințată cu occidentalizarea, cum am mai spus). Să facă la el, acolo, mai ziceau oamenii. Nimeni pe-aici nu-şi imagina viaţa fără găini, capre şi purceluşi. Când se tăiau aici purceluşi de lapte era mare zarvă, se dădea sfoară-n ţară şi se chefuia trei zile, cu taraf şi darnicele de pe Mihai Bravul. Purceluşii de lapte treceau

juna-două, ce s-alegi din ei, însă mai rămânea ideea ca atare, am tăiat purceluşi, pe ideea asta se îndopau toţi cu mezeluri, ceapă şi cartofi – şi beau de toate, rachiu, bere, vin, secărică, lichioruri, vişinată, spirt diluat, amestecate, cum le veneau la pahar. Zvonul cu fabrica de zahăr (ori de avioane) se stinse după numai două zile, bancherii aceia găsind un alt teren, prin Căţelu, şi viaţa reintră în obişnuit, părând că nimeni şi nimic n-ar mai reuşi s-o scoată din această matcă a ei, fixată o dată pentru totdeauna. Părintele Manole, care se retrăgea de câte ori se abăteau bancheri pe-aici, de teamă să nu-l tragă de limbă, să-l iscodească despre enoriaşi, adică, îşi ia cu apariţia cu crucea în mâna dreaptă, evanghelia în cealaltă şi patrafirul pe umăr, ca, un sac gol: Toată nădejdea este în bunul Dumnezeu, alinătorul, şi-a primului-ministru, măsluitorul! propovăduia părintele Manole, ca de obicei. El nici nu ştia prea bine cine-i la cârmă, cine-i prim-ministru, şi nici nu-şi dorea să afle; vorba asta, cu Dumnezeu şi primul ministru, o prinsese mai 111 tinereţe de la un episcop, şi o repeta de câte ori i se părea potrivit, cu ea îşi deschidea drum, peste tot. De altfel, aici în cartier, la numai trei, patru kilometri de Palat, de preşedinţie (unde se făcea şi se desfăcea politica), se ştiau puţine despre mersul politicii: unii o ţineau pe-a lor, că la guvern ar fi tot liberalii (dovadă că lucrurile merg atât de prost, aveau ei un difttemai vechi pe liberali); alţii îi bănuiau pe conservatori de toate nelegiuirile, de scumpete, mai ales, ăştia, conserva –, torii, sunt cărpănoşi; popular-agrarii, cu Iosif Partheniu al lor, încă nu intraseră în atenţia cartierelor, ei aveau treabă mai mult cu satele, degeaba se tot puneau afişe cu popularii, nimeni nu le citea, ori, dacă îşi aruncau ochii pe de „îi confundau pe populari cu Partidul poporului (cel condus de mareşalul Averescu, ei da, ăs-ta da, Averescu era o figură, Mărăştii şi Mărăşeştii, însă la guvern nici el n-o brodise…). Deşi, pe undeva, toţi intuiau că viaţa lor, în bine, ori în rău, ţine de politică, de primari, deputaţi şi miniştri – politica era aici. În afara preocupărilor curente, sau era mai mult motiv de discuţii în răspăr, de relaxare: oamenii din cartier

pricepjiseră că nu le este dat să fienici primari, nici deputaţi, iar politica trece pe lângă ei, fără să-i întrebe, şi nu se mai omorau să pună ei ţara la cale. Aveau de încâlcit şi descâlcit altele, mai presante. Cam de două ori pe an, de obicei înainte de Paşte, delrăciun, se arăta pe-aici şi un deputat, însoţit de funcţionari de la primăria de sector; deputatul era un om bătrâior, blajin şi cu bune intenţii, mai anii trecuţi promisese cişmele, asfalt, acum pomenea de sistematizarea cartierului, casele să fie, toate pe o linie şi cam la aceeaşi înălţime (cine să le urnească mai într-o parte sau alta, cine să le mai înalţe, ori să le reteze? se-nteebau oamenii), şi de canalizare, toate gospodăriile trebuie să aibă apă curentă, de la robinet. Funcţionarii notau, desfăşurau schiţe, că –, deau pe gânduri, costă enorm, poate aşa, dacă ar contribui şi cetăţenii, ei, cetăţenii, se-nvoiau cu lucrul, să sape şanţuri, saducă piatră, însă ca banii, ehe, cu banii era mai greu, cinemai văzuse bani? câte unul se jura cu mâna pe inimă că nu mai văzuse (nu că nu avusese, nu-i numărase), nu mai văzuse bani de luni de zile, banii trag la alţii, Mai cu lipici… Toată nădejdea e la bunul Dumnezeu, alinătorul, şi la primul-miniâtru, măsluitorul, propovăduia părintele Manole. Nici el nu mai scotea bani de la enoriaşi, nu-i scotea direct, adică, în schimb, de pe la nunţi şi botezuri, de la împărtăşanii şi înmormânitări (aici se murea binişor) se-ntorcea acasă încărcat cu de-ale mâncării – găini, raţe, ouă, fructe, câte-o şunculiţă, butii cu brânză, produse de tot felul, pe care se străduia să le valorifice în Piaţa Oborului, ori pe marginea şoselei Mihai Bravul, ceva tot ieşea, în ciuda tusei şi a palorii din obraji, Sabin Vergu fusese acceptat de familia Costea, găzdoaia, aflând că e din Ardeal, de unde era şi dânsa, promise îndată să-l aibă în grijă ca pe băiatul ei. Desigur, o interesau banii, cât mai mulţi bani: Sabin Vergu îi plătise chiria şi laptele, câte doi litri de lapte zilnic, pe două luni înainte. Soţul lui madam Costea fusese lucrător la drumuri şi poduri până în urmă cu vreo şapte ani, când suferise un grav accident (şchiopăta, copiii din cartier îl strigau: şchiopârlanul!),

acum era măturător de stradă, se posomorâse rău de-o vreme-ncoace, se închisese în el, însă de pahar nu se-atingea, tot era ceva, pe alţii trebuia să-i aduni de prin şanţuri. Al meu e regăţean, nu i-a stat mintea la carte, poate că e şi mai greu de cap, şi uite ce-a ajuns, vai de el, vai de noi, se căinase madam Costea. Iar Sabin Vergu, studentul în litere, candidat la examenul de licenţă, îşi zicea: O, de s-ar putea să facem schimb, să fiu eu şchiopârlanul mai greu de cap, măturător, un tânăr măturător de stradă, şchiop-şchiopârlan, altfel sănătos… Cine moare cu mine? Ei, hai, cine se oferă? întreba, şi mai ales se-ntreba Sabin Vergu, de parcă alte nedumeriri n-ar mai fi avut. Amândoi plămânii ciuruiţi, caverne; cât zăcuse în spital medicii îl văzuseră şi la plămâni, nu mai existau dubii: deci, sentinţa se rostise, condamnare la moarte, pe când execuţia? Constatarea medicilor, adusă lui la cunoştinţă întâi mai pe ocolite, apoi, la insistenţe – franc, sec, profesional –, îl paralizase, o zi şi o noapte nu vorbise, nu mâncase şi nu se dăduse jos din pat. Tentativa de sinucidere eşuase în mod lamentabil. După o injecţie calmantă, medicul de salon se aşezase pe marginea patului şi-i trecuse palma de mai multe ori peste fruntea îmbrobonată: Ei, tinere, de la etajul întâi vrei dumneata să te faci ţăndări? Abia te schilodeşti, vino-ţi în fire. Totul e ca dumneata să vrei să trăieşti. Sunt destui care mai scapă şi de boala asta. Du-te dumneata profesor într-un sătuc de munte şi bea mult lapte de capră. Până la ieşirea din spuN prinsese trei kilograme în greutate şi se ţinea acceptabil, arăta a om sănătos, doar tuşea, tuşea îl trăda. Obsesia îi rămăsese: C-ine moare cu mine? Era, mai degrabă, un reproş adresat celor din jur, societăţii: el se sacrificase pentru alţii, învăţase, îndemnase la revoltă şi provocase revolta, dăduse în vileag Crime şi câinoşenii, fusese atacat mişeleşte, bătut, schingiuit – şi cine se solidarizase cu el, cine îi întinsese o mână, vin, suntem alături de tine, nimeni: de ce nu manifestaseră lucrătorii în apărarea lui? doar el, numindu-l pe ucigaşul bătrânului negustor Weiner, îi absolvise de o bănuială; de ce poliţia clasase dosarul

crimei îndată după sinuciderea lui Mucenicu, fostul său prieten, ucigaşul, cu, sau fără voie, când mai erau atâţia implicaţi în crimă, incitatorii? Cine mai moare cu mine? Mucenicu murise înaintea lui, în arestul poliţiei, iar foştii tovarăşi de cafenea îl acuzau acum pe el: Tu, Sabin Vergu, tu l-ai dus la moarte, cu turnătoriile tale! Cine să-ţi ridice statuie? Din cafenele era pus pe fugă, iscoadă; colegii de la facultate îl evitau, poate mai mult din pricina tusei; Catrina dispăruse din Capitală, îndată după publicarea scrisorii lui, pesemne că se ascunsese la părinţi, ori la neamurile ei din Ardeal, şi reapăruse la facultate şi pe bulevard la braţul unui coleg; prieten îi era, sau paznic? Aşa se pomenise singur, erou fără glorie, vremea trecea nepăsătoare pe lângă el, nici măcar un Brânci nu-i dădea „cu alţii avea treabă, alţii la rând, ca la moară. Gloria lui, foc de paie, una-două se stinsese, ieşise de pe rol. Cine moare cu mine? Tuşind, învăţa mult, zi şi noapte; cu licenţa în buzunar, poate că ar fi reuşit în cele din urmă să obţină un post de profesor, de dascăl, într-un sătuc de munte, acolo era sănătatea, era viaţa lui, două examene le şi luă cu felicitări, mai avea unul, nimic de Periat… Timofte, măcelarul, stătea mai tot timpul în faţa prăvăliei, pe un scăunel, şi ascuţea cuţite; aşa, să fie ascuţite, când o fi să aibă nevoie de de vânzare nu mai făcea, de unde bani de o fleică? acum răzbise primăvara, oamenii se umflau cu verdeţuri. Iubiţii mei fii sufleteşti, nu vă sinucideţi: Dacă tot nu v-aţi agăţat până azi, mai amânaţi cu o zi, îndemna Timofte, înveselit. Ziua de mâine poate fi una cu noroc: câştigi la loto, îţi ridici o căsoaie şi îţi comanzi automobil; bei un vin şi mai îneci un necaz; gineşti o duduiţă, şi-n loc să-ţi tragă o palmă, individa îţi face semn, vino. Ziua de mâine, mereu şi mereu la ziua de mâine să te gândeşti, don profesor, că ai ştiinţă la scăfârlia matale, eu am tărâţe într-a mea, şi tot nu mă las. Tuşeşti? Ei, şi ce dacă tuşeşti: Nici cu alţii nu mi-e ruşine. De murit, să ştii dumneata că se moare toamna şi primăvara, însă dacă sari hopurile astea – au să te-ngroape ghiu bătrân. Nici tinichigiii – nenea Surduc, din vecini e tinichigiu – nu mai sunt

solicitaţi; cu ce mai e de făcut, de dres, fiecare se descurcă pe cont propriu, ori amână, şi asta e o soluţie, să amâni pentru când ţi-o da mâna. Nenea Surduc se-abate mereu pe la crâşma „Select11, acolo se bea numai pe bani gheaţă, nu pe găini, pe curci, pe ouă, ca prin alte crâşme de cartier, şi-atunci se tot duce, se uită cum beau alţii, şi tot revine, capsat: Scoate biştarii, tu, iubiţico! îi strigă nevestei – care se şi pune pe râs, ca la comandă: Ei, tu, biştari? Hă, hă, hă, de unde iubiţelule? Abia către seară, cinstit de unul, de altul, nenea Surduc reuşeşte să se-ntoarcă de la crâşmă cam pe două cărări, matol, cât de cât matol Greu se mai îmbată omul, azi, trebuie, trebuie biştari, pe când înainte vreme, pe când eram şi eu tinerel, ploua cu rachiu şi ningea cu spumă de bere. Când e treaz, Surduc e bolnav de diaree, mereu fuguţa la umblătoare, cum trage un rachiu i se şi strânge stomacul şi dă în constipaţie, între două rele el preferă constipaţia, nu te aleargă. Dai şi mie de făcut o reparaţiune, ceva? se roagă Surduc, în dreapta, în stânga, se-agaţă de om, se milogeşte. Dacă acoperi cu tablă, îţi garantez eu coperişul, suta de ani te ţine. Nu, omul acopere cu ţiglă. Peste drum de familia Costea îşi construieşte casă un lucrător de la „Metalurgica44, Dragostin Vasile. Dacă tot e în grevă (sau, cum se spune prin cartier, cu ironie de oameni resemnaţi: nea Ghiţă contra „căpos pe banii nevestei…), Dragostin se gândise să profite de timpul liber, altfel, nedorit: mai întâi, plătise o căruţă care să-i aducă piatra, adunată de el, cărămida, frământată şi arsă de el, uneltele de lucru – sape, cazmale, târnăcoape –, nişte scânduri, câteva grinzi pentru tavan, apoi trecuse la măsurători, bătuse ţăruşi, întinsese sfori, săpase un şanţ de vreun metru jum ale adâncime, jum ale lăţime şi pusese piatra de temelie – căci el era şi arhitectul şi constructorul casei sale. Cum pe-aici bântuiau şi mână lungă, iar materialul de construcţie avea mare căutare, Dragostin dormea pe şantier, pe un pat de scânduri şi de paie, acoperit cu o pătură destrămată, dormea iepureşte şi nu tuşea. Unsprezece grevişti de la „Metalurgica44, şi ei meşteri ia de toate, veniră aici în

revărsatul, zorilor: până-n. Amiază fundaţia era gata, până-n seară zidul de cărămidă se înălţase la vreun metru; a treia zi, către asfinţit, isprăviră şi se Cinstiră; casă la roşu, cu trei încăperi, bucătărie şi baie, nu le venea oamenilor din cartier să-şi creadă ochilor, casă ridicată în trei zile; însă mai grea decât mirarea le eră nedumerirea: cameră de baie, aici în cartier nimeni nu avea baie, de unde apă, are să vină la robinet? Dragostin îşi avea planurile lui, cu un puţ absorbant şi ţevăraie prin pereţi, cum văzuse la alţii, de prin Chitila. Apărură alţi meşteri, pricepuţi la tâmplărie: în încă trei săle, ei fixară acoperişul, ramele ferestrelor şi uşile. Şi iată că după atâta zor lucrările se împotmoliră, pe şantier mai rămăsese, de pază, Dragostin, proprietarul. O dată pe zi, pe la prânz, dădea pe-aici o femeie voinică, bărbătoasă, cu un coş de nuiele pe braţ; ea întindea pe treptele casei pagini de ziar, peste paginile acelea un şervet, apoi scotea din coş pâinea, oala cu ciorbă, cratiţa cu iahnie de fasole, ori sarmale, două farfurii, tacâmuri, o sticlă cu apă, două cu bere; soţii Dragostin prânzeau pe treptele casei, în văzul lumii. Cine trecea, la dorea poftă bună, iar ei mulţumeau frumos. Na, că şi ăsta s-a înecat la mal, mai zicea Timofte, măcelarul. Toate ca toate, da' finisajul ne omoară: aici trebuie bani. Ştiu eu destule căsuţe din astea prin care şuieră vântul. Ehe, greu la deal cu boii mici. Ştiai că grevistul nostru a avut o înfăţişare cu primul ministru, care-o fi? L-a primit ăla, să dea faţă, tu eşti tu, eu sunt cine sunt, da' nu i-a întins mâna. Ehei, când te pofteşte un prim-ministru, da' nu-ţi dă lăbuţa dumisale, e mai rău decât dacă nu te-ar pofti. Era pe la prânz, şi tocmai soseau trei căruţe cu ţiglă, alte trei cu var nestins, bulgări. Timofte, măcelarul, se holbă îndelung: lo-te-te! Ei, vezi, don profesor, cine poate, oasî roade.

Şi se concentră asupra cuţitelor de tăiat carne: de atâta ascuţit, se subţiaseră şi se împuţinaseră. El, însă, ce să facă? altă treabă nu mai avea. Timofte contrazicea imaginea clasică a măcelarului, umflat, muşchiulos, cu mustăcioară, şi suflecat, veşnic suflecat, mânjit cu sânge

până la coate, Timofte era înalt, costeliv şi puţin cooarjat, şi niciodată nu-şi sufleca mânecile halatului, fost alb, cândva. De mustaţă, nici pomeneală, era blond-spân şi părea proaspăt bărbierit şi când nu dădea cu briciul, i-ar fi trebuit luni de zile până să-şi încropească, o închipuire de mustaţă. Li învăţase şi pe copii, avea patru, să ascută cuţite. Pe stracia Ghioculuı mai locuiau şi două fete de bordel, însă amândouă lucrau departe de-aici, prin alte cartiere (aşa se spunea: fetele lui Câlţan şi Bodeuţ lucrează…). Ele dădeau rar. Pe-aici, pe la părinţi, cam o dată pe săptămână, pe la mijlocul săptămânii, când aveau zi liberă. Încă na împliniseră douăzeci de ani – au tot viitorul în faţă, mai zicea părintele Manole –, arătau binişor, se îmbrăcau modest, se purtau decent. Părinţii, cu toată ruşinea, erau mulţumiţi, fetele lor aduceau bani în casă. Şi iată că Lucreţia Câlţan îşi găsi iubit şi logodnic în cartier. Cu toate păcatele ei – „care de trai prost le-a făcut” –, Stănâcă Poenaru, pieţar în Obor, cu produse din grădina lui tătâne-su, ce avea să-i rămână moştenire, curând, bătrânal fiind pe ducă, era hotărât s-o ia de soţie, stabiliseră şi ziua nunţii. Stănică se ştia şi el cu păcat – „care nu din vina mea a fos±”. Prieteni nu-şi moi aflase, fetele se fereau din calea lui. Te duc la altar, îi zisese Lucreţiei. Şi Lucreţia se-nvoise. Însă părintele Manole nu primise să-i cunune, era de neînduplecat – feţii mei, îndураţi-vă de mine şi daţi fuguţa la altă parohie, unde nu vă ştie nimeni. A tunat şi i-a adunat, mai zicea Timofte, măcelarul, ăştia doi au să toarne la plozi cu nemiluita, de-o să le mănânce şi urechile. Dădu pş-acasă, într-un răgaz de-o zi şi-o noapte, dar şi cu o treabă, să năşească, Petrache zis Balot. De vreo cinci ani încoace el năşea, el boteza pe-aici, fără alegere, nu era un mofturos, nu ţinea la rang: năşea, lăsa nişte bănuţi, sorbea câte puţin dintr-un păhărel, mai ciugulea un copan de pasăre, şi se ducea la treburile lui. După vreo zece ani de cărăuşie, Petrache Mihai se lansase în afaceri cu paie; nu cu ovăz, cu nutreţ, cu bălegar, ci cu paie-paie; închipuise o făbricuţă – un fel de presă, de presat şi balotat paie, apoi o şi construise, v

cu mâinile lui? tocmai la Slobozia, în Bărăgan, unde de multe se ducea lipsă, numai de paie nu. Expedia către unităţi militare, gospodării mai înstărite, herghe 1 îi lerescătorii de vite şi de porci zeci de „mii de baloturi anual. Paiele Petrache, bune de rumegat, dar şi de aşternut pe jos. Prin cocini şi grajduri, aveau acum, mare căutare în întreaga ţară. Oare ţi-ar fi dat dumitale prin minte să faci negoţ-cu paie? i-ar fi dat altuia, ca dumneata? Nu, în vecii-vecilor, nu. Dumneata ai devlă, ai ştiinţă de carte. Petrache nu buchiseşte, nu se iscăleşte. Banii îi recunoaşte după format şi culoare. Are de consilier un doctor în economie, neam de-al lui, fac tovărăşie a-ntâia, acuma Petrache vrea să răzbată cu paiele şi peste graniţă, găseşte el văd. Vezi, vezi, mai atrăgea atenţia Timofte, măcelarul, pentru afaceri din astea îţi trebuie minte ageră, nu glumă: Petrache nu şi-a tocit mintea cu învăţătura de carte”, a lăsat-o aşa cum era ea, naturală. Cine moare cu mine? Pe-aici, prin cartier se murea „greu, oamenii se văitau de una, de alta, boleau cu lunile, cu Anii, şi se stingeau lent, cei mai mulţi de bătrâneţe, trecea vreme până să vezi prapuri la câte-o poartă. De fapt, Sabin Vergu voia să-ntrebe: Cine se duce cu mine în sătucul de munte, care va fi să fie? cine mă urmează? Singur, să tuşească singur pe-acolo nu-i dădea mâna. Îi ştia pe ţăranii de munte, tăcuţi, înnegurаţi, suspicioşi cu domnii, cu orăşenii, te izolează odată şi izolat rămâi, unul nu-ţi mai deschide uşa, nu-ţi mai dă o cană de lapte. Catrina, mereu îl duceau gândurile la Catrina, se fixaseră asupra ei; *o* urmări pe străzi, era însoţită, salută şi trecu mai departe, pe culoarele facultăţii încercă s-o dezlipească de prietenul ei, de colegi, şi fu îndemnat să stea locului, să stea cuminte; se duse la gazda ei, sună la poartă, zgâlţâi poarta, şi fu amenințat cu poliţia. Catrinei îi era silă de el – desigur, din pricina bolii. Cunoscu fete din cartier, drăguţele, eu patru clase de liceu, ori la şcoala de menaj, fetele din cartier aveau slăbiciune la ofiţeri chipeşi, zornăind din pinteni. Sabin Vergu îşi trecu şi ultimul examen, tot cu felicitări. Ieşi din sală, cu palma la frunte, avea fierbinţeli, făcu vreo

câţiva paşi, prin îmbulzeală – candidaţi la examen, prieteni, rubedenii –, când se pomeni faţă în faţă cu cine s-ar fi aşteptat mai puţin, cu fata popii din Mihalţul de Sus. Ea îi întinse un buchet de flori, apoi îi xtrânse mâna şi îşi lăsă o clipă fruntea pe umărul lui: Din toată inima, felicitări, îi şopti. Eşti foarte supărat pe mine? Dacă nu; vino să ieşim, am câteva minute libere.

El reţinu: câteva minute, de consolare, pentru un fost iubit. De la sine înţeles că lumea noastră civilizată se străduia să impună şi un protocol (ce e drept – mai flexibil, de adaptat situaţiei) al despărţirilor definitive, totul să se desfăşoare în termeni decenţi; cu mici atenţii, cu, promisiuni de revedere şi calde urări de succes. Cu o resemnare de om definitiv respins, totuşi, una bărbătească, dacă tot e să pierdem., măcar firea să ne-o ţinem (bruma de demnitate…), el o conduse pe b-dul Carol până aproape de Armenească, la o croitorie de lux, unde Catrina îşi comandase o jachetă sport. O complimentă banal, însă cu efect: arăţi splendid, rochia asta îţi vine de minune, coafura în trepte parcă te mai înalţă, ai un aer de tânără domniţă (aer, ce stupid, noroc că ea nu mai era atentă la astfel de nuanţe…). Se-mbujoră îndată, îl apucă de braţ.

— *Aş* vrea să ai curaj, mult curaj, îi zise, în recompensă.

— Ştii că sunt din ăia… cu găuri în bojoci.

— Când erai internat, mărturisi Catrâna, am trecut de mai multe ori pe la spital… voiam să aflu de la sursă… am vorbit cu doctorul Mancea, cu surorile… în ziua când m-am gândit că trebuie să dau ochi cu tine, mi s-a zis. Nu, e prea întors pe dos, a vrut să se-arunce de la etajul întâi. Râdeau surorile să se prăpădească: auzi, de la etajul întâi! Recunoşti că ai fost penibil?

— Penibil doar în alegerea etajului. De la un metru şi ceva înălţime abia dacă reuşeam să-mi fracturez o mână, un picior, altă distracţie, trei, patru luni în (gips. Însă gestul în sine cred că a fost demn de toată lauda. N-ai cum pricepe, e cu neputinţă să pricepi starea individului când i se-anunţă caverne la ambii plămâni. Atunci sifenţi cum

roade moartea în tine, ca un cariu neadormit. Mai devreme, mai târziu… Şi îţi zici: măcar să fie mai devreme. E şi aici o voluptate, să-ţi asumi răspunderea trecerii tale în nefiinţă. A fost, de fapt, un moment de excepţie, unic, în existenţa mea: nu mă mai ştiam subordonat decât morţii, eu faţă în faţă cu moartea, recunoscându-i rangul, împuternicirile, toţi ceilalţi dispăruseră. Nu mi-a mers: m-am compromis şi în ochii mei, şi. Într-ai altora. Acum, ia-o de la capăt: subordonat gazdei, măcelarului din cartier, care m-a dibuit detebecist, medicilor, profesorilor, poliţiştilor. Curând, începe căciuleala pe la minister, trebuie să-mi aranjez un post. Şi tot la vorba veche de când lumea ajung: E mult mai greu să trăieşti, decât… De ce să-ţi ascund? trăiesc, îmi fac şi planuri de viitor, planuri.

— Excelent, aşa te vreau, se entuziasmă Catrina. Ia s-aud!

— O, nu, nu te-aştepta la cine ştie ce.

— Jumătăţile de măsură, şovăielile, proiectele de azi pe mâine, însăilate, şi încă sub semnul modestiei, îmi repugnă, îi declară Catrina, desigur, tactic, vrând să-l îmbărbăteze înainte de a-i spune: Adio, dragul meu. Eşti un – eminent, orice catedră s-ar mândri cu tine… n-ar fi exclus să te reţină la facultate.

— Sunt un tânăr profesor, printre alte sute, mii de tineri profesori. N-am relaţii, n-am un spate asigurat. Dintre iluştrii mei dascăli, unul singur s-a oferit să-mi dea o scrisoare de recomandare: Nae Ionescu. M-a surprins, m-a impresionat, mi s-au umezit ochii. Tocmai omul de la care eu nu pot, mai exact: n-am voie să primesc nimic. Examenul meu cu Nae Ionescu’a durat aproape o oră: n-am făcut altceva decât să-l contrazic în chiar structura g rudirii sale iraţionaliste – ciudat, gândire iraţională, ciudat, nu? – şi să-l bănuiesc de o dublă existenţă, de extravaganţă, dorinţă de originalitate, spectacol la catedră – şi mult spirit practic în afara catedrei, în viaţa politică, de exemplu. De fapt, mi-am. Îngăduit satisfacţii de ucenic mucos, însă cu nasul pe sus: Calm, argumentat, fără ironii, l-am demontat şurub cu şurub. Mă asculta fascinat, iar la

sfârşit s-a ridicat de la catedră, şi-a încheiat nasturii şi a venit să-mi strângă mâna. M-a şi condus până la uşă. De ce nu? El tot Nae Ionescu rămâne, eu tot Sabin Vergu.

— Du-te şi roagă-l să-ţi dea scrisoarea.

— Nu, pentru nimic în lume, nu. Eu îmi ştiu sentinţa, zilele mele sunt numărate, eu îmi pot îngădui să refuz un ilustra, atunci când între noi… întreconcepţiile noastre se; ască o prăpastie. Mi-e destul de greu să-ţi explic ce se petrece cu mine… poate că boala asta mă face mai lucid, mai stăpânit şi mai ferm pe poziţii. În definitiv, ce mă mai: 5 tă să tiu ca tir?

La statuia Rosetti, un băieţandru gălbejit, cu o şepcuţă neagră pe vârful capului, stând pe un teanc de ziare, cu alt teanc în braţe, striga din răsputeri, mai să-şi dea duhul. Invazia ţăranilor… Cinei. Mii de ţărani se-ndreaptă spre Capitală… Guvernul a dispus măsuri… Alături de băieţandru şi în jurul statuii se odihneau ţărani, înghesuiţi unul în celălalt. Pe trotuar, doi poliţai trăgeau din ţigară şi povesteau, că alta de făcut tot n-aveau ce.

— Boala, mereu revin la „ea, şi te rog să mă ierţi, boala mă obligă să-mi iau catrafusele de pe-aici. Cu posturile de profesor e mai complicat. Şi-atunci, am să optez pentru o şcoală primară dintr-un sat de munte. Aer curat, lapte de capră şi multă încredere, iată ce mi se recomandă. Acum spune-mi ce faci tu, vreau să zic: ce proiecte ai?

— Doar mă ştii: ţintesc departe. Nu cu măritişul, cu cele casnice… cred că am să mor nemăritată… nu zic: faţă bătrână, ar fi nepotrivit, neconform cu realitatea, nu? Am şi eu curtezanii mei. Ei, şi? Altceva mă preocupă: studiul; istoria… Profesorul (Iorga). Mi-a promis o bursă de specializare peste graniţă. Aş prefera Italia, pentru începu te Apoi: un doctorat, asistenţie, catedră la facultate. Sunt, ori nu sunt o ardeleancă ambiţioasă? Aş vrea să te molipseşti de la mine, ambiţie, ambiţie, cât mai multă ambiţie. Ce-ai să faci tu învârf de munte?

— Am să trag aer în piept.

— Şi-ai să-l contrazici de la distanţă, şi numai în

gând, pe Profesor. Aşa azi, aşa mâine… până ţi se face lehamite. Anonim printre anonimi. Blazarea şi sticla de rachiu. Lumea e rea, ai să spui, lumea s-a înrăit. Şi într-o bună zi… pe vreme ploioasă…

— Nu, te asigur, dacă nu mi-a reuşit de prima dată, a doua oară nu mai îndrăznesc. Am să trag de zile, de nopţi, dar se poate. Singur, ştiu că am să fiu singur.

Se porni, ca din senin, un vânt turbat: hârtiile, gozurile de pe bulevard, învârtejite, erau purtate de ici, colo, ferestrele zăngăneau, se izbeau, multe geamuri se făceau ţăndări, valuri de praf începeţoşau ziua. Femeile înaintau într-o parte, într-o dungi, ţinându-şi cu o mână pălăria, cu cealaltă rochia, să nu se ridice prea sus, şi tot se ridica. Ziua-n amiaza mare, oamenii orbecăiau pe Trotuare, le intrase praful în ochi, văicăreli „înjurături, viaţa se tulburase din mai nimic. Un taxi, ferind o bunicuţă care traversa în cârjă anapoda, nimeri într-un stâlp de telegraf.

Strigăte, lume adunată, ţignale de vardişti – şi, dezamăgire: nicio ţeastă zdrobită, nicio fractură, doar spaima. Bucureşteanului doritor, mereu doritor de neobişnuit, de ceva care să-l scoată din starea de acalmie (la care i se părea că a fost condamnat), nu-i convenea să se agite în zadar, ba îl mai încerca şi un fel de jenă că s-a lăsat ademenit de te miri ce, o buşeală, cu bara din faţă îndoită, nici măcar o stricăciune mai de doamne ajută nu se consemnase, lumea se împrăştie, bombănind. Ei, vezi, toate se petrec de-a-ndoaselea, nici măcar accidentele de automobil nu mai sunt cum erau odată, cu morţi, grav răniţi.

— Aici te las, îi zise Catrina. Ce să-ţi urez la despărţire?

— Ei, şi tu, mai întrebi. În astfel de situaţii se folosesc formulele consacrate, de ce să inventăm noi altele? Viaţă lungă, succes, bafită.

— Şi o nevastă înţelegătoare.

— De unde? se amuză el. Cine să mă ia?

— Curaj: trebuie s-o iei tu.

Ea îi întinse mâna, şi din nou îşi lăsă, o clipă, fruntea, pe umărul lui. Acum era absolvită de orice alte obligaţii, putea să-şi vadă în linişte de alţii, şi de proiectele ei, se purtase salon, cum se spunea. Sabin Vergu o şi iertase: luciditatea îi impunea să ierte, eu nu mai sunt decât un om bolnav, pe ducă, cine moare cu mine? nimeni, fiecare cu norocul şi sorocul său, şi se moare de unul singur, omule, de unul singur. Ascunse florile sub haină, să nu le rupă, să nu i le smulgă vântul, totuşi, totuşi avusese o zi bună, felicitări şi flori, parcă se mai întremase, nu, mai tuşea. Cu examenele isprăvise mai devreme decât se aşteptase, de fata popii din Mihalţul de sus se despărţise (după codul manierelor elegante), poate că nu era cazul să mai zăbovească pe-aici (intrau la socoteală şi banii, mai păstrase bani pentru un bilet de tren…). Lume-ciopor: casa nouă de pe str. Ghioculuі, nelocuită, fusese înconjurată, luată în stăpânire de ţărani, ei stăteau pe jos, pe pământ, unii lungiţi, alţi rezemaţi cu spatele de zid; mai trăgeau din ţigări, mai căscau, nopţile chinuite prin parcuri, prin pieţe îi marcaseră, moţăiau – însă de prins la vorbă lungă, nu, nu se prindeau, un da, un nu, şi cam, atât, întrebările, curiozitatea celor din cartier îi făceau să se-nchidă şi mai tare în amărăciunea lor. Câteva femei aduseră găleţi cu apă şi căni de băut, căni de tablă, vechi, eu smalţul sărit; atunci, unul dintre ţărani, poate un fel de staroste, luă găleţile, cănile şi făcu înconjurul clădirii, împărţind apa. La ce vă pricepeţi, oamenii lui Dumnezeu? întrebă părintele Manole. Garduri de lemn ştiţi să reparaţi? La rânit prin grajduri vă îndeamnă inima? Nu primi niciun răspuns. Erau tăcuţi şi demni în disperarea lor… Cei din cartier se risipiră, cu cine să te-nţelegi, de cine să te legi, dacă nu vor să dea de bine? Dacă n-au din ce trăi, măcar să pună mâna, pe unde-i de lucru, azi la unul, mâine la altul, cu ziua, cu ora. Invazia ţăranilor, cinci mii de ţărani se îndreaptă spre Capitală… Chiar cinci mii? Cine îi numărase? Şi cine să se mai sperie azi de cinci, ori de zece mii de ţărani care se târau pe străzile. Unei Capitale cu un milion de locuitori? Se târăsc, îşi sublinie Sabin Vergu, mai

cască şi ei ochii la lume, mai dorm pe unde apucă, mai oftează din rărunchi. Mânia le-a rămas, mocnită, Vremea lor s-a dus: Nu mai au steag, nu mai sunt o forţă. Când pribegesc ţ: rănii, mai zicea Timofte, măcelarul, ascuţind cuţite, înseamnă că a dat lumea în clocot. Doamna Costea nu-l mai întrebă de examen, izbea şi pufnea, avea nevricale. Al meu zice să nu mai ţinem chiriaşi, că nu-i nicio ispravă, cu ce te-alegi? Al meu vine frânt şi nu se poate odihni: dumneata. Tuşeşti. N-am mai pomenit om tânăr care să tuşească atâta. Îţi dau înapoi banii pe-o lună şi te duci. Am să mă duc, se hotărî el, mâine seară mă călătoresc departe, către Ardeal, nu. Vă mai faceţi griji cu mine. După-artiiaza şi-o petrecu în grădina de zarzavat, ghemuit pe un scăunel, citind, noaptea dormi neîntors; azi-noapte n-ai tuşit, îl întâmpină madam Costea, în zori, când îşi ceru laptele, un litru, de lapte. Ce să-ţi zic eu? să rămâi „să nu mai rămâi? Unul dintre ţăranii de la casa nouă murise peste noapte, cine să-l îngroape, unde să-l îngroape? umbla părintele Manole pe la autorii şi, Lucreţia lui Câlţan se rugă de oameni să dea câte-un bănuţ de coşciug. Dragostin de la „Metalurgica!! nu mai trecuse pe-aici de vreo două zile, acum avea treburi, greva se încheiase cu un câştig de salariu, se ţin tare lucrătorii ăştia, până nu obţin ei ce şi-au pus în minte, nu se dau. Sabin Vergu îşi pregăti bagajele, un cufăr cu haine, cu zdrenţe, cum le zicea, şi două pachete grele „cărţi, numai cărţi. Datorii? Nu mai avea nicio datorie pe-aici, tot ce primise de la alţii restituise, tot ce stricase singur şi reparase, achitase, după patru ani de studenţiese despărţea senin, fără vreun regret de oraşul-furnicar: aici îşi cunoscuse moartea, nimeni nu se-nvoia să moară cu el. Nu era, şi nici nu fusese altceva decât un pasager, prin mansardele şi subsolurile marelui oraş. Venise aici fără prieteni, pleca fără prieteni, târând după el acelaşi cufăr din scândură de brad, moştenit de la tatăl său, notarul (singura moştenire, de altfel); nu prinsese rădăcini, în solul bucureştean, fertil pentru atâţia alţii; cu oamenii, n-ar fi putut zice că se întâlnise, mai mult se izbise de ei pe

stradă, în sălile de curs, prin cafenele; forţase nota „cuvântase la ore mici, în crâşme cu faimă, concepuse şi difuzase manifeste către tinerimea intelectuală, nimerise la arest erou de o zi, în perimetru restrâns (sau, cum ar fi spus tatăl său – foc în paie ude!). Pe cine să mai dea vina? Totuşi, îi era cu neputinţă să se-mpace cu ideea că el, Sabin Vergu, fusese sortit anonimatului. Avea să scriepoezii, eseuri, poate şi o monografie a satelor de munte, mai toţi colegii lui de la Litere scriau, câţiva şi debutaseră cu note, recenzii, articolaşe, acum pregăteau volume de versuri, îi invidia, se înverşuna, el are să dea mai mult.

O şansă" trebuie să i se ofere şi lui. Ezitase, mereu ezitase să facă o vizită la „Opinia. Noastră", şi nu din vreo timiditate de ucenic, Mai degrabă din instinct de conservare: «dacă, îşi zicea, dacă şi cei de la redacţie au tras cu buretele peste tot ce a fost şi m-au dat uitării, cu scrisoarea mea cu tot, cum prea adesea se-ntâmplă după ce te-ai folosit de un om, în conjuncturi oculte? ori, şi mai rău, se dezic şi de mine., şi de ei, cei de atunci. Către prânz făcu un drum până la Gara de Nord, să vadă de mersul trenurilor.

La întoarcere „mai mult din nebăgare de seamă, nimeri într-un tramvai cu ţărani; de fapt, fusese ceva de pomină: doi, mai înalţi, mai chipeşi, cu traistele înflorate deasupra capului, se postaseră în faţa tramvaiului oprit în staţie, nu cumva să pornească înainte de-a urca ceilalţi, ai lor, toţi, şi-abia după ce se convinseră că n-a rămas niciunul pe dinafară se agăţară şi ei de câte-o bea şi împinseră cu umărul, să-şi facă loc; luat de val, Sabin Vergu se împiedicase, l-ar fi călcat în picioare, greu se redresase şi se săltase pe scară, de atâta opinteală iar îl zguduise tuşea, numai de nu m-ar podidi şi sângele, se mgase; ţărănii nu plăteau bilet, n-aveau cu ce, ei peste tot călătoreau pe gratis, mai ales când erau în grup, cine, ce să le ia? controlorii nu îndrăzneau să-i zgândăre, ar fi ieşit vâlvătaie; unde mergeţi? întrebase Sabin Vergu. Nu ştiau, pesemne că ştia numai conducătorul de grup, mai umblat

pe-aici. Cum se lipiseră unul de altul, sardele, greu îşi făcu loc printre ei până la uşa de coborâre: în sfârşit, ajuns la destinaţie, observă că-i lipsesc nasturii de la haină, iar pe cracul drept al pantalonilor, puţin mai jos de genunchi, se lăţea o pată de ulei. Când pribegesc ţăranii înseamnă că a dat lumea în clocot, zisese Timofte, măcelarul. Calea Victoriei îşi etala tarabele cu de toate, scumpeturi alături de gioarse, acum se vindeau aici şi haine vechi, pantofi scâlciaţi, oale şi cratiţi, rame de tablouri – ceea ce îndreptăţea într-un fel aluziile răutăcioase ale unor comentatori cu privire la existenţa unui talcioc în plin centrul Capitalei. Mai erau şi alte pretexte de ironie: către dimineaţă, pe ici, pe colo se constata că zidurile se umeziseră, Calea noastră exala duhori de latrină. Măturătorii, dotaţi cu făraşe, lopeţi şi găleţi cu apă, nu se prea îndemnau să cureţe murdărie de om, ameninţând cu greva. Li se amintea că şi ei sunt neam de ţărani. „Universul 11, luaţi „Universul”... Un birjar a fost ucis cu douăzeci de lovituri de cuţit şi aruncat într-o fântână... „Universul”... sunt bănuiţi doi ţărani din Lehliu. Bucureşteanul era îndemnat acum să creadă că toate relele Lse trag de la ţărani. La ora difuzării ediţiilor de după-amiază Sărindarul era un vacarm, mereu soseau şi plecau birje, camioane, taxico-uri, grohăitul de – claxoane se întretăia cu strigăte ca la foc, hohote de râs şi sudălmi, vânzătorii de ziare îşi dregeau glasul înainte de a porni la vânătoare de clienţi, era tot mai greu să plasezi o marfă de care nimeni nu mai avea nevoie, ştiri veştejite, leşinate, sfaturi pentru gospodine, comentarii ironice, la adresa cabinetului, toate astea se ştiau, ţigăncile îmbiau cu flori proaspete, bucureştenilor li se făcuse lehamite şi de flori, ceva bănuţi de li s-ar fi oferit, ehe, cum ar fi dat năvală. Atât am să le spun: Mă numesc Sabin Vergu. E de-ajuns atâta, prea de-ajuns. Dacă nu-şi mai aduc aminte de mine... îşi descoperi palmele umede, semn de mare emoţie la el, de nesiguranţă. Rătăci de pe un culoar pe altul, de la un etaj la altul, deschise câteva uşi, la întâmplare, nu întrebă nimic şi le închise la loc, îşi făcea curaj, dacă mă-ntreabă

ce caut, de ce-am venit, nu răspund, nu sunt obligat să le răspund, am venit şi eu, ca oricare, mereu îşi ştergea palmele asudate de fundul pantalonilor, directorul „Opiniei noastre” are să-i întindă mâna, ia loc, domnule Vergu, ia loc; sau, dimpotrivă, dacă s-o fi aflând în proastă dispoziţie; omul de serviciu, Niculaie, mofluz, cu falca umflată, ridică din umeri, nu ştia dacă şeful era acolo, nu mai ştia decât de durerea lui de măsele; pereţi afumaţi, afişe zdrenţuite, atmosferă deprimantă, ciocăni în uşa fără clanţă, ciudat, uşă de redacţie fără clanţă, se deschidea prin împingere, de dincolo se auzi un fel de mormăit, putea fi o invitaţie, intră, domnule, intră, putea fi o încurajare, într-un colţ, numai în pantalon şi cămaşă, cu cravata smucită, lăsat pe vine – Vlad Stanca aduna de pe parchet hârtii, fotografii, dosare, creioane şi sticle de cerneală. Uşi de dulap, scoase din balamale, muşcate de topor, o canapea cu tapiţeria hăcuită, scaune în trei picioare, un birou răsturnat. Într-alt colţ, ghemuit pe un teanc de ziare, Anghel pufăia din lulea. Tavanul fusese proaspăt zgâriat, crestat în câteva locuri, încă mai cădeau bucăţi de tencuială. Mă numesc Sabin Vergu… El se prezentă, el se şi luă în seamă. Fotografii îngălbenite, îndoite, pişcate pe la colţuri, Vlad Stanca le sorta, după cine ştie ce criterii, mai rupea câte una – oricum, devastarea redacţiei era şi un prilej de a mai face puţină ordine. Nu vă sinucideţi azi. Dacă tot nu v-aţi luat piuitul până acum, mai amânaţi o zi. Mâine… Trase o plecăciune de valet, a batjocură, şi se retrase, pas elastic, mâinile la spate, capul sus, îşi lichidase toate afacerile pe-aici. Sabin Vergu, nume de belfer ofticos, cu plămiânii în pioneze, cum se spunea, nicio rezonanţă. „Curentul”, citiţi, Curentul”, lume, lume, s-a închis robinetul, franţujii nu ne mai creditează. Pe Edgar Quinet scârţâia din osii tocite o căruţă încărcată cu fân din anii trecuţi, îmbâcsit, înnoroiat. Pe zidurf de case vechi, afişe vechi; mişcarea automobilistică: Din motive de ordin financiar ACAR a renunţat la concursul anual de turism. Prea puţini membri ai ACAR mai consimt să-şi ruineze maşinile de dragul sportului prin băltoacele

şoselelor noastre. Bucureşti, câteva splendori arhitectonice, risipite ici, colo, demne de orice oraşeapitală; Bucureşti, zeci de blocuri noi, cele mai multe încă la roşu, plantate printre oase mohorâte, măcinate de vreme, cu unul, două etaje; Bucureşti, puzderie de străduţe în lungul cărora se înşirau căsuţe de nevoiaşi. Spusese un ilustru profesor, călător prin multe ţări: Când o iau dinspre Chei pe Victoriei, cu Palatul Poştei în dreapta, clădirea CEC-ului în stânga şi magazinul Lafayette în faţă mă cred la Paris; mă poartă paşii prin Colentina şi nu mai am nicio îndoială: mă aflu la Buhuşi; nimeresc în Dămăroaia şi mă simt ca la Adunaţii-Copăceni. Bizară alternanţă de imagini. Pentru Sabin Vergu, oraşul-eapitală mai era doar o localitate, pe care el, de voie, de nevoie, trebuia s-o părăsească în seara acelei zile, la ora nouă şi patruzeci şi cinci de minute. Pe-acolo ţi-ai tocit destul pingelele, mai dă şi pe la noi, îi scrisese maică-sa, iar el pricepuse ce-ar fi vrut să-i spună printre rânduri: De unde bani? Nu mai am ce să-ţi trimit. Pe strada Ghioculuiceva se petrecuse de ieşiseră oamenii la porţi, iar copiii erau puşi pe fugă s-aducă veşti. Jelanie de femeie bătută de soartă, vociferări, ordine ca la atac, bieiclişti, o căruţă ieşind dintr-o curte, un bătrânel săltat pe o scară de zugrav acoperea cu năfrămi negre vitrina măcelăriei. Timofte, tot ascuţind cuţite, Timofte îşi înfipsese unul în inimă, drept în inimă, a avut moarte uşoară, ziceau suratele, Dumnezeu să-l odihnească în loc cu verdeaţă. Nu, nu vă sinucidezi azi. În definitiv, de ce nu?

Acum sunteţi rău impresionat de primirea ce vi s-a făcut la redacţie. Vanitatea dumneavoastră rănită refuză o evaluare mai exactă a situaţiei: Cum singur v-aţi dat seama, de la prima ochire, încăperea aceea modestă, pe care doi împătimiţi o transformaseră în baricadă, încă mai păstra urmele unui recent atac huliganic. Mă numesc Sabin Vergu… Directorul „Opiniei11… prins cu ale lui, nici nu v-a receptat; are şi el un băieţel, Sandi, la el se gândea: după ce luase parte la o vânătoare regală, un simulacru (copiii invitaţi trăseseră în mistreţi imaginari cu puştile cu

dopuri), de fapt, Sandi fusese acceptat să înveţe la şcoala unde învăţa şi regeţle-copil. Acum se închipuia aghiotant regal, şef de cabinet, consilier personal, prea-supus şi prea-plecat servitor al Majestăţii Sale. Nici nu voia să mai audă de tatăl său. Domnule Stanca

Vlad, prevenea Sandi, într-o scurtă misivă expediată prin femeia de serviciu, cu acordul mamei, îmi voi schimba numele de familie. În această situaţie veţi înţelege, desigur, că nu vă mai recunosc de tată. Între noi doi nu mai există nicio punte de legătură. Nu mai aveţi ce căuta în casa noastră. Sunteţi un indezirabil... Sandi merge pe zece ani. Cum va arăta peste încă zece? se întreabă tatăl. Cu numai vreun sfert de oră înainte de sosirea dumneavoastră la redacţie, pe directorul „Opiniei”... îl sunase la telefon doamna Vera, soţia: Măi iubitule, măi, ce dracu’ facem? Sandi mă tot bârâie zi de zi să mă despart de tine. Dacă el insistă, eu ce să mai zic? Aşadar, domnule Sabin Vergu, aţi picat la redacţie într-un moment cum nu se poate mai nepotrivit. Firesc ar fi să-i acordaţi directorului „Opiniei”... circumstanţe atenuante. Asta ar presupune înţelegere şi pentru alţii, aflaţi în durere, nu numai pentru persoana dumneavoastră, puţină generozitate. Eu vin din viitor, Sabin Vergu, şi v-am reconstituit biografia din mărturiile unor oameni ce v-au cunoscut îndeaproape, dar şi din amintirile mele de normalist – căci, între 1941 – 1944 mi-aţi fost profesor de română la Şcoala normală din D. O să trăiţi, Sabin Vergu, până la ad încă bătrâneţe. Un ferpar publicat în ziarul „România liberă”, prin care familia îndurerată (veţi avea familie numeroasă, şase copii, treisprezece nepoţi) aducea la cunoştinţă trecerea în nefiinţă a distinsului profesor şi scriitor Sabin Vergu, mi-a prilejuit, cu mare întârziere, un gând bun pentru dumneavoastră. În anii de şcoală nu v-am purtat cine ştie ce respect, ba, uneori, agasat de notele de 5 şi de 6 pe care mi le te înteaţi într-un catalog ferfeniţi t, vă şi ironizam cu vârf şi îndesat, căci la necuviinţe şcolarii sunt neîntrecuţi: Domnule Vergu, noi doi o s-avem şi un mic conflict, însă pe care eu nu l-am dat uitării nici azi:

într-una din zile, intrând pentru prima oară în biblioteca şcolii, am avut surpriza să vă descopăr în postură de bibliotecar – preumblându-vă printre rafturile cu cărţi, înşirate pe patru, rânduri, până-n grindă, înfrigurat, tu paltonul pe umeri şi căciula trasă pe urechi; arătaţi a slujbaş umil, împovărat de neajunsuri. Ce anume v-a făcut să vă repeziţi la mine, nici azi nu-mi dau seama: De ce-ai intrat? Afară… Eu, obrăznicătură pe-atunci, abia am prins chef de hărţă: Vreau să-mi daţi cartea „Mormântul unui copil” de Sadoveanu, altfel… Voiam să spun: altfel, am să vă reclam domnului director. Doamne, ce m-aţi ureichiat, de urechi m-aţi dus până în clasă: Altă dată să nu mai ceri cărţi care nu-s de tine! M-am întrebat atunci, mă-ntreb şi azi: De ce sărtu fie? Mă atrăsese titlul – „Mormântul unui copil”. De-a lungul anilor am citit mai toate scrierile lui Sadoveanu. Povestirea cu pricina – nu şi nici n-am s-o* citesc vreodată. Şcolarii sunt răi, răutăcioşi, cum am şi zis mai sus, mult v-au necăjit, caricându-vă mersul (umblaţi cam într-o parte, cu un umăr mai sus, bine săltat), expresiile, ticurile, însă o poreclă nu v-am dat, din câte am scornit atunci niciuna nu s-a potrivit, nu s-a lipit de dumneavoastră. În toamna lui ’44 eu am trecut la liceu, mi-am neglijat şi colegii şi profesorii de la normală, rareori, şi numai din întâmplare, vă mai întâlneam pe Groso, înconjurat de soţie şi copii. Cine vă mai ştie azi de poet? Dumneavoastră, Sabin Vergu, veţi tipări, în 1936, o plachetă de versuri, pe Cheltuială proprie, la o tipografie din Brad. Tiraj, două sute de exemplare, pe toate le veţi trimite cu dedicaţie unor personalităţi ale vieţii noastre culturale, redacţiilor centrale, câtorva dintre foştii colegi de la Litere. Nicio reacţie, nu se va scrie un singur rând despre această plachetă, nu veţi primi nici măcar o carte de vizită, cu mulţumirile de rigoare – pentru gestul dumneavoastră (desigur interesat). Eu am dat de cărticică la un anticariat de pe str. Polizu, exemplarul era dedicat profesorului D. Caracostea. Am parcurs cele 40 de pagini în mai puţin de douăzeci de minute, dorindu-mi din tot sufletul să descopăr măcar un vers notabil…

Gândaci roşii, de apă, cu preferinţe pentru bucătărie şi baie, iuţi şi vicleni, veneau pe conducte, mult trebuia să stai la pândă până să găbjeşti doi, trei, erau de pus la colecţie, scârboşi de nu se Mai poate. Gândaci negri, dolofani şi greoi, crusta lucioasă şi tare, când îi striveai sub talpă se lăţeau în alb-lăptos, cu punctişoare negre, mişunau în cămara cu alimente. În dormitor, în sufragerie, în celelalte încăperi, dacă le aveai, buburuze, furnici, ploşniţe îţi intrau în casă pe sub uşi, pe sub ferestre, se înmulţeau repede, din surplus o parte trecea la vecini. Căldurile exagerate de la sfârşit de mai favorizaseră gândăcăraia. Dever mare la magazinele de chimicale, prafuri, soluţii, invenţii recente şi total ineficace se vindeau în cantităţi impresionante, nu se ştie cum le potriviseră specialiştii, în orice caz mai ales gândacii negri şi ploşniţele se dădeau în vânt după aceste prafuri. Gândaci în oalele cu supă, în cratiţi, în coşul cu pâine, ploşniţe pe pernă, sub pernă, pe gulerul cămăşii, furnici pe pantofi, pureci pe la cingătoare, mereu vedeai pe câte unul care se scarpină îndrăcit, în plină stradă. Ziarele aduceau ştiri despre adevărate invazii de ploşniţe la Paris, Berlin şi Roma. Oricum, ne situam într-un context european onorabil.

Câteva zile. Se luptă singur cu ploşniţele şi gândacii, veneau de jos, de la restaurant, de la vecini, de la mansardă, de peste tot, parcă se vorbiseră să-şi dea întâlnire în casa lui (da' de unde, aşa era şi la alţii, strada Regală era toată o gândăcăraie, restaurante, magazii, mansarde, resturi menajere în curţile interioare, rumeguş…). Plăti o femeie la curăţenie, să mături, să spele, să dea cu prafuri. Când mă-ntorc, vreau să fie lună, totul. Întârzia în oraş, la redacţie, ori prin cafenele până către zece seara, în loc să scoată cheia şi să descuie, apăsa pe butonul soneriei. Aşa face bărbatul când se-nto are acasă târziu. Soţia iubitoare se repede să-i deschidă. Cearta izbucneşte abia. Când el se trânteşte pe un fotoliu şi aprinde ţigara, ori cere un păhărel şi dernâncare. Lui, cine să-i deschidă? Cornelia nu mai dăduse pe-aici de vreo

zece seri. Doar a telefon (îl suna destul de des) se interesase dacă iar i-au dat lovitura la redacţie. Iar, de ce nu? s-au obişnuit cu mine, eu cu ei. Cornelia îi asigurase subvenţii până în Cinci sute de mii lei. Ziua se milogea pentru el. Nopţile şi le petrecea (Vlad Stanca aflase cu mare întârziere) la crâşma lui Zisu, pe Şerban Vodă, în companii. Selecte, acolo dădea năvală, seară de seară, lumea bună. Vreau să te-adue pe linia de plutire, îi zisese Cornelia. Şi-apoi să mă laşi în plata Domnului, pricepuse el. Chirotei, zeţarul, tovarăş de legătură într-o vreme, îi şuşoti la repezeală, printre altele: Mâine după-amiază, ora 5, Antim 20, fără automobil. Această din urmă precizare n-ar mai fi fost necesară: îi făcuseră armonică vechiul său „Fiat", era numai bun de dat la fiare vechi, îl şi lăsase pe marginea străzii, dacă e să se-mpiedice trecătorii în el – până la urmă s-o găsi cine să-l ridice de-acolo. Doar bănuia de unde-i vin răzbunările cu atâtea stricăciuni, sigur n-avea cum şi, inspectorul Cernăianu promisese investigaţii severe. Nil se mai osteni să întrebe cu cine are să dea faţă mâine la cinci. Dacă îşi aduseseră aminte de el, tocmai acum, când ar fi vrut să-l uite (căci nevoia de subvenţii îl dusese, dacă nu împotriva mişcării, măcar pe-alături de ea), putea fi un semn că tovarăşii, foştii săi tovarăşi, sunt pe cale să adopte o tactică mai puţin rigidă, auzise câte ceva, se agravaseră disensiunile, numărul simpatizanţilor scăzuse, câte bordeie atâtea obiceie, cum se spune, îşi mai făceau loc şi exagerările, nu se simţea îndemnat să tragă o concluzie. Reţinu: mâine după-amiază, ora 5, Antim 20. Nu i se dăduse şi o parolă – era sigur, deci, că va întâlni un tovarăş cunoscut, nu Benedict, de care nu mai ştia nimic din dimineaţa zilei de 1 ianuarie, nu Bociort-Someşan, închis, mai degrabă vechiul său prieten Alexandru. Acum, când drumurile lor se despărţiseră, şi nu numai din vina mea, se încăpăţâna să-şi repete, îşi propunea prudenţă, multă prudenţă în relaţiile cu foştii tovarăşi, eu nu ridic pretenţii, nu-mi doresc statuie, voi să nu-mi cereţi imposibilul, destule spargeri am suportat.

De jos, de la restaurant, răzbătea miros de prăjeală,

închise ferestrele, stropi covorul, perdelele cu apă de colonie, ce folos, mirosul infam stăruia, se infiltrase. Nuntaşi cu armonică, o sârbă îndrăcită, şi chiuituri, la ora nouă seara, pe Regală, agentul de stradă trase şi el un gât dintr-o ploscă înflorată, cu ciucuri. Pe palier, pe scări, tropăituri, înjurături, iar se certau vecinii, căni, cratiţi de tablă nimerind pereţii, era să mă omori, nenorocita, el funcţionează la o bancă, ceva inspector, doamna Amalia gospodină, cam nevricoasă, ei se păruiesc „ei se-mpacă, în fiecare după-amiază ies la braţ pe Calea Victoriei. Îşi puse pijamaua de mătase, proaspăt spălată, călcată, femeia de serviciu a făcut greşeala s-o şi apreteze, e scorţoasă rău, ca o cămaşă ţărănească de cânepă, şi se întinse pe canapea, nu să doarmă, nici să se gândească la ceva anume, mâinile căpătâi, ochii-n tavan, lâncezeală. Somnul îi venea abia către miezul nopţii. Erau şi nopţi când adormea cu hapuri.

Vrei să ştii cum ai să te prezinţi tu la bătrâneţe? se oferise Cornelia Baroga să-i pronosticheze. Ceva mai scund, pierzi în înălţime, câştigi în lăţime, chelie pronunţată, lucioasă, sprâncene rebele, ochi de cenuşă, fălci de bucătar pofticios, şi un burdihan pe cinste. Medicii o să-ţi recomande mişcare, multă mişcare, patru, cinci kilometri pe jos, zilnic, aer curat, regim alimentar, evitarea efortului fizic, renunţarea la tutun şi spirtoase. Nopţi albe – din pricina încheieturilor inflamate. Cine să-ţi pună cărămizi calde la picioare? Singur, într-o cămăruţă sordidă, ai să-ţi refuzi amintirile: Nu, n-am fost tânăr şi chipeş… nu ştiu să fi luptat vreodată pe baricade… n-am cunoscut nicio femeie cu numele de Cornelia Baroga. Portret de parlagiupensionar atins de gută, evaluase el, amuzat. Bătrâneţe? Nu se ducea el cu gândul până-ntr-acolo. Nu. Se vedea bătrân.

Vera îl sună pe la nouă şi jumătate, de acasă, abia picase şi ea de la clubul industriaşilor, unde ţinuse un cuvânt cu ocazia inaugurării unui bufet-bar de noapte, ciocnise un pahar de şampanie, golise pe sfert o sticloanţă de coniac, se dezlănţuise, pe toţi îi bălăcărise, nimeni nu se

botoşise, industriaşii noştri au ceva haz, pricep de glumă.

— Măi iubitule, mă, am ajuns o acaparatoare ce nu s-a mai pomenit, ateliere, făbricuţe, terenuri, bărbaţi, ce se nimereşte tot acaparez. Aşa, să moară mă-sa lu' aia de nu mă lasă pe mine să fac piruete. Auzi tu? piruete, mă! Ce, nu ţi-s boii acasă? Dă şi tu un semnal… tuşeşte, mă, să te-aud. Aşa… Vlăduţ, iubitule, am pus mâna pe nişte terenuri a-ntâia. Banii jos, acte-n regulă, băut aldămaşul. Pe Moşilor, unde este atelierul de împletituri, vreau să construiesc un bloc de închiriat, cinci etaje, confort; pe Toamnei, 2.500 m.p. Cu atelier de tâmplărie… transform atelierul în secţie anexă şi-mi extind făbricuţa… Pe Batistei îmi trag o vilă cu living, şapte camere, terasă şi garaj, ceva extra, de să-ţi taie răsuflarea. Vlad, mă receptezi?

— Da, şi mă-ntreb dacă eşti tu, Vera – Verocica.

— Eu, mă, eu. Aşa sunt de când mă ştiu, numai tu mă bănuiai, ori voiai să fiu altfel. Rea şi hapsână. Avidă de bani şi de putere, eu m-am născut să fiu stăpână, mă, patima mea e să ţin hăţurile şi să pocnesc din bici, hăţurile.

— Eşti o sentimentală care se ignoră, scumpetea mea.

— Eu, mă? Ce, am băut cucută?

— Ia-ţi compresa de pe frunte, indică el.

— E, bravo, asta-i de toată minunea. Mă, tu îi fi din ăia care văd prin ziduri. Vlăduţ, idiotule, ai dat greş.

— De câte ori exagerezi cu şampania.

— …m-am cherchelit cu un conecel divin

— …te doare capuj; şi de câte ori te doare capul, îţi pui compresă.

— Uite că nu mi-o iau, na!

— Îţi cade pe ochi, nu-ţi mai văd ochii.

— E, Vlăduţ, iubitule, s-a dus baba cu colacii. Am intrat în horă cu lotrii, de bunăvoie, acum trebuie a ţopăi în rând cu ei. Ce dracu' era să fac? Nu se mai răzbeşte de unul singur, trebuie să urli în haită. Mi-am dat şi ochişorii de peruzea, atâta pagubă, acum văd lumea prin binoclu, când mi-o apropii, când o îndepărtez, nimic nu-mi scapă.

Despersonalizare, cum ai zice tu, sau aşa ceva… Culmea e că nu mă deranjează nici cât o carie de măsea. Ştii ce spune Profesorul? – nu de la catedră, aşa, mai în intimitate, că l-am prins în diverse poziţii: în cloaca noastră balcanică numai după ce te vinzi pe tine poţi să-i achiziţionezi la un preţ derizoriu pe ceilalţi. Măi iubitule, mă, nici când oi fi oale şi ulcele n-am să-ţi iert c-ai vrut să mă faci după chipul şi asemănarea ta. Dacă era să mă-ndop cu principiile tale, şi azi trebuia să-ţi cârpesc ciorapii şi să tai mămăliga cu aţă. (Acum, receptorul zbârnâia, Vera lui intrase în spectacol): Am un copil… e copilul meu… Şi-a pus el în cap să vâneze cu regele, a vânat! Dacă mâine, poimâine o să vrea să fie rege, am să-l fac şi rege! (*O* pauză binevenită, cu respiraţia grea în receptor, Vera lui obosise, îşi potrivea compresa pe frunte.) Vlad, să zicem că aşa a fost să fie. Ce explicaţii? – de prisos! Azi-dimineaţă am depus la barou cererea de divorţ. Lasă-mă să isprăvesc, mă, că ne-apucă miezul nopţii. Întâi şi-ntâi motivul: e decent, rezonabil şi imbatabil, părăsire de domiciliu, soţul meu şi-a luat apartament, treaba lui, n-am pomenit de ţiitoare. Dr. Marin Stângaciu m-a asigurat că în două şedinţe ne dezleagă. Mulţumit?

— Ce trăsnaie mai e şi asta?

— Vlad, Cinstit: tu rămâi febleţea mea.

— Soţul tău; sunt şi am să fiu soţul tău.

Cu neputinţă, Vlad; a trebuit să aleg între tine şi Sandi; între tine şi fabrică; între tine şi toată viaţa mea de-aici încolo. Nici mie nu-mi vine să cred.

— Vera, încep să mă tem pentru tine.

— Pricep, pricep… De altfel, tu mi-ai şi prezis prăbuşirea. Chiar, măi, iubitule, cum o s-arate Vera, Verocica ta, ajunsă la sapă de lemn? Tu uiţi de unde-am pornit: de la nimic. Am să m-ntorc tot la nimic. Un colţ de stradă s-o găsi şi pentru mine. Însă până atunci… e şi asta o senzaţie, să joci lumea în beţe… Cât va fi să ţină.

— Vin să te văd, într-un sfert de oră.

— Şi cu Sandi ce fac? E aici, lângă mine.

— La Enescu? La Continental? Unde vrei tu.

— Nici unde: ar fi să mă blegesc, iubitule, să plâng pe umărul tău. Vlad, lasă lucrurile să meargă în voia lor. Şi-apoi, ce-o fi cu mine, cu tine? Dumnezeu cu mila, ce-am avut şi ce-am pierdut, păi, nu? Vlad, mă doare capul, noapte bună, Vlad.

Deschise fereastra, nici urmă de nuntaşii cu armonică, sergentul de stradă îşi freca bărbia cu bastonul de cauciuc, la intrarea în restaurant un individ mărunţel, cu pălăria pe ceafă, îşi întorcea buzunarele pe dos, cu dexteritate şi dezgust. Scandalul de pe palier se potolise, altul, pe la etajele de sus, unde locuiau circari, instrumentişti, comis-voiajori, era puţin probabil să mai izbucnească la ora asta, de obicei oamenii se certau înainte de masa de seară, după ce ai înfulecat, cu burta plină, te înfierbânţi mai greu. Sunteţi unul? Vreţi să fiţi doi? Nimic mai simplu: cumpăraţi-vă un aparat de radio. În atenţia amatorilor: vindem şi pe credit... Un şnur electric coborând din tavan, la capătul lui un bec; afişe, alb-negru, pe pereţi, în loc de tablouri; mobilă ieftină, strictul necesar, un covor, o maşină de gătit şi nişte vase de bucătărie: provizorat... E şi asta o senzaţie, să nu te-aşezi, să nu stai locului, să n-ai astâmpăr, ar fi trebuit să-i răspundă Verei, în replică. În cei douăzeci de ani petrecuţi în Bucureşti, da, se-mplineau douăzeci în toamnă, se mutase de tot atâtea ori. Schimbase şi meseriile şi prietenii – o singură constantă, Vera, tot la ea revenise, după sporadice, efemere, costisitoare evadări – decavante – pe care le numea: năbădăi administrativ romanţioase. u o excepţie: Cornelia Baroga, ea îi dăruise prietenia, desigur – pe termen limitat. Cal bătrân, de dârvală, înhămat la cotingă, învăţase că drumu-i lung, încărcătura grea, trebuie să-ţi drămuieşti suflul, nu prea mult odată, nici prea puţin, dacă vrei să te vezi la un liman; longevitatea, decretase, presupune în primul rând să eviţi stările tensionale, iar când, totuşi, s-au produs, repede şi cu multă îndemânare să le dezamorsezi, ca pe-o bombă; el, care nu reuşea să se imagineze bătrân, avea teorii până şi cu privire la longevitate...; când nevasta cere divorţ... Ei, da,

când nevasta cere divorţ, te ia cu urât, Vera, Verocica, mi-e urât fără tine, fără voi, mi-e urât în seara asta, când e prea multă linişte în jur, eu am parte de linişte doar atunci când aş vrea să fie zarvă, înfruntări, încăierări, vecinii s-au culcat, strada-i pustie, beţivanii încă nu s-au urnit de prin crâşme, ceva scandal cu siguranţă m-ar remonta. Oricum, mâine dimineaţă, când mă iau cu treburile, şi am treburi până peste cap, o să-mi fie mai uşor, mai uit de tine, de voi, mă împiedic de alţii. Acţiunea Verei nu era, nu mai putea fi o surpriză, trăsnet din senin, de îndată ce iniţiativa distanţării fusese a lui: plecând din casa de pe Bonaparte, de lângă nevastă şi copil, nu pomenise, de divorţ, ci tocmai de distanţare, de separare, pentru o vreme, ori pentru totdeauna, în orice cazprecizase atunci –, noi rămânem o familie, şi cu cât ne vedem mai rar, cu-atât o să ne dorim mai tare. Vera nu făcuse niciun efort ca să-l reţină, dimpotrivă: Gând la gând, mă, gând la gând, ia-ţi catrafusele, doar nimeni nu ne-a legat cu lanţuri. Unul ca tine mai găsesc eu, poate şi mai breaz. El prevenise: Nu încerca să mă înlocuieşti, ar fi în zadar, noi doi suntem născuţi unul pentru celălalt. Era aproape convins, la acea oră, că foarte curând ei se vor regăsi sub acelaşi acoperiş, nu pe Bonaparte, într-o altă căsuţă, mai modestă, şi sub alte auspicii, mai prielnice comunicării. Prevăzuse ieşirea, înlăturarea Verei din afaceri, calculase totul, cu minuţie, atelierele produceau puţin, abia de se acopereau cheltuielile, făbricuţa era o ruină, desfacerea mărfurilor se făcea anevoie; lucrătorii, plătiţi cu întârziere şi din ce în ce mai prost, ameninţau cu greva, unde acţionau legile economice nu mai era loc de minuni, prăbuşirea i se păruse inevitabilă. Ce-ar mai fi fost de întreprins? Odată scoasă din joc, din horă, n-ar mai fi avut nici mijloacele, nici curajul s-o ia de la capăt. De fapt, ei şi-o imaginase (şi-o dorise) readusă la condiţia ei de cusjitoreasă, din urmă cu ani. Atunci, pe când ţinea un mic atelier la periferie, era ea, cea adevărată, numai pe aceea o îndrăgise. Şi iată că Vera lui achiziţionase terenuri de construcţie, ambiţiona să deschidă noi ateliere de confecţii. Evadase din pătura de

mijloc, avea drum deschis, în sus. Brutal, spectaculos, îl contrazisese în toate prezicerile lui sumbre. De amintiri, de prejudecăţi, de bună-cuviinţă se eliberase; acum era momentul să se desprindă şi de el; desfacerea căsătoriei echivala cu o rupere de trecut: se voia numai în prezent şi-n viitor. N-am să-i stau de-a curmezişul, se resemnă el. Să răzbească până unde se poate răzbi. Un prag trebuie să existe. Noi doi… Eşti un agitator de modă veche, l-ar fi zeflemisit Vera, măi iubitule, mă, tu încă mai visezi cai verzi pe pereţi, convulsii, prăbuşiri, lucrătorii la cârmă.

Cornelia? pe unde o fi rătăcind Cornelia? avea nevoie nu de mângâierile (şi-aşa, parcă ţinând de un gest reflex), ci de pălăvrăgeala ei isteaţă, ei, deşteptule, doar ţi-am prezis o capitulare necondiţionată, gata, ţi-a luat maul, acum ai să joci tontoroiul pe maidan, i-ar fi plăcut s-o asculte ore în şir, ea se pricepea să aline ironizând, râs cu plâns, toată existenţa noastră e un talmeş-balmeş, râs cu plâns, totul e să nu recunoşti că ai pierdut, niciodată să nu recunoşti: aşa a fost să fie, mai departe, cu forţă, oblu-berbeceşte, şi-o să vedem ce-o mai fi. Îmbrăcă un costum de seară; garoafele din vază, aduse pentru Cornelia, se ofiliseră, şi-ar fi pus o garoafă roşie la butonieră; batistă albă la buzunar, pălăria şi bastonul, crai de noapte, acum ieşeau berbanţii la vânătoare. Dacă i-aş spune agentului de stradă că mă lasă nevasta? Acum îi venea s-o dea pe haz, o păţanie, acolo, zilnic se desfac sute, poate chiar mii de contracte matrimoniale, amor legalizat, mizerii, constrângeri, la dracu', se impune o de-ba-ra-sare… La „Continental" erau puţini clienţi, şi alţii decât cei de peste zi, obişnuiţii restaurantului, niciun cunoscut de care să se-agaţe, perechi de tineri, dănţuială, chiuituri. La „Enescu" atmosferă sobră, familişti, pater familias în capul mesei, cu şervetul la gât, zâmbete discrete, încruntări discrete, to. Tul cu măsură, doar suntem în public, te simţi bine, draga mea? te simţi bine, dragul meu? aveau ce povesti două săptămâni, cum cinaseră ei la „Enescu", scump, desigur, tare scump, da' merită. Dacă i-aş spune birjarului că m-a lăsat nevasta? La Zisu, pe Şerban Vodă, acolo se făceau

nopţile de pomină, lume bună, numai lume bună, cine intră la Zisu – cunoaşte paradisu! versificase prinţesa Eurastia Mavrocordat, petrecere până în zori, transport la domiciliu asigurat, birje, taxico-uri, la nevoie maşina Salvării; mofturile se lasă la garderobă, în sală are acces doar buna-dispoziţie, prevenea un afiş ornamentat cu mutre zâmbăreţe; lista de bucate din seara aceea, scrisă citeţ, agăţată de braţul unui candelabru: dovleac pătrat – apetitiv (vreo aluzie la capetele pătrate?); supă de piatră acră; şniţel din creastă de cocoş; îngheţată de rumeguş; spirtoase – lichior de anafură (în paranteză: anafura mă-sii!), ţuică deoase-moi, şampanie de capră râioasă… Umor? fantezie? Ei, ce să ne mai batem capul, ăştia care vin la Zisu, vin gata afumaţi, pufnesc în râs şi numai dacă-i strigi pe nume. Local de noapte cu animator. Un individ – să-i zicem Daiani – mim, acrobat, prestidigitator, din toate câte puţin, la solicitări mai insistente ţinând loc şi de dizeuză, de lăutari, era angajat anume să întreţină onorata clientelă. Cam sărac cu duhul, mai ciupea poante din revistele de umor, adopta câte-un cuplet de-al lui Tănase, câte-o snoavă cu ardeleni, alta cu olteni, însă de cele mai multe ori, după ce rodea îndelung un capăt de creion, se aşternea pe scris, compunea el, adică, din mintea lui, vezi bine, afişe „liste de bucate, epigrame, sfaturi pentru abstinenţi, acatiste, şi câte şi mai câte alte stupizenii de spus numai la ore mici: nu i se întâmplase vreodată să dea greş, cu cât era mai lipsit de har şi de haz, cu-atât era veselia mai mare, chicoteli, râsete, hohote de râs, aplauze, ropote de aplauze, ovaţii, delir, unii pe mese, alţii pe sub mese. Şniţel din creastă de cocoş, teribil, şarmant, genial, după o sută de coniac, de gin, de şliboviţă, aici nu se mai foloseau decât supei lative. Seară de seară, mare afluenţă de clienţi, cine venea nu se-ndura să mai plece până la închidere, mese înghesuite una-n alta, cine n-are masă, intervenea Daiani, să binevoiască a-şi aduce de-acasă, preconizăm un sistem de supraetajare a meselor, cu scaune suspendate, chelnerii făceau slalom, echilibristică, platouri, castroane, butelcuţe, toate aterizau la locul

indicat, serviciu ireproşabil la Zisu. Meniu pentru toate poftele: caviar, iahnie de fasole cu cârnat, cârnat cu varză, stridii, broscărie, pescărie, purcel de lapte, saramură, aspicuri, sarmale cu mămăliguţă, brânzeturi – 12 sorturi, ceapă, castraveţi, usturoi, frigărui, lapte acru, clătite cu miere, budinci cu spanac; delicatese: fudulii de berbec, ureche de porc, şoric; după ora patru dimineaţa

— Ciorbă de potroace. Cine nu îşi rezervase, ori nu prindea loc la o masă n-avea decât să se reazeme de un perete cu farfuria, cu paharul în mână. Cornelia Baroga încă nu-şi făcuse apariţia, pe unde-o fi rătăcind fata asta? Cam din cinci în cinci minute, de la o masă situată chiar în mijlocul sălii se ridica un bărbos mărunţel, în frac grena, impecabil, cu o borsalină verzuie înfundată pe cap: Som-no-lent benedictin ex-haustiv a-men! scanda el, din răsputeri. Aplauze generoase îi răsplăteau efortul. Individul nu se lăcomea la mâncare, nici la pahar, stătea mai tot timpul chircit pe un colţ de scaun, cu braţele încrucişate la piept şi fruntea sprijinită pe tăblia mesei. Nu-şi scotea borsalina, nici mănuşile albe, de năbuc. Dacă i-aş spune că mă lasă nevasta? Doamnele se îndemnau la ureche de porc. În două cămăruţe de lângă bucătărie se organizau mese de joc. După miezul nopţii erau acceptate în speluncă şi ghicitoarele în palmă, în ghioc, în cafea, în bobi. Cine adormea la masă, era lăsat să doarmă, ocrotit chiar. Cine cădea de pe scaun se bucura de un tratament special, comprese, frecţii eu oţet, jeturi de sifon în plină mutră buhăită. Som-no-lent benedictin ex-haustiv a-men! Cam pe la cinci se făcea inventarul obiectelor pierdute şi găsite: Un Pantofior! anunţa Daiani, ascunzând corpul delict sub una din aripile fracului. Distinsa doamnă să se prezinte la probă! Chicoteli, râsete, dragule, vezi ce mai e cu pantofii mei, dacă îi mai posed pe amândoi, bărbaţii se aplecau pe sub mese, mai gâdilau tălpile goale, îndrăzneau şi mai sus, ah-uri şi of-uri, chiţcăieli, hazul lua proporţii, pantofii azvârliţi ici, colo se amestecaseră, Daiani îşi oferea serviciile, era acceptat cu frenezie. Chelnerii îmbiau cu ciorba de potroace. Putea fi o noapte de pomină. Domnia

ta, prietene, ai ratat o mare, unică ocazie. Nechibzuinţa se plăteşte scump: ai să pleci de-aici strepezit. Oare nu ştiai că la Zisu se vine fără griji? Grijile, ca şi mofturile, se lasă la garderobă. Lucid, mult prea lucid, spre paguba domniei tale, desigur. După cum lesne se poate observa, clienţii noştri de bază au o mare disponibilitate pentru umorul cretin: şniţel din creastă de cocoş, ceva teribil, şarmant, genial, are să facă înconjurul Bucureştiului. Trebuia să râdeţi în hohote, până la epuizare. Acum v-aţi duce acasă izbăvit de toate relele. Inspector de poliţie? O, nu, nu, inspectorii nu se reazemă de pereţi şi nu îşi achită consumaţia. Domnia ta, prietene, mi-ai îngădui să te compătimesc?

Citi, pe prima pagină a „Opiniei noastre”: Americanii se oferă să construiască cinci zgârie-nori pe Calea Plevnei. Comentariu: Deţinem această informaţie din surse absolut sigure. Putem zice: momentt de răscruce în viaţa Capitalei. Destul am fost Micul Paris. Vom fi al doilea New York. Saltă şi te bucură, Sioane! Totuşi, din sondajele ce am întreprins rezultă şi unele obiecţiuni, căci se-ntreabă contribuabilul: De ce s-avem zgârie-nori tocmai pe Calea Plevnei, şi nu în centrul-centrului, pe b-dul Domniţei, să zicem, nu-i aşa? Aducem la cunoştinţa edililor noştri… Anghel dormise în redacţie, pe teancuri de ziare, acoperit eu o hartă pânzată, se dezmeticea anevoie, Patroane, se rugă el, prea tare să nu mă scarmeni, nu m-a dus mintea la altă năstruşnicie, da’ merge şi asta, cu zgârie-norii, mai ales că americanii s-au retras din combinaţiile edilitare, ne lasă cu buza umflată. Ei, ce zici de mine? Cinci zgârie-nori pe Calea Plevnei, o să-i apuce damblaua pe ăştia de la „Curentul44, cum să le scape lor o bombă de un asemenea calibru? Mâine anunţ, tot din surse demne de încredere, că s-au şi ivit mici neînţelegeri între părţile contractante. Poimâine: Proiectul cu zgârie-norii de pe Calea Plevnei a fost abandonat. Din vina cui? Patroane, dacă mult ai ostenit în noaptea asta, cu două pe genunchi, fă bine şi ascultă sfatul meu: du-te să-ţi schimbi costumul de cioclu, că mă ia cu ameţeli, patroane, eu m-am încovrigat aici şi-

am visat purici, patroane, numai purici. Încă un birjar prădat de vreo două sute de lei şi rănit, făptaşi neidentificaţi, o spargere la Ginsberg, furnizor al Curţii regale, distinsul nostru deputat Patriciu Mavrodin a condus un marş al tinerimii în oraşul de baştină Dorohoi… Aci se opri, aci văzu negru: …care te-a adus pe lume, de codoş;…care te-a botezat, de lepădătură;…care te-a ridicat în două picioare, de vierme neadormit; brotac, mârţoagă, deşelat de Dorohoi;…care te-a înălţat la cer, de tâlhar! îşi înăbuşi un căscat: Am fost la Zisu, toată noaptea am proptit un perete – vezi bine, mi-era să nu cadă… şi-acum aflux din ziarul meu că un individ dubios a condus marşul tinerimii. Anghele, ai cinci minute să-mi explici cum de s-a strecurat o asemenea ştire în „Opinia noastră44, altfel… Anghel se săltă pe un colţ de birou, cu braţele încrucişate la piept: Altfel, ai fi în stare să renunţi şi la serviciile mele? Vlad Stanca îi confirmă printr-o înclinare a capului. Nu ştiu, zise Anghel, taie-mă, agaţă-mă, scoate-mi ochii, nu ştiu: eu n-am dat la cules nicio ştire cu marşul de la Dorohoi. Când am descoperi i-o în ziar, ce era să mai fac? Hai să înghiţim găluşca, propuse el. Am numai bănuieli, nimic sigur, nicio dovadă. Încă puţină răbdare. Parcurseră în grabă şi celelalte ziare: printre reclame, note, sfaturi gospodăreşti se infiltrase şi câte-o informaţie scurtă, de numai două, trei rânduri, despre acţiunile „Gărzii de fier”. Cine le redactase? cine le plasase? – în toate redacţiile se căutau vinovaţii, cei de la „Adevărul44 şi „Dimineaţa44 ceruseră anchetă şi printre zeţari. Patroane, iar ţi s-a făcut de cucuie? Anghel îşi scărpina alene spinarea cu un coupe-papier, visase purici, acum simţea pişcături, furnicături, autosugestie, în urmă cu ani îi intrase în cap că are să se-mbolnăvească de gălbinare, se îmbolnăvise. Patronul cotrobăi într-un fund de sertar, unde îşi ţinea colecţia de pipe, alese una mai butucănoasă, din spumă de mare cu căpăcel de tablă, o înfundă cu tutun aromat, apoi scapără un chibrit, plimbă flăcăruia peste ghemotocul gălbui, şi începu să pufăie conştiincios. Cucuie! De ce nu? Ar fi vrut să-l prevină pe Anghel: Dumnezeu să te ferească de

indivizii care nu mai au cine ştie ce de pierdut! – bagă de seamă, azi-noapte, la Zisu, mi s-a strepezit şi de mine, şi de alţii, deaci-ncolo am să joc şi eu cu brişca-n dinţi. Niculaie le pregătise câte o ceaşcă de cafea. Ţi-a ieşit, ai brodit-o, lighioană ce eşti! îl flată Anghel. Niculaiese-nclină protocolar, călcâieie lipite, palma la inimă, parcă se mai dezmorţea şi el când îşi auzea o laudă, că de ocări şi ghiomturi se cocârjase. Deseară ai să cânţi popeşte, avertiză Vlad Stanca. Drege-ţi glasul din vreme, bea şi tu ouă crude, ca tenorii ăia… Anghel îi prezentă şumărul ediţiei de după-amiază, cu puţine modificări faţă de cea de dimineaţă. Pagina în'ăia, centru, în chenar: Deputatul – huligan, indică Vlad Stanca. Zilnic am să scriu câte-o tabletă, până s-o alege într-un fel, crapă măgarul, plesneşte samarul. Argumentat, corect, cinstit, în atenţia poliţiei şi a parlamentului, îi fi mătăluţă de acord, nu-i fi, trebuie să mă înţelegi şi pe mine, cred că am făcut o adevărată obsesie cu năpârlitul ăsta din Dorohoi, şi-am s-o ţin aşa orbeşte, poate dă Dumnezeu şi-i ridică imunitatea parlamentară. Vezi tu, Anghele, în treaba asta nu te poţi bizui numai pe documente, intervine un mahăr şi se şterge la fund cu de trebuie să pună şi Dumnezeu umărul, dar fii liniştit, s-au mai văzut cazuri, şi când o fi să-mi pice-n gheară, al meu e, îi deschid proces de incitare la jaf şi la crimă.

Până la bisericuţa Sf. Spiridon-vechi îl duse o birjă, de acolo mai avea puţin, două, trei sute de paşi, cartier liniştit, năpădit de verdeaţă, grădiniţe de flori, străduţe pustii, pesemne că oamenii se odihneau la ora asta, el se-apropia de ţintă cu pas şovăielnic, dacă ar trece mai departe, ca într-o preumblare?! Numai la gândul că va fi mustrat, chestionat – desigur, tovărăşeşte, cu duhul blândeţii şi dorinţa de îndreptare, i se urcă sângele la cap, roşu ea racul se făcu, din roşu-vânăt, capacitatea lui de a se stăpâni slăbise mult, probabil că se afla în pragul unei nevroze. Str. Antim 20: o curte lunguiaţă, cu trei căsuţe, prima, cea de la stradă, de Construcţie recentă, mai arătoasă, cu ferestre mari şi trepte de ciment, celelalte

două coşcovite şi scunde, ajungeai eu mâna la streaşină; cam pe la mijlocul curţii o firmă de tapiţer, iar sub ea o canapea – reclamă; locul de întâlnire, desigur, era bine ales, în caz de primejdie treceai la tapiţer, ca un client oarecare. Portiţa întredeschisă, o împinse uşor cu piciorul. Pe jos, ici, colo dale de piatră, între dale pietriş, scrâşnea sub tălpi. Ieşi, ca din întâmplare, tapiţerul, un bărbat cărunt, cu ochelarii pe vârful nasului şi un creion albastru, gros, de tâmplar, după ureche. Îşi spuse numele, i se răspunse, totul se potrivi, şi-ndată fu poftit în atelierul de tapiţerie, care ţinea loc şi de cameră de zi, din atelier pătrunse în altă încăpere, mai îngrijită, fără pat, fără masă, numai cu fotolii vechi şi canapele, tot vechi, probabil că fusese amenajată anume pentru această întâlnire. Aici trebui să aştepte singur câteva minute, rămase în picioare, lângă uşa pe care intrase, cu ochii pe cealaltă uşă, ce da spre bucătărie. Incomode căsuţele astea vagon, numai uşi şi ferestre. Măi băiatule, mă! izbucni Alexandru, oprit o clipă în prag, înaintând apoi repede, cu braţele larg desfăcute, parcă hotărât să-l strivească. Măi, tâlhar de drumul mare, zău că mi-a fost dor de tine, ia stai să te văd. Îl măsură cu privire amuzată şi ţâţâi îndelung, a mirare vicleană: Măi, drace! te-ai dat la pantaloni golf… azi-dimineaţă erai în ţinută de cioclu… schimbi costumele cum schimbă hoţii caii… ai ceva de comis-voiajor alergat pe toate coclaurile, dar şi ghiftuit, unde nu curge, pică… măi băiatule, mă, ai început şi tu să prinzi osânză… bagi în tine până nu mai încape… îţi petreci nopţile la Zisu. Îl bătea mereu când pe un umăr, când pe celălalt, apoi îi prindea umerii şi-i căuta privirea: Vlad, pe unde-mi rătăceşti, mă? Gospodina, intrând pe vârfuri, aduse ibricul, ceştile de ceai şi o farfurie cu pişeoturi. E, daţi-o pe chef, zise ea, înveselită, înainte de-a se retrage. Mai să nu-l recunoască pe Alexandru, încărunţit, cu mustaţă pe oală, şi fără astâmpăr, mereu vorbea, gesticula, cam dezordonat, se răsucea, râdea şi fără vreun motiv, ceva nu era în ordine cu Alexandru, munca asta ilegală consumă, zdruncină, pesemne că şi el adormea cu tablete şi se trezea buimac”.

Văd că nici tu nu mai eşti în apele tale, se mo har! Alexandru, turnând ceaiul. Luară loc pe fotolii, faţă în faţă, cu ceştile în mână. Tapiţerul se învârtea prin curte, din când în când trecea şi prin dreptul ferestrei, de încurajare, linişte pe-aici.

— Ce-ai păţit? se impacientă Alexandru. De ce nu deschizi gura? Ai draci? Măi băiatule, mă, să nu-i slobod eu pe-ai mei…

— Aş vrea, mai întâi, să lămurim o chestiune, propuse Vlad Stanca, ceva important, cel puţin pentru mine, comis-voiajorul, cum îmi spui tu. Alexandre, pe la jumătatea lui ianuarie m-am dat cu capul de toţi pereţii… intrasem în tot felul de încurcături, eram derutat, îmi doream şi eu o îmbărbătare… atunci m-am gândit la tine, voiam să te văd. Chirotei m-a tot amârat, cu explicaţii cam trase de păr… până la urmă s-a milostivit Someşan de mine…

Întâlnire fulger, mi-a tras nişte” şuturi. Vreau să-mi spui: Erai plecat din Bucureşti? Ţi s-a interzis să dai ochi cu mine? Ori te-ai gândit că e mai nimerit să mă eviţi.

— Eşti deştept, măi, ai pus degetul pe rană, recunoscu Alexandru.

— Dacă mi-ai înşira şi nişte motive, fie şi numai deformă, ca între tovarăşi… să am şi eu la ce mă gândi.

— Am să ţi le zic în ordine: Marşul din noaptea de An nou se încheiase prost… erai amestecat… în dimineaţa de 1 ianuarie te văzuseşi cu Benedict… şi-ndată după plecarea ta, Benedict dispăruse… erai suspectat… ei, şi tot atunci am avut dovada sigură că doamna Vera colaborează cu poliţia… cumnata lui Ben edict a fost arestată. M-ai pus pe gânduri, Vlad, meseria mea e să despic firul în patru. Totuşi, n-am avut curajul să te iau de guler tocmai eu, prietenul.

— Mda… m-a executat Someşan.

— Şi tot el şi-a recunoscut greşeala. Alaltăieri mi-a transmis din închisoare, fixează urgent întâlnire cu Vlad Stanca şi scarmănă-l zdravăn, să nu mai bată câmpii.

— Nu ştiu de ce l-au închis. Dacă vrei…

— L-a dat în gât unul de la tramvaie, când cu greva,

individul pretinde că a făcutt-o fără voie… Boeiort tocmai revenise la numele lui adevărat… Someşan… încurcătură, oricum – pe individ l-am exclus. Cât despre tine… Vlad, cine să te mai priceapă? atacă Alexandru. Eu… noi, în împrejurările date, le ştii prea bine, avem unităţi exacte de măsură. Poţi să mă acuzi şi să ne acuzi cât vrei, noi trebuie să ştim pe cine Contăm… s-au infiltrat destui în rândurile noastre. Iar tu ne-ai dat mari emoţii, tovarăşii au întreprins o anchetă, lucrurile s-au limpezit oarecum… dacă n-ar fi tâmpenia asta… Vlad, ce-ţi veni, băiatule, cu Prinţul Carol? Tocmai acum te apucă dragostea de prinţi… e ceva de pomină… ai merita să fi arătat cu degetul!

— Văd că asta şi faceţi voi, şi Nvă mulţumesc, îhî!

— Hai, măi, băiatule, stai, că nu-i aşa!

— Dar cum, altfel? Vlad Stanca se ridică, puse ceaşca de ceai pe una din canapele şi se uită la ceas: Mai ai şi alte mustrări să-mi faci? Pentru mine, comis-voiajorul, timpul înseamnă bani. O, de-ai ştii tu, Alexandre, cât am – ezitat până să intru aici! Bănuiam ce mi se pregăteşte…

perdafuri tovărăşeşti, mereu perdafuri. Cred că a sosit momentul să-ntreb: Cu ce drept? De mult nu mai sunt în evidenţă…

— Eşti tovarăşul nostru.

— Încă mai sunt? Curios.

— Încă, încă, stărui Alexandru. Îl loc… ia loc, măi, porunci, cu pumnii încleştaţi. Acuşi mă reped în tine. Vlad, stai jos, măi, când îţi spun, când te rog… fereastra n-are perdele, vezi şi tu, mai trece vreun zevzec. Vlad, eşti tovarăşul nostru, contăm mult pe tine, însă trebuie să ne înţelegi… dacă mai strecori un singur rând în favoarea Prinţului Carol…

— Ei, ce-are să fie atunci? ei, ce-o să-mi faceţi? i-o întoarse Vlad Stanca, acceptând abia acum discuţia, pus pe mărturisiri. Luă un pişcot, îl îndemnă şi pe Alexandru: Hai să mâncăm, mă doare stomacul de foame, azi n-am mâncat nimic. O să mă excludeţi şi pe mine – de unde? o să mă izolaţi? Cu cât mă izolaţi voi mai tare, cu-atât mă-nconjoară alţii, mai cu bani. Voi sunteţi săraci, Alexandre,

iar un ziar se ţine cu bani. Nu te-a dus mintea? Tot scriind despre greve şi mizerie, era să plesnesc. Nicio subvenţie, niciun sprijin, tiraj mic. Am avut de ales: dau faliment, ori mă vând la un preţ acceptabil.

— Şi cine-i cumpărătorul?

— Habar n-am. Afacerea mi-a aranjat-o o prietenă… Trebuie să fie cercuri interesate, din jurul Palatului… poate fi şi primul-ministru.

— Cine-ţi numără banii-n mână?

— Primesc cecuri, Alexandre, cecuri, mi le-aduce prietena mea… de unde, de la cine, eu n-am voie să ştiu. E, bani se găsesc… avem atâţia bancheri… câteva sute de mii de lei, acolo, nimica toată. Mai am de publicat cinci articole, târg cinstit. Ce vă incomodează pe voi? Prinţul tot are să urce pe tron, curând, cu voia, ori fără voia noastră. De ce să nu trag şi eu un ce profit? Existenţa, Alexandre, mai trăim şi noi din mila altora. E umilitor? Şi dacă nu mai scot ziarul cum e? Altă soluţie, decât să mă vând, n-am găsit, şi nici nu cred să existe.

— Vlad, băiatule, am dezlegare să te informez într-o privinţă… Benedict al nostru, cel dispărut o vreme, a făcut un drum lung, pe cont propriu, Benedict s-a întâlnit cu Tovarăşii din conducerea Internaţionalei, a spus tot…

da altfel, măcar în parte, situaţia de la noi se ştia… şi tovarăşii au promis ajutor… în orice caz, noi am şi luat unele măsuri, şi cred că o să isprăvim cu fracţiunile, trecem la organizare… şi mult aş vrea să te ştiu alături de vechii tăi tovarăşi.

— Mai depinde şi de ei.

— Vlad, nu se cuvine să pui condiţii.

— Ştiu, ştiu, întrerupse Vlad Stanca, sarcastic „eu m-am bălăcit în toate zoaiele, patron, deputat liberal, nevasta informatoare la poliţie, eu trebuie să tac şi să accept. Înţelese că a fost rău, nedrept, îşi ceru iertare, se înseninã: Dă-mi voie, Alexandre, să-mi fac iluzii: Cândva, peste ani, când va fi sosit momentul, un cercetător ambiţios îşi va propune să reconstituie drumul parcurs de mişcarea noastră socialistă şi comunistă… stă la discuţii cu

tovarăşii, cu martorii, veteranii… răscoleşte arhive, cercetează presa vremii… într-o bună zi are să dea şi peste „Opinia noastră”… parada modei… sinucideri… prinţi şi prinţese… reclame… nimicuri… iată însă că-i atrage atenţia un articolaş despre greva de la Lupeni… Un altul despre greva de la Reşiţa… de la tramvaie, de la „Vulcan”, „Metalurgica”… ia să vedem, ia să citim, are să-şi zică omul. Alexandre, de-aici încolo cu mine întâmple-se orice, nu-mi pare rău, nu regret nimic, eu cât mi-a stat în puteri mi-am făcut datoria.

— Cât despre noi, ceilalţi… îl înfruntă Alexandru, noi… praful şi pulberea… uitarea… Ei, bravo, aşa-mi placi: finanţat de cercurile Palatului prin intermediari… prin amici., şi fudul, eu gândul la statuie! Vlad, băiatule, eşti o figură… dracu’ să te ia, pe deasupra mai ai şi dreptate, tu laşi mărturii scrise, mda, te dai bine cu istoria… Alexandru scoase din buzunar o hârtie cu scris mărunt: Citeşte şi spune-mi ce-ar fi de făcut.

În cameră era o lumină de asfinţit, trebui să-şi pună ochelarii: „În faţa partidului nostru stă ca o sarcină urgentă crearea unei literaturi politice de masă care să dezbată în faţa maselor largi populare, în lumina marxism-leninismului, toate problemele actuale zilnice, interne şi externe, contrabalansând influenţa otrăvitoare a propagandei şi literaturii naţionalisto-şovinisto-fasciste…”

— E un manifest al nostru, lămuri îndată Alexandru, îl tipărim în „Lupta de clasă”, şi vreau să ştiu dacă ne poţi ajuta în vreun fel, mă gândesc la o difuzare în mii, chiar zeci de mii de exemplare.

— Prin ziar… direct, nu, în niciun caz, îţi dai seama că aş sări în aer pe loc, s-au pus eu cenzura pe noi, iar „Garda de fier” are cel-puţin un reprezentant în tipografie, încă nu i-am dat de urmă. Ar fi o. Prostie să riscăm… Şi-atunci, zic aşa: îţi tipăresc manifestul, cinci mii de exemplare, format carte-poştală… am oamenii mei, la o tipografie mai de margine, garantez eu, achit tot eu, din subvenţiile murdare… Oricum, peste cinci zile vă predau pachetele. Ce faceţi eu de vă priveşte.

— Vlad, eşti un băiat admirabil, ştiam eu.

— Ştiai pe naiba, lasă, lasă, şi tu mi-ai pus cruce, comis-voiajor… Alexandre, cui să spun? cuiva trebuie să spun, Alexandre, mă lasă nevasta.

— Ei, ce noutate! Doar ai plecat de-acasă.

— De-acasă, da, nu şi de lângă sufletul ei.

— Hai, măi, cine să te creadă? Ţi-ai dat cu ceapă la ochi, varsă şi-o lacrimă.

— Copilul meu nu vrea să-mi mai poarte numele, Vera a cerut divorţul, peste câteva zile o s-avem înfăţişarea la tribunal… de fapt, nu, eu nu mă prezint, e mai simplu aşa, merge. Mai repede, tot n-o mai pot întoarce din drum… şi rămân singur, Alexandre, singur.

— De ce nu-ţi plăteşti tu o bocitoare, una de meserie, măi, că doar ai de unde, îţi dă mâna, ce iei pe Prinţ, dai pe o matracucă de Obor, am auzit că în Obor şi-au găsit vad bocitoarele, cine are nevoie dă fuga şi achiziţionează, se dezlănţui, neaşteptat şi anarhic, Alexandru. Ei, cum aşa, mă? chiar vrei să te cred? chestionă, ridicându-se şi el de pe fotoliu, cu mâinile-n şolduri, vătaf. Ar trebui să-ţi fie ruşine în primul rând faţă de tine, nemernic…

— Alexandre, te rog, lasă, lasă… interveni Vlad Stanca, simţindu-şi paloarea, astea sunt chestiuni mai delicate, vorbim noi, altă dată, poate ieşim undeva. La iarbă verde.

— Idiot, îi şuieră Alexandru. Privirea îi fugea în toate părţile, brusc înălţa braţele, brusc le cobora, strângea pumnii, vino-ţi în fire, îi şopti Vlad Stanca, şi-abia atunci îşi ieşi din matcă, se revărsă în ocări şi sudalme.

— Ei, cum aşa, mă? te-a vrăjit, te-a legat? i-ai căzut în genunchi, i-ai sărutat tălpile? Ciocoaică, mână-n mână cu poliţia… ce amor, mă?

Tapiţerul patrula prin dreptul ferestrei.

Ceva nu-i în ordine cu Alexandru, îşi repetă. Claustrarea, de ani de zile omul ăsta stă între patru pereţi, ca într-o celulă de închisoare, din Afară închisorii, noaptea, numai noaptea este dus de la o casă conspirativă la alta, şi-apoi hăituiala, s-a pus un preţ pe capul lui, şi răspunderile,

şi privaţiunile de tot felul, de când nu s-a mai întâlnit cu nevasta, cu vreo altă femeie? – desigur, toate astea se-adună şi se răzbună, totuşi, totuşi… Vlad Stanca epuizase şi ultimele rezerve de înţelegere, de compătimire… totuşi, circumstanţele atenuante nu-şi mai aveau rostul –, imixtiunea, grosolăniile, zeflemeaua asta de căruţaş afumat nu se mai cuvenea a fi nici explicate, nici iertate. Să mă părăsească toţi, de acord. Însă nimeni, nimeni să nu îndrăznească a-mi porunci. Aici am ajuns, se repezi la Alexandru, să-mi dirijezi tu viaţa sentimentală? Pe cine să iubesc, pe cine să urăsc, cu cine să mă culc şi să fac copii? Cu ce drept, omule? îl zgâlţâi o diată de umeri, apoi îl împinse înspre perete. Este tot ce poate fi mai detestabil… câinoşenia lumii… oare să mai regret? ce să mai regret? Alexandru îl privea acum cu ochi de neputincios. Rezemat pe perete, îşi duse palma la frunte şi se justifică, posomorât: Nu trebuia să ne vedem… dacă nu insista Someşan… de altfel, mi s-a interzis să mai activez, măcar două, trei luni… iartă şi tu! De unde se puteau pricepe multe, şi-n primul rând că el, Alexandru se afla, într-un fel, la capătul puterilor (desigur, efectele claustrării, nervii, nervii). Acum, amândoi jenaţi, nu ştiau cum să se despartă; Vlad Stanca se uita la ceas, se uita la uşă, era gata să-şi ia rămas bun, iar se răzgândea, să întrebe, să afle, ce mai era de aflat? iar cu ochii pe ceas; Alexandru nu se dezlipea de perete, acum îşi încrucişase braţele la piept, închisese ochii, jdărea că dormitează; din curte răzbătu cotcodăcit de găini; glasul gospodinei: puii mamii, pui, pui, pui… hei, Tu, moţato 1

— Mai ţii maşinuţa aia? întrebă Alexandru.

— E zob-zob, o dau la fiare vechi. De ce?

— Dacă o mai aveai, te rugam să faci un drum.

— Zi-mi unde şi când, găsesc eu un mijloc.

— A mea, Măriuca, s-a prăpădit… nu m-am putut duce la înmormântare. Nu-i ştiu mormântul. Brusc, se încordă, se răsuci, cu mâna îndreptată spre uşă: Ei, hai, ia-o din loc, fugi, că te aşteaptă istoria! îl îmbrânci cu toate puterea şi trânti uşa în urma lui: Noroc, măi!

Ieşi în amurgul vineţiu, rece, cu şfichiuiri de vânt. Totuşi, străduţele din vechiul cartier bucureştean se mai animaseră, ieşiseră gospodarii pe la porţi, unii dregeau gardurile, ori smulgeau smocurile de iarbă răsărite pe lângă zidul caselor, cei mai mulţi însă erau doritori să mai lege o vorbă, ce mai faci, vecine, ce se mai aude, nu se auzea nimic, doar cele ştiute şi răsştiute, la politică nu se băgau, femeile cărau apă de la cişmea, câte două vedre fiecare, să aibă de gătit, şi pentru noapte, îşi strigau, îşi muştruluiau copiii veşnic neastâmpăraţi, câteva, mai tinerele, o luaseră în lungul străzilor cu furca la brâu, era un fel de a se destinde după treburile mai grele de peste zi, grupuri de ţărani se apropiau cu sfială de câte-o poartă, întreabă tu, ba întreabă tu, îşi şuşoteau, căutau şi ei adăpost, nu-i mai îngăduia poliţia să doarmă pe străzi. Un călugăr scund, noduros, eu un caier de barbă până la brâu, îmbia cu iconiţe. Prin praful străzilor vântul rostogolea câte-o pălărie de beţiv, furată de pe creştetul capului, se căznea, împleticit, păgubaşul s-o prindă, el trăgea într-o parte, pălăria în alta, râdeau cei de pe margine. Obloane de prăvălioarese-nchideau cu zgomot înfundat. Are să fie secetă mare, preziceau bătrânii, cunoscătorii. Primăvara venise cu furtuni de praf, ploile se răriseră, iarba se ofilea, se-ngălbenea, ca pişcată de brumă. Pe Cheiul Dâmboviţei circulaţia fusese blocată, birje şi taxiuri şi căruţe cu coviltir erau împinse pe margine, să facă loc pompierilor, caii nechezau, stârniţi de sirenele cu şuier ascuţit, se zvonea de un incendiu la Podul Mărăşeşti, câteva case ar fi fost cuprinse de flăcări. Pe Calea Victoriei, ici, colo, prin câte-o fereastră întredeschisă, ţinută de cârlige de cineva dinăuntru, să nu se izbească, se revărsa o înştiinţare de spaimă, rostită cu gravitate cavernoasă de crainicul postului de radio: Circul Mihály, poposit ieri după amiază în Capitală, contramandează spectacolul de astă-seară, în urma accidentului ce s-a produs la menagerie… celebrul dresor Pik a fost literalmente sfâşiat… tigrul Bimbo a reuşit să evadeze.

apucând-o în direcţia pieţei Matache Măcelarul –

Gara de Nord… Cetăţeni, s-a creat astfel o primejdie pentru fiecare dintre noi… Soldaţii garnizoanei au primit ordin de desfăşurare… Prăvăliaşii voiau să-nchidă, lumea dădea buluc, era mai sigur între patru pereţi, eu uşa ferecată, păzea, vine tigrul, mă! striga câte-un coţcar, de unde să vină, trebuie să fie vreo glumă de-a lor, atunci de ce te-nghesui în mine, domnule, stai pe-afară, să te hărtănească dihania, spaima pierdea din intensitate, învingea hazul, ca de obicei. Cetăţenii din zona Mihai Bravu – Dudeşti-Vitan sunt rugaţi să se retragă neîntârziat în locuinţe şi să încuie porţile, se mai transmitea la postul de radio. Prea era trasă de păr, în numai câteva minute tigrul Bimbo se deplasase de la Gara de Nord în Dudeşti şi împrejurimi – în definitiv, eu ce viteză aleargă un tigru, ei, mătăluţă, care-ai dat cu nasul de Africa şi-ai cântat solo prin junglă, ce ne poţi spune? – eu, domnule, am pomenit eu de Africa? dumneata eşti zbanghiu, iartă-mă, te uiţi la altul şi mă vezi pe mine! – păi, bine, musiu, eu voiam să te fac om umblat, şi mătăluţă verşi şiştarul? – pe mine să nu mă faci bou, auzi? – vacă, domnule, că pe ea, biata, o mulgi, şi de netoată ce e dă cu piciorul! – vacă eşti dumneata! – pardon, sărea coţcarul, mie să nu-mi faci soacra vacă! şi încă o problemuţă, doamnelor şi domnilor, numai una, şi batem palma, bem aldămaşul – pe ce criterii îşi schimbă un tigru direcţia de mers, când aici, când în Focşani? – e cusută cu aţă albă, ăştia de la radio se ţin de şotii, ori, dracu’ mai ştie, le-o fi dat ordin de la guvern să ne iuţească… asta-i ca la apărarea pasivă, feriţi, măi, vine tigrul, care nu bagi capul la cutie, te-a şi gâdilat la beregată. De unul singur, faţă-n faţă cu vestea rea, uneori şi numai la vreun semn (din cele zise băbeşti) prezicător de necaz, ţiuitul urechilor, pisica neagră, întâlnirea cu un popă, contribuabilul bucureştean se şi pierdea cu firea, amarnic se perpelea. Dacă îi pica unul alături, fie şi necunoscut, însă şi el tracasat, afanisit, şi peste toate cu gâtlejul uscat, atunci, miracol, întreaga lui viziune asupra lumii se schimba structural; pălăria pe ceafă, palma bătând buzunarele, apoi scotocind, dând la iveală pentru început

metalul, mărunţişul, de un ţoi, de o bere; e, să trăim şi să fim noi sănătoşi, că belelele curg: Auzi.

Dumnezeu mi te-a scos în cale… Ce zici de tigrul ăsta?

O fi chiar aşa de fioros? Celălalt se simţea obligat la o părere de expert: în principiu, da, tigrul e năbădăios, nu alege, nu iartă, i-ai nimerit în colţişori, adio. Însă mai năprasnici sunt leii, da şi mai arătoşi, au o nobleţe a lor, zău că merită să te înghesuie un leu, îţi face faima, domnule, te dă şi la gazetă. Cum ar veni: pe Costică Surdu, ori Chioru l-a hărtănit un leu tocmai în Dudeşti, Asta face să zbârnâie telegraful pe cinci continente. Cine era Costică până atunci? – un ăsta, ca mine, ca dumneata… că fitecine n-om fi nici noi… însă, platforma ne lipseşte. Sigur, nici cu tigrul nu mi-e ruşine, haţ-haţ, şi te-a isprăvit, a doua zi îţi ridică primăria statuie, întrebarea e: ce şansă ai dumneata, ce şansă am eu? Păi, să-ţi zic: şansă de unu la un milion. Om fi vreun milion de suflete în Bucureştiul ăsta, care s-a tot lăţit? Cam pe-acolo… Acum, să stăm strâmb şi să judecăm drept: un tigru, cât de hămesit ar fi… să admitem că l-au ţinut ăia de la menagerie două săptămâni numai în post şi” rugăciune… un tigru, domnule, câţi bucureşteni poate hali un tigru o dată, la un festin de gală? Să fie unu, pe de-a-ntregul, maximum doi, dacă sunt mai pirpirii. Ce face tigrul pe urmă? Caută un ochi de apă, vreo fa Al toacă, bea ce bea şi se dă la umbră. Numai ce-i pică-n spate ostaşul nostru de la garnizoană: Stai că trag! Şi tigrul stă, că altceva ce dracu’ să mai întreprindă. Care va să zică, se dezumfla contribuabilul, nici cu tigrul n-avusei noroc! Şi aşa, cam pe la al cincilea ţoi, ridică braţele spre cer (spre tavanul bodegii) implorând fierbinte pe Atotputernicul: Vreau să mă mănânce tigrul… vreau… S-au golit străzile, gem crâşmele, se bea de spaima tigrului, se bea în cinstea tigrului, se ţin discursuri… am trecut noi prin război, prin tifos, ce mai contează un tigru, toţi au o justificare, unde mi-ai fost, bărbate, acum se vine acasă, şi în halul ăsta? stai, femeie, stai locului, că era s-o păţesc, m-a prins tigru-n oraş… m-am ferit şi eu… ce, voiai să

rămâi fără mine?

— Deci, se rugau contribuabilii la o fleică şi-o berică, să dea Dumnezeu tigrii cât mai des, cu tigrii să plouă de-aici încolo. Cetăţenii Filantropiei să nu părăsească locuinţele… Ei, doamne, cum aşa? când ici, când dincolo, ţac-pac, tigrul ăsta înghite distanţe de kilometri întregi cât ai bate din palme, prea e cusută cu aţă albă. Numai reporterii Sărindarului se-mprăştiaseră pe Calea Victoriei, b-dul Elizabeta şi împrejurimi, doritori să noteze impresii, ediţiile de a doua zi dimineaţa urmând a consacra măcar două, trei pagini tigrului Bimbo. Am onoarea, domnule Stanca, o mie de ani pace! întâmpină F.B. „F. (Befe) de la „Dimineaţa”, scormonind prin buzunarul de la piept după un capăt de creion, în sfârşit, îl găsi, era bont, noroc că lunganul avea asupra lui şi o ascuţitoare, domnule Stanca, asta ar fi bomba-bombelor, un director de gazetă acordă altei gazete, reprezentată de subsemnatul, un amplu interviu, domnule Stanca, cer să mă înţelegeţi şi pe mine, abia am intrat în pâine, dacă nu mă prezint cu interviul mă şi zboară, de unde să iau contribuabili? toţi s-au ferecat, aşadar, domnule Stanca, am dori să ne împărtăşiţi opiniunea dumneavoastră cu privire la… daţi-i bătaie, că eu consemnez:

— Este un eveniment cu adevărat crucial; pentru prima oară un tigru autentic se plimbă nestingherit prin Bucureşti. De-a lungul anilor, s-a mai zvonit de niscai tigrii şi lei, însă, după cum ştiţi, la autopsie s-a făcut dovada că nu erau altceva decât nişte dulăi de-ai noştri, alarmă falsă, înşelăciune cât cuprinde. Acum, spre marea noastră satisfacţie, totul e cum nu se poate mai dar, Biimibo e un tigru de la mama lui, născut în jungla africană, înregistrat la Viena, dresat în Suedia, celebru în toată Europa şi dincolo de ocean, Bimbo are să ne-aducă şi nouă celebritatea mult râvnită, să ne ştie lumea.

— Se pare că Bimbo a suferit un şoc psihic… dacă ne putem exprima astfel… la puţin timp după sosirea în Capitală. Ce credeţi că ar fi putut să-l traumatizeze?

— Vântul de-aici, sunt absolut convins, e un vânt

turbat, mie mi-a umplut ochii de praf „mi-a îngheţat mâinile şi îmi pişcă nervii. Doar se şi spune pe la noi: Bate-un vânt de nebunie. Dacă o mai ţine mult aşa, o să ne-apuce pe toţi, şi-o să evadăm din cuşti unul după altul. Închipuiţi-vă, un milion de tigri în oraşul nostru, şi nicio altă lighioană, ar trebui să ne sfâşiem între noi. Ce s-ar mai alege din armonia socială instaurată cu atâta trudă de excelenţa sa, primul ministru?

— Doriţi să-i transmiteţi ceva lui – Bimbo?

— Desigur: aş vrea să ne sfâşie pe toţi cu ghearele domniei sale. Numai pe Alexandru, prietenul meu, să-l mai îngăduie; soţia lui Alexandru a murit, şi el încă nu-i ştie mormântul.

I

Nu mai părăsise casa conspirativă de pe str. Berzei de trei săptămâni. Cu dificultate se mişca şi prin cameră, durerile, starea de sfârşeală impunându-i un regim de pat, de zăcere (de neputinţă, zicea el, cu năduf). Mai veneau tovarăşii să-l vadă, noaptea, numai noaptea, când se liniştea cartierul şi se retrăgeau poliţaii. Cam o dată la trei, patru zile se abătea pe-aici şi un medic pensionar, priceput şi tare binevoitor, îi aducea tablete şi fiole pe gratis, precizând mereu: când dă boala peste om leacul cel mai bun este încrederea. De unde? ar fi vrut să-ntrebe Aron Benedict. A fost, s-a dus la alţii, pe mine m-a lăsat de milog, trebuie să mă sprijine cineva, mi s-a urât, doctore, mi-e silă, doctore. Altfel, de teamă să nu-l supere pe medic, să nu şi-l îndepărteze, promitea să-şi mai vină în fire: am să mă lupt cu mine, cu boala, cu poliţia, cu toată lumea asta întoarsă pe dos. Ei, ei, aşa te vreau, dragul meu, aşa, capul sus, pumnii strânşi, izbeşte-n dreapta şi-n stânga, şi mai dă-o-n sărăcia ei de boală, că doar nu ea ne-a făcut pe noi! îl încuraja, medicul, profesional (ştiind, altfel, că totul e pierdut) La o nouă vizită îl găsea şi mai palid, şi mai împuţinat, Benedict parcă se topea, numai ochii, limpezi, iscoditori, erau aceiaşi, nealteraţi de suferinţă. Îmi pare rău, doctore, că nu m-am ţinut de cuvânt, uită-te şi dumneatacum arăt, mai sunt eu în stare să lupt? boala

grea, m-a doborât de tot. Benedict simţea că nu mai există nicio şansă, asta nu trebuia să i-o spună medicul. Avea şi momente de împotrivire, de revoltă, era şi aici o nedreptate, prea devreme, abia împlinise patruzeci de ani, om în floarea vânstei, soţie şi doi copii de şcoală, un rost pe lume, de ce să nu mai vadă şi el soarele? ziua de mâine ar fi trebuit să fie şi ziua lui. Cădea, îndată, într-o resemnare sufocantă: asta-i soarta păcătoasă, măcar de s-ar isprăvi mai repede. Înghiţea tablete, venea gazda să-i facă injecţii, mai trecea o noapte, mai apuca o zi. Când? ar fi vrut să ştie. Când are să se-ntâmple? Călătoria din urmă cere şi ea pregătiri mai deosebite. Când, doctore, când? Bătrânul tocmai de o asemenea întrebare se temuse, o dădu pe glumă, lasă, că nu-i dracul atât de negru şi moartea atât de grăbită, o mai fi având şi ea treabă prin vecini, dumneata eşti un luptător. Cu efort, Benedict se ridică într-o rână şi-i întinse mâna: Pe mine, doctore, nu m-a îmbătat nimeni cu apă rece. Ştiu că voi, medicii, umblaţi cu cădelniţa… Dumnezeu să-ţi ajute, fiule… naşteţi speranţe… flori pe mormânt… v-aţi popit, vă priveşte. Oricum, eu îţi mulţumesc, sănătate şi noroc.

— Şi-i interzisese medicului să-i mai bată la uşă. Ce folos, doar tot n-o să murim împreună. Avea să moară numai el, Benedict. Gazda îi aducea ziarele în fiecare dimineaţă, asta era o lege, trebuia să ştie şi el ce se petrece în ţară, în lume, măcar să ştie, dacă să intervină direct în desfăşurarea evenimentelor nu-i mai stătea în puteri. Citea cu mai mare atenţie „Opinia noastră”, din interes, mai găsea însemnări despre mişcarea lucrătorilor, dar şi din prietenie pentru Vlad Stanca, omul ăsta îi ajutase mult, faţă de omul ăsta greşise, ar fi vrut să-şi repare greşeala cât mai e timp, brava, brava, se entuziasma, aflând că lui Patriciu Mavrodin i-a fost retras mandatul parlamentar tocmai datorită intervenţiilor lui Vlad Stanca, brava, aşa s-o ţii, dragul meu, trebuie să fim necruţători cu extrema dreaptă; decupa articole de atitudine şi note din presa democrată, eu gândul să revină asupra lor, apoi să le comenteze cu tovarăşii, după un

vechi obicei de agitator; în sfârşit, parcurgea anunţurile de la mica publicitate, ce se mai vinde, ce se mai cumpără, cine s-a născut şi cine a murit. Se gândise într-o vreme să scrie şi el la ziar, i-ar fi plăcut să-şi vadă numele tipărit, mult se chinuise, nimic nu se legase. Rămăsese la rapoarte, note şi referate, procese-verbale, la astea se pricepea. Ceru gazdei un caiet gros, toc şi o sticlă cu cerneală: Oare nu se cuvenea să lase un document scris? doar dusese greul activităţii organizatorice patru ani la rând, neabătut militase pentru unitatea mişcării, iar după discuţiile cu tovarăşii de la Internaţională făcuse propuneri concrete „în vederea lichidării luptelor frajeţioniste”, cum şi sublimase, „căci noi, revoluţionarii, avem datoria sfântă de a ne strânge rândurile”… Nu reuşi; să aştearnă mai mult de jumătate de păgânuţă, îi tremura mâna, peniţa lăsa în urmă doar semne, încârligări. Atunci se gândi că ar fi mai simplu să dicteze vreunui tovarăş, măcar două, trei ore pe zi, în vreo zece zile ar spune tot. Am mare nevoie de un băiat dezgheţat la minte, cu scris citeţ, transmise prin gazdă. Două zile aşteptă ca pe jar, vremea trece, moartea vine când vrea ea, nu te mai întreabă cum stai cu testamentul, întinde gheara şi te-nhaţă, îşi pierdu cumpătul, aşa, vlăguit cum era, trânti şi izbi, se răcori, şi chiar rămase cu impresia că dacă se agită (capul sus, pumnii strânşi, cum zicea doctorul) boala dă înapoi. Se târî până la fereastră – era o performanţă, se clătină, însă nu căzu, trase draperia şi privi avid prin perdeaua subţire: acareturi, un colţ de grădină, copii cu zmee, câte-un gospodar trebăluind fără grabă, vârtejuri de praf, copaci în legănare uşoară. Ei, poftim, ce i-e dat unui om… unui luptător să vadă înainte de a muri! E vânt mare? o întrebă pe doamna Matilda. E prăpăd pe capul nostru, se plânse femeia, de trei săptămâni o ţine aşa, s-a uscat pământul, a crăpat pământul, pedeapsa lui Dumnezeu. Femeia se închina des, iartă, doamne, fereşte, doamne, nu ne lăsa, doamne. Ironie a sorţii, ce altceva poate fi? Comunist, ascuns şi îngrijit de o habotnică. Era plină casa asta de icoane, candele şi lumânări. Ştergare de cânepă albită, cu

cele zece porunci scrise cu amici roşu. Tămâie, post şi rugăciune. Tovarăşii îi îndepliniră rugămintea, trimiţându-i un tânăr de la „Metalurgica”, agitator de nădejde, citise multe broşuri de propagandă şi compunea lozinci, Benedict îl ştia de la un curs de instruire. Ai aici hârtie, toc şi cerneală, eu am să-ţi dictez rar, vezi să nu-ţi scape vreun cuvânt. Tânărul se foi, se’s. Arpină la ceafă, scrise ce scrise şi căzu pe gânduri. Ei, ei, dumneata moţăi? îl înghionti Benedict. Mă gândeam, informă tânărul, împingând hârtiile la o parte, mă gândeam că nu-i bine… tovarăşii chiar m-au prevenit… ce vreţi dumneavoastră nu se poate, vă rog să mă iertaţi, orice document… Benedict se supără de-a binelea: Cum aşa, dumneata, abia ieşit din găoace, mă înveţi pe mine legile conspirativităţii, pe mine? Se-ntinse pe pat şi se răsuci cu faţa la perete: Cine te-a dăscălit? Tânărul se feri să dea nume. N-ai ţinere de minte, n-ai gură? îl bănuia pe Alexandru, el nu admite nicio mărturie scrisă. De-aici şi până în Colentina, unde locuiesc eu, e drum lung, mai zise tânărul. Dacă dă un agent peste mine, mă duce la secţie şi mă puricã? Ia s-auzim, ce mai e şi cu hârtiile astea? Dar, se mai învioră, să nu punem răul înainte: ajung cu de acasă şi le-ascund sub duşumea. Bun, şi dacă mâine, poimâine, în lipsa, ori în prezenţa mea vin agenţii şi-mi fac percheziţie? Eu n-am cum să le păstrez. Să le dau tovarăşilor? Nimeni nu vrea s-audă… Dumneavoastră vă referiţi la chestiuni concrete, acţiuni, daţi nume, aprobaţi şi combateţi, adevărată mană cerească pentru siguranţă, o să ne ia ca din oală, păi nu? Benedict îi ceru să plece imediat. Acum era puţin jenat, nu se gândise la implicaţii, la consecinţe, poate că Alexandru are dreptate, e primejdios să umbli cu hârtii. Noi toţi, îi zisese Alexandru, mai demult, o să rămânem doar în amintirea tovarăşilor mai tineri. Cauza noastră să învingă, noi, cu ale noastre, suntem în trecere pe-aici. El, Benedict, nu la glorie se gândise. Fără consemnări exacte, cei de mâine cum o să reconstituie istoria mişcării? de unde să ştie cât de greu ne-a fost? oare numai din dosarele siguranţei să afle? Nu puse geană pe geană o noapte întreagă. La o casă

din vecini se izbea un oblon când de fereastră, când de perete. Către dimineaţă, cotcodăcit de găini, zarvă mare prin coteţe, pesemne că iar atacase dihorul. Se porniră şi câinii să latre, era un vacarm, se treziră gospodarii, dihorul, dihorul, alţii o ţineau pe-a lor, că ar fi Ciulică, hoţul de găini. Pe la opt, doamna Matilda îi aduse o cană de lapte călduţ. Cum vă mai simţiţi? întrebă. Oare nu se vedea? de ce era nevoie să-l mai sâcâie? Bisericoasă şi agasantă doamna Matilda asta. Îl ţinea aici numai de dragul banilor, plătea chirie pentru o cămăruţă cât pentru zece. Aşa-i când se face treaba pe ascunsele, motivase doamna Matilda. Altfel, n-ar fi avut prea multe să-i reproşeze, nu se dăduse de gol că ţine în gazdă un comunist, nu atrăsese agenţii, iar când îi cerea să ia legătură cu tovarăşii îndată se agerea, lăsaţi pe mine, că ştiu eu cum să fac, şi de fiecare dată se descurca acceptabil. Aici la noi... vedeţi şi dumneavoastră... e înghesuială... v-am dat camera asta, că noi tot n-o foloseam... da' acuma ne vin neamuri de la Calafat, informă doamna Matilda, neamuri de-ale lui bărbatu-meu, şi eu nu pot zice nu, trebuie să mă înţelegeţi şi pe mine. Benedict nu pricepu unde vrea să bată, şi-o luă din scurt: N-aveţi decât să vă duceţi neamurile la hotel, să nu le prind pe-aici, cum ne-a fost înţelegerea? Asta e casă conspirativă, am achitat tot ce trebuie, de pe urma mea aţi pus nişte bănuţi de-o parte. Doamna Matilda se închină pentru iertarea păcatelor, şi-ndată păcătui cu mai mare râvnă: Dă-i în sărăcia lor de bani... oare la bani ne stă nouă gândul? Vreţi să spuneţi că v-am jecmănit? Bine căjmi fu dat s-o mai aud şi pe asta. Domnu'... domnu'... eu nu mă iau de păr cu bărbatu-meu din fiece... poimâine dimineaţă vin neamurile, patru persoane... Benedict îşi duse palma la gât, iar se sufoca: Femeia lui Dumnezeu, în starea asta eu nu pot fi transportat... cum o să mă ia de-aici cu targa? dumneata nu vezi că eu sunt pe moarte? O fixase cu o privire rea, scormonitoare, ar fi şi ocărit-o dacă nu-l îneca tuşea. Domnu'... domnu'... îl înfruntă gazda, noi suntem oameni sărmani, fără apărare, ce dacă al meu face serviciu

la poştă, parcă îl ia cineva în seamă, îl iartă? Domnu'… dacă, doamne fereşte… dacă se-nt'amplă ceva rău cu dumneavoastră… cum vă scoatem de-aici? şi unde vă ducem? Se află, domnu'… şi ne bagă pe noi la închisoare, că v-am ascuns atâta vreme. Istovit, Benedict îşi duse palmele la tâmple: Aşa-i, femeie, aşa-i, am înţeles şi te iert… A venit vremea să mor, şi uite că n-am unde muri. Nici mormânt n-o să am. Vezi pe cine-ai găzduit? Acum transmite unde trebuie, să mă ia cât mai repede. Casa lui de pe Griviţei era în supravegherea siguranţei, nu mai dăduse pe-acolo de aproape un an, din când în când tovarăşii îi aduceau veşti despre soţie şi copii. Acasă nu se mai putea întoarce nici viu, nici mort. Pedeapsa Celui de Sus, ar fi zis doamna Matilda. Aşadar, era obligat să se gândească la moarte în primul rând sub aspect organizatoricadministrativ, cum îşi formulă. Unde să-şi dea duhul? pe marginea drumului? – şi cine să-l ducă la groapă?

I se mai limpezi mintea, situaţie fără precedent, trebuia găsită o soluţie, cât de cât onorabilă, care să nu-i amărască şi ultimele clipe, nici pe tovarăşi să nu-i" implice – pe stradă? în Gişmigiu? într-un gang? oriunde, numai în beciurile siguranţei, nu. O rugă pe doamna Matilda să-i mai aducă un litru de lapte şi câteva felii de pâine prăjită. Oare n-ar merge şi-o friptură în sânge? încă nu apăruseră harbujii, doi, trei ar fi dat gata. Nu-şi mai răsese barba de două săptămâni. Ascuţi briciul, îşi săpuni bine obrajii şi se bărbieri la sânge. Pe Calea Plevnei, la nr. 46, locuia fosta lui gazdă din urmă cu aproape douăzeci de ani, de pe vremea când el îşi făcea ucenicia la tipografie, icoana Brânduşa o chema, acum era bătrână-bătrână, trecută de optzeci, şi singură într-o căsuţă năpădită de bălării. Bisericoasă şi coana Brânduşa, ţinea posturile cu sfinţenie, bătea mătănii şi se spovedea o dată pe lună. N-o mai vizitase din toamnă. De ce nu rămâi aici? îl întrebase. Eu cu un picior în groapă, dumneata fugărit, ne potrivim. Dacă, între timp, coana Brânduşa se prăpădise? Ei, nu, nu, o şansă trebuie să mai existe şi pentru unul ca mine,

trăieşte bătrâna, o şi vedea deschizându-i uşa, îndoită, îmbrobodită ca în miez de iarnă şi cu ochelarii căzuţi pe vârful nasului. Coană Brânduşe, avea să-i spună, lasă-mă să mor în casa dumitale. După ce mi-i închide ochii, altă treabă nu mai ai cu mine decât să mă anunţi autorităţilor: Benedict Aron, pe care al tot căutaţi de trei ani, a răposat întru Domnul! Şi-apoi, fie ce-o fi., dacă s-or îndura să-i dea de ştire soţiei… nu-ţi fie teamă, coană Brânduşo, la anii dumitale te iartă Dumnezeu, te iartă şi poliţia. La prânz mâncă pe săturatele, pofti şi un pahar de vin, apoi deschise fereastra şi trase aer în piept: capul sus, pumnii. Strânşi. Se joacă moartea cu mine, îşi zise. Iluzii, iluzii… mănâncă, omule, bea, omule, fă-ţi poftele în voie, şi-apoi? – şi-apoi vino cu mine. Zilele trecute m-aţi rugat de un plic cu timbre, zise doamna Matilda… Poftiţi… staţi aici la masă şi scrieţi. El nu-şi amintea, nu o rugase. Mulţumesc, eşti amabilă, şi se aşează pe scaun. Să scriu eu? se oferi femeia. El înmuie tocul în sticla de cerneală: „Către soţia mea Eleonora şi cei doi fii ai noştri, Petru şi Mihai. Eu n-am cum să mai ajung până la voi, nici voi până la mine. Casa noastră e păzită, degeaba aş încerca să m-abat pe-acolo, m-ar prinde agenţii pe mine, aţi avea de suferit şi voi, să ne luăm rămas bun ştiu că nu ne-ar îngădui. Dragii mei, Eleonora şi copii, voi aţi fost şi încă mai sunteţi, încă, sufletul meu. Când n-oi mai fi, să vărsaţi o lacrimă. Uacă va fi să am şi eu un mormânt, să-l acoperiţi cu flori. Dacă va fi altfel… Eleonora, tu să ai grijă de copii. Copiii să ştie că mi-am dat viaţa pentru cauza noastră”. Împături hârtia şi o puse în plic. Adresa o scrise cu litere mari. Aş vrea ceva dulce, îi mai zise doamnei Matilda, cum ar fi o peltea de trandafiri. Acum îl atacau toate poftele, se rugă şi de-o ţigară. Tovarăşii dumneavoastră mi-au zis că ştiu dânşii ce trebuie să facă, mai informă doamna Matilda. Acum ştiu şi eu, îşi zise, cu gândul la gazda lui din anii tinereţii. Numai de s-ar întuneca mai repede… Întâi se-auzi huruit de motor chiar lângă zidul casei „apoi glasuri, hărmălaie, dreapta, dreapta, acum stânga, vezi de gard, apoi intervenţia doamnei Matilda: mie să nu-mi zgâriaţi pereţii! îndată se

repezi la fereastră, cu toate simţurile în alertă. Un camion cu prelată pătrunsese de-a-ndărătelea în curtea strâmtă de numai doi, trei paşi. Niciun moiv de nelinişte, îşi aminti că doamna Matilda tocmai comandase lemne şi cărbuni. Bufnituri, uşi trântite, râsete, ciondăneli, nimic de luat în seamă. Se aşează pe marginea patului, cu braţele încrucişate la piept: de ce n-ar pleca acum, pe lumină? Cu o birjă, în mai puţin de zece minute ar fi la coana Brânduşa. Apariţia lui Partenie Jurubiţă îl contrarie: El, tocmai el? cum de nu s-au gândit? puteau găsi un altul… Se ştiau de vreo cinci ani, intraseră în conflict în mai multe rânduri, nimic personal, desigur, principii, interpretarea şi apărarea principiilor, Jurubiţă fusese exclus din partid, reprimit, şi iar pe punctul de a fi exclus, încăpăţânat, irascibil, apreciase Benedict, nu prezintă garanţie. Mi l-au trimis anume? să ne dăm mâna de-mpăeare? Aşa, ca între tovarăşi, unul cade, celălalt îi ia steagul din mână şi se-avântă în bătălie, înainte, tovarăşi, înainte, până la victoria finală.

— Dumneata? Ei, fie cum au hotărât tovarăşii.

— Eu, zise Jurubiţă, uşor descumpănit, simţind împotrivirea. Gata de drum? Puneţi o haină, un halat, ceva, şi încercaţi să vă ţineţi pe picioare măcar cinci minute. Am venit cu un camion, explică, mai vioi, descărcăm mobilă veche, de ochii lumii, urcaţi dumneavoastră, şi-i dăm bătaie.

— Unde vrei să mă duci, Jurubiţă?

— La aer curat, să mai prindeţi roşeaţă-n obraji.

— Acasă la dumneata?

— Nu, nu, că suntem înghesuiţi. În vecini, la Iekel, unde-aţi mai locuit, vă pune la dispoziţie o cameră… zău, totu-i pregătit… oare n-aveţi încredere? Am dat de ştire şi soţiei dumneavoastră… de ce nu vreţi să m-asoultaţi?

— Iekel, înţeleg, Iekel în casa lui s-au stins şi alţi tovarăşi, da, sigur, m-aţi dat pe în ăini bune, profund recunoscător, Iekel are să-mi aranjeze o incinerare pe cinste, în miez de noapte, în mare taină. Dacă mi-e îngăduit să-mi exprim o dorinţă, aş vrea ca cenuşa mea să

fie împrăştiată la o răscruce de drumuri.

Capitolul V

I

Ieşi din casă şi se preumblă pe Caleavictoriei numai în pantalon şi cămaşă, fără cravată, cu mânecile suflecate şi o pălărie de pai pe vârful capului, atrăgând asupra-şi priviri severe, ori îngăduitor-dispreţuitoare: încălcase un protocel, nescris, e adevărat, însă cu atât mai nemilos, apărat eu străşnicie de mai toţi bucureştenii din perimetrul central. Altfel, cum? altfel riscăm o. Degradare a imaginii noastre în ochii întregii Europe, doar ne vizitează atâţia străini şi toţi sunt cu ochii pe noi. La Paris, la Roma, la Londra aţi văzut dumneavoastră bărbaţi suflecaţi pe stradă, f «le şi în luna lui cuptor, cu zăpuşeală de infern? Mercurul termometrelor urca până la treizeci, treizeci şi două de grade la umbră. Acum tânjeau oamenii după o adiere de vânt: fierbea aerul; nu se mai zbătea nicio frunză, florile se ofileau în pământul ars. Totuşi, bucureşteanul se purta la patru ace, cum ieşise vorba, fie şi scrâşnind din dinţi el îşi îmbrăca haina (cu batistă la buzunar, neapărat eu batistă), strângea cravata până i se îngroşau venele gâtului, şi înota prin canicula (aceasta era senzaţia, de înot...). Pe alocuri, pe trotuarele mai bătute de soare, tocul de la pantofi se încleia în asfaltul topit. Ziarele serveau drept evantai. Se întâlneau doi amici, mai. Schimbau impresii, lângă un zid de casă, în dreptul unei vitrine: cu o mână, de obicei cu dreapta, manevrau bastonul, morişcă făceau din el, cu cealaltă ziarul. Te mai răcoreai la faţă, asudai la spate, cămaşa leoarcă, răzbătea sudoarea şi prin haină. După orele de slujbă, de drum, nimic nu-şi dorea bucureşteanul mai tare, decât să se vadă acasă. Cine locuia la bloc avea mai mult de pătimit, trebuind să deschidă toate uşile, ferestrele, şi să vânture aerul. Înflori comerţul cu ventilatoare. De pe urma atâtor aerisiri, bucureşteanul se alegea cu dureri de măsele, de urechi, îmi vâjâie urechile, se plângea, nu mai e de trăit în oraşul ăsta, oraş de câmpie, climă nesănătoasă, capricioasă, când degeri de frig, când te topeşti de prea

cald, iarna gheţar, vara cazan cu smoală, ce-ar fi să ne cărăbănim în altă parte, nimeni nu se-ndura. Bucureştiul este unul dintre cele mai animate oraşe din Europa, ţineau să asigure cunoscătorii, umblaţii, cu mândrie, căci era şi acesta un motiv de mândrie, viaţă dinamică, oameni aprigi, întreprinzători. Zona Lipscanilor, cu zeci de prăvălioare şi sute de tarabe pe marginea străzilor, pieţele, Calea Victoriei, B-dul Elizabeta, mai ales. În preajma-cinematografelor, cunoşteau o forfotă neobişnuită, ca înainte de prăpăd, tot – timpul zilei. Seara, mii de bucureţşteni. Îşi făceau plimbarea la Şosea, pe marginea lacului Herăstrău, prin parcuri. Dincolo de perimetrul central, şi-n miez de zi, şi-n miez de noapte aveai impresia că te afli într-un târguşor amorţit. Aici rar se rătăcea câte un automobil. Căruţe, biciclete, cărucioare. Copiii se jucau prin curţi şi grădini. Gospodinele supravegheau strada de la ferestre, de după garduri, nimic de semnalat. Aici era verdeaţă şi praf, mult praf, trebuia să ştergi geamurile de două şi trei ori pe zi. Mai toate gospodăriile aveau umbrare, se aduna familia, mai către seară, sub umbrar, o fripturică la grătar „o bere, un vinişor ţinut la rece, în pivniţă, sticla de sifon alături, în căldăruşă. Cine are, mănâncă şi bea „era vorba. Nu se văitau bucureştenii de mâncare şi băutură, mulţi dintre ei ’nici nu mai aveau alte pretenţii, fripturică să fie, bere să fie, şi-om vedea pe urmă cum s-o potrivi, crapă unul, se naşte altul, ţară agrară, eminamente agrară, era o desfătare să dai prin pieţe, verdeţuri, trufandale, secetă în mai toate regiunile, rezervele de grâu s-au dus, nu-i nimic, să ne mai dea şi alţii, noi le-am dat destul, nu se moare de foame, nimeni n-a murit de foame în ţara românească. De voie, de nevoie, bucureşteanul învăţase în anii din urmă să-şi simplifice existenţa: când se-adunau prea multe griji, necazuri, el se forţa să trăiască fără griji, mai în dorul lelii, cum îi plăcea să spună. Fericit azi cine o mierleşte, auzeai, scapă de toate, sapa şi lopata şi-o cruce de lemn, aici se odihneşte robul lui Dumnezeu, toţi suntem robi. Şi o mierleau destui, de boli (vreo cinci mii pe an numai de tuberculoză), de

bătrâneţe, de lehamite, de amor, în accidente de circulaţie, în accidente de muncă, înecaţi, sufocaţi, înjunghiaţi. Înmormântările îşi păstraseră fastul, însă nu şi smerenia, decenţa. Bocitoarele, nu mai erau la modă, doar ici, colo, pe la periferie. Citeau preoţii din cărţile de rugăciuni, făceau popasurile cuvenite, stâlpii, în drum spre cimitir, la groapă vreun neam, ori careva de la serviciu, coleg înlăcrimat, rostea cuvântul de adio, se depuneau coroane de flori, Dumnezeu să-l ierte. Participare bogată la înmormântări, haine negre, era şi aici un Protocol, însă pentru cei mai mulţi ceremonia se transforma într-un pretext de sporovăială, ce mai faci şi ce se mai aude* se mai puneau la cale şi afaceri, se legau prietenii. Oamenii noştri nu se mai tem de Atotputernicul, iau numele Domnului în deşert, avertizau preoţii de ţară în coloanele ziarului „Universul”. Petrecerile, preumblările, dezmăţul întunecă mintea creştinului. Învăţătura, ştiinţa de carte? Dacă se zice că tot răul poate fi spre bine, a sosit timpul să recunoaştem că şi binele poate fi spre rău, se scria tot în „Universul”. Puiul de ţăran a fost trimis la şcoală, dezleagă buchiile, începe să-şi pună întrebări, cum e cu natura, cu fulgerul şi trăsnetul, cu bolile, averea şi măririle, gele bune şi rele, oare Dumnezeu, de unul singur să fi făcut lumea, şi de la El ne vin toate? Copiii să-nveţe şi rugăciuni, duminica să meargă şi la biserică, supravegheaţi de dascălii lor, cu rândui. Bucureştenii ridicaseră peste patru sute de biserici. Adesea, trecând prin dreptul lor, uitau să-şi facă semnul crucii. Venea duminica, hai, bărbate, la biserică, lasă pe duminica viitoare, am treburi, sunt obosit, legătura cu cel de sus se pierdea, treptat. Doar la nunţi şi botezuri se înghesuiau, era spectacol. Oricum, mersul vremii îl preocupa pe bucureştean în mai mare măsură decât cele sfinte. Ieşi din casă şi nu ştii cum. Să te-mbraci. Acum e soare, acum e ceaţă, după o jumătate de oră se face senin, după încă o jumătate se-ntujiecă cerul, se zguduie pământul. Meteorologii preziceau patruzeci de grade la umbră. Parcă te lua cu ameţeli şi numai când te gândeai la ce-o să vină. Înghesuiţi prin birouri cu pereţii încinşi,

funcţionarii mai să leşine, amânau lucrările de pe o zi pe alta, se răcoreau cu o bere, poate dă Dumnezeu o furtună cu rupere de nori. La haină, veste, pălărie şi cravată nu îndrăzneau să renunţe. Hainele se lustruiseră, se tociseră „să-ţi faci costum la croitor nu-ţi îngăduia punga, cel de gata îţi venea anapoda, intrai în gura lumii. Întorceai costumul vechi pe dos, cu buzunarul de batistă în dreapta, ruşine, ruşine, costa o nimica toată. Cu excepţia croitorilor de lux, care-şi păstrau rangul (chiar dacă mai pierdeau din clienţi), celelalte anunţau, prin afişe mari, lipite pe geamul vitrinelor: întoarcem pe dos costume. Tot aşa, pantofarii: pingelim, căputăm. Panouri pe străzi, în pieţe: Cumpăraţi produsele fabricii „Vera”, confecţii şi sandale de vară, calitate, linie modernă, preţ rezonabil. La postul de radio, în ziare: Surprizele acestui sezon, prima femeie industriaş din ţară cucereşte piaţa internă, în concurenţă cu mărfurile din import. Fabrica „Vera” lansase. Un model nou de sandale, din pânză de cânepă, de in cu talpă din papură împletită, peste care se aplică b alta, mai subţire, de cauciuc. (Bărcuţe li se zicea, probabil de la vreo senzaţie că pluteşti cu de ea barca pe valuri.) Bărbate, dă-mi nişte bani să-mi iau sandale. Opinii discutabile: pe frig şi ceaţă, cei mai mulţi dintre bărbaţi înjură; pe vânt, îşi scarmănă nevestele; pe zăpuşeală, se fac mieluşei, devin darnici.

Ziarele mai serveau la şters geamurile.

Puteai cumpăra ziare vechi la kilogram.

Vechi, sau noi, proaspete, cu ultimele ştiri din ţară şi de peste hotare, la treizeci de grade Celsius cine să mai citească ziarele? Pensionarii, ei au şi timp, au şi răbdare, au însă şi un cusur, aţipesc din când în când, mai săreau, din neatenţie, un paragraf, poate cel mai important, confundau un articol cu altul, şi iar aţipeau, caznă mare şi asta. Cei mai de încredere cititori ai ziarelor erau tot ziariştii, indiferent de starea vremii. Cu precizarea că niciun ziarist care se respectă nu parcurge ziarul la care lucrează (pretinzând că îl ştie pe dinafară), ci numai pe celelalte, ale confraţilor angajaţi în competiţie: dacă vrei

să fi stăpân în casa ta, trebuie să mai arunci câte o privire şi peste gard, în curtea vecinului; de ce să ţi-o ia vecinul înainte? de ce să te îngrădească într-o bună zi? Se dezlănţuiau secretarii de redacţie: „Curentul" de azi dă în vileag afacerea cu grâne... hoţie la scară naţională... noi de ce n-am prins firul? Unde vă sunt antenele, mă? Hahalere... Aveţi mintea încleiată şi umblaţi cu ochii închişi! Sentinţa: Măi fraţilor, v-aţi ars de leafă pe trei zile. În acea dimineaţă de 6 iunie 1930 interesul mai tuturor gazetarilor se concentră asupra „Opiniei noastre". Nimeni nu-şi mai ieşi din sărite, nu-şi pierdu cumpătul, nu se dădură sancţiuni, totul se cerea judecat la rece. Fapt împlinit, avertisment (pentru cine, pentru contribuabil?), diversiune, zeflemea? Cu litere de-o şchioapă, pe prima pagină, sub titlu: „Bine te-ai întors, Prinţe. Rămâi în ţara străbunilor tăi, Majestate!" Ce să pricepi, şi ce se putea pricepe din această abilă, parşivă, ori prostească urare?! Din surse verificate (toate sursele se voiau, se dădeau demne de încredere), aseară pe-la nouă se aflase că prinţul Carol benchetuieşte cu prietenii în vila sa de lângă Paris. Banchetul de adio? Să fi revenit Prinţul în ţară, peste noapte? S-ar fi simţit zarvă înspre aeroport. Radioul nu difuzase o asemenea ştire. Cercurile Palatului nu negau şi nu confirmau nimic. Funcţionarii de la preşedinţie îşi mărturiseau profunda nedumerire: Prinţul Carol? n-am auzit, nu ştiu nimic. Articolul semnat. De Vlad Stanca se preta la interpretări multiple, era un amestec de gravitate şi ironie, admiraţie, în fraze sforăitoare, dar şi lehamite, dar şi „dispreţ strecurat printre rânduri. Iscusinţă de gazetar? ori, dimpotrivă, neîndemânare, întunecare, talmeş-balmeş de om în derivă. Convingeri, atitudini, azi una, mâine alta? Mascaradă? Comunist fără de partid, sprijinitor din umbră al mişcării de stânga, în permanent conflict cu formaţiunile de dreapta, atacuri vehemente la adresa lui Codreanu şi a „Gărzii de fier", dar situându-se pe aceeaşi platformă cu gardiştii în afacerea Carol Caraiman, căci întoarcerea Prinţului nu poporul o dorise, ci aranjament de culise era, sub oblăduirea primului

ministru. Subvenţii, banii n-au miros? – era limpede pentru toţi că acest Vlad Stanca scrisese cu o mână şi luase cu amândouă. Ceea ce îi irită în cel mai înalt grad pe ziarişti, doar pe cei de la „Cuvântul” profesorului Nae Ionescu îi mulţumi, era uşurinţa, sau neobrăzarea, slugărnicia cu care Vlad Stanca îl unsese rege pe Carol Caraiman chiar înainte ca acesta să se fi înfăţişat parlamentului, singurul în măsură să decidă. „Rămâi în ţara străbunilor tăi, Majestate”. Impertinenţă, îndemn la anarhie, la încălcarea celor mai elementare principii, acest Vlad Stanca este un instigator. Totuşi, ce vrea să zică „ţara străbunilor tăi”? Doar se ştia prea bine că străbunii prinţului, Hohenzollernii îşi făceau somnul de veci pe allte meleaguri. Ce să mai crezi? În pagina a treia a „Opiniei noastre” se mai putea citi o notă nesemnată: „La moartea prietenului nostru Benedict”. Dar cine mai era şi Benedict ăsta, trăind ani de zile sub grea ameninţare, şi răpus de o boală nemiloasă? Un fruntaş comunist?! Trezind atâtea nedumeriri, în cercurile de presă Vlad Stanca deveni un personaj dubios. Toţi recomandau prudenţă în relaţiile cu „Opinia noastră”, niciun atac, deocamdată, numai achii-n patru: la cel mai mic semn de boicot, se va răspunde cu boicot organizat, şi mii de draci.

Îşi scoase cămaşa din pantaloni în văzul trecătorilor, sub priviri mustrătoare, ucigătoare, spilcuiţii erau mai câinoşi, cucoanele mai treacă-meargă, apoi şi-o descheie până la brâu, mai rămânea prinsă într-un singur nasture. Atentat la bunele moravuri? Parcă totul se prăbuşise în ei, în afara lui, nu mai avea treabă cu nimeni. Nu se iese din casă fără haină, până şi salahorii îşi pun o bluză, acolo, de ochii lumii. Mie mi-e cald, ard, mă sufoc. La acea oră, Vlad Stanca ar fi trebuit să fie la tribunal, ca inculpat, în procesul de calomnie ce i-l intentase, cu’mult zgomot de presă fostul deputat de Dorohoi, Patriciu Mavrodin. El, gata la datorie, nici nu-şi dorise altceva, nici nu sperase mai mult, zile în şir se pregătise pentru proces, cu toate actele doveditoare, domnule preşedinte, onorată instanţă, îngăduiţi să-ntreb mai întâi – cine mă acuză? – un escroc, o

unealtă de terorişti. În susţinerea acestei afirmaţii atât de grave prezint… Iată că pierduse o şansă, poate singura lui şansă de-a se mai sustrage stării de mohoreală în care îl scufundase despărţirea de Vera. Aseară, pe la orele nouă, i se adusese la cunoştinţă că Patriciu Mavrodin îşi retrăsese acţiunea şi nu (mai ridică nicio pretenţie. Lui Vlad Stanca îi era limpede că omul nu dăduse înapoi din proprie iniţiativă, ci mai degrabă fusese obligat de către camarazi să se-astâmpere. Desigur, Zelea Codreanu intuise că procesul Mavrodin s-ar fi putut transforma într-un proces al „Gărzii de fier". Linişte şi armonie, deci, până la noi dispoziţii. Fostul deputat se şi întorsese la Dorohoi, cu un tren de noapte, îl făcuseră pachet, cum se spunea, şi repede-repede îl şi expediaseră. Soarta dumneavoastră e pecetluită, ar fi vrut să-i transmită Vlad Stanca. Ştiţi prea multe despre camarazi, v-aţi amestecat în afacerile lor, îi aveţi la mână, vă au şi ei, trebuie să ştiţi că ei sunt neîndurători cu trădătorii, aşa-i numesc pe cei ezitanţi, ori atinşi de morbul răzvrătirii. Dacă ţineţi la viaţă, atunci feriţi-vă, cât se poate, cum vă pricepeţi mai bine, sfatul meu ar fi să plecaţi din ţară, pe vreun an, doi. Stupid: el să-i poarte de grijă unui nemernic? Cumpără un buchet de flori de la o ţigancă stafidită şi se abătu pe la redacţie. De jos, de la intrare, prinse vocea de tenor improvizat a lui Anghel, omora o romanţă, semn rău, pagubă. Tot aşa o ţine de aproape o oră, informă Niculaie, nu se mai poate opri; Secretarul de redacţie îşi împrospăta forţele cu secărică, era în bani, primise leafa pe două luni din urmă şi pe una înainte, îşi luase cameră cu chirie, pe Splai, se şi înţolise, altă viaţă. Surprins în flagrant, se bătu îndată cu palma peste gură şi luă poziţie de drepţi:

— Patroane, raportează al matale prea supus pălmaş: din ordinul ministrului de interne, trei sferturi din tirajul ziarului ce cu onoare conduceţi. A fost. Confiscat. Aşa, de mângâiere, mai informez că au tăbărât şi pe „Universul", Curentul", „Viitorul" şi „Ţara". Pe ăştia i-a ars şi mai rău, abia dacă au reuşit să difuzeze câteva zeci de exemplare. Vrei să afli şi motivul? Ni s-a interzis să mai publicăm

articole pro sau contra exprinţului Carol. Mulţumit, patroane?

— Cum nu se poate mai, îl-asigură Vlad Stanca. Iată cum ne creşte şi nouă faima, ne mai creşte şi preţul. Noi, confiscaţi, cu pumnul în gură? înseamnă că am şi devenit raritate, pentru ediţia de azi a „Opiniei noaître" se vor oferi bani grei într-un viitor nu prea îndepărtat. Poate în chiar zilele următoare.

Anghel trecu la cele practice:

— Şi gaura din buget? Ce gaură, spărtură!

— Dacă nu ştiai, află acum: articolul meu „Bine te-ai întors, Prinţe. Rămâi în ţaa străbunilor tăi, Majestate!" a fost onorat cu cincizeci de mii de lei. Cu ce-am mai stors înainte... şi nici măcar nu ştiu de la cine... s-a adunat o sumă frumuşică. Treabă de codoş, recunosc. Remuşcări? Nu prea... încuie uşa, apoi îşi aprinse o havană. Uită-te la mine, becher şi bancher, Anghele, ţine minte, „Opinia noastră" a devenit o necesitate, înţelegi pentru cine... Dacă nu-mi pătam obrazul, cum dracu' să mai asigur apariţia ziarului? să m-achit de tine „să angajez doi comentatori? Cel puţin o lună de zile nu ne mai doare capul.

— Patroane, eu te ştiu şi te iert: eu am să mor alături de tine, ori de gât cu tine, una din două, că alta nu mai poate fi! Cu ceilalţi de pe-aici o s-avem ceva de furcă. Până şi prietenii din Sărindar ne ţin sub observaţie.

— Nimic mai firesc, acceptă Vlad Stanca, şi n-am de gând să le fac vreun reproş prietenilor noştri, cu atât mai puţin să le cerşesc încrederea. Pactul cu diavolul, ştiu, duce la pierzanie. Totuşi, Faust este absolvit de infern şi urcă în glorie cerească, totul i se iartă pentru setea sa de cunoaştere, acumularea de experienţe! Nădăjduiesc să mi se ierte şi mie, prea-umilul scrib din Sărindar. Cei de mâine să afle că a trebuit să ocolim mult, să ne târâm prin smârcuri în drumul nostru spre adevăr. Ne-au confiscat ediţia de azi? Sigur să fi că nu din pricina Buzatului. Gândul meu bun pentru Benedict ii-a pus pe jar.

— Patroane, eu te-am prevenit, Rişti prea mult.

— Totul, vreau să risc totul, măcar de s-ar isprăvi o dată. Din nefericire, nu-mi mai pot face iluzii în nicio privinţă, şi-atunci, judecând la bani mărunţi, ce rost mai are? Divorţul s-a pronunţat, prietena m-a părăsit, copilul meu poartă numele maică-sii. Atâţia ani am crezut că pot fi şi e de-ajuns să fiu doar luptător pentru o caua A. Tocmai acum, când e prea târziu, descopăr că mai sunt şi om. Inutil să mă tot previi, eu am pornit-o devale. Am să trec tot mai rar pe la redacţie, vezi cum te descurci. Ai de la mine o tabletă pe zi, restul… Acum vreau să mă duc la ştrand.

— Ce s-aude cu Prinţul? vine, nu vine? îl primim cu flori şi. Ovaţii, îi trântim uşa-n nas? Măcar aşa, de orientare, să ştiu şi eu.

— La ora asta cred că a decolat de pe aeroportul din München. După o escală de alimentare la Cluj, ia drumul Capitalei. E programat să aterizeze pe Băneasa în jurul orei şase după-amiază. Am să fiu şi eu de faţă.

— Câte pagini să-ţi rezerv?

— Vreo douăzeci de cvadraţi, cât să încapă o înjurătură din rărunchi, Anghele, am chef să înjur, la dracu’ ironii, subtilităţi, aici trebuie lovit cu barda, Buzatu ne mai lipsea, ducă-se pe pustii.

— Cred că am intrat eu în anul morţii…

— Dumnezeu să le ţină. Iar dacă nu mai pricepi nimic, atunci ascultă: Eu am fost plătit până azi… am încasat bănuţii şi mi-am ţinut cuvântul… din acest moment mă consider un om liber… cu regii nu m-am împăcat niciodată, nici ei, cu mine… peste două, cel mult trei zile, Carol va urca pe tron, în aclamaţii.

— Ei, nu, nici aşa, întrerupse Anghel, abia am aclamat regenţa, încă ne mai dor palmele, trebuie un răgaz.

— N-ai teamă, sunt destui care din asta trăiesc, bat din palme, strigă ura şi trag foloasele, până şi eroul nostru de la Mărăşti şi Mărăşeşti, bătrânul general mumie şi statuie, pregătit e să se dea pe brazdă. Vezi, norocul meu că nu. Sunt erou, nici şef de partid, nu mai sunt nimic şi-mi

pot permite totul. Anghele, de mult voiam să te-ntreb, de ce-ţi mai pierzi tu vremea cu unul ca mine? Ai fler, ai condei, işti un gazetar a-ntâia, uns cu toate alifiile, ce-ţi mai trebuie ţie un stăpân năbădăios? Vinde, măi, casa bătrânilor, grădina, vinde şi aerul pe care-l respiri, mai bagă-te şi dator până-n gât şi scoate o foaie de gang, ai face milioane, ai huzuri într-un palat.

— Of, patroane, patroane, ce mai vrei de la biet capul meu? Oare n-ai înţeles că eu m-am născut anume să fiu slugă la dârloagă?

Cu ochii pe ceas, furnicat, luat de neastâmpăr, bătea darabana cu degete tremurânde pe cristalul biroului. Era ora zece fără cinci minute, şi-abia acum îşi limpezi de ce se abătuse pe la redacţie: telefonul, dintr-o clipă în alta, trebuia să sune. Trebuia? Divorţul se pronunţase în urmă cil şase zile (nu se prezentase la şedinţe, nici nu citise sentinţa, avea să i-o aducă acasă portărelul, aşa se obişnuieşte, oare s-o păstreze, s-o rupă? de citit, în niciun caz…). De şase zile încoace, în fiecare zi, în jurul orei zece, zbârnâia telefonul la redacţie: Tu eşti, iubitule? Ce mai faci? Zău că mi-e dor de tine. Vera era mai veselă, mai tandră ca de obicei, i se spovedea cu multe amănunte, ce mai întreprinsese ea la fabrică, încurcături de să-ţi iei câmpii, să-ţi plângi de milă, da' eu nu mă las, iubitule, nu mă las, îi pun cu botul pe labe pe toţi şmecheraşii ăştia din industrie şi comerţ, am prins eu cum devine de se leagă, sunt nişte şmecheraşi ordinari, pe cine vizitase şi ce planuri avea. Ce să fi fost la mijloc? obişnuinţa, încă nu se putea desprinde de el? sau îl pregătea sufleteşte pentru o eventuală interdicţie de-a o mai vedea? La zece fix, Vera: Măi iubitule, mă, am o. Groază de chestii şi chestioare să-ţi spun, auzi tu, o groază, trebuie neapărat să stăm faţă-n faţă, am reţinut un separeu la „Enescu", nu cumva să-mi întârzii, că pe la trei. Jumate prezidez un comitet de binefaceri. Măi iubitulei, mă, oare se ştie ceva cu afuri sitele astea de călduri? fac cinci duşuri pe zi, beau rece, numai rece şi gâjâi, mi-a atacat laringele, trebuie să mă dreg cu un coniac. Nu zise nu, şi nu zilse da, Vera îi

poruncise, el tăcuse, iar tăcerea se ia drept acceptare. Avea să fie prima lor întrevedere de după divorţ, îi pierise cheful de ştrand, cam lung drumul până la Bragadiru, tramvaie aglomerate, lume pestriţă, epidemie de râie, în redacţie ce să mai caute, abia l-ar fi incomodat pe Anghel, acum. El, Anghel, era stăpânul, hotărî să dea o raită pe Lipscani, ce se vinde, ce se cumpără, îşi mai limpezea ochii. Tarabe una lângă alta, ici nasturi, de toate mărimile şi culorile, alături perii de ghete, mai încolo sandale de vară, baticuri, săpun de rufe, oglinzi-oglinjoare, ciorapi, bretele, alifii, în nunţai negustorii şi cădeau pe scăunele, vlăguiţi, sezon că ai vrea să cumperi ceva, şi-ndată se agereau, marfă de calitate, import, poftiţi, preţ redus faţă de Ieri şi-alaltăieri (cine să mai poată controla preţurile?), în clipa când renunţai negustorii şi cădeau pe scăunele, vlăguiţi, sezon mort. Pălării cu boruri ondulate, umbreluţe, evantaie, batiste, îmbulzeală mare sub copertinele de pânză. Vărgată, prăvăliile goale: din vad comercial, Lipscanii mai erau acum un pasaj de trecere, mai ales femeile, din obişnuinţă, îşi făceau drum pe-aici, femeile şi hoţii de buzunare. Pânzeturile, stofele, baticurile se decolorau în vitrine şi pe tarabe, cine nu cumpără azi, mâine o să umble în zdrenţe, ieşise o vorbă, criza abia începe, unde vedeţi dumneavoastră criză? femei cochete, flori, cupeuri de lux, în numai două săptămâni au intrat în circulaţie cinci mii de automobile noi, tip „Fiat”, tip „Ford”, s-au deschis şase noi agenţii de turism, unsprezece localuri de noapte, cergile de Maramureş se exportă în Suedia, ţăranii din Argeş hvrează unei firme belgiene o sută de mii de ouă pe zi, preţul aurului e în creştere, cine are aur s-a aranjat pe viaţă, de ce n-aveţi? Vânzare făceau siroparii, bragagii, mai toţi îşi aduseseră nevestele şi odraslele de ajutor, nu mai pridideau cu spălatul paharelor, mai degrabă le clăte-au în căzănele de tablă, în apă stătută, lipicioasă – mai greu era cu muştele, cu bondarii, trăgeau la dulce, ca la hoit. Ei, nevastă, ce mai e pe Lipscani? Ce să fie… ce ştii… am băut o bragă. Se încăierară două surate, cam de acaeaşi vârstă, pe la patruzeci, amândouă înalte,

scoabe, şi întunecate. Ce e, ce? nimeni nu ştia din ce se luaseră.

Eşti o tută! Cealaltă îşi ştergea gâtul cu o batistuţă înflorată. Ba tută eşti matale. Îşi scoase batista şi cea care declanşase conflictul: Nu te vezi că ai bube la gură? Ce e, ce? are bube? Na, şi ce treabă ai matale cu bubele mele? Are herpes. Sigur, herpesul se ia. Zice că se-ntinde. Şi-i dureros. Dacă ai bube, stai cu de acasă, lângă al tău. De ce să beau eu după bubele tale? Aha, le-a dat să bea bragă din acelaşi pahar. De ce se ceartă între ele? De ce nu-l scarmănă pe bragagiu? Brusc, cea cu bube o apucă pe răzgâiată de cordon. Dai în mine? Poliţia... Interveniră martorii, n-a dat, încă n-a dat. Cordonul de mucava se desprinse. Îmi cade fusta. Să-ţi cadă, strigă un hlizit. Dacă te iau şi eu de pălărie? Amândouă aveau pălării de pai, cu panglicuţe albastre. Ia-mă, dacă eşti în stare. Răzgâiata nu mai ezită. Aşase-ncinse lupta. După ce îşi sfâşiară pălăriile, se loviră cu poşetele, cu pumnii. Faceţi loc, faceţi loc, strigau năzdrăvanii de pe margine. Cercul se lărgi cu respect, râsetele încetară, toţi erau numai behi şi urechi, icneli, înjurături, cea cu bube era mai aprigă, ştia cum să se apere, ştia unde să lovească, are experienţă cu bărbatu-său, remarcă un hâtru, un picior în gleznă, au, mi-ai rupt glezna, un pumn în gură, au, mi-ai rupt dinţii, se pisau metodic, una îşi pierdu pantofii, cealaltă fusta, părul, părul, ia apucaţi-vă voi de păr, aşa, tată, aşa, mai cu nădejde, cea cu bube purta perucă, hohote de râs invadară Lipscanii, dă-mi-o tu, ba nu ţi-o dau, praf ţi-o fac, uite-aşa, să mă ţii minte, na, acuma du-te la al tău, să te pupe, îhî!

De ce la „Enescu”, de ce nu la o grădină de vară? îşi pusese costum gri, stofă subţire, se mula pe corp, aşa cerea moda de vară, pantofi albi, lăcuiţi, marfă elveţiană, lux, cravată roşie, pălărie de pai cu calota plată, panglică de un lat de palmă, neagră, era un domn, făcea impresie, îl furau cucoanele cu ochiul, aşteaptă pe cineva, pe a lui cucoană, sigur aşteaptă, se preumbla prin faţa restaurantului cu bastonul – cârjă pe braţul stâng, încă două, trei minute, Vera sosi la unu fix, învăţase

punctualitatea, îl claxonă şi-i trase cu ochiul", Ford"-ul negru lustruit – oglindă, el sări să-i deschidă portiera, o ajută să coboare de la volan, îi zâmbi şi i se înclină, cu palma la inimă. Eşti un fenomen, ar fi trebuit să-i spună, expresie consacrată în acei ani, cred că tu te-ai născut bătrână şi pe măsură ce înaintezi în vârstă întinereşti. Rochie albă, spumoasă, strânsă în talie cu o curea roşie, lată, un fel de chimir, ţinte şi catarămi de argint, decolteu bogat, cu volănaşe oranj, sandale negre, câte trei bretele prinse de o talpă subţire, toc înalt, voal verde pe umeri, şi aur, aur mult, medalioninimioară, broşă gândac, o brăţară cu şerpi încolăciţi, o avere. Nu se machiase, nu se recomanda pe zăpuşeală, nici urmă de riduri, obraji proaspeţi, de fecioară trăită la munte. De ce tocmai la „Enescu"? Mai demult, să tot fie opt, nouă ani, când am început şi noi să ieşim în lume, când ne-a dat mâna, aici ne-am simţit mai bine ea oriunde, explică Vera. Dacă-ţi mai aduci aminte de un prânz... când a venit comisarul Gheorghiu să te ducă la ministrul de interne, şi-a fost cu onoruri şi noroc... Cum are să fie acum? Evocări... ce clipe minunate am peitrecut noi, şi ne-a mers binişor, nu ne fie de deochi, altfel, ce mai faci? eu mă grăbesc. Intui deznodământul: avea să fie ultima lor întâlnire. Oberchelnerul numai plecăciuni, chelneri gravi, spilcuiţi, eu sunt prima femeie industriaş din ţară, părea să le spună Vera (o ştiau ei prea bine), acesta a fost soţul meu, mâncare pe alese, şampanie, cheful de adio.

— Măi iubitule, mă, ce zupă de pisici mai e şi metafizica asta, că mereu mă izbesc de ea la prelegerile Profesorului. Şi cum îl cheamă pe ăla din antichitate, filosoful, Aristotel, sau Aristot, c-am auzit şi-aşa, şi-aşa.

— Am să-ţi dau nişte cărţi de iniţiere.

— Şi când să ciitesc? Doamne iartă-mă, vrei să las fabrica şi să mă pun pe lectură, ca-o şcolăriţă. Şi unde-ar fi câştigul? O mie de ani de-aş învăţa, la gloria. Profesorului cum s-ajung? Dar aşa, aşa suntem egali, pe aceeaşi treaptă: el e ager la minte în meseria lui, eu într-a mea. Ai prins lovitura cu sandalele? I-am co cârjat pe toţi. Măi

iubitule, mă, într-o lună de zile am pus pe roate secţia anexă, în mare secret. Am nişte planuri şi pentru sezonul de toamnă, va fi rupere.

— Atenţie mare la concurenţă, şi la altele, zise, el, doar aşa, ca să se întreţină discuţia. Criza abia se-accentueasră, se-nchid bănci, se-nchid fabrici, banul, nostru alunecă.

— Nu ştiu de nicio criză, i-o întoarse Vera, cu seninătate. Mă crezi, ori nu, din partea asta dewrm liniştită, iubitule, mă, eu am aur… aur adunat cu sudoare, ani la rând… ţi-aduci aminte când îţi veneam acasă cu inele, brăţări, căpăcele de ceas… râdeai, nu aşa se fac averile! Ba, uite că aşa. Lecţie sfântă, de la bătrâni, tot ce ai bagă în aur. Tu îmi zici de criză, vrei să mă sperii, să mă cuminţeşti. Măi iubitule, mă, în materie de industrie şi comerţ n-ai fler. Dumnezeu să ţină criza asta cât mai mult. Selecţie, nu altceva, selecţie, se duc de râpă nătărăii, stau la pândă ceilalţi. Ideea Profesorului, dacă am înţeles eu bine, este că toate crizele economice duc la o primenire socială, dar şi la una morală, se-alege grâul de neghină, cum ar veni, aşa evoluează societatea, progres, civilizaţie. Cât e ceasul?

— Două fără douăzeci. Te-am agasat?

— Fugi de-aici, măi iubitule, mă. Nici nu ştii cât îmi doream taifasul ăsta, tu mă reconfortezi… pe mine numai timpul mă agasează, nu stă locului, auzi, nu stă locului o clipă. Vlad, dragul meu, puţină luciditate nu strică, mai ales la vârsta noastră: ai una, pierzi alta. Sunt fabricant, nu mai sunt femeie, decât aşa, de vitrină, şi nu mai pot fi nevastă.

— Să înţeleg că ai să fii singură?

— A, nu, nu, singură n-am fost niciodată, şi nu suport. Dacă am ceva intenţii, vrei să zici. Nu ştiu… exclus, cu desăvârşire, n-ar fi! Poate că s-a şi avut ceva la orizont. Vlad, iubitule, eroarea ta a fost că ai vrut să mă ocroteşti, să mă aperi pe mine, aleasa, nevasta, de toate relele să mă fereşti. Nu te-a dus mintea, ori n-ai vrut să admiţi că eu am nevoie de un bărbat care să mă-ndemne la rele, dar şi să-

mi apere interesele. Dacă ţi-aş zice că vreau să mă lansez în petrol şi-n metalurgie? Aici e bătaia peştelui. Şi-mi trebuie un braţ puternic, de oare să mă sprijin.

— Dacă mai trăim…

— Iar cobeşti? iar ne cade cerul pe cap? de ce să nu… Află că şi-n privinţa asta am nişte ambiţii, vreau să bat suta, şi încă fără să bâţâi din cap.

— Dacă mai trăim, reluă el, degajat, aprinzând o havană, şi-ţi pică norocul să vină la putere ai mei, comuniştii, cu luptă de clasă, etatizări şi celelalte, tu sigură să fi că ai în mine un admirator, implicit un sprijinitor. Nu râde, Verocica, nu râde. Am să mă lupt cu ai mei să-ţi lase măcar o casă, ceva bijuterii. E o promisiune solemnă.

— Ei, şi tu! se-nveseli Vera. Până la comuniştii tăi, trece veacul, iar noi doi o să fim în cavou, iubitule. Apropo, am achiziţionat şi-un loc de veci, vreau să trag un cavou de marmură, încăpător, îţi rezervşi ţie un loc „ce zici? Acum, când suntem liberi, pe noi doi, iubitule, nimeni şi nimic nu ne mai poate despărţi, nici moartea.

În restaurant se stârni oarecare zarvă. Câţiva, curioşi, neliniştiţi, se apropiară de ferestre, întâi ascultară, cu palma la ureche, apoi manevrară cu sârg draperiile de catifea: afară părea că se lăsase amurgul; frunze şi crengi de copaci, hârtii, în dans dezmetic; răpăit ca de tobe, strigăte, chemări, disperări, geamuri sparte. Furtună din senin, potop, nu altceva. Care senin, domnule, că de două săptămâni tot fierbe cerul şi nu poate să-şi dea drumul. Unii isprăviseră prânzul, voiau să plece, nu era de plecat, de afară veneau alţii, grupuri de câte doi, trei, muraţi de ploaie, nu mai erau mese libere, încercaţi în altă parte. Furtună fără fulgere şi trăsnete? Ei, da, se poate şi fără, n-ai mai pomenit? Doamnele, în mare derută: tocmai azi – am icăit fără umbrelă. Bărbaţii, puşi pe chef: stăm aici până trece, ploaia asta e mană cerească pentru câmp, hai, că o scoatem la capăt cu porumbul.

— Vai de mine, ce mă fac? se impacientă Vera, trebuie să mă schimb, altă toaletă se cere pe furtună, doar

n-o s-apar aşa în faţa reginei. Vlad, iubitule: „ea scotoci puţin prin poşetă… s-a făcut partajarea, n-am fost prea zgârcită… îi întinse cheile maşinii: „Ford-ul44 te mai ţine zece ani… al tău să fie, eu mi-am comandat o „Lancia14. Vlad, am depus azi-dimineaţă în contul tău o sută de mii de lei. Iar când s-o-ntâmpla să te-ajungă blestemul meu de nevastă iubitoare, dă-mi un semn: am eu nişte rezerve speciale pentru tine, pe marginea drumului nu te las.

Şi până atunci?

Zâmbi încurcat, îi sărută mâna.

— Nu-mi datorezi nimic.

— Ia cheile, când îţi spun.

— Aş vrea să te mai văd din când în când.

— Vlad, iubitule, de ce mă jigneşti? Ţi-a interzis cineva să mă vezi… cu vizitele o să fie mai greu, din pricina lui Sandi, e un aiurit, îţi seamănă. Însă n-ai grijă că te caut eu… Mă, ai de gând să-mi faci o scenă tocmai aici?

Ea înşiră nişte cuvinte, fără niciun înţeles pentru el. Şi se-nveseli brusc: Ştii ce-a fost asta? o înjurătură în arabă… ceva urât, de nevastă şi copii. Măi iubitule, Vlad al meu, s-a stricat lumea de tot, uneori mi-e şi silă de alţii, de mine. Mai scoase din poşetă un carneţel: Uite-aici colecţia mea de înjurături, în şapte limbi… nu mai faci faţă pe la sindrofii dacă nu trânteşti câte una. Ne bălăcim, ne bălăcim. Ia cheile.

— Va să zică, aşa: cheile, banii şi suntem chit.

— Până la noi dispoziţii, preveni ea, ridicând cupa de şampanie. Tu ştii cum sunt eu, capricioasă de nu se mai poate. Dacă mi-o fi prea dor de tine, iar am să te iau de bărbat. Ei, hai, sănătate. Eu am comandat un taxi. Mai amâi?

— Unde să mă duc? Fără tine… Dar o întoarse, zâmbind jenat: Nu mai am nicio treabă până la şase, când aterizează Prinţul. Ce vrei, m-a plătit, obrazul obligă, am să-i prezint omagii.

— Ehe, se amuză Vera, şi-n privinţa asta eu ţi-am luat-o înainte cu o idee. Ştiai că sunt în corespondenţă cu

Prinţul? De unde să ştii tu iubitule, dacă nu s-a găsit cine să te iniţieze în secretele zeilor?

Un şofer de taxi îşi rotea privirea prin sală; chelnerii se grăbiră să-i dea de ştire Verei că maşina trăsese la scară, ne-am simţit onoraţi, distinsă doamnă, poftiţi; Vlad Stanca o conduse, merse, adică, în urma ei şi a şoferului rare-i ţinea umbrela. E adevărat că scrii o carte despre mine? întrebă ea, între severitate şi îngăduinţă, la despărţire. Vrei să mă faci celebră, iubitule? Ei, fie, primesc... Aşadar, Cornelia pălăvrăgise. Pe cine să te superi mai întâi? Când reveni în restaurant, altă dandana: masa lor (acum numai a lui) fusese ocupată de o familie, el, ea, doi copii, alte mese libere nu mai erau. Ceru un coniac, să-l bea aşa, la botul calului. Fără Vera alături mai valora puţin în ochii chelnerilor, un gazetăraş, acolo, îl ştiau», i lient vechi, doamna, ehe, doamna e cineva, cumpăraţi sandalele fabricii „Vera44. Măi iubitule, mă, zi-mi şi mie ce zupă de pisici mai e şi metafizica asta? Carneţelul cu înjurături în şapte limbi, ne-am săturat de-atâta rafinament, decenţa peste bord, trăim aici ca într-un sat desprins de lume, prejudecăţi, provincialism, toate marile capitale cunosc azi o infuzie de trivialitate (psihologi, medici, sociologi analizează cauzele, o „defulare mondială11, observă un expert). Juca în palmă cheile maşinii, „Ford-ul44 aproape nou, o sută de mii de lei în cont, po mană pentru rude sărace, ia ce-ţi dau şi să nu te mai prind la uşa mea. Suferiţi din dragoste? V-a părăsit prietena, iubita, soţia? Cumpăraţi un cort elveţian, suna o reclamă de pe Calea Victoriei. Numai în mijlocul naturii vă regăsiţi liniştea. De ce nu m-aş declara în câştig? Cu ce pusese de-o parte de pe urma Prinţului; cu încă o sută de mii şi un „Ford”, de valorificat, la o adică, asigura apariţia „Opiniei noastre” poate chiar pe doi, trei ani, dacă îl mai ajutau şi împrejurările. În sfârşit, admise că se gândea la ziar mai mult decât la Vera. Patima gazetarului, patima jucătorului de pocher, pui la bătaie şi cămaşa. Oricum, pe-aici, pe la „Enescu”, n-ayea să mai treacă. Ajunsese, sau era obligat să evite oameni, locuri, cercul se strângea,

singurătate. Vreţi să legaţi o prietenie? Doamna Minodora Solcan, Batistei 31, mijloceşte întâlniri între persoane de condiţie. Apăraie pe străzi, canalele de scurgere se înfundaseră, frunze, crengi, hârtii, un pantof, un câine strivit de automobil, aveau de lucru măturătorii, cerul vineţiu, încă ameninţând. Furtuna spălase ferestrele, acoperişurile şi purificase aerul, Acum era de ieşit la plimbare, cu popas, mai către seară, la vreo bodegă, ce zici de furtuna asta? avea contribuabilul un nou subiect de discuţie. Prinţul? Ediţiile de după amiază, postul de radio nu mai pomeneau de Prinţ. Urcă la volan, să dea o raită cu „Ford-ul”, de încercare, becher cu automobil de lux, poftiţi, duduiţă, ar fi avut trecere la cuconet. Pe b-dul Domniţei se scurgeau camioane cu jandarmi, să fi fost de un detaşament, alte două, trei cu vânători de munte, în fruntea coloanei, în automobil sport, decapotabil, generalul Nicoleanu, prefectul de poliţie. Puţini se întrebară ce-o mai fi şi. Cu jandarmii ăştia, unde se duc, treaba lor. Era ora cinci fără zece minute. Făcu un ocol prin Piaţa Mare, o ţinu pe Chei până la Podul Mărăşeşti, ajunse pe Mircea Vodă, reveni în b-dul Brătianu”, Ford-ul” se comporta ireproşabil, cinci şi un sfert, se îndreptă şi el spre aeroport. Furtuna din ziua de 6 iunie, ce a cuprins aproape întreg teritoriul ţării, cu dezlănţuiri furibunde mai ales deasupra Carpaţilor, ar fi putut juca un rol important în destinul poporului român, avea să scrie Vlad Stanca pe la jumătatea lui septembrie 1940. Până şi natura s-a unit cu noi, împotriva Prinţului. Dar, se vede treaba, mai eram datori cu o suferinţă… Doi poliţai păzeau intrarea în clădirea aeroportului, însă fără şicane, fără a cere actele la control, doar cântăreau din ochi, nimic suspect. De altfel, în sala de aşteptare era puţină lume, bărbaţi şi femei mai în vârstă, aşteptau cursa de Cluj, neamuri. La şase fără cinci minute sosiră trei automobile încărcate, doamne în toalete de gală, copii transfiguraţi, pătrunşi de importanţa, de semnificaţia momentului, toţi cu mari buchete de flori în braţe, o bătrână doamnă în cârjă, văduva unui fost ministru conservator, şi un înalt funcţionar de la

preşedinţie. Atmosfera se animă; ca înainte de orice spectacol, Se făceau necesarele retuşuri; copiii erau instruiţi încă o dată cum să se încline în faţa Prinţului şi cum să-i întindă buchetele de flori. Nu-mi sta ţeapăn… Nu te crispa… Stai să-ţi potrivesc bluza… Ai batista la-ndemână? Şterge-ţi nasul până mai e timp, să nu te prind că te smiorcăi acolo. Poezia! Urările… La şase şi cinci îşi făcu apariţia şi Alexandru Vaida-Voevod, ministrul, însoţit de consilieri. Jandarmii, aleşi cu grijă, toţi băieţi falnici şi aprigi, în uniforme noi, mânuiau puşcoacele cu dexteritate; se auzea vocea generalului Nicoleanu: Detaşament, drepţi! Pentru onor, prezentaţi arm. Pe loc repaus, alinierea, drepţi, nu mişca, fruntea sus. Încă se mai scutura câte-un nor, nimeni nu părăsea sala de aşteptare, întâi să aterizeze avionul. Când?… Cei de la punctul de control ridicau din umeri, cine să mai ştie, pe o vreme ca asta e greu de stabilit legătura prin radio. Dar, să nu ne pie/dem răbdarea. Jandarmii năduşiseră, pe loc repaus. I-a şapte şi douăzeci de minute sosi cursade Cluj. Când se văzură cu picioarele pe pământ, pasageri şi piloţi mai să sărute pământul. Furtuna îi prinsese deasupra Carpaţilor, nu credeau să mai scape. Nu aflaseră nimic de avionul Prinţului. Aeroportul din Cluj se închisese. Mai întâi plecă ministrul, apoi cei din sala. De aşteptare, doamnele şi copiii. Din detaşamentul de jandarmi mai rămase pe poziţii doar un pluton. Avionul Prinţului? N-ar fi exclus doamne fereşte, n-ar fi exclus… Nimeni nu îndrăznea să-şi ducă gândul până la capăt. Natura – ce ne mai apără de primejdii, îşi zise Vlad Stanca. Altfel, noi l-am primi cu flori. Convins că avionul Prinţului s-a prăbuşit peste Carpaţi, părăsi şi el aeroportul, într-o stare sufletească acceptabilă, ce nu excludea o anume bună-dispoziţie.

Consemn: Până la confirmarea oficială se interzice ziarelor şi radioului să difuzeze ştiri cu privire la sfârşitul tragic al Prinţului. Organelor de ordine, funcţionarilor de ministere, cetăţenilor de bună-credinţă li se cere să combată orice zvon în defavoarea Prinţului şi a Casei Regale. Vom reveni cu instrucţiunile ce se impun. Până pe

la zece seara vestea făcu înconjurul Capitalei. Unii şi uitaseră de Prinţ, care Prinţ, şi ce voia? Dar se aprinseră multe lumânări pentru odihna de veci a unui suflet zbuciumat. Acum, când trecuse în nefiinţă, Prinţului i se iertau toate păcatele. Fruntaşii partidelor (se-nţelege, ai fiecărui partid în parte) se întruniră de urgenţă. Dumnezeu să-l ierte. Comandaţi coroane de flori, pentru o înmormântare simbolică. Eroul de la Mărăşti şi mărăşeşti, mareşalul Alexandru Averescu, reciti o pagină din „Notiţele zilnice din războiu'", ce aveau să vadă lumina tiparului abia în 1936: 3.X.1917: „Ce comedie nesăbuită. Am fost chemat aseară la Iaşi. Fel şi chipuri de întrebări mi s-au pus. Nici prin cap nu putea să-mi treacă adevăratul motiv! Prinţul Carol împlineşte azi 24 de ani şi va fi decorat cu Mihai Viteazul. Mi-am închipuit că M.S. Regele va decora pe Prinţ. Neapărat, conferirea decoraţiilor este o prerogativă Regală şi nimeni nu are nimic de spus, mai cu seamă că era vorba de a se decora Prinţul Moştenitor, viitorul Rege. Dar lucrurile nu s-au petrecut astfel. La ora 12 suntem adunaţi la Palatul Reginei şi acolo generalul Prezan face un discurs bizar. În numele Armatei, oferă Prinţului Carol ordinul Mihai Viteazul, drept răsplată pentru vitejia arătată în cursul bătăliei de la Mărăşeşti. «Prin curajoasa prezenţă a Prinţului printre soldaţi, trupele au fost îmbărbătate aşa încât se poate spune că s-a câştigat acea bătălie mulţumită Prinţului.» (!) Mai întâi, acest act săvârşit în numele Armatei, este lipsit de cea mai mică urm. A de realitate şi de seriozitate. Cine este Armata? Generalul Prezan? Nu am cea mai mică cunoştinţă că s-ar fi făcut vreo consfătuire sau că ar fi pornit din vreo parte a frontului această idee". Oare să fie mai îngăduitor cu amintirea Prinţului? Despre morţi… Da, sigur, însă atunci când a râvnit şi a primit cea mai înaltă decoraţie, pe nedrept, pe niciun temei, Prinţul era viu. Aşa să rămână toate, cum au fost. Dumnezeu să-l ierte.

Închidem taraba, anunţă primul-ministru la ora opt fără cinci minute. Pentru felul său de a fi, sobru, distins, mereu protocolar, exprimarea era cu totul neobişnuită, îşi

pierduse cumpătul? Oricum, tremurai bărbiei, gesturile repezite, privirea cam tulbure (se şi plânse că îl ustură ochii) trădau o mare nervozitate. Consilierii, înalţii funcţionari îl comentară discret, cu înţelegere: vulnerabil, era şi el om ca toţi: oamenii, îl simţeau mai aproape, în seara asta are să şi drăcuie, prezise unul dintre consilieri. Astfel, Iosif Partheniu îşi mută comandamentul de la preşedinţie la hotel (unde suntem mai feriţi de zbârnâială – se referea la telefoane, căci se pornise o adevărată avalanşă de chemări, chiar şi Vintilă Brătianu, cel cu războiul civil încă nedezlănţuit, şi opozant înverşunat al Prinţului, voise să afle cum se prezintă situaţia, „dar mie să-mi spuneţi adevărul, numai adevărul" – îl poftise să mai aibă răbdare). Demnitari, agenţi de siguranţă, poliţai, cei mai isteţi în dezlegarea enigmelor, unul şi unul, se puseră îndată pe Lucru. Desigur, călătoria Prinţului fusese minuţios gândită, totul pus la punct în afara oricărei publicităţi, pentru a se evita, pe cât posibil, surprizele neplăcute, de care mai avusese parte cu prilejul altor încercări de revenire în ţară, totuşi, câteva informaţii erau. Sigure: avionul decolase ieri după-amiază de pe un aeroport din Luxemburg; prima escală, München, azi-dimineaţă la opt şi douăzeci de minute, se confirmase; la intrarea pe teritoriul României avionul fusese receptat... Sigur, sigur? insistă primul ministru. Nu l-or fi confundat nătărăii noştri cu vreo cioară? (Dar ce se petrece cu excelenţa sa? Tocmai acum şi-a propus să-şi îmbogăţească vocabularul? Doar se ştie că de când a păşit în arena politică, să tot fie vreo treizeci şi de ani, n-a folosit mai mult de două sute de cuvinte.) Era obligatorie o escală de alimentare la Cluj. Ce spun5 Clujul? Nemaipomenită foială în tot hotelul. Curieri speciali veneau şi plecau, fiecare aducând mai mult păreri, presupuneri, decât vreo ştire demnă de încredere. În camera de gardă, şeful de cabinet înregistra apelurile telefonice, tot mai numeroase şi mai descurajante: nimic, deocamdată. Ceea ce putea să însemne: e aşa cum gândim cu toţii, cine va avea curajul s-o afirme primul? s-a zis cu Prinţul. Dar ce sunt eu, urs de

bilei, să mă jucaţi pe jar? se revoltă Iosif Partheniu, cu o voce spartă, nervii, nervii, diagnostică. Vreau să mergeţi pe fir… pe traseu, se corectă… de la graniţă până… Până unde? Singur îşi pregăti cina frugală, ceaiul de tei. Cu cana de ceai în – mână, sorbind câte puţin, deschise uşa camerei de gardă: şeful de cabinet vorbea la telefon cu o excelenţă, vreun ministru, curios nevoie-mare, doi curieri şi un poliţai şuşoteau într-un colţ, luară poziţie cu întârziere. Mutre de conspiratori, îi scăpă lui Iosif Partheniu. Ce mâi puneţi şi voi la cale? Tropăit de paşi pe culoar, alţi curieri, sau agenţi, comenzi şuierate, dar ce se petrece aici? zurbagii, atâta zarvă şi niciun rezultat. Desigur, apartamentul era izolat şi bine păzit, admise, totuşi, că a greşit instalându-şi centrul de comandă la hotel, atâta mişcare de agenţi nesăbuiţi, se pretează la tot felul de interpretări nedorite. Dispuse: Generalul Nicoleanu să dirijeze întreaga operaţiune din somptuosul birou al domniei sale. Mie să-mi prezinte o sinteză, cum se obişnuieşte. Pot fi trezit la orice oră din noapte. Înainte de-a se retrage, chestionă: Ce spune Clujul? Linia telefonică fusese deranjată de furtună, abia, în urmă cu vreo jumătate de oră tehnicienii restabiliseră legătura cu Ardealul, investigaţiile sunt în curs, la aeroport n-a mai rămas decât un om de serviciu, nu ştie de avion, nu ştie de Prinţ, prefectul nu e de găsit, şefii de la siguranţă se află în drum spre Bucureşti, Iosif Partheniu îşi duse palmele la urechi: Nu voi să mai aud atâtea nerozii! apoi se uită la ceas, era zece şi cinci: Facu-mi sfânta cruce! Oare nimeni nu mai e la post în ţara asta? Cu omul de serviciu de la aeroport vă întreţineţi domniile voastre? Atâta zbatere în gol… De-atunci trezeam şi din somnul de veci pe toţi diriguitorii, vreţi să fiu eu şi prim-ministru, şi general, şi prefect, şi agent? Am să fiu… Aşa, în vorbe, când nu aveau mare lucru de făcut, subalternii lui se arătau isteţi, îndată ce se ivea o urgenţă, parcă le lua cel de sus minţile, bâjbâiau, se loveau unii de alţii ca orbeţii, nişte neputincioşi. Dragule, îi mai zise şefului de cabinet, să fie mobilizaţi şi vânătorii de munte, ei cunosc Carpaţii noştri…

şi adăugă, pentru sine: unde s-a prăbuşit… cine? un măscărici, sau un mare domnitor? iată o întrebare ce nu va mai primi răspuns. Şi se făcu linişte la camera de gardă, pe culoar, în tot hotelul. Iosif Partheniu îşi puse pijamaua şi se întinse pe o canapea, cu mâinile căpătâi. La şaizeci de ani, prim-ministru, să-ţi treci viaţa prin hoteluri. Nu adunase averi, nu-şi ridicase şi el o casă, ca tot omul, avea casa bătrânilor lui, prin părţile Năsăudului, rar se mai abătea' pe-acolo, nu-i dădeau răgaz treburile, politică, mereu politică şi nici vreo tragere de inimă nu mai avea să-şi revadă locurile copilăriei, „căci, regăsindu-ne pe noi, cei de-atunci, ne pierdem pe noi, cei de azi", amintirile tulbură, derutează. Locuise la gazde, la prieteni, locuia la hotel. În Capitala ţării, la Cluj, la Sibiu, în alte oraşe, unde petrecuse, zile de mulţumire, ori de restrişte, nu vor exista case memoriale „Iosif Partheniu11. Nu s-a mărturisit în pagini de jurnal, nu intenţionează să scrie memorii, ce-a fost, şi cum a fost, nici documente n-are să lase. Când va fi să dispărem noi, să dispară şi urmele. Dar până atunci? Era prim-ministru pe vreme de criză economică, asaltat de neprevăzut. Căci ziua aceea de 6 iunie fusese o zi cu neprevăzut, poate una de răscruce în istoria naţiunii române. În decembrie 1925, prin declaraţie scrisă, adresată tatălui său, Ferdinand I, Carol renunţase la toate drepturile de principe moştenitor şi părăsise ţara, voiajând apoi prin Europa, în compania doamnei Elena Lupescu (de soţia sa, principesa Elena, divorţase). Îndată după moartea lui Ferdinand, survenită în vara lui 1927, trecând peste cuvântul dat, lăsând chiar a se pricepe că scrisese şi semnase declaraţia sub presiune – dar cine, doamne, îl forţase?

— Carol făcuse numeroase demersuri, tot atâtşa eşecuri, pentru a se vedea pe tronul României. La mintea oricui: e mai rentabil să fi rege decât principe rătăcitor. Dintre toţi politicienii noştri mai de suprafaţă doar Iosif Partheniu îi întreţinuse ambiţiile, fireşte, în secret şi cu prudenţa necesară. În jocul politic ce se practica la noi, ca şi aiurea, căci noi nu inventasem nimic în această direcţie,

Prinţul putea fi un pion de rezervă, de transformat în rege, la o adică. Zurbagiu, îl numise Iosif Partheniu. Dar şi instruit, cu deschidere spre cultură, cu înţelegere pentru satul românesc. Mai cântăreau destul de greu şi relaţiile pe care Prinţul şi le asigurase la Londra şi Paris, ne-ar putea mijloci o ieşire onorabilă în lume. Vom purcede la preparative temeinice, îl vestise Iosif Partheniu, cu numai o lună în urmă. Era plănuit ca la 18 iulie A.S.

Principele Nicolae să-l contacteze pe Carol la Paris, pentru a cădea de acord asupra unor chestiuni de procedură, căci, sublimase Iosif Partheniu, noi ocrotim un Prinţ, dar nu avem dreptul să jignim un popor. Oare chiar aşa să fie, ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus? Nerăbdarea' nechibzuinţa îl pierduseră pe Prinţ; nu mai ţinuse seama de sfaturi, avertismente, urcase în avion şi pornise încoace; i se împotrivise furtuna. Dumnezeu'să-l ierte, să ne ierte şi pe noi, nevolnicii. Cu destulă asprime se judeca Iosif Partheniu pentru lipsă de fermitate. În calitate de prim-ministru ar fi putut să-i interzică întoarcerea înainte de ziua sorocită. Nu mai zbârnâiau telefoanele la camera de gardă. Se ridică de pe canapea şi iar deschise uşa: Ce se mai aude? Escala de alimentare pe aeroportul din Cluj fusese confirmată, trei agenţi de siguranţă îl văzuseră pe Prinţ de aproape, de la numai câţiva paşi, puţin agitat, zorindu-i pe mecanici să controleze aparatura de bord şi anvelopele. S-a grăbit la moarte, îşi tălmăci Iosif Partheniu. Du-te să te odihneşti şi domnia ta, îi zise şefului de cabinet. La camera de gardă mai rămase doar agentul de pază. NOF, vremelnicii, cu chin de-o viaţă şi glorie de-o clipă, să zicem că aceasta a fost dorinţa Atotputernicului, să-l aibă pe nefericitul Prinţ de-a dreapta Sa. Iar tronul României… Iosif Partheniu cuteză cu gând păcătos: Mihai I e un copil, i-ar mai trebui mulţi ani până să priceapă ce înseamnă a domni peste o ţară binecuvântată de Dumnezeu şi mereu răpusă de diavol. Cât despre regenţă, multora nu le mai inspira încredere, şi în niciun caz nu putea fi o soluţie de perspectivă. Iar peste toate, sub presiunea mişcărilor de stânga, îşi făcea loc părerea

(câştigând adepţi în toate păturile sociale), că monarhia a – devenit o instituţie anacronică. Oare nu suntem acasă la noi, în România mare, ce prin jertfele noastre de sânge am înfăptuit… Hohenzollernii au şi ei ţara lor. Adormi pe la miezul nopţii, după ce notă în agendă măsurile de urgenţă: ştirea despre dispariţia (deocamdată, atât, dispariţia) Prinţului Carol avea să fie difuzată prin postul de radio la ora 9; toate unităţile militare se vor retrage în cazărmi, laşteptând noi dispoziţii, siguranţa şi poliţia vor asigura un climat de ordine şi disciplină; se interzic întrunirile publice; ziarele nu vor publica articole pro sau contra monarhiei. Era ora două fără douăzeci de minute când îl zgâlţâi cu respect agentul: Iertaţi de deranj… Prinţul Carol vă cheamă la Palatul Cotroceni… maşina a. Tras la scară… domnul general Nicoleanu e aici, şi are să vă dea explicaţiile cuvenite. Mă cheamă? îl izbi pe Iosif Partheniu. Pe mine, primul-ministru, mă cheamă un Prinţ, în puterea nopţii? îmi ordonă, adică. Îi trebuiră. Minute lungi până să-şi iasă din buimăceală. Trăieşte, e teafăr? ori, ce năzbâtie mai e şi asta? ar fi vrut să-ntrebe. Îşi aduse aminte de agendă, rupse foaia, aruncă bucăţelele de hârtie. Generalul Nicoleanu avea o figură de căpiat, i se bulbucaseră ochii: Excelenţă, iertaţi, este fără precedent în cariera mea, a noastră, în istoria poliţiei româneşti… Iosif Partheniu se echipa ca un recrut la alarma de noapte. Îi era şi silă să-i mai facă reproşuri generalului, căci el avertizase, în mai multe rânduri: agenţii şi poliţaii noştri s-au specializat în hoţi de buzunare, găinari şi codoşi. Câte rele macină ţara asta, pe toate le află cu întârziere. Avionul Prinţului aterizase în bune condiţiuni la ora opt şi zece minute, când pe aeroportul Băneasa mai erau zece jandarmi (fireşte, risipiţi pe ici, pe colo, trăgând din ţigări) şi câţiva ofiţeri de la un regiment de vânători. Prinţul se mâniase rău: Mi-aţi pus cruce? Să se ştie că am înfruntat uigiile şi am învins. Însoţit de ofiţeri şi de cei zece jandarmi, străbătuse oraşul până la cazarma vânătorilor de munte, cinase la popotă, către orele zece o escortă îl conduse până la Palatul Cotroceni. Şi totul se petrecuse

aici, într-o Capitală înţesată de agenţi, poliţai şi soldaţi. Cam la ora când Iosif Partheniu cutezase cu gândul, închipuind o republică română înfloritoare, sub domnia sa, căci rivali pe potrivă n-ar fi avut, Prinţul întocmea o listă cu politicienii mai de suprafaţă, al căror sprijin nădăjduia să-l şi câştige până în zori. Dacă ziua de azi a omorât în mine un Prinţ, noaptea ce îi urmează poate naşte un rege! Cum fruntaşii liberali, încă din urmă cu ani, de pe vremea lui Ionel Brătianu, conu Ionel, îi refuzaseră şi înţelegere şi respect, rămânând consecvenţi acestei atitudini, hotărî să-i evite. Dacă tot răzbise. Încoace fără îngăduinţa lor, ce nevoie să mai aibă de ei?! Mustrări, pentru câte am săvârşit cu fapta ori cu gârfdul, gă

— Sesc şi în cugetul meu. Omagii are cine să-mi aducă. Mai notă, atrăgându-l formularea: Cât vom sta Noi pe Tronul României clevetitorii noştri să stea în spatele Tronului. Erau destui pe care să mizeze, măcar până la ceremonia instalării. Iosif Partheniu, în primul rând: Joacă, joacă, Moş Martine, „că-ţi dau pâine cu măsline! Dacă tot s-a legat cu mine de mâini şi de picioare, altă şansă decât să-mi pună mantia pe umeri nu i se mai acordă, inutile abilităţi, manevre de culise. Între două audienţe, se străduia să rezolve şi alte chestiuni urgente: acum, de fapt, totul devenise urgent.

Chemat la ordine, primul ministru îşi călcă pe inimă, urcă în automobil şi se duse, dar nu, nu dispus la ploconeli. Căci nu era de rangul nostru şi de datoria noastră să-i veghem călătoria, după cum nici să-l întâmpinăm cu pâine şi sare. Nu-i decât un Prinţ cu faimă rea. Tronul României nu-i, şi nu poate fi, trambulină pentru toţi rătăciţii. Altfel, cu cât se răzvrătea mai tare, cu atât pricepea mai limpede că râvnise la o mărire şi i. Se pregătea o umilinţă. Iar ţara? O, de când se tot spune pe la noi: Biata ţară românească!

Aşadar, Prinţul Carol îşi propusese o noapte albă. Instalat în cabinetul de lucru al Reginei Maria, numai în pantalon şi cămaşă, cu mânecile suflecate, întocmea lista civilă a „Casei Regale Române11, pe care avea s-o dea publicităţii abia la sfârşitul lui iunie. De la 22.000.000 lei

anual, suma avea să crească la 40.000.000; banii se repartizau după cum urmează: lei 20.000.000 pentru Regina Maria; lei 7.000.000 pentru principesa Elena, viitoarea regină, cu condiţia să stea la Londra, vizitele în ţară, cât mai rare, trebuind să aibă avizul guvernului român; lei 7.000.000 pentru fiul său Mihai, ce avea să devină Marele Voievod de Alba Iulia; lei 4.000.000 pentru A.S. Principele Nicolae, unchiul. Îmbrăcă haina doar în momentul când primul ministru, după cinci minute de anticameră, intră în cabinet. Îşi strânseră mâna protocolar şi se priviră în ochi ca doi posibili adversari. Da, şi-a atins scopul, înţelese Iosif Partheniu. Totul era să se vadă aici. Eu, nesăbuitul, i-am mijlocit întoarcerea.

— Doresc să aflu că Prinţul se simte bine.

— Excelent, deşi am cunoscut puţin infernul.

— De la Dumnezeu sunt zilele senine, de la El şi furtunile. Eu vă urez să fiţi binevenit printre noi.

Luară loc pe fotolii, faţă-n faţă, între ei o măsuţă jească, rotundă, alături o canapea. Prinţul îşi descheie haina, îşi lărgi cravata, ceva îl irita, din când în când îşi ciupea mustaţa. Mofturi, neobrăzări, intui Iosif Partheniu, vrea să-mi fie rege, înainte de a fi… Zăpuşeală, ar fi vrut să-şi facă vânt cu palma.

— Prinţe, aţi fi de acord să-mi mărturisiţi intenţiile? atacă. Apoi îşi descheie şi el nasturii de la haină şi încă doi de la vestă – dacă-i bal, bal să fie, se surprinse gândind. Mai exact: aş dori să ştiu în ce măsură intenţiile Alt-eţei Voastre respectă înţelegerile ce am convenit.

— Puneţi la îndoială buna mea credinţă, cuvântul dat?

— Prinţul să nu mi-o ia în nume de rău, politica îşi are luminişurile ei, dar şi hăţişuri destule. Este în interesul nostru şi al naţiunii să vorbim deschis. Asta ne-ar ajuta să evităm eventuale neplăceri.

— Aţi avea amabilitatea să precizaţi?

— Toate se cer chibzuite îndelung, se eschivă Iosif Partheniu, bănuind că în felul acesta îl va determina să izbucnească „îndelung, repetă.

— Dar nu în vremuri de restrişte, i-o întoarse Prinţul. Situaţiunea mi-e cunoscută, ţara a intrat în greu impas, nu mai e timp de tergiversări, de moşmondeală, de câcâială, o trânti, el, vătaf.

— Prinţul e puţin zdruncinat de călătorie.

Primul-ministru se ridică sprinten, cu ochii pe uşă. În clipa următoare ar fi şi părăsit cabinetul, dacă Prinţul nu se grăbea să dea în zâmbet. Ba mai traso şi o plecăciune, de prea-supus:

— Vă datorez mult, mă socotesc aliatul, dar şi prietenul domniei voastre, dacă îngăduiţi, şi niciodată n-am să ridic sabia împotriva binefăcătorului. Poate că aveţi dreptate… după atâtea peripeţii… am avut şi o aterizare forţată la Vadu-Crişului. Propun, deci, să revenim la ale noastre. Ce intenţii am? „Astăzi pot să-mi exprim părerea fără sfială… Nutresc speranţa că România se va îndrepta către un viitor strălucit. Cu mare durere văd că atât în afară, cât şi înăuntrul ţării situaţia, deocamdată, în loc de a se îmbunătăţi, devine din ce în ce mai rea. Din cauza falsităţii şi incompetenţei suntem de râsul întregii lumi. Acum a sosit momentul să schimbăm această nenorocită situaţie, să ne salvăm ţara, unindu-ne sforţările – de toate pericolele care o ameninţă. Regimul fal sităţii, al intrigii, al tiraniei trebuie să dispară. E timpul să restabilim ţara noastră pe baze serioase şi sigure, de dreptate şi cinste”.

— Prinţul exagerează, înfruntă Iosif Partheniu, lezat, pesemne că Prinţul deţine informaţii eronate, ori tendenţioase, ce i-au pus la dispoziţie denigratorii noştri: Echilibrul, economic este pe cale de a se restabili, satele cunosc o adevărată renaştere, progresează industria, se construieşte mult, corupţiunii i s-a pus stavilă. Prinţul va avea prilej să observe toate acestea, iar ca membru al Regenţei să şi contribuie…

— Ce prestigiu mai are această Regenţă?

— Are atâta, cât şi-l face, cât şi-l merită.

— Pe deasupra e… completă… sunt trei bărboşi.

— O să intraţi pe locul domnului Sărăţeanu. Alteţa Voastră n-are barbă.

— Mda… făcu prinţul, v-aţi milostivit de mine! Şi deveni expeditiv, se făcuse ora trei, mai programase şi alte întrevederi. Ce-ar mai fi de limpezit?

— Chestiunea principesei Elena.

— Anulez divorţul. Aţi dori, desigur, să vă spun şi despre relaţia mea cu doamna Lupescu. De acord: Mi-a fost de mare sprijin la greu. Acum se află la Paris. Eu am venit aici şi aici rămân.

— Previn pe Alteţa Voastră că orice abatere de la cele convenite mă va pune în imposibilitate de a-mi mai exercita funcţia ce deţin, prin voinţa… (era să zică: naţiunii, dar evită) – prin voinţa alegătorilor.

— Am reţinut, zise Prinţul. Nădăjduiesc să conlucrăm.

Îl conduse până la automobil.

A fost noaptea trădării, avea să-şi noteze Iosif Partheniu. Dar cine, pe cine trădase? Carol va fi rege. Carol vrea să guverneze, iar nu să domnească, după constituţie. Carol, os domnesc şi ne-am prost „se exprimă infect. (Câcâială). Înainte de-a ne judeca cei de mâine, să ne judecăm noi, cei de azi. El se duse direct la preşedinţie, cu gândul să-i convoace pe miniştrii pentru opt dimineaţa, dar şi să mai apuce câteva ore de somn, avea şi acolo un apartament, chiar mai somptuos decât cel de la hotel, atâta doar că nu-i venea să doarmă în instituţia unde lucra, o schimbare de peisaj e necesară. Trei dintre miniştri lui nu erau acasă; explicaţiile ce primi, că ar fi plecat să-şi petreacă noaptea la Snagov, Cernica, Sinaia, îi treziră îndreptăţite bănuieli. Cotroceni, au luat şi ei calea Cotrocenilor, în noaptea asta toate drumurile duc la Cotroceni. Politică, blestemat fie numele tău. Avu un vis senin, reconfortant, seiăcea că dă grăunţe la păsări într-o ogradă mare de gospodar ardelean, puii mamii, pui, pui. Şedinţa de cabinet: cinci miniştri votară ca Prinţul Carol să fie inclus în regenţă, în locul domnului Sărăţeanu, alţi şase îl voiau rege. 30 de parlamentari din Partidul popular-agrar, deputaţi şi senatori aduseră la cunoştinţă dorinţa lor ca Alteţa sa regală Prinţul să fie proclamat rege imediat. În

cursul acelei zile. Cel mai târziu, a doua zi dimineaţa. Tare» ne mai grăbim noi la rele. Un neîstâmpăr ne ia şi ne duce. Primul pas l-am făcut eu. Ceilalţi, buluc-balamuc, după mine. Să existe oare şi o fascinaţie a dezastrului?! Iosif Partheniu ridică mâinile: Veţi avea un rege, veţi avea şi un prim-ministru, dară nu voi fi eu acela. Îşi consultă ceasul de buzunar şi notă ora exactă pe o pagină de Agendă. Apoi se retrase pe o canapea pluşată, roşu-eardinal, cu perne moi, pufoase, cusute cu fir aurit: agreabilă senzaţie, de scufundare. Locul din capul mesei de consiliu rămânea vacant pentru câteva ore. Iosif Partheniu recurse la ceea ce avea să intre în istoria acelei frământate perioade sub denumirea de manevra restauraţiei. Depuse mandatul: în eventualitatea că Prinţul aventurier se va dovedi şi un rege nesăbuit, niciodată să nu se poată spune că el, Iosif Partheniu, l-a urcat pe tron; obţinu fără prea mari eforturi ca G.M. Mironescu, unul dintre colaboratorii apropiaţi, şi numai bun de sacrificat la nevoie, să fie numit în funcţia de prim-ministru. Iosif Partheniu preda puterea, vremelnic, desigur, ca să-şi salveze prestigiul. (Patru ani mai târziu, în 1934, deci, el se hotărî să dezvăluie în parlament împrejurările proclamării lui Carol ca rege al' României, într-un discurs asupra restauraţiei. Adevărul nespus la vreme se întoarse împotriva lui, ca o minciună! La acea oră, Carol îşi consolidase poziţia şi dispunea de o vastă reţea informativă. Ajungându-i în mână o copie după discursul cu pricina, îl declară calomnios. Vom interzice să fie difuzat în vreun fel!)

Ediţiile de dimineaţă, cu puţine excepţii, printre care „Socialismul", „Opinia noastră", „Viitorul", consemnau favorabil întoarcerea prinţului rătăcitor în reportaje de culoare, fără prea multe comentarii şi preziceri: Carol era descris în luptă cu urgia. Gazetari bonomi, împătimiţi ai cafenelei, care încă nu urcaseră într-un avion nici măcar pe aeroport, în hangar, din curiozitate, şi nici nu s-ar fi încumetat, aur să li se fi dat, îşi chinuiră mintea să scoată nişte efecte cutremurătoare. Furtuna: desigur, fusese cea

mai cumplită furtună din câte se abătuseră vreodată asupra Carpaţilor. Avionul – vultur de oţel, ce-i zice Prinţului: „Măria Ta, de-al meu grumaz te prinde vitejeşte!” Prinţul, se-nţelege, erou de basm, nu se lasă, nu se dă, „cu dorul de ţară în suflet” îşi croieşte drum printre nourii învolburaţi, iar când prăbuşirea pâre iminentă, el, Prinţul, se repede, preia cârma, îşi pilotează singur avionul. Articleri mai bisericoşi aduceau în sprijinul Prinţului şi cete de îngeri. Pe cerul de cenuşă se profilase, strălucitor, chipul Fecioarei. Un preot de la Slobozia susţinea că s-ar fi auzit şi glasul Domnului: Prinţe, să n-ai teamă, eşti ales între aleşi, vei fi regele românilor! De unde atâta zel? se-ntrebau până şi gazetarii în cauză. E, scârţa-scârţa, o făcurăm şi pe asta, sănătate să fie, noroc să fie, că belelele curg. De ce atâta grabă? se nedumerea contribuabilul, nădăjduind, totuşi, la o reducere a impozitelor.

Poate că pe-aici, pe la noi, mai era şi o naivă speranţă, ce-ar fi fost să contrazică vechiul dicton: Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Ceva are să ne dea, trebuie să ne dea, înlesniri, bănuţi, locuri de muncă, terenuri de casă, gratuităţi pentru orfani. Carol e hotărî! să ne scoată în lume cu fruntea sus: În miez de noapte l-a trezit din somn cu telefonul pe un diriguitor de cultură, întrebând de ce apar atât de puţine cărţi în România? de ce nu sunt sprijiniţi scriitorii de valoare? Carol a şi avut o primă întâlnire cu experţi în agricultură: Viitorul aparţine ţărilor agrare! Carol a dat asigurări…

Oraşul fu zguduit de salve de tun. Se porniră să bată clopotele celor peste 400 de biserici. La Palatul regal, Iosif Partheniu, în rând cu alţi demnitari, parlamentari, comandanţi de unităţi militare, prezentă, după protocol, distinse omagii Suveranului. (Lipsi dl. Vintilă Brătianu, care suferise un şoc: instalarea lui Carol pe tron avea să-i grăbească sfârşitul…). Îndată după încheierea ceremoniei, proaspătul rege îi dădu de ştire doamnei Lupescu, aflată la Paris: A mers fără cine ştie ce dificultăţi. Iosif Partheniu, botos. De ochii lumii, să nu se cheme că m-a acceptat fără

condiţii, s-a retras în bârlog. O, cât de bine îl ştiu şi mă ştie! A priceput, hoţomanul, că e de datoria mea să-l rechem. Aşadar, pregăteşte bagajele. Seaţa, la Palatul Cotroceni, organiză o partidă de pocher. Pierdu puţin, vreo şaptezeci de mii de lei.

Ca de obicei, în momentele de cumpănă, neprielnice lui, Iosif Partheniu părăsi Capitala, căutându-şi acum loc pentru adâncă meditaţiune la Cernica, într-o chilie de călugăr. După numai câteva ore de şedere acolo, să-l pufnească râsul, nu alta: La ce să mai mediteze? Eu l-am adus în ţară, eu am făcut posibilă catastrofa, şi tocmai când să se producă, din sperietură, am încercat să mă salvez pe mine, crezând că astfel am să salvez şi o ţară. Dar văzduhul a asurzit de atâtea salve de tun, glas de trâmbiţe şi răpăit de tobe. Iară eu? Eu am prezentat omagii după ce s-a tras cortina peste un spectacol de Obor. Acum, dă-ne Doamne, un somn greu şi o lâncezeală cotropitoare. Adormi pe malul lacului, vegheat de un călugăr-aghiotant. La masa noastră săracă ce bunătăţi ar pofti excelenţa voastră? Comandă: mămăligă cu lapte dulce, mămăligă cu brânză, mămăligă cu ochiuri moldovineşti. Dar şi cruditătţi, să fie multe cruditătţi. Şi ziarele din Capitală, ediţiile de dimineaţă, de seară, teanc. Sute de pagini răsfoi într-o uimire oscilantă, crescândă, descrescândă, uimire, totuşi! nicio gazetă nu-i mai pomenea numele. De rău, de bine, de mărire, de prăbuşire, nimic, ca şi când n-ar mai fi, n-ar fi fost. Leu încolţit, acum stai şi-ţi linge rănile. Suporta acceptabil ironii, acuzaţii, jigniri, dară nu, nu şi uitarea. Tot citind, scormonind printre rânduri adună doar aluzii, nu atât la guvernarea lui, trecută şi ea cu vederea, cât mai ales la o situaţie de ansamblu, în care se ştia şi el implicat. Unde ni sunt înţelepţii? se întreba un comentator, mai tare înăcrit decât îngrijorat. Ne-ar trebui un sfat al bătrânilor: ei să măsoare de şapte ori şi să taie o dată. Bătrânii, cu bărbile lor surii, colilii. Unde să fie? încheia autorul: „Frunză verde de urzici/Ne-au murit bătrânii Mari/Ne-au rămas bătrânii mici!” Se înnegură Iosif Partheniu, cel intrat în bătrâneţe:

pe mumă-ta! Doar în „Viitorul 11 din 13 iunie îi fu dat să citească: Dl. Iosif Partheniu a avut un moment de amară luciditate, pe care istoria noastră îl va înregistra cum se cuvine. Prin opoziţiunea fermă ce a făcut la instalarea Prinţului, dl. Iosif Partheniu s-a ridicat la înălţimea iluştrilor bărbaţi ai neamului. Este de la sine înţeles că acest moment al adevărului are şi semnificaţia de ultim act al unei îndelungate cariere politice. Dar a spus un gânditor: Ziua e trecătoare, istoria… Dintr-o foaie de ziar îşi confecţionă un coif, ca să-l ferească de soarele amiezii; din celelalte bărcuţe, şapte bărcuţe: le şi dădu drumul să plutească pe oglinda apei. Ei, s-auzim ce-a mai spus gânditorul vostru? Prinsese tactica: liberalii voiau să-l întărâte pe rege împotriva lui. Apoi dară să nu se creadă că pe noi ne-a făcut oarecine, cu deştul!

Un călugăr îi aduse undiţă, cutie cu râme şi un scăunel. Iosif Partheniu se făcu pescar, şi pescui patru zile, nestingherit. În a cincea zi fu poftit, cu deferenţă, la Palat. Se gândi să-i ducă regelui o căldăruşă de peştişori vii, prinşi de el cu mâna, căci, după numai o zi, renunţase la undiţă. Carol se înveseli, hohoti, îl apucă pe după umeri şi-l bătu pe umăr, voind a-i zice: Aşa te vreau, azi-mâine o să punem la cale şi-un chef de pomină, poate şi o partidă de pocher. Dar îi zise altfel, şi pe un ton solemn:

— Vă numesc prim-ministru al României.

— Primind însărcinarea, asigur pe Majestatea Voastră de întregul meu devotament pentru ţară şi rege, cu îndurarea Celui de Sus… Iosif Partheniu şovăi, se opri, ca unul sastisit de formule evlavios-curtenitoare. De altfel, şi regele se sustrăsese ceremoniei, părând că visează cu ochii deschişi. Cu îndurarea Celui de Sus, şi sprijin aflând în augustul gest de încredere, nădăjduiesc să pot alcătui lista noului guvern în termenul prevăzut de constituţie.

Năduşise de atâta opinteală printre vorbe mari.

Ar fi urmat, după protocol, să ciocnească o cupă de şampanie, ca la orice eveniment de seamă, căci eveniment era şi pentru Suveran, la început de domnie, şi pentru cel mai apropiat dintre sfetnicii tronului, eventual să şi

schimbe câteva impresii cu privire la modalităţile de guvernare, într-un moment de cumpănă pentru ţară, însă atmosfera oficială se risipi repede, lăsând loc unei stinghereli culpabile. Cu adâncă mâhnire, Iosif Partheniu îşi preciză, ceea ce până atunci fusese doar o presupunere, că nu meritele sale de om politic îl săltaseră din nou în fruntea cabinetului, ci mai degrabă o mărinimie vicleană, cu semnificaţii de recompensă, pentru servicii personale aduse la timp. Astfel, antecedentele fiind create, n-ar fi fost exclus ca regele să-i sugereze o conlucrare subterană şi pe mai departe, cum se obişnuieşte între cumetri având, măcar până la un punct, interese comune. Pe această cale, inevitabil s-ar fi ajuns la compromisuri nefaste, cu ştirbire de prestigiu şi imprevizibile consecinţe pentru naţiune. Oricum, oferta vine prea târziu, ar fi vrut să-şi prevină Suveranul, după ce noi, nevrednicul, în vremi de cumpănă, cu prea slabele noastre puteţi, am pus o piatră de temelie la zidirea României Mari. Din câte bune şi rele îi sunt hărăzite omului, doar un nume am avut mai de preţ, de umbre şi penumbre mult ne-am străduit a-l feri, niciodată şi niciunde nu l-am lăsat amanet. Cu ochii plecaţi, sub aparenţe de smerenie, îşi formulă: Unui complice mieros, întotdeauna să-i preferi un adversar despotic. Prin felul său de a fi, prin educaţia ce primise încă din copilărie, la care se adăugase o vastă, încrâncenată experienţă, Iosif Partheniu era un opozant, şi nu numai pe scena politică, spiritul său de contrazicere făcându-se remarcat şi cu prilejul unor mărunte întâmplări cotidiene, în relaţiile cu prietenii şi consilierii. Iată-l pregătit să înfrunte şi un Suveran. Ar fi fost momentul de vârf al întregii sale activităţi; o recunoaştere a forţei ce reprezenta; o beţie a simţurilor, un triumf, o încoronare. Conducându-l de braţ prin Sala tronului, câţiva paşi încolo, încoace, de dezmorţire, poate şi cu intenţii de îmblânzire, Carol i se destăinui în suferinţă, mult preocupat de situaţia doamnei şi, prietenei sale Elena Lupescu. Excelenţa sa, primul ministru, i-ar aviza favorabil cererea de revenire în ţară? Iosif Partheniu binecuvântă această clipă atât de râvnită:

— Sire, la anii mei nici păr şi nici năravnu voi a mai schimba. Iară de-aş voi, ştiu pe, ea bine că nu mai e cu putinţă. Îngăduiţi, Sire, să respect întocmai cele convenite, sub cuvânt de onoare „pe când vă aflaţi în exil.

— Acum sunt aici, în ţara mea.

Desigur, Iosif Partheniu prinse îndată subtextul cu justificări şi nuanţe de avertizare: Pribegia obligă la concesii; până să ajungi la ţintă, pe mulţi trebuie să calci în picioare, dar, se ştie, îţi mâi calci şi pe inimă; cuvântul de onoare? Niciodată pasiunile n-au recunoscut vreun jurământ. Acum sunt stăpânul acestei ţări: de la pălmaş la prim-ministru îmi datoraţi supunere. Contrariat, Iosif Partheniu se arătă şi mai neîndurător:

— Prestigiul Coroanei se cuvine apărat. A fost dobândit anevoie, de-a lungul multor decenii. Doresc Majestăţii Voastre domnie lungă, în pace şi-nţelegere, în cinste şi dreptate. Înţelepciunea şi gândul cel bun să vă călăuzească în tot ce veţi întreprinde spre înălţarea acestei naţii.

— Oare trebuie să aleg între a fi rege sau om?

— Înfrânarea este cea dintâi virtute…

— Fie! zise Carol, brusc înveselit. Îşi scoase haina, o aruncă pe un spătar de fotoliu. Fie! repetă, mai apăsat, zgândărindu-şi mustaţa blondă. Apoi, zâmbind, întinse mâna, acuzator: Dar vă blestem, excelenţă, să nu puteţi muri înainte de a cunoaşte dragostea.

Dacă eu ştiu meserie şi vreau s-o fac aşa cum trebuie, şi în fiecare zi, de ce să mă-mpingă ei la trândăveală? se adresă Partenie Jurubiţă soţiei, însă numai în gând, de ce s-o mai tulbure fără rost, doar hotărâseră o dată pentru totdeauna să nu mai pomenească de necazuri când erau numai ei, între ei, acasă, altfel, ţineţi minte ce vă spun eu, altfel o să nimerim cu toţii la balamuc. E bine, femeie, azi-mâine o să crăpăm de-atâta bine, eu sunt împărat, tu eşti împărătească, cine mai e ca noi? ironiza Partenie Jurubiţă, tot în gând. Nevasta jumulea o găină, măcar găini şi pui şi raţe, gâşte, boboci aveau, supă de pasăre, friptură de gâscă, supă de gâscă, friptură de pasăre, de sărbători şi

câte-o raţă pe varză, mănâncă Jurubiţă, să prinzi puteri pentru când ţi-o veni şi ţie rândui, când să-i mai vină? Dădea semne de oboseală, seara cădea din picioare, dormea neîntors, tăiai lemne pe el, se mai dregea cu o mâncare, un pahar de vin roşu, unul „dacă se lăcomea la două i se-nceţoşau şi ochii şi mintea, mototol mă fac, oboseala atrăgea după sine şi nişte gânduri negre, se vede treaba că nu-i de-ajuns o singură viaţă să şi munceşti, să te şi revolţi, să şi învingi, măcar două vieţi de-ar fi, de unde? – iar de la astfel de constatări până la resemnare nu mai era decât un pas. Ţine cârma, ţine-o oblu, îşi poruncea Jurubiţă, aşa, tată, aşa, până nimerim în gard. Dacă eu vreau să lucrez zi de zi, opt ore pe zi, cine să mă oprească? Nevasta îi zise să perpelească el găina. Aprinse un şomoiog de paie şi vântură găina prin flacără, cum i se ceruse, când era întors pe dos era şi ascultător, cum, ştia el aşa se stăpânea, numai, doamne fereşte, numai să nu iasă scântei. Nevasta îl răsplăti cu un pahar de vin. Bem şi ne-ndopăm, mari boieri, mari şi năzdrăvani. Ce-ar fi să şi cântăm? Sorbea câte puţin, degusta, vinul acrişor punea sângele în mişcare. Am să stropesc straturile, că altceva ce să mai fac? Patru zile, cu chiu, cu vai, le-am omorât, mai am opt. Tot în zori de zi se trezea, tot seara târziu se culca, numai că între dimineaţă şi noapte se căscase un gol, ca o prăpastie: ieşea din casă, în salopetă, însă fără taşcă subsuoară, se ducea la poartă, arunca o privire în lungul drumului, forfota obişnuită, ridica din umeri; mai cârpea o pereche de încălţări, rtâai repara o uşă, o fereastră, abia se făcea de ora zece; plivea în grădină, scotea cartofi, se uita pe cer, prânzul. Până să se-ntoarcă-nevasta şi Victoraş mai era, mai era. Aprindea focul în soba de tuci, încălzea apă, spăla, vasele, punea de-o supă, pregătea o mâncare de cartofi cu ardei. Nevasta îl găsea pe treptele casei, pufăind din ţigară. A doua pe – ziua de azi, explica Jurubiţă. Când n-ai treabă, ce să faci, te mai afumi. Cu somnul de după-amiază nu. Se-mpăca, moleşeşte. Citea ziarele aduse de Victoraş: Regele consolidează ţara, ajutaţi-L! Regele a lucrat ieri cu miniştri. Regele îşi va

consacra ziua de azi problemelor culturii Regele va primi poimâine la prânz un grup de industriaşi englezi.

— Luaţi exemplu de muncă şi devotament faţă de ţară de la regele nostru. Către seară, pe răcoare, Partenie Jurubiţă căra zece vedre de apă în grădină, stropea stratrile de zarzavat, rondurile cu flori. Măcar pâinea să mi-o achit. Cu supa şi friptura iar rămân dator. Îndată ce se întuneca, îi zicea nevestei că mai iese şi el să vadă lumea; nevasta pricepea, se şi îngrijora, ar fi vrut să-l reţină, ai casă, ai copii mari, mai gândeşte-te şi la noi, el se zbârlea tot, nevastă mi-a trebuit, să mă lege de piciorul patului, apoi i-o trântea, neted: la voi mă gândesc, tu! şi repede o lua prin grădină, prin grădinile altora, până la casa lui Ciomârtan, unde se ţineau şedinţele conspirative. Nu-i prinseseră urma, încă nu căzuse nici unul dintre tovarăşi. Alexandru sosea ultimul, la nouă fără cinci, întotdeauna la nouă. Fără cinci, era de o punctualitate exemplară; tăcut, sever, el se oprea o clipă în prag, cu pumnul ridicat, în chip de salut, apoi îşi scotea haina, ochelarii, peruca (ţine cald, a dracului, se plângea de perucă) şi se lăsa, mohorât, pe fotoliul de nuiele, aşezat în dreptul unei ferestre întredeschise; afară, sub fereastă, stătea de pază un ucenic de la „Metalurgica14. Vă ascult, îndemna Alexandru, cu ochii pe ceas, aveţi fiecare câte trei minute la dispoziţie. Aşa începeau toate şedinţele conduse de Alexandru, cu un scurt raport de activitate, totul expus limpede, cu motivaţiile necesare.

— Consideraţi, zise Jurubiţă, că sunt şomer pe jumătate şi om tot pe jumătate. Curând, o să fie şi mai mulţi, chiar dacă munca prin rotaţie n-a fost legiferată. Patronatul hotărăşte: două săptămâni la fabrică, două săptămâni acasă, pe lângă nevastă, pe banii nevestei.

— Câţi au protestat de la voi? întrebă careva.

— Doi, şi i-a dat afară pe loc.

„— Dumneata? se repezi Alexandru.

— Eu am tăcut, tovarăşi, am tăcut mâlc, şi-am scăpat.

O să-mi ziceţi: unde-i teamă e şi ruşine. Aşa-i, tovarăşi, îmi ard obrajii: eu, care-am condus trei greve la

„Vulcan”, de data asta m-am dat pe după copac. Vreţi să mă arătaţi cu degetul? Aicea sunt, prezent. Însă n-aţi face rău să veniţi la noi în fabrică. Dac-o să veniţi, ce-o să vedeţi? Afişe mari, în toate atelierele: Regele consolidează ţara, ajutaţi-L! Cine protestează va fi concediat. Programul prin rotaţie asigură tuturor de lucru. Cine unelteşte-va fi concediat. La administraţia fabricii au fost înregistrate opt sute de cereri: oricare dintre dumneavoastră poate fi înlocuit cu meseriaşi de elită. Regele vă cere supunere şi devotament, se re binele naţiei… Jos regele! tună Jurubiţă. Eu l-am chemat să urce pe tron, noi? care noi? întreb pe tovarăşul Alexandru, cinstit –, să spună: cum se face că ne mişcăm atât de greu? întotdeauna cu întârziere? după ce ne-au strâns în chingi?

— Altă dată, se eschiva Alexandru, altă dată.

— Acum, în clipa asta, tovarăşe. Avem la ordinea de zi problema unităţii noastre, a lucrătorilor. Oare credeţi dumneavoastră că totul se reduce la excluderi şi mustrări? De ce atâta tărăgănare, de ce se bâjbâie?

— Omule, ţi-am mai zis că nu e momentul.

— Cum aşa? i-o întoarse Jurubiţă, de ce să nu fie? Tovarăşe, dragi tovarăşi, eu mă tot întreb ce mai aşteptăm? a doua venire a lui Christos? El să ne izbăvească?

— Nu am nicio dezlegare…

— Aha, o fi vreun secret, umblaţi eu secrete faţă de 1 de noi… înţeleg… dar o răspundere aveţi, un cap pe umeri aveţi. Dezlegarea? Eu, Partenie. Jurubiţă, membru de rând, vă cer să vorbiţi deschis, altfel…

— Altfel ce? se crispă Alexandru.

— Altfel, nimic, se posomorî Jurubiţă, de-aici o să mă duc acasă, la nevastă şi copii – mâine dimineaţă beau cafeaua la pat, către prânz mă-ntind cu burta la soare, mai; nu de orriorat opt zile până-mi vine rândui la fabrică, şi aşa, tot aşa, militant disciplinat. De cine vă temeţi, tovarăşe?

— De mine, numai de mine, zise Alexandru.

— Atunci, e în ordine, daţi-i drumul, interveni Vasile

1) i; agostin. Pe lângă mine şi alţi tovarăşi de-aici sunteţi un curajos! Eu şi-n vis numai cu agenţi am de-a face, eu în fiecare zi trebuie să mă prezint la poliţie, pe vedere, nu mă-ntreabă nimic, doar se uită la mine şi-mi comandă stânga-mprejur. Asta, de aproape două luni, de când am fost în audienţă la excelenţa sa, primul-ministru. Măcar de mi-ar fi întins mâna.

— Dumneata' eşti inconştient? eşti provocator? se agită Alexandru. Bine că ne luarăm cu vorba şi mai aflai şi eu câte ceva. Dar ce se întâmplă cu voi, dragi tovarăşi? Vreţi să riscăm totul? E lege, fir-ar să fie, când te duci s-aprinzi lumânări la poliţie… aşa se spune, se mai îmblânzi Alexandru, nu mai dai pe la şedinţe conspirative.

De ce nu m-ai informat de la început?

— Ştiam că o să-mi interziceţi orice legături.

— Şi nu ţi se pare firesc, mai ai vreun dubiu?

— Singur… fără nimeni alături… fără niciun îndemn… nu mai garantez de mine, declară Vasile Dragostin. Mă rog de înţelegere. Am cauzat eu vreodată mişcării?

— E o lege, tovarăşe, îi repetă Alexandru, abătut. Cu părere de rău, trebuie să părăseşti întrunirea noastră. Chiar acum.

— Întâi s-aud şi eu răspunsul, ne datoraţi un răspuns, insistă Dragostin. Poliţia ne pune cătuşe. Văd că nu-i de-ajuns, mai vrem şi-un pietroi de gât, şi-un căluş în gură. De ce?

Scaunele se mişcară înspre fereastră, Ciomârtan, gazda, îmbie cu ţigări, pachetul se goli îndată, un neastâmpăr îi cuprinsese pe toţi, de ordinea de zi, de primejdii uitaseră, părea că s-ar fi strâns la gura sobei, pe vreme de zloată, aşteptând ca un bunic blajin şi înţelept săle. Spună poveşti. Disciplina, tovarăşi, disciplina, unde vă credeţi? Plecară ochii, întocmai ca nişte umili şcolari dojeniţi, şi stinseră ţigările cu grijă, strivind jarul între degete, însă nu se retraseră la locurile lor, în jurul mesei şi pe lângă pereţi, mocneau. Prudent, Alexandru se uită la ceas, era zece şi un sfert: Oho, am depăşit timpul, motivă,

discuţia noastră se încheie aici, să ne vedem cu bine, tovarăşi. Simuknd grabă mare, îşi potrivi peruca, îşi puse ochelarii şi se ridică de pe fotoliu. Îmi daţi voie să ies? Nimeni nu se clinti, făcuseră zid în jurul lui, aveau să-l ţină acolo, de prizonier. De cine vă feriţi dumneavoastră? întrebă Partenie Jurubiţă. De noi? Proastă socoteală, iertaţi: dacă ne întoarceţi spatele cu cine mai ţineţi frontul? Alexandru era la a patra întrunire conspirativă pe ziua aceea, cutreierase oraşul şi-n plină zi, cu birje, automobile, căruţe, schimbase costume, peruci şi ochelari, trebuie să ieşim odată la lumină, printre oameni, să umblăm cu chipul nostru cel adevărat. Lui Jurubiţă, mai în glumă, mai în serios, ar fi vrut să-i spună: dumneata, de când te ştiu, eşti un element dizolvant, mereu ne bagi beţe-n roate… uite cum mă împingi la rele! Alexandru avea dispoziţii severe, nicio vorbă în plus, despre neînţelegerile ce s-au ivit (şi s-au accentuat, adăugael) între tovarăşii din conducerea partidului, înainte de a se pronunţa Internaţionala, printr-o rezoluţie. Îşi făcu J, ºC pe o laviţă, Lângă Ciomârtan, fotoliul de nuiele rămase liber. Toţi se căutară prin buzunare după ţigările fumate pe jumătate;

O cutie de chibrituri trecea din mână în mână. Alexandru încă mai ezita, ştiind că orice afirmaţie a lui, mai ales într-o perioadă ca aceasta, de aprige dispute şi frământări, poate fi interpretată în fel şi chip, răstălmăcită grosolan; de altfel, de-a lungul anilor i se reproşase mereu, d către lucrători îndeosebi, ei aveau patima discuţiilor deschise, de la suflet la suflet, cum se spunea, că este un militant birocratizat, un executant corect, lipsit de iniţiativă personală, niciodată nu se-abate de la indicaţiile primite, cu ochii închişi le aplică, şi nu admite contraziceri, reveniri, nici măcar atunci când el însuşi este convins că indicaţiile acelea nu se potrivesc. De unde ştiţi voi că nu sunt convins? se înăsprea Alexandru. Adesea făcea eforturi considerabile să nu se dea de gol. Câte mustrări şi-ar fi auzit, şi cât de tare l-ar fi durut, el continua să se-arate acelaşi, sever, meticulos până la exasperare, în toate

neînduplecat, pentru nimic în lume nu le-ar fi zis lucrătorilor tot mai nedumeriţi de prea numeroase hotărâri derutante: da, tovarăşi, aveţi dreptate, aşa gândesc şi eu, sunt alături de voi! – căci păcătoasă e firea omului, iar astfel de mărturisiri, făcute unuia, transmise, comentate de alţii, stârnesc agitaţie, întărită. Îşi temea poziţia în partid? Nu o dată se întrebase, şi admisese în cele din urmă: da, poate, îl şi asta. Alexandru adoptase prudenţa în relaţiile cu tovarăşii lui din conducere; pe toţi îi ascultase cu multă răbdare, chibzuise, de la convingerile lui nu se abătuse. Parşiv! i-o trântise Cosmovici. Ambiţii ascunse, tactica fofilării, pândeşti momentul… Alexandru se voise un factor de echilibru în mişcare: divergenţele de păreri nu trebuie să ducă la sciziuni; datori suntem a păstra măcar o aparenţă de unitate; aplanase conflicte, împăcase pe unii, trezise bănuielile altora, nu dăduse replică, supravieţuise. Chiar şi acum, când se trecuse la refacerea organizaţiilor de partid (excluderi, anularea hotărârilor luate de grupările fracţioniste, atragerea de noi membri, din rândui muncitorilor care se afirmaseră în mişcarea revoluţionară), Alexandru evita să se destăinuie: greul abia începe, îşi repeta el, este o iluzie să creadă cineva că totul se îndreaptă cât ai bate din palme, greşelile costă scump şi se plătesc ani la rând, încă nu ne putem îngădui să spunem tuturor lucrurilor pe nume, cine şi-a pierdut răbdarea s-a pierdut pe sine. Aprinse şi el o ţigară:

— Cum e cu regele nostru, Jurubiţă?

— Regele consolidează ţara, ajutaţi-l!

— Şi dumneata de ce mai stai pe gânduri? ce mai aştepţi? Pune umărul, fă ceva, dă fuga la Palat, să trăiţi.

Majestate, oricând puteţi conta pe mine, iar dacă aţi binevoi să mă invitaţi la un pocheraş – bogdaproste aş. Zice, om m-aţi face. Păi, cum altfel? Cu un pot de vreo, sută de mii de lei ai scăpa de lucrul prin rotaţie.

— Dacă asta îmi doriţi dumneavoastră, asta să fie, se prinse Jurubiţă, şugubăţ. O sută de mii? Bănet, nu glumă. I-aş băga pe toţi în petrol. Acţionarul Partenie Jurubiţă, e, cum sună? Cu ce iese din petrol, m-aş repezi să pun mâna

pe-o făbricuţă. Patron să fiu. Şi-apoi, dragi tovarăşi, să-mi veniţi mie cu revendicări; să aflu eu de întruniri conspirative; de tovarăşul nostru Alexandru…

— Pachet m-ai face; la Jilava m-ai trimite.

— Măi rău, tovarăşe, mai rău. Am eu altă pedeapsă pentru unul ca dumneavoastră: prim-ministru. Ei, ce ziceţi? Să vină tovarăşul Dragostin în audienţă… Mulţumit? Part. Enie Jurubiţă îşi duse palma la frunte şi oftă: Degeaba, tovarăşe Alexandru, în seara asta nu sunt în formă, insucces pe toată linia, iertaţi.

— Dacă ţi-aş cere să ne cânţi ceva? zâmbi Alexandru.

— Aş tuşi de două ori, să-mi dreg glasul, şi gata.

— Cântă, Jurubiţă, cu forţă, Jurubiţă.

— Da, tovarăşe, da… Îşi deschise cămaşa la gât, tuşi în pumni, apoi se ridică de pe scaun şi se trase mai la o parte, unde era mai mult spaţiu: Am să cânt şi-am să joc pentru voi, tovarăşii mei. Ca la iarbă verde… când ne-adunam noi în pădurea Pustnicul… mai ţineţi minte? eram tineri… eram cu speranţă… îi curgeau lacrimile pe obraji: Eu sunt râs cu plâns, aşa-mi zice… eu nu mai pot, tovarăşi. Ziua noastră…

— Dumneata, Ciomârtan, ieşi în faţă şi cântă! porunci Alexandru. Dumneata! i se adresă lui Dragostin. Dumneata… ce se petrece cu voi, tovarăşi? Mda… hărţuiala… necazurile… să fie şi neîncrederea? Ziua noastră, asta vreţi să ştiţi, când va veni şi ziua noastră? N-am cumpărat suflete, n-am vândut iluzii: câţi dintre noi, cei prezenţi aici, vor apuca victoria proletară? Poate că niciunul. Se va spune, cândva, despre noi, că am fost luptătorii de linia întâi, căzuţi la datorie. Sunt cu voi, alături de voi, împărtăşim aceeaşi soartă. În testamentul către cei de mâine doar atât aş vrea să consemnez: „Nimeni dintre tovarăşii mei de baricadă n-a dat înapoi, n-a trădat. Judecaţi-ne!” Aţi vrea să ştiţi ce e de făcut acum, când greul e mai greu: încă o dată, n-am nicio dezlegare; disciplina de partid e una şi pentru mine, şi pentru voisă aşteptăm rezoluţia Internaţionalei cu încredere. De, spus, vă pot spune numai ceea ce cred eu: în partidul comunist

trebuie să domine proletarii, ei au un simţ de clasă dezvoltat, sunt solidari, asigură unitatea. E timpul să creăm noi celule de partid în toate unităţile industriale, să aducem în rândurile noastre pe cei mai vrednici dintre lucrători. Tactica şi stţategia să fie elaborate aici, cu participarea tuturor comuniştilor, iar comitetele de partid din fabrici şi organizaţiile judeţene să poată acţiona din proprie iniţiativă, în orice împrejurare. Dacă soarta noastră depinde de noi, atunci noi să ne-o hotărâm.

Primul se porni să bată din palme Partenie Jurubiţă, după el se luară ceilalţi, „iar Ciomârtan mai şi strigă brava, brava. Surprins, Alexandru le făcu un semn energic, să înceteze. Spectacol? Şi. Se înnegură la gândul că a vorbit prea mult.

Dacă eu aş avea un cuvânt în ţara asta, care-i şi-a mea, şi-a ta, şi-a tuturor, crezi tu că aş mai sta la tocmeală eu te miri cine? i se adresă Partenie Jurubiţă soţiei, însă numai în gând. Dreptate să fie, şi dreptate s-ar face. Măi femeie, eu nu sunt decât Jurubiţă de la „Vukan”. Cine să m-asculte? doar tovarăşul Alexandru. Dacă aş fi eu prim-ministru… Ce bine ne-ai adus? întreba soţia în miez de noapte, când el se-ntorcea de la întruniri… Protestăm la guvern, la rege, îi zicea Jurubiţă. Pornim la grevă, trebuie să câştigăm, încerca s-o liniştească. Ea dădea în zâmbet duios: Lasă, lasă, că nu ţi-am căutat pricini. Îi netezea părul pe la tâmple, cu ochii pe firele argintii: Vai de tine, vai de noi. Zi să nu ne fie mai rău. Partenie Jurubiţă se interesa de feciori, de Victoraş, dacă a venit la masă, de Iliuţă, dacă a mai spart vreun geam. Abia se cuminţise unul (Victoraş era cuminte, suspect de cuminte, dacă băiatul ăsta” o fi având ceva pe suflet?), că se şi nărăvise celălalt, Iliuţă, trăgea cu praştia, bătea mingea şi se-ncăîi ra la sânge, pe maidan. Dacă aş fi eu… Ce să mai fie?

Îi mai răsucea o ţigară din chiştoace, ori din frunze de nuc: „uscate pe sobă şi tăiate mărunt, pufăia şi se scărpina în creştet: încă şapte zile de omorât, încă şase, cinci… Găsi ceva de lucru la o pivniţă de vinuri, încărca, descărca butoaie, nu se-alese cu nimic, renunţă după

numai două zile. Protestăm, tovarăşi, la guvern, la rege. Alte două ateliere de la „Vulcan” trecură la muncă prin rotaţie. Acum era de el, de Jurubiţă. Peste trei sute de lucrători semnară un ultimatum către patronat: dacă în termen de 48 de ore nu se va reveni asupra acestei măsuri ilegale... Jurubiţă, însoţit de alţi patru bărbaţi de încredere, prezentă documentul. Ei, ce-o să fie atunci? întrebă un reprezentant al direcţiei. Grevă? Cunoaşteţi sancţiunile ce se-aplică în caz de răzvrătire. Iată că se ajunsese la un ciudat echilibru de forţe: patronatul nu mai lua în seamă avertismentele lucrătorilor, forţă de muncă se găsea la tot pasul şi pe toate drumurile, şomeri, mii, zeci de mii de şomeri, la rându-i lor, lucrătorii nu se mai speriau de ameninţările patronatului, ce-ar mai fi de pierdut? dacă tot ne-a dat afară pe jumătate, măcar să ne dea. De tot, fie ce-o fi, mai rău cum să fie? Când să treacă la organizarea grevei, unul dintre supraveghetori veni să le deschidă ochii: fabrica nu mai are comenzi, nici materie primă; aşadar, pentru patronat o grevă de două, trei săptămâni ar fi chiar de dorit. Nuse-ncrezură în individ, vrea să ne potolească, provocator plătit, coadă de topor, zile la rând verificară şi răsverificară situaţia: da, fabrica se afla în prag de faliment. La loc comanda, zise Jurubiţă, era să le facem jocul. Altfel trebuie lovit... El îşi aminti: Regele consolidează ţara, ajuttaţi-L! Aşa scria pe toate gardurile. Manifestaţie la Palat, hotărî Jurubiţă, şi toţi se luară după mintea lui, mergem, Jurubiţă, mergem, strigăm, Jurubiţă, strigăm, să ştie şi regele cum o ducem noi. Ştia regele, şi fără să i-o spună ei. În după-amiaza zilei de 17 iulie, pe la orele patru, se încolonară cu toţii pe o străduţă din apropierea fabricii. Optzeci dintre ei purtau pancarte: Vrem de lucru, Majestate. Vrem pâine, Majestate. Vrem drepturile noastre, Majestate. Poftiţi în fabricile noastre, Majestate. Poftiţi în casele noastre, Majestate. Trei poliţişti supraveghează coloana, încă de la pornire, însă fără să intervină, o vorbă nu scoaseră, mărşănliau şi ei, ca oricare. Pe Calea Plevnei, la intersecţia cu sitr. Viting, Îi aşteptau alţi zece poliţişti călări. Încotro? La Majestatea Sa.

Poliţiştii îi obligară se ia pe Vitiog, înspre Gara de Nord. Aşa se pomeniră în Griviţei. Cordoane de soldaţi cu arma la picior. Accesul pe Griviţei, în direcţia Căii Victoriei, interzis. Aleseră alt traseu, pe Străzi lăturalnice. Către orele – şase se apropiau de Piaţa Victoriei. Îi întâmpină o companie de infanterişti. Încotro? întrebă comandantul de companie cu bunăvoinţă chiar, de parcă ar fi ţinut să le vină în ajutor… La Majestatea Sa. Oare cum de nu ştiau ei, cum de nu aflaseră» cum de nu se gândiseră că şi Majestatea sa are un program de lucru? La ora asta ce să mai caute la Palat? Majestatea sa era în drum spre. Sinaia, unde avea întâlnire cu sfetnicii. Jurubiţă, totuşi, insistă: Aşa o fi, cum ziceţi, regele nostru mult se zbate, mult aleargă, de la Palatul regal la Palatul Cotroceni, de la Cotroceni la Scroviştea, de la Scroviştea la Sinaia, aşa

O fi, însă Palatul regal *a* rămas la locul lui, iar noi ne mulţumim şi numai cu atâta, să-l vedem. Zâmbind, comandantul de companie se adresă celor din jur: Alt purtător de cuvânt n-aţi mai găsit? Cu măscăricii nu discutăm. Coloana, flancată de poliţişti – călări, se-ndreptă spre Piaţa Filantropia. Purtătorii de pancarte osteniseră, se rugară de ceilalţi să le mai ducă şi ei, dar cine se mai simţea în stare, după atâta. Drum? Ieşiră la Arcul de Triumf, pe unde, la orele serii, se scurgea puhoi de lume, în birje şi automobile, ori pe jos. Compania de infanterişti le-o luase înainte, blocând trecerea. Încotro? La Majestatea Sa. Li se ordonă s-o ia la stânga, şi-apoi înainte, tot înainte. În mai puţin de zece minute ar fi ajuns la hipodrom. Afară din oraş. Înainte de-a se risipi care-ncotro, înfipseră toate pancartele într-un rond cu panseluţe. Până pe şoseaua Chiitilei, pe jos, pas de voie, Partenie Jurubiţă nu făcu mai mult* de-o oră. În lipsa lui, Victoraş Udase straturile de zarzavat, douăzeci de găleţi pline-ochi cărase de la cişmea. Eşti gospodar, măi flăcău, numai bun de-nsurat, îi zise Jurubiţă. N-ai şi tu o drăguţă de pe-aici, să vă plimbaţi seara, pe răcoare? Victoraş împrumutase nişfte cărţi de şcoală de la un băiat din vecini, le şi răsfoise, oare ce-ar

1 i s-a se-nscrie şi el la gimnaziu? Cuminte Victoraş al nostru, prea cuminte, asta nu-i a bună. Nu te mai duci şi tu la un film? De aproape trei luni Victoraş nu se mai abătuse prin centru, unde erau sălile de cinematograf. Alt drum nu mai ştia, decât până la fabrilcă şi-napoi. Ce bine ne-ai adus? întrebă soţia. El se lăsă pe un scaun, se hâţână puţin şi zise, aşa, de-nveselire: Caută în traistă, că acolo-i tot binele. Traista o ascunsei după uşă... Soţia puse pe masă farfuria, cu mâncare de cartofi, coşul cu pâine şi o sticlă de bere. Ai vânătăi? îşi scoase repede cămaşa, se lăsă cercetat. N-am avut eu cinstea să mă văd la răcoare.

În beciurile poliţiei trebuie să fie ca-n rai pe-o zăpuşeală ca asta. Nici măcar nu ne-au buşit. Oare nu ţi-am zis eu de-atâtea ori că la noi nu să-mi bate? Păi, cum altfel, când Europa e cu ochii pe noi? Alta tactică, mănuşi, politeţuri, explicaţii, până te pomeneşti cu juvăţul de gât. Mâncă puţin, dormi cu zvârcoliri şi se trezi buimac. Douăzeci de paşi până la poartă, cine avea serviciu – se ducea la serviciu, noroc, Jurubiţă, nu vii? încă nu, mai am două zile de omorât. Peste noapte, un şofer de la aprovizionare, ori beat-beat, ori furat de somn, scăpase camionul încărcat cu lăzi de ouă în gardul vecinului Terente. Albuş, gălbenuş papară în lege, cât să saturi un pluton. Stricăciuni, aşa şi-aşa, nişte leaţuri, doi stâlpi şi portiţa. De ce n-a nimerit în gardul meu? se revoltă parşiv Jurubiţă. Ce, n-am şi eu un gard, ca oricare? Era mai cu moţ al lui Terente? Două zile ar fi lucrat în draci, alte leaţuri, o portiţă nouă. Nici la pagube nu mai avea noroc. De s-ar prăbuşi hornul casei... De-ar veni o furtună, care să smulgă acoperişul... Ptiu, ptiu, ptiu, doamne fereşte. Haz de necaz, râs cu plâns, iar se duse la pivniţa de vinuri, încărcă şi descărcă butoaie, treizeci şi doi de lei în mână. În ediţia de după-amiază a „Opiniei noastre” citi: Poliţia a interzis lucrătorilor de la fabrica „Vulean” să manifesteze în Piaţa Palatului. Escortat de două companii de jandarmi, regele nostru a părăsit de îndată Capitala. Îngăduită ne fie o întrebare: De ce-aţi spălat putina, Majestate? Partenie Jurubiţă îşi întâmpină soţia ca pe vremuri, flăcău, numai

zâmbet. O cuprinse de mijloc, o săltă şi se tot învârti, cu ea în braţe, uşurel, de la poartă până la treptele casei: Dau banchet, nevastă, banchet cu apă chioară şi răbdări prăjite! îi arătă ziarul: Ei, vezi? L-am pus pe fugă! Femeia mai să-i ardă vreo două după ceafă, om bătrân şi-ntr-o ureche. Măi, măi, s-o fi speriat regele de tine! Ei, şi chiar dacă s-a speriat, cu ce te-alegi tu din asta? Pradă unei stări euforice, plutind, el îşi înfipse mâinile în şolduri: Istorie, femeie, aşa se face istoria. Mai către seară veni Ciomârtan să-i dea de veste că Alexandru fusese arestat.

Dacă cineva ar fi ndrăznit să-l întrebe în după-amiaza acelei zile: Cum e să fi rege? – ar fi răspuns prompt, agasat: Este ceva inuman! Juca pocher încă din anii adalescenţei, atras de câştig, subjugat de emoţiile fiecărei partide; patimă, asta se ştia, se comentase, i se şi reproşase cu destulă vehemenţă, pe vremea când era Prinţ; acum era rege! Dar ce folos, dar ce ispravă?! cogeamite împăratu, tras de mânecă şi urecheat. Dăduse peste cap masa de joc, împrăştiase banii din pot, dacă. Nu erau ai lui, nici ai celorlalţi, partenerii, să nu fie, la săraci şi la văduve să fie-mpărţiţi, rupsese cărţile, spărsese paharele, sticlele, dar nu cu furie dezlănţuită, cu urlete, încât să-i meargă şi vestea de apucat, de zărghit, ci metodic, rând pe rând, toate, până ce năduşise. Rege? Ultimul dintre cârnăţarii din ţara asta e mai rege ca el şi-n pat cu nevasta, că are, ori îşi caută muieruşcă de-o noapte, nimeni nu-i ţine evidenţa, şi. La masa de pocher, şi la W.C. Nici la W.C. Nu pot să mă duc, toţi ochii sunt pe mine, toate urechile se ageresc. Cleveteală de ţara nimănui, nedusă la biserică, netrecută prin şooli. Dar-ar strechea-n moartea mea! Prea cinstite feţe, se uită Europa la noi. Înainte de-a vă ruga lui Dumnezeu să dea o ploicică pentru semănături, puneţi mână de la mână şi încropiţi un pic de civilizaţie, să ne fie măcar de sămânţă. Civi-lii-za-ţie! De mânecă îl trăsese primul-ministru: Majestatea Voastră exagerează tocmai când s-a pornit puhoiul pe străzi. Insist ca Majestatea Voastră să părăsească de îndată Capitala, pentru a se şti în deplină siguranţă. Prea-cucernieul nostru

prim-ministru nu se-ndeamnă la pocher; nu gâlgâie din gl'ajă; nu râvneşte la darnicele. Îşi apără cu mari sacrificii reputaţiunea. I-am pus noi beţe-n roate? Neprihănitul-neprihăniţilor să fie. Dar ce sfârâială, dar ce cârâială? dar cine l-a uns paznic la onoarea tronului? Am avut patru primiri, patru, într-o singură dimineaţă. Mi-am suflecat mânecile şi am lucrat cot la cot cu miniştri, scriitori, bancheri şi tsrani, e paraginile haos, e regres, când în toate ţările Europei progresul galopează. Iar dacă am pus osul şi-am icnit, nu mi se cuvine şi mie un răga z? Este dreptul meu, nu neapărat de Suveran, de om, de Ilie şi de Vassile, de oricare, să bat mingea, să prind muşte, ori să joc pocher. Da, ştiu, gura lumii, prost obicei, ruralism întârziat cu şanse de extindere: acum stau şi orăşenii la taclale în faţa bloekhaus-urilor întocmai ca ţăranii pe la porţi, pe marginea şanţurilor. Ce mai face Buzatu? Cât a pierdut ieri noapte? Cu cine se mai consolează? Şi se mai zice că românaşii o duc greu, împleticit. Dacă ar fi aşa, ar avea ce să discute, multe, mari şi mărunţele, de-ale lor, nu să belească ochii la rege! Că zi de zi mă-nham şi eu la cotigă, de *ce* nu se vede? Primul-ministru, cu voce scăzută, vibrând de convingere şi fermitate: După constituţie, regele României este chemat să domnească peste supuşii săi. Invit pe Majestatea Voastră să lasenn grija altora, numiţi şi aleşi, treburile curente. Preţiosul timp al Suveranului se cere folosit cu mare chibzuinţă. Dar ce ac, dar ce cojoc? – primul-ministru a trecut la represalii, îmi dă peste nas: Cu mare chibzuinţă! Era a doua oară când Iosiif Partheniu, invocând constituţia, îi atrăgea atenţia că nu-i este îngăduit să se amestece, când are chef şi după cum al taie capul, în treburile guvernului: adică, să guverneze... A treia oară, sigur, sigur de Tot, a treia oară n-o să zise mai întâmple! Energic, întreprinzător, om de acţiune, nu se vedea, nu se admitea somnolând pe tron, cu doi sfetnici alături, care să-l mai şi apere de muşte, îşi pregătise lansarea în afaceri, leu destulă discreţie. Poftim? Discreţie, la noi?! – se şi aflase în târg în aceeaşi zi. Doamna Lupescu dădea semne de nerăbdare, cum s-o

aducă aici când toţi ochii?!… Şi hotărî: ochii supuşilor trebuie să privească în altă parte, într-acolo unde vom indica Noi, Suveranul. Era prea multă linişte în ţară. Tam-tam, bruftuieli, zăngăneli, foc şi pucioasă! Era îmbrăcat în alb, din creştet până-n tălpi: caschetă albă, cămaşă albă, cravată albă, costum, ciorapi, pantofi albi. Diferite nuanţe de alb. Există mai multe? Da, pentru Suveran există. Mustaţă blondă, faţă arămie. Buzatu, i se spunea, în curtea palatului aşteptau cinci automobile: patru de escortă, unul pentru Suveran. Sinaia vreţi? Sinaia să fie! Până la ieşirea din oraş merseră în coloană. Când se-apropiau de Otopeni, regele băgă în viteză, ţâşni, şi goni când. Pe patru roţi, când pe două roţi; în numai 12 minute ajunse la pădurea de dincolo de Tâncăbeşti; ajunse şi se ascuns-te în pădure, cu automobil cu tot. Escorta trecu abia după vreun sfert de oră. Dar ce petic, dar ce sac? Pe ocolite, pilotând pe drumul de Buftea, reveni la Palatul Cotroceni. Partida de pocher se cerea continuată.

— Măi iubitule, mă, zi-mi şi mie, ce mai faci tu?

Vera, aceeaşi continua să-l sune la telefon, însă numai noaptea, către miezul nopţii, când se-ntorcea acasă de pe la sindrofii. Cred, îi zisese, cred că în tot Bucureştiul ăsta mare nu mai există o altă persoană, femeie fie, bărbat fie, drac împieliţat, ori altă dihanie, cu o agendă atât de încărcată, Vlad, nu mai am răgaz nici să mă uit în oglindă, alaltăieri m-am dus la doamnele ortodoxe mânjită cu cerneală pe bărbie, pricepi tu ce înseamnă asta pentru o femeie?! Preciza de fiecare dată: îţi telefonez din sufragerie, aici dorm, pe canapeaua noastră, învelită cu un pled, nu mai am nicio tragere de inimă să intru în dormitor, singură, tot singură. Era o invitaţie pentru el, să mai poftească pe-acolo? Vera nu umbla cu aluzii, nu agrea Subtilităţile, nu. Mi arde mie să leg şi să dezleg şarade, i-ar fi trântit-o direct. De altfel, între ei se ridicase un obstacol de netrecut, Sandi. Mi-e şi groază să-ţi spun: Sandi te urăşte. De unde, şi cum o fi adunat băiatul ăsta atâta ură împotriva ta? El insista să-l interneze într-o clinică de neurologie: nu-i nicio ruşine, zică cine ce-o Vrea,

nu trebuie să ai reţineri, totul e să prevenim o dereglare, ce s-ar putea dovedi ireversibilă. Ascultă-mă şi tu, măcar o dată. Vera încă mai ezita: Nu mă-ndur, înţelege şi tu, cum să-mi bag copilul în cămaşă de forţă? Sandi, îl văzuse pe stradă, Sandi bomba pieptul şi bătea pasul, ca la paradă. Cine să-l mai aducă pe pământ, din lumea lui de închipuiri?

— Măi iubitule, mă, hai, că tu eşti expert în politică idioată, zi-mi şi mie în ce ape se mai scaldă guvernul ăsta de-mbrobodiţi? pe ce cai joacă, mă? şi unde vrea s-ajungă? Azi la prânz m-am văzut cu Angelescu, subsecretarul, era să-l iau de guler: Ce faceţi, domnule, cu pământul? Oameni buni, hotărâţi-vă odată, îl restituiţi, nu-l restituiţi, albă ori neagră, să ştim o socoteală, nu?

— Ce treabă ai tu cu pământul?

— Am, măi, iubitule; am, că fierbe ţara, se Mişcă ăia de prin sate, dracu' ştie ce-o să mai iasă, şi asta-mi dăunează, că pe vreme de răzmeriţă nu se face comerţ, unde mai găsesc eu piaţă de desfacere? Când ia ţara foc, cine să mai scoată banu'? Aud că ăia pun mâna pe coase…

— Exagerări, speculaţiuni. Încă nu s-a semnalat niciun incident. Ţăranii au alte trebuii, acuşi începe secerişul. Nu te mai gândi la prăpăstii.

— Prinţesa Eurastia îmi zicea de nişte ciocniri.

— Între cine şi cine? N-am auzit.

— Ei, şi tu? între ăia de prin sate şi armată.

— Dacă aşa zice prinţesa, aşa o fi. Eu, unul, n-am cunoştinţă. Iar guvernul încă nu a confirmat nimic cu pământul. Zvonuri, stare de incertitudine. Când va fi, vom şti. Cu Angelescu m-am văzut şi eu, a ridicat din umeri, mi-a şi zâmbit, şi-atât.

— Mal iubitule, mă, dar sunt pline ziarele de ştiri alarmante, de-a dreptul alarmante, mai. Atacă Vera, bănuind, probabil, că el vrea s-o menajeze, iar dacă tu ai să-mi spui că ziarele mint, am să te trimit la toţi dracii: bine, măi iubitule, mă, altă meserie decât asta, de mincinos, n-ai mai găsit?

— Ziarele vor să prevină o nelegiuire.

— Şi brotacu ăla de la Dorohoi ce mai vrea şi ăla?

Doar am citit cu ochii mei, când se milogeşte, când porunceşte. Ale peste o mie de hectare, nu-i ajung?

— La două fete de măritat, încă o mie nu i-ar. Strica. Tu nu vrei piaţă de desfacere? N-ai îmbrâneit pe-atâţia?… Dă-i voie şi lui să-şi apere interesele. Mai ales că vă aflaţi în bune relaţii. E adevărat că îţi trimite flori în fiecare dimineaţă? Aţi fi o pereche fea-n poveşti.

— Mă iubitule, mă, aşa mă ştii tu? Un îngăduit, un codoş, îi zâmbesc într-un dinte şi-mi face nişte servicii de nici nu te duce mintea. Un îngălat, dă cu parfum peste jeg, şi-i curg balele. Măi iubitule, mă, doar nu-i fi gelos?

— Vera, Verocica, din nenorocire”, vezi şi tu…

— Încă mai ţii, la mine? Cine să te creadă? Dacă ai ţine, ai şi ciripi, una-două. Vlad, tu îmi ascunzi, sigur îmi ascunzi… de ce te prosteşti tocmai acum? Vlad, eu trebuie să-mi iau nişte măsuri de precauţie… în caz de busculadă… Măi, iubitule, mă, eu când aud de pământ şi de ţărani şi de coase… Hai, toarnă tot ce ştii. – în sfârşit, Vera preocupată de politică; descoperind, abia acum, la ananghie, că până şi desfacerea pe piaţă a unor mărfuri oarecari, sandale şi bluze şi ciorapi, ţine demersul politicii; de când se zvonise cu mişcările de prin sate, mulţi dintre micii fabricanţi şi negustoraşi se văzuseră obligaţi să tragă obloanele. Ce sfat să-i dea Vereiverocica? îngrijorarea era şi a lui, din cu totul alte pri – cini: intenţia guvernului de a restitui marilor latifundiari o parte din terenurile intrate în patrimoniul statului în primii ani de după război însemna o întoarcere la-vechi şi nefaste rânduieli. De altfel, se şi. Dăduse sentinţa „cine nu are pământ, cine şi-a vândut pământul şi nu-i în stare să ţină o gospodărie, să lucreze pe moşii înapoi, la dacă şi la bir. Treptat, abuzul de putere s-ar fi răsfrânt asupra tuturor sectoarelor de activitate, accentuând exploatarea, limitând şi mai mult drepturile cetăţeneşti. Oare nu era aceasta calea ce ducea la dictatură? Nu ştiu, Veraverocica, nu ştiu ce să-ţi mai spun, e. Învălmăşeală mare, puternicii zilei nu mă-ntreabă, regele mi-a ars o scatoalcă „evenimentele mă depăşesc,

moartea-i pe capul meu.

— Mă iubitule, mă, şi altfel? casa? amanta? Aud că te-a părăsit. E, ce să-i faci, de-ale vieţii valuri. Măi iubitule, mă, e-adevărat că stai. Toată noaptea şi bei, bei rachiu şi scrii tâmpenii? Măi iubitule, mă… (în vocea ei se distingea o nuanţă de ameninţare): azi-mâine am să te culeg de prin şanţuri!

— Vera-Verocica, nu mai beau decât apă chioară.

— Aha, şi mai grav. Dar de scris, scrii, nu te dai, nu te laşi. Mă, eu am antenele mele, nu-ncerca să mă duci. (Pauze lungi, mai sorbea din sticla de coniac, îi mărturisise că acum bea direct din sticlă.) Tu ştii că eu n-am stăpân pe pământ, nici Dumnezeu în cer.

— Mai scriu, Vera, mai scriu din când în când.

— Şi mă-ncondeiezij mă-ncondeiezi?

Aici îi era şi neliniştea şi curiozitatea: cum o s-arate ea, Vera, prima femeie industriaş din România, în chip de eroină de roman? Câte ceva, prea puţin, aflase de la Cornelia. De bine, de rău? Zârcită în detalii şi Cornelia.

— Mă iubitule, mă, dacă m-arunci în cazanul cu smoală am să-ţi Fac o figură măreaţă, îhi! Aranjez, mă, cu editorul, să-mi vândă mie tot tirajul, ce mă costă, am de unde. Măi iubitule, mă… nu vrei să-mi citeşti?

Către dimineaţă apărea Cornelia, palidă-străvezie, cu o garoafă albă în păr, alte câteva fire în mână: Am venit să dorm la azil, mă primeşti? Călca pe vârfuri, îl săruta pe frunte şi se ghemuia pe canapea, cu genunchii la gură: A fost fantastic! Însă niciodată nu-i spunea pe unde-a hoinărit, cu cine a chefuit, şi, mai ales, cine îi dă ei, după fiecare chef, garoafe albe.

Căldurile de sfârşit de iulie, cu temperaturi depăşind. Treizeci de grade, alungaseră pe mulţi către zonele de munte, numai Valea Prahovei găzduia peste cinci mii de bucureşteni. Numărul automobilelor care circulau prin oraş, mai mult la orele dimineţii, şi-apoi târziu, după şapte, opt seara, se redusese la jumătate. Birjarii trăgeau: la umbră şi jucau popa-prostu. Un oraş prăfuit, contribuabili asudaţi, câini morţi aruncaţi la răspântii, scria Profesorul.

De unde atâţia câini morţi? Şi-atâtea muşte? Şi duhori de canal şi râie la ştranduri... Rugaţi-vă să vină potopul: numai un potop ne mai curăţă. Rugaţi-vă să izbucnească un foc mare: numai focul ne mai purifică. Rugaţi-vă să ne cadă fiecăruia câte o cărămidă în cap. Calea Victoriei intrase în stăpânirea vânzătorilor de mărunţişuri şi a ţigăncilor cu flori. Băieţii de prăvălie ştergeau vitrinele de praf şi stropeau troutarele. Patronii moţăiau după tarabe. Goale prăvăliile, nici hoţii nu le mai treceau pragul, sezon mort. El rămăsese aici, pe poziţii. La ora nouă fix se prezenta la redacţie: costum alb, mătăsos, şantung de cea mai bună calitate, pantofi negri de lac, pălărie din pai de orez, panglică neagră, baston de bambus, se gânctea la o mustaţă de husar, de ce nu şi-ar lăsa mustaţă? Impusese şi celorlalţi un program riguros: Anghel întocmea planuri de apariţie, sumarul fiecărui număr, cei doi comentatori aduceau ştiri, scriau câte două articole pe zi, el îşi scria tableta, Niculaie îi aproviziona pe toţi cu răcoritoare, sandvişuri, ţigări, dulciuri şi pregătea cafele. Nimeni să nu stea, nu se mai acordă nicio. Clipă de răgaz. Până şi Anghel, de obicei amabil-zeflemitor, lua toate dispoziţiile patronului în serios, golea o halbă, aprindea un trabuc, îşi sufleca mânecile, ca pentru o treabă grea, se conforma. Vlad Stanca răsfoia două, trei articole, iscălea sumarul: de acord. Către prânz, toate planurile „articolele, clişeele era puse într-un dosar: odihnească-se în pace! spunea Anghel. Dosarul trecea la arhivă. Păstraţi cu grijă hârtiile astea, indica Vlad Stanca, N peste câteva decenii o să aibă preţ bun. Leafa mergea, prânzeau toţi la o bodegă de pe Brezoianu, mâncăruri ardeleneşti, cu mult sos, vinuri de Târnave. Ghiftuiţi, pe la patru reveneau la redacţie şi iar se-Jtpucau de lucru. Aşa se ţine frontul, mai zicea Vlad Stanca. Oare nu suntem noi. Soldaţi de linia-ntâi? Veneau şi tipografii, în vizită, din simpatie, ce se mai aude pe la dumneavoastră? Erau bine primiţi, cu bere şi pişcoturi. Seara, înainte de-a se risipi, îl îndemnau pe Niculaie să le cânte. Anghel se interesă la vânzătorii de ziare: Se mai cere „Opinia”? întreabă careva de ce nu mai apare? Afişe

mari, litere roşii pe fond alb, anunţau: Prin decizia nr… purtând semnătura ministrului de externe, excelenţa sa… apariţia „Opiniei noastre „a fost interzisă pe următoarele şapte zile. Motivul acestei suspendări temporare: Am scris despre manifestaţia lucrătorilor. De la Vulcan”. Declarăm solemn: vom mai scrie! Iubiţi cititori, nu vă pierdeţi încrederea în noi… Anghel încropi un supliment umoristic-estival, glume cam răsuflate, desene şcolăreşti, epigrame, ghicitori, horoscoape, cugetări, şarade, reclame de bretele, siropuri, papuci de casă, urări de nuntă, de botez, nicio aluzie la mersul politicii, tirajul se ridică la zece mii de exemplare „încă o dovadă că prostul gust şi lipsa de atitudine îşi află mulţi admiratori, aprecie Vlad Stanca. Măcinau în gol şi numărau zilele întocmai ca Partenie Jurubiţă, câte mai sunt de omorât? patru, o veşnicie, riscau să-şi piardă cititorii. Celelalte cotidiene se săltaseră binişor în vremea din urmă, şi mai ales după ce „Curierul de seară” publicase pe prima pagină un interviu cu fostul deputat Patriciu Mavrodin: Am convingerea, se avânta acesta, că doar marile proprietăţi, întărite şi permanent susţinute de către stait, sunt în măsură să asigure stabilitatea economică şi prosperitatea, într-o ţară ca a noastră. Orice ştirbire a latifundiilor, după cum s-a şi dovedit, poate avea consecinţe nefaste asupra producţiunii de cereale, căci o bună parte 4 dintre sătenii noştri – procentul s-ar ridica, după observaţiunile mele, până la cincizeci la sută – încă nu s-au dovedit vrednici de a ţine o gospodărie. De aceea, salut iniţiativa domnului subsecretar de stat Angelescu… Era, desigur, un punct de vedere. Patriciu Mavrodin avea şi el dreptul ca oricare cetăţean să-şi apere interesele, fuseseexpropiat, pierduse optzeci de hectare. Între timp, alţi doi moşieri, unul din Teleorman, celălalt din Mehedinţi, făcuseră declaraţii asemănătoare. Punea pe gânduri un singur lucru: toţi se refereau la subsecretarul de stat, ca la un salvator. Iar acesta, se-nţelege, nu acţiona de capul lui. Cabinetul se abţinea de la orice comentarii, starea de confuzie se accentua de la o zi la alta. Profitau ziarele: dislocări de trupe, amplasări de

trupe, zone interzise, busculade. Ce era, şi ce nu era adevărat dintoate acestea, probabil că n-ar fi ştiut să spună nici măcar cei ce întreţineau alerta. Pentru prima oară Vlad Stanca se recunoştea în impas, cum să mai dezlegi nişte iţe atât de încâlcite? Halal de noi, că ne-a băgat pumnul în gură, se fericea în derâdere „altfel, dacă ar fi să mă adresez cititorilor în clipa asta, ce le-aş spune? Anghel era de părere că totul nu-i decât o mascaradă, abil regizată de guvern, cu scopul de a consolida poziţia regelui, căci, după atâta zarvă, Majestatea sa are să facă dreptate ţăranilor, al vostru e pământul, mămăligarii mei iubiţi, stăpâniţi-l în pace, sub înţeleapta mea cârmuire. Ne-a dat cel de sus un rege deştept, de nu se mai poate, ştie să-şi joace cartea, pe toţi are să-i câştige, în el să ne fie nădejdea. Regele lucrează cu miniştri. Regele s-a întâlnit cu agricultori din Vnancea. Regele a primit pe dl. Liviu Rebreanu, marele nostru scriitor. Pe toate le face, le rezolvă numai regele, nicio clipă de răgaz nu-şi îngăduie, doarme doar cinci, şase ore pe noapte, se consultă cu sfetnicii şi-n timpul mesei. Unul dintre reporterii „Opiniei noastre” se ţinea de două zile pe urmele lui Patriciu Mavrodin. El se întoarse din cercetare pe la zece şi un sfert, victorios şi năduşit:

— Patroane, dai matale de-un prânz, şi descarc sacul, întinse mâna, Vlad Stanca se execută, îndată, scoase două bancnote de câte o sută, cam puţin pentru un hămesit. Patroane, individul m-a respins de şase ori, mut şi surd, cu un gest de scârbă, de du-te pe pustii, a şaptea oară i-am căzut în spate, banii, ori viaţa! Patroane, e aşa cum îţi spun: Domnul Patriciu Mavrodin şi-a dat şi el cu părerea, într-un cerc de prieteni, a evitat să-mi dea nume, după numai trei, patru ore s-a pomenit la ziar, cu tot ce spusese. După încă vreo oră, când să treacă şi el la investigaţii, de unde până unde interviu, cei de la „Curierul…” i-au expediat la hotel un onorariu gras, cinci mii de lei, auzi dumneata, cinci mii!

— A semnat de primire?

— I-a şi cheltuit, bănuiesc.

— Chiar aşa, de ce nu scrie o dezminţire?

— Dacă tot ce declară în „Curierui”… e adevărat?!

— El nu s-a adresat ziarului.

— Ce importanţă mai are, de îndată ce există martori? Individul e prins între ciocan şi nicovală. Acum. Se teme şi de umbra lui.

— Ştie ceva, din surse cât de cât autorizate, cu restituirea terenurilor? mai insistă Vlad Stanca

— Pretinde că ar fi avut o întrevedere cu Angelescu, sunt şi neamuri, pe de departe, însă vreun amănunt n-am reuşit să-i smulg. Patroane, individul îţi transmite salutări, pe cuvânt, îi stai la inimă, îi stai şi-n gât, te iubeşte şi te urăşte din tot sufletul. Ce-ar fi să-i faci o vizită la hotel, mai către seară?

— De ce nu pleacă din Bucureşti?

— I s-au promis credite pentru moşie, aşteaptă.

Vlad Stanca, puse totul sub semnul întrebării, poveşti de adormit reporterii troglodiţi, cu Antoniu ăsta se înşelase, lipsit de fler, luând de bun tot ce-i se spunea, hotărî să-i taie leafa pe două zile şi-i ceru să şteargă geamurile şi parchetul, împreună cu Niculaie, nu vedeţi că ne. Îneacă praful şi prostia? Ştiri insuficient verificate, din auzite, de la mâna a doua şia treia se-ntâmpla să mai apară în ziare, impunând, adesea, dezminţiri, dacă nu şi despăgubiri, însă de măsluiri nu se mai pomenise în ultimii trei, patru ani, şi nu era de crezut că tocmai unui fost deputat i se poate trece în seamă un interviu pe care el nu l-a acordat. Mai interesant ar fi fost de ştiut din îndemnul – cui acţionase Patriciu Mavrodin – al subsecretarului de stat? al „Gărzii de fier”? Niculaie, cu urechea lui exersată, de paznic, sesiză primul că în sediul de pe Sărindar s-a dat alarma. Uşi trântite, strigăte ca la foc, tropăit de paşi, zbârnâit de telefoane, şi peste toate vocea lui Grindei, fotograful: Huooo, păgânilor, huooo!

Vlad Stanca îşi aprinse pipa şi se-apropie de fereastra deschisă, liniştit, nu prea curios, ca un privitor oarecare. Dinspre Calea Victoriei şi Brezoiau înaintau pe Sărindar, la pas, zeci de birje şi automobile. Primul ieşi din

clădire Grindei, dezbrăcat până la brâu, cu aparatul într-o mână, cămaşa în cealaltă. În mai puţin de două minute toate birjele şi automobilele erau pline.

— Şi noi, noi ce dracu'…? se agită Antoniu.

— Noi ştergem praful de pe birouri, uite ce praf el

— Mă duc în recunoaştere pe la vecini.

— Nu mai găseşti pe nimeni, preveni Vlad Stanca. Urgenţă de gradul întâi, catastrofă pe plah naţional, toţi au dat buzna, doar noi am mai rămas de veghe la mormântul unui prieten drag.

— Patroane, nu fi sinistru, că m-apucă şi pe mine, zise

Anghel. Eşti, ori nu mai eşti comandant de oşti? Scrie-ţi tableta, eu mă ocup de umplutură, scoatem ediţie specială.

— Pentru arhivă?

— Fie şi pentru arhivă, n-ai zis dumneata…

— Nu-mi mai aduc aminte ce-am zis.

— Să fi căzut guvernul? se frământă Antoniu.

— Posibil, de ce nu?

— Să fi izbucnit răzmeriţa?

— Posibil, de ce nu?

— Trebuie să ne lămurim, patroane.

— La ce ne-ar mai folosi? Am fost în linia întâi, n c-au dat la manutanţă. Ce se petrece în ţară, o să aflăm mâine dimineaţă, din ziarele scrise de alţii. Acum vă puteţi duce la ştrand. Eu mai am şi alte treburi.

Noroc de Niculaie, ieşind din încăpere, sub pretext că mai are nevoie de nişte cârpe, îşi făcuse rondul, conversase cu oamenii de serviciu de la celelalte redacţii, se lămurise. Subsecretarul de stat Angelescu a fost rănit grav, cu focuri de revolver, anunţă el. A tras unul Beza, din „Garda de fier". Nu mai e picior de gazetar pe-aici, s-au dus cu toţii, unii la spitalul „Caritas", unde l-au. Internat pe subsecretar, alţii la poliţie. Garnizoana Bucureşti a primit ordin…

— Ajunge! izbucni Vlad Stanca. Un singur cuvânt şi te dau afară din pâine. Măi omule, te-am trimis eu de

iscoadă?

— Voiam să ştiu aşa... pentru mine.

— Şi de ce ne-ai spus şi nouă? Mai suntem noi gazetari? Mai avem no? antene? Mă doare capul, de câte ieri nu pricep un lucru îmi zvâcnesc tâmplele, Niculaie, prea-fericitule, şi-mi pocneşte ţeasta. Ce ordin a primit garnizoana?

— Zi şi noapte să umble pe străzi.

— Stare de asediu?

— De unde să ştiu? Mă duc să-ntreb.

— Mai bine cântă, Niculaie, cântă-ne ceva!

Postul de radio transmitea muzică populară, solişti vocali din Oltenia, ţambal, ţipurituri din Oaş. Niciun comunicat din partea guvernului. Cornelia Baroga îi telefonă de la cafeneaua „Corso”: Nu te pripi cu interpretările, hora abia se-ncinge, Căile Domnului sunt mult mai încurcate, iar tu nu eşti decât un zevzec drag şi nepreţuit. Pot să mă prezint deseară la azil?! Confraţii de pe Sărindar, porniţi la vânătoare de ştiri, se-ntoarseră cu tolba aproape goală. De la locul atentatului, unde nu mai era nimic de văzut, în coloană de birje şi automobile se deplasaseră la spitalul „Caritas”, bătuseră la poartă, accesul interzis, conversaseră, printr-un gemuleţ de gheretă, cu portarul, un moldovean bonom, care se jura cu mâna pe inimă că el nu ştie nimic, de niciun subsecretar, aici vin mulţi bolnavi şi împuşcaţi: De la spital, la preşedinţie, cu gălăgie mare, de manifestanţi dezlănţuiţi, câte unii agitând şi pancarte confecţionate la repezeală: Dreptul la informare este consfinţit de Constituţia României. După vreo trei sferturi de oră, se deschise o fereastră de la etajul întâi şi un funcţionar mărunţel, eu voce de scopit, anunţă: Cabinetul nu are de făcut nicio declaraţie. Ultima încercare, la Prefectura de poliţie, unde inspectorul Cernăianu îi întâmpină cu bunăvoinţă. Confirmăm: După ce şi-a descărcat revolverul în corpul victimei, atentatorul s-a predat agentului de stradă Brădean Sa” moilă, strigând: „I-am apărat pe ţăranii noştri în numele «Gărzii de fier»”. Cercetările sunt în cijrs,

domnii gazetari să nu mai insiste. Aşadar, conchise Vlad Stanca, cei dintâi care profitaseră de starea de confuzie politică erau teroriştii lui Zelea Codreanu. Atentatorul, nu mai încape îndoială, va fi achitat, absolvit de orice vinovăţie: crimă? unde vedeţi dumneavoastră crimă? tânărul gardist a apăsat pe trăgaci din prea mare dragoste şi înţelegere pentru milioanele de ţărani oropsiţi; cu arma în mână a luptat pentru dreptate; înscrieţi-vă cu toţii în „Garda de Fier"; votaţi Garda de fier"... Cabinetul tace. Cârdăşie?

Greu de crezut, Iosif Partheniu este, totuşi, un moderat „tactician de culise, nicidecum partizan al violenţei de stradă, cu siguranţă, azi, mâine (în concepţia lui cu cât mai târziu, eu atât mai bine!) are să înfiereze atentatul, precizând, de liniştire, că astfel de orori nu vor mai fi posibile în România, iar ţărănimea noastră nu are nevoie de apărători-pistolari. Nu-i plâng eu de milă, îşi mai zise Vlad Stanca, în ape tulburi ştie să pescuiască, din viitori ştie să iasă, foloase ştie să tragă, din răul altora îşi face binele lui. Iosif Partheniu se salvează pe sine, salvându-ne pe toţi, scria Profesorul, într-o zi de marţi. Iosif Partlieniu se înfundă pe sine, înfundându-ne pe toţi, scriatot Profesorul, a doua zi, miercuri. Joi: Steaua, lui Iosif Partheniu continuă să urce pe o boltă de cenuşă. Vineri Aţi auzit dumneavoastră de un om cu numele de Iosif Partheniu? Sâmbătă: Iosif Partheniu îşi merită statuia. Regele, ce amestec avea regele în toată această vânzoleală politică fără precedent? Regele se retrăsese în palatul de la Scroviştea, unde primea delegaţii de ţărani. Cine va pierde? La ora două, după cum fusese stabilit, Vlad Stanca se prezentă la Prefectura de poliţie, în calitate de avocat, cu o mapă din piele de căprioară sub braţ, în care nu avea decât foi albe, ştiind că va fi supus unei (fie şi sumare, formale) percheziţii. Când colo, surpriză: Avem deplină încredere în apărătorii militanţilor comunişti, îi zise inspectorul Cernăianu. Cinci minute puteţi discuta în voie eu clientul dumneavoastră, şi-i înmână, pe loc, biletul de liberă trecere. Apoi, un gardian bătrâior, cu un lanţ de chei

la centiron, îl conduse la celula lui Alexandru. Pot fi şi zece minute, îi strecură el, pe când răsucea un – co mutator: Na, că vă făcui şi lumină! Becul din tavan fusese vopsit în albastru. Unde eşti? întrebă Vlad Stanca, izbindu-se de o scară de zugrav. Alexandru stătea pe marginea patului, tocmai îşi aprinsese o ţigară şi trăgea cu sete.

— Aici, aici, zise el, îmi fac şi eu digestia, azi m-au îndopat cu o zeamă dulce, varză dulce, cred că ăştia pun zahăr în mâncare, dracu' să-i ia, mi-a lăsat un gust sălciu şi mă dreg cu o ţigară.

— Ţi-au servit şi desert?

— Compot de piersici, dulce şi ăsta.

— Alexandre, dacă te-au adus aici la refacere?

— Tare mi-e teamă că nu eşti prea departe de adevăr. Mâncare, tutun, ăsta pe banii mei, ziare, câteva, al tău nu… câte-o sticlă de bere… ciocolată.

— Văd că ţi-au lăsat şi cravata.

— Păi, cum altfel, cravata, şireturile, cureaua.

— Ştiu ei că n-ai să te-agăţi. Nu eşti tu omul. Nu au ei norocul ăsta. Alexandre, ce să mai zic, ai dat şi tu de – boierie. Unde mai pui că stai la răcoare. Lumină discretă, nu-ţi oboseşte ochii. Afară e un soare şi-o zăpuşeală de ţi se topesc creierii. Şi scara asta de zugrav ce caută aici?

— Au adus-o alaltăieri, nu ştiu ce vor cu ea.

— Te pomeneşti că-ţi renovează celula. Aşa s-ar şi cuveni, pereţi afumaţi, scrijelaţi. De când n-au mai avut ei un musafir de rangul tău? Alexandre, până aici e în ordine, te-au primit eu toate onorurile. Cum merge ancheta?

— Aici e aici! oftă Alexandru. După lungi clipe de tăcere, el scapără un chibrit: Vreau să ne vedem mai bine la faţă. Aceiaşi suntem? Cred că da… i se umeziseră ochii. Vlad, îţi mulţumesc că ai venit. Ce se mai poate face? Ai să judeci singur. Aici m-au adus în miez de noapte… cine a trădat? nu ştiu… nu mi-au pus cătuşe, nu m-au atins nici cu o floare, la opt dimineaţa mi-au servit micul dejun, pe la nouă m-a invitat inspectorul Cernăianu la o cafeluţă. Vlad, ăştia nu vor anchetă, nu vor proces. Nu mi-au pus o singură-întrebare despre mişcarea noastră. Ştim totul, mi-

a zis Cernăianu, de ce să mai chinuim oamenii? Dumneavoastră sunteţi un reprezentant de frunte, cu şanse de a fi lider, vă purtăm respect. Vlad, unde sunt zilele noastre de Jilava? Eram mulţi, eram o forţă. Ne. Flămânzeau, ne schingiuiau şi tot ei tremurau. Inspectorul Cernăianu mi-a propus un paşaport pentru Austria. Zic: mi-a propus. Şi dacă totul a fost hotărât? Sunt prizonierul lor, după cum vezi, oricând pot fi dus la gară şi îmbrâncit într-un tren. Copiii? Sunt liber să-i iau cu mine. Austria, ce să fac eu în Austria? Vlad, îţi repet, e o nouă tactică, nu mai vor procese, manifestaţii, proteste. Ei ar prefera să ajungem la o înţelegere.

— Să nu se cheme că te-au expulzat.

— Da, să nu se cheme, asta ar presupune o procedură mai complicată, şi iar s-ar lăsa cu zarvă. Totul întrenoi, discret, cu ieşire pe uşa din dos.

— Şi dacă refuzi, categoric?

— Mai am patruzeci şi Opt de ore până să dau, un răspuns. În caz de refuz, încă trei dintre fruntaşii mişcării vor fi arestaţi, mai multe organizaţii judeţene dizolvate, inspectorul Cernăianu m-a asigurat că se află în posesia unor documente de necontestat… acţiuni… nume de agitatori… Şantaj. Am întrebat: Ce garanţii am eu că după ce părăsesc ţara nu veţi trece la represalii împotriva tovarăşilor. Mei? Mi s-a răspuns: ceilalţi nu reprezintă cine ştie ce primejdie. Dumneavoastră, da; dumneavoastră vreţi. Să-i uniţi. Vlad, fii tu cel înţelept şi conştiinţa mea: oare am dreptul să mă apăr pe mine, lovind în tovarăşi? Că vor fi arestaţi, e în afară de orice dubiu. Nu se va spune că eu i-am trădat?

— Pleci, rămâi, bănuieli tot vor exista.

— Şi-atunci? Să-mi iau zilele? De asta mi-au lăsat cravata, cureaua şi mi-au adus scara de zugrav?

— ’N-ar fi exclus… zici că ei se tem de proces… dacă tu refuzi paşaportul, iar ei trec la represalii, îi arestează pe ceilalţi tovarăşi, oare nu tot la proces se ajunge, şi încă unul de răsunet? Pe de altă parte, e stupid să crezi că ei

deţin documente, liste cu agitatori, dar ezită să intervină… bieţii de ei, dragii de ei, de ce să-i deranjăm tocmai acum, când au atâtea treburi, cu propaganda, cu fracţioniştii? hai să închidem ochii, până mai prind şi ei putere! Alexandre, lucrurile se bat cap în cap, iar la mijloc nu poate fi decât un şiretlic.

— Anume? Zi, înţeleptule!

— Încurcate sunt căile Domnului. Şi mai ascunse, mai încâlcite intenţiile poliţiei. Mi-ar trebui un reper, un punct de sprijin, de unde să-l iau?! Dă-mi voie să bâjbâi puţin, senvioră Vlad Stanca, începând să se preumble mărunt prin celulă, cu mâinile la spate. Continuă, mai mult pentru sine: Ar fi, ar fi ceva… informaţii din surse absolut sigure… în ce măsură hotărârea asta are vreo legătură cu expulzarea ta încă nu-mi dau seama… Sărind de pe marginea patului, Alexandru îl apucă de umeri: Hotărâre? Ce fel?… Vlad Stanca, prefăcându-se incomodat, nu-mi place să fiu zgâlţâit, îl îndepărtă puţin: Conducerea Internaţionalei… Şi îndată îşi savură victoria: Aşa-i că te-am prins, te-am surprins? Jur că nu ştiai nimic. Iată că rolurile noastre s-au schimbat: Acum eu îţi fac informarea politică, iar tu asculţi – şi bagi la cap. De când aştept ziua asta! Să chiui? Nu prea am voce… forţă… Să înăbuş un hohot de plâns? Nu-mi vine plânsul. Atunci îmi zic: Aşa a fost să fie! Măi, ce mă tot scuturi atâta? Ce sunt cu, măr, păr… îl sili să-şi reia locul. E o primă izbândă, au învins tovarăşii noştri cinstiţi, realişti, legaţi de mişcare. Internaţionala a adoptat o rezoluţie prin care condamnă luptele fracţioniste, cerând să fie restabilită unitatea partidului. Şi tocmai acum… când a venit şi rândul tău… Ei, ce zici, se leagă? Pe o cale sau alta, poliţia trebuie să fi aflat de rezoluţie, chiar dacă au trecut doar câteva zile de când a fost transmisă. Pe o cale sau alta, se-ncearcă anihilarea tovarăşilor din conducere. Procese, detenţii, expulzări. De mirare n-ar fi să-ţi pretindă o declaraţie scrisă: Părăsesc ţara de bunăvoie şi nesilit de nimeni. Însă, repet, ascunse şi încâlcite le sunt intenţiile. Dă-mi un scurt răgaz, cred că mâine la prânz am să-ţi vin cu nişte precizări.

— A doua oară nu mai pătrunzi aici, în calitate de avocat, preveni Alexandru. Nu ştiu cum ţi-a mers în ultimele zile… am impresia că şi tu ai intrat în obiectiv. Uite-aşa! Ai făcut pe dracu-n patru până le-ai trezit din nou interesul. Îhî, au mare interes pentru tine. Vlad, între noi, mormânt: Eu nu am cerut avocat, ei s-au grăbit să te cheme… cred că vor să te pună la încercare… dacă îţi scapă un singur cuvânt din tot ce am discutat aici, o să fim vecini de celulă. Ei, zi, deşteptule, bravule, te-ar amuza?

— N-aş mai găsi în mine puterea să rezist.

— Asta se simte, se vede. Noi facem istoria, tu o scrii. După tine rămâne un nume. Să te invidiez? Nu mi-ar folosi la nimic: Vlad, ce sfat îmi dai? Mai scapără un chibrit şi iar se priviră în ochi: Mi-au trebuit mulţi ani până să pricep că proletarii au o patrie, continuă Alexandru.

— Iar istoria se face aici şi se scrie tot aici. Un sfat? Vrei un sfat? Anchetă, proces, condamnare, tot ce poate fi mai rău, dar să fie în ţara ta, printre ai tăi.

De ce nu se stinge lumina? Acesta ar fi fost semnul că vizita se încheiase. Consultându-şi ceasul Vlad Stanca observă, nu fără o strângere de inimă, că trecuse mai bine de o jumătate de oră de când pătrunsese în celulă. Îşi lipi urechea de uşă, nici tropăit de paşi, nici zornăit de chei. O stratagemă? Amândoi o dădură pe glumă, de încurajare. Na, că te-au adus şi pe tine la refacere, zise Alexandru, aici e linişte, e răcoare, mâncare pe alese, poate îţi fac ăştia rost şi de un pat cu somieră. De când nu mai împărţiseră – ei doi o celulă? De zece, aproape unsprezece ani, subsolul Jilavei, ehe, ce trai pe vătrai era acolo. Vlad Stanca bătu în uşă cu pumnii. Îndată, se porniră să bată şi alţii din celulele învecinate, obicei de încarceraţi, se vo iau solidari în protest. Zgâlţâi clanţa, o apăsă, trase, uşa se deschise. Înmărmuri: asta ce vrea să mai însemne? Să fi uitat paznicul uşa descuiată? O închise la loc şi se retrase doi paşi. Capcane de-ale lor, zise Alexandru. Stai jos, ia o ţigară. Păcat că nu ţi-ai luat şi haine de schimb, ceva lenjerie. O să aranjăm cu spălătorească de-aic-i. Vlad Stanca strivi ţigara sub talpă, i se tăiase respiraţia de

îmbâcseală, de duhoare, îşi simţea inima în gât. Nu mai contaţi pe mine, dragii mei tovarăşi, ar fi trebuit să-i spună lui Alexandru, mi-am pierdut deprinderile de puşcăriaş. Dacă mai scap de-aici… cuminţenia! sfânta noastră cuminţenie… Ca niciodată, îşi dorea să se vadă acasă, la masa lui de lucru, scriind la carte, numai la carte. Îl şi prevenise pe dl Rebreanu: Maestre, în două, cel mult trei săptămâni aş vrea să vă prezint şi eu o încercare. Mai avea nişte bani, un automobil în bună stare, ar fi putut să-şi plătească un editor de prestigiu. Capcane, şiretlicuri, mai zise Alexandru, ghicindu-l. Ai ajuns paznicul meu. Cum să te mişti de-aici? Mă ai. În răspundere, evadez eu, cade beleaua pe tine, Jilava te mănâncă. Auzi, istoria, el scrie istoria. Dacă ţi-ar cere să mă interoghezi? Ştiu, Vlad, ştiu că nu te-ai da înlături… Vizeta se deschise: Deranjez? se auzi vocea gardianului. În clipa următoare lumina se stinse, îşi strânseră mâna pe întuneric, în grabă, amândoi. Aveau palmele umede. Ce să mai pricepi din atâta încâlceală? se întrebă Vlad Stanca, străbătând culoarul de subsol, escortat de acelaşi gardian „cu lanţul de chei la centiron. Când vru să predea biletul de liberă trecere, inspectorul Cernăianu făcu ochi mari: De ce? Doar e valabil cinci zile, chiar vă rog să profitaţi de el cât mai mult. Clientul dumneavoastră are nevoie în primul rând de un sprijin moral… Totul părea ilogic, haotic. Praf în ochi, avertizase un comentator de la „Adevărul”, zarvă de circari, alarme derutante, crispări studiate în faţă oglinzii, zâmbete şi politeţuri de paradă, bunăvoinţă şi promisiuni, toate având un Singur scopacela de-a acoperi manevrele subterane. Abia înscăunat, omul-zgomot îşi ţese intrigile cu îndemânare de Maestru. Soldaţii garnizoanei patrulau pe Calea Victoriei. Zeci de călugări opreau călătorii, invitându-i să cumpere cărţi de rugăciuni, icoane, iconiţe, cruciuliţe, căci salvarea e numai la cel de Sus, îndure-se Domnul de neamul românesc. Clopotele a zeci de biserici, de pe tot cuprinsul oraşului, chemau credincioşii la reculegere şi. Închinăciune. Gemeau bodegile de funcţionari şi mici meseriaşi, lăsaseră treburile, casele şi

se adunaseră ciopor la o tărie, la un şpriţ, la o măslină, cine nu mai încăpea în bodegă bea pe trotuar, bea şi lega vorbă cu cine se nimerea, poate ştii matale ceva, de unde au ăştia pistoale, ei, de unde, se găsesc, şi regele ce zice, de ce le dă mână liberă, dacă mâine poimâine o să-l ţintească şi pe el, oare nu se gândeşte la rău, ei, regele, regele lucrează cu miniştrii, noroc şi sănătate, dea Dumnezeu, din vorbă în vorbă, din pahar în pahar se ducea câştigul pe trei zile, aşa-i omul la necaz, bea să uite, bea să crape, în drum spre casă, mai mult ea să-şi tragă sufifetul, Vlad Stanca se opri pe str. Academiei, colţ tu Edgar Quinet, unde ţigăncile înşiraseră pe tarabe zeci de coşuri cu flori… Sprijinit în Baston, cu pălăria de pai dată pe ceafă, urmărea trecătorii, toţi grăbiţi, cu aere – conspirative; un bărbat rotofei, în halat alb, cu o tavă mare, sprijinită de pântec, îmbia cu plăcinte calde; siroparii se apărau de muşte; trecu şi o căruţă cu butoaie de gaz, trebui să-şi ducă palma la nas, ăştia împuţeau oraşul. Nu mă mai duce, Doamne, în ispită. Ia-mi patima neroadă, blestem pe capul meu, şi dă-mi în schimb, din mare mila* Ta, măcar un dram de imbecilitate, să nu mai văd ce nu mai trebuie văzut, să nu mai simt ce. Nu se cuvine simţit, să nu mai ştiu ce nu mi se dă voie să ştiu. Dă-mi sănătate şi ani mulţi, să dorm sforăind, să mă trezesc chiuind, zilele sănii fie răsfăţ, nopţile dezmăţ, cu lăutarii la ureche şi puicuţa pe genunchi. Dă-mi bani, aur curat, să mă scald în aur, să mă-ngrop în aur. Dă-mi inimă de piatră şi suflet de bicisnic… înălţă privirea către cer: Unde eşti? Tu, iluzie a iluziilor. Şi avu impresia că a explodat cerul înalt, sticlos. Explozii succesive, trei patru, vânzătorul de plăcinte o rupse la fugă, siroparii se retraseră în dughene, un poliţist alerga cu pistolul în mână; numai ţigăncile-florărese împietriseră după tarabe, cu ochii căscaţi şi palmele la gură. Nu se răsuci, spaima îl paralizase, puteam – fi eu în locul celui căzut, în locul cui? înregistra comenzi răcnite, ameninţări, înjurături, apoi târşâit de paşi, icneli, pesemne că poliţiştii încercau să împrăştie mulţimea de curioşi… Un căpitan de infanterie

veni să-i ceară actele la control. Circulaţi, trebuie să evacuăm zona. Până pe Re gală, vreo două sute de paşi, mai arătă actele de două ori. Razie, vânătoare de Suspecţi? Trecătorii, prinşi în cordoane, somaţi, vociferau, ce rost mai are, când criminalul s-a predat? De neînţeles, azi toţi criminalii ridică mâinile, se predau, omoară eu sânge rece şi pretind recunoştinţă, în dreptul blănăriei „Felix”, la margine de trotuar, trei călugăriţe băteau mătănii, repede-repede şi trăgând cu ochii în toate părţile. Pe când descuia uşa apartamentului, telefonul începu să zbârnâie. Ridică puţin receptorul şi imediat îl lăsă în furcă. De-aş putea să beau. De-aş putea să dorm. De-aş putea să uit ziua de azi, ziua de ieri, de-alaltăieri. Câte zile ar fi fost de şters din memorie? O, de m-aş putea naşte a doua oară… Apelul telefonic se repetă.

— Vlad, tu eşti? Te sun de cinci minute, de ce nu vrei să-mi răspunzi? Ai întrerupt legătura, mitocan. Cu ce ţi-am greşit? Vreau să-ţi aud vocea… Tu eşti? Vlad, sunt oripilată, pur şi simplu oripilată… cum e cu putinţă?

— Eu de unde să ştiu? întreabă pe alţii.

— Vlad, tu mai eşti întreg la cap?

— Nu… prea cred… şi nici nu-mi doresc să mai fiu.

— Ia mai du-te… de ţopârlan. Tocmai acum ţi-ai găsit să-mi faci fiţe. Măi iubitule, mă, de ieri de la prânz omul ăsta m-a pisat cu telefoanele, vreau să te văd, vreau, vreau, acasă, la fabrică, la restaurant, pe stradă1. Ce-o fi fost în mintea lui? Aud că dăduse divorţ de nevastă-sa de la Dorohoi. Măi iubitule, mă, crezi că fac gândea să mă ia pe mine? I-am zis să vină la fabrică, doar nu era să-l primesc în dormitor.: „mi-or fi mie simpatici babalâcii, dar nici aşa. Ei, şi individul o pornise încoace, cu o birjă încărcată cu flori, numai garoafe albe. Când colo, ceasul rău, în loc de nuntă înmormântare, i-au băgat nebunii ăştia trei gloanţe în inimă.

— Patru, Vera-Verocica, patru.

— Sigur, sigur? chestionă ea, cu severitate de anchetator. Patru, oho, tu îţi dai seama, iubitule, cu furie, mă, terci l-au făcut… şi n-avea nicio vină, pălăvrăgise şi el,

ca între amici… Cred că a vrut să se dea grozav. Vorbea, worbea şi mă sorbea din ochi. Vlad, tu mă ştii, pe onoarea hiea… cum să *zic*… pe onoarea mea de femeie divorţată că între noi n-a fost nimic… i-am căzut cu tronc, atâta tot… îmi trimitea – flori, scrisorele, poezioare. Din partea mea, niciun avans.

— Erai şi tu de faţă când şi-a expus părerile?

— Eram mai mulţi, în casa generalului Dobrotescu, Vlad, porc de câine, se întărită, ce vrei să insinuezi? îţt dau peste bot, auzi tu? Vlad, să te ferească Dumnezeu, dacă îţi mai iese un singur sfânt din gură să ştii că-mi iau mâna de pe tine, şi-apoi fie ce-o fi. Cine l-a dat la ziar? întreabă, află. E chiar de datoria ta, oare nu te-ai năpustit asupra lui? Individul o încurcase, când cu unii, când cu alţii. Or, ăştia nu. Iartă.

— Da, ştiu, am avut prilejul să mă conving.

— Doamne, Vlăduţ, iubitule, când ai de gând să te-astâmperi? Eşti avocat, ce-ţi mai trebuie, fă-ţi meseria, apără şi tu pe cine poţi şi-ai s-o duci împărăteşte. Dacă nu-ţi mai convine avocatura, deschide o plăcintărie, o covrigărie… covrigi cu susan, delicioşi… orice, dar nu mai trăi cu iluzia că tu ţii lumea în degetul mic. Iluzii, teribilisme, Vlad, teribilisme. Şi cheltuială de pomană, cu nişte manifeste, care tot în mâna poliţiei ajung. Vezi, vezi că ştiu? triumfă. Vlad, eu mereu te-am tras de păr la suprafaţă, acum e rândul tău: individul nu mi-a fost amant, nici prieten „şi nu mă simt cu nimic vinovată. Dacă nişte ţaţe măcăie pe ici, pe colo, treaba lor; eu atâta îţi cer: numele meu să nu fie pomenit în ziare.

— O, de s-ar afla ziarele sub controlul meu!

— Vlad, tu să-mi spui cât să dau: am de unde.

— Vera, Verocica, tare mi-e teamă că nu ne mai putem fi de niciun folos Unul altuia. Tot mai crezi în Dumnezeu? Atunci, Dumnezeu să te aibă în paza sa. Eu, unul, al ăt mai am să-ţi spun: cu dragoste, Vera, şi mult noroc.

Cu o grabă de meşter-strică, folosindu-se de o şurubelniţă, un cuţit de bucătărie şi un ciocan, dezmembră

aparatul telefonic, bucăţi-bucăţele şi strivi sub talpă soneria, înţelese, desigur, că ar fi fost mult mai simplu să taie şnurul care făcea legătura cu priza. Măi iubitule, mă, ar fi zis Vera, tu ai toane de muiere isterică, zău aşa, când te lasă, când te-apucă. Ce ispravă mai e şi asta, cu telefonul? Vrei să mi te fofilezi? să suferi în tăcere? Să mă fierbi şi pe mine? Măi iubitule, mă, la capătul pământului de te-ai ascunde şi tot te aflu. Bun un batalion de gealaţi pe urma ta şi până-n Crăciun te-aduc înapoi. Asta mi-e crucea, eu nu beau apă chioară, nu zic vorbă goală, ai să-mi stai la dispoziţie, de-o mie de ori pe zi să-mi dai raportul.

Vlad, iubitule, nu încerca să te dezintoxici de mine, eu sunt o otravă dulce, sunt Vera… Adună de prin sertare toate dpsarele, şapte la număr, acte de tribunal, procese pierdute, câteva pagini de jurnal, cu referiri la mişcare, însă fără nume de tovarăşi, le rupse, alte hârtii, însemnări, ciorne de articole, la coş cu de o percheziţie acasă n-ar fi fost cu desăvârşire exclusă: dacă Vera ştie de manifestele tipărite din îndemnul lui Alexandru, nicio grijă, ştie şi poliţia. Exista, Probabil, şi o evidenţă a întâlnirilor lui conspirative, cu adrese, nume, zile şi ore. Ciudăţenii peste ciudăţenii, măcar în aparenţă: dacă totul se ştia, de ce nu se acţionase? La Jilava şi prin alte închisori mai erau puţini deţinuţi comunişti, câţiva lucrători de la căile ferate, alţii de la schelele petrolifere, ori din portul Constanţa. Nici unuia din aceştia nu i se deschisese proces în ultimele cinci, şase luni. Comunicate de presă: au fost puşi în libertate supravegheată trei agitatori comunişti… Ieşeau unii, intrau alţii, numărul se menţinea cam acelaşi. Eu mi-am făcut stagiul, eram tânăr, neînfricat, mândru de hainele, mele vărgate. Oare să fi fost puţin, măcar puţin, şi inconştient? Am şi scris, atunci: ca să înfrunţi Jilava cred că mai e necesară şi o doză de inconştienţă. N-o mai am. Tovarăşii să mă înţeleagă, dacă se poate. Să mă uite, dacă uitare merit. Să mă judece, dacă retragerea mea trădare se cheamă. Pe marginea unor file din manuscrisul romanului descoperi semne de întrebare, de exclamaţie,

scurte comentarii răutăcioase. Cornelia iar cotrobăise, citise, iar se înfuriase, îndeosebi pasajele de observaţie socială o contrariau, desuet, agasant, ea se pasionase de Proust, dintre scriitorii români îl accepta doar pe Camil Petrescu, de ceilalţi nici să n-audă, ştiu viaţă, nu ştiu literatură. Hotărât să trateze chiar a doua zi cu un editor şi să-i predea manuscrisul, fără să-l mai treacă prin lectura domnului Rebreanu: pe banii mei şi pe răspunderea mea vreau să-mi văd cartea în librării cât mai repede. Cu putinţă. Oricum, înainte de… Era-departe de întâmplările zilei, intrigi, atentate, stare de asediu, i se părea că doar le înregistrase, de pe margine, cu vagi nedumeriri de contribuabil, acum se gândea numai şi numai la situaţia lui, cercul se strânse. Se Căderea lui Alexandru, poate şi a altora, de care încă nu aflase, nu însemna oare, şi pentru el, o ameninţarş directă? Ar fi fost să noteze în jurnalul secret (abia rupsese paginile): Azi, 17 iulie 1930, scurtă convorbire cu Alexandru, la Prefectura de poliţie. Avocat, director de gazetă, aveam bilet de liberă trecere, cu semnătură şi parafă. Reţinerea, fie şi numai pentru câteva ore, sub un pretext oarecare, era puţin probabilă. Totuşi, când m-am regăsit în atmosfera de celulă mi-a intrat frica în oase. Am stat ca pe ghimpi, cu ochii pe ceas, după cinci minute, cel mult zece, ar fi trebuit să mă retrag, însă gardianul nici gând să intervină. S-au scurs încă douăzeci de minute. Am bătut în uşă, nu s-a prezentat nimeni. Când am descoperit că uşa e descuiată, mi s-au tăiat picioarele. Am suportat binişor ironiile lui Alexandru. Cu laşitatea e mai greu până devine obişnuinţă… Proclamase dreptul la compromis: pentru intelectualul de opinie, atât de supus vicisitudinilor, nu văd alt colac de salvare. Căci zice cronicarul: „iară nu sunt vremile subtcârma omului, ce bietul om subt vremi”. Până la reapariţia „Opiniei noastre” mai erau doar patru zile, şi făcu legământ: pe prima pagină am să public ode la Majestatea Sa, elogii la primul ministru, măgulitoare aprecieri la adresa poliţailor care ne pun cătuşe. Noroc şi sănătate să le dea Dumnezeu la toţi zbirii şi învârtiţii. Eu altă pretenţie nu mai am, decât să mă

pot mişca în libertate, fie şi târâş-grăpiş. Cornelia veni mai devreme ca de obicei, arsă de soare, ţigancă, ameţită de soare, cu pălăriuţa de plajă căzută pe ochi şi sacul de voiaj pe umăr. Îşi petrecuse ziua prin cafenele şi la ştrand, în companie selectă, funcţionari de la externe, agenţi de siguranţă, tineri universitari din anturajul Profesorului, Vocea i se alterase, prinzând tonuri joase, bărbăteşti, băuse rece şi amestecat, bere, coniac şi rom, acum N

O încerca o migrenă. Vera? întrebă, lovind eu piciorul carcasa telefonului. Iar te-a copleşit cu dragostea ei de coropişniţă? Smulse şnurul din priză şi-l aruncă pe fereastra deschisă. Sunt eu o zăludă? Trânti sacul, pălăriuţa şi se lipi de un perete, cu mâinile încrucişate la piept. Mi s-a dat ordin să părăsesc garnizoana! Dar, lămuri îndată, nu la casa de nebuni urma să se ducă, ci la Paris, unde să-şi ia doctoratul în filosofie. Sărind într-un picior şi pocnind din degete, înconjură camera. Cornelia cea sobră şi echilibrată, chiar şi atunci când golea un pahar în plus, era de nerecunoscut: zvăpăială, bravadă, revoltă. Dă-mi un leac împotriva plânsului. Nu vreau să mă vezi bocind. Deschise bufetul-bar, unde îşi ţinea proviziile de băutură, luă o sticlă de vin roşu, plină pe trei sferturi, scoase dopul de plută cu dinţii şi gâlgâi precipitat, mai să se-nnece… De la ştrand m-au umflat ca pe-o vagabondă şi m-au dus plocon excelenţei sale. Îi înlănţui gâtul cu braţele şi se săltă pe vârfuri, cerşind un sărut. Norocul meu prost, mai zise. Când se cunoscuseră, în urmă cu trei, patru ani, i se păruse o fiinţă mai ciudată, îndeosebi patima ei pentru politica de culise, la o vârstă când ar fi trebuit să-şi vadă de studii, de măritiş, îi trezise şi interes şi suspiciune. Crezuse, o vreme, că ea se lasă folosită de Iosif Partheniu în compania de racolare a unor simpatizanţi din rândurile intelectualităţii. Cu graţie, inteligenţă, dar şi cu virtuţi de veritabil agent electoral, abordase universitari, scriitori, academicieni, dintre care vreo câţiva se şi înscriseseră în partidul popular-agrar, făcuse lungi turnee prin ţară, convorbise cu ţărani, cu dascălii de prin sate, ţinuse conferinţe şi făcuse, peste tot, promisiuni de mai bine,

lăsând impresia că ar vrea să-şi asigure un mandat în parlament (entuziasmaţi de ambiţiile ei, mai mult bănuite, decât declarate, câţiva gazetari o numiseră prima noastră femeie deputat). Logodna cu Tiberiu Paulian, conferenţiar la drept şi favorit al lui Iosif Partheniu, stârnise oarecare vâlvă, o pereche ideală, de invidiat. După nici două luni, la sesizarea unor prieteni, Tiberiu Paulin îşi descoperise logodnica într-o crâşmă de periferie frecventată de căruţaşi, singură la o masă, cu cinzeaca în faţă. Treptat, totul se destrămase, el insistând să-i dea explicaţii, ea continuând să ridice din umeri, nu ştiu, probabil că asta sunt eu. Schimbase crâşma de margine cu altele din centru, bea cu măsură, vorbea cu măsură, în prezenţa Profesorului tăcea, copleşită, după cum mărturisise, de geniul lui, pornea spre casă când mijea de ziuă, înghiţea hapuri şi dormea până la prânz. Înrudirea cu Iosif Partheniu, îi deschisese multe uşi, se ştia cu toţi demnitarii şi magnaţii. De la cancanul politic trecuse la mici aranjamente politice, era mândria ei de-a fi mijlocit numirea unui director general, sau chiar subsecretar de stat. Tu nu ai viciul tău, gazetăria? îi zisese lui Vlad Stanca. Dă-mi voie să-l am şi eu pe al meu: culisele. Cum le înnod eu, nu. Le mai deznoadă nici Scaraoţchi. De familia ei de ardeleni cu ramificaţii ilustre în istoria Ardealului, de la Gheorghe Lazăr la Andrei Şaguna, se înstrăinase, mustrările părinteşti nu o mai impresionau, ai ei nu mai ţineau cadenţa, mărşăluind anapoda, notabilităţi de provincie, nostalgii, duioşii, la dracu', o existenţă se justifică numai dacă este consumată în afara oricăror dependenţe şi restricţii, în curgerea ei dementială, oarbă. Şi iată că intervenise, brutal, dar cu nobile intenţii, Iosif Partheniu. Ceea ce pentru alţii ar fi fost motiv de mare satisfacţie, un an, sau doi de studii la Paris, o şansă nesperată, echivala pentru ea cu un surghiun. Doctorat în filosofie? iar să-şi îmbâcsească mintea cu abstracţiuni neroade? Filosofia se trăieşte, şi se face în timp ce o trăieşti. După obicei, se cuibări pe canapea, cu sticla şi hapurile alături.

— Ziua de azi a fost instructivă pentru mine: am învăţat de la un doctoraş cum se poate provoca stopul cardiac. Încălzit, înfierbântat de soare, năduşit ieum nu se mai poate, n-ai decât să te-arunci în apă rece-rece. Impactul se produce aproape instantaneu. Avantajele ar fi multiple: stopul cardiac exclude chinuri, convulsii, doar o crispare de moment dacă te mai încearcă; nicio deformare a corpului, nici urmă de spaime, musculatura se destinde, eşti un mort frumos. Oare nu există şi o estetică a morţii?

— Vino să te culci, îi zise el, mângâindu-i părul încâlcit, mai păstrând fire de nisip auriu, de la ştrand. În halul ăsta ai fost tu pe vedere la excelenţa sa? ar fi vrut să-ntrebe. Am să-ţi veghez somnul, promise.

— Am băut prea mult, aşa-i? Mica mea vagaboană iar a întrecut măsura! E, ce să fie, o banală stare depresivă, consecinţă a unor dereglări fiziologice. De ce nu şi mai direct, mai pe şleau: nopţi pierdute, pahare golite, dezmăţ. O, cât de bine te ştiu: sfâşierile metafizice pornesc din stomac, de prea plin, ori de prea gol; azi-mâine ai să le confuzi cu nişte intoxicaţii alimentare; de altfel, am şi citit p-ărerile unui ilustru neghiob, că intoxicaţiile cu tutun, alcool şi peşte te apropie cel mai tare de moarte, favorizând cele mai aberante speculaţiuni, iar p odagra şi sifilisul dau sclipiri de geniu. Destrămaţi mistere, demitizaţi, mânjiţi.

— Îmi datorezi nişte explicaţii, îi aminti, vrând s-o aducă pe terenul ei, politica de culise: Ce mi-ai zis azi-dimineaţă, la telefon? Să nu mă grăbesc cu interpretările, hora abia se-ncinge. Acum, pot spune că hora e în toi, cu morţi şi răniţi, iar eu mă dau de ceasul morţii şi tot nu pricep o iotă. Mai sunt şi alte victime în afară de…

— Un comisar de poliţie, i-au găurit ţeasta.

— Doamne iartă-mă: ăsta cui greşise, cu ce greşise?

— Iniţiativă personală, voia să-l aresteze pe Codreanu.

— Şi cine a tras?

— Un vânzător de la marochinăria „Select”.

— Azi m-am botezat a doua oară: a fost botezul fricii,

se mărturisi. Chiar dacă n-au mai păstrat un glonţ şi pentru mine… Poate că nu moartea mă sperie până la imbecilizare… moartea de glonţ se consumă destul de repede, bănuiesc, nu mai ai răgaz de cine ştie ce reflexii şi deznădejdi… cât mai degrabă neînţelegerea… prăpastia dintre aparenţă şi urzeala subterană, cum îi spui tu.

— Mizerii, învălmăşeli „zise ea, cu reţinere încă; îi trebuia ceva timp până să-şi intre în formă, intrigi greoaie, nămoloase.

— Poate cu atât mai perfide…

— E un stil nou, oricum, o înviorare, se ambală.

Totuşi, nu mai insistă asupra unor detalii, cum îi era

În obicei, din prudenţă, din vreo lehamite, survenită brusc, la somaţia primului ministru de a părăsi ţara neîntârziat? Expunea totul în termeni aproape oficiali, fără participare. Liberalii, după cum se ştie, fuseseră împotriva înscăunării lui Carol. Iosif Partheniu, intuind că adusese în ţară nu un prinţ moştenitor, ci un posibil dictator, refuzase şi el să-şi dea acordul, ba mai intenţionase şi o declaraţie în parlament, de la care fusese oprit eu motivaţia că s-ar deda la calomnii. Carol al II-lea se văzuse, ori chiar se crezuse obligat să-şi înceapă domnia cu o diversiune, necesară lui din pricini nu numai politice, însă cu pretext politic, de răsunet în ţară. Ce poate fi mai de efect, mai spectaculos, decât ciocnirea a doua partide importante, pe o chestiune de interes naţional? Carol a sugerat liberalilor o direcţie de atac furibund: presupusa intenţie a cabinetului de a restitui terenurile unor moşieri. Evident, şi Iosif Partheniu şi ceilalţi din guvern erau străini de o asemenea idee totuşi, din motive tactice, nu s-au grăbit cu dezminţirile: liberalii trebuiau lăsaţi să se compromită prin lipsa de dovezi. Din minciună s-au născut, în minciună se vor întoarce, declarase subsecretarulde stat Angelescu. Regele nu mizase pe intervenţia gardiştilor, nici măcar nu o prevăzuse. Din înfruntare, cele două partide ieşeau zdruncinate, terorismul se anunţa ca o veritabilă forţă de rezervă, de manevrat în împrejurări tulburi, diversiunea era totală, regele fremăta, o mare, tulburătoare dorinţă i

se-mplinise.

— Vrei bani? vrei onoruri? vrei glorie?

— La ora asta sunt mai puţin pretenţios.

— Batem palma, semnăm un pact? N-ar fi prima oară, ai experienţă, eşti trecut prin ciur şi prin dârmon. Mâine la prânz apari cu ziarul pe piaţă, zeci, sute de mii de exemplare, organizăm vânzarea cu ajutorul poliţiei, fiecare cetăţean este obligat să citească „Opinia noastră1.

— Cu arme şi bagaje, la dispoziţia dumneavoastră, distinsă doamnă. Azi mi s-a făcut ruşine de bâţâielile mele, ruşine. Dacă mi-e dat să o spăl cu un nou compromis, fie!

— Om te fac până la groapă, îţi asigur şi funeralii naţionale, în cartea de aur a/naţiunii te înscriu. O pufni râsul, văzându-l derutat, dezarmat, numai nedumerire de om picat din lună, era limpede că se pierduse prin atâtea hăţişuri. O, dar eşti complet lipsit de fler… Vlad, te rog eu, la un mic efort: de ce crezi că avea nevoie regele de această teribilă diversiune?

— Vechiul dicton – divide et impera – e mai actual ca oricând, şi nu numai la noi, iar Carol e un individ instruit, i-au luminat mintea cei mai de seamă profesori ai noştri, a învăţat şi maxime, e timpul să le pună în practică. Un descreierat.

— Şi un mare sentimental.

— Duduia? Vrei să spui că-d-na Lupescu…

— E în drum spre ţară. Mâine la prânz soseşte în Capitală, în mare taină. Următoarele trei, patru zile are să le petreacă în Palatul de la Scroviştea. A fost o diversiune-eamuflaj. O perdea pe ochii tuturor. Când se face lumină, atunci noi, muritorii de rând, vom avea, în sfârşit, fericitul prilej de-a ne prosterna la picioarele unei metrese. Însă momentul se cere pregătit cu minuţie. Curaj, Vlad: trei articole scrise cu dragoste şi multă simţire.

— Nici de m-ar condamna pe viaţă…

— Ei, hai, neprihănitule, nu te mai răsfăţa.

— Ce soartă netrebnică, mai zise el, sincer mâhnit. S-a dus, s-a spulberat şi cea din urmă şansă a mea. Eram hotărât s-accept orice. Numai asta nu, niciodată. De fapt, e

ceva care mă depăşeşte: cu toată bunăvoinţa, chiar atât de jos mi-e cu neputinţă să cobor.

O rugă insistent, o imploră să-şi adune lucrurile, ce mai avea pe-acolo, şi să plece unde-o vrea: la casa ei, la casa altora. Azilul, mai zise, şi-a închis porţile. Pentru totdeauna.

Convinsă că la mijloc nu poate fi decât o defecţiune tehnică, dintre cele obişnuite, o încâlceală de maţe, cum se spunea, ajunse cu reclamaţiile până la directorul telefoanelor: oare nu era dreptul ei să discute pe fir cu fostul bărbat, la orice oră din zi şi din noapte? Când am eu chef, preciză, apăsat. Şi nu-i veni să-şi creadă urechilor când i se răspunse, după investigaţiile de rigoare, că abonatul din str. Regală, domnul Stanca, a scos telefonul din funcţiune. Era către orele serii, zăpuşeala de peste zi se mai domolise, iar cerul încărcat, cu scânteieri îndepărtate, ca nişte palide jocuri de artificii, prevestea furtună. Singură în casă, pe Sandi îl trimisese cu femeia de serviciu la Breaza, la întremare, trebui să închidă ea ferestrele, să coboare jaluzelele, s-adune de pe o frânghie din grădină nişte rufe întinse de spălătoreasă la uscat, ceea ce o incomodă până la umilinţă: De ce plătesc atâtea slugi? Dacă tot eu trebuie să-mi fiu slugă… Amânase o întâlnire de afaceri, nu mai trecuse pe la magazinul „Lafayette”, unde tocmai sosiseră noile modele de mantouri, propuse de vestiţi creatori de modă parizieni, de la fabrică se întorsese direct acasă, ca orice lucrătoare pe care o aşteaptă bărbatul, copiii, gospodăria. I se făcuse foame, prăjise nişte cartofi şi mâncase în bucătărie, la un colţ de masă. Coaforul veni la cinci, manichiurista la şase, sunteţi aşa de frumoasă, doamnă Vera, dumneavoastră n-o să îmbătrâniţi niciodată, ea abia îşi mai mişca mâna dreaptă, schimbarea de vreme îi atacase articulaţiile, erau primele semne de degradare fizică, sunteţi o prinţesă, doamnă Vera. Şi din nou se văzu singură: cu paharul de coniac în mână, se duse la dulapuri, trei dulapuri masive cu toalete, cu bulendre, am băgat o avere în de şi începu să scoată rochii de vară, bluze, fuste, pantaloni, eşarfe, le

inşii, i pe canapele şi fotolii, şi trase o înjurătură, să fie, că nu cir.la Măi iubitule, mă, tu ce mă sfătuieşti?! De ciiul se im, nu mai trecuse printr-o stare atât de contradictorie, cu entuziaste impulsuri de acceptare, minate de reţineri la fel de puternice. Curios i se părea că abia acum, după ce îşi dăduse acordul fără ezitări, da, voi fi acolo, contaţi pe mine, iar o revenire nu mai era cu putinţă fără o seu sibilă diminuare a prestigiului ei monden, poate şi cu nişte consecinţe de alt ordin, cu un boicot în lege, pus la cale de cercurile Palatului, abia acum frământările ei se accentuau. Măi iubitule, mă... Desigur, avea să rămână totul aşa cum fusese stabilit, însă năravul, vechiul ei năravde a sporovăi cu bărbatul (căci şi după divorţ Vlad Stanca tot bărbat îi era, altfel cum? altfel, pe cine să pisălogească?) şi de a-i cere poveţe, pe care, se-nţelege, nu intenţiona să le ia în considerare, îi dădea ghes să pună mâna pe telefon, măi iubitule, mă... Pentru trei zile de şedere la Scroviştea alese unsprezece rochii, opt bluze, cinci perechi de pantaloni, zece perechi de pantofi, sandale, şase pălării, şase umbreluţe, trei costume de baie (în eventualitatea că doamna Lupescu are să o invite la ştrand), douăzeci de perechi de ciorapi, douăzeci de batiste, trei eşarfe, o manta de ploaie, două balonseicle, pe-acolo plouă des, şapte poşete, trei taioare şi costumul de călărie. Un geamantănaş cu perii de haine, articole de toaletă, sticluţe cu parfum, săpunuri, paste de dinţi şi creme de faţă, truse de manichiură, pudriere, oglinjoare. Cât pe-aci să uite mănuşile... Măi iubitule, mă. Niciodată nu se-ntrebase dacă Vlad Stânca mai ţine, nu mai ţine la ea. Voroave, voroave, ce sunt declaraţiile de amor, dacă nu simple voroave, să fie la alţii, relaţiile ei cu Vlad, Vlăduţ, nechibzuitul, zărghitul, se bazau pe ceva mult mai trainic, hărţuiala casnică, cea de toate zilele, devenită obişnuinţă, intrată în sânge. Măi iubitule, mă, ţi-aduci aminte cum umblam eu desculţă pe zăpadă, iar tu m-ai luat la oraş să strig lozinci, în rând cu tine. Uite unde-am avansat, mă, doamnă de onoare la metresă de rege, fir-ar să fie, ei, ce zici? El ar fi zis de rău, de batjocură, doar nu era să leşine

de admiraţie, aflând că fosta lui soţie, Vera, se lasă antrenată în codoşlâcuri, totuşi, ar fi vrut să-i audă părerea, cât de nefavorabilă, (fie şi numai din dorinţa de contrazicere, ce dacă e o vampă şi toţi s-au unit împotriva ei, regele o iubeşte, iar eu îmi fac interesul, cu ceva tot trebuie să m-aleg, în recompensă, acum era în căutare de argumente care să-i justifice, măcar pentru moment, gestul, poate necugetat, poate. La ora aceea, Elena Lupescu, fostă doamna Tâmpeanu, iar în tinereţe domnişoara Grünberg, fiică de industriaş, era, cu siguranţă, cea mai detestată femeie din ţara românească. O adora un rege, iremediabil subjugat de farmecele ei, o blestema un popor. Nimic mai riscant, mai pe muchie de cuţit, pricepuse Vera, decât să te afli în anturajul ei, obraz de toval îţi trebuie ca să mai ieşi în lume, toval se mai găseşte, slavă domnului, alta putea fi nenorocirea, de pagubă şi ruină, căci pe-aici, de când lumea, se umblă cu lucrături, pe dedesubt, hrăpăreţii stau la pândă, se răzbună, mai şi dau la moacă, din proprietară de făbricuţă uşor, te vezi cusătoreasă în Dudeşti, dacă nu şi mai rău, pe dric, doamnă Vera, pe dric, fi-ţi-ar norocul de râs şi nora de pomină, am să-l însor pe Sandi cu o prinţesă de Colentina… Goli paharul de coniac, îl întoarse cu fundul în sus, apoi îl fixă pe gâtul sticlei, în loc de dop, nicio picătură mai mult până mâine la prânz, când avea s-ajungă la Scroviştea. Măi iubitule, mă, de ce m-a invitat tocmai pe mine să-i ţin de urât? Se zvonise, putea fi gura lumii slobodă, putea fi un adevăr, că regele Carol, tot benchetuind pe la Londra şi Paris, în compania celei mai costisitoare amante din Europa (în sfârşit, deţineam şi noi o prioritate pe plan european!) îşi epuizase toate rezervele materiale, dăduse de fundul sacului, şi numai dorinţa de redresare financiară îl adusese din exil pe tronul României. Regele vrea să sacrifice o ţară pentru o femeie. Curând, se va lansa în afaceri de anvergură. Prinsese ea, Vera, că, deocamdată, regele tatonează, măsoară de şapte ori şi taie o dată, iar industriaşii noştri se şi înghesuie eu ofertele. Doamna Lupescu, interesată direct, n-are cum şi străină de

aceste aranjamente. Aici e de mâncat o pâine, intuise Vera. Dacă nu una întreagă, fie şi jumătate. Dacă nici jumătate, măcar nişte firimituri tot mai rămân… Măi iubitule, mă, de ce îşi zice ea Lupescu? Era nouă seara, afară se pornise mare vijelie, cu tunete şi fulgere, de zăngăneau ferestrele, întinsă pe canapeaua din sufragerie, încăpătoare, comodă, se gândea cu duioşie la fostul ei soţ: Fugi de mine? De neînţeles, de neimaginat. Eşti” o deziluzie, dragul meu. Dacă tu vrei aşa… eu n-am să te mai caut… eu n-am să-ţi port ranchiună. De iertat, nu… după cum nici tu nu mă poţi ierta. Să ne ierte Dumnezeu pe-amândoi. Îşi trase un pled până sub bărbie şi se lăsă în voia somnului. Acum se făcea că înaintează anevoie, fiecare pas cerându-i un efort neobişnuit, pe o stradă întunecată şi pustie. Părea că înoată, întocmai ca în copilărie, prin clisa drumurilor. De ţară. Totuşi, aici erau case de oraş, înalte, cu cinci şi şase etaje, perfect aliniate, cu faţade şlefuite, lucioase, poate din marmură neagră, iar sub tălpi simţea asfaltul neted. Cum s-o fi chemând strada asta? Distingea vag tăbliţele indicatoare, fixate pe ziduri, ce scria pe de nu reuşi să descifreze. Stradă fără lampioane. Nicio fereastră luminată, nicio zvâcnire de lumină. Cum de nimerise aici? şi unde ducea strada asta? Undeva, departe, să fi fost la doi, trei kilometri, pe fundalul de întuneric juca o pată albă. Atrasă într-acolo ca de un miraj, încercă să grăbească pasul. Senzaţia de împotmolire se accentuă, plumbi grei îi atârnau de picioare. Pata albă, în legănare uşoară, se apropia chinuitor de încet. Ea desluşi, mai mult ca o părere, tropotul de cai, ritmat, obsedant, şi rulaj de roţi pe asfalt. Brusc, la lumina unui fulger, îi apăru în faţă o birjă încărcată cu garoafe albe. Patriciu Mavrodin lăsă hăţurile aruncă biciuşca şi desfăcu larg braţele descărnate: Lung şi greu a fost urcuşul până la tine, mireasa mea. Primeşte în dar aceste nevinovate flori… După o scurtă zvârcolire, învinse coşmarul, sări de pe canapea şi aprinse lumina: Ptiu, ptiu, ptiu, piei, drace! îl primise o singură dată aici, în sufragerie, prea se milogise, ordinar, libidinos, se ruşinase ea de neruşinarea lui. Acum trebuia să facă sfeştanie / în

toată casa. Doamne, nenorocitul, mă râvneşte şi de dincolo de mormânt.

Ploaia de peste noapte desfundase toate drumurile de judeţ, şi aşa neîntreţinute, cu hârtoape, trebui să se lupte cu volanul, pe pânze de apă şi făgaşe le căruţe, de camioane, mai încălecă şi câte-un şanţ, gata să se răstoarne, obosi, se Zbuciumă şi plânse de necaz, de nechibzuinţă, admiţând, cu întârziere, că mult mai uşoară i-ar fi fost călătoria dacă lua un şofer de meserie. (De fapt, intervenise şi aici un calcul deloc neglijabil: încă din prima tinereţe Elena Lupescu se interesa de mişcarea sportivă, şi în mod

deosebit de automobilism, oare legătura ei cu Prinţul Carol, suveranul de azi, nu se perfectase cu prilejul unui raliu? „Vera se gândea să-i câştige bunăvoinţa şi pe această cale. Dacă tot mă dau în stambă, măcar să fie cu taxă de intrare). Când mai avea doar vreo jumătate de kilometru până la palat, socoti necesar un scurt popas de refacere. Oglinjoara de poşetă o arăta palidă, pierită, cu cearcăne pronunţate, ca după o noapte de chef. Cu toate tabletele înghiţite, somnul ei se fărâmiţase, mereu aţipise şi se trezise, bulversată de imagini apocaliptice, cu oraşe în flăcări, ape ieşite din matcă, ameninţând cu pustiirea, preoţi bătrâni, cu sticla de rachiu într-o mână şi crucea în cealaltă, dănţuind pe un tăpşan înverzit, cirezi de vite înjunghiate de parlagii-pitici, fântâni fără cumpene, case fără ferestre şi câmpuri de flori, nesfârşite, numai flori albe; prevestiri, semne rele? Către dimineaţă îşi ghicise în cafea, nu-i. Ieşise de rău, un drum, soldaţi, spice de grâu. Peripeţiile de coşmar le puse pe seama unui surmenaj cronic, ea de ani de zile nu-şi mai îngăduise o singură zi de vacanţă, pe mâna cui să lase făbricuţa, în cine să se-ncreadă? încercă să-şi dreagă obrajii, să le mai dea culoare cu un strat fin de pudră, însă rezultatul îi apăru îndoielnic, oboseala, paliditatea încă mai răzbăteau la suprafaţă: păcat de sufleţelul meu, se resemnă, mare păcat… tocmai azi, când să fac şi eu impresie de cocoană, să fac şi eu

impresie, mă prezint ca o mâţă opărită. Înjură şi se răfui cu toţi, regi şi metrese, otrepe, scârnăvii, cu cine vă încontraţi voi, başbuzucilor? eu sunt prima femeie industriaş… Ca de obicei, alunecarea în vulgaritate îi mai redresă moralul. Poarta palatului era închisă şi până să se-arate paznicul trebui să claxoneze de trei ori. Nicio grabă; după ce schiţă un gest de salut, cu două degete ridicate, ca la şcoală, individul dispăru preţ de vreo trei minute; reveni, însoţit de un soldat chipeş, cu pieptul bombat, numai curele, şi fireturi; fără o vorbă, amândoi dădură târcoale automobilului; cu un smoc de iarbă, soldatul şterse de noroi tăbliţa de înmatriculare. În sfârşit, îşi duse palma la capelă: Corespunde, zise el. Încă un piculeţ de răbdare… Vera strivi o înjurătură între dinţi, mai rar atâta neobrăzare, în loc să bată căleâiele şi cu respect să-ntrebe cum a decurs călătoria şi cum se simte doamna, că doamnă sunt! cei doi o identificaseră ca pe un obiect, după numărul maşinii, corespunde, ai? pe mumă-ta… auzi, mă? pe mumă-ta! – şi iar se puse pe claxonat. Veni un ochios, mărunţel, în costum sport, cu ochelari negri ridicaţi pe frunte. Jigodii, toţi erau nişte jigodii de casă mare. Sărut mânuşiţele, Vasiliu mă cheamă. Îşi coborî ochelarii pe nas, deschise portiera din dreapta şi se instală pe banchetă puţin răsucit înspre ea: înainte, la dreapta, şi iar înainte. Aleea din dreapta ducea în spatele palatului. Detectiv? întrebă Vera, cu arţag. Vasiliu îşi scoase ochelarii, îi aburi şi îi şterse cu mâneca hainei cadrilate. Oarecum, zise el, oarecum. Servitori desculţi, înnoroiaţi, cu pălării de paie pe cap şi cămăşoaie până la genunchi, aduceau din grădină buchete de trandafiri. Nu pentru ea, desigur. Două ţigănci curăţele, gătite, cu salbe de aur la gât, îi duseră bagajele până la intrare. Le preluă un soldat din corpul de gardă. Vasiliu îşi îngădui s-o apuce de braţ: Să nu vă rătăciţi pe-aici, stimată doamnă Vera. Năravuri de copoi, veghea, nenorocitul, nu cumva ea, din vreo curiozitate de ţoapă, să dea buzna prin încăperi. Observă că servitorii din interior, chiar şi soldaţii, purtau papuci din pănură, lăbărţaţi, incomozi. Palatul, măcar în partea asta, unde

erau găzduiţi oaspeţii de rangul doi, nu o impresionă, un conac boiresc destul de oarecare, pătrunsese ea în case mai acătării. La ce oră va avea lor întrevederea? Vasiliu zâmbi, într-un dinte: toate la vremea lor. I se repartizase o cameră austeră, un fel de chilie, cu fereastră zăbrelită, ce dădea înspre grajduri, şi fără baie. După oboseala drumului o ajunse şi regretul: Ce-mi trebuia? Acasă la mine eram împărătiţă... De la o ţărăncuţă bălăioară, vorbăreaţă şi foc de isteaţă, îmbrăcată în costum naţional înflorat, cu opincuţe noi în picioare, care veni să-i aducă aşternuturi şi s-o ajute la desfăcut valizele, află că nu. Era singura invitată, cum şi-ar fi dorit, mai sosiseră trei distinse doamne, însă acelea nu cu automobilul, ca dumneavoastră, vai ce drăguţă sunteţi (Vera îi strecurase, între timp, nişte leişori, acolo), cu trenul, iar de la gară le adusese un vizitiu, cu docarul, pe rând, acum se odihneau în camerele de-alături. Baia era în capătul culoarului. Masa de prânz se servea abia pe la două şi jumătate, în sufrageria mică, unde cina pe vremuri, singur, retras, regele Ferdinand. Florile din vase se schimbă de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, e plină grădina de trandafiri, de garoafe, dălii, bujori, crini regali şi mărită-mă, mamă. Îndemânatică, înfăţi perna, întinse cearşafuri, aduse pături şi o cuvertură vişinie, grea şi miţoasă, apoi trecu la despachetat, extaziindu-se prin oh-uri şi ah-uri, extazul făcea parte din protocol, era pe gratis, însă pălăvrăgeala avea un preţ, pentru cât primise, vorbise. Vera îi mai puse în palmă trei monede de câte cinci, banii se dau şi ei cu ţârâita, întâi, de stimulare, şi-abia la urmă de recompensă. O, ce bună sunteţi cu mine... Se vedea cât de colo că e dezamăgită. Puse rochiile pe umeraş, la aerisit, se cam boţiseră, aşa-i la drum, are să trimită ea o femeie cu fierul de călcat, toate se dreg. Doamne, ce gălăgie mai fac şi oamenii ăştia! şi indică, discret, fereastra. Dintr-un camion cu prelată, oprit la scară, patru ţărani descărcau butoaie de aluminiu. Vreo treizeci de butoaie până acuma. Da’ mai sunt de adus. Toate cu lapte de bivoliţă. Un adevărat elixir... Vera îşi reprimă un gest de surprindere: Elixir? Na,

că se dăduse de gol. Dacă şi asta mai e ţărăncuţă, atunci eu sunt stareţă la Agapia. Ei, da, trebuie să fie vreo bălăioară de hotel bucureştean. Oricum, nu-i stă rău în fotă şi cu opincuţe. Doamna se scaldă numai în lapte de bivoliţă. Pentru cât o plătise, Vera pretindea informaţii precise: Doamna Lupescu? înţelese, în clipa aceea, că a mers prea departe. Ţărăncuţa îşi duse palma la gură şi înlemni. Ce-aţi făcut? părea să-i reproşeze. Aşadar, numele doamnei nu trebuia rostit. Dacă mă spuneţi, s-a zis… Vera o completă, în gând: S-a zis cu şederea noastră aici. Na, uite cu cine îmi găsii eu să fac tovărăşie, cu un copoi ochios şi-o ţărăncuţă de ocazie. Atmosfera de conspirativitate, cu şuşoteli, aici până şi pereţii au urechi, îi dădea frisoane. Ei, na, mare scofală! Elixir… Dacă vreau să mă bălăcăresc în lapte de bivoliţă, mi-aduc şi eu o sută de butoaie. Prinţesa Eurastia Mavrocordat se îmbăia în vin de Cotnari. Auzise şi de o moşiereasă de prin Mehedinţi care îşi lăfăia şuncile în zeamă de varză. Asta chiar că era lovită cu leuca. De unde atâta zeamă? Trebuia să pui la murat zece pogoane de varză. Doar aşa, dacă se scălda de două, trei ori pe an. Camera, greu de aerisit printr-o singură fereastră, şi aceea cu gratii, păstra un aer stătut, cu iz de sudoare şi parfumuri. Nu era cu nimic mai arătoasă, ori mai confortabilă, decât o cameră de hotel de pe Griviţei. Dar şi când le-oi pune piciorul în prag!… Oare nu se legase ea, pe ce are mai sfânt, pe viaţa ei, pe copil, pe făbrienţă, să nu mai cunoască impasul, indiferent de lucrăturile altora, de împotriviri? Ia aminte la vultur, îi zisese domnul Armand Stopel, cămătarul: se roteşte la înălţimi, suveran, se roteşte, şi-abia când e sigur de pradă plonjează fulgerător şi-nhaţă; dacă nu poţi fi vultur, croncăne în rând cu corbii, corb la corb nu-şi scoate ochii; dacă nici corb, atunci cârtiţă, doamna mea, cârtiţă, sapi galerii pe sub pământ şi tot ieşi unde – trebuie. Îşi puse o rochie albă, simplă, strânsă pe corp, am ce arăta, măi, umfla-s-ar rânza-n voi de huhurezi, sandale uşoare, toc înalt, negru, bretele argintii, iar pe creştet îşi fixă, cu ac de aur, o beretă, tot albă, cu panglicuţe albastre: bonjour,

scumpeteo, se închipui ea nas în nas cu doamna Lupescu, ce mai veste-poveste? aud că vrei să-ţi cureţi jegul în lapte de bivoliţă, hî? Bijuteriile: un lănţişor la gât, o broşă gândac în dreptul inimii, o brăţară grea, numai înmpletituri, la încheietura mâinii stângi; şi umbreluţa, albăstrie, cu qiucuri galbeni. Păzea, guguştiucilor, că dau năvală. Intenţiona o raită prin grădină, mai o floare, mai o conversaţie, toate slugile se lasă trase de limbă, dacă le picuri nectar pe ea. Vasiliu, copoiul, veghea pe culoar, rezemat de un perete, cu ţigara în colţul gurii. Dădea semne de aţipeală. Ochelarii negri şi-i petrecuse pe după cordonul hainei sport. El se repezi la o fereastră deschisă, aruncă ţigara şi zise, ceremonios:

— IMĂ aflu la dispoziţia dumneavoastră, distinsă doamnă Vera. Porunciţi, şi am să execut, fără crâcnire.

— Vreau luna de pe cer.

— Întâi să apară.

— Ei, drăcie cu pălărie. Mi-o aduci?

— Am să fac tot posibilul.

— Eşti un curtezan desăvârşit.

— Doamnă Vera, iertaţi-mi scălâmbăielile… sunt cam nedormit… altfel, pe onoarea mea că vă preţuiesc nespus… dumneavoastră de ce nu mă lăsaţi să mănânc şi eu opâine? Albă, neagră, cum o fi.

— Ai copii, domnule Vasiliu?

— Doi băieţi şi o fetiţă, să-mi trăiască.

— Meseria dumitale e destul de riscantă.

— Ce era să fac, doamnă Vera? Cu avocatura am dat chix, nici cabinet, nici clientelă, am tras barca pe uscat vreo doi ani.

— Oricum, am şi eu o licenţă în drept, preciză cu modestie, ciudat, devenise aproape umil. Vasiliu Zenovie, coleg de promoţie cu fostul dumneavoastră soţ „domnul Stanca. Înt’rebaţi-l… am avut şi câteva ciocniri, dgidei, vreau să zic, pe chestiuni exclusiv politice. Altfel, ne mai zărim din când în când.

— Aha, îl calci pe bătături.

— Nu, doamnă Vera, nu mai e cazul. A primit lovitura

de graţie, mai demult, când a luat-o în zigzag, din gard în gard, acum se ţine cu respiraţie artificială. Eu, unul, regret, sincer regret, era o capacitate. Mde, aşa-i când îţi pierzi direcţia.

— Doamna Lupescu a sosit? atacă Vera.

— Abia pe la patru. Dar, se grăbi Vasiliu, vă rog insistent să nu spuneţi... aici mai sunt musafiri... Şi încă ceva, dacă-mi permiteţi: albul este culoarea preferată a doamnei Elena Lupescu. Ce-ar fi să vă puneţi dumneavoastră rochii de altă culoare? Doar aveţi destule...

— Şi pe la ce oră o să-i fim prezentate?

— Când va binevoi să vă primească. Azi, mâine, poimâine. Dumneavoastră să reţineţi că vă aflaţi la Palat, doamnă Vera. Important e să se ştie că aţi fost invitată. Celelalte mişcări de trupe... aici se petrec, aici se îngroapă. Palatul! Secretele zeilor. Mucles, iertaţi-mi expresia. Noi... oricum... mai zise, de încurajare, ne vom strădui să vă facem şederea aici cât mai agreabilă.

— Eu am o fabrică de condus, afaceri de perfectat.

— Ştiu, ştiu... şi Vasiliu ridică din umeri, neputincios.

— Vreau să culeg trandafiri.

Înţelese că accesul în grădină, înainte de sosirea doamnei Lupescu, este strict interzis, din pricini asupra cărora Vasiliu, copoiul, se feri să insiste; nişte capricii de metresă-amfitrioană, ce ia în primire averi şi palate, trebuie să fi fost la mijloc; dacă nu cumva, din exces de zel, cu de la ei putere, supraveghetorii instauraseră un regim de carantină pentru musafiri. Ce-mi trebuia? îşi repetă Vera. Supusă atâtor restricţii, avea suficiente motive să se simtă descumpănită. Măcar a auzit de mine? ar fi vrut să-i întrebe pe Vasiliu. Are vreun interes? Doamne fereşte să mă confunde cu din alea... Era ca şi când ar fi pătruns într-o zonă minată, unde fiecare, pas poate fi şi ultimul. Prânzul, în compania celorlalte trei invitate (dameze de Podul Grant, le categorisi, după machiajul pronunţat, vâscos), şi a unor agenţi mai spălăţei, în prezenţa cărora Vasiliu stătea smirnă, prânzul, bogat, stropit cu vinuri vechi din pivniţele regale, o bine dispuse, vorbi mult, se

încontră, complimentă şi râse cu o poftă de invidiat; o ameţi un Cotnari producţia 1885 şi se drese cu un-coniac Segarcea producţie 1900; la încheierea prânzului toastă în onoarea prea-bunei, distinsei şi înţeleptei Regina Maria, ceea ce tuturor le apăru deplasat, căci nu bătrâna regină se cerea a fi preamărită acum, ci ţiitoarea fiului ei. Ca de obicei, băutura o toropise. Poate că şi din această pricină, anevoie pricepu, cu întârziere păgubitoare, că a gafat. Măi iubitule, mă, aici toate-s de-a-ndoaselea… cred că m-au luat la ochi. Alese din grămadă o rochie mai decentă, fără pic de alb, un bleu-ciel stropit cu negru, croială clasică, decolteu discret, guler din volănaşe, mâneci bufante; sandale negre, mănuşi-negre, pălărie neagră, impunătoare, cu boruri largi, răsucite în sus, imitaţie de sombrero, lansată de casele de modă elveţiene; un cordon negru, cam de un lat de palmă, lăcuit, un colier, o brăţară. Măi iubitule, mă, ce zici, nu-s eu regină, mă? La patru fără un sfert sună clopoţelul, ca la internat. Ei, bravo, ăştia vor să ne ducă la panoramă cu rândui. Vasiliu era la post. Schimbase şi. El costumul sport cu unul bleumarin. Tăcut, excesiv de politicos, nu mai era decât un umil însoţitor, o conduse în curtea din faţă, unde foiau agenţii şi ţărăncuţele în costum naţional. Celelalte trei invitate se şi aliniase ră pe treptele de marmură, topite de emoţie, cu buchete de flori în mână. Locul ei era pe treapta cea mai de sus. Vasiliu îi aduse trei bujori, apoise-nclină, semn că misiunea lui se încheiase, de-aici încolo să se descurce cum o şti. Măi iubitule, mă, am nişte draci, de nu mă mai pot aduna. Poarta palatului se deschise, lăsând să se vadă trei automobile negre, înnoroiate, care înaintau alene pe aleea străjuită de castani; soldaţii de gardă luară poziţie de drepţi, însă fără să prezinte onorul, ca la trecerea capetelor încoronate; agenţii şi ţărăncuţele se traseră mai pe margini, numai şeful de protocol rămase în dreptul scărilor, ca un punct de reper, acolo trebuia să oprească automobilele. Elena Lupescu purta o mantie albă, din mătase, care-i cădea în falduri până la călcâie. Dând capul pe spate, îşi trecu degetele înmănuşate prin părul roşcat.

Privirea îi alunecă, severă, peste toţi cei prezenţi: Nu vă pot zâmbi. Călătoria a fost infernală. Vivat! Şeful de protocol îi adresă, mai mult din mers, cuvântul de bun venit. Măi iubitule mă, o palmă ca asta n-am mai încasat de când mă ştiu. Nici nu s-a uitat la mine. Doamnelor de onoare li se îngădui să intre în holul de marmură, spaţios şi auster, cu doar câteva fotolii, măsuţe şi o canapea, dominat de trei policandre cu braţe aurite. Emoţia se transformase în stinghereală, chiar şi agenţii, obişnuiţi să stea în umbră, fără a râvni la atenţii, uneori dorindu-şi să fie ignoraţi, de astă dată îndurară mai greu afrontul. Zâmbete. Le pieriseră, nicio conversaţie nu se mai lega. În oglinjoara de poşetă, consultată tot mai des, Vera se descoperi palidă şi botoasă. Curând, pe culoarul ce despărţea apartamentele regale se iscă forfotă. Trei ţărănci cu cearşafuri, pleduri şi prosoape în braţe, însoţite de o infirmieră cochetă, cu boneta uşor căzută pe frunte, pătrunseră în camera de baie cu smerenie, ca într-o catedrală; veniră la rând bărbaţii, suflecaţi, cu târlici în picioare „câte doi, câte doi, purtând butoaiele cu lapte de bivoliţă; apăru şi băieşiţa, corpolentă, cu uitătură vicleană. Când, după vreo jumătate oră, prepregătirile se încheiară şi toţi slujitorii se retraseră, şeful de protocol invită doamnele de onoare să se apropie. Vera făcu un ultim efort de supunere. Măi iubitule, mă… de m-ai vedea… arăt ca o pupăză…

III – Elena Lupescu îmbrăcase un halat alb, pufos, cu rever, matlasat, şi scurt până mai sus de genunchi. Desculţă, cu părul răvăşit, palmele înlănţuite la ceafă, avea un aer buimac. Uf, ce zăpuşealef… Cu surâs de madonă, Vera se exersă într-o reverenţă. După ea, şi celelalte trei. Şeful de protocol se repezi să deschidă uşa camerei de baie. Două ore program de voie, anunţă Vasiliu, dar nu în grădină, în holuri, în curtea din spate – ori pe aleile ce duceau la poarta principală. Ai vreo sticloanţă de rezervă? întrebă Vera. Cu paharul de coniac în mână, sorbind câte puţin, măsură holul, culoarele, iscodi servitorii, cum arată baia, marmură, totul din marmură? îngropată, ca un bazin,

cu trepte… deschise uşi… cu permisiunea şefului de protocol vizită şi apartamentul bătrânei regine, nu era chiar pe gustul ei, prea sobru, lipsit de somptuozitate, tonuri închise, ieşi pe terasă! Măi iubitule, mă… ce ştii tu ce-i aia viaţă la Palat… chef, alinieri, temenele, iar chef… umblu pe-aici cu trei iepe de Brăila şi un copoi tuciuriu după mine… respirăm aer regesc şi ne întreţinem cu slugile… auzi tu, când să intre în baie, Duduia mi-a tras cu ochiul, ştrengăreşte, ei, ce zici? numai mie, mă, cred că m-a dibuit de isteaţă… Mă iubitule, mă, nu te mai văd, nu te mai aud, nu te mai ştiu. Jur să nu-ţi mai pomenesc numele. Când reveni pe culoar, trei ţărănci tocmai ieşeau din baie, fiecare cu câte două vedre pline cu lapte. De prea mare nedumerire, era cât pe-aci să-ntrebe… Vasiliu, la post, interveni prompt:

— Distinsă doamnă Vera, nu trebuie să observaţi chiar totul. Şi nici să vă pierdeţi prea uşor cu firea. Permiteţi? şi o apucă de braţ: Curaj, puţin curaj, ce Dumnezeu!

…– îl beau? Numai atâta să-mi spui: îl beau?

— Întâi îl fierb.

— Mă conduci la cameră?

— Cu o condiţie, doamnă Vera: dacă îmi declaraţi cu mâna pe inimă că n-aţi văzut nimic.

— Desigur, mi s-a părut… am şi uitat.

— La ora şapte şi jumătate sunteţi invitată în sufrageria mare. Numai dumneavoastră. Vasiliu se înclină: Iată, distinsă doamnă, că v-am adus şi luna de pe cer.

Armand Stopel se retrăsese în cea mai mică şi mai neprietenoasă dintre cele şăse încăperi ale casei de pe str. Toamnei. Era, de fapt, o fostă cameră de serviciu, cu o singură fereastră ce da în curtea interioară, unde soarele nu pătrunsese niciodată. După ce lăsase storurile, Armand Stopel mai şi căptuşise fereastra eu hârtie albastră: astfel, se despărţise de lumină, de zi; îşi dorise noaptea, cu întuneric deplin, şi avea noapte. În chilioara aceea nu se afla decât un fotoliu strâmt, incomod, adus din salon, şi o canapea cu arcuri rupte, pe care dormiseră cândva

serservitorii. După câteva ore petrecute pe fotoliu, obosind, Armand Stopel se întindea pe canapea, pentru alte câteva ore: nu mai ştia, nu voia să ştie de zile şi nopţi, stătea de veghe cât îl ţineau puterile şi se odihnea doar cât să-şi refacă puterile, pentru o nouă stare de veghe. Armand Stopel vedea acum prin întuneric, de cum deschidea ochii îi şi apărea imaginea adorată, de care nu se mai putea despărţi. Pierduse totul, în afară de această imagine: înţelepciunea vârstei îi spunea că trebuie să se mulţumească şi numai cu atâta. Ai să-mi rămâi, i se-adresa imaginii, cu mine am să te port. Peste tot, pe unde-o să mai rătăcesc. Cine să mi te fure? eşti al meu, doar în sufletul meu, cine să ştie ce am eu în suflet? Cât trăiesc eu, ai să mai trăieşti şi tu… Ce-o fi pe urmă?

De cinci zile încheiate, Armand Stopel nu mai ieşise din casă, nu se bărbierise, nu se primenise. Când se-auzeau trei ciocănituri în uşă, la intervale egale, cu pauze de câteva secunde, ştia că i-a venit avocatul, dr. Petrea, cel care îşi luase însărcinarea de a-i descurca în timp scurt nişte afaceri destul de încâlcite. Întredeschizând uşa, Armand Stopel întindea mâna să i se dea hârtiile, apoi scotea din buzunar câteva banen ote: schimbul se făcea repede, fără chestionări, ca între, oameni ce au deplină încredere unul în celălalt, îmi dai hârtiile* îţi dau banii, suntem chit. Ar – mand Stopel nu mai cerceta hârtiile prezentate de avocat, ştiind că tot nu i-ar mai aduce vreun folos. Când se-auzea o singură bătaie în uşă, ea o bufnitură, Armand Stopel deschidea uşa larg, încât să răzbată puţină lumină de pe culoar şi-n încăpere. Pofteşte, îi zicea vecinei, pofteşte. Vecina Valeria – soţia unui mecanic auto care se-ngrijise într-o vreme de automobilul domnului Stopel, fiind bine remunerat – lăsa îndată pe parchet, aproape de fotoliu, un sufertaş etajat, cu puţină supă de pasăre, trei pârjoale cu piure de cartofi, două felii de pâine neagră, apoi lua sufertaşul adus cu o zi în urmă şi se retrăgea pe vârfuri, fără o vorbă. Iată însă că în cea de a şasea zi, neglijând cu totul că are în faţă un atotputernic, pe unul dintre cei mai mari bancheri din ţară, după cum se

şoptea, vecina, Valeria îl apucă zdravăn de umăr şi-l zgâlţâi, ca pe-un borfaş: Da, mai ieşiţi din năpastă, domnule! îi strigă, ori ce vreţi, chiar vreţi să vă gunoiţi de tot? Cu aceeaşi furie vecina se repezi la fereastră, smuci perdeaua într-o parte, ridică storurile, rupse hârtia de camuflaj şi deschise. Chiar dacă lumina din curtea interioară nu era puternică, abia o mijire, Armand Stopel clipi des şi simţi înţepături în ochi.

Imaginea se destrămă. Acum era singur, singur de tot, într-o cămăruţă de om nevoiaş. După accesul de furie, parcă intuind că îl deposedase de tot ce avea mai drag pe lume, vecina Valeria căzu în deznădejde: Iertaţi-mă, se rugă ea, frângându-şi mâinile, aşa mi-a venit mie, nu ştiu de ce… Poate că aşa trebuie, gândi Armand Stopel. Mâine „îi zise femeii, mâine mai către seară să treci pe-aici împreună cu bărbatul dumitale. Cu bune intenţii – nu, nu făcuse nimic rău, vrând s-o mai liniştească, o conduse până la ieşire, însă vecina Valeria abia atunci izbucni în lacrimi: dacă am greşit, vă rog frumos, nu ţineţi supărare… Deschizând uşa biroului, Armand Stopel avu surpriza, cam neplăcută în primul moment, să dea peste Martinescu, omul său de încredere: Dumneata? chestionă. Înţelese că Martinescu se instalase aici în urmă cu’vreo câteva zile „îşi făcuse şi culcuş, se gospodărise, poate că nici nu se mişcase din post, şi se-mblânzi: Din păcate, îi zise, nu mai e nimic de păzit. Mai ai o singură obligaţie, să-mi pregăteşti baia… poate vrei să mă şi bărbiereşti? Martinescule dragul meu, pe drumuri n-am să te las.

După vreo trei sferturi de oră, bărbierit, îmbăiat, purtând un costum bej, fără niciun semn de doliu, Armand Stopel se aşează la birou, cu braţele înlănţuite la piept; lumina blândă de început de septembrie invadase camera. Spaţioasă, cu ferestre înalte, în arcadă; era linişte, era tihnă aici, unde se produsese ireparabilul. Acum, Armand Stopel îşi zicea că dintre ai săi, din tot îieamul, numai el are să trăiască până la adânci bătrâneţi, încă vreo cincisprezece, douăzeci de ani, şi-o să aibă o moarte uşoară „în somn. Poate că aşa fusese scris, toate

blestemele îndreptate împotriva lui, cămătarul, să lovească fără cruţare în cei dragi. Cu ochii închişi, somnolând, se chinuia să reconstituie imaginea brutal spulberată de vecina Valeria. Ca prin vis, auzi ciocănituri în uşă, dar nu răspunse şi nu se-ntrebă cine-ar putea fi, căci el tot nu mai era aici pentru nimeni. Pierzându-şi răbdarea, celălalt apăsă clanţa şi deschise încet, ca un infractor din cale-afară de prudent. Permiteţi? întrebă aproape în şoaptă. Era trimisul regal, Panait, care-i aducea o invitaţie la Palatul Cotroceni, chiar pentru seara acelei zile. Cu regret, informă Armand Stopel, n-am să pot onora dorinţa Majestăţii Sale, atât de măgulitoare pentru mine. Sunt în doliu… Trimisul îşi pocni călcâiele, se-nclină şi prezentă condoleanţe, precizând însă că nu ştia nimic, nu citise niciun anunţ. Totuşi, dacă se insistă? mai întrebă el, ca unul ce venise, de fapt, cu o dispoziţie. Transmite Majestăţii Sale că mi-am transferat toate valorile în Germania… aici sunt în lichidare… nu măi dispun decât de mărunţiş, iar aşa, cu mâna goală, cum aş îndrăzni? Solicit înţelegerea Majestăţii Sale… (Instalat pe tronul României abia. De trei luni, Carol al II-lea pornise în căutarea unor parteneri de joc, îi găsise, îi poftise şi-i încercase pe toţi. Cu Armand Stopel avusese ghinion, pierduse, nu vreo sumă fabuloasă, câteva zeci de mii, acolo, până-ntr-o sută de mii, totuşi, mai mult faptul în sine, că pierduse, îl râcâia, pretinzând revanşă. Aşa ceva mai rar, îl preţălui Armand Stopel, şi rege şi se îrţan!).

Pe la şase şi un sfert chemă o birjă, care îl duse în trap mărunt, cu legănări odihnitoare, până pe Sărindar: Armand Stopel mai avea de reglat o afacere, ultima înainte de a părăsi ţara. Pentru prima oară descindea aici, printre gazetari, în gura haitei: numele lui figurase adesea pe prima pagină a ziarelor, însoţit de fiecare dată de atacuri, de blamări. Dar nu vreun gând de răzbunare îl îndemnase în – coace. Cum nu se temuse de nimeni, cum nici în aceste momente, de scufundare în durere, nu se temea, Armand Stopel pătrunse în redacţia „Opiniei noastre” ca un stăpân, refuzând să se lase descusut de omul de serviciu (care

tocmai primise ordin să bareze calea oricărui nepoftit), încă din prag, după ce strâmbă puţin din nas din pricina fumului de mahorcă, Armand Stopel anunţă:

— Doresc o convorbire cu patronul de-aici.

— Eu sunt, informă Vlad Stanca, fără să ridice ochii de pe hârtii. Îşi scria tableta pentru ediţia de-a doua zi: Pe urmele prietenului meu Alexandru… de cinci zile alerg, întreb… nimeni nu poate… nimeni nu vrea să-mi răspundă… unde a dispărut?… După cum vedeţi, lucrez. În ce chestiune v-aţi deranjat până la noi?

— Aştept să isprăviţi.

— Este şi propunerea mea.

După numai vreo cinci minute, punând punct, Vlad. Stanca îl strigă pe Niculaie, ca să-i predea manuscrisul, apoi, eliberat, destins, întârzie cu privirea asupra musafirului: îl ştia de undeva? din ce împrejurare? oricum, dacă nu se mişcase de-aici, ba, mai mult, se şi instalase pe canapea, comod, cu braţele date în lături, pe spătar, însemna că se ştie, ori se crede om cu situaţie. Te pomeneşti că şi ăsta o fi având intenţia să mă cumpere. Ar fi fost al cincilea, în mâi puţin de două săptămâni; de neînţeles: de ce vor oamenii ăştia cu bani să devină proprietari de gazete tocmai acum, când gazetele nu mai rentează?

— Eu sunt Armand Stopel, cămătarul.

— Da, vă ascult „se-năspri Vlad Stanca. Am câteva minute de răgaz. Dar vă previn: dacă vreţi să cumpăraţi, eu, unul, nu vând nimic.

Armand Stopel se trase mai la o margine a canapelei, apoi bătu uşor cu palma locul rămas liber: Staţi şi domnia voastră aici, zise cu voce joasă, obosită. Chiar vă rog. După îndelungi ezitări, admiţând că vizita cămătarului o fi având vreun alt scop decât cel bănuit, Vlad Stanca se conformă.

— Din informaţiile ce deţin… şi vă pot asigura că până azi oamenii mei de Corvoadă nu mi-au servit informaţii anapoda… rezultă că vă aflaţi în dificultate. Doresc să vă ajut.

— Nu frecventez căfnătarii. Nu iau bani.

— O sută de mii, grăbi Armand Stopel, spre a evita discuţiile obositoare. Donaţie din partea mea, fără nicio obligaţie, din partea domniei voastre. Vă semnez cecul, iar banii trebuie să-i ridicaţi cel târziu până mâine la prânz.

— Cum să-mi explic un asemenea gest?

— Nicicum, nu-i nevoie, nu vă faceţi gânduri.

— Un cămătar nu dă niciodată de pomană.

— Domnule, sancţionă Armand Stopel, eu de când mă ştiu n-am întins nimănui capcane; eu am tratat corect; am fost întotdeauna neîndurător şi cu mine şi cu alţii, pe care i-am servit. E prima oară când ofer, din pricini care mă privesc direct… şi aş vrea să le păstrez doar pentru mine.

— Cu regret, cu un imens regret trebuie să vă refuz. De ce să vă ascund? Mă zbat cum pot şi eu, de pe o zi pe alta, informaţiile dumneavoastră sunt exacte. Însă, domnule Stopel, am şi eu un defect din naştere: uneori, şi mai ales faţă de anumiţi semeni de-ai mei, sunt tare suspicios.

— Fie, conveni Armand Stopel, vag amuzat de o situaţie paradoxală: tocmai când ţine să fie dezinteresat, generos, oferind banii câştigaţi la pocher de la Mejestatea Sa, este suspectat, mai rău, i se cer şi motivaţii. Aşadar, se supuse, deşi mărturisirea era pentru el un adevărat calvar. Domnule Stanca, în februarie curent aţi publicat pe prima pagină a gazetei un articol amplu, cu fotografii, despre un tânăr pianist de excepţie. Aţi fost singura gazetă care a consemnat debutul fiului meu la un concert de binelecare. Căci Oliver Flavius… N-aţi ştiut că este fiul meu. Nici alţii n-au ştiut. N-am prevenit pe nimeni.

— Nici nu trebuia, noi am scris din convingere.

— V-am fost şi vă sunt îndatorat, mai ales acum, când fiul meu nu mai e… Da, domnule Stanca, nu mai e, n-am dat niciun anunţ, după cum vedeţi nu port doliu, îmi zic doar: Aşa a fost să fie. Deşi a ţinut la mine, Oliver nu a vrut să iasă în lume cu numele meu… şi-a zis Flavius… poate că în sinea lui nutrea aceeaşi oroare faţă de cămătari pe care o nutresc toţi… toţi cei care aleargă după bani! Eu l-am iertat. Oare el are să mă ierte?

— Vă înţeleg, e o mare pierdere. Accident?

— Un fel de accident… unul provocat. Oliver şi-a tras un glonţ, în tâmplă. De unde a avut pistolul? Nu mi-l pot închipui ţinând în mână un pistol. E teribil, domnule Stanca, e teribil să rememorezi… şi mi s-a destrămat imaginea lui, încerc să o reconstitui… Oliver era un băiat firav, de o sensibilitate bolnăvicioasă…

— Probabil că o stare depresivă…

— Spaima, dezonoarea, domnule Stanca. Oliver a fost atras în proastă companie… de nişte indivizi care aveau nevoie nu de el, ci de banii mei. Oliver mi-a sustras din seif treizeci de mii. Atâta explicaţie a lăsat, pe un petic de hârtie: eu sunt nemernicul. Dar eu îi ştiu pe indivizi, m-au pândit, au încercat şantajul… îi ştiţi şi domnia voastră, căre-aţi scris de-atâtea ori împotriva lor.

— Am înţeles: „Garda de fier”. Şi poliţia? Vreau să zic: s-a trecut la cercetări? au fost identificaţi?

— Nu, domnule Stanca, nu, eu nu m-am plâns nimănui, nici dovezi nu prea am, şi-apoi, pentru mine totul ar fi mult prea obositor şi inutil. Oliver nu mai e… singur şi-a pus capăt zilelor, copleşit de Remuşcări… iar eu, eu ce să mai caut aici? Soţia şi fiica mi-au murit în accident de automobil, Os? ar, fiul mai mare, a plecat peste ocean, nu-mi scrie, nu ştiu pe unde rătăceşte. Eu, domnule Stanca am lichidat aici şi mă-ntorc la Freiburg, unde m-am născut. Am să trăiesc mult, bătrâneţele îmi sân-l asigurate”.

Cel mai de preţ document pe care îl iau cu mine din România este tocmai articolul dumneavoastră. Ce pot să vă dau în schimb? Bani, bani, altceva nu mai am. Poate că nici n-am avut.

— Totuşi… totuşi, ezită Vlad Stanca.

— Bani murdari! se dezlănţul Armand Stopel, profund contrariat că şi după o mărturisire dureroasă i se refuză oferta. Atunci aflaţi, domnul meu, că lumea modernă, dacă îşi vrea progresul, nu se mai poate lipsi de cămătari. Eu am înălţat şi am prăbuşit oameni, am deschis stabilimente de producţie, am propulsat industria, comerţul şi construcţiile. Eu am fost cămătar din vocaţie,

am adunat averi şi am trăit ca un slujbaş oarecare: e o meserie grea, câinoasă. Aici, în România, m-a adus Domnitorul Carol I, la sfârşit de secol, eu am fost o necesitate… am luptat, m-am impus, atrăgând asupra mea mânie, poate şi respect… N-am avut complexe, n-am plecat ochii, n-am dat un pas înapoi… şi-am ţinut la acest popor… despărţirea de el mă doare.

— De ce plecaţi de-aici5 domnule Stopel?

— Din prudenţă, domnule Stanca, în cei treizeci de ani de când m-am stabilit aici am ajuns să-i cunosc pe români: sunteţi un popor născut din suferinţă. Va veni şi o vreme a înseninării? Când va fi să fie? Până atunci, domnule Stanca, în România se anunţă zile. Întunecate.

— Şi tocmai în Germania vă căutaţi adăpost?

— Spiritul german nu vas-mai admite oroarea.

— Domnule Stopel, dacă mi-e permis, dumneavoastră sunteţi un om al finanţelor, dar, observ, nu şi al politicii. După a mea presupunere, va fi greu peste tot, şi pentru toţi. Cât despre Germania… tare mi-e teamă că tocmai de-acolo are să vină şi pericolul de-aici.

— În sfârşit… sunt un om bătrân… Ei, cum facem?

— Nu ştiu, nu, am şi eu nişte. Principii.

— Dar aţi mai primit subvenţii din partea mea! se hotărî Armand Stopel să înfrângă o înverşunare ce i se părea cu-totul deplasată. În aprilie, când aţi Acceptat să publicaţi articole în favoarea întoarcerii în ţară a Prinţului. Prin intermediar, desigur.

— O, şi cât m-am chinuit să aflu!

— Ei, şi dacă era să aflaţi, i-aţi fi refuzat?

— Gazetăria subjugă, năuceşte… cine o învaţă, n-o mai dezvaţă… dai totul, şi uneori accepţi totul. Până la pierzanie.

— Ultimul domniei-voastre cuvânt?

— Nu, domnule Stopel, cât de strâmtorat aş fi, nu pot să primesc banii. Acum mi s-a şi limpezit de ce: ar fi să târguim memoria lui Oliver Flavius, despre care am scris cu gând curat, pe care l-am preţuit mult.

Când ieşi în Calea Victoriei, peste oraş cobora un

amurg liniştit, patriarhal. Era ora la care începeau plimbările de seară, la braţ cu soţia, fiica sau prietena, cu dese popasuri pe la vitrine. Birjele, automobilele rulau aproape la pas, din pricina pietonilor care traversau peste tot, dar şi trebuind să oprească mereu, Iei adresele indicate. La plimbarea de seară puţini ieşeau neînsoţiţi. Armand Stopel era singur. Cu mâinile la spate, se lăsa dus de şuvoi înspre magazinul „Lafayette”. Trecuseră mulţi, mulţi ani de când văzuse Calea Victoriei numai din birje, ori din automobil. Dacă îi părea bine, dacă îi părea rău că nu mai deschisese ochii la lume şi altfel, decât în calitate de bancher, acum era târziu să se mai întrebe. Nu se opri la vitrine, merse, tot merse, greoi, târşâit, până se pomeni în dreptul bisericii Zlătari. Dacă reţinuse el exact, era obiceiul ca aici să asiste regele la slujbă de sărbătoarea bobotezii. Câţi ani se scurseseră de când nu mai intrase într-o sinagogă, unde l-ar fi chemat credinţa lui? Cât despre bisericile ortodoxe* nu i se-ntâmplase să treacă pragul vreuneia. Abia acum i se trezi curiozitatea. Păşi, deci, înăuntru, ca un vizitator. Erau puţini drept-credincioşi, vreo douăzeci să fi fost, şi mai toţi se mişcau pe vârfuri, în spaţiu limitat, aproape de uşă. Toţi. Cumpărau şi aprindeau lumânări. Trebuie să fie de sufletul celor morţi, intui Armand Stopel. Aprinse şi el trei, pentru Christine, Clara şi Olivier Flavius. Şi-abia după minute lungi, când să iasă, îi veni în minte să aprindă una şi pentru el.

Epilog

Perdeaua din stambă înflorată se mişcă uşor. El crezu mai întâi că se zbate de vânt. Vremea la sfârşit de septembrie devenise capricioasă, cu soare palid prin spărturi de nori vineţii, anunţând apropiate vârtejuri de frunze veştede şi ploi mărunte, mocăneşti. Abia trezit din somnul de după-amiază, stătea pe marginea patului, cu palmele pe genunchi. Gazda îi lăsase pe măsuţa încărcată cu hârtii o tavă de lemn, cu nişte felii de pâine albă şi o cană cu lapte. Aşa le fusese înţelegerea, în fiecare zi gazda să-i aducă lapte proaspăt, pâine şi mezeluri, iar la prânz

să-i gătească o supă de pasăre, ori de zarzavat. Prinsese în greutate vreo zece kilograme, sosimţea greoi, parcă şi mintea i se năclăise în osânză: cu cât o duc mai rău, se amuzase, cu-atât mă-ngraş mai tare. Mă căutai? se auzi o voce obosită, de dincolo de perdea. În clipa următoare i se-arătă o faţă palidă, cu sprâncene pronunţate, negre, arcuite a mirare, şi un smoc de păr alb. Dar nu era ora stafiilor. Îşi trase repede halatul şi se ridică. Nu mai aveai răbdare? Iată că m-am prezentat, mai zise Alexandru, dispărând apoi din cadrul ferestrei. În cameră se furişase amurgul, cu adieri de răcoare. Aprinse lumina şi deschise uşa larg, ca pentru un musafir de „vază şi. Mult aşteptat. Când să-şi strângă mâna, inexplicabil, pufniră amândoi nins. Ar fi avut suficiente motive de crispare. Iată-ne iar la punctul de pornire, îşi zise Vlad Stanca. Daţi înapoi cu mulţi ani. Împinşi la periferie şi apăsaţi de nesiguranţă. Eh, ar fi cum ar fi, păcat, doar, că nu mai suntem tineri. Alexandru slăbise îngrijorător, puţin se şi cocârjase, costumul, croit pe altă măsură, îi venea anapoda. Continua, totuşi, să pară înveselit, ochii îi sticleau, ca de febră. Ai lapte? O, de când n-am mai golit eu o cană de lapte. Bău pe nerăsuflate, se şterse la gură cu dosul palmei, apoi scoase din buzunarul pantalonilor un pachet de ţigări şi o brichetă duhnind a gaz. Când Vlad Stanca vru să închidă fereastra, iar hohoti.

— Gest reflex, măsuri de precauţie! Nu cumva să ne intercepteze copoii. Înceţoşă încăperea cu rotocoale de fum, ce se destrămau alene. De? bară-te, fiule, de vechi gesturi şi metehne. Acum putem vorbi şi la răspântie de drumuri, în gura mare. Vrei să facem o probă? Se hâţâna cu scaunul, mai să cadă. Nici dracu’ nu ne mai ia în seamă. Ce eşti tu? Un renegat… Mârâi, înjură. Se complăcea într-o duritate de împrumut, semn de mare nervozitate, prevestind izbucniri, Vlad Stanca îl ştia bine, de pe vremuri. Celeşti, ce mai eşti tu, care te lauzi cu istoria… scrii istorie… ce istorie, mă? Strivi ţigara, cu năduf. Era cât pe-aci să răstoarne măsuţa, nu din vreo neatenţie, de furie mocnindă. N-ai mai venit să mă vezi la chiţiboaică.

Am mirosit eu, de prima dată, că ceva nu-i în ordine. Avocat, aveai la mână un bilet de liberă trecere. Ţi l-au retras? Au tăbărât ăia cu ameninţări de? E foarte important să ştiu exact.

— Zău că eşti adorabil, zise Vlad Stanca, degajat, viind să evite accentele grave. Chiar mai e nevoie de explicaţii? Ai. Experienţă cu de-al de mine, poate şi cu alţii, nimic nu scapă ochiului tău ager. Oare nu m-ai beştelit tu, ca pe-un nevolnic, în timp ce băteam cu pumnii în uşă? Eram înspăimântat, Alexandre, eram scursură, mi se tăiaseră picioarele. Când am ieşit din celulă, câteva clipe a trebuit să mă sprijin de perete.

— Ce te-aş mai fi strivit, ca pe-un păduche!

— Acum eşti brav, de nu se mai poate.

— Al dracu', zise Alexandru, dând-o pe râs, ai prins-o şi pe asta… mă! îţi zbârnâie creieraşul… ai înţeles că nu mă mai pot dezlipi de tine, pedeapsă pe viaţă, oare nu ne-au legat pe noi cu lanţuri, unul de celălalt? îşi duse mâna la frunte şi coborî privirea: mi-au mai rămas amintirile, nimic altceva.

— După cinci zile, când am revenit, nu mai erai acolo.

— Da, aşa-i, mă transferaseră, nu ştiu unde, eram cu obloane la ochi, o lună de zile m-au ţinut numai între pereţi de celulă, şi toţi pereţii de celulă se aseamănă între ei. Oricum, tot pe-aici, prin Bucureşti, m-au învârtit. Ultimul popas, de numai trei zile, a fost la Văcăreşti. Le-am făcut un scandal să mă pomenească: vreau anchetă, proces. M-au dat pe uşă-afară: Du-te cu Dumnezeu. Ce le trebuia lor încă un erou? Dacă ajungeam la proces, eram cineva, agitaţie în presă, manifestaţii, proteste. Aşa, ce mai sunt eu? Un vierme.

— Eşti Alexandru, prietenul meu.

— Da, şi-ai să mă bagi tu în istorie. Îşi duse palma la inimă: Vlad, mă crezi? O singură întrebare nu mi-au pus. Îmi ştiau toate mişcările, pe zile şi ore. Au făcut aluzii şi la întâlnirea noastră de pe Antim. Acţiuni, manifeste, tot. Pe cine-au strecurat printre noi, n-am reuşit să aflu. Eşti din ăia, îmi ziceau, comunist-naţionalist, aşa mai merge.

— Când am scris despre tine, bănuiam că te-au expulzat.

— Asta s-ar fi lăsat cu oarecare vâlvă, şi-aici, şi peste graniţă. Dacă n-am vrut să plec eu de bunăvoie, n-au mai insistat. De ce să-şi complice existenţa? Am priceput, mai pe urmă, că ei îşi puseseră în gând un singur lucru: să mă scoată din mişcare, din circuit. Ce era mai simplu decât să-mi dea drumul? pentru oricine asta poate fi dovada că m-am dezis… am trădat.

— Dar nu şi pentru mine.

— Ei, Dumnezeule mare şi parşiv, se răzvrăti Alexandru, ce gărgăuni îţi tot umblă prin cap? Mai lasă-mă dracului cu istoria aia. Peste cincizeci, o sută de ani totul va ieşi la suprafaţă… Ce mângâiere îmi poate fi? Cosmovici pretinde acum, pricepi tu? că aş fi semnat declaraţie de colaborare cu siguranţa statului… se prelucrează în organizaţii… Şi eu, eu cum aş putea să le mai dovedesc tovarăşilor mei că nu-i aşa? Eu sunt liber, mă plimb pe Calea Victoriei, îţi pic în vizită, iar tu nici măcar nu mă-ntrebi cum de ţi-am nimerit bârlogul. Dacă m-au adus copoii? Aşa, să te mai zgândăresc… Zâmbind, îl bătu pe umăr: Credeam că eşti tot la post, pe Sărindar, şi-am dat pe-acolo. Domnul Stanca? Nu mai e firma, nu mai e stăpânul, alte mutre. Atunci mi-am zis: Domnul Stanca s-a retras să cugete la istorie. Măi, să fie! Până la urmă s-a ndurat de mine un om de serviciu, Niculaie, domnul Niculaie, care zicea că te cunoaşte. Îşi vârî pachetul de ţigări în buzunar şi se ridică: Peste două ore am tren. Mi-am găsit de lucru la o tipografie din Sibiu. Oricum, mâine dimineaţă îmi văd copiii, după doi ani. Tu pe cine ai să vezi? îi întinse mâna: Vlad, ce să-ţi mai spun?

— Spune-mi aşa: trebuie să avem răbdare.

— Până când, omule?”

— Şi încă: trebuie să avem încredere.

— De unde, prietene?

— Şi mai trebuie să avem tăria de a fi noi înşine. Îl îmbrăţişă cu o durere bărbătească, reţinută: îţi doresc drum bun. Salută-i pe copii din partea mea. Aşa să le zici:

Un tovarăş de-al meu, de care n-am să mă despart niciodată, vă transmite urările lui de bine, să creşteţi mari şi sănătoşi.

Ar fi vrut să adauge, de încurajare, poate mai mult pentru sine: Dacă nu mai credem în noi, în ziua noastră de mâine, suntem pierduţi, definitiv pierduţi. Cu disperare să credem… Când rămase singur, stinse lumina şi iar se aşeză pe marginea patului, cu palmele pe genunchi, bătrâneşte. De cinci zile nu mai ieşise din casă, şi în afară de Anghel cel credincios nimeni nu-i mai călcase pragul. În fiecare zi el scria câte o tabletă, Anghel aducea veşti, redacta ştiri de senzaţie şi schiţa sumarul ediţiei. Către prânz, treceau hârtiile la dosar şi se cinsteau cu o bere. Mai suntem oare în toate minţile? Patimă fără leac, devorantă, pustiitoare. I se luase dreptul de a mai tipări gazete pe timp de un an pentru „incitare la dezordini socfale”. Asta-i era vina. El, care tot la istorie se gândea, îşi zisese: Peste ani şi ani, asta va fi şi mândria mea. Până atunci? Mai tare decât interdicţia brutală, pe Vlad Stanca îl lovise tăcerea ce se lăsase în jurul lui, de niciunde niciun gest de protest, niciun cuvânt de alinare, fie şi de compătimire. Pricepuse, în sfârşitt, că prea numeroasele concesii, compromisuri, acele cuminţiri necesare pe care şi le îngăduise în vederea unui nou atac îi derutaseră chiar şi pe cei mai apropiaţi dintre colaboratori. Primul ministru îi acordase un minut. Pentru cei de mâine, dacă se va osteni careva să-i cerceteze hârtiile, Vlad Stanca notase convorbirea pe o pagină de caiet:

Domnia voastră gândiţi altfel decât noi.

Da, excelenţă, recunosc. Poate fi un cap de acuzare?

Dimpotrivă, nimic mai firesc, este şi un drept ce vi se garantează. În pace şi bună înţelegere, cu respect din partea noastră, liber sunteţi să gândiţi orice. De unde nu rezultă însă şi vreo obligaţie de a sprijini şi difuza concepţii pe care le socotim dăunătoare ordinii de stat existente… Când ordinea va fi alta, veţi dispune domnia voastră, dimpreună cu cei pe care îi reprezentaţi. Acum, să fiu limpede înţeles, dispunem noi. Aş dori să reţineţi că

interdicţia ce vi s-a aplicat ţine de raţiuni superioare, cum se spune, iară nu de capriciile unor indivizi. Iată, ne aflăm faţă-n faţă. Ce suntem? Eu, un executant şi un purtător de cuvânt. Domnia voastră un sacrificat. Mâine, cine ştie, s-ar putea să fie altfel. Întrevăd şi această posibilitate şi îmi asum/ răspunderea.

Excelenţă, dacă vom apuca acea zi, mă leg să fiu la fel de sincer şi la fel de neîndurător. (Aici s-ar fi cuvenit să adaug: în numele revoluţiei. N-am avut curajul. Eram mult prea intimidat. Iosif Partheniu încă mai este. Simbolul unor trecute vremi de mărire.)

Editorul îi trimisese corecturile la carte; nu se uitase peste de poate mâine, poimâine; început de glorie să fie, cădere în ridicol? Contra cost, mai multe ziare anunţau apariţia, pe curând, a unui mare roman social: „Starea de libertate supravegheată”. Editorul îi aranjase şi o vitrină de reclamă pe Calea Victoriei, cu fotografie şi pagini de manuscris. În ziua de 6 octombrie, orele 18, marele romancier va semna exemplare. Îşi aminti de Vera: voroave, voroave, voroave. Măi iubitule, mă, ce mai faci tu? Aprinse o ţigară, se duse la fereastră, trase perdeaua şi se rezemă cu-coatele de pervaz. Ziua se sfârşea în sunet sprinţar de ţambal. Vreo nuntă, prin vecini, venise toamna cu nunţi şi mustării, vuia oraşul de petreceri. Înfrigurat, îşi strânse halatul la gât şi se retrase la masa încărcată cu hârtii. Mă simt ca un lan de grâu bătut de grindină. Întrebarea chinuitoare, a lui şi a multora, îi reveni: Mâine, ce va fi mâine?

Vei trăi, omule, şi vei afla.

Pedeapsa ta e să trăieşti.

SFÂRŞIT